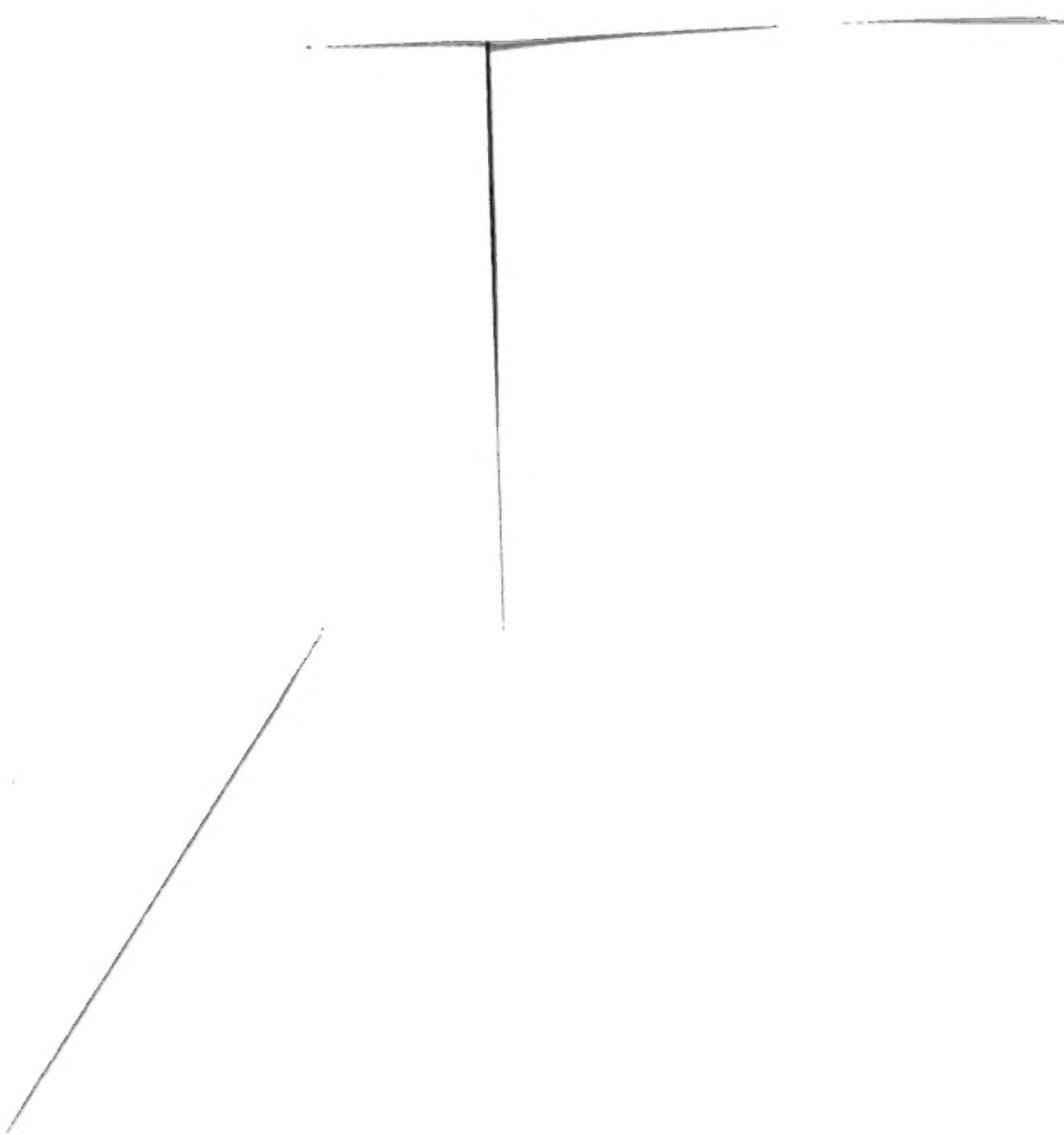
ANNALES RERUM BELLI DOMIQUE, AB AUSTRIACIS HABSBURGICAE GENTIS...

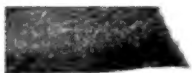
Gerardus : de Roo

10.4.128

B

ANNALES
Rerum Belli Domique,
AB
AUSTRIACIS
HABSBURGICÆ GENTIS PRINCIPIBUS,
à
Rudolpho I. usqve ad Carolum V.
gestarum:
Ex optimis quibusque cum typo cusis, tum manuscriptis Authoribus, publicis item ac privatis rerum monumentis, summo studio conquisiti, & in libros XII.
Per
GERARDUM de ROO,
Serenissimi Archiducis Ferdinandi &c. olim Bibliothecarium congesti, & Conradi Decii à Weydenberg, ejusdem suæ Serenitatis Secretarii opera & sumptibus A. 1592. primum in lucem editi.

EDITIO SECUNDA ABSQUE MENDIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ Anno MDCCIX.
Prostat in Officina Libraria Rengeriana.

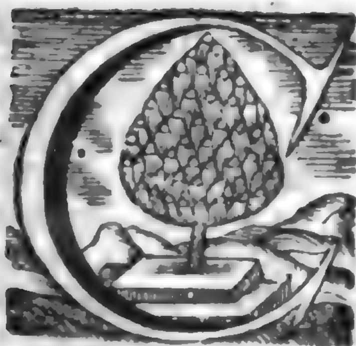
Sereniſſimo & Potentiſſimo Principi
ac Domino,

DOMINO

FERDINANDO,

Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtenbergæ &c. Comiti Habſpurgi & Tyrolis,

Domino meo Clementiſſimo.

Um aliquot ab hinc annis Sereniſſime Archidux, Celſitudinis tuæ Bibliothecarius Gerardus de Roo Veteraquinas Batavus, præſtantis ingenii & eruditionis Vir, meus ſingularis amicus, hiſtoriam Principum Auſtriacorum, à Rodolpho Habſpurgico, qui primus Imperatoris titulum auguſtiſſimæ Domui tuæ intulit, ad Divum Carolum ejus nominis quintum usque, ex optimis quibuscunque, iisque fide digniſſimis, cùm typo cuſis, tùm manuſcriptis authoribus collegiſſet, ac multum temporis huic rei impendiſſet, & jamjam extremam (ut dicitur) manum labori impoſiturus eſſet: Ecce iniquo fato ex hu-

jus vitæ molestiis, morte, cujus limitem nemo mortalium produxerit definitum, aufertur præmatura, relicto post se opere ita imperfecto.

Cumque unus & alter ab ipsius obitu præterflueret annus, & nullus ejus in stationem subiret, ac opus ipsum cum authore sepultum esse videretur; maximam utrique injuriam fieri existimavi, si ea, quæ de hac inclyta Domo tua literarum monumentis tradita, & vel temporis iniquitate partim non visa, partim verò non ea, qua par est, fide & integritate scripta erant, sub veritatis patrocinio, non tandem prodirent emendatiùs, sive ipse Gerardus sua laude quam hoc scribendi officio meruerat; sive ipsius liberi utilitate, quam inde sperabant, prorsus defraudarentur. Itaque ut meam in Serenit. T. observantiam, in Gerardum, uti veterem amicum, fidem, ac ipsius liberos pietatem testarer, me huic arenæ committere & quod ipsi Gerardo temporis angustia negatum fuit, adimplere sum conatus.

Quamvis autem pudor & eruditionis tenuitas ab hoc instituto (uti quod longè aliud requirebat ingenium) amovere me ac deterrere debuissent: animum tamen solita Seren. T. clementia & æquanimitas mihi addidit non vulgarem, quod libros & authores ad hanc rem necessarios, ex sua Bibliotheca mihi commodavit liberalissimè quodque insuper plures clarissimi juxta ac gravissimi viri, è quibus magnus ille Jurisconsultus Dominus Justinianus Moserus, & Dominus Anthonius Clöselius, quorum hic tibi à confessionibus & sacris concionibus, ille verò ab intimis consiliis & epistolis est; exindè Dominus Fridericus Altstetterus. J. V. D. Tuæ Serenit. Consiliarius apud Excelsum Regimen Superiorum Austriæ Provinciarum & nobilis Dominus Gottfridus Zott à Perneck, omnes sanè veritatis & integritatis cultores longè optimi, & mihi privatim nullo non honoris genere prosequendi, facilè primi fuerunt, qui meos qualescunque conatus quàm candidissimè promoverunt; quos si non habuissem, certè nunquam prodire fuissem ausus. Non enim sum nescius, quàm ægrè vel doctissimi ipsi, nedum ii, quibus ingenium vix mediocre contigit, hisce præsertim temporibus, Momorum repræhensiones effugiant, quin etiam pro bene meritis plurimorum ronchos & pessimam sæpè gratiam ferant, ut facilè quid de

me

me futurum sit conjicere potuerim. Eo autem non attento, sed sola Tuæ Serenitat. benignitate ac historiæ lege, quæ bonæ fidei potiùs & veritatis, quàm excelsæ doctrinæ requirit hominem, fretus, rei periculum subivi, & quod adhuc defuit, (fuit autem plurimum sanè tàm in annorum ratione, quàm familiarum recensione, in quibus Gerardus uti homo Batavus & rerum Germanicarum non usque quaque gnarus, æquivoca sæpè confundens, alterum pro altero posuerat) suis locis restitui, non pauca etiam addidi, ita ut totum opus mihi denuo perlustrandum, & quasi sub incudem revocandum fuerit: Non quod mihi hac in parte (Deum testor) aliquid attributum, aut illius eruditioni quidpiam hoc nomine detractum velim (utpote quem sua industria & styli elegantia per se satis commendent) sed cui temporis brevitas, impedimento fuerit, quo minùs singula perpendiculo exigere, seu lima expolire potuerit.

Vt autem hæc historia, de Germaniæ Principibus facilè primis scripta, Germaniæ nostræ tantò magis innotesceret, eam in majorem regiæ Domus tuæ laudem & nationis nostræ gratiam, etiam in vernaculam linguam transferre constitui, rem nec ingratam nec infrugiferam fore sperans. Omnis verò opera data est, ut tota rei series ubique quam simplicissimè proponeretur, & affectibus nihil uspiam tribueretur, uti vel ex sola Helvetiorum historia videre est. Nam etsi ea gens à Domo Austriaca quondam secessionem fecerit, ejus tamen gesta ita dextrè recensentur, uti vel ab Helvetio quopiam scripta videri possint: quòd in aliis identidem factum esse æquus lector facilè perspiciet; eo usque enim ab assentatione stylus noster abest, ut nullius privati hominis, nisi ejus actiones cum publicis negotiis conjunctæ sint, mentionem faciamus.

Sed non deerunt fortassis, præsertim ex iis, qui rerum Austriacarum cognitionem habebunt, vel anteà de ipsis aliquid legerint, quin plurima in hoc opere desiderari, nonnulla etiam aliter, atque in aliis habeantur authoribus, scripta esse vociferabuntur: & sic ansam hunc laborem carpendi arripient. His respondetur: ad illud quod attineat, non inficias iri, quod multa studiosè sint omissa, cùm quòd ex aliis commodè ea peti possint, tùm ne opus hoc in immensum cresceret, & lectori fastidium potiùs, quàm delectationem pareret. Ad hoc vero quòd spectet, nihil prorsus innovatum, nihilve exco-

gitatum, ſed in iis tantùm, quæ ex parte diſcrepare videbantur, collatis ferè omnibus quotquot de hoc argumento ſcripſerunt authoribus, probabiliora ſelecta, pluraque inſuper, quæ aliorum cognitionem fugerant, lectu tamen digniſſima, ex manuſcriptis addita eſſe dignoſcatur.

Proindè benevolum lectorem hortatum velim, ne hunc laborem culpet, priusquàm illos authores, quorum opera uſi ſumus, & eorum nomina in principio hujus libri affixa ſunt, excutiat, penitiùsque evolvat, invenerit citra dubium, non nova, non aliena aut conficta, ſed rem ipſam ſcriptam eſſe: Sicubi autem erratum viderit, pro ſua æquitate veniam det, non ægrè laturo, ſi quis amicè repræhenderit, etiam gratias habituro, ſi quis certiora attulerit.

Quòd autem unius Imp. Maximiliani primi, proavi tui dulciſſimi ac omni laudum genere celebrandi res fuſiùs cæterorum geſtis explicatæ ſint, in cauſa eſt liber manuſcriptus; in Serenit. T. Bibliotheca repertus, quo ipſius Divi Maximiliani commentaria, ab anno ætatis ejus XVII. usque ad annum quadrageſimum ſextum, continentur. Ea ſe Joſephus Grunbeccius, ex ipſius Imperatoris ore excepiſſe fatetur. Qui idem collecturam (ut vocat) geſtorum Maximiliani adjecit, eique ſe familiarem fuiſſe ſcribit, &, ubi certi aliquid deſideraretur, id ex iis ſciſcitatum affirmat, qui Maximiliani coëtanei ſeu cum ipſo educati fuerunt. Continuat ille rem ab Anno Domini, Milleſimo quadringenteſimo, ſeptuageſimo ſeptimo, in quem inciderunt priores Maximiliani nuptiæ, usque ad annum ſesquimilleſimum. Affirmat etiam Bilibaldus Pircamerus patricius Norimbergenſis, Maximilianum ipſum ſuas res geſtas aliquot annorum deſcripſiſſe; nam ſe cum Maximiliano Lindovia Conſtantiam navigio vectum, & cùm in navi ocium haberet Imperator, vocaſſe ad ſe ſcribam (quem noſtrum Grunbeccium fuiſſe putant) dictaſſe illi res geſtas unius anni, idque variis conſiliis & circumſtantiis. Et cùm Pircamerus ſecedere vellet, exiſtimans ſecreta quædam agi: ibi Imperator manere & auſcultare eum juſſit. Ad veſperam curavit, ut dictata legerentur Pircamero, interrogans: & ut ei placeret equeſtre latinum? Dicebat verò optimus Princeps, ſe percupere paucis complecti res geſtas, ut eruditi qui vellent (ceu Ariadnes filo ducti) hiſtoriam parare ex authographis rectiùs poſſent.

Cum-

Cumque neminem hactenus eam rem ex professo tractasse constet, operæ precium visum est, ea, quæ singuli passim attigêre, & quæ, citra omnium contradictionem pro certis habentur, tanquam verissima paulò altius referre, ut tanti Imperatoris, quo sapientiorem aut fortiorem vix ulla habuit ætas, vita, prosperæ item ac adversæ fortunæ casus, suæ posteritati perpetuò ob oculos versentur, quibus seu speculo, unicum boni Principis exemplar videat atque imitetur. Quamquam & reliqui Serenit. T. majores omnes, maximis & verè regiis virtutibus, imprimis autem clementia & pietate, quippe gentiliciis & peculiaribus Domus tuæ dotibus ornati fuerint; Hos tamen Maximilianus omnes ferè incredibili animi moderatione excelluisse videtur, ut etiam Cuspinianus noster non minùs verè quàm eleganter scripsit:

Majores superans, priscos æquaverat, atque hinc
Règnandi norma hic posteritatis erit.

Atque adeò majori laude dignus est, quod non hostes solum, sed seipsum superare noverit, quæ omnium victoriarum prima est & optima. Nihil autem unquam propriis virtutibus, sed cui omnia bona meritò accepta referimus, soli DEO laudem tribuit, uti dictum suum quod in pectore & ore semper habebat testatur. DOMINO GLORIA, MIHI AUTEM CONFUSIO. O fœlicem rempubl. cui talis Imperator contingit, qui vitæ rectè transigendæ scopum semper in oculis habet, sed de eo satis.

Quod ad opus ipsum attinet: cui potissimum debeatur, quis non videt? Ex Tuæ Serenitatis bibliotheca prodit: tuorum majorum res, initia, incrementa, accessiones & successiones regnorum, pacis item ac belli studia, adversam pariter & prosperam fortunam continet: à cliente tuo conscriptum est. Jure igitur optimo tibi, utpote ex Domus tuæ principibus, tàm annis, quàm rerum gerendarum usu & experientia majori, debetur. Hoc itaque tibi non tàm meo quàm defuncti Gerardi nomine, ea qua decet animi submissione, offero, humilimè rogans, ut munus hoc, tibi plurimas ob caussas debitum, non aspernari, verùm pro innata humanitate tua benignè amplecti, ejusque patrocinium & tutelam suscipere digneris, quod si feceris (ut meritò facis) haud dubiè ab omnibus maligno-

rum morsibus erit securum; & tibi tantò gratiùs futurum, quantò sæpius majorum tuorum præclarè gesta inspexeris. Porrò Gerardi liberos, qui præter tuam beneficentiam nihil habent, æquè ac me ipsum tuæ clementiæ humiliter commendo. Deum ter opt. max. ex corde rogans ut Serenissimam Celsitudinem Tuam cum universa Domo sua, (qua profectò hic orbis, sive sanguinis nobilitatem sive virtutum excellentiam spectes, parem vix habet; quæque sola, rerum propè corruentium & ad interitum vergentium, firmum est sustentaculum) ad Divini nominis sui æternam gloriam & Reipubl. Christianæ salutem, quàm diutissimè servet incolumem & prorsus immortalem reddat. E Civitate tua Oenipontana, Anno reparatæ salutis Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo. Divi VITI martyris profesto; quo ante sexaginta tres annos in hujus lucis auras prodiisti, quæ dies ut tibi subindè quoad Nestoris adimpleveris annos, fœliciter recurrat, is faxit qui sydera regit & cuncta potest.

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

perpetua fidelitate
deditissimus cliens.

CONRADUS DECIUS.
à Weydenberg.

AUTHO-

AUTHORES,
Quibus in hoc Opere uſi ſumus.

EXCUSI.

ALbertus Argentinenſis.
Anthonius Bonfinius.
Ægidius Tſchudus.
Æneas Sylvius.
Beatus Rhenanus.
Franciſcus Guicciardinus.
Henricus Glareanus.
Henricus Panthaleon.
Hieronymus Gebuuilerus.
Jacobus Manlius.
Jacobus Marchantius.
Jacobus Meyerus.
Janus Pyrrhus Pincius.
Joachimus Cureus.
Joannes Aventinus.
Joannes Cuſpinianus.
Joannes Dubravius.
Joannes Nauclerus.
Joannes Stabius.
Joannes Stumpfius.
Joannes Trithemius.
Joſias Simlerus.
Martinus Cromerus.
Pandulphus Collenutius.
Paulus Jovius.
Petrus Bembus.
Petrus Juſtinianus.
Philippus Comminæus.
Raphaël Volaterranus.
Richardus Baruſinus.
Rupertus Gaguinus.
Wiguleus Hund.
Wolfgangus Hungerus.

MANUSCRIPTI.

ALbertus Müllerus Tigurinus.
Argentoratenſe Chronicon.
Baſileenſe Chronicon.
Carinthiæ Chronicon.
Chriſtophorus Putſchius.
Eberhardus ab inferiori Altaich.
Henricus Gundelfingerus Conſtantienſ.
Jacobus à Küngelshoven.
Joannes Molinetus.
Joannes Thomas Ebendorffius ab Haſelbach.
Joſephus Grünbeccius.
Ladislaus Sunthemius.
Nicolaus Langemannus.
Salisburgenſe Chronicon.

In

In Auſtriacæ Arborem Genealogiæ, Poëmation Epicum Paraphraſticum.

AC velut Heſperidum frondentibus eminet hortis
Ceſpitibus teres, ante alias immanior omnes
Arboris unius ſpecies; Zephyroque tepente
Creſcit in immenſum viridantibus undique opaca
Ramis, ac fructus fert luxurioſa rubentes:
Haud ſecus Induperatores, Regesque, Ducesque,
Heroasque alios virtute, armisque potentes
Omnibus in ramis produxit ſurculus olim.
Habſpurgenſiacus, quos ſculpta figura recludit.
Et licet à Phrygiis genus hoc detraxerit ortum,
Non tamen iſtius primordia ſumere ſtirpis
Eſt animus, nec ab Auſtraſiis: aſt inclyta proles,
Quos Habſpurgenſis produxit ſanguine avito.
PRIMUS adeſt ergò Habſpurgenſi ſtirpe RUDOLPHUS
Munera doctiloquæ cui ſe explicuère Minervæ,
Et quem Mercurius donis ornavit opimis:
Relligio Attilii, Prudentia avita Catonis,
Æmiliana fides, Fabii conſtantia, virtus
Fabricii tollunt ſuper aſtra coruſca RUDOLPHUM
Sanguineam Mavors quoties quaſſaverat haſtam
Horrendus galea, clypeique umbone cruenti,
Intrepidus ſemper diros ſuſcepit in hoſtes
Bella: Othocarus erit teſtis, quem depulit armis
Auſtriacos agros ubi Rhetius alluit Iſter.
Victor ab hoſtili ſic tandem clade triumphos
Egit ovans celebres, atque aurea ſeclâ reduxit.
Credere ſed factis ſe audet quisquamne ſecundis?
An non quos humiles tollit Rhamnuſia, eosdem

Nunc

Nunc agit in præceps, adversa secunda sequuntur?
Auricomus radiis vix lucem Cynthius unam
Vexerat: en rursum exoritur nimbosus Orion.
Nassovius movet ALBERTO dux prælia Martis,
Prælia consevit, peditumque equitumque phalange.
Belligera ALBERTUS stipatus, & impiger hostem
Spicula torta vibrans, atque alta voce lacessens
Protrivit, Nemeti quæ mœnia celsa bicornis
Aspera ripa quatit Rheni: quis frigidus hostes,
Detinuit pavidos horror? quæ cura? metusque
Anxius? una salus victis est vertere terga.
Nec prius abstinuit (stimulos dedit æmula virtus)
Ruperit infesta donec præcordia Adolphi
Cuspide Nassovii, imperii quò solus habenas
Sumeret excelsas, & pace quiesceret alma.
At vix attigerat fatis ingressus iniquis
Limina chara domus, vix ferre referreque voces
Pignoribus dederat sors improba: tristis Erynnis
Nescio quæ mentem exagitat, prô fraude nepotis
Exuit exuvias indigna morte peremptus.
Hunc sequitur frater, sceptrumque ducale RUDOLPHUS
Accipit, ingenio promptus, facundus & ore
Armaque quem docuit tractare hostilia Mavors.
Hic castus castas casta cum virgine tædas
Ottocari nata celebrat, jamque ossibus imis
Arma animus gliscit miscere, ac Marte, togaque
Quærere, quæ nunquam post tristia funera, famam
Præcipitatur aquis lethæis: fata parentum
Subsequitur vinclis exutus corporis. Eheu
Mortem obiit secli decus? heu cur gaudia nobis
Invida Parca rapis? cur licia pollice rumpis

Atropos immiti? Sed quidnam incessere verbis
Fata immota juvat? querulas & promere voces?
Peruia mors cunctis, quicquid nutritur utroque
Climate: & alba ligustra cadunt, Phytheotica Tempe
Amittunt flores, quos scindit falce canori
Accola Penæi, botrôsve per ardua Trevir
Immites placidi juga debacchata Mosellæ.
Quid referam Hartmanni tristissima fata? sub undis
Qui miserè periit, spumans ubi vortice Rhenus
Volvitur assiduo, & raptat vi corpora fundo.
Quid luctus Caroli? in cunis mors quem abstulit atra.
At veluti rarò viridi de stipite gemma
Degenerat: sic Cæsarea de stirpe RUDOLPHUS
Marte potens studuit factis extendere famam,
Adjicere & titulos titulis: Hic ille RUDOLPHUS,
Qui viduam stabili Bojemi Regis Elissam
Conjugio sibi devinxit, propriamque dicavit.
Hinc sceptra acquirit, qua rupes Albis opacas
Lambit: at immites multos numerare nepotes
Haud dederant Parcæ rumpendo stamina vitæ.
Tota Gibellino cùm glisceret undique Marte
Ausonia, HENRICUS *Placidus cognomine dictus*
Austriacas linquens Tyrreni Tybridis oras
Longinquas petiit munitus milite forti:
Qui nisi prole carens superûm cessisset ab oris,
Supremi fuerat laturus culmen honoris.
Nequicquam requiescit OTHO *Mavortia castra*
Visere, bella movet, bellator bellica signa
Belliger in Styriam vertit, Carnosque jugavit,
Armigerumque genus, qua despumantibus undis
It Dravus impatiens, & multo fertilis hydro.
Aurea sceptra quidem imperii flagrabat, inanis

Sed

Sed redit acta ratis retrò ſtridentibus Euris,
Nec valuit clarum factis extendere nomen
Auſtriacos ultrà tractus, duo pignora linquens
(Præproperè heu nimium nobis quæ fata tulerunt)
Occidit, occiduo ut lethæa papavera collo.
Naſcitur Alberto LEOPOLDUS *maxima proles,*
Aurea ſive refers ſecuræ tempora pacis,
Seu memoras belli victricia tela cruenti,
In varios natura dedit quas Dædala dotes
Inclytus unus habet, pietas nitet, aurea virtus,
Summaque dexteritas ſævum vibrare mucronem:
Militiæ undè decus trucis immortale vocatus,
Indomiti Mavortis honos, & gloria belli.
Segnius haud pulcher FRIDERICUS *nomine dictus*
Belligerum contra Ludovicum ſumpſerat arma,
Per dubios Martis caſus, per tela, per hoſtes
Irruit intrepidus rutilantia ſpicula torquens.
Præbuit huic facilis Fridericum Amathuſia prolem,
Ferrea quam Clotho (primæ vix limina vitæ
Prô dolor ingreditur) lugubri funere merſit:
Nec ſatis, Ottonis quin pignora ſuſtulit ambo.
Progreditur princeps ALBERTUS *delphica laurus*
In rebus dubiis, belliqne domique trophæis
Emicuit (dictus ſapiens) in utrumque ſuperbis.
Pro patriis movet arma focis, ſtagnumque Lemannum
Contudit, & Tiguros: hinc gens Alemanna vocatur
Hic (tantus pietatis amor) ſe addixerat aris.
Aſt ubi adempta fuit fratrum ſine prole caterva,
Vltimus è thalami ſocialis conjuge natos
Fridricum, Albertum, Leopoldum: habuitque Rudolphum,
Poſtremus quorum regni aurea ſceptra tenebat.
Pacis amans ſanctam libravit lancibus æquis

Justitiam; hic novit, quas tractat Scævola leges,
Huic Galbæ ingenium melius, nec spurca voluptas,
Nec Bromius, Paphiæque Deæ malesana cupido.
Hic nova Regifico struxit certantia luxu
Templa Deo; Hic largis collegia sumptibus auxit.
Non sic Atridæ validum venerantur Achillem
Nec se ita jactavit Tybris Cicerone reverso,
Suspicit hunc quantum, gaudetque celebre Lycæum
Littoris Austriaci, gelidus qua labitur Ister.
Naviget hinc alio mihi fictilis æquore linter
Eximiumque canat LEOPOLDI *Phœbus in umbra*
Pieria facinus: peditum qui mœnia turmis
Celsa plagæ Helvetiæ cinxit, conamine toto
Pugnavit, tandem occubuit rabido ense peremptus.
Quid modo WILHELMUM *&* FRIDERICUM *lumina bina*
Clara soli Austriaci referam, quos extulit alma
Ad decus eximium virtus in utrumque paratos?
Nec verò intactus nobis LEOPOLDUS *abibit*
Armipotens, meruit qui nomine ferre superbi
Ob fastus animi elati, moresque tumentes.
Nascitur ERNESTUS *Leopoldo, ob robora Martis*
Ferreus: hic sceptra haud ullius tincta cruore
Gessit: & Austriacam tenuit sine cæde coronam,
Assyrios si sic tractâsset Sardanapalus,
Ipsius haud unquam piceis fornacibus ossa
Vulcanus torsisset atrox: sique improbus olim
Talia Tarquinius Romanis jura dedisset,
Ausonia nunquàm depulsus ab urbe fuisset.
Proximus huic se offert FRIDERICUS *filia ducta*
Anna Ducis Brunsvicensis, cui bina virilis
Ediderat prægnans clarissima pignora sexus.
Marte potens fuerat magis, an probitate, fideque

ALBER-

ALBERTUS? nequeo, fidei, Martique cruento
Justius haud unquam susceptum credo duellum.
Pompilii probitas; vitæque modestia summa
Antonii Marci toto celebratur in orbe.
Ast hujus quis facta canet? quis clara trophæa
Condigne referet? quis vasti navita fluctus,
Non timet undivagos Neræi findere puppi?
Quis poterit fixis radios Phaëthontis ocellis
Vibrantes rutuli rimari? & mystica cæli
Scrutari Empyrei? sic tanto pondere vires
Deficiunt, ac serpit humo mea musa canendo.
Tanta viro pietas, Divûm reverentia tanta,
Sacra Palæstini fana ut Jordanis adiret,
Et rigida Solymæ venerandum in rupe sepulchrum
Christi, ubi non longè septemplicis ostia Nili
Per mare cæruleum Phariis spumantibus undis
Grassantur. Quinto Regale Boëmia sceptrum,
Contulit ALBERTO: thalamo, nexuque jugali
Facto, seque suas & opes plaga Pannona sponte
Subjecit. Qui Turcarum (si fata tulissent)
Illaturus erat Mavortia bella Tyranno,
Albis, Pannoniæ rex, Induperator bis anno
Vno factus erat, tantus virtutis alumnus.
Signa SIGISMUNDUS victricia portat ab hoste,
Atque globis equitum Euganeos prorupit in agros,
Non procul intortis Athesis qua perfluit undis,
Hunc, quia difficilis sobolem Cytherea negârat,
AEMILIUS sequitur legati jure, Tyrolis
Alpibus irriguis leges hic condidit almas.
Filius Ernesti FRIDERICUS sceptra tenebat
Imperii. Hic placidæ pacis magè tempora amabat,
Prælia quàm gladio miscere cruenta vibranti.

Grandia nulli adcò, (sic fertur) pollice fila
Protraxêre Deæ faciles in Nestoris annos.
Ediderat tres huic soboles LEONORA: sed inter
Has solus vitam degebat MAXIMILIANUS,
Falce truci reliquos demessuit improba Clotho.
Progreditur tandem fastu, luxuque superbus
ALBERTUS, propter sumptus cognomine dictus
Prodigus effusos, cui Brisgoiana parenti
Subdere se primo non obstupuêre Lycæa.
Quid secus? Auctor habet meritum, qui argentea fundens
Munera mnemosyno Aoniam ditârat alumnam.
Prosilit è vidua post mortem, Posthuma, patris,
Ecce LADISLAUS proles, cùm redderet agri
Austriaci hic populis leges, & jura sacrata,
Insumpsisse (decem quàm tum geminaverit annos)
Triste venenata simulatur amystide funus.
Quis tibi tunc luctus? gemitus? quis Magdala mentem
Singultus tenuit? Clymene Jovis ignibus actum
Haud tantum ingemuit gnatum, nec Cerylus olim
Fluctibus in glaucis, cujus tu ex omnibus una
Sponsa habitura thoros fueras castissima castos,
En jacet exanguis: de lauro facta cupressus
Deque thoro rogus est: nihil indulgere misellis
Lachrymulis juvat, haud Phaëthon revocatus in auras
Æthereas rediit superûm de stirpe creatus.
Astra animum, mundus famam, fert terra cadaver:
Nemo bonus moritur, perdit Rhadamantus iniquos.
Qualis ad auroram radianti luce coruscans
Phosphoros auricomæ gratissima stella Diones
Ignivomum Phœbi præfulgurat ante Phlegontem,
Atque suis radiis rutilat, crebrisque favillis
Inficit arua fretum. Aut veluti Cynosura refulget

Clarior

Clarior ante alias ſtellas ſublimis Olympi:
Haud aliter virtute prait de ſanguine natos
Auſtriaco, inter eos & lucet MAXIMILIANUS,
MAXMILIANUS is eſt, quem moenia celſa Ravennæ,
Intrepidus Gallus, Venetûm cum plebe ſenatus
Euganea, Alba, Savus, Turcæ, qui ſanguinis undas
Chriſticolûm ſitiunt, Morini, gentesque repoſtæ
Oceanum ad magnum trepidant, venerantur, honorant.
Maxmilianus is eſt, ſtatuas cui mille videre eſt
Erectas: Huic Autolycus, Pauſania, Xerxes,
Auguſtus, Plato, Ariſtogiton, magnusque Philippus;
Darius, Iſocrates, Pipinus, Scipio, Cyrus,
Magnus Alexander, Titus, centumque Camilli
Et Fabii cedant: cedant præclara trophæa
Belligeri Alcidis, longè eſt victoriæ major
Vincere ſe, atque animi tumidos componere fluctus.
Quid moror? ante prius referam (Latonia pleno
Dum cornu fulget) quod ſydera in axe vagentur;
Quot ſparſim voluat lybicoque in littore arenas
Auſter, dum campos violento turbine verrit.
Quàm valeam tenui inſignes perſtringere laudes
Carmine. Nam ſi plura canam, ſi plurima dicam,
Plura tamen cantanda mihi, & majora ſuperſunt,
Vsque adeò tua laus mea vilia carmina vincit.
Aſt velut Æneas, Trojæ qui primus ab oris
Italiam venit multum jactatus & alto,
Et terris, multumque tulit fortisſimus armis,
Vt poſſit genitor Romanam condere gentem,
Et placida tandem compoſtus pace quieſcat.
Sic caſus dubios perpeſſus Maxmilianus
Per Syrtes gradiens per tædia mille laborum,
Siſteret optato donec ſua carbaſa portu.

Molli-

Mollibus è cunis FRANCISCUM fata tulerunt
Impia, nil præter luctum gemitumque reliquit.
Regna PHILIPPUS adit, lætusque potitur iisdem,
Cæruleis ubi aquis prædives inundat Iberus.
Sex Natura dedit soboles, quas Atropos aufert.
Hostibus infensi virtute Heroes, & armis.
Illustres adsunt FERNANDUS, CAROLUS, ambo
Imperii fasces summa cum laude tenebant,
Ambo acres animis, armis fulgentibus ambo:
Scit Tybris, Hetruscus, Lybicum mare, novit & Albis,
Scit Rhodanus, Saxo, scit Parma, Brabantia, Rhenus,
Sardinia, incola Hyperborei, Doresque Tomique
Hos, (veluti Graiûm Mavortes machina quondam
Edidit) Heroes stirps protulit Habspurgensis.
Cyprus amaracino gaudet sudore: Tarentum
Porrum habet: & violas Sarranis competit arvis.
Austriacus profert fructus redolentibus herbis
Luxuriosus ager, patuli queis machina mundi
Vescitur; extremis Phœbus qua emergitur Indis,
Et Tartessiaco se rursus in æquore condit.
Austria clara domus, qua non illustrior ulla,
Austria clara domus, mundi totius asylum,
Austria clara domus, solamen & anchora fida,
Austria clara domus, Labyrintho quicquid agendum
Fertur in ambiguo, Themis alma, & Delphica laurus.
Austria clara domus, quam novit Sarmata, Partha,
Memphis, Persis, Arabs, Babylon, sacra culmina Synæ.
Austria clara domus, quam tota Britannia honorat,
Styria, Pannonia, Ausonii, Nabathæaque regna,
Aethiopes, Indi, quæ sit domus Austria, norunt,
Nec latet Antipodum, quæ sit domus Austria, tractus:
Brachmanes norunt, quæ sit domus Austria, norunt
Menapii, Batavi, debellatusque Sycamber: *Austria*

Austria signa Cilix cognoscit, & ultima Thule,
Qua rutilus medio diffunditur æquore Cymber,
Orbeque semota resonant in fluctibus altis
Orcbades, Arctoumque ferens vaga succina littus.
Et merito: quis enim te non miretur, honoret,
Suspiciat, recolat, spectet, veneretur, ametque?
Sed cesso Austriacas obscuro involuere laudes
Carmine: sub tua, qua cernit sol aureus ortu
Quaque sub occasu, sceptra: hæc venisse Deorum
Auguror augurio. Vivat domus Austria vivat;
Sospes Olympiades Cumææ (haud improba posco)
Atque senem Nomadum Regem superet Masinissam.
Incautos veluti Nautas Acheloia cantu
Flectit, & in pœnam retrahit: sic candida virtus
Sacra fides, superum cultus, pietatis avitæ
Relligio Austriacum, ut thyrsus, me compulit altum
Findere puppe salum: quod si sub gurgite anhelo
Ad scopulos cæcos, Syrtesque alliserit acta
Turbine Sarmatici Cori, Boreæque furentis,
Cogitet insuetum insueta sulcâsse carina
Nautam velivoli spumantes æquoris undas.

OSWALDUS PORTNERUS, J.V.D.
cecinit.

In Sciolum Dicolos epigrammatica Hieronymi
Othonis Agricolæ Oenipontani.

SEmper agit Mimus, quòd noverit omnia Mimus;
Causidicum agit, agit Histrionem, & Rhetorem.
Baldum agit, Hippocratemque Platonaque; singula demùm
Conando agit; jam ogganiendo Stultum agit.

Vrget PAULUS OTTENTALERUS, *junior.*

Lynceus esse putas, aliorum carpere facta,
Hypsæa in propriis cæcior esse soles.
Si nescis; pulchrum est, non carpere, Zoile, quemquam,
Ne arguat actorem culpa reflexa suum.

NOMINA
AD IMAGINES INSIGNIORUM
In Arbore Auſtriaca compræhenſorum;

Appoſito unicuique Tetraſticho explicante ſub quo Principe & quibus rationibus quælibet Provincia, Dominium, Comitatus, Ducatus, Regnumve huic inclytæ Domui acceſſerit.

C. HABSPURG.

VT Leo quadrupedum rex eſt, ac dentibus urget
Quos videt armata ſumere tela manu:
Sic fuit, eſt, & erit ſtirps Habſpurgenſica clara,
Et primas inter nomina prima tenet.

C. HOHENBERG.

Hochenbergenſi cum gnata fœdera Primus
Conjugii ſtabilis ſacra Rudolphus init:
Hinc iſte Auſtriacæ domui Comitatus adhærens
Auſtriacûm Procerum juſſa capeſſit ovans.

C. FERRETEN.

Omnis ut extincta eſt fratrum ſine prole caterva,
Quæritat Albertus munera grata toro.
Joannam ſobolem Pfirtenſi principe natam
Ducens, Pfirtenſem pace replevit humum.

C. KIBURGEN.

Clara fuit Comitum ſtirps Kiburgenſica quondam,
Suſtulit hoc terris ſors inimica genus:
Sanguinis ergò Duces ſuccedunt jure propinqui
Auſtriaci, Auſtriacis ſic plaga juncta manet.

C. NELLENBURG.

Subjacet Auſtriacis Nellenburgenſica terra
Et paret juſſis inclyta turba Ducum.
Hanc quondam Aemilius fama ſuper æthera notus
Aere ſuo Auſtriacis adjiciebat agris.

C. VELT-

C. VELTKIRCH.

Qui Venetum Euganeis surgens de finibus agmen
Contudit, inque fugam castra Latina dedit,
Hic Veltkirchenses Leopoldus comparat oras,
Ut Decus Austriadûm majus, opesque forent.

C. BRIGANTIN.

Quàm virtute potens, factis extendere famam
Quamque flagrans fuerat Maximus Aemilius,
His super arua docent benè Brigantina, soluto
Aere suo patriis appropriata feris.

C. SONNENBURG.

Serpit humum tenui primum ceu murmure rivus,
Labendo tandem sufficit uber aquas:
Austria sic opibus crevit testante Lupoldo,
Adjecitque aliquid proxima quæque dies.

D. FORI JULII.

Quærere non major virtus, quam parta tueri,
Quid clarum mage, qui novit utrumque? nihil.
Clariùs ergò nihil Leopoldo, hic parta tueri,
Et novit titulos accumulare novis.

D. MARCH. SCLAVON.

Aurea cum fulvo virtus complectitur auro
Pectora bina, duos colligat una fides:
Vna fides, unus thalamus, mens una sub uno
Alberto Austriacis adjiciebat humum.

D. PORT. NAONIS.

Cui Charis ingenium, & mores, Venus aurea formam,
Juno genus, mentem casta Minerva dedit:
Hanc sibi conjugii cesto vincivit Elyssam
Albertus, referens commoda plura tori.

D. SALINARUM.

Dum gnata Aemilio Caroli fit sponsa Maria,
Et scandit casti fulcra pudica tori:
Austriacæ terræ accrevit Comitatus hic: ergò
Maximus annon hic? exitus acta probat.

C. TYROLEN.

Ne te vana fides quorundam à tramite vero
Detrahat, hoc pacto juncta Tyrolis erat.
Margaris hanc donat jamjam moritura Rudolpho,
Sanguinis hoc voluit multa faventis amor.

C. GORITIÆ.

Maximus Aemilius clarum jubar, extitit ingens
Fama Ducum Austriacûm, nomen, & omen habet.
Nomen, & omen habet, Cæsar patre Cæsare natus
Testis præ reliquis hic Comitatus erit.

C. CILIENS.

Fortibus est fortuna viris, nil curat inertes
Improbus, audendum est, omnia vincit amor.
Vicit amor patriæ Fridericum, hic ductus amore
Austriadum, Austriacis hæc loca junxit agris.

C. FLANDRIÆ

Aemilium univit tædis illustribus olim
Cum Caroli gnata prouubus ipse Deus.
Non minus hæc rerum, quàm mentis dotibus aucta,
Hunc tractum Austriacos fecit habere Duces.

C. ARTESIÆ.

Pax, honor, & pleno locuples opulentia cornu
Condecorant nomen Cæsaris Aemilii.
Hæc ita testatur celebris Comitatus hic, addit
Quem domui Austriacæ connubialis amor.

C. HANNONIÆ.

Vitiferos inter colles sylvasque virentes
Est locus, Hannoniam vulgus inerme vocat:
Hunc divinus Hymen Primo quondam Aemiliano,
Contulit, Austriadum ut clarior esset honor.

C. HOLLANDIÆ.

Flagranti thalamos quàm Christus amore jugales
Ambiat, & foveat, pagina sacra docet.
Ex nupta voluit (res mira est) virgine nasci,
Hoc cernens, thalami Maximus egit opus.

C. SELANDIÆ.

Sunt mala juncta bonis quocunque in munere vivas
Hic bene si videas sunt bona plura malis.

Sunt

Sunt bona plura malis, sociam qui junxerit aptam,
Hic par juncta pari, annon bona plura malis?

A. AUSTRIÆ.

Contulit Alberto nato hujus sceptra Rudolphus
Terræ, cum victus Marte Otocarus erat.
Hunc status Imperii totius comprobat actum,
Nec quemquam in tanto est passus honore parem.

D. BURGUNDIÆ.

Paulus ut Æmilius, vel Quintus Maximus olim
Ausonios inter prævaluêre viros:
Maximus Aemilius nomen sic laudibus æquat,
Sequanicos tractus huic sacer addit Hymen.

D. STIRIÆ.

Movit in Ottocarum Mavortia bella Rudolphus,
Armata quatiens signa timenda manu.
Victor ubi rediit (Proceres haud acta retractant)
Alberto Stiriæ sceptra regenda dedit.

D. CARINTHIÆ.

Maximus ingenio, ingenii qui nomine gaudet,
Atque potens valido Marte Rudolphus erat.
Austriacas cumulavit opes, gentemque jugavit,
Quam medius rapido perluit amne Dravus.

D. CARNIOLÆ.

Ottho cum gnata Regis, quâ labitur Albis,
Spe cumulandarum foedera junxit opum.
Protinus, hæc patriæ adjiciens nova sceptra Ducatus,
Creuêre Austriaci laudis honore Duces.

D. BRABANTIÆ.

Magnos magna decent, sectatur maxima quæque
Maxmilianus, habet nomina fausta Diis.
Foverit hunc Mavors magis, an Hymenæus honesti
Haud scio, uterque satis præmia magna dedit.

D. SILESIÆ.

Prole Sigismundi cum casta fœdera sanxit
Austriacæ Albertus maxima fama domus:
Hic cum Pannoniis, Sclavis, Croatis, Boëmisque,
Illanc Austriacis adjiciebat humum.

M. MORAVIÆ.

Quod vitæ ſociam ſibi junxit Regis Elyſſam,
Albertus, largas contulit Auſtriæ opes.
Albis erit teſtis, teſtis quoque florida terra,
Cujus nunc Moravi pinguia prata colunt.

D. SVEVIÆ.

Ordine geſtarum qui ſcit diſponere rerum
Tempora, & Auſtriacos enumerare Duces:
Inveniet clarum virtute, armiſque Rudolphum
Suevorum primò jura dediſſe ſolo.

L. ALSATIÆ.

Caſta fides thalami caſta conſorte Rudolpho
Primo hanc Alſatiæ ſubjiciebat humum.
Hinc hodie Auſtriacorum heroum juſſa capeſſit,
Hos colit, hos ſequitur Martia turba Duces.

M. BURGOVIÆ.

Burgoviæ celebres, annos plusquam ante ducentos
Excoluit Comitum ſtirps generoſa plagas.
Hanc ubi mors pallens (ſiquidem mors omnia ſolvit)
Suſtulit, Auſtriacis ſubdita terra fuit.

P. SUPRA ANASUM.

Qualiter Auſtriaci tractus pia ſceptra Rudolphus
Alberto gnato contulit enſe potens:
Sic etiam imperii conſenſu has adjicit oras,
Creſcat ut Auſtriadum gloria, fama, decus.

D. LIMPURG.

Corporis excellens, & mentis dotibus Heros
Claro patre ſatus Maxmilianus erat.
Hunc illi dedit almus Hymen regnare Ducatum,
Fœlix cui talis contigit eſſe torus.

D. LUCELBURG.

Omnia nominibus fauſtis ſi fauſta ſubeſſe
Credimus, ut mos eſt, uſus & ipſe docet.
Quis non Æmilii cernit quàm plurima tædis
Fauſta ſubeſſe? torus fauſtus acervat opes.

D. GEL-

D. GELDRIÆ.

Et vile, & fragile eſt lignum ſine robore vitis,
Ulmo aſt juncta viret germine, flore placet,
Germine, flore placet Caroli gnata Æmiliano,
Ulmo juncta viret vitis, & ulmus amat.

D. FRISIÆ.

Carolus Auſtriaco flos inſtar ſyderis horto
Emicat: Auſtriaci maxima fama chori:
Contudit hic Friſios victor victricibus armis,
Arripuitque truci bellica ſigna manu.

R. HUNGARIÆ.

Quattuor Albertus tractandas ſumpſit habenas
Regnorum, Auſtriacûm ſceptraque prima tulit,
Nupta quod illius thalamo, lectoque jugali
Nata Sigismundi Regis Elyſſa fuit.

R. BOHEMIÆ.

Cui Charis ingenium, generoſa modeſtia vultum
Finxit, & unanimis pectora caſta fides,
Jungitur Albertus, capiens hinc commoda lecti
Plurima, ubi pingues irrigat Albis agros.

R. DALMATIÆ.

Forſitan hoc regnum quo pacto accereverit olim
Auſtriacis, quæris: quæſtio digna viro,
Hoc ſocer Alberto, gnatam cum duceret addit,
Hinc etiamnum hodie ſubjacet Auſtriacis.

R. CROATIÆ.

Inclyta conjugii ſeges eſt, nil denique curæ
Usque adeò ſuperis, hanc Deus ipſe probat:
Hoc Dux Albertus meditans ſibi junxit Elyſſam,
Vis, hinc quæ tulerit præmia, ſcire? vides.

R. CASTILIÆ.

Occidui Regis clara de ſtirpe Philippus
Progeniem thalami junxit amore ſibi:
Nec mora, mox regnum ſocero moriente recepit,
Dives ubi liquidis tingit Iberus aquas.

R. LE-

R. LEGION.

Argentum à patribus, fulvumque relinquitur aurum,
Sed datur à solo commoda sponsa Deo.
Commoda sponsa (tenet regni hinc pia sceptra) Philippo
Legitimo certo consocianda venit.

R. ARRAGONÆ.

Sicut amat ficus rutam, ceu vitis adhæret
Ulmo, ceu muris bacchica gaudet helix:
Sic Joanna flagrat, gaudetque adjuncta Philippo,
Austriacamque fides ditat amica domum.

R. SICILIÆ.

Argento præstans, rutilo est præstantior auro
Fœmina, præclaris moribus apta viri:
Moribus apta viri, socialis amore Philippo
Unitur thalami; hinc regna Philippus habet.

R. HIERUSALEM.

Non nisi dante Deo juveni bona jungitur uxor,
Vir bonus uxori non nisi dante Deo.
Non nisi dante Deo, duo pectora colligat unum,
Regna Philippus adit non nisi dante Deo.

R. NAVARRÆ.

Adjiciens titulos titulis, & regna Philippus
Accumulans regnis exuperabat avos.
Una fides, syncerus amor, mens una duobus,
Et sacra multiplices copula fudit opes.

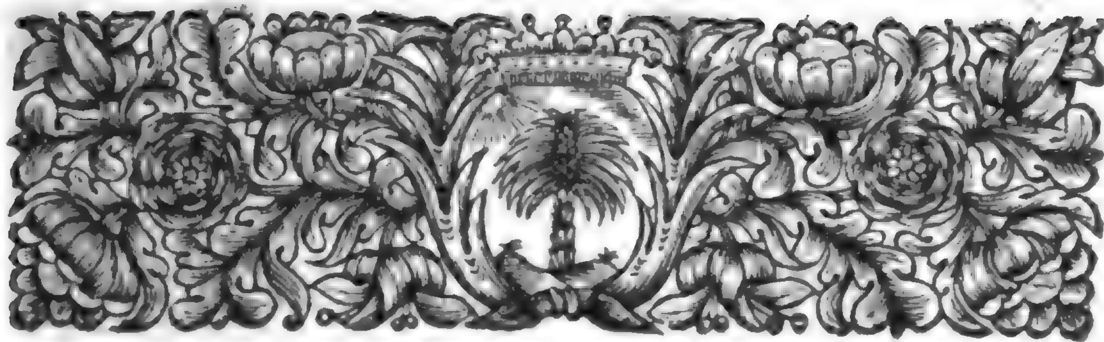
R. GRANATÆ.

Regia dum proles Fernandi fœdera sanxit
Conjugii ore decens fœmina, dives opum:
Fit Dominus Regni socero moriente Philippus,
Et venit plena copia larga manu.

R. TOLETAN.

Non vivit, fida quisquis sine conjuge vivit,
Dimidium siquidem non habet ille sui.
Inde sequuntur opes, numerosæ munera prolis
Hoc uno medio, hæc Regna Philippus habet.

AUSTRIÆ

Bibliopola Lectori.

RÉstituimus luci publicæ, cultissimum opus, *Annalium Austriacorum* GERARDI de ROO, quod multorum votis sæpe expetitum, hactenus pretiosissimi instar thesauri, in paucorum scriniis latuit abditum. Ex quo enim consilium cepimus, revocandi in dias luminis auras, sepulta quasi præstantium ingeniorum monumenta, quæ literariæ civitatis maxime interest, in aprico poni, insignem apud curiosos & indefessos rerum gestarum scrutatores, gratiam nos inituros speravimus, si rarissimum librum, cujus centum tantum exempla typis exscripta fuere & quo carere jam suo tempore Bibliothecas etiam illustrissimas doluit *Boeclerus*, prelo iterum subderemus; idque eo magis quo majori fide & vividiore nitidi sermonis elegantia, splendidissimæ in Germania domus originem, incrementa, successiones ac fata non temere alibi obvia, ex instrumentis partim manu aratis, partim impressis, venustissime explicat. Haud equidem GERARDUS noster, utpote Veteraquinas, homo Belga, qui apud Ferdinandum Archiducem, Ferdinandi I. filium, præfecti Bibliothecæ munere functus est, laborem suum ita edolaverat, ut non in peregrina historia, operi, cui ante editionem immoriebatur, nævi aliquot fuerint abstergendi; sed perfecit illud favente Ferdinandi aura, CONRADUS DECIUS a WEYDENBERG, (obstetricantibus potissimum JUSTINIANO MOSERO & ANTONIO CLOSELIO, quorum ille Archiduci a consiliis intimis & epistolis, hic a confessioni-

onibus & concionibus ſacris erat) tanta ubique ſedulitate, tanto veritatis ſtudio, ut nihil adfectibus, nihil adſentationi datum, nunquam a ſcriptoribus probatiſſimis diſceſſum fuerit, niſi indubiorum monumentorum pondere atque autoritate. Ita lucem aſpexit egregium opus *Oeniponti*, anno redempti orbis, ſupra milleſimum quingenteſimum nonageſimo ſecundo, excuſum majori forma, typis *Johannis Agricolæ*, deinde poſt tres & viginti annos, cum idem CONRADUS DECIUS e re Principum Germanorum judicaret, ſi Lectores ore Teutonico liber alloqueretur, eundem in patrium ſermonem translatum *Auguſtæ Vindelicorum* evulgavit. Sed hæc ipſa editio non minus lapſu aliquot annorum deſiderata eſt, quam deſideratiſſima Latina, quæ verſionem multis poſt ſe relinquebat paraſangis, utramque tamen foeda typothetarum menda miſere deturparunt. Quapropter bono publico id dedimus, ut emaculatiſſima prodiret præſens editio, dum nova via ac moleſtiſſimo labore, quicquid correctorum aciem effugit, ubivis calamo emendavimus, ac omni circumſpectione in id incubuimus, ut ne apex quidem perperam poſitus relinqueretur, ea in re Bibliopolis exemplum præeuntes, quo *Manutiorum*, *Stephanorum* ac *Plantini* gloriam, noſtro poſſint ſeculo non æquare ſolum, ſed vincere. Indicem quoque priorem interpolavimus, auximus & ita correximus ut facillimæ nunc cuncta ſint inventionis, cum antea cognomina prænominibus poſtpoſita, ſæpe tædium ac laborioſas crearent evolutiones. Tantum impenſarum, Chartæ eximia bonitas ac exemplorum quæ excudi curavimus paucitas, effecit, ut pretium Libri ad Imperialis Thaleri cum dimidio ſummam extendere coacti fuerimus, cujus ſignificatione, multis rem ingratam haud feciſſe, cauſas ob ſatis graves, penitus perſuademur. Quod ſi perſpexerimus, ſtudium juvandi publica commoda, quod nobis præcipuum eſt, eruditorum palato, ut plane confidimus non diſplicere, ad non minora propediem harum rerum curioſis impertienda excitabimur. Vale ac nobis fave.

AUSTRI-

bus,
ur-
Ru-
sti-
res
po-
um
nici
pe-
ni-
que
stea
um
ro-
m-
or-

ros
vi-
cis
ro-
res
um
fe-
tri
ri-
ul-
n-
n

Fabulæ & conjecturæ ex Historiis amovendæ.

A

on
ve
nu
du
ce:
mi
ma
an
ma
re
de.
qu
ve
m
pt
fe
re
ci
pc
te:
pc
pr
m
nc
lu
pl
ad
fu
ca
m
eſ
nc
citabimur ... fave.

AUSTRI-

ibus,
bur-
Ru-
isti-
eres
po-
um
nici
pe-
ini-
que
stea
um
ro-
m-
or-

ro;
vi-
cis
o-
res
im
fe-
lri
ri-
al-
n-
rum
um
o-

Fabulæ & conjecturæ ex Historiis amovendæ.

studium versati sunt, non nullos tamen hac in parte;

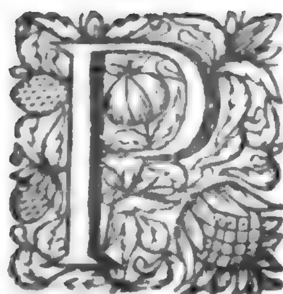
on
ve
nu
du
ce
mi
ma
an
ma
re
de.
qu
ve
m
pt
fe
re
cir
pc
tes
pc
pr
m
nc
lu
pl
ad
fu
ca
m
e

ale ac nobis fave.

AUSTRI-

AUSTRIÆ PRINCIPUM HISTORIÆ LIBER PRIMUS.

Argumentum.

RIMO hoc libro, confutatis quorundam scriptorum opinionibus, succincta brevitate commonstratur, quod Illustris Habsburgensium familia, originem ex Allemannis habeat. Deinde Rudolphi primi, dies natalis, & vita ante consecutum Imperii fastigium acta, item ejus successus, matrimonium, bella, cæteraque res gesta narrantur. Subjungitur denique qua ratione rerum potitus, filiabus suis potioribus Imperii Principibus elocatis, eorum ope, hostes Imperii bellis aggressos, devicerit; Austriam, Styriam aliasque Germanici nominis provincias, Ottocaro Boëmorum Rege illas violenter detinente, occiso, Imperio vendicaverit; Latrocinantium arcibus & receptaculis passim destructis, Germaniam tutam reddiderit: Ac extinctis eo tempore Austriæ & Sueviæ Ducibus, utrumque Ducatum Alberto & Rudolpho filiis, unanimi Principum consensu contulerit. Postea quot bellis contra Comites Reginaldum Burgundicum, Eberhardum Wirtenbergicum ac Ibanum Gunsensem defunctus, quibusque artibus & auxiliis Austriæ & Styriæ procerum conjurationem contra Albertum filium concitatam sedârit, & quo loco ac tempore secundas cum Agnete Burgundica nuptias celebraverit, & quando tandem mortuus sit.

AUSTRIÆ PRINCIPUM, ex veteri Habsburgicorum Comitum prosapia, res belli domique gestas scripturo, mihi haud alienum ab instituto visum est, quæ de ejus gentis ortu & antiquitate scriptorum opinio sit, paucis explicare. Quod antequam facere aggrediar, id apud æquum lectorem profari profiterique liceat; non probari mihi illorum studium, qui dum illustres sua ætate familias nimis vetustas facere satagunt, ultra omnem historiarum memoriam provecti: aut fabulosa pro veris asserunt, aut conjecturas adferunt, ex rebus, quas versare in omnes opiniones licet. Qua in re non nostri solum, sed aliarum quoque nationum homines, quotquot de suorum originibus scripsêre, paucis admodum exceptis, plusculum sibi hactenus indulsêre, adeò uti ipsos quoque Græcos, quique eos secuti sunt, Latinos, etsi impensiori cura & majori industria illi, quam cæteri mortales, circa historiarum studium versati sunt, non nullos tamen hac in parte justam gravissimorum viro- *Fabulæ & conjecturæ ex Historiis amovendæ.*

virorum incurrisse repræhensionem videamus, quod antiquiora quædam ex fabulis eruta, veri speciem habere jusserint quidem, sed quæ & facilè sese prodant, & ipsis etiam veris fidem plerumque derogant. Neque adeò dubito, eos, qui Athenarum & Romæ nobilissimarum urbium prima posteris incunabula prodidêre, melius & de patria sua, & de veritate fuisse merituros, si in Theseo illarum instauratore, & hujus conditore Romulo subsistere, quàm ulterius progredi fabulasque longè accessere maluissent.

Theseus instaurator Athenarum.

Cum enim ex se ipso natus sit nemo, & ad quemcunque generis auctorem pervenerimus, ipsi quoque patrem, avum, majoresque fuisse necesse sit: nisi in uno aliquo, qui primus posteris genus fecerit, acquieveris, quis hujus tàm anxiæ indagationis statuetur finis, aut ubi sistet labor? Neque multùm ad gentis alicujus laudem facit, vel ex Ogygia vetustate ortam esse, cùm infimæ conditionis hominibus, perindè ac regibus, commune, à Noacho, atque ab ipso Adamo, primo omnium parente, propagatum sit genus. Id verò insigne est vetustæ nobilitatis decus, majores habere, atque imitari eos, qui virtute, magnisque in rempublicam collatis beneficiis, uti cæteris excellentiores haberentur, meruêre; cujus notæ vires, quò plures quis in majorum suorum imaginibus ostenderit, eò magis illustri familia ortus esse censebitur. In ejusmodi hominum memoria, ex veris rerum monumentis eruenda, benè ac utiliter studium operamque collocari, uti nemo sanus negaverit, ita errare eos, atque ocio abuti fatendum est, qui nimio laudandi (an adulandi) studio, ad ea feruntur, in quibus (uti fertur) qui optimè conjecturam facit, is vates est optimus.

Nobilitas vera quæ?

Qui de Austriacorum familia ad fidem scripsêre hactenus (fabulatores omitto) eorum ego duas potissimùm opiniones invenio, quarum altera à Romanis eam, altera ex Francorum regibus oriundam asserit. Prior, præter vulgarem quorundam hominum errorem, qui, ob Rom. Imperii magnitudinem, nihil nobile apud antiquos fuisse sibi persuasêre, auctorem habet Raphaëlem Volaterranum, scriptorem non incelebrem, cui adstipulantur Nauclerus, & alii nonnulli minùs clari. Alteram Maximiliani Primi ætate amplexus est Joannes Trithemius, Jacobus Manlius, Joannes Stabius, eamque secuti Hieronymus Gebuilerus, Ladislaus Sunthemius & post illos Wolffgangus Lazius, qui omnes, alius alia via, ad Francorum reges, eorumque posteritatem, Habsburgensium principum gentem referunt. Quos cùm docti plerique omnes sequantur, neque certiora ab ullo adferri videam, me quoque non pœnitet, ad eorum opinionem propiùs accedere, quòd veritati & rationi magis consentanea esse videatur, atque ita Lazius sibi

De Habsburgiæ gentis ortu scriptorum sententiæ.

Habsburgici ex Franco-

fibi post longam peregrinationem, ac diligentem locòrum perlustrationem, abundè compertum esse testetur, & ex insignibus ac gentilitiis nominibus, quæ huic familiæ cum vetustis Austrasiæ regibus, qui Franci erant, communia fuère, argumenta adferat non contemnenda, quæ ex eo peti possunt. Volaterranus verò, Aventini montis Comites, Romæ nobiles fuisse narrat, ex quibus Petrus Leonis F. (unde Perleones cognomen) circa annum Domini millesimum centesimum septuagesimum, duos habuerit nepotes, qui seditione domi orta, profugi in vicina alpibus regione, ad lacum Lucernatium sedes fixerint, quorum alter Episcopus Argentoratensis factus sit, alter ducta illustri uxore indigena, Albertum Rudolphi regis patrem procreaverit. Hæc ejus narratio admitti nullo modo potest, cùm multi ante Alberti patrem in Ergovia Altenburgici & Habsburgici Comites, atque ipsi Duces Zaringenses, qui unius ejusdemque cum Habsburgensibus familiæ sunt, plurimis annis antè, videlicet Henrici tertii Imperatoris temporibus, vixerint. Quem errorem cùm depræhenderit Joannes Stumpfius, mirari mihi subit, quòd ejus auctoritatem pro se adduxerit. Affirmat idem; vulgi hanc opinionem, à nonnullis scriptoribus Rudolpho contemporaneis, confirmari. Id quò minùs Stumpfio demus; faciunt præter alia multa versus quidam in vetusto reperti chronico, manu in membrana exarato, qui de Rudolphi filiarum connubiis facti, & ipsi & uxori ipsius Annæ, genus, ex Alemannis esse affirmant; unde, si nihil aliud, vel hoc constat, nihil eo tempore certi hac de re constitisse.

rum Regibus oriundi.

Volaterrani opinio, non subsistit.

De Habsburgi quoque aut Habensburgi antiquitate, & prima ejus tituli usurpatione, non minor est inter plerosque scriptores controversia, de qua paucis hic agendum esse duxi. Primùm omnium constat, in Ergovia ad Arulam fluvium, quo loco Vindonissa olim celeberrima civitas fuit, arcem esse, quam Rapato Guntrami Divitis nepos, circa annum reparatæ salutis millesimum & vigesimum extruxisse, & vel ab Habendi vocabulo tàm Germanis quàm Latinis usitato, vel (uti nonnulli volunt) accipitre avi, quæ vulgò Habich, Habsburgum appellasse creditur, unde & ipse & posteri ejus Habsburgi Comites dicti, quorum majores Altemburgi titulo antea utebantur, cujus arcis rudera, non longè ab ipso Habsburgo conspici referunt locorum periti. Lazius verò, ante Guntramum Rapatonis avum, undecim vixisse Comites Habsburgicos adfirmat, & Jacobi Manlii conjecturæ fidem adstruit, qua Ottobertum, sive Ottobrechtum Childeberti Austrasiæ regis pronepotem, agrum, sibi ultra Rhenum comparasse, & in montium anfractibus, qua angusta via in Galliam ducit, Altemburgum & Habsburgum arces condidisse dicit

Habsburgicorum titulus.

Vindonissa

Habsburgum arx.

Altemburgum arx.

cit. Hæc etsi utcunque admittit Lazius, non tamen hunc, sed patrem Sigobertum, primum constituit Altenburgi & Habsburgi Comitem; qua ratione Habsburgum arcem, unà cum titulo inde assumpto, annis plusquàm trecentis, altera illa in Ergovia, vetustiorem facit. In hujus rei fidem quæ adducuntur, ex ipso petere lectorem melius est. Ego verò, cùm in derivanda hac familia Manlium à Stabio, ab utroque dissentire Lazium & hunc ipsum sua non omnibus probasse videam, neque mihi propositum sit, quæ ad illorum genealogiam faciunt, qui ante Rudolphum Cæsarem vixêre, hoc opere exequi; omissis quæ vetustate minùs comperta sunt, ea paucis referam, quæ citra omnem propè controversiam habentur, & à Guntramo Altemburgico, cujus posteri Habsburgi titulum usurparunt, gentis seriem exorsus, ad Rudolphum pergam, unde quod hujus instituti est cum Deo aggrediar.

Genealogia Com. Habsburgens.

950. Guntramus Altemburgi Comes.

Vixit itaque Guntramus circa annum humanæ salutis noningentesimum quinquagesimum, & posteà. Huic à nonnullis Diviti cognomen adscribitur, literas signavit, octogesimo quinto ejus seculi anno, Altenburgici Comitis titulo, nulla dum Habsburgi facta mentione. Huic ex duabus conjugibus, Brigantina Comite Montfortii generis, & Itha Adalberonis Comitis à Kalb filia nati fuêre Gebizo Argentoratensis Episcopus, Conzelinus Ergoviæ, Betzo sive Betzelinus Brisgoviæ Comites, & Barthilo dominus in Streichburg & Scharfenstein, cœnobii Waldkirchii in nigra sylva fundator.

Betzelinus Altemb. Comes. Cœnobii Mariæ Cellæ fundator.

Betzelinus septem mares ex variis uxoribus sustulit; Gebhardum Episcopum Constantiensem, Eberhardum Brisgoviæ Landgravium, Bartholdum Sueviæ & Carinthiæ ducem, Rudolphum Sundgoviæ Comitem, cœnobii cellæ Mariæ fundatorem, Betzelinum Alsatiæ, Rapatonem Ergoviæ Comites, & Cunradum dominum in Streichburg & Scharffenstein.

1020. Rapato Altenb. & Habsburgi Comes. 1027.

Rapatonem (hunc Stumpfius Conzelini filium dicit) Muriense Chronicon majorum potentiam superasse testatur, arcemque condidisse, cujus nomen etsi non ponitur, cùm tamen Habspurgi titulum ille usurpaverit, Habsburgum fuisse probabilis conjectura est. Adstipulatur & Lazius, sed ex vetustiori arce, quam Otprechtus alibi (uti dictum est) condiderat, id nomen mutuasse affirmat. Rapatoni uxor fuit Itha Lotharingica, quæ fratrem habuit Wernerum Argentoratensem Episcopum, qui cum multa Rapatoni elargiret, a suis in exilium pulsus est, circa annum supra mille vigesimum septimum. Atque hoc illud est, quod de fratribus Romanis fabulantur quidam; alterum scilicet alterius, qui Episcopus Argentorati fuerit, pecuniis arcem extruxisse, & clientes sibi comparasse. Huic Ithæ alii Carolum, alii Theodoricum, Lotharingiæ Chronicon Godefridum Juniorem Barbatum

tum patrem fuiſſe dicunt. Ex ea Rapatoni Wernerus, Albertus, qui circa annum ſalutis quinquageſimum ſecundum ſupra mille absque hærede obiit, Otho in pugna ſub Henrico quarto cœſus anno ejus ſeculi quadrageſimo ſexto & Richenſa quæ prius Comiti Vda'rico à Lenzburg, poſteà Wernero Comiti Badenſi nupſerat, nati ſunt. Moritur Rapato anno triceſimo quarto, in Murienſi cœnobio, quod condiderat, cum uxore ſepultus. 1034 Murienſis cœnobii fundator.

Wernero, qui patri ſucceſſit, ex Hiledgarde Ferretarum Comitiſſa quatuor filii fuere; Wernerus Epiſcopus Argentoratenſis hoc nomine ſecundus, Otto à nobili quodam Heſſone Vſenbergio in arce ſua Buttenheima cæſus, Albertus poſt fratrem Murienſis cœnobii Advocatus, & Itha Comiti à Thierſtain nupta. Wernero bellum fuit cum Lenzburgicis cognatis. Obiit anno milleſimo nonageſimo ſexto. Wernerus Habsburgi Comes. 1096.

Ottoni ex Itha Hombergenſi, tres fuerunt filii, Adelheidis Hennenbergici Comitis uxor, Rudolphus absque liberis mortuus, & Wernerus tertius, qui patri ſucceſſit, & anno milleſimo centeſimo quinquageſimo nono mortuus eſſe invenitur. Otho comes Habsburgi 1159.

Wernerus tertius, filios habuit ex quadam Starckenbergica Albertum Divitem Rudolphi Rom. regis proavum, Richenſam, & Gertrudim, quarum hæc Montisbelgardi, illa Ferretano Comitibus nupſere. Wernerus tertius.

Alberto Diviti Berchta (ſive Itha ea fuit) uxor data Rudolphi ultimi Comitis Pfullendorfenſis filia, ex qua prognati ſunt Rudolphus, & Berchta cuidam Leiningenſi Comiti nupta. Hunc Albertum memorabili illi prælio, quod anno ſupra milleſimum centeſimum ſexageſimo quarto inter Welfonem Juniorem & Hugonem Palatinum Tubingæ commiſſum eſt, interfuiſſe refert Eberhardus ab Altaich. Quinquennio poſt, cum ſocer ejus Imperatori Friderico omnem ſuam ditionem transſcripſiſſet, Fridericus Alberto Tigurinæ civitatis eo tempore Imperialis, & Secconienſis Eccleſiæ præfecturam contulit. Floruit adhuc Albertus ſub Henrico Sexto circiter annum ejus ſeculi nonageſimum. Albertus Dives Habsburgi Comes. 1164. 1190.

Rudolphus cognomento Taciturnus ex Agnete Godefridi Baronis à Stauffen filia ſuſtulit Albertum, Wernerum, Rudolphum, Gertrudem & Heilwigem. Filiæ duobus fratribus Ludovico & Hermanno Hombergenſibus elocatae ſunt. Lazzius Gertrudim Ludovico Comiti à Vochburg & Heilwigim Hermanno Comiti à Freyburg elocatas eſſe ſcribit. Wernerus ſine prole obiit. In reliquis duobus diviſa ſtirps eſt. Ex Rudolpho qui ſunt nati, Habsburgi, & Lauffenburgi titulo contenti fuere usque ad Johannem Quartum, qui ultimus ſui ſtemmatis obiit, circa annum milleſimum quadrin- Rudol. Taciturnus Habsburg. Com.

drin-

dringentesimum Rudolpho huic ad annum salutis millesimum centesimum sexagesimum sextum Wernerus Sangallensis Abbas collegii sui praefecturam (Advocatiam vocant) ea lege tradidit, ne illam cuiquam benificii nomine conferre Comes posset.

Albertus sapiens Habsb. Comes.

Albertus, cui Sapienti cognomen à nonnullis datum, ex Hedwige Hartmanni ultimi Comitis Kyburgensis sorore sustulit Albertum, Carolum, Rudolphum, Henricum, Hartmannum, Berchtam, Elisabetham, & Martham. De Alberto dicetur paulo pòst. Carolus Canonicus fuit Basileensis. Hartmannus & Henricus impuberes obiêre. Berchta Comiti Küssenbergio priùs, deinde Othoni Ochsenstainio nupsit, Elisabetha Eytelio Friderico Comiti à Zollern uxor data, Martha monialis fuit Adelhusii propè Friburgum. His breviter absolutis, uti constitueram, ad Rudolphum conferatur oratio, qui sive primus summum dignitatis regiae fastigium suae genti intulerit, sive olim amissum longo postliminio restituerit, is sanè vir fuit, qui etsi majores habuisset minùs claros, & ipsis tamen praelucere, & posteritati quamvis & imperiis & rebus gestis florenti, satis gloriosam sui memoriam relinquere potuisset.

Otto Ochsenstainius Eitelius Frider. Comes Zollerens.

1218. Rudolphus Caesar nascitur.

Nascitur Rudolphus anno virginei partus supra mille ducentos decimo octavo, eodem die quo Berchtoldus Zaringensium Ducum ultimus è vivis excessit ipsis scilicet Calendis Maji, & à Friderico secundo Rom. Imperatore ad sacrum Christianae regenerationis fontem suscipitur. Is tum in ea loca Tigurum rursus sub Imperii tutelam suscepturus venerat. Exactis primae pueritiae annis, à patre in aulam Imperatoris missus inter aequales magna animi indole excelluit. Cùmque primùm per aetatem arma ferre potuit, omnibus quae Friderico fuere bellis exercitus, eam de se aestimationem dedit, uti quotiescunque Caesarem adiret, reliqui militaris ordinis proceres illi quamvis juniori assurgerent. Narrant verò Cuspinianus, & manuscripta quaedam non contemnendae fidei, virum quendam tum in aula Friderici fuisse, qui ex syderum positu futurorum scientiam profitebatur. Is cùm prae caeteris Rudolphum in oculis habere videretur, causam interrogatus, Imperatori dicere ausus fuit; videre se hunc Rudolphum extinctis ipsius posteris rerum esse potiturum. Eam hominis sive conjecturam, sive divinationem cuique tum pro arbitrio accipere licuit, eventus sanè veram docuit. Circa idem tempus cum Egensheimensis prosapia defecisset, tres simul competitores provincialem Alsatiae Comitatum ad se trahere nitebantur; Albertus Habsburgicus, Albertus Hohenbergicus ad Neccarum, & Ludovicus Ottingensis, qui Henrici Egensheimensis sororem in

De Rudolpho vaticinium.

Egensheimensis familiae finis.

Ludovicus Ottingensis

in matrimonio habebat. Hohenbergicum facilè induxit Albertus Habsburgicus, uti suam ipsi partem cederet, pacto inter Rudolphum filium & Annam illius natam matrimonio. Ita potior Alsatiæ pars ad Habsburgicos pervenit, reliquam Ottingensis Argentoratensi præsuli vendidit, cujus successores Landgraviatus titulum hodieque usurpant. Alsatia ad Habsburgicos pervenit.

His ita constitutis Albertus, qui jam antea Episcopi & civitatis Argentoratensis præfectus militaris, magnam sibi fortitudinis famam pepererat, sub auspiciis Friderici Cæsaris in Syriam profectus diem obiit, Acconæ sepultus. De Alberto juniore ipsius filio pauca admodum scripta invenio. Sunt qui & ipsum sacris initiatum fuisse dicunt, quos non sequor. Aventinus enim hunc, & fratrem Rudolphum, quo tempore Cæsar Italiam ingressurus Ticini moram trahebat, inter ipsius aulicos equestribus ludis insignes præ cæteris fuisse habitos refert. Hunc postea in exercitu Cunradi regis fuisse, & in obsidione Mediolani cæsum nonnulli, alii captum in carcere poedore contabuisse dicunt. Rudolphus à parentis obitu domum profectus, pactas cum Anna Hohenbergica nuptias perfecit, anno supra mille ducentos quadragesimo. Hinc ad Imperatorem reversus, tertio post anno equestris dignitatis ordinem, de more ejus temporis, adeptus est. Sunt qui & ipsum cum Friderico Cæsare in Asiam trajecisse asserunt. De eo, atque aliis ejus bellis, quæ, nondum in regem electus, cum vicinis aliquot gessit, omnia exactè non habentur, quæ verò ex idoneis scriptoribus habere potui, ea ordine deinceps referam. Albertus sapiens Acconæ sepultus. Rudolph. & Albert. equestri exercitio pollent. 1240. Rudolphi nuptiæ cum Anna Hohenbergica.

Cùm ob diuturna inter Pontificem Romanum & Fridericum secundum Cæsarem dissidia, graves per Italiam & Germaniam turbæ exortæ essent, factum erat, uti multi passim in alienas ditiones grassarentur, & cuivis impunè esset, quantum viribus polleret: quæ licentia post Friderici obitum, cùm imperium legitimo rectore careret per multos annos tenuit. Interim, qui ecclesiastici ordinis erant, cum Pontifice ferè sentiebant, nobiles verò aut Imperatoriæ factionis erant, aut suo quisque commodo studebant; jamque aliena invadere, & rapto vivere, quasi more quodam pro licito habebatur. Variarum in Germania turbarum causa.

Anno ejus Seculi quinquagesimo tertio Rudolphus (qua de causa non legitur) cum nobilibus quibusdam noctu Basileense suburbium ingressus diripuit, & incendit cœnobium quoddam, quod vulgò in lapidibus vocabant. Hinc ab Episcopo, jussu Pontificis, censura ecclesiastica cum aliis notatus est. Primùm deinde bellum illi cum vicino quodam Barone à Tüffenstein fuisse scribitur, causa belli & ordo, non additur. Baronem 1253. Rudolph. suburbium Basileæ infestat. Rudolph. ex communicatur.

Bellum cum Tüffenstainio gerit. Godefridus Habsburgicus. 1260.

ronem postea ab ejus famulo interfectum dicunt. Proximum illi bellum cum Godefrido ejusque fratribus Wernero & Eberhardo patruelibus fuit, qui alias ditiones sortiti, sola Ergovia Rudolpho relicta, post sublatum è vivis Albertum fratrem, Kyburgi quoque comitatum invadebant. Hoc bello Rudolphus Godefrido pagos aliquot exussit, hic vicissim oppidum Brugas, diripuit & devastavit. Post damna utrinque data & accepta, tandem ex communium amicorum arbitrio res componitur anno sexagesimo. Rudolphus, eo bello defunctus, ad Ottocarum Boëmiæ regem abiit, in cujus aula præfectus equitum quem alias Marscalcum vocant (uti habet Boëmicæ Historiæ scriptor) fuit, & ei prælio quod de Stiriæ possessione Ottocarus cum Hungaro fecit interfuit. Sequenti anno bellum erupit intestinum inter cives Argentoratenses, & Episcopum eorum Walterum Gerolzeggium, qui animo tam exulcerato erat, uti ecclesiasticos omnes propositis edictis, & amissione censuum denunciata evocaret, neque ludi magistros cum pueris latinè discentibus in civitate relinqueret. Cives hoc rerum statu, quod sub Alberti Habsburgici auspiciis tutos se à vicinorum injuriis vixisse in recenti adhuc memoria habebant, Rudolphum ejus filium, jam ex Boëmia reducem, de cujus virtute non minor erat hominum æstimatio, militiæ præfectum creant. Confœderati ipsis erant Cunradus Friburgicus, Heinricus Neoburgicus, & alii aliquot Comites. Episcopo præter agnatos Geroltzeggios opem ferebant Abbates, Murbacensis, & Sangallensis, Comes Thierstainius, & alii nobiles non pauci. Cives Haldemburgum castrum vi expugnant, & diruunt, fiuntque multæ agrorum evastationes. Erant per id tempus in oppido Columbaria duæ item factiones, quarum altera cum Episcopo, altera contra ipsum sentiebat. Hujus princeps facilè erat Rosselmannus quidam loci prætor. Is, ab episcopi factione pulsus, ad Rudolphum se contulit, & communicatis cum eo consiliis, vacuo se dolio includi, atque ita in oppidum devehi curat, & quadam nocte, reclusa porta, Rudolphum cum suis recipit. Is, oppressa Episcopi factione, oppidum præsidio munit, & cum infesto agmine profectus, Mühlhusium in suam potestatem redigit, dedentibus se civibus, quos ab Episcopo alienos fecerat arcis præfectus. Arx tertio mense pòst expugnatur. Ineunte, novi anni vere, commissum est accerrimum prælium, victoria, penes Rudolphum fuit, cæsi ex hostibus plurimi, inter quos Comes quidam Thirstainius, & Hermannus Geroltzeggius cum sexaginta nobilibus, quorum aliquot equestri dignitate præditi erant: Episcopus ægrè effugit, & post paucos dies ex animi ægri-

Rudolphus Ottocari regis curiam sequitur. 1261. Bellum inter Episcopum & cives Argentoratens. Rudolphus Argentoratensium præfectus militiæ. Quis civitati, quis Episcopo auxilio fuerit. Columbaria. Roselmanni Stratagema. Rud. Columbariam noctu capit. Mülhusium. 1263. Rudolph. vincit Episcopum.

ægritudine (uti putabatur) extinctus est. Civitati inde cum Canonicis pax fuit.

Anno sexagesimo quarto Tigurini, uti se suaque contra aliorum vim atque injuriam defenderent, præfectum militarem suis stipendiis conducere decreverunt. Inter alios maximè oportunus videbatut Udalricus Regensbergicus, ea tempestate potentissimus, qui multas arces & prædia in vicinis civitati locis habebat. Is delatam ad se conditionem aspernatus, superbè admodum respondit; non indigere se ipsorum præfectura seu stipendio, sed quamvis satis subditorum haberet, eorum tamen defensionem suscepturum, si se agnoscere dominum voluerint; sin minùs, ita suis eos arcibus, uti pisces nassis circumpositis, cinctos teneri, ne effugio pateat locus. Tigurini hoc ejus responso non spe tantum sua frustrati, sed minis etiam territi, cùm facilè, quid jam ille animo versaret, ex sermone animi indice percepissent, ac privatas illi cum Rudolpho intercedere inimicitias non ignorarent, suos ad eam nuncios mittunt. Rudolphus qui ea occasione civitatem vicinam & validam sibi demereri, suas res stabilire, & inimicum ulcisci cupiebat, (sunt enim qui ipsius vires à Regensbergico armis attritas fuisse scribant) conditionem accepit. Regensbergicus hoc nuncio perculsus, quòd Tigurinos Rudolphi opera in se usuros minimè dubitaret, vicinos sibi agnatos affinesque & amicos adjungit. Auxilia illi promittunt Rapersuillici, Nidovii, Toggenburgici, Homburgici, Arbergici, Eschenbachii, Kilchbergici, Ringgenbergici, Palmenses, Warthii & alii quam plures. His viribus fretus Regensbergicus bello se parat, in quo Tigurinis longè inferior, eò necessitatis adactus est, uti Regensbergam arcem, & alia nonnulla suæ ditionis loca venderet, redactam ex iis pecuniam militi numeraret. Habebat verò alias adhuc arces, ex quibus, assiduas excursiones in agrum Tigurinum faciens, bellum urgebat: Imprimis verò ex Vtlenberga arce magna inferebantur incommoda. Qui in ejus præsidio erant, duodecim habebant equos albos, quibus quotidiè utebantur. Ea re animadversa, Tigurini emissis clàm nunciis totidem equos eodem colore comparant, & observato tempore, quo hostes de more pabulatum exierant, idoneos homines equis illis impositos ad arcem præmittunt, eos alii subseqvuntur. Qui in arce erant suos, percepto hoste, aut alia de causa, redire arbitrati, portam aperiunt, qua, donec alii quoque advenirent, retenta, arx à Tigurinis capta destruitur. Inde cum suis Rudolphus arcem Glantzenbergam cum oppidulo expugnat. Reliquæ arces brevi omnes aut vi aut deditione

1264. Vdalricus Regensbergicus. Regensbergici fastus. Rudolphus Tigurinorum præfectus militiæ. Vtlenberga arx. Tigurinorum astus.

tione in potestatem redactæ. Ita Regensbergicus anno sexagesimo septimo debellatus, & ab amicis desertus, ad hostes se contulit, & magno fortunæ ludibrio eorum se clientelæ emancipavit, à quibus oblatum sibi honorem paulò antè repudiârat. Tiguri postea aliquot annos constituta ipsi annua pensione vixit, mortuus ad Minores sepultus est: testatur in Chronico suo Albertus Mülnerus; Omnia Tigurinis secunda evenisse, quamdiu Rudolphum habuêre præfectum.

Regensbergicus debellatus.

Dum hæc propè Tigurum fiunt, interim & alterius belli semina, inter Rudolphum & Henricum Basileæ antistitem, ex Comitibus Neoburgensibus natum, jacta sunt. De ejus belli causis hæc fere habentur. Duæ factiones ante annos aliquot Basileæ inter nobiles ortæ erant; altera stellæ sibi insignia & titulum, altera Psittaci assumpserat. Stelligeris addicti erant Habsburgici, Ferretani, & Friburgici; Psittaci factionem fovebant Neoburgenses, Hachbergenses, Rötelenses, & alii nonnulli, cum quibus & ipse Episcopus sentiebat. Erant prætereà & aliæ inimicitiarum causæ: Mortuo supradicto Berchtoldo Zaringensi, superstites fuerant sorores duæ, Anna quæ Kyburgensi, & Agnes quæ Egoni Fürstenbergico nupserat. Agnetis filius Cunradus Friburgensis Comes, duos item filios reliquerat; quorum Henricus Neoburgam eo tempore ingressus, uti ejus oppidi possessionem caperet, ob vim matronæ cuidam (uti dicebatur) illatam, à civibus repulsus, ad Rudolphum propinquum suum se contulit. Oppidum Episcopo datum: Brisacum etiam, quod Fridericus Secundus ex beneficio Basileensis Episcopi habuerat, post ipsius obitum ad eum redierat. Id Rudolphus paulò ante à Tigurinis astu captum, firmo præsidio munierat. Accedebant & privatæ cum Eggone Toggenburgensi, cui soror Episcopi nupserat, inimicitiæ, Cum enim Rudolphus quosdam ex Italia reduces ab alpibus Argentoratum usque officii causa aliquando deduceret, Toggenburgenses iis contumeliam fecerant. Huic veteri offensæ incrementum dabat recens bellum, quo Eggo contra Tigurinos Regensbergico, cui altera Episcopi soror juncta erat, opem tulerat. Episcopus etiam ereptum sibi Brisacum ægrè ferens, Rudolpho alibi occupato, Hartenbergam arcem recèns exstructam, & Blodelsheimum nuper muris cinctum oppidulum, demolitus erat, Otmarsenam, Rinfeldam, & Klingenam expugnaverat, Stelligerorum factionem urbe ejecerat, cujus principes ad Rudolphum se contulêre. Dum igitur Rudolphus in hoc bellum se parat, Abbas Sangallensis, Comitibus quibusdam & nobilibus vicinis, pontificiale epulum proximis Bachanalibus exhibitu-

Basileensis belli initium.

Basileæ duæ factiones.

Basileensis belli causæ.

Neoburgum oppidum.

Brisacum oppidum.

Eggo Toggius.

Abbas Sangallensis splendidum

biturus, optima aliquot vini genera præstinat. Episcopus verò currum Alsatico onustum rotis sufflamatis detineri jussit. Ea re (& erat summa rei indignitas) motus Abbas trecentos equites ad Rudolphum Secconium adduxit. Præsul Henricus, adscito Eberardo à Lupfen, insigni equite, obviam iis procedit. Cumque jam res ad prælium spectaret, procerum quorundam intercessione, fiunt aliquot dierum induciæ. Interim Rudolphus & Abbas ad Hugonem Werdembergensem proficiscuntur, eique contra Montfortios opem ferunt. Is tum Veldkirchiam (Divi Petri Campum vocabant antiqui) obsidione cinxerat. Vastantur agri, exciduntur arbores & vineæ, oppidum capi non potest. Jamque induciarum dies, ad anni septuagesimi primi initium exierat, & cùm de pace nihil cum Episcopo conveniret, utrinque bellum apparatur. Episcopus cum Vdalrico Ferretano, fœdus in decennium facit, ab Argentoratensi præsule auxilia accersit. Habsburgicus Secconii milites aliquot cum expedita equitum manu habebat, ii quotidie in Rhinfeldensium fines, & vicinos Episcopi agros, excurrebant. Ipse Monasterium oppidum, & vicinos aliquot pagos exurit, arcem Tuffenstainam, quam Episcopus à dominis ejusdem nominis, uti sibi hoc bello præsidio esset, nuper emerat, captam destruit. Neoburgum oppidum aggressus, Episcopi copiis opportunè submissis, relinquit. Sub finem mensis Augusti, nec opinato adventu, de nocte Basileam profectus, suburbium S. Crucis incendio vastat, alterum suburbium, quam nunc minorem Basileam vocant, præsul per eos dies muro cinxerat. Is uti par pari referret, Secconium, paulò ante fortuito incendio propè deletam, dejectis ruderibus, spoliat. Sunt qui Secconium priùs ab Episcopo direptam, & à Rudolpho talionem relatam asserunt. Post Tuffenstainium amissum, Henricus Roram arcem excitaverat, eam sub anni finem prodidit quidam Wolffius: captus est in ea Rotelensis quidam, episcopi ex sorore nepos.

parat convivium. *Eberhardus à Lupfen.* *Veldkirchia obsessa.* 1271. *Rudolphi in Basileenses progressus.* *Basileæ suburbium incenditur.* *Secconium spoliatur.* *Rora arx.*

Sequentis anni vere Rudolphus, evocato ex hybernis milite, Basileam ducere, eique incommodare parabat. Abbas verò Sangallensis jam ab ipso alienus, milites aliquot in oppido Wila habebat, & Rudolpho absenti ac in hostes profecto, ditiones ejus incursare omni animi impetu statuerat. Ad hunc Rudolphus cum exercitu pergit. Abbas verò in oppido se continebat, neque sui copiam faciebat, & recedentis extremum agmen carpebat. Rudolphus hanc sibi moram objici ægrè ferens, ad suos conversus: Iniquè, inquit, comparatam mihi cum hoc monacho pugnam esse video, qui si suo modo agere perseverabit, quousque tandem hîc cum

1272. *Callidum Rudolphi consilium.*

Callidum Rudolphi consilium. summo & damno & ignominia sine ullo moræ pretio desidendum erit? quin aliud ex tempore consilium capimus? audire memini, cui uno eodemque tempore cum duobus est dissidium, ei cum altero in gratiam uti redeat ex re esse, Cumque rem ipsam, uti est, mecum reputo, plura me Abbatis merita habere, quàm illum mea agnosco. Itaque nisi vobis aliud videtur, consultò me facturum puto, si eum mihi ex hoste amicum fecero, id quod non difficulter abs se impetrari permissurum scio, quòd & ipsi cum Episcopo intercedant inimicitiæ. Hæc ubi dixisset suamque omnibus probari sententiam vidisset, haud diutiùs cunctandum ratus cum paucis ad oppidum sub noctis crepusculum adequitat, Abbati adesse Rudolphum Habsburgi Comitem nunciari jubet, cui ipso convento opus sit. Abbas id temporis eum adesse vix nuncio fidem habens, intromitti jubet. Ibi Rudolphus: adsum, inquit, uti res inter nos controversas, quas armis non datur, verbis tecum transigam, vel tuis eas judicibus commissurus, uti amici ex hostibus facti junctis uterque viribus in communem eamus hostem. Placuit Abbati res, & post brevem disceptationem suos cum eo milites in expeditionem mittit. His copiis auctus Rudolphus in agrum Basileensem ducit, aderant illi & Tigurinorum auxilia. Excogitaverat verò singulari industria navium aliquot fabricandarum novum modum, quæ solutiles erant, & quocunque lubitum esset ferri poterant. Iis in trajiciendo Rheno usus ita assiduis excursionibus hostem vexabat, uti ager circa Basileam incultus relinqueretur.

Rud. Sangallensi conciliatur.

Rud. excogitat naves solutiles.

1273. Anno ejus seculi septuagesimo tertio cum omnibus copiis Basileam sub ipsa mœnia movet, propè D. Margarethæ castris locum capit, S. Georgii vallem depopulatur, & pagum Clingenam exurit. Obequitantem aliquando conspicatus Hugo Mariscalcus urbis consul cum expeditis aliquot equitibus egressus insequitur. Rudolphus in ejusmodi eventum quosdam ex suis loco insidiis apto collocaverat, in quos incidens consul cum nonnullis interfectus est. Interim Rudolphus quosdam ex Episcopi necessariis per idoneos homines conciliare sibi conatus est, quæ res cùm satis ex sententia procederet, multique ad eum nobiles & milites ab hoste transirent, Episcopus animi dubius nec quibus fideret, nec quò se verteret satis consilii habebat. Et procul dubio in summas difficultates adactus fuisset, nisi DEo finem ei bello facere, & Rudolphum ad majora rerum momenta vocare visum esset. Interventu enim procerum quorundam ab octavo Calen. Octobres usque ad ejus mensis mediũ pactæ sunt induciæ, quo tempore controversia omnis per

Rudol. Basileam obsidet.

Hugo Mariscalcus occiditur.

Induciæ cum Basileensi.

Fri-

Fridericum Burggravium Norimbergensem, & Henr. Hachbergicum Marchionem decideretur. Fridericum Rodolphus nominaverat, Episcopus alterum; quibus si per negocia adesse minùs integrum foret, Henrici duo Fürstenbergicus, & Gerolzeggius substituerentur.

Dum hæc ad Basileam fiunt, interim Principes Imperii penes quos Romanum Regem legendi jus est, Francofurti comitia habebant. Fluctuabat eo tempore variis motibus tota ferè Germania, quæ à Friderici Secundi obitu legitimum rectorem integros fere viginti duos annos habuerat neminem, præter Guilielmum Batavum; sub quo cùm respirare aliquantulùm cœpisset, mox eo à Frisiis occiso iterum destituta est. Electi post illum erant variantibus principum studiis duo: Richardus cornubiæ Comes, & Alfonsus Castellæ rex: Sed hic in Germanim non venit, & Richardus Aquisgrani à suis coronatus consumpta multis largitionibus pecunia contemptior in Angliam redierat. Comitia Francofurti. Guilielmus Hollandiæ Comes. Richardus Cornubius. Alfonsus Castellanus.

Jam verò Gregorius Decimus Pontifex Romanus qui Lugduni tum erat communi periculo motus, Principibus scripserat, uti ambitione & dissidiis positis eum eligerent Regem, qui summæ rerum cum dignitate præesse, & convulsum Imperii statum in integrum restituere posset; quod si diutiùs facere supersederent, tum se, quod sui officii sit, rebus consulturum. Congregatis ergo principibus commodùm adfertur nuncius, Richardum Anglum jam diem obiisse. Cùm itaque nonnulli proponerentur, Mainardus Comes Tirolensis vir magni inter principes nominis tres viros aliis præferendos affirmabat; Bernardum Carinthiæ ducem, Albertum seniorem Goritiæ Comitem, & Rudolphum Habsburgicum. Extat vetus quoddam Chronicon Argentoratense, cujùs auctor laudatur quidam Encardus; idque qui Germanicè vertit Fridericus Closnerus Burggravium Norimbergensem refert reliquis principibus parum inter se concordibus Rudolphum proposuisse, & assensos esse statim omnes, Rudolpho præ cæteris studebat Archipræsul Moguntinus multa de ipsius virtute animique magnitudine prædicans. Hunc olim Rudolphus Roma redeuntem hospitio acceperat, & Argentoratum usque deduxerat, feruntque tunc obtestatum esse divos, ne mori se permitterent, antequam comiti huic gratiam retulisset, quod tum maximè facere se posse videbat. Itaque eo adnitente re diu expensa, Principes, ne iterum in diversa abiretur studia, Ludovico Palatino eligendi potestatem deferunt. Ille diu reluctatus, cum tendere eos videret: quarto Non. Octobris, Rudolphum Habsburgicum Cæsarem dicit, reliqui au- Mainardus Tirolensis. Frider. Closner historiæ translator. Moguntinus favet Rudolpho. 1273. Rudol. in Rom. Regem electus.

 ctores

ctores fiunt, & fauſtis acclamationibus Rudolphi nomen ingeminant. Illum genere morumque integritate ac prudentia inclytum, atque adeò unum eſſe, qui rebus propè deploratis opem ferre, Imperium à multis annis bellorum tumultibus, diſcordiis, rapinis propè oppreſſum erigere, & in priſtinum vigorem aſſerere poſſet. Sunt qui eò libentiùs in hanc electionem conſenſiſſe principes volunt, quod Moguntinus inter alia dixerat; eſſe Rudolpho ſex filias eximia forma atque indole, in quibus elocandis magna fore ad principes inter ſe cōjungendos momenta. Boëmorum Hiſtoriæ dignitatem illam ad regem ſuum Ottocarum delatam eſſe aſſerunt, qui dixerit, malle ſe Regem Boëmiæ, quàm Cæſarem eſſe. Id cùm à reliquis ejus moribus vitæque inſtituto alienum eſſe videatur, potiores mihi auctores ſunt, qui ſumma ope & minaci ambitione eum affectaſſe confirmant, neque per Germaniam tantum Principum ſuffragia expugnare pecunia aggreſſum, ſed Lugdunum quoque legatos ea de re cum loculis miſiſſe, quibus auditis Papam dixiſſe, nihil opus eſſe Sclavo, cùm in Germania multi egregii Principes inveniantur.

Rudolphi filiæ.

Ottocarus Boemiæ Rex.

Rudolpho nihil tale cogitanti nuncium in caſtra primùm adfert Henricus Pappenheimenſis Mariſcalcus (uti vocant) Imperii, cui & exulibus quibusdam Baſileenſibus gratulabundis cùm vix haberetur fides, ſequenti nocte venit Burggravius Norimbergenſis diploma principum & electionis decretum adferens. Rudolphus igitur Dei voluntatem jam agnoſcens, cujus nutu factum erat, uti ipſe multis inferior omnibus præferretur, Baſileenſi bello defungi voluit, primaque luce eundem Burggravium, quem jam anteà arbitrum legerat, in civitatem miſit, uti cum Epiſcopo de pace ageret. Prævenerat jam eò fama, & qui adhuc in Epiſcopi ſocietate erant, palàm dicebant, contra Ruholphum ſe fœdus cum eo iniiſſe, contra eundem jam Cæſarem arma ferre nefas ducere. Epiſcopus ea re attonitus protenſa in cœlum manu exclamaſſe in hæc verba fertur: O Chriſte firmiter te in ſedili tuo contine, ne hic te Comes deturbet. Mox, pace jam compoſita, ex ſuis qui hanc Rudolpho fortunam gratularentur miſit, quos ſecutus ipſe in gratiam cum eo rediit, multatus (uti quidam volunt) ſatis magna pecuniæ ſumma, etſi ſunt, qui non hoc tempore, ſed alio, cum Briſacum ei reſtitueretur, numeraſſe eam volunt. Captivi utrinque redduntur, & Stelliferæ factionis cives poſtliminiò in civitatem reſtituuntur. Cum Neoburgenſibus hoc modo tranſactum; Decimæ omnium bonorum Henrico Friburgenſi dantur, oppidum Imperio addicitur. Per hos dies Rudolphus Cæſar ubi Gregori-

Henricus à Pappenhaim.

Rud. cum Baſilienſi pacem facit.

Neoburgum Imperio addicitur.

gorium Pontificem Lausannam venisse audivisset, ad eum profectus est. Ibi Pontifex electionem illi ratam esse jussit in has conditiones, uti ante annum exactum Romam veniret, corona suscepta ad liberandos à Barbarorum immanitate Christianos in Asiam proficisceretur. Ad hanc expeditionem ducenta aureûm nummûm millia se numeraturum promisisse Pontificem ferunt. Sunt qui hoc illorum colloquium biennio post fuisse asserunt, ego vulgatos ea de re versiculos sequor, qui anni numerum continent.

Rud. cum Pontifice congressus.

Bis sexcenti septuaginta trésque stetere.
Anni, Lausannæ dum Rex & Papa fuere.

Circa anni septuagesimi quarti initium Rudolphus cum uxore Basileam venit, ubi ab omnibus civitatis ordinibus summo cum honore excipitur, cives ei tanquam Cæsari fidei sacramentum præstant, abolita veterum offensarum memoria. Inde secundo Rheno, cùm & cæteri Principes in itinere ad eum venissent, descendit, & Aquisgrani solemni ritu coronatur. Ibi cùm Principes in ejus verba juraturi tergiversari aliquantulum viderentur, quòd non omnes adesse dicerent, neque sceptrum ad manum esset, Cæsar arrepta cruce, quæ propè aderat: hoc, inquit, signum, in quo humanum genus redempti sumus, hoc ego sceptro in omnes mihi & Imperio infidos utar. His dictis moti qui aderant Principes crucem exosculati, sacramenta dicunt. Sacris peractis Cæsar convivio Principes excipit. Antequam Aquisgrano discessum est, Moguntino adnitente, Machtildis Rudolphi filia Ludovico Palatino, Agnes Alberto Saxoni, & Hedwigis Othoni Brandenburgico despondetur. Coloniam inde profectus est Cæsar, ibi eum convenit Vdalricus Guttingensis, qui contra Rumholdum à Ramstain electus erat Abbas Sangallensis. Rudolphus eorum disceptatione in aliud tempus dilata, Vdalricum Ramsuagium Sangallensibus præfectum dedit. Moguntiæ deinde & Haganoæ aliquandiu commoratus adulta jam æstate Norimbergam ad agendum principum conventum proficiscitur. Principes Imperii omnes satis obsequentes sibi habere Rudolphus videbatur, soli ejus electionem impugnabant Ottocarus Boëmiæ rex, & ab eo in societatem adscitus Henricus Bavariæ Dux. De Ottocaro propter ea quæ posteà consecuta sunt, aliquid hic nobis dicendum est. Cùm Fridericus Austriæ Ducum ex Babenbergensi gente ultimus anno post mille ducentos sexto & quadragesimo ex vulnere in pugna cum Hungaris commissa accepto obiisset, Hermannus Badensis, qui Gertrudim illius ex fratre Henrico Medlicense neptam in

1274.

Rud. coronatur Aquisgrani.

Rudol. filiarum matrimonium.

Udalricus à Ramsuag.

Ottocari jura in Austria quæ!

Cunradinus decollocatus. in matrimonio habebat, Auſtriæ gubernationem adierat. Ejus filius Fridericus annos tutelæ vix egreſſus Neapoli cum Cunradino Apuliæ & Siciliæ rege uti paulò poſt dicetur, capite plexus erat. Mater Gertrudis Agnetam filiam Vdalrico Carinthiæ Duci collocat, ipſa cum amita ſua Margaretha Auſtriæ gubernacula retinet. Nupta fuerat Margaretha Henrico juniori Friderici Secundi filio, cui Fridericum & Henricum peperit, ſed marito & filiis orbata in Auſtriam redierat. Hanc cum provinciales Theodorico Miſniæ Marchioni collocare pararent, Ottocari pater Premislaus interceptos illorum legatos, uti filio eam deſponderent, adegit. Itaque Ottocarus anno ejus ſeculi, quinquageſimo ſecundo Auſtriam invaſit ipſe, Stiriam Belæ Hungariæ regi prædæ objecit. Anno demum ſexageſimo eundem bello aggreſſus magno prælio ſuperavit, egregia Rudolphi Habsburgici opera uſus, qui equitatui præfuit. Inde in Borusſiam profectus omnia armis ſubegit, & Regiummontem civitatem condidit. Vdalricus Carinthius. Reverſus in Auſtriam, uti à mari Balthico ad Adriaticum ſinum usque regnaret, ab Vdalrico duce jam ſene & liberis carente Carinthiam cum vicinis ditionibus emit. Mox factus contumacior, uxore jam ſterili ob ſenium repudiata priùs ac pòſt veneno ſublata, Kunegundim Maſſoviam duxit. Ottocari ſuperbia. Cum igitur Ottocarus latè imperium extendiſſet, quemvis alium præ ſe contemnebat, & impotenter in Auſtriacos, Stiros, alioſque Germani nominis ſubditos dominatione abutebatur. Rudolphùm verò nihili faciebat, uti quem famulum ſuum paulò antè fuiſſe diceret. Hæc de Ottocaro hoc loco dicta ſint.

Huc præfatorum Friderici & Conradini miſerabilem interitum à Collenutio accuratè deſcriptum, cum quòd in hæc ferè tempora inciderit, tùm quòd per utriusque obitum Auſtriæ & Sueviæ Ducatus, in Rudolphi hujus noſtri filios poſtea translatus ſit, inſerere viſum eſt. Conradinus Regnum Apuliæ ingreditur. Conradinus patre & fratre mortuis, Regnum Siciliæ jam hæreditatis jure ad ſe devolutum videns, pro eo acquirendo in Italiam proficiſcitur aſſumpto ejusdem ſecum ætatis juvene cognato Friderico Auſtriæ Duce, Frid. Auſt. Dux. multis item Comitibus, Baronibus, nobilibus & exercitu non contemnendo. Carolus Andegavenſis. Cumque videret Regnum à Carolo Andegavenſi violenta manu detineri, rem armis cum ipſo tranſigere ſtatuit, ſed infeliciter pugnans Carolus victor evaſit, cui prima cura fuit, ut Conradinus, & præcipui ejus ſocii inter occiſos ac viventes quærerentur, crudelem ſe exhibens in captivos, quorum complures ſuſpendi, alios gladiorum ictibus necari, alios perpetuis carceribus mancipari juſſit: Ex eorum numero qui prælium evaſerant,

ferant, fuit quoque Henricus à Castilia, senator, qui postea captus, & ad Papam adductus fuit, per Abbatem Monasterii Reatæ, in quod se receperat. Comes etiam Girardus de Pisa, qui Romæ salutem quæsierat, per Papam captus fuit: & ambo simul traditi in manus Caroli, qui deinde Henricum in Narbonensem provinciam relegavit, ubi & vitam finiit. Conradinus autem & Austriæ Dux, miseri juvenes, comitati per Calvanum Lanceam, & Galeottum ejus filium, habituque asinariorum vestiti, cùm toto triduo hac atque illac per sylvas oberassent, ignari quô procederent, tandem mala agitante fortuna attigerunt sylvam Asturæ, in ipsis limitibus ditionis Romeæ maritimis: ubi conspicientes naviculam, rogarunt piscatorem, ut ipsos ad Senensium aut Pisanorum fines duceret, eam ob operam largam eidem promittentes mercedem, qui & conditionem facilè acceptavit. Cæterùm cùm neque pro ipsis, neque pro se panes quicquam haberet, & deesset pecunia quam numerarent, tradiderunt ei annulum, ut eum in oppido oppignoraret, ac panes compararet. Itaque piscator oppidum Asturam adiit, & illic de valore annuli inquirens, pecuniam super pignore mutuo accepturus, & ut fieri aliquando solet, cœpit garrire, duos juvenes liberali facie, sed malè vestitos, ad ipsius venisse naviculam, à quibus eum acceperit annulum; operamque suam promiserit, ut eos longiùs ducat. Empto deinde pane, ad mare rediit, & propositum iter ingreditur. Ecce autem fama de annulo totum pervolans oppidum, ad aures Joannis de Frangepanibus, nobilis Romani, Asturæ Domini pervenit: qui illicò cogitavit, istorum juvenum alterum esse fortassis Conradinum, quem Carolus tanta cura quæri juberet. Itaque armari triremem, & naviculæ piscatoriæ subsequi imperavit: sic miseros principes nemine repugnante cepit & Asturam adduxit. Eam rem mox ad Carolum rumores attulerunt, qui ut ne perderet talem prædam, quàm celerrimè potuit Asturam terra mariq; suis cum militibus cinctum venit. Quocunque verò consilio id fecerit, sive ut honori Joannis de Frangepanibus parceret, qui se invitum cogi assimulabat, sivè quia flagrantissimè Conradinum suis habere in manibus cupiebat: certè oppidum obsedit, & voti compos factus simulque cum Conradino omnes ipsius socios in suam potestatem redegit. Inde hos secum captivos semper circumducens, Romam adiit, urbisque negotia disposuit, suo loco senatorem ibidem relinquens Jacobum Cantelanum. Et ubi pervenit Ginatianum, jussit decollari Calvanum, & Galeottum ejus filium, nimirum in vindictam Marescalci sui in prælio interempti.

Henricus à Castilia.

Astura.

Conradin. & Frideric. per annulum prodit.

Joannis de Frangepanibus impietas.

Conradinus cum Sociis capti.

Eo facto, Neapolim venit, ibique in carcerem misit Conradinum & Ducem Austriæ: & per annum vinctos tenuit, donec quid ipsi faciundum esset constitueret. Tandem Neapolim convocavit omnes Syndicos potiorum civitatum regni sui: atque in frequenti consilio singulorum exquisivit sententias, quidnam ei de Conradino esset statuendum: & tùm omnes, præsertim Neapolitani, Capuani & Salernitani censuerunt, morte afficiendum. Quanquam est qui scribat, sententias tùm ita fuisse dictas, prout ipse Carolus eas dici voluit. Heinricus Gundelfingerus Constantiensis, in suis Chronicis Austriæ, scribit Carolum etiam summi Pontificis consilium expetiisse, qui ipsi paucissimis verbis ita respondit: Vita Conradini, mors Caroli: mors Conradini, vita Caroli. Ad Barones & nobiles Franciæ quod attinet, nullo modo ii tali sententiæ de necando Conradino adsentiri voluerunt: ac præsertim Comes Flandriæ gener Caroli, nobilis & generosi pectoris heros, acerrimè ac validissimè repugnavit, inquiens: nulla prorsus ratione morti tradendos esse juvenes tàm alti sanguinis, imò dimittendos potiùs liberos, jungendosque amicitia adfinitate & fœdere. Et consimiliter judicarunt multi alii nobiles viri, quorum animi à privatis affectibus vacui erant: sed denique mortis sententia obtinuit. Anno ergò altero postquam capti fuerunt, die XXVI. Octobris, medium forum Neapolitanum stragulis è serico villoso coloris carmosini prætenditur, in eo loco ubi columna posita est ante templum Carmelitarum, quam mater Conradini postea erigi curavit: & illuc fuère producti in supradicta stragula extensa Conradinus: Dux Austriæ: Comes Girardus de Pisa, qui Tuscanos in prœlio duxerat: & quidam auratus eques Germanus, nomine Hurnaiso, ipse quoque eodem prœlio captus: & Dominus Henricus à Castilia. Præter hos fuerunt eòdem producti etiam quatuor alii, Richardus Rebursa, Joannes de Grutta, Marinus Capeccius & Rogerius Bussus, in maximo hominum coetu, non modo Francorum & Neapolitanorum, sed omnium vicinorum oppidorum, qui ad spectaculum tàm crudele accurrerant: quod ipsum & rex Carolus spectavit, quanquam is consisteret in turri quadam longè satis inde dissita, sed tamen videns omne quod agebatur. Cùm capitivi in locum jam dictum pervenissent, Magister Robertus Bariensis, primarius Caroli scriba, suggestum quoddam ad hoc ipsum extructum conscendit, & sententiam contra novem istos captivos ex scripto recitavit, omnes morti adjudicans: excepto uno Henrico à Castilia, qui carceri perpetuo fuit addictus

Henricus Gundelfingerus.

Pontificis responsum.

Conradini & Friderici supplicium.

Plurimi crudelitatis spectatores.

ctus, nimirum ut servaretur fides data Abbati, qui eum ceperat, & omninò sibi promitti voluerat, de duobus illis suis captivis non sumptum iri mortis supplicium. Crimina præcipua, quorum causa fuerunt condemnati, erant in sententia hæc compræhensa: turbasse pacem Ecclesiæ, falsò usurpasse nomen regis, voluisse occupare regnum, & ipsius Regis personæ mortem intentasse. Quidam Neapolitanus, ejus temporis professorum juris unus, scribit, post sententiam pronunciatam, Conradinum ad eum, qui recitaverat dixisse lingua latina hunc ad modum: Nebulo proditor, nebulo flagitiose, tu condemnasti filium Regis? An verò nescis, paris in parem nullum esse imperium? Deinde negavit, unquàm se voluisse ecclesiam offendere: sed acquirere voluisse duntaxat regnum ad se pertinens, quodque per injuriam alius retineret: sperare autem se, quod sui gentiles, & domus matris suæ, cum Alemannis suis, & Ducibus Bavariæ suis necessariis, non relicturi essent ipsius mortem inultam. Hisque dictis verbis, detraxit chirothecam, è manù, ac versus populum projecit, inquiens: se hæredem suum relinquere Dominum Fridericum à Castilia, amitæ suæ filium. Papa Pius scribit, eam chirothecam exceptam fuisse per equitem quendam auratum, & deinde allatam ad Petrum Regem Aragoniæ. Hoc facto, Dux Austriæ primus fuit omnium cui caput amputaretur: idque prorsus à corpore resectum, bis exclamavit Maria. Conradinus autem illud sustollens, peramanter est osculatus, & pectori suo adpressit, deplorans calamitatem socii sui: seque ipse accusans, qui mortis eius occasio fuisset, scilicet à matre extra patriam in tàm atrocem fortunam abducto. Inde ubi in genua se demisit, ac levatis in cœlum manibus, veniam peccatorum suorum à Deo precatus, executor ei rei præpositus capite eum truncat: deinde Comitem Girardum, & equitem Germanum Hurnaiso vocatum. Ipsi verò ministro, qui Conradinum decollaverat, quidam alius in hoc ipsum paratus, idem fecit, quod is aliis fecerat: nempe caput ei amputans, ne unquàm jactare posset, sanguinem adeò generosum sese effudisse. Quatuor alii Barones è regno, fuerunt in patibulo suspensi. Corpora capitibus truncata humi remansere jacentia, neque ausus est quisquam ea tollere, donec Carolus sepeliri mandasset. Fuerunt itaque sepulti, & super Conradino tale positum Epitaphium.

Capita sententiæ.

Conradini ad latam sententiam responsum.

Conradini testamentum.

Carnifex capite plectitur.

Asturis ungue leo pullum rapiens aquilinum,
Hic deplumavit, acephalumque dedit.

Hunc calamitosum habuit miserorum juvenum vita exitum, quem planctu omnes, qui viderunt, prosecuti sunt: sic simul etiam finem habuit nobilissima Sueviæ Ducum familia. Displicuit hoc factum adeò ipsiusmet Caroli amicis, ut Robertus Flandriæ Comes ejus gener, indignatione motus, illum qui sententiam legerat, gladio confossum extinxerit, vita eum indignum judicans, qui infimo loco natus, mortis sententiam, contra principes tàm alti sanguinis pronunciare ausus fuisset, & hæc de Conradino & Friderico dixisse sufficiat.

Sueviæ Ducum finis. Caroli crudelitas damnata.

Norimbergæ inter principes de Imperio in pristinam dignitatem asserendo actum, & conventus Herbipolim post tres menses indicitur, Ottocaro & Henrico, uti eò veniant, imperatur. Principes reliqui ad diem adfuere, de latrociniis, rapinis, & injuriis per Germaniam tollendis, deque Ottocari & Henrici factione opprimenda, utque malæ fidei possessores, occupatis per injuriam bonis, cedere cogantur, propositum. Occultis Ottocari machinationibus (quamvis ipse aberat) effectum, ne consilia expediri possent. In hoc conventu Cæsar Fridericum Zollerensem ex sorore nepotem Burggravii Norimbergensis titulo jam anteà utentem confirmavit, eamque dignitatem ei hæreditariam fecit. Hunc Nauclerus Henricum vocat, quem ego cum aliis sequi nolim, quod certiora invenisse mihi videar: nihil interim lectori præscribo. Henricum ex vetustiore Burggraviorum prosapia lego in manuscriptis non Norimbergæ sed Ratisbonæ Castellanum fuisse, verùm ante hæc tempora. Si quis certius quid invenerit, id sequatur. Sed ad rem. Alius iterum conventus Augustæ Vindelicorum edicitur in proximam æstatem, ad quem denunciata læsæ majestatis pœna Ottocarus & Henricus vocati legatos cum mandatis misere. In hoc conventu auditi ante alios sunt Austriæ & vicinarum ei provinciarum legati. Ii erant Fridericus Archiepiscopus Salisburgensis. Fridericus à Petovione Stirus, Bernardus Wolckendorfius, & Vdalricus à Viechoven Austriaci. Querebantur pulcherrimas regiones contra jus occupatas tyrannide opprimi ab Ottocaro, qui sæva dominandi libidine sacra simul & profana turbaret, neque injustam vim à subditorum bonis & corporibus liberis abstineret, qui uxore Margaretha adhuc superstite pellicem aluisset, filios ex ea suscepisset uxorem dein veneno tolli curasset, procerum nonnullos sustulisset, quosdam adhuc captivos detineret. Inter hæc Salisburgensis de recenti ejus injuria, qua misso in ipsius ditiones Milota præfecto omnia ferro atque igni fœdaverat, verba faciens orat & obsecrat Cæsarem, reliquosque principes, uti conatibus illius in tempore obviam eant. Idem & alii pro se quisque faciunt. Post audi-

Comitia Norimbergæ & Wirceburgi.

Frid Zollerens. Burgg. Norimb.

Comitia Augustæ 1275.

Austriacorum querelæ de Ottocaro.

auditas horum querelas introducuntur Ottocari & Henrici legati. Ibi Bernardus Seccoviensis Episcopus regis sui nomine dicere jussus, petito altè exordio, paruam sibi in dicendo facultatem esse dixit, nec quantam magnitudo rerum, quas adferebat, postularet, se verò spem omnem in principum, apud quos diceret, prudentia collocatam habere, quos rem meliùs, quàm verbis exprimere ipse posset, intellecturos minimè dubitaret, quæ etsi prima fronte à communi hominum opinione abhorrere fortasse videbatur, veri tamen fidem, si patienter audita bene consideretur, facilè sit inventura. Hac insinuatione usus, dialecticis quibusdam rationibus, & sophismatis (quorum eo tempore gnarus præ cæteris habebatur) Rudolphi electionem improbare cœpit, uti quæ nec rectè, nec ordine, & (ejus verbis utor) ab execratis de execrato facta esset. Indignum eo loco Rudolphum, quem jam à multis annis Pontifex ecclesiastica censura damnasset. His peroratis, cùm multa ad ecclesiastici ordinis principes latino sermone proferret, Cæsar interfatus. Si cum Episcopis & sacerdotibus, inquit, tibi res est, latinè dicito, in me meique ordinis dicturus ea lingua utitor, qua pro se quisque respondere possimus. Cùm verò plura adderet, neque à conviciis abstineret, nemo ulterius dicentem audire voluit, Palatinus etiam minas protulit, parumque abfuit, uti in eo fides publica violaretur, nisi Cæsar intercessisset; Moderatiùs se gessit Henricus Præpositus Oetingensis, qui Bavari nomine legatus aderat, excusationes adferens viro Principe non omninò indignas. Ad Boëmum legatos mitti placuit. Missi ad eum Burggravius Norimbergensis, & Henricus Basileensis Episcopus, Austriam, Stiriam, & reliquas regiones Imperii nomine repetunt, utque intra juris sui fines se contineat, neque contumaciter se contra principes Cæsaremque ab ipsis electum gerat, neve solus debita illi obsequia præstare, inque ejus verba jurare recuset. Ille ad hæc excandescens, nihil se Rudolpho debere famulo nuper suo, neque digno cui reges obsequantur; Austriam se & Stiriam dotalem, Carinthiam cum cæteris suo peculio emptam priùs, armis denique, & jure belli asserta tenere, neque illas cuiquam cessurum, pacem bello prælaturum, si quietè suis uti frui permittatur, sin minùs, ita se gesturum esse bellum, uti Rudolphus parendi melioribus se artes potiùs, quam imperandi scire, neque miseris fortè aliqua emergentibus semper felicem esse ferociam sit fassurus. Burggravius contrà, neque Austriam à foemina ad alienos transferri, neque cæteras provincias absque Imperii assensu vendi jus fuisse multis rationibus demonstrabat, sed præter contumacia verba, & acerba in Rudolphum convicia nihil referebat. Legati itaque nondum soluto conventu ad Cæsarem rever-

Ottocari legatio ad comitia Augustana.

Ottoc. electionem Rud. improbat.

Cæs. & principum legatio ad Ottocarum.

Ottocari responsio ad legatos.

Ottocar. & Henr. Bavarus hostes Imp. declarati.

reversi nihil pacati ab Ottocaro responderi nunciant. Rogati sententiam Principes Ottocarum & Henricum contra rempublicam facere videri, hostes Imperii esse, bellumque in eos decernunt: Primus sententiam dixit Ludovicus, cui cum Henrico fratre magnæ tunc erant inimicitiæ, Henricus enim se inconsultò affinitatem cum Rudolpho fecisse fratrem ægrè ferebat, omne consanguinitatis jus in eo violatum dicens. Cæsar itaque ad decretum sibi bellum cum dignitate gerendum uti vires satis magnas adferre posset, præter eos principes, quos affinitate, & filiarum connubiis adjunctos habebat, alios item conciliare adnitebatur. Igitur Henrico Marchioni Misniæ opulento per eam ætatem ex ubertate venarum metallicarum Principi Thuringiam, de qua diu decertaverat, concedit, & donationem Friderici Secundi Imperatoris, qua Alberto illius filio genero suo Altenburgi Comitatum dotis nomine concesserat ratam habet.

Henr. Marchio Misnensis.

Antequam verò Cæsar longius abiret, ad impedimenta quaedam propè domestica prius submovenda animum adjecit. Wirtembergensis enim Comes Eberhardus Senior, cognomine rixosus, qui ut neminem timere videretur, se solius Dei amicum, & totius mundi hostem nominabat, & Marchiones Badenses inter regni tempore per Sueviam, Alsatiam, Franconiam, & vicinam Rheni oram nonnulla, quorum Domini interciderant, quaedam etiam Imperii loca occupaverant. Idem in Brisgovia Friburgenses quoque & Neoburgenses Comites fecerant. Alii etiam aliquot Comites, & nobiles, cùm diu summum magistratum non habuissent, electum jam, sibique praelatum Rudolphum aegrè ferentes, hanc illi dignitatem invidebant, Quò ergo meliùs quae quisque sui juris fecerat retinere possent, foedus inter sese contraxerant. Caesar itaque à Ludovico Palatino genero suo adjutus, arma in ipsos movet, neque magno cum negocio, ut quae quisque habebant redderent, pacemque supplices peterent, & obsequia praestarent, cogit.

Eberhardus rixosus.

1277. Rudolph. in Austriam ducit.

Interim annus septuagesimus septimus propè exierat, & Rudolphus expeditionem in Austriam parans Bavaricam Henrici ditionem armis invadit, Patavium usque profectum (civitas est episcopalis ad Danubii Oenique confluentem, Passavium vulgus vocat) impedire conatur Henricus, ita enim facturum Ottocaro receperat. Missi in auxilium Boëmi primo congressu fusi, pars capti, pars in Boëmiae vicinos saltus fuga elapsi sunt. Henricus verò imparem se viribus cernens cùm Ludovico fratre prius in gratiam redit, quo & Machtilde ejus uxore deprecantibus, pacem à Caesare, ac veniam impetrat. Data etiam in matrimonium Ottoni ipsius filio Catharina Rudolphi filia, sex & quadraginta aureûm numûm millia Caesar ab eo mutua

tua accepit, regione supra Anassum pignoris & dotis nomine concessa. Erant eò tempore in Caesaris comitatu Ludovicus Palatinus, Henricus & Otto Bavariae duces, Henricus Cattimelibocus, Fridericus Burggravius, Albertus Hachburgicus, Hugo Werdembergicus, Fridericus Leiningensis, Otto & Henricus Spanheimensis Comites, Episcopi item Moguntinus, Salisburgensis, Herbipolensis, Ratisponensis, & Chiemensis. Cum his Caesar in Austriam profectus est. Interim Meinardus Tirolensis ad Stiros & Carinthios missus partim auctoritate, partim summa qua usus est dexteritate effecerat, uti quamvis Ottocarus paulò ante quorundam procerum filios obsides Pragam asservandos miserat, plerique tamen ab eo deficerent, Caesari & Rom. Imperio fidem opemque promitterent, jamque Boëmi sua ex nonnullis oppidis & arcibus praesidia deducere cogerentur. Austriaci, praeter eos qui praesidia Ottocari nimis firma habebant, Rudolphum advenientem promptis animis accepere. Anassoburgum Sumerunus non expectata obsidione tradit. Ibissa item, & Tulna statim se dedunt. Neoburgum antecursores agminis nec opinato adventu portis apertis ingressi sunt. Caesar Viennam regionis caput, quae firmo Boëmorum praesidio tenebatur, obsidione cingit. Ottocarus, qui alteram Danubii ripam cum exercitu insederat, pontibus solutis trajicere non poterat. Interim Caesar missis ad Hungariae regem legatis in belli societatem eum sollicitat. Is jam antè Ottocaro infensus, quod Bibersburgum, Tirnaviam, Posingam, Altenburgum, Cherlburgum, Musenburgum, & alia quaedam Hungarici regni loca Posonio vicina teneret, auxilia pollicetur. Caesar Viennensibus, nisi deditionem faciant, agros se vastaturum, & vineas, unde maximus civibus proventus, excisurum minatur. Erat inter cives Rudigerus Baltramenus urbis consul Ottocaro prae caeteris studens. Eum populus circumsistens minis adigit, finem aliquando obsidioni faciat, aliter se suis rebus consulturos. Is communicato cum Brunnone Episcopo Olomuciensi praefecto urbis consilio, aliquot dierum inducias paciscitur, intra quos nisi auxilia ab Ottocaro mittantur, deditio fieret. Exierat jam induciarum tempus, neque auxilium aliquod mittebatur, itaque Viennenses commodorum & jurium conservationem pacti Caesaris se fidei committunt. Viennae exemplum seqvuntur & aliae pleraeque Austriae civitates, jamque ex vicinis undique regionibus auxilia in Ottocarum contrahuntur. Cumque res jam ad praelium spectare videretur, non deerant ex monasticae vitae cultoribus, qui belli facinora & incommoda deprecantes, utriusque regis animos piis exhortationibus ad pacis studia inducere conabantur, quibus facilè adsen-

Hugo Werdenbergicus.

Rud. Austriae oppida occupat.

Rud. Caes. Viennam obsidet.

Induciae.

Rudolpho dedit se Vienna.

adſenſus eſt Rudolphus, modò hoſtis aequas conditiones, quae ex ſua & Imperii dignitate eſſent, admitteret. Itaque Olomucienſi negocium datur, uti ad Ottocarum profectus de pace cum eo agat. Bruno ad illum veniens; Qui, inquit, Sereniſſime rex, tuis rebus regnoque Boëmico bene conſultum volunt, uti pacis conſilia amplexus bello ſuperſedeas ſuadent. Plura in hanc rem dicere parantem, Rex faceſſere juſſum, toto triduo audire noluit. Tandem dicere juſſus idem, quod antè multis rationibus perſuadere conatur, neque enim, etſi Rudolphum bello ſuperari contingeret, defuturum Germanis Imperatorem, qui ablata ab Imperio poſſideri non ſit paſſurus. Aſſenſus Rex eſt, tentaret ipſe qui ſuaſerat. Bruno ad Caeſarem reverſus poſt aliquot tractationes effecit, uti Burggravius, Ludovicus Palatinus, & Epiſcopi de pace inter principes agerent. Cùm diu diſceptata res eſſet, tandem Ottocarus Palatino tranſigendi poteſtate permiſſa in caſtra ad Rudolphum Caeſarem venit, & eodem illo ſuadente ſubmiſſiùs & uti clientem decet ſe gerit. Ibi pax in has conditiones fit. Ottocarus Rex Auſtria, Stiria, Carinthia, aliiſque locis vicinis privata poteſtate occupatis cedat, cognitionem de illis Cæſari & principum ſenatui permittat, obſides reddat, electionem Rudolphi approbet, in ejus verba juratus Boëmiam & Moraviam ab eo recipiat, Hungaris ablata reddat; capti utrinque ſuis reſtituantur. Actum etiam eſt de nuptiis Venceslai cum Gutta caeſaris filia, & Rudolphi hujus fratris cum Agnete Boëmi filia. Ottocarus verò & hoc ſibi dari petiit, uti coram principibus ſub tentorio facere ſibi liceret, quae in utriusque exercitus conſpectu pudor vetabat. Paratùr ergo tentorium in inſula Danubii Camberga, ubi Caeſar auguſtali ſubnixus ſolio ſedebat, Ottocarus genu poſito fidem conceptis verbis praeſtans Boëmiae & Moraviæ vexilla ſuſcipit. Excogitata verò res erat ad eludendam ejus ſuperbiam commodiſſima: tentorium ita concinnatum erat, ut adducto quodam funiculo quatuor ejus latera conciderent, quod cum eo in genua procumbente factum eſſet, res utriusque exercitus oculis ſubjecta videbatur, acclamantibus & plaudentibus Germanis, Boëmis verò frementibus, & fraudem tacitè execrantibus. Acta ſunt haec duodecimo Calendas Decembres D. Eliſabethæ conſecrato. Ottocarus indignè haec ferens diſſimulata utcunque ira in Moroviam abiit. Caeſar dimiſſo exercitu Viennam regreſſus Stephanum à Meislau Auſtriae, Hardnidum Veldonium Stiriae, Carniae Cunradum Aufenſtainium Mareſcalcos praeficit, qui rebus praeeſſent, quo ad ſuo & principum decreto aliud de provinciis illis ſtatueretur. Ottocarus interim Moraviæ & Boëmiae quaedam loca ex itinere interviſens Pragam tandem venit.

Pacis cupidus Rudolphus.

Pax inter Rud. Cæſarem & Ottocarum.

Ottocari ſuperbia eluſa.

Kunegundis Ottocari uxor.

nit. Advenientem multis & acerbis contumeliis excepit uxor Kunegundis mulier imperiosa, & super fœminam ferox, indignum dicens regno, & tot virorum imperio, qui nulla regiæ dignitatis, nulla rerum antegestarum ratione habita, clienti se & servo quondam suo subjecerit, pulcherrimas ditissimasque provincias, quibus vel aliquot prœliis victus cedere non debuerat, ne tentata quidem pugna è manibus amiserit, mori satius fuisse, quam hosti fraudulento ad tam indignum modum ludificandum se præbere, quorsum igitur opus fuisse extra ordinem per Boëmiam delectus agere? Moravos, Silesios, Saxones, Misnenses, aliasque vicinas gentes suis excire sedibus? uti scilicet egregii triumphi spectatores regem, qui paulò antè à mari Germanico ad Adriaticum usque latè imperasset, intra Boëmiæ saltus eximio Rudolphi Comitis beneficio, quod supplex obtinuerit, inclusum ad suos renunciarent? se, si armorum usus mulieri, quo vir uti noluisset, concederetur, per socordiam amissa facilè recuperaturam.

Ottocaro insultat uxor.

Hæc & alia id genus probra mulier superbissima audientibus etiam aulicis viro ingerebat, qui etsi palàm aliquando diceret; nunquam sibi aliquid, cujus ipsa auctor extitisset, bene cecidisse, victus tamen assiduis ejus incitationibus apertum jam bellum parabat, quo fraudem sibi factam ulturum se dicebat, nec saniora admittere consilia volebat eorum, qui fidem jurisjurandi servandam, neque muliebri impotentiæ obsequendum esse arbitrabantur.

Adulatores principum aulis obnoxii.

Erant vero in aula ipsius non pauci, qui quòd imperiosæ mulieris nutu maxima fere negocia tractari viderent, omnia ejus consilia approbabant, & eadem assentatione apud regem quoque usi, pronum sua sponte animum verbis instigabant, & quò acerbius quis in Cæsarem locutus esset, eo majorem apud eum gratiæ locum esse videntes fraudem rei adhibitam, quam non ulcisci indignum esset, asserebant.

Ottocarus Cæsari pacem renunciat.

Eorum consiliis & uxoris quotidianis jurgiis, suopte etiam ingenio, fatis ad exitum trahentibus, incitatus, Rudolpho nuncium mittit, acta revocat, Austriam, aliasque provincias fraude (ita enim interpretabatur) ereptas repetit, nisi reddantur, bellum indicit. Interim magna celeritate usus, præsidia ad oportuna quædam Austriæ & Stiræ loca præmittere, novos exercitus ex Boëmis, Moravis, aliisque vicinis scribere, omnia ad bellum necessaria magno studio parare, & ad summam diligentiam nihil reliqui facere.

1278. Jamque iterum missis ad Henricum Bavariæ Ducem literis, & nunciis, auxiliares aliquot copias impetraverat. Itaque, primo anni septuagesimi octavi vere Austriæ fines apud Laam oppidum ingressus agros vastat, quosdam etiam ex pro-

vinciæ proceribus præmiis & pollicitationibus, uti ulteriora ejus loca infestarent, adduxerat, inter quos præcipui erant Henricus & Leopoldus Kunringii. In armis etiam erant Henricus & Ibanus Gunsenses Comites, qui agrum Novæ civitatis (Neapolim Austriæ passim vocant) depopulabantur. Horum conatibus Stephanus Meislavius Mariscalcus Austriæ, Otto Berchtolsdorfius Cubicularius, & Berchtoldus Ebersdorfius ejusdem provinciæ Dapifer tantisper se opposuere, donec Cæsar vires contraheret. Is tum Viennæ erat, & allato hujus rei nuncio, adeò defectionem Ottocari ægrè ferebat, uti diceret, mori se potius velle, quam hanc injuriam non persequi, cumque literas ejus legisset; quoniam, inquit, jurisjurandi religione spreta, & mihi, & Imperio Rom. fidem obsequiumque renunciat, sentiet Deum rupti fœderis & sacramenti vindicem justæ causæ propugnatoribus contra vim & perfidiam suam opem laturum. Missis itaque nunciis Albertum & Rudolphum filios, aliosque cognatos & affines ex Suevia ad se vocat, in Austria, Stiria, Carinthia, & vicinis locis delectus haberi, & auxiliares copias ad se mitti jubet. Salisburgensis Archiepiscopus ad primum nuncium cum trecentis equitibus advenit, Basileensis præsul, Burggravius Norimbergensis, & Henricus Hachbergicus Marchio octingentos longo itineris dispendio per Carnos adducebant, quibus Hennenbergici, Furstenbergici, & reliqui cognati quidam sexcentos adjunxerant. His accessere Albertus Goriciensis cum centum quinquaginta equitibus, Mainardus Tirolensis cum trecentis, totidem ducebant Fridericus & Albertus Ortemburgici. Vdalricus Hainburgicus Carnus cum ducentis, Henricus Pfannenbergensis Stirus cum centum aderant. Mille præterea Stiris communi provinciæ nomine conductis præerant Fridericus à Pætovione, Otto Lichtenstainius, & Colo à Seldenhoven. Hii omnes ad initium mensis Septembris convenere. Interim Hugo Comes à Taufers Tirolensis in Hungariam missus auxilia impetrat. Chumanorum viginti millia venere cum Ladislao regis Stephani filio. Erant Chumani gens nondum Christianis ritibus addicta, bello acerrima. Hi pridie Idus Septembris Marum fluvium trajecere. Rudolphus uti Ladislaum arctiori quodam vinculo sibi conjungeret, in filium eum adoptavit. Deinde cum iis quas dixi copiis, quibus Austriacorum auxilia se conjunxerant, Cæsar propius hostem movet, castra propè Laam oppidum ponit. Erat inter utraque castra arundinetum, & locus paludosus esse putabatur, eum Hungari siccum & solidum explorârunt ad Ottocari castra, primasque vigilum stationes progressi,

Kunringii.

Cæsar ægrè fert Ottoc. defectionem.

Bellum contra Ottocarum.

Henr. Hachbergicus.

Rudolph. Cæsaris copiæ. Albertus Goriciensis.

Hugo à Taufers.

Laa oppidum.

gressi, unde pro more gentis capita aliquot secum attulere. Antequam prælium committeretur, Cæsar uti suos in pugnam animaret, quamplurimos militari dignitate insignivit, inter quos centum Tigurini fuere, quos omnes strenuè pugnantes adversis vulneribus obiisse proditum est, eorumque insignia gentilitia Tiguri in Minorum templo ad rei memoriam depicta visuntur. In more Rudolphum habuisse dicunt, uti pugnam commissurus, si integrum hoc illi relinqueretur, diem Veneris expectaret. Is ubi tum advenisset, ædem S. cruci vovit, si victoria potiri Deus concederet, quàm Tulnæ posteà voti reus posuit. Totum deinde exercitum, ex consilio Hugonis à Taufers, in quatuor ordines distribuit. Primo præfectus est Matthæus Treüzius, in altero Stephanus Comes Schildbergicus curare jussus, hi ex Suevis ferè constabant, tertium ex Stiris, Carinthiis, Carnis & Salisburgensibus constituit, inter quos & ipse locum sibi legit, quartus ordo Austriacos habuit. Hungari quoque in ordines distributi Ladislaum in edito quodam colle, unde prælium ipse adhuc adolescens inspectare ex tuto posset, collocârunt. Ab altera parte Ottocarus suos in sex ordines dirigit: Primus ex Boëmis, ex Moravis alter constabat, tertius Misnensium, & Thuringorum erat, Poloni in duas se Phalangas diviserant, Saxones & Bavaros rex ipse sibi delegerat.

Mattheus Treüz.

Ord > acief.

In exercitu Cæsaris Imperii aquilam ferebat Henricus Hachbergicus Marchio, Austriacum signum Cunrado ab Haselau Austriaco commissum erat, Christi servatoris imaginem cruci affixam patri præferebat Albertus Habsburgicus. Erat inter Salisburgensis ministros Henricus Schörlinus, qui eqvum habebat efferum calcitronem, quo calcaribus instigato in hostem primus excurrit. Cæsar, uti omnes sequerentur, jubet, tempus adesse clamans, quo virum se quisque ostenderet. Ab altera parte Ottocarus suos paucis exhortatur, uti & audaciæ & timoris exemplum abs se caperent, prælium inter primos invasit. Ad primum congressum Rudolphus Rhinius Basileensis eques tam alta voce, uti ab utrisque audiretur, vulgatam cantilenam canere exorsus est, qua Deiparæ virginis auxilium invocatur. Acerrimus ab initio conflictus Austriacis & Stiris fuit, cum ea exercitus parte, in qua rex ipse aderat, octingentos quinquaginta gravis armaturæ equites circa se habens, cumque diu anceps stetisset pugna, Pfannenbergicus accepto gravi vulnere à suis extra aciem ablatus est, & Stiri hoc casu moti remissius rem gerere videbantur, quo animadverso discrimine Cæsarem nonnulli ferunt in genua prolapsum

Henr. Schörlin.

Prælium inter Rud. Cæsarem & Ottocarum.

sum

sum Dei opem implorasse, & instauratos esse Stirorum animos, quorum in eo prælio virtus enituit, Invenio in manuscriptis Herbotum Fullenstainium natione Polonum ingentis staturæ & roboris nec minoris audaciæ & temeritatis hominem, magnis ab Ottocaro promissis Cæsarem, uti insigni aliqua clade afficeret, toto exercitu perquisitum petiisse, quem cùm Cæsar inserto punctim per commissuram galeæ gladio occideret, eqvum ab altero aliquo suffosum, ipsum vero jam peditem acriter se defendisse, cumque nimis multi accurrerent, exclamasse: illæsum se atque integrum esse, itaque in hostem pergerent, neu prosperæ pugnæ cursum sisterent. Cæsar deinde à Berchtoldo Capella in alium levatur eqvum, & eodem comitante, prælium redintegrans vehementi impetu hostium aciem perrumpit. Jamque Boëmi trepidare nonnihil cœperant, cùm & alius error ab altera parte injectus metum auxit. Constituerat suis Henricus Marchio, uti clamante se hostes fugere, omnes identidem exclamarent: fugiunt, fugiunt. Ea vox audita, cum quisque alibi à suis fugam iniri crederet, non nihil turbabatur, nemo tamen antea excessit prælio, quàm regi fortiter pugnanti nuncius adferret, Milotam præfectum cum Moravis adhuc integris, qui in subsidiis erat, fugam capessere. Sunt qui Milotam ob fratris filiam ab Ottocaro vitiatam, ipsumque fratrem de hac injuria cum eo conquestum in turri quadam incendio sublatum id fecisse dicant. Boëmorum historiæ à Rudolpho donis corruptum affirmant. Milota abeunte, & cœteri ordines turbati fugam circumspiciunt. Interim Stiri duo fratres Merenbergeri (Lazius è duobus alterum Hadamarum Cunringium fuisse dicit) quorum fratrem rex in crucem egerat, toto agmine perquisitum adorti fortiter pugnantem equo dejiciunt, octodecim vulneribus effectum interficiunt, magno clamore cæsum abs se regem vociferantur. Cæsar, qui vivum in potestatem venire malebat, cum primùm allatum esset in periculo versari regem, Emerbergium & Brechtoldorfium, uti eum adducerent, miserant. id serum fuit. Rege amisso fugam omnes cepere. Cæsar ab effusione sanguinis temperari imperans Hungaros, quò minùs quos assequi poterant occiderent, inhibere non potuit. Corpus regis à colonibus (uti ferunt) propè nudatum Cæsar Boëmis ad sepulturam reddi jussit. Hunc habuit finem vitæ Ottocarus rex nuper potentissimus, & armorum gloria per gentes inclytus quī cùm imperium in tot viros haberet, si æque in fœminam jus majestatemque viri retinuisset, & vivere diutiùs & pacatius è vita abire potuerat. Incidit hoc prœlium in septimum Calend. Octobris quem diem Boëmis

Herbotus Fullenstain.

Stratagema.

Ottocarus occiditur.

pro nefasto habitum, cum & Joannes eorum rex eodem die prœlio Britannico occisus posteà sit, observatum est. Quatuordecim hominum millia ex regiis cæsa fuisse proditum. Cæsar triduum eodem in loco (uti moris tum victori erat) commoratus, orta inter Hungaros & Germanos discordia, Mistelbachum abiit. Ibi Ladislaum cum gratiarum actione dimisit, Austriacos, Stiros quoque & eos qui cum Salisburgensi advenerant egregiè collaudatos domum ire jubet, ipse cum reliquis propiùs in hostium fines movet, uti videret, quidnam amisso rege acturi sint, simul & belli sumptus, qui ad quadringenta aureûm numûm milliæ æstimabantur, exacturus. In itinere adfertur nuncius Ottonem longum Brandenburgum, Ottocari ex sorore nepotem cum copiis advenire. Cæsar itaque retro ad Austriacos Stiros & Carnos mittit, qui statim iter ad eum convertêre, adfuit & Salisburgensis cum reliquis, inter quos & Bernardus Seccoviensis victricia secutus arma. Interim Bruno Olomucensis præsul ad Cæsaris exercitum adequitans vanum rumorem & pacatum esse Marchionis adventum nunciat, & cum Salisburgensi ad colloquium evocato de pace agit, satis superque funerum Boëmis esse, neque bellum ad internecionem cum gente Christiana gerendum, jacere auctorem belli. Venceslaum puerum regem parente orbatum pacem petere & conditiones in castris ad Viennam pactas accepturum. Ottonem ad ejus tutelam, si Cæsari ita videretur, advenisse. Eliguntur à Cæsare Burggravius Norimbergensis, & Mainardus Tirolensis, à Boëmis Bruno Episcopus, & ipse Brandenburgicus, inter quos tanquam arbiter honorarius constituitur Salisburgensis. Itaque pax conficitur, & conventu Iglaviæ indicto confirmatur in præsentia Principum Episcoporum & Comitum qui prælio interfuerant. Pacta pridem inter Venceslaum tunc octavum agentem annum, & Gutam Cæsaris filiam; Rudolphum item & Agnetam matrimonia cum certa successionis spe (si Venceslaus prole mascula non suscepta decederet) confirmantur. Venceslai tutela & regni administratio Ottoni, quoad rex adolesceret, committitur. Is Episcopum Brandenburgicum posteà rebus imposuit, & puerum regem in suam ditionem secum abduxit, undique reclamantibus Boëmis. Nuptias Rudolphus posteà Iglaviæ celebravit. Pace facta, rebusque in Boëmia constitutis, Cæsar Victor Viennam ingreditur, magnaque cum lætitia, faustisque & festis gratulationibus excipitur, & reipublicæ constituendæ, rebusque superioris belli tempore collapsis in meliorem statum adducendis annum integrum illic commoratur. Profectus inde in Stiriam Ottonem Lichtenstainium provinciæ præfecit, inde in Carinthia, Carniola, & vicinis regionibus omnia ordinat, magistratus constituit,

Otto Brandenburgicus

Pax cum Venceslao Ottocari filio.

Rudolphi nuptiæ Iglaviæ.

tuit, & quæ cætera usui fore sperat componit. Viennam reversus bellum in Henricum Bavariæ ducem parat, qui affinitatis & pactorum parùm memor Ottocarum milite & commeatu juverat. Cùm primùm Henricus Cæsarem cum exercitu in se venire audivit, omni belli consilio deposito ad preces confugit. Exorant Cæsarem Otto & Catharina illius filia, cui suam quoque intercessionem Ludovicus Palatinus, & Machtildis ejus uxor adjunxere. Subiratus erat Palatino Cæsar, quòd cum copiis suis ad bellum profecturus, in itinere subsistens, eventum pugnæ expectare voluisse videbatur. Post brevem disceptationem pax Henrico data. Is oppida quaedam in regione supra Anassum pignori data, We'sium, Styram, Lincium & alia absque pecunia reddens syngrapham super ea factam dirupit, & auxilia in Boëmos si tumultuarentur, uti fama erat, pollicetur. Cæsar Ottoni genero suo Neoburgum, Scherdingam, Freistadium, & alia quædam vicina loca dotis nomine attribuit. Viennam inde cùm rediisset, uxor Anna gravi morbo implicita sexto calend. Martii vitam mortalem æterna commutavit, anno humanæ salutis octogesimo primo supra mille ducentos. Corpus ejus Basileam deportatum sepulturae traditur, pompae funebri adfuisse scribitur Episcopos tres, Abbates sexaginta unum, & trecentos sacrificos. Inter haec apud Boëmos Kunegundis regina vidua Brandenburgici antistitis gubernationem pertæsa Opaviam primùm, ad Nicolaum Ottocari ex pellice filium loci dominum profugit, mox verò Znoymam se contulit, ubi cum Zavisio quodam Rosensi perquam familiariter agens peperit tandem, & vix puerperio egressa inconsultis omnibus nuptias cum eo contraxit. Rudolphus postquam in Austria & vicinis ei locis quatuor ferè annos transegisset, discessum parans in frequenti procerum conventu Albertum filium Austriae & Stiriae præfectum, & Imperii vicarium creat rebus praefuturum, donec ex suo & principum consilio aliud statuatur. Ut autem filio firmam in eas provincias successionem pararet, jam anteà cum Meinardo Tirolensi principe de matrimonio Alberti cum Elisabetha ejus filia egerat, eique Carinthiae ducatus & Tarvisianae Marchae beneficium promiserat. Ita rebus in Austria ordinatis cum Ludovico genero Norimbergam, atque inde Francofurtum ad principum comitia profectus est. Multa ibi de tranquillo Germaniae statu acta, & auxiliares copiae ad diruenda praedonum latibula decretae. Soluto conventu Caesar, conscripto raptim milite, Reichenstainam, Schoeneggium, aliasque nonnullas arces latrocinantium expugnat, ipsos supplicio afficit. Constantiam profectus concordiam inter cives & proceres quosdam vicinos firmat. Idem Tiguri, Schafhusii, Basileae, & aliis

Rudol. in Bavariam ducit.

Anna Rud. Cæs. uxor moritur. 1281.

Kunegundis regina nubit Zavisio.

Albertus Rudolphi filius præficitur Austriæ.

Comitia Francofurti

Rud. latronum arces destruit.

liis quibusdam locis facit. Brisgoviam pòst hæc ingressus Eggonem Friburgensem, qui absente eo multa turbaverat, in obsequium redigit. Argentoratum inde profectus secundo Rheno alias quoque oræ Rhenanæ civitates adit. Oppenhemii dum rebus constituendis, & legationibus expediendis aliquot dierum moras impendit, Hartmannus ejus filius eximiæ indolis adolescens ad ipsum profecturus, dum in inferiori Turgovia propè Rhenaugiam Rhenum trajicit, nave mersa cum tredecim ingenuis adolescentibus periit. Decimum octavum vitæ annum vix ingressus erat, pater Alsatiæ præficere destinaverat, eratque ei desponsa Angliæ regis filia, corpus materno tumulo illatum. Anni sequentis initia comitia Augustæ Vindelicorum habentur, ad quæ frequentes convenerunt principes, & reliqui Imperii ordines. Ibi ex communi principum & civitatem consensu, orantibus hoc uti fieret provinciarum legatis, Alberto Cæsaris filio Austria, Stiria, Carniola, & Vindorum Marcha Imperii beneficio concessæ, Mainardo item Carinthia, Tarvisium & vicina loca, uterque fidem & obsequium Cæsari Imperioque jurejurando promittit. Rudolphus etiam alter Cæsaris filius Sueviæ dux, Alsatiæ Landgravius & Ergoviæ Comes declaratur. Hinc controversia Salisburgensis cum Bavariae ducibus super Müldorfio oppido dirempta, & inter Rudolphum Habsburgicum Episcopum Constantiensem Tigurinosque & Vrienses facta concordia. Eginonis etiam Fürstenbergici Comitis cum quibusdam Sueviæ civitatibus dissidium sublatum est. Peractis comitiis Cæsar bellum movit in Eberhardum Wirtembergensem prædictum. Is rebillionem cœptans semel atque iterum monitus saniora sequi consilia recusabat. Cæsar itaque cum exercitu in ipsius ditiones ingressus agros vastat, cumque elicere eum ad pugnam non posset, Stutgardiam oppidum, ubi erat, obsidet. Moguntius verò Eberhardum videns nec obsidionem diutiùs, nec imminentem belli molem sustinère posse, ad Imperatorem in castra profectus pro illo intercedit, satis magnas seditionis pœnas dedisse dicens, qui victum se fateatur, multoque laudabilius esse, parcere illi, quam in non repugnantem sævire. Quod verò pertinaciùs se gerere videatur, neque etiamnum veniam supplex petat, tribuendum hoc esse fortitudini animique magnitudini, veniamque magis quam odium aut vindictam mereri. His Moguntini rationibus Cæsar Eberhardo pacatus bello erepta restituit fidei sacramentum dicere jusso, nec arma imposterum sumere. Pacem etiam inter ipsum & Eslingenses conciliat. Non longo tempore pòst, dissidium Eberhardo cum quibusdam Sueviæ civitatibus fuit, quibus opem ferebant Albertus ab Achelen, & Albertus comes à Teck. Eberhardus igitur ditiones

Hartmañus Rudolphi filius submergitur. 1282.

Comitia Augustæ

Alberto Austria. Meinardo Carinthia cedit.

Rudolphus Cæsar Wirtenbergensi bellum movet.

Rud. Cæsar pacem cum Eberhardo Wirtemb. facit.

nes eorum invadit, agros vastat, villas & prædia diripit, agrestes homines aut cædit, aut captivos abducit. Rudolphus itaque quod civitates illæ ad Imperii ditionem pertinerent, iterum in eum movet, sed procerum quorundam interventu fit pax, & ablata restituuntur. Rudolphus verò superioris Sueviæ loca quædam, uti injuriæ minùs oportuna essent, Eslingam, Reutlingam & Heilbrunam mœnibus cingi, & ex pagis oppida fieri jubet. Circa hæc tempora Guilielmus Sangallensis Abbas ex Montfortiis Comitibus anteà ob justas multorum de ipso querelas, & à summo Pontifice sacris prohibitus, & à Cæsare proscriptus arma in ipsum ceperat, quem alibi occupatum suis conatibus segnius obviam iturum sperabat. Mittitur ad eum compescendum Albertus Austriæ princeps, quo oppidum Wilam obsidente eò deducta res est, uti Abbas ad Cæsarem se iturum, ejusque arbitrio staturum promitteret. Rudolphus posteà praedones ex tota Germania propulsare aggressus, uti in Senatu Principum Francofurti prius, deinde Erfordiæ decretum fuerat, anni hujus fine & alterius initio octoginta ipsorum arces in potestatem redigit, pro merito quemque, nobili familia natos gladio, tenuioris fortunæ homines laqueo strangulari jubet, eaque securitas per Germaniam inde secuta est, uti mercatores magis tutas jam merces suas in publico esse faterentur, quam anteà in cauponum hospitiis fuerant. Cùm Herboltstainam arcem Comitum ab Helfenstain, (quam praedones occupaverant) obsideret, venit ad eum Guilielmus Abbas. Ibi adnitentibus Burggravio Norimbergensi, Ludovico Oetingensi, & Henrico Clingenbergico res componi cœpta, uti Abbas praefecto Caesaris arcem Ibergam traderet, quod cùm in Toggenburgicorum fraudem fore putaret, negocio imperfecto discessit. Caesar demolitus prœdonum latibula, ad inferiora Rheni loca, ut ablata quaedam portoria, & alia Jura Imperio restituat, iter capessit. Erat eo tempore nefarius quidam impostor, qui cùm vulgaris quaedam opinio esset Fridericum secundum amissum, non mortuum esse, & aliquando reversurum; eum cui facie & membrorum junctura similis erat, se esse adseverando, multorum hominum animos ita dementaverat, uti ad ipsum passim concurrerent ante alios veterani quidem milites, & equites, qui sub Friderico militaverant, quos mira quadam affabilitate accipiens, & quaedam à Friderico Caesare olim vel dicta vel facta, quae ad paucorum scientiam venerant, ordine edisserens brevi effecit, uti is esse, quem se adsimulaverat, crederetur. Multa etiam (ab hominibúsne, an ab atrogenio acceperit incertum) elargiebatur. Jamque multi mortales, sivè quòd ita crederent, sive etiamsi subesset fraus, novandis rebus studerent, quotidie

Eslinga, Reutlinga & Hailbrunnum ex pagis civitates fiunt.

Wilam Albertus obsidet.

1283.

Rud. itinera per Germaniam tuta præstat.

Iberga arx.

Fridericus impostor.

tidie ad eum confluebant. Rudolphus igitur in eos profectus, qui aliena sui juris fecerant (à qua culpa nec ipse Coloniensis Antistes immunis esse habebatur) cùm hæc rumore incerto adlata audivisset, ridere primùm insanos male feriati hominis conatus, mox à Coloniensi, & aliis admonitus, conventus jam ab illo haberi, rem minimè negligendam putans ad hominem opprimendum ire cœpit. Novesii Pseudo-Fridericus ille, atque aliis in locis conventus egerat, & Rudolphum facto decreto ad se venire, suarumque ditionum jus ab se legitimo Imperatore accipere impudentissimus nebulo jusserat. Cæsare in Vbios ad ipsum profecto, alio itinere Wetzflariam apud Cattos Melibocos evaserat, quam cùm obsidere pararet Cæsar, oppidani aut fraudem odorati, aut suis rebus diffisi captum ipsum ad Cæsarem adducunt. Fraudis & maleficarum artium ex propria confessione convictus crematur. Hunc vulgò Holtstuch & Tilekolup vocabant. Reverso in Sueviam Rudolpho Henricus Basileensis Episcopus, qui Geroltzeggio successerat, vulgò Gürtel Knopff dictus (erat enim Franciscanus) conqueritur, Purentrutum arcem ante annos duodecim occupatam præter jus & æquum à Reginaldo Burgundo Montisbelgardi Comite retineri. Rudolphus itaque, qui huic Episcopo impensè favebat, arcem eam obsidione cingit, Comitem ad ejus detitionem & restitutionem compellit. Rudolphus inde Waldeccias arces quinque, ex quibus multa vicinis fiebant damna, destruit. Eodem anno in Bavaria obierat Catharina Cæsaris filia Ottoni Bavaro nupta absque liberis. Albertus igitur Austriacus, cùm ea, quæ Ottoni dotis nomine tradita erant, non redderentur, nihilque pacati ab Henrico responderetur, collecto milite, & adjuncto sibi Salisburgensi præsule in Bavariam movit. Henricus contrà se armat, Cellam usque obviam procedit, castra haud procul hoste figit. Interim Otto Austriæ fines alio exercitu invadit, Scherdingam præsidio & commeatu munit, Neoburgum obsidet. Wicardus verò Pataviensis, & Otto ex Comitibus à Rotenegg Ratisponensis Episcopi suum officium faciunt, paci student, inducias impetrant, rem integram ad Ludovicum Palatinum rejiciunt. Fit tandem pax, & (uti habet Salisburggense Chronicon) Henricus centum argenti marcas. in belli sumptus numerat.

Wetzflaria obsessa.

Pseudo Fridericus comburitur.

Purentrutum arx.

Albertus cum Ottone Bavariæ duce bellum gerit.

Pax inter Albertum & Ottonem Bavarum.

Reverso in Austriam Alberto molestiam exhibebant Hungari nonnulli, qui ejus regionis fines latrociniis, & incursionibus magis, quàm justo bello infestabant, Ottocari temporibus rapto vivere adsueti. Inter eos Ibanus Gunsensis Comes principem facilè locum habebat. Albertus missis

Ibanus Comes Gunsensis.

missis ad Abbatem Admontium literis limites contra eorum incursus munire, præsidia oportunis locis disponi jubet. Ille cum domesticis suis & clientibus, belli æquè, ac ipse erat, ignaris egressus Comitem propè Raccolsburgum præda onustum, non expectato limitaneorum auxilio, temerè insequutus, in prædispositas ad hoc insidias Hungarorum præcipitat. Raccolsburgenses dum illi suppetias veniunt, multos suorum amisere; parum igitur abfuit, quin Abbati ob rem malè gestam manus

1284. Rud. Cæsaris secundæ nuptiæ.

inferrent. Rudolphus interim sub anni LXXXIV. initium cum Agnete Ottonis Burgundiæ Comitis filia juvencula admodum & præcellente forma matrimonium paciscitur Romolsbergii, & sequenti æstate in magna principum frequentia nuptias celebrat Basileæ. Nullos ex ea liberos sustulisse legitur. Ideò à morte mariti in patriam rediit: Hanc cùm Fridericus Comes Leningius antistes Spirensis aliquando honoris & officii causa è curru levaret, raptus venustate mulieris osculo eam petit, quòd indignè ferens Regi conqueritur, qui statim per nobilem quendam, præsuli indicare jussit: ut quæsito ad deosculandum alio pacificali, hoc sibi soli comparatum relinqueret. Leningius Regis iram pertimescens ultrò in exilium commigravit, nec prius ad Episcopatum quam mortuo Rege, rediit.

Rudolph. Hoheneccius Imper. Vicarius per Italiam. Civitates Italiæ libertatem mercantur.

Hoc anno Cæsar vicarium in Italiam legat Rudolphum Hoheneccium Salisburgensis Episcopi (uti vocant) coadjutorem Cancellarium suum. Is magna cum dexteritate rem agens facilè civitatibus persuadet, uti pacem amplexi ea lubentes facerent, quæ coacti facere deberent, & Cæsaris tranquilla omnia offerentis clementiam potiùs, quàm invictam bello virtutem experirentur rebellionis gravissimas daturi pœnas. His Rudolphi verbis fidem habentes pleræque civitates pecuniam pro libertate, Florentini sex aureûm numûm millia, Lucenses bis totidem, aliæ pro suis quæque facultatibus offerunt, & Cæsari dicto se audientes fore promittunt. Cancellarius voti sui compos pecunia onustus domum in Germaniam redit. Pontifex verò plerisque civitatibus, quas ferendis oneribus esse sciret, pecuniam & ipse imperat. Rudolpho Cæsari, quò minus ipse in Italiam profectus sit, in causa fuisse credo, quod Germaniæ statum videret sua præsentia indigere, & majores Italiæ motus Gibellinos inter & Guelphos esse, quàm qui exiguo tempore componi potuissent.

Rud. cur in Italiam non iverit.

Rogatus aliquando, cur in Italiam non iret, hunc protulisse apologum dicitur: Rex animantium Leo, omnes olim feras ad statam diem Regiæ suæ adesse jussit, obsequentes singulæ ex præscripto conveniunt. Vulpe-

Vulpecula abeuntium vestigia in pulvere contemplata, omnes regiam ingressas, nullam autem rediisse videns, ait: hæc me vestigia terrent, ego hic ingredi nolo, ne quoque ex earum sim numero, quæ amplius non egrediuntur. Innuens prudentissimus Cæsar, sibi ab aliorum periculo exemplum sumendum, plurimos enim Imperatores maximis sæpè sumptibus Italiam ingressos, paucos autem suo & patriæ commodo feliciter reversos esse, quod ante illius tempora in nonnullis, & paulò post in Henrico septimo non obscurè comprobatum est. Eodem anno ex mortalium consortio abiit Fridericus Salisburgensis præsul, in cujus locum suffectus est Rudolphus Hoheneccius, Cæsaris Rudolphi Cancellarius. Sequenti anno Romæ, Martino Quarto è vivis sublato, successit Honorius item Quartus. Is Pinziuallam Fliscum Genuensem Imperii vicarium per Italiam abs se constitutum ad Cæsarem, uti ab ipso confirmaretur, misit. Rudolphus verò, etsi Pontificem hoc juris usurpare non satis æquo animo pateretur, ne tamen novi alicujus motus ansam præberet, Fliscum confirmat quidem, sed nullis Germanorum copiis auctum in Italiam, unde venerat, redire jubet. Is ubi imperiosè ageret, ab Etruriæ civitatibus, quas primas accesserat, propè ludibrio habitus, cum exactam pecuniam non solverent, neque in exilium proscripti quoquàm abirent, in Germaniam redit, copias, quibus cogere nolentes possit, frustra postulat. Hoc anno Collumbarienses tumultuantes à Rudolpho obsessi ad obsequium redeunt, quatuor millibus marcarum argenti multati. Sub anni exitum Rudolphus Cæsar Henricum Basileensem antistitem Romam legat. Is in mandatis habere dicebatur, uti Pontifici nunciaret; Rudolphum Exarchatu cedere. Id quidem fecisse Rudolphum constat tempori servientem, neque publicam tranquillitatem in discrimen adducere volentem, cùm satis ubique turbarum & dissensionum toto Imperii sui tempore, in Germania invenerit. Ipse verò Augustam ad comitia in novum annum indicta proficiscitur. Henrico Romana legatio opima attulit spolia. Contendebant inter se de Moguntino Archiepiscopatu Petrus Richius Moguntinus ac Basileensis Præpositus, & Gerardus Eppenstainius Archipresbyter Trevirensis, diversis canonicorum studiis ambo electi, jamque ea lis triennium Romæ disceptabatur. Jam inter duos contendentes tertio gaudium. Henricus à summo Pontifice electus & confirmatus, Petrum anteà in Basileensi Episcopatu suum competitorem præteritum esse memor, ne secundò repulsam ferret, uti in suum locum sufficeretur, pro eo intercedens obtinuit. De Henrico hoc anno-

Honorius Quartus.

Pinziualla Fliscus.

Collumbarienses ob rebellionem multati.

Henricus

Gürtelknopf ex monacho Archiepiscopus.

annotatum invenio, non tantum eum ex monacho in Archiepiscopum, sed ex pistoris filio in Septemvirum Imperii Electorem evasisse.

1286.

In comitiis Augustanis Rudolphus Henrico Bavaro, & Rudolpho Salisburgico, de Müldorfio inter se contendentibus, pacis leges dixit, & sex viros dedit, qui in rem præsentem irent, & examinatis utriusque rationibus, litem dijudicarent. Fœdus eodem tempore inter Ludovicum Palatinum, Albertum Austriacum, & Meinardum Carinthium factum. Sunt qui eo conventu & Boëmorum legatos adfuisse memorant, qui miserabili regni statu, & Reginæ & Zavisii molitionibus expositis, à Cæsare precibus impetraverint, uti Venceslao decimum sextum annum jam agenti, cum Gutha ipsius filia nuptias celebrare, & regni gubernacula assumere liceret. Aventinus in hoc conventu Bavariæ duces Austriam, Stiriam, & Carinthiam suis ereptas majoribus repetiisse narrat, & tùm demùm ex Senatusconsulto principum easdem provincias Alberto & Meinardo esse concessas. Id cum omnes, qui eorum temporum res scripsère, anno LXXXII. factum esse dicant, fortassis ob Bavariæ Principum interpellationem, quod anteà concessum fuerat, tunc denuò confirmatum est, id quod in medio relinquimus. Hoc ferè tempore Venceslaus Boëmiæ rex suas Pragæ nuptias luxu plusquam regio celebravit. Aderant præter alios Principes & Episcopos quam plurimos, Cæsaris ambo filii Albertus & Rudolphus centum hominum millia epulo quotidiano accepta fuisse refert Boëmicarum rerum scriptor Joh. Dubravius. Fertur Gutha tam commodis fuisse moribus, uti viro paternæ cædis & veterum offensarum memoriam omnem facilè ex animo aboleverit. Commendatur & Venceslai insignis in Deum pietas, obquam à multis inter sanctos numeratus est. His antè annum exactum masculam prolem largitus est DEus, quo nuncio exhilaratus Cæsar, Egram profectus sacræ lustrationi præsens adfuit. Infanti paternum nomen Venceslao datum. Rudolphus tum genero Egram oppidum, & arces aliquot vicinas in dotem filiæ concessit, eique & regibus Boëmiæ Electoratus dignitatem cum pocillandi officio confirmavit. Diximus antè nonnihil de Guilielmo Montfortio Abbate Sangallensi, is cum nihil de pertinacia sua remitteret, Cæsar in Turgoviam (pagum Tauriacum vocat Beatus Rhenanus) proficiscitur anno octogesimo septimo, & profligato illo Abbatem Campidonensem ex Gundelfingensibus ortum Sangallensibus præficit, Fridericus illius frater Curiensis Episcopus arma in Comites Werdembergenses, qui Cæsari in fratrem militaverant, sumit,

Wenceslao quantumvis juniori regni gubernacula permittuntur.

Venceslai Regis nuptiæ.

Gutha Rudolph. Cæs. filia.

Rex Boëmiæ Elector Imperii pincerna.

1287.

Fridericus Curiensis Episcopus.

ſumit, eorumque agros circa Werdembergam & Veldkirchiam fœdè populatur. Comites Schellenbergicis in belli ſocietatem vocatis Epiſcopum propè Valdutium aſſeqvuntur, acrius, quàm pro numero pugnantium, committitur prælium, victoria penes Comites fuit, Epiſcopus cùm Griſſenbergico capti in turri arcis Werdembergæ includuntur, Eberhardus Aſpermontius ex vulnere in pugna accepto obiit. Epiſcopus captivitatis moleſtiam non ferens, ex mappis & lineis integumentis contorto fune, ſe ex turri demittens, rupto eo periit, Griſſenbergicus in tertium usque annum captivus aſſervatus eſt. Guilielmus nemini ſatis fidens, nec usquam tutum ſe putans, Curiam primùm, deinde in arcem Aſpermontium fugit, ubi usque ad Cæſaris obitum delituit, meliùs ſibi conſulens, quàm frater fecerat, nam pòſt Cæſaris deceſſum à Sangallenſibus in priſtinum locum receptus eſt. Æſtate ejus anni Rudolphus Bernam bis tentaſſe legitur, ſed civibus acriter ſe defendentibus, & pro aris ac focis (quod dici ſolet) pugnantibus, re infecta abiiſſe. Eodem ferè tempore legatus Pontificius in Germaniam venit Joannes Epiſcopus Tuſculanus. Is à Caeſare petit, uti cum exercitu in Italiam veniat, loca quaedam quae à Gallis & Hiſpanis tenebantur & Germanico & Pontificio Imperio vindicet. Ab Epiſcopis idem, Abbatibus, aliisque Eccleſiaſticae dignitatis & monaſtici ordinis viris, quadrantem omnium reddituum in bellum Turcicum, & neceſſarios Eccleſiae uſus poſcit. Indicitur eccleſiaſticis conventus Herbipolim, ubi Caeſar ipſe erat. Opponunt ſe legati petitioni omnes, verba faciente Probo ex D. Franciſci familia Tullenſi Epiſcopo maximo ſuo incommodo: Pontifex enim ea re offenſus, ipſum Epiſcopatu exutum, rurſus in cucullam & monaſterium ſuum, unde venerat, retruſit. Tuſculanus vix evadit, juſſu Caeſaris ab equitum magiſtro in hoſpitium deducitur, reliqui qua cuique proximum iter erat, domum abeunt. Atque haec ferè eo anno acta ſunt. Sequenti bellum Rudolphi Cæſaris auctoritate quinquennio antè ſopitum inter Petrum Baſileenſem Epiſcopum, & Reginaldum Burgundum reſuſcitatur, uruntur pagi, fiuntque leves aliquot velitationes, Epiſcopus collectis undique copiis cum Eggone Friburgenſi in hoſtem movet, occurrit illi Burgundus cum exercitu non tam numeroſo, quam expedito, & bellis adſueto: Imminente proelio Eggo cum ſuis diſcedit, Baſileenſes ſtrenuè pugnantes numero potiùs quam virtute victi fugam ineunt, quarta ferè militum parte aut caeſa, aut ab hoſte capta. Petrus, quòd res ſuas adverſo proelio attritas videret, neque captivi absque magna pecunia redimi poſſent, ad Rudolphum ſupplex accurrit, auxilium implorat. Caeſar benè ſperare jubet, rem ſibi curae fore, & quam primùm fieri

Eberhardus ab Aſpero monte.

Rudol. Bernam tentat.

Pontificis poſtulata ab Eccleſiaſticis

Probus Tullenſis Epiſcopus.

1288. Bellum inter Baſileenſes & Reginaldum Burgundum.

Origo belli Burgundici.

fieri possit, cum exercitu se ad futurum pollicetur. Erant Rudolpho, praeter Episcopi querelas, & aliae hujus expeditionis causae, quod Reginaldus ejusque frater Otto Burgundiæ comes Gallorum Regno, quam Germanico Imperio addictiores, suarum ditionum jura illius potiùs, quam hujus beneficio accepta ferre viderentur. Itaque in hoc bellum se parat. Interim nec

Episcopus Salisburgensis belli causam præbet.

in Austria res Alberto quietae fuere. Rudolphus Salisburgensis eo anno Episcoporum aliquot vicinorum coetu convocato decretum fecerat, ne quis Ecclesiasticus profano aliquo munere fungeretur. Notabantur hoc decreto Seccoviensis Episcopus, & Admontii coenobii Abbas Stiriae præfectus. Hanc rem Albertus aegrè admodum tulit, Rudolphum, tot ac tantis à parente Caesare acceptis beneficiis, aliquid in suam suorumque fraudem moliri. Coepit igitur, instigante potissimùm Admontio, nonnulla Episcopi praedia, quae multa is & opima in ipsius ditionibus habebat, sui

Bellum Alberti cum Salisburgico.

juris facere. Praesul contra, milite raptim collecto, Engisburgum, & castella aliquot vicina solo aequat, totamque circa vallem populabundus percurrit. Ad hujus rei nuncium Albertus, uti hosti propior occurreret, in Stiriam profectus vires contrahit. Rudolphus majori jam apparatu rem esse gerendam videns, Ottonem Wiseneccium, & Rudolphum Vansdorfium cum suis utrunque clientibus ad se vocat. Albertus cùm rectà in hostem ire statuisset, à suis admonitus Vansdorfium, & alia Oppida, præsidiis denudata capi sine magno negocio posse, eam rem praevertendam ratus, Merenbergerum fidum imprimis virum, Judenburgum festinatò ire, & cum ejus oppidi

Albertus Frisacum expugnat.

hominibus Vansdorfium obsidere imperat, ipse Frisacum celebrem iis locis civitatem, nec opinato aventu ex itinere captam, quatuor locis incendit, inde Vansdorfium properat. Qui in arce erant, nuncium demittendo præsidio ad Rudolphum miserant, interim strenuè se defendebant; reversus ab Episcopo nuncius, uti si arcem defendere non possent, saluti suae consu-

1289. Rud. Cæsaris expeditio in Burgundiam.

lerent, retulit. Itaque arx deditione in potestatem Alberti venit, isque Viennam redit, instabat enim quadragesimalis jejunii tempus, & hosti jam talionem esse redditam putabat; Æstate prima Caesar, rebus aliis constitutis, expeditioni Burgundicae necessaria comparat, & collectis undique copiis in Montisbelgardi ditionem movet. Fuisse in ejus exercitu praeter ingentem peditum numerum, sex equitum millia, inter quos duo millia trecenti tecta armatura erant, proditum est memoriae. Circa Idus Julii Montembelgar-

Monsbelgardus à Rudol. Cæsare capitur.

dum primo adventu, totamque circa regionem in potestatem redigit. Propè Moretum tamen non extra periculum fuit, paulò enim audacius, ut solebat, in hostem progressus, ab equo hasta perfosso, dejicitur, durum aliquandiu

diu praelium pedes sustinuit, ut autem hostium multitudine se obrutum vidit, egregium incredibilis sui roboris & magnanimitatis specimen dedit, armatus enim in lacum vicinum intrepidus prosiluit, & arrepto palo, tandiù sese retinuit, donec ab Hermanno Waldeccio adjutus, Friburgum Nuithonum deducitur. Inde in Burgundiam ducens, castra ad Vesontionem metatur, agros vastat, vineas arboresque corrumpit. Accurrit Rupertus Burgundiae dux cùm Theobaldo Ferrentano, & castra propè Dubim amnem ponit. Caesar verò montem vicinum, unde in castra & subjectam vallem prospectus latè patebat, occupaverat. In castra ad eum venisse dicuntur, Philippi Pulchri Gallorum Regis legati, qui, nisi abiret, regem cum exercitu venturum minarentur. Quibus Rudolphus; veniat, inquit, rex, nos hic adventum ejus praestolabimur, atque ita excipiemus, uti non saltitandi, aut restis ducendae causa nos hic desidere videat, neque tam facilè esse, arma in manu habentibus leges dicere. Admonitus deinde commeatum paucorum dierum superesse, & si diutius illic maneat, famem militi timendam, non minus animosè quam facetè respondit, victores se hostium commeatu potituros, victos utique hostes cibum praebituros. Sunt qui urgente victus difficultate Caesarem, uti suis exemplo esset, eruta ex vicino agro rapa, commedisse ferant. Cùm verò milites jam apertè tumultuari videret, postridiè manè se eos castris educturum, & signum pugnae editurum dixit. Antequam verò dies pugnae dictus illuceret, Helvetii mille quingenti de nocte Ferretani castra aggressi multos trucidant, & cum praeda revertuntur. Ea res magnam omnibus trepidationem incussit, jamque à Gallorum rege non expectanda esse auxilia nunciatum erat. Nonnullis visum fuit muniri locum, qua ex monte Helvetii irruebant, & Caesarianis in castra descensus patebat. Ibi miles quidam: si rectè, inquit, Rudolphi animum priori sub eo militia perspectum habeo, vel quadrupedes imitatus prius ad nos irrepserit, quam ex loco abire immunes permissurus est. Itaque ex communi consilio de pace internuntius ad Caesarem mittitur Comes Chalonius. Rudolphus nullas se pacis vel conditiones accepturum, vel leges dicturum, nisi redditis absque pretio Basileensibus captivis, adfirmat. Est qui asserat è tribus quod vellent eligendi potestate facta, uti vel exercitu dimisso abirent, vel praelio decernerent, vel imperata facerent; tertium amplexos sanctè jurasse, brevi se Basileae Caesari satisfacturos. Idque paulo pòst factum est, suasque ditiones quisque resignatas, novo iterum Caesaris beneficio, accepêre. Reginaldus verò multae nomine octies mille argenti marchas exoluit. Atque hoc est, quòd Burgundiam à Rudolpho ad Imperii obe-

Cæsar Vesontionem obsidet.

Cæsar erutis rapis famem sedat.

Burgundi pacem á Rudolpho supplices petunt.

Burgundia ad obedien-

tiam Imperii redit. obedientiam reductam, scriptores quidam tradunt, etsi annorum ratio non eadem apud omnes. Hoc anno Albertum Austriacum lego cum valido equitatu in Bernensium agrum venisse quosdam in insidiis collocasse, ipsum cum paucis adequitantem cives elicuisse, ad insidiarum locum profectos magna clade affecisse. Ex Alberti copiis Ludovicum Hombergensem Comitem cum equite Hetlingio & aliis aliquot caesos. Cùm in Austriam rediisset Albertus, de pace inter ipsum & Salisburgensem agi cœptum. Welsii primùm acta res est, ubi cum nihil conveniret, iterum Lincii dies conventui dicitur. Aderant Bavariae duo principes, Arnoldus Pabenbergensis, Enicho Frisingensis, & Henricus Ratisbonensis Episcopi, Vdalricus Emburgicus, & Fridericus Ortenburgicus Comites, Cumque hi omnes arbitri de controversiis disceptarent, inter reliquas conditiones hanc quoque ferre decreverant, uti Albertus Episcopo in rebus Ecclesiasticis nihil praescriberet, nec ullas ejus actiones impediret. Eam rem adoratus Admontius, ad Albertum trepidus accurrit, & ne hanc conditionem admittat multis argumentis persuadet. Albertus igitur re infecta Viennam abit. Sunt qui Rudolphum ex instinctu Elisabethæ uxoris Alberti (quæ omnibus modis pacem urgebat) Viennam posteà venisse dicant, ubi cum Albertus ex Admontii consilio plura sibi permitti postularet, quàm illi commodum videbatur, nihil effici potuisse. Rudolphus domum profectus paulò pòst diem obiit, & Cunrado successori bellum reliquit. Eodem ferè tempore Rudolphus alter Cæsaris filius in Boëmiam cum Agnete uxore profectus Pragae ex hac vita emigravit. uxor gravida Joannem posthumum peperit, quem Albertùs patruus in sui perniciem educavit.

Bernensium clades.

Ludov. Hombergensis.

Arbitri inter Albertũ Austriacum & Salisburgensem.

Rudolphus Cæsaris filius moritur.

Zavissius interim, de quo anteà diximus, cùm à Venceslao rege matris precibus exorato, non in gratiam tantùm receptus, sed in summum dignitatis locum evectus esset, post illius obitum, ducta Uxore Ladislai Hungariæ regis sorore, ex monialium contubernio rapta, conjurationem cum quibusdam contra regem fecerat, quae anno ejus seculi nonagesimo detecta est. Statuerat nefarius homo, rege sublato viam sibi ad invadendum regnum scelere parare. Venceslaus Zavissio in carcerem conjecto dotales reginæ arces, quas ille tenebat, recipere volens, cum earum praefectos nemini se ipsas nisi praesente & jubente Zavissio tradere juratos esse audiisset, circumduci eum sub custodia ad singulas jussit. Ad Lubocam arcem ubi ventum, cùm tergiversaretur Zavissius, unà cum Czencone suo quodam affini capite plexus est. Intereà magni animorum motus inter Austriæ, Stiriæ, & vicinarum regionum proceres exoriebantur haud dubiè, nisi obviam iretur, in apertum

Zavissii in Venceslaum regem conjuratio.

1290.

Zavissius decollatur.

Viri quos Cæsar Al-

pertum erupturi bellum. Rudolphus Cæsar quo primùm tempore filium in eas provincias misit, spectatæ fidei & probitatis viros illi quosdam adjunxerat, Eberhardum, Henricum, & Vdalricum fratres à Waldsee, Hermannum Landembergicum, & alios nonnullos; inter quos Eberhardum & Landembergicum præcipuos consiliorum moderatores esse jusserat. Hos Austriaci aliquot apud Principem primo in loco haberi indignabantur, quòd viderent suis per eosdem conatibus obsisti, quo minùs ipsius juventute ad suas libidines abuti, & sicut priore rerum statu plerique assueverant, impunè quicquid libitum esset facere possent. Cum igitur principem apertè culpare nec dum auderent, præcipuos ejus consiliarios, quos dixi, calumniari, & in odium apud quosuis adducere conabantur. Advenas eos patriæ desertores, quibus quòd in Suevia, quo honestè viverent, non fuisset, in Austriam rerum copia affluentem venisse, uti aliorum fructus interciperent. Exteros passim ditissimis matrimoniorum conditionibus honestari, se contemni, & in ferendis de communi re suffragiis praeteriri. Eorum valere voces, qui in ea provincia pedem in suo uti ponant non haberent. Hæc & alia multa in eos jacientes palàm etiam à Principe petebant, uti Suevos à rerum gerendarum consiliis removeret; esse inter Austriacos, qui munia ipsis commissa meliùs exequi scirent, quibusque rerum domesticarum status magis esset cognitus. Hæc eorum petitio auribus non satis secundis à principe audiebatur. In Stiria multorum etiam animi ad hunc modum affecti erant, quò cùm Albertus se contulisset, proceres ad eum admissi orant, uti Stiros in veteri rerum statu vivere, commodisque omnibus & privilegiis frui permittat. Hactenus ea de re interpellare ipsum noluisse majori rerum mole occupatum. Paratos se ipsi & dicto audientes fore, hoc si fecerit; sin minùs, vereri, ne post hac Stiros ad præstanda obsequia minùs animatos experiatur. Hac eorum petitione ad consilium relata, Eberhardus praeter meritum illis suspectus auctor fuit, leniter tractandos esse Stiros, & in officio retinendos, quorum fida in prælio contra Ottocarum opera comparuerat. Albertus verò ex Admontii consilio Stiriis respondet, eo se loco ipsos esse habiturum, quo sub Ottocaro fuissent, quoque eos parens Cæsar accepisset. Ad hanc Principis vocem Fridericum Stubenbergicum intulisse ferunt, etiam atque etiam rem tanti momenti esse perpendendam, & Ottocarum, nisi Imperio abusus fuisset, etiamnum ea provincia potiri potuisse. Ita tum solutum est consilium. Interim Rudolphus Caesar mense Novembri Norimbergam proficiscitur. Obierat eo anno Henricus Bavariae Dux. Itaque dum Otto filius ejus, ditionum suarum jura à socero acci-

berto filio adjunxit.

Austriacorum de exteris querelæ.

Stirorum postulata.

Alberti ad Stiros responsum.

F.

Lud. Palatinus ludo hastili caesus.

accipit, & Principes equestri ludo sese oblectant, Ludovicus Palatini filius cum Craftone Comite ab Hohenloë concurrens hasta guttur tactus decimo pòst die moritur.

1291.

Anno supra mille ducentos nonagesimo primo, Rudolphus Caesar in Thuringiam proficiscitur, uti eam vicinasque regiones pacatas redderet, & Principes convocat Erfordiam. Interim in Austria conspiratur in Albertum. Seditiosorum principes in Trebeniae oppidulo è regione Tulnae conveniunt, Lütoldus Kunringius pincerna Austriae haereditarius, Cunradus Sumeravius, Nicolaus Lichtenstainius, & quidam à Falckenstain Austriaci, ex Stiris Fridericus, & Wolfingus Stubenbergici, ex Carnis Guilielmus Scharfenbergicus, Otto Weiseneccius, & Vdalricus Hainburgicus. Conjurationis caput erat, uti ejecto cum Suevis Alberto rex Boëmiae rebus imponeretur, quem adeundi negocium in se recepit Kunringius, & opibus & clientelis potens, qui jam aliquantam Austriae partem animo invaserat. Solus verò timebatur Rudolphus Caesar, non potentia tantùm & auctoritate, sed prudentia, multoque rerum usu pollens. Idque eos maximè movit, uti plures adhibendos, & majora comparanda esse præsidia putârint. Itaque praeter Boëmum statuunt Hungariae regem, Ottonem Bavarum, & Salisburgensem antistitem (qui foedus cum eo fecerat, veteresque in Albertum inimicitias fovebat) sibi adjungere. His igitur pro operis nondum praestitis, praeda nec illa adhuc capta, promittitur: Episcopo Austria superior, Boëmo inferior, Bavaro Stiria, Vindorum Marcha Hungaro, qui tamen auxilia non misit, quod foedus cum Alberto haberet, quamvis Günsenses Comites arma contra ipsum ferre non prohibuerit. Eodem tempore Stiri, coacto Graeciae coetu, Vdalricum Pfannenbergicum Fridericum Stubenbergicum, & Hardnidum Wildanium ad Cunradum Episcopum legant. Libonitii conferuntur cum ipso consilia. Cunradus ea de re, acceptis eorum syngraphis ad Ottonem Bavariae ducem ire festinat, fidem illi suam astringit, utque expeditioni se paret hortatur. Otto ejus rei literas & ipse à Stiris signatas postulat, quibus promittant, omnes illi arces & oppida venienti aperta fore. Id citra omnem moram factum. Interim Austriaci tectam adhuc conspirationem rati, ex suis quosdam ad principem mittunt. Ii erant Kunringius, Hadamarus Sumereccius, & Cunradus Sumeravius. Intromissi communi provinciae nomine petunt vetera jura & privilegia servari, quod si non impetretur, tum se aliosque proceres alia consilia secuturos, & quod sui officii sit patriae rebus consulturos. Albertus ad haec respondet; facturum se in illorum gratiam, quicquid commodè fieri posset, nolle

Austriæ & Stiriæ procerum conspiratio contra Albertū.

Præda nondum capta distribuitur.

Stirorum ad Albertum legati.

Causa rebellionis Austriacorum & Stirorum contra Albertum.

nolle tamen minis eorum aliquid de suo jure concedere, itaque exponerent, qua in re sibi commodari, & quae tandem jura servari velint, si aequa postularent, haud gravatè ea obtineri posse, sin minus, re ad consilium relata, quicquid decretum fuerit pro responso datum iri. Legati ad suos reversi, paulò pòst capita descripta secum adferunt. Inter ea haec erant praecipua: Ne Princeps ullam pecuniam ad Suevos mittat, exteros neque in consilio habeat, neque muniis publicis praeficiat. Sciebat Albertus Suevos sibi magnae invidiae esse, nolebat tamen turbulentis eorum vocibus aurem praebere, ne & alia imposterùm simili cum pervicacia postulandi licentiae froena laxaret exemplo non bono. Itaque uti animos eorum exploraret, solos Suevorum Hermannum Landenbergicum, Eberhardum Waldseium, & Henricum ejus fratrem relinqui sibi postulat nullo modo amittendos, quòd honestis Austriacorum affinitatibus impliciti essent. Illi vel centum alios pro istis concessuros respondent. Ad hæc commotus Princeps nunquam se minis ipsorum esse daturum dicit, uti vel abjectissimum lixam aut equisonem dimittat, penes se jus statuendi esse. Hoc illi responsum ad suos retulere.

Austriaci Suevis invisi.

Intereà temporis & Viennae gliscebat seditio, nam & ipsi suos homines ad priores procerum coetus miserant, & internuncii quotidie ad eos commeabant, ne Principi conciliari se paterentur, in tempore à proceribus auxilia adfore. His promissis incitatum vulgus ferociùs jam in Principis aulicos agere, palàm in ipsum, in Suevos convicia, probra jacere, audiebantur passim seditiosae voces, neque sutores deerant, qui ligneis solearum formis palatii fossas se expleturos & reliquae terrae aequaturos jactitarent. Monebatur Albertus à suis, uti ad compescendos populi animos aliquid concederet & ad tempus conniveret. Ille constans animi nullis se minis moveri dicebat, scire, si vel tantillum ipsis largiretur, multò deinde ad tumultuandum audentiores fore, & in annos singulos aut hoc, aut illud petendo seditionem moturos. Missis tandem ad ipsos nunciis, quid sibi velint hac insolentia, quaerit? illi sublato clamore nunciari jubent: se, nisi suis legibus vivere, & privilegiis frui permittantur, rebus suis consulturos, nec ipsi obsecuturos. Albertus itaque, antequam promissa advenirent auxilia, maturandum ratus cum uxore, liberis, & aulico famulatu, relicta urbe, in Cæcium montem (vulgo Calenberg) se confert, eumque firmo praesidio munit. Omnes deinde urbis aditus tàm arte insideri curat, uti nihil commeatus in eam inferri posset, neque Viennesibus longiùs ab urbe discedere tutum esset. Literas interim ad Caesarem, reliquosque cognatos, & affines de praesenti rerum statu mittit. Jamque tardè admodum progredientibus

Viennensiũ seditio.

Magnanimitas Alberti.

Albertus Calenbergam occupat.

conjurationis rebus, cùm promissa à proceribus auxilia non mitterentur, in urbe populosa fame laborari coeptum, & operae passim ac mechanici divitum domos circumsistebant, necessaria vitae praeberi poscentes, quod nisi

Praitfelderus.

fieret, vinctos se ipsos ad Principem deducturos minabantur. Magistratus, & qui lautioris fortunae erant, inter quos ea tempestate eminebat Praitfelderus, consolantur plebem, auxilia propediem adfutura, expectarent paucos tantùm dies. Sed ingravescente indies inedia, cùm ventrem, qui aures non habet, verbis placare difficilè admodum esset, ad arma concurritur, jamque res ad conflictum spectabat. Interventu Ecclesiasticorum quorundam sopiuntur turbae, & magistratus promittit se, nisi intra sex dies, aut promissa adessent auxilia, aut annona laxaret, cum principe transacturum. Cives deinde considerantes, quanta in discrimine res versaretur, cùm neque proceres aliquid aut consilii aut opis adferrent sed occultam adhuc conjurationem rati, nihil apertè agerent,

Viennenses fiunt Alberto supplices.

Abbatem Scotorum extrema necessitate adacti, exorant, Principem adeat, pacemque & veniam admissorum efflagitet, quam, etsi graviter peccassent, Elisabethæ tamen pientissimæ dominae intercessione impetrari posse non diffiterent. Abbas eorum precibus & praesenti urbis periculo motus ad Albertum venit, & Elisabetham Principem sibi deprecatricem

Viennenses Alberto principi supplices.

adjungens proniorem ad ignoscendum Alberti animum facit. Secuti eum Viennenses capita & pedes nudi, ac in genua prolapsi vecordiae suae meritas deprecantur poenas, veniam flebili voce orant, obsequia fida imposterum, & gratitudinem animorum clementissimo Principi ac Domino suo pollicentur. Albertus & uxoris, Abbatisque ac civium precibus, & supplicum miserabili aspectu motus, veniam ea conditione largitur, uti omnia privilegia quae habebant, ipsi tradant. Id cùm factum esset, convocatis aulae primatibus, legi omnia jubet, quaeque vel sibi vel posteris frau-

Ibanus Gunsensis Austriæ fines invadit.

di putabat fore, discerpit. Dum haec Viennae fiunt, interim Ibanus Gunsensis Austriae fines, quae Hungariam conjungunt, ferro & igne vastat, pecora abigit, praedas agit, & ad moenia novae civitatis usque excurrit. Ejus impetum excepit interim Berchtoldus Dapifer ab Emerberg, donec à Meinardo Carinthiae Duce auxiliares advenirent copiae, quas ex Tirolensi

Hugo à Taufers.

agro & Carnis conscriptas, adduxit Hugo Comes à Taufers, qui Berchtoldo se conjunxit. Haec eo anno usque ad aestatis initium acta sunt. Interim Rudolphus Caesar compositis Thuringiae & vicinarum regionum rebus, senem se esse videns, de Alberto filio successore declarando, cum principibus agere coepit, quam rem uti perficeret, soluto Erfordiae conventu Francofurtum ire parans, in itinere febri implicatur. Ergo Spiram depor-

deportari se jubet, ad prædecessores suos Rom. Cæsares illic sepultos ire se dicens. Antequam eò venit, in oppido Germersheim ex hac vita demigravit Anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo ad XIIX. Cal. Aug. cum vixisset annos LXXIII. menses duos, dies XV. imperasset annos XVIII. Fuit Rudolphus multis magnisque virtutibus insignis Princeps, sive animi sive corporis dotes inspicias. In rebus enim agendis tanta dexteritate, tantaque prudentia ac solertia usus est, ut nemini secundus sit habitus, in religione & cultu divino propagando quanto fuerit zelo & fervore: vel amplissima monasteria ab ipso partim de novo fundata, partim verò restaurata, & magnis proventibus dotata, testimonio esse possunt. Quibus & hoc non contemnendæ pietatis exemplum addere, visum est: Quod aliquando Sacerdoti, Sacrosanctam Eucharistiam homini ægroto deferentem, ob viam facto equum cui insidebat, donavit, indignum ratus hunc pedes ire, & ipsum equo vehi. In hoste aggrediundo, aut alio periculo subeundo, quàm fortem ac circumspectum & planè imperterritum se semper præbuerit, vel tot victoriæ, ab hostibus suis consecutæ indicio sunt. Constat enim ex quatuordecim eum conflictibus victoriam reportasse, ita ut reipublicæ non utilis tantùm, sed propè necessarius fuerit. Singula persequi non est nostri instituti, qui historiam non panegyricum scribimus.

Rud. Cæsar moritur. 1291.

Rudol. corporis & animi dotes.

Victoriæ Rudolphi.

Nunc verò relictis Habsburgicis illis Comitibus, qui ex Rudolpho hujus nostri patruo orti in Sueviæ finibus mansere, solam Rudolphi Cæsaris sobolem Albertum patri superstitem, illiusque posteritatem recensebimus, qui Austriæ uti imperium ita titulum usurpavere. Austriæ nomen non ab Austro latina voce sed à Germanica Oost dicitur. Cum enim Franci Romanorum arma ex Galliis submovissent, orientalem regni limitem ita indigetârunt, quæ passim à scriptoribus Austria, & Austrasia nuncupatur. Postquam vero Francorum rex Carolus, cui à rebus gestis magno cognomen fuit, promoto latius Imperio Hunnos ex ea Pannoniæ parte, quæ hodie Austria est, profligasset, orientalem ibi limitem constituit. Fuerat anteà quoque Bojarici imperii limes in ea Austriæ parte, quæ hodie superior, & ad Anisum dicitur. Vtraque regio Germanis Osterreich (quod orientale regnum sonat) Latino flexu Austria vocatur. Ea limitaneos præfectos priùs, quos Marchiones vocant, post multis Imperatorum privilegiis auctior Duces & Archiduces habuit regio florentissima, pientissimorum Cæsarum & principum fœcunda parens, quæ meritò Rom. Imperii jam olim cor et clypeus est appellata: sed ad institutum redeo.

Austriæ nomen ab Oost. Orientalis limes.

Carol. Magnus.

Osterreich, Austria

Rom. Imperii cor & clypeus.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ LIBER SECUNDUS.

Argumentum.

HOc libro indicatur quomodo Albertus Gunsensibus debellatis, Austriacorum motus compescuerit: & Stiriæ atque Carinthiæ tumultus composuerit. Quodque in Imperatorem electus fuisset, si Moguntini astus non obstitisset. Renunciato igitur contra omnium opinionem Adolpho Nassovio Rom. Rege: Albertus animum ad pacis studia adjiciens, veneno, gravi vitæ discrimine, petitur. Interim principes ab Adolpho alieniores redditi, de disturbando ipso à rerum fastigio & Alberto contrà imponendo, consilia agunt, eam occasionem haud negligendam ratus Albertus: Francofurtum pergit, huic cum exercitu obviam venit Adolphus, fit atrox pugna, qua Adolphus occiditur, & Albertus in ipsius locum subrogatur. Tandem & Ecclesiastici Electores in Albertum conspirant, sed iis devictis, in Boemiam ducit. Porrò de Hungariæ regis obitu, ejusque regni periculis & successione: Similiter de rebus in Boëmia sub Henrico Tyrolensi & Rudolpho Austriaco gestis, nonnulla enarrantur. Sequitur deindè, quomodo Albertus à nepote suo Joanne, ejusque complicibus interfectus, & qualis ab ipsis, Leopoldo vindice, sumpta sit pœna. Alberto sublato, Henricus Lücemburgicus fit Cæsar, quo defuncto, duo Imperatores Fridericus Austriacus & Ludovicus Bavarus, magno Germaniæ malo simul eliguntur, tandem res prælio, in quo Bavarus victor evasit, dirempta est.

1291. ÆSTATE EA, qua mortuus erat Rudolphus Cæsar, Albertus ejus filius, exercitum in Comites Gunsenses Hungaros, Austriæ accolas, eduxit. Cùm enim subditorum in se conjurationem, de qua superiore libro diximus, omniaque rebellium consilia explorata haberet, sapienter ad ea dissimulans, antequàm conjuratorum vires in unum convenirent, hos sibi debellandos esse censuit. Commodè verò (Deo ita volente & consilia moderante) evenit, uti & eo tempore nec tumultuantibus Viennensibus, nec Comitibus bello implicitis opem ferre potuerint Austriaci, & erumpente mox ipsorum conspiratione, Stiri ab auxiliis Bavariæ Ducis & Salisburgensis antistitis imparati, tardius se moverint. Ita factum est, uti Albertus omnibus simul junctis, impar fortasse futurus singulis facilè superior evaserit. Hac igitur expeditione suscepta, cum in Gunsensium ditionem pervenisset, Metersdorffium obsidione cingit. Erant in ipsi-

Numerus

ipsius castris ad quindecim pugnatorum millia. Has sibi copias in hoc bellum sufficere arbitrabatur, uti qui jam caverat, ne Comitibus ulla abs suo rege auxilia mitterentur. Missi enim ad eum legati, uti fœderis memor; Gunsenses ab armis & injuriis abstinere juberet, responsum tulerant; nec posse ipsum cuiquam pacem ab iis præstare, nec eorum conatus adjuturum, licere, uti qui injurias accepissent, eas bello persequantur. Arcem tenebant Michaël & Simon Ibani agnati, cum aliquanto præsidio, quibus opem laturus, ipse cùm advenisset, ab Austriacis in fugam actus est. Illi igitur salutem pacti, arcem Alberto dediderunt Dejectis aliquot turribus, præsidio arci imposito, ad Sanmargretum, atque eo dedito, Eggendorfium itur. Ibi turrim quandam præaltam, & missilibus in castra ejaculandis percommodam, hostes habebant, quam uti igni minùs obnoxiam redderent (erat enim lignea) corio circum vestiverant. Injectus in eam ignis, vi sua, & coria & tabulata penetravit. Turri ammissa, uxores puerosque & sacrificulum emittunt, defensionem parant. Cùm auxilia nulla advenirent, rebus suis diffisi, deditionem faciunt, vitæ necisque potestatem victori permittunt. In proxima oppida, quod quisque injuria affecerat missi, dignam factis pœnam exoluêre, turris & propugnacula solo æquata. Cobolsdorffium deindè deditum, Berchtoldo Emerbergico committitur. Rechnitium item & Sleinitium arces, deditionem fecêre, quorum hoc Henrico, illud Vdalrico Stubenbergicis cessit. Altemburgo tandem prope Posonium expugnato, & castellis aliquot circà dejectis, Albertus Gunsium oppidum, ditionis caput, omnibus copiis admotis, oppugnat. Ibanus, uti hosti commeatum adimeret, agros latè vastat. In pabulatores quosdam incidens, quingentos occîdit, quos vivos capere potuit, iis crura manusque amputat, inusitatæ crudelitatis exemplo plusquam barbaro, Carni plerique erant locorum ignari. Vndecimo obsidionis die, Albertus oppidum corona oppugnat, scalis admotis, muros superat, milites, & imbellis turba omnis, in arcem se recepêre. Austriaci præter vacua rerum scrinia nihil invenientes, incendio in ædes sæviunt. In arce superanda major difficultas erat. Paratur aries ferro præmunitus, cujus insultum Hungari cratibus ligneis conduplicatis eludebant, qui funibus appensi demittebantur, donec Austriaci murum subeuntes, falcibus ad contos diligatis, funes incidêre. Exemplum illud oppugnandi in hunc modum & defendendi tunc usitatum ætas nostra riserit. Ibanus hanc suorum necessitatem videns ab armis imparatus ad fraudem se convertit. Pecunia quosdam corrumpit,

Alberti militum.

Michael & Simon Ibani.

Sanmargretum. Eggendorfium.

Rechnitium & Sleinitium arces.

Crudelitatis in victos exemplum.

Hungari ab

armis ad fraudem confugiunt.

pit, qui Principi suadent, si diutius in hostico maneret, periculum ab Hungaris instare, dubium fuisse regis responsum, vel ipsum aliquid moturum, vel proceres id facere permissurum, vetera Hungarorum in Germanos odia, veteres offensas nondum oblivioni traditas, consulto ex iis locis abeundum esse. Idem & Hugo Comes à Taufers suadebat, qui paulo post (vero an simulato morbo correptus incertum) lectica se Viennam deportari jussit. Albertus his suorum consiliis nihil motus tubicinem ad hostes mittit, qui omnibus arce excedere volentibus vitam & incolumitatem, manentibus ultima supplicia proposita esse nunciat. Hac spe, vitæ & veniæ facta, turmatim omnes discedunt: fœminæ erant centum quinquaginta. Arx Emerbergico tradita est, & Albertus ad justa patri facienda Viennam redit. Eò cùm & Hugo venisset, neque ab Alberto, neque ab aliis in pristino honore habitus, à Principe etiam abire (quòd opera ejus non egeret) jussus, domum ad Athesinos rediit, ubi paulo post mortuus est.

Gunsium oppidum cum arce expugnatum.

Austriacorum motus bellum Alberto causant.

Bello Hungarico (an Gunsensi rectius) defunctus Princeps ad Austriacorum procerum motus compescendos convertit, jamque Albertus Comes ab Hohenloë, Cunradus Liechtenbergicus Episcopus Argentinensis, & alii nonnulli cum copiis advenerant. Territi & sua jam consilia in vulgus emanasse videntes Austriaci, nuncios ad Boëmiæ regem mittunt, qui remissiùs agendo, uti rei eventum expectaret, ad Theyam substiterat primùm, mox mutato consilio Pragam redierat. Viennenses etiam sollicitati, à quibus deserti antea fuerant, auxilia denegantes tutiora sibi in Principe, quam in ipsis præsidia esse responderunt. Mittuntur & nuncii ad Gunsenses, & Stiros, sed illi paulò antè debellati, nihil præstare poterant, neque hi, nondum missis à Bavaro & Salisburgensi auxiliis, domo abire consultum putabant. Albertus itaque, superato Danubio, Kunringii ditiones invadit. Is Pragam ad Venceslaum fugit. Vix Pragam venerat, cùm nuncii adferuntur, jam arces aliquot captas & quæ reliquæ erant eandem expectare fortunam. Decem dies Pragæ commoratus, nec ad regem admissus in Austriam revertitur. Interim Alberto res belli secundæ fuerunt, qui nullo fere resistente, intra paucos ad modum dies plures quam quadraginta arces de Kunringiis, eorumque sociis perduellibus, aut vi expugnat, aut deditas in fidem accipit. Præcipuas earum enumerat Lazius: Thürnstainam, Axenstainam, Mollemburgum, Pechstalium, Streitwisenam, Weiteneccium Maysaviam, Rheinwaldam, Grunbergum, Ottenslagum, & Velsbergam. Lutholdus nihil spei

Kunringii rebus exuuntur.

Kunringiorum arces expugnantur.

ſpei in conjuratorum opibus reliquum (nam Sumeravii & Falckenſtainii,amiſſis & ipſi arcibus,ex Auſtria profugerant) ſeque omnibus propè fortunis exutum nec bello tolerando eſſe videns,cum gentilibus ac omni clientela Alberto ſe dedit. Ejus exemplum ſeqvuti & reliqui, omnes raro clementiæ exemplo, in fidem Principis & gratiam recepti. Rebus in Auſtria ad hunc modum ſe habentibus, Stiri, qui in autumnum uſque promiſſa expectaverant auxilia, movere ſe inceperant. Primus eorum Hardnidus Wildonius ex arce, quam à morte Seccovienſis Epiſcopi invaſerat, in vicinos agros excurrens prædas agebat, neque à Wolfingo Hannovio (is Alberti nomine Græciæ civitatis arcem tenebat) admonitus ab incepto deſiſtebat. Per eosdem dies Fridericus Stubenbergicus,miſſo ex ſuis ad Principem,nunciare juſſit; quandoquidem ipſe vetera Stiriæ jura rata habere nollet, fidem ſe ipſi & obſequium renunciare, Ottoni Bavaro impoſterùm dicto audientem fore. Salisburgicus item præter veteres offenſas nova ſalis coctura ab Eliſabetha Principe in Petzendalio inventa (quam ſuis vectigalibus detrimenti plurimum ad laturam putabat) exaſperato in Albertum animo, & Otto Bavariæ Princeps, qui & ipſe,negata ſibi ad invadendum Hungariæ regnum auxilia, cauſam bello prætexebat, Burcardum Ellerbachium miſere, qui utriusque nomine bellum ei indiceret. Hinc totis ſe viribus bello vel media hyeme gerendo accingunt. Otto, ſuperatis alpibus, in Stiriam ducit, Cunradus, Oeni vallem priùs depopulatus verſo itinere illum ſequitur, junctis utrinque viribus, Ratemannum oppidum expugnant. Cluſam etiam, ab Admontio Abbate præſidio benè munitam vi in poteſtatem redigunt, templum occupant, ubi reperta commeatuum, vini præcipuè & caſei copia, milites reficiunt, quinque ibi & triginta dies commorantur, Admontium monaſterium diripiunt, Abbas in arcem Gallenſtainam evaſerat. Leubeno deinde capto, ad Muram amnem per altiſſimam nivem profecti,Pontes civitatem in ejus ripa ſitam obſident. Civitas ea ab Hermanno Landembergico tenebatur. Is miſſo ad Albertum fido ex ſuis homine, præſenti auxilio opus eſſe ſignificat. Albertus itaque cum exercitu itineri ſe committit. Cùm Neapolim Auſtriæ veniſſet, à locorum gnaris docetur, montes profundiſſima nive plenos, atque adeò impervios eſſe. Itaque contractos ex agris ſexcentos viros exercitum præcedere,ac,nive palis & ſcopis disjecta, viam facere jubet, moxque,præter omnium expectationem,hoſti improviſus adeſt. Adventu ejus territus

Lutholdus Kunringius Alberto ſe dedit.

Wolfingus Hannovius.

Bellum Stiriacum.

Ratemannum oppidum capitur

Pontes ad Muram.

Herman. Landembergicus.

Otto ex iis locis abiit. Albertus igitur castra invadit atque diripit, deinde civitatem ingressus, civium collaudato in se studio, uti in fide permanerent, hortatus est.

Eodem ferè tempore Stubenbergicus cum suis nonnullis equitibus Cappenbergam iter habebat. Eam rem edoctus per exploratores Hermannus Landembergicus, Ponte eggressus propè Sanbenedictum per sylvam equitantem aggreditur. Acriter se defendit Stubenbergicus, dumque æstuante conflictu miscentur inter se, Landembergicus hostium aciem perrumpere tentans, crus sauciatus ex pugna discedit, & Stubenbergici equus hasta transfossus cadit. Ille pedes gladio diu rem strenuè gerens, dumque acriùs instant Landembergiani, identidem circumspiciens, Volcatium quendam Pühlerum ministrum suum inclamat: Volcati, inquiens, fidei exemplum in herum necessitate circumventum ede, & equi tui copiam mihi paulisper præsta, memorem in omnem vitam dominum habiturus. Ille ad hæc satis illiberaliter vitam sibi suam cuique charam, neque se minùs quàm ipsum de fuga sollicitum esse respondit. Fugere igitur suos videns, abjecto tandem gladio, hostibus se dedit Stubenbergicus. Capti cum eo qui fugæ infamiam subire noluerant Nicolaus Stataverus, Otto Mörskircherus, & alii nonnulli. Hoc nuncio Pontes ad Albertum adlato, erant qui morte in captos animadvertendum dicerent, Stubenbergico privatim infensi. Eorum odiis suam Princeps clementiam potiorem habuit. Judenburgi posteà, perductis illuc captivis, Stubenbergicus Guttemberga, Kötsio, & Cappenberga arcibus vitam redemit quidem, sed in custodia retentus fuit. Atque hæc ea hyeme in Stiria gesta sunt.

Infidelitatis exemplum in famulo.

Fridericus Stubenbergicus capitur.

Interim nunciis & literis suorum Albertus certior fit, Principes Imperii Electores jam Francofurti comitia de eligendo Rom. Cæsare habere, iisque ne ipse aliorum in se studiis desit, propius ea loca accedendum, eamque rem aliis omnibus prævertendum videri. Qui cum literis advenerant, mediis belli turbis implicitum testimonio esse poterant. Ipse tamen, præmissis illis, res suas compositurum, & quam primùm iter ingressurum significat. Itaque post captum Stubenbergicum, sedatis utcunque tumultibus, ad S. Viti fanum profectus cum Stiris, quotquot aderant, colloquium instituit. Ibi omnes jurejurando interposito fidem se ejus hæredibus, si (quod absit) humanitùs quidpiam ei accideret, servaturos promittunt, ille suis eos legibus vivere permissurum sanctè jurat, idque syngrapha consignatum ipsis relinquit. Discessurus Henrico

Gomitia Francofurti.

Stirii Alberto conciliati.

Bru-

Bruſchenckio, qui Haimburgi morabatur, mandat, uti Friderici Stubenbergici benè aſſervandi curam ipſe habeat, reliquos qui cum illo capti erant, Hermanno Landembergico committit. Mox per alpes Noricas Oenipontum venit circa feſtum reſurrectionis dominicæ, quo tempore ea civitas, orto de nocte, fraude ne an caſu naſcitur, incendio, propè tota deflagravit. Albertus ibi conſilia cum Meinardo ſocero confert, & ſi quid abſente ſe moverint Otto & Salisburgenſis, uti videat, ne ulteriùs illi in Stiriam progrediantur, monet. In Bavariam inde profectus Monachii ſororem Machtildim inviſit Palatino nuptam, atque Auguſtam veniens, tanquam Cæſar jam omnium votis deſtinatus (ita enim maximæ hominum parti perſuaſum erat) ſummis cum honoribus exceptus eſt, inde ad Rheni oram perrexit. Abſente uti diximus Alberto, Carinthii aliquot proceres, Meinardo rebelles, rebus novis ſtudere incipiunt, Ottonem ac Cunradum ad ſe vocant, interim Ludovico Carinthio, quem pater S. Viti oppido præfecerat, inſidias ſtruunt. Erat quidam Fridericus ab Heinberg, quem Meinardus aliquando immeritò, ut ipſe putabat, correxerat. Hunc Vdalricus Haimburgicus (qui Griffenam Babenbergenſis præſulis arcem Friderico Weiſeneccio ejus præfecto per eos dies ademerat) & Rudolphus Vansdorfius licet jam Principi conciliatum aggreſſi, tempus adeſſe exigendæ vindictæ (modò vir eſſe vellet) docent, utque operam illis ſuam promittat, multis pollicitis inducunt, ſuisque eum conſiliis inſtruunt. Ille ad Ludovicum reverſus brevi, uti in primo apud juvenem principem loco haberetur, effecit, & ab illis, quos ſuperiùs dixi adjutus quosdam oppidanos donis ac promiſſis ſibi adjunxit. Hæc conſilia juvabat quoque quidam Commendator (uti vocant) militum D. Joanni conſecratorum, qui domum Pulſtii oppido vicinam habebat, cuique Ludovicus maximè fidebat. Rebus hoc modo præparatis, nocte quadam proditionis conſcii, militibus aliquot Bavariæ Ducis ad ſe vocatis, oppidi moenia ſcalis admotis, ſuperant, & à ſuis qui intus erant adjuti, porta vi effracta, ſocios intromittunt. Ludovicus ad primum tumultum excitatus, armis arreptis, in forum (unde clamor capti oppidi index auribus accidebat) procurrit, ſed facilè à pluribus ipſe cum paucis acerrimè pugnans, capitur, & Toggenbrunum in cuſtodiam mittitur. Hæc ex manuſcriptis ita collegimus. Aventinus oppidum vi expugnatum & ex Meinardi filiis, Albertum cæſum, Ottonem captum, ac Salisburgico miſſum eſſe, memorat. Carinthiæ Chronicon Ludovicum habet, & rem eo ordine, quo nos, refert. Meinardus hoc tàm acerbo nuncio percul-

1292. Henricus Bruſchenck. Oenipontum incendio perit.

Fridericus Heinbergicus.

Commendator Pulſtii proditorum conſilia juvat.

S. Viti oppidum proditione capitur.

Ludovicus Carinthius captus.

ſus, Ottonem filium in Carinthiam mittit, eique uti in proditores ſeverè animadvertat, imperat. Otto Freiburgum profectus, de proditione inquirit, Fridericus Haimburgicus, & Hermannus Friburgicus fuga vitæ conſulunt. Cuno Friburgicus, Carolsbergicus quidam, & Commendator Pulſtii cum uno atque altero ex oppidanis convicti, ad equos condemnantur. Supplicii hoc genus in proditores uſurpari ſolet, fœdum viſu, manus pedesque ſingulis equis illigantur, qui in diverſum acti, corpus in quatuor partes dilacerant. Carolsbergici fortunæ Cunrado Aufenſtainio conceduntur, reliquorum aliis. Præfectus Cunradi Epiſcopi timens, ne ſi Otto & reliquas arces caperet, ea res in heri ſui fraudem fieret, Rabenſtainium, Friſaco oppido vicinum, Silberbergum, & Pullendorffium arces, incendio evaſtat, Otto ægrè id ferens, in vindictam ſe parat. Sed Eliſabetha Alberti uxor anxiè ſolicita, ne ſi ille atrociùs aliquid conſuleret, id omne in alterius fratris caput redundaret, omni ſtudio adlaborat, uti pacis aliqua ratio iniretur.

Supplicii genus fœdum. Cunradus Aufenſtainius.

Comitia Francofurti.

Dum hæc in Suriæ & Carinthiæ finibus geruntur, interim Electores Francofurti de eligendo Cæſare conſulebant, & quamvis plerique ad Albertum Auſtriacum inclinare animis viderentur, inimicorum tamen ejus machinationibus, alieniores ab eo reddebantur. Egerat paulò antè cum Boëmorum rege Albertus ab Hohenloë, uti ſuum Auſtriaco ſuffragium daret; Id ille non modò facere negaverat, ſed ad reliquos Electores ſcripſerat, liberum ipſis per ſe fore, uti quem vellent eligant, modò ne Albertus is ſit, cui Comes indignabundus reſpondit, etiamſi ſummo id ſtudio impedire adniteris, tamen vel te etiam invito Albertus rex erit. Sunt qui Adolphum Naſſoviæ Comitem, ab eo nominatum volunt, etſi ignotum, ſcripſiſſe & Ottonem Bavarum, & Salisburgicum ferunt; Albertum ſe, ſi eligatur, non agnituros Cæſarem, crimina etiam addita, avarum eſſe, ac levem, ſævum ſuis, vicinis gravem. Nemo autem Alberto iniquior erat quam Moguntinus, qui Adolphum Naſſovium cognatum ſuum fovens, aſtu quodam, aliorum ſuffragia ad ſuum nutum circumagebat, cuique ſeorſum aliquem ipſi inimicum objiciens, quem à reliquis, niſi Adolphus eligatur, nominatum iri diceret. Colonienſis jam cum eo ſentiebat, Trevirenſem Alberto aequiorem, ſola Geldri Principis mentione deterrebat. Brandemburgenſes duo Albertus cum telo, & Otto cognomine longus, inter ſe de electoratus dignitate contendebant, quorum Otto potiùs, quam agnato cederet, ſuum Moguntino ſuffragium dedit. Saxoni Brunſvicenſis, Palatino rex Boëmiæ objiciebatur. Cùm uterque vel quemvis alium

Moguntini Electoris aſtutia.

lium quam hunc se malle dicerent, Adolpho nominato, intercessit nemo. Adolpho Aquisgranum ad coronam accipiendam profecto, Albertus, qui Winshemii comitiorum exitum exspectaverat, domum ire parabat, sed à quibusdam persuasus, reditum ejus morabatur, & suarum ab eo provinciarum jura de more suscepit. Indè domum pergens, ex itinere Ratstadium aggressus, ubi per angustas calles commeatum aegrè subvehi vidit, post duos menses, relicta obsidione, Viennam contendit. Dicebatur verò & Otto cum exercitu adventare. Domum reversum, uxor assiduis precibus fatigat, pacem faciat cum externis hostibus, & domi omnia ex dissidiis prioribus collapsa, in tranquillum restituat. Tandem Welsii conventus indicitur, eò Albertus ipse venit. Cùm verò Bavarus & Cunradus nullas pacis conditiones, nisi sub quibus & Vdalricus Haimburgicus, & Stubenbergici fratres, compraehenderentur, admitterent; nihil transigi potuit, & ad arma reditum est. Otto ex suorum consilio quendam Glaneccerum Falckenmarchae oppido praefecit, cui cum Haimburgico vicino quotidianae velitationes erant. Is aliquando prope Griffenam arcem inconsideratiùs obequitans, hasta per tergum adacta, ex equo dilapsus, & exigua in spe animum trahens, rogantibus qui accurrerant, non ab hoste: sed à domestico vulneratum dixit, cumque eò avidiùs auctorem cædis nosse cuperent, ibi Glaneccerus: absit, inquit, uti jamjam ex hac vita migraturus cuiquam nocere velim, ignosco illi culpam propter Deum, uti & meis peccatis ignoscat Deus. Hoc dicto animam Deo commendatam emisit. Exemplum illud, quia rarum in homine militari, hic adscribere visum fuit. Morte Glanecceri audita, Meinardus cùm ipse in Provinciam ire vellet, ab Henrico filio uti domi maneret rogatus, ipsum mittit, qui statim profectus cum fratre Ottone se conjungit. Interim Comes Haimburgicus viribus se imparem videns, misso in Windorum Marcham Eberhardo Sanpetriano Wilhelmum quendam Scharffenbergium, veterem Mainhardi clientem, multisque ei beneficiis devinctum, pecunia corrumpit. Cumque in itinere jam essent, Principes ea de re admoniti Conradum Auffenstainium, cum quinquaginta equitibus, ad explorandum eorum iter mittunt. Is assumpto secum Henrico Mariscalco profectus, in quodam nemore obviam habet hostem, fit conflictus, in quo capitur Weisseneccerus: occiduntur Sanpetrianus & Scharffenbergicus. Henricus princeps, quid à suis ageretur scire desiderans, oppido egreditur, mox in quosdam incidens, qui timore correpti, antè conflictum fugerant, quid actum sit rogat. Illi certum se nescire respondent, vereri tamen ne reliqui perierint; Henricus paululum progressus suos cum captivis obvios

Adolphus Nassovius in Rom. regem electus.

N. Glaneccer.

Pietatis in milite exemplum.

Wilhelm. Scharffenbergicus pecunia corruptus arma contra proprium suum Dominum sumit.

vios habet, hi eum de reliquorum fuga & trepidatione accuratè edocent. Haimburgicus Weissenecceri tanquam optimi amici mortem, gravi dolore lugebat. Albertus debellare cum Stiris volens Landenbergicum Mariscalcum, & Dapiferum Emerbergicum in Carinthiæ fines mittit. Hi ditionem Haimburgici prope Diezium montem foedè vastant. Inde ad ulteriora ejus praedia progressi obviam habent Fridericum Ortenburgicum. Is Mariscalcum exorat, tantisper populationes & damna abstineat, donec ipse Principem convenirent. Id cum facilè impetrasset, ad Albertum profectus pacem & veniam Haimburgico supplex orat. Ille precibus & auctoritate viri motus, uxoris se arbitrio rem committere respondet. Quae effecit uti certa pecuniae summa singulis annis numerata Neapoli habitaret. Eò profectus uxorem brevi amisit, cujus funus magnificè curari Elisabetha jussit. Uxoris obitu tantùm non exanimatus ille principem orat, uti reliqvum vitæ tempus in patria agere permittat. Id ex doloris commiseratione concessum, sic bona cum venia discessit. Stubenbergicus cum primùm Ortemburgici preces apud Principem pro Haimburgico valuisse audivisset, nuncios ad illum mittit, & per omnia sacra obtestatur, avunculus pro nepote supplex hoc saltem exoret, uti data cautione ex custodia liberatus Ottonem Bavarum & Salisburgensem convenire, foedusque ipsis & societatem renunciare queat, de reliquo non desperare se veniam à clementissimo Principe impetrari posse. Id illi à Principe concessum, ut qui diceret hunc Stubenbergico honorem abs se non invideri. Post haec in Stiria res Alberto quietiores fuere.

Frid. Ortemburgicus.

Interea Palatinus ad pacem inter Albertum & Regem Boëmiae caeterosque Principes conciliandam animum adjecit, hac praecipuè de causa. Cùm Adolphus jam in Caesarem electus secundo Rheno descenderet, accidit, uti qui Furstenbergi essent (ea Palatini ad Rhenum arx est) Caesarem adesse ignari portorium solito clamore à praetereuntibus exigerent, ac in praetervehentes sagittas conjicerent. Eam rem Moguntinus Ludovici jussu, uti Caesarem, cujus electionem improbaverat, è medio tolleret, factam esse, & armis vindicandam contendebat. Jamque Caesar ab illo & reliquis ad Rhenum Electoribus adjutus pleraque Palatini loca bello invaserat. Is verò missis primùm deprecatoribus Burggravio Norimbergensi, & Oetingensi, Comite ad Caesarem ipse profectus innocentiam suam jurejurando probat, seque, uti pacem inter Principes conficiat, omnem diligentiam adhibiturum promittit. Vt igitur pollicitis satisfaceret, sequente anno ipso adnitente, conventus quorundam principum vicinorum Lincii ad Danubium habetur.

Pax cum Stiris.

Adolphi in Ludovicum Palatinum indignatio.

tur. Adfuere praeter ipsum Albertus Austriacus, Otto Bavariae, Meinardus Carinthiae Duces, Cunradus Salisburgi, Henricus Ratisponae, & Bernardus Patavii praesules. Regem Boëmiae adfuisse Aventinus adfirmat, reliqui de eo nihil habent. Ibi Ludovicus, uti Principes cognatos, & affines in concordiam redigeret, singulos adire, orare, obtestari, nihil non attentare. Frustra verò omnia esse videns, cum abiturus videretur, ab Elisabetha Alberti uxore, per omnia consanguinitatis jura rogatus, ne, antequam pacem confecisset, abiret, novam iterum actionem instituit, & accerrimis verbis in eorum pervicaciam invectus, tandem eò rem deduxit, uti ipsius & Ratisponensis arbitrio caeteri suas quisque controversias disceptandas committerent, seque eorum decretis staturos fidem darent. Ita pax fit, & captivi suis restituuntur, inter quos erat & Ludovicus Meinardi filius. Interim Caesar Adolphus Columbariam obsidione cinxit. Cum enim plerique in ejus verba jurarent, Columbarienses, Alberto studentes, id facere nolebant, eorum oppidum proditione captum & Adolphus noctu, aperta per conscios porta intromissus, cives in fidem recepit. Captus inter aliòs Anselmus Rappoltstainius, cui ne plecteretur capite, frater Henricus, qui Caesari militabat, saluti fuit. Adolphus verò, quòd multorum studia aversa, seque à nonnullis etiam contemni videbat, cum Alberto Austriaco, qui caeteros potentia facilè anteibat, pacem habere studens, Ludovico Palatino negocium hujus rei perficiendae committit. Is verò re nondum perfecta, in morbum incidit, quo posteà ad Cal. Febr. extinctus est Heidelbergae. Austriacum interim, rebus domi quietis, excepit bellum Hungaricum, quod in ejus fines movit Andreas rex, qui eo tempore Hungariam acceperat. De eo pauca quaedam hoc loco altius repetenda.

1293. Conventus Lincii.

Pax inter Albertum Austriacum & vicinos Principes.

Adolphus Cæs. Columbariam capit.

Lud. Palatinus moritur.

Andreas Rex Hungariæ.

Andreas Secundus Belae Tertii Filius, Quarti pater, cùm ex regione Palaestina, magnis rebus gestis, Veneta classe rediisset, ad Estensem Principem veterem hospitem divertit, ubi Beatricem ejus filiam ob formae & morum elegantiam secundis nuptiis uxorem duxit. Ea, mortuo rege, gravidam se ex illo manifestis indiciis probans, ad patrem rediit, & exactis mensibus filium peperit, cui Stephano nomen datum. Is jam ex ephoebis egressus, praematura dominandi libidine regno per vim arrepto, ejectus ad Jacobum Aragonium regem, Sororis maritum fugit, unde Venetias profectus, ex Tomasina Maurocena filium sustulit, Andream Tertium cognomento Venetum, quo de nunc agimus. Cumque Ladislaus Rex ob vitae incontinentiam & adulteria Hungaris invisus, & à Pontifice Rom. sacris prohibitus esset, Andreas in spem regni venit. Cum in itinere esset, ab Arnoldo quodam Silesio Trigaviensi Comite captus ad Albertum duci-

Tomasina Maurocena.

ducitur, & Viennae ad aliquot dies in libera custodia habitus, cùm jurejurando pacem se culturum, & Agnetem Alberti filiam ducturum adfirmasset, in regnum mittitur, & biennio post, Ladislao à Cumanis interfecto, in Regem eligitur. Jamque à Gunsensibus & aliis nonnullis incitatus, dissimulata eorum memoria, in quae & ipse, & cum eo proceres aliquot Hungari juraverant, affinitati renunciat, bellum movet, oppida quaedam & arces Austriae regno vicinas occupat, agrosque Neapolim usque populabundus pervagatur. Albertus igitur comparato exercitu in eum movet. Cumque Andreas majores & ipse vires sibi parat, seditionem domi exortam intelligens, uti eam extingueret, pacem cum Alberto facit, munimenta quaedam Boteburgum, Cherlburgum, & alia demolitur. Matrimonii pacta renovata, & anno demum nonagesimo sexto celebratae sunt nuptiae.

Ladislaus Hung. rex cæsus. Albertus pacem cum Hungaro facit.

Circa haec tempora cum Viennae in palatio suo pranderet Albertus, venenatum ei ferculum fraude nescio cujus apponitur, quo degustato maximò dolore corripitur. Occluduntur statim ostia & observantur, ne exire quispiam posset. Aderant praeter alios non multos, Fridericus & Albertus Buchaimii fratres ministerio mensae destinati, qui subitò Principis periculo consternati, simul uti omnem abs se suspicionem amolirentur, ambabus manibus in patinas involant, cibos in ora ingerunt. Albertus, hoc ne facere permittantur, nutu & quanto potest clamore prohibet, perspectam sibi juvenum fidem, & innocentiam testatur. Interim tota urbe Albertum subita morbi vi sublatum esse rumor spargit, quem pro suo quisque in Principem studio alii aliter accipiebant. Medici verò ad violenta propè remedia tam praesenti vitae periculo confugientes: omnem veneni vim, statu corporis inverso, per os, & nares oculosque, & aures expulêre, neque aliquid incommodi sensit imposterùm princeps, quàm quòd alterius oculi usu caruerit, & facie sub pallida fuerit. Uxor iisdem diebus Graeciae Stiriae filiolam pepererat, cui Catharinae nomen fuit. Ea, audito viri periculo, nondum exacto puerperii tempore, Viennam profecta est. Sunt qui Salisburgensem, nunciata Alberti morte, novas in Austria salinas demolitum esse, adfirmant, alii verò pòst factam Lincii pacem Alberti amicitiam obnixè semper coluisse referunt. Venenum à quo aut cujus jussu datum, etsi variae errant suspiciones, in incerto fuit.

Albertus veneno petitus

Fridericus & Albertus Buchaimii fratres.

Albertus fit monoculus.

His ipsis temporibus Adolphus Caesar ingens apud plerosque Germaniae principes odium in currit, his praecipuè de causis. Bellum in Flandria Eduardus Angliae rex cum Philippo Pulchro Gallorum rege gerebat, qui Guidonem Comitem ejus provinciae, ob affinitatem cum Anglis initam,

Principum ab Adolpho Cæsare alienatio.

dolo

dolo ad colloquia pertractum, ceperat, captum in Galliam miserat. In ejus belli societatem Anglus centum aureûm nummûm milibus numeratis, Cæsarem adsciverat. Eam pecuniam Cæsar, cùm in Principes partiri debuisset, in proprios usus convertit, & Thuringiam emit, bellumque, quod in Gallum se moturum receperat, in eam regionem transtulit. Albertus enim Thuringiæ princeps post susceptos ex Margaretha Friderici Secundi Imperatoris filia, Fridericum & Dietmannum filios, cùm in pellicem quandam adeò exarsisset, uti legitimæ uxoris vitæ insidias strueret, & ex ea natos hæreditate privaret, omnem Adolpho ditionem pretio addixerat. Ea res sua indignitate Principes moverat, & militum præfecti quidam, qui Flandris meruerant, domum reversi animos eorum incendunt, probro Germanis apud exteros dari testati, quod Cæsarem ejusmodi haberent. Non desunt scriptores, qui Jacobum Castellionem per id tempus à Pulchro submissum ferunt, qui, pecuniæ magna vi oblata, Adolpho, uti in eo bello quiesceret, persuaserit. Alii Albertum abs rege donis cultum memorant, uti bello Cæsarem aggrederetur, eique domi negocium facesseret. Id sanè constat, dixisse aliquando Albertum; non dandum sibi ignominiæ, si Gallorum regi mereat, cùm Cæsar Anglo se stipendiarium fecisset. Adolphus verò, uti invidiam omnem, quantùm potest, abs se amoliretur, regnum Arelatense, & alia per Gallos Imperio ablata, misso caduceatore, repetit, nolenti reddere, bellum indicit, quod tamen posteà non gessit. Dabatur illi vitio, quod cùm ad tuendam Imperii dignitatem opes non satis magnas domo adferre posset, pecunia ab Anglo accepta mercenarium se illi fecisset, fidem posteà, tanto regi datam, fregisset, utroque facto Cæsareum nomen contumeliosum reddidisset, Flandris, quos vel absquè pecunia defendere debuerat, relictis, bellum domesticum in Thuringia aleret. Accedebant & aliæ criminationes, de inusitatis vectigalium exactionibus, impunitis quorundam flagitiis, & Ecclesiasticorum oppressione. Objiciebantur & virginum stupra, & alia nonnulla, incertum an vera omnia, jamque de Imperio illi adimendo frequens erat sermo, neque deerant ex Principibus, qui Austriacum, uti sibi eam dignitatem armis assereret, instigabant. Imprimis verò Alberto studebant Cunradus Lichtenbergicus Argentoratensis præsul, & vicini quidam Comites Ochsenstainii, Friburgici, Bipontini, & alii. Quod cùm Adolphus sciret, Theobaldum Ferretanum, & Hermannum Geroltzeggium Alsatiæ præficit, qui ipsius hostibus magna adferentes incommoda, conceptum priùs odium ita in illum accenderunt,

Albertus Thuringiæ Princeps.

Jac. Castellio.

Crimina Adolpho objecta.

Albertus ad capessendum Imperium instigatur.

1296. Conventus

principum Pragæ contra Adolphum.

derunt, uti in bellum haud dubiè exarsurum videretur. Interim Pragæ conventus Principum quorundam fuit, ubi Venceslaum solito ritu à Moguntino inauguratum nonnulli memorant. Aderant, præter Austriacum, Saxoniæ & Brandenburgi Principes, Episcopi item nonnulli, quos inter Moguntino auctore concilium est habitum, de Adolpho ab imperatoria dignitate deturbando, & Alberto rebus imponendo. Moguntinum pecunia ab Alberto corruptum fuisse scribit Aventinus. Itaque Cæsar bellum in illum movet, cui filium Rupertum præficit, ipse cum parte copiarum in Alsatiam pergit. Haigerlochium, & cæteros Alberti propinquos, magnis damnis afficit. Sciebat enim Albertum, inter alios potentissimum, suis maximè rebus officere, facta sua acerrime repræhendere, & ad Imperium magno ambitu adspirare. Itaque illum maximè oderat, & ditione omni, imprimis verò Austria, si qua daretur occasio, excludere in animo habere dicebatur, sed à principibus desertus, cum præter Ottonem, & Rudolphum Palatinum, generum suum, Bavariæ duces, cui fidere tutò posset, haberet neminem, contra Alberti potentiam nihil valuit. Albertus verò multis suorum literis rei benè gerendæ occasionem dari admonitus, res suas domi constituit, Hermanno Landenbergico, uti cum aliquanta Suevorum manu & provinciæ præsidio fines ab Hungaris tutetur, negocium dat, & itineri se parat. Jamq; Electores Oppenhemium convenerant, ex quibus nonnulli per literas Alberto significant, uti Moguntiam se conferat. Igitur haud diutiùs morandum ratus, exercitum contrahit. Adveniunt Boëmi, Saxonis, & Brandemburgici auxilia, Carni item & Hungari non pauci, cum quibus iter ingresso se jungit Henricus Athesinorum præfectus à fratribus Meinardi filiis, cum exercitu missus, Meinardus superiore anno diem obierat. Ex Suevia Rudolphus Habsburgicus, Constantiensis Episcopus, cæterique ejus cognati aderant. Eundum Alberto erat per Bavaricam Ottonis & Rudolphi ditionem, quorum ille transitum ægrè concessit, hic verò matris Machtildis precibus dedit, ne avunculo repugnaret. Augustani autem, qui obvios se ipsi venturos promiserant, mutata sententia, legatos ad eum mittunt, & ne perfidiæ in Cæsarem incurrant notam, transitum per agrum suum deprecantur. Albertus igitur Machtilde sorore Rudolphi matre, quæ obvia illi officii causa venerat, & Ludovico altero filio apud se retentis, per fines nepotis iter facit, Cæsar Lyci campos insederat, sed Albertus, ab itinere paululùm deflectens, nemine prohibente, in suas ditiones pervenit. Ad Friburgum Brisgoviæ, Argentoratensis Episc-

Adolphus nihil potest contra potentiam Alberti.

Albertus ad occupandum imperium pergit.

Alberti exercitus ab Episcopo &

piſcopus, cum octingentis equitibus præſto fuit, quibus cives quater mille pedites adjunxerant. Adolphus eum ſequutus, ultimum carpere agmen, & inpugnam illicere conatur, fiunt leves quædam velitationes, ſed in prælii diſcrimen non deſcenditur, quod cùm videret Cæſar, in Alberti ditionem, Rheno conterminam, ferro & igni ſævit, in Alſatia quoque per præfectos Rubeacum, Argentoratenſis Epiſcopi oppidum, obſideri jubet. Tenebatur id præſidio ſatis valido, & multis quotidiè eruptionibus oppugnantium vires attenuabantur, agri vicini devaſtabantur, nec cuiquam per eam regionem tutò commeare licebat. Interim Otto Bavarus cum ſuis ad Cæſarem (qui jam in caſtra ad Rubeacum venerat) proficiſcitur. Ei Albertus Haigerlochius, per ſuam ditionem ituro, inſidias ſtruit, quibus exploratis, Otto facinus præoccupat, Haigerlochium interficit, & per equos celeres fuga elabitur: Per hos dies in Auſtria malè à Landembergico pugnatum cum Hungaris, quorum morem in bello ignorans, provincialium admonitiones ſpreverat. Dum enim Suevi, ſtatariæ pugnæ aſſueti, gladiis rem gerunt, Hungari nunc refugientes, nunc equis, quos habet ea gens velociſſimos, in hoſtem redeuntes, eminus ſagittas ſpargunt, Suevi novo, & ipſis inuſitato pugnæ genere, depræhenſi, multos ex ſuis amiſerunt.

civibus Argentinen. auctus.

Rubeacum obſeſſum ab Adolpho.

Albertus Haigerlochius occiditur.

Ad Rubeacum verò Cæſar, cùm Albertum iter illàc facere nunciatum eſſet, ſoluta obſidione in eum pergit. Conveniunt propè Kenzingam duo exercitus, quos Elza amnis dirimebat. Adolphus pugnæ avidus copiam ſui faciebat, Albertus ſe ad tutanda ſua veniſſe aiebat, & Argentoratum ingrediebatur. Eò cum auxiliis advenere Ochſenſtainii, Bipontini, Liningenſes, Hohenloïci, Wirtembergenſis, & alii quidam, & Albertus declinato à Cæſare itinere, per agrum Argentoratenſem cum omnibus copiis Moguntiam venit. Adolphus verò Spiram Nemetum ingreſſus eſt. Jamque Electores Moguntiæ de ſummis Imperii rebus conſultabant. Palatinus Cæſaris gener, cum Dietero fratre ejuſdem Trevirorum præſule non aderant, à Boëmo legati venerant. Itaque Saxoniæ principem cæteri tribunali imponunt, Adolphum de multis magniſque criminibus accuſant, à rerum faſtigio deponunt, &, ne Imperium rectore careret, Albertum regem creant. Factum hoc eſt IX Calend. Julii, anno humanæ ſalutis ſupra mille ducentos nonageſimo octavo. Adolphus de his rebus certior factus, cum Albertum ad electionem Francofurtum iturum rumor eſſet, Oppenhemii caſtra locat, uti ipſius conatus impediret, & Moguncia egreſſum ad prœlium laceſſeret. Erant in ipſius caſtris,

Obſidione liberatur Rubeacum.

Adolpho abrogatum imperium. Albertus in Rom. Regem eligitur 1298.

Otto, & Rudolphus Bavariæ duces, Isenburgicus, & Spanheimensis Comites, Francofurti, Oppenhemii, Nemetum, Vangionum, & aliarum aliquot civitatum, auxiliares copiæ. Albertus verò non Francofurtum, uti putabatur, sed Alzemium Palatini oppidulum duxit, quo capto & exusto, in agro Vangionum castris locum cœpit, cumque & Adolphum eò venisse, & Trevirensis Electoris, ac aliorum auxilia indies expectare audiret, ante illorum adventum prælio decernere statuit, ad quod uti hostem jam anteà pugnæ avidum magis inflammaret, ad primum ipsius adventum fugam simulavit. Adolphus igitur, spreto suorum consilio, qui socios expectandos esse dicebant, equites, quorum numero fidebat, bipartitur, alteram turmam Bavariæ ducibus tradit, alteram ducit ipse. Prœlium primo invadunt Bavari, & in primam Alberti aciem, in qua Austriaci & Henricus Tirolensis cum suis erant, impetum faciunt. Resistunt illi: summis utrinque viribus pugnatur, donec Adolphus Belgarum, & Rhenensium copias in hostem ire jubet, & cum equitum suorum ala hostium aciem perrumpere tentat, ubi dùm strenuè rem agit, equo dejectus, caput allidit, mox in equum à suis sublatus, galeam abjicit, & in Albertum ipsum invectus, sublato clamore: hîc, inquit, Romanum relinques imperium. Ad quæ Albertus, cum id in Dei manu & voluntate situm esse respondisset, in facie illum propè oculum levi vulnere perstrinxit, indè Comites, quos vocant Silvestres, circumventum occidunt. Albertus prœlium sistit, civium sanguini parci jubet. Cecidêre eo prœlio nobiles quam plurimi, inter quos sexaginta Comites fuisse quidam affirmant. Ochsenstainius, & Isenburgicus, nimio æstu præfocati, in armis integri absque vulnere reperti. Captus est Rupertus, Adolphi filius, & Moguntino traditus, à quo posteà aliquot oppidis se redemit. Otto tribus acceptis vulneribus, & Rudolphus Palatinus ad Vangionum urbem fuga pervenêre, qui cum fortuna fidem mutantes, Bavaros aliquot spoliant. Principes igitur Heidelbergam, atque indè in Bavariam abeunt. Incidit hoc prœlium in sextum Non. Julii, pugnatum est sex integris horis, inter Rosendalium monasterium & pagum Gillenheimum. Ferunt Moguntinum, viso Adolphi corpore, dixisse: Validissimum cor eo die cecidisse, neque à lachrymis abstinuisse, cujus fidem suspectam habens Albertus, ne abs se discederet, antequam cætera negocia perfecisset, postulavit.

Alzemium captum & exustum.

Prœlium inter Adolphum & Albertum Austriacum.

Sylvestres Comites. Adolphus occiditur cum 60 Comitibus & multa nobilitate.

Quando hoc prælium commissum sit. Locus prælii

Albertus hoc bello defunctus, civitates plerasque ad Rhenum, quæ Adolpho adhæserant, in potestatem redigit, & quò tutiore in loco res esset, præfectis provinciarum officio motis, novos sufficit, Joannem Liech-

Liechtembergicum Alsatiæ: regioni transrhenanæ Ochsenstainium, ejus qui bello ceciderat, filium: Sueviæ aliquot civitatibus Wirtenbergensem. Rudolphus Palatinus matris studio, intercedentibus aliis principibus, cum avunculo in gratiam rediit qui omnium rerum oblivione decreta, Principes Francofurtum convocat, iisque electionem vivo adhuc Adolpho Cæsare factam renunciat, plenaque illis potestate permissa, Imperio se abdicat. Illi verò omnibus eum suffragiis Cæsarem denuò designant, legitimè electum promulgant, quinto Id. Augusti. Aquisgranum deindè profecti, coronationem solenni ritù perficiunt nono Cal. Septembris, ubi tanta fuit hominum multitudo, uti Albertus Saxoniæ dux opprimeretur. Reversus à coronatione Albertus, Vitoduri (alii Argentoratum habent) nobilibus aliquot in verba jurantibus, ditionum suarum jura confirmat. Inde Norimbergam proficiscitur, quò principibus, & reliquis Imperii ordinibus conventum edixerat ad Id. Novembres. Adfuerunt in eo conventu Cimbrorum, Boemiæ & Apuliæ reges, multique Germaniæ Principes, qui omnes conceptis verbis Cæsari se, ad redimendas Imperii civitates auxilio adfuturos jurant. Actum etiam est de Rheni vectigalibus, quæ Cæsar sui juris esse contendebat. Elisabetha Cæsaris uxor, augurante Wigeboldo Coloniensi Electore, coronatur, & Rudolphus ejus filius Austriæ Archidux creatur. Legatio deinde Romana ad Pontificem Max. decernitur, missi sunt Tullensis Episcopus & Cunradus Oetingensis Comes, qui Albertum concordibus Electorum suffragiis, Cæsarem creatum esse exponentes, electionem ab eo ratam haberi petierunt. Pontifex verò id se facturum negabat, parricidam esse Alberum, nihilque juris, propter vim ad Imperium attulisse, dicens: Sunt, qui gladio succinctum superbè se & Pontificem & Imperatorem jactasse affirmant. Sequenti anno Albertus soluto conventu, cum tribus sacri ordinis electoribus, Tullum Leucorum ad Philippum Pulchrum Gallorum regem profectus est, ubi de utriusque imperii rebus colloquio habito, matrimonium inter Rudolphum Austriacum & Blancam regis filiam pactum est.

Albertus secundò Rom. Rex renunciatur.

Albertus Saxoniæ Dux oppressus.

Comitia Norimb.

Rudolphus fit Archidux Austriæ.

Superbia Pontificis.

1299.

Anno sequenti, qui erat à Christo nato millesimus trecentesimus, Bonifacius Octavus, Pont. Max. annum Jubileum (quem vocant) primus instituit, plena omnium peccatorum venia iis proposita, qui Romam supplicatum irent, itaque multi mortales eò tùm profecti sunt. Eodem anno Moguntinus, fluxæ fidei homo, cum collegis Trevirensi, & Agrippinate conspirat in Cæsarem Albertum, & Rudolphus Palatinus

1300.

Annus Jubilæus à Bonifacio octavo institutus.

In Albertum conspiratio.

ab iisdem multis verbis inductus, contra matris consilium fœdus cum illis facit. Moguntinum, refert Aventinus, paulo ante pecuniam sibi debitam à Cæsare exegisse, & ea non soluta, prolato cornu venatorio, multos se in eo Cæsares habere dixisse. Capita conjurationis hæc erant: quod Albertus à Rom. Pontifice sacris prohibitus, sævus, avarus, optimi Cæsaris parricida, fastigio rerum indignus esset, non placere sibi eum imperare; itaq; bello petendum, imperio exauctorandum, & de idoneo Cæsare in ejus locum eligendo comitia esse habenda. Albertus, ubi hæc audisset, omnibus quidem iratus fuit, sed Rudolpho nepoti, semel in gratiam recepto, maxime infensus, omnia se illi, quæ beneficio Imperii possidebat, erepturum minatur, statimque Augustanis & reliquis Imperii civitatibus, uti bello eum adoriantur imperat. Geldriæ item & Juliaci principibus, uti Coloniensem, & Trevirensem armis invadant, per literas & nuncios injungit. Ipse Moguntinum, belli caput, sibi desumit, multisque arcibus, oppidis, & vicis multat. Impares Alberti viribus Episcopi, malo coacti, arma deponunt, veniam petunt, ad obsequium redeunt. Omnis jam belli moles in Rudolphum incumbebat, cui, quòd diffidium cum reliquis Bavariæ principibus esset, nemo auxiliabatur. Mater, cum minore filio fratri, addictior videbatur, & Otto ac Stephanus nihil de agnati rebus solliciti, Landishutæ per eos dies equestris ludi spectacula edebant. Itaque Cæsar Neomarcham oppidum, obsidione cingit, & sine magno negocio capit. Laugingiacum & Werdea, Sueviæ civitates, deditionem faciunt. Præsidium Boiorum, quod in arce Werdeæ erat, acriter repugnabat, donec, suffossa mœnium parte, Cæsari se permittere cogitur. Palatinus cum ingenti exercitu, secundo Danubii amne, advectus, Neomarcham recuperare nititur, sed à Cæsarianis repulsus, in Hirsbergensis Comitis agros, ex quibus postmodum Episcopatus Aichstadiensis auctus est, irruit, per totum octiduum omnia ferro & igni obvia evastat. Comes ab Oetingensi socero auxilia accersit, eque vicinis locis omnes, qui cum Cæsare sentiebant, contrahit, & satis magno exercitu hostem in fugam convertit, & ex eorum agro, qui Rudolpho aut parebant, aut militabant, prædas agit. Antè annum exactum Rudolphus Cæsaris filius, celebratis Lutetiæ Parrhisiorum nuptiis cum Blanca uxore, Viennam venit. Sequenti anno Augustani, & reliquarum civitatum auxiliarii Suabeccium, eo tempore quorundam ex rapto viventium sedem, expugnant. Rudolphus verò prope jam bello exhaustus, cum ab omnibus desertum se videret, pacem & veniam supplex petit,

Summa conjurationis.

Albertus Cæsar conjuratos bello aggreditur.

Neomarcha capta. Laugingiacum Werdea

Comitatus Hirsbergensis.

1301. Rud. Palatinus

tit, & exorante pro eo matre impetrat, numerata ſatis magna pecunia. Mox uti æs alienum exolueret, pecuarium cenſum, quem vulgò Kloſteüram, id eſt ungularem exactionem vocant, rem ante hac inuſitatam indicit.

Alberto conciliatur.

Hoc ipſo tempore Budæ moritur Andreas rex, & Hungariæ proceres magna diſſenſione de novo rege creando inter ſe certabant. Erant qui Carolum Robertum, Caroli Apuliæ regis filium, ex ſorore Alberti Clementia natum, qui Andrea adhuc vivente, Pontificis Romani auctoritate fretus, in Hungariam venerat, regem agnoſcebant. Quidam verò legem à Pontifice præſcribi (qua ſibi jus eligendi regis adimi interpretabantur) ægrè ferentes ad Venceslaum Bohemiæ regem reſpiciebant. Ejus tum res maximè florebant, nam & Poloni, pulſo Vladislao, Loctico ab inſigni ſtaturæ brevitate (quaſi cubitalem dicas) ita appellato, regnum ad eum detulerant. Ille miſſis Buda legatis, qui regem eum ab Hungaris eſſe electum dicerent, gratias agit, duorum ſe regnorum adminiſtratione diſtentum, nihil ultrà ambire, filium illis, ſi velint, ſibi cognominem regem daturum. Is igitur in Hungariam deductus, regno inauguratur annum agens decimum tertium. Pontifex ea re offenſus, omnibus illis, qui Carolo Roberto obſequium recuſabant, ſacrorum communione interdicit. Albertus item Cæſar Carolo prælatum eſſe Venceslaum ægrè ferebat, à cujus patre ob fortunæ felicitatem & regnorum acceſſionem elatiore, parui ſe fieri putabat. Legatos itaque ad eum mittens decumas argenti, quod eâ tempeſtate apud Cuthnenſes eruebatur, exigit, quòd Boëmiæ regem pari jure cum cæteris Imperii principibus teneri diceret. Rex verò legatis reſpondet, præter honorem nihil Cæſari deberi à Boëmiæ rege, quo ſi contentus eſſe nollet, paria à majoribus regni jura, & immunitates pro virili tueri in animo ſe habere, adjecit etiam dicteria quædam in Alberti ærarium non ſatis inſtructum. Cæſar igitur exercitum in Suevia ipſe conſcribit, cum quo in Boëmiæ fines ingreſſus, Rudolphum filium cum Auſtriacis, & iis qui ex Caroli factione aderant Hungaris, per Moraviam ad ſe venire mandat, quem, poſitis ad Budevitium caſtris, expectat. Rudolphus interim Moraviæ agrum depopulatur, & Germani aliquot, Cuthnam uſque prædatum excurrentes, à Boëmis montanis foſſoribus magna clade afficiuntur, ſcoria enim & aliis purgamentis in aquas conjectis, quotquot ex iis biberunt, magnis inteſtinorum tormentis enecti ſunt. Cæſar verò aſſiduis imbribus, & magna cœli intemperie coactus è Boëmia diſcedere, ad Rheni oram ſe contu-

Andr Hung. rex moritur.

Carolus Robertus.

Venceslaus junior fit rex Hung.

Albertus Cæſ. bellum in Boëmiam movet.

contulit. Sunt, qui consultò utrinque ab armis cessatum esse volunt, cùm nec regem Cæsar quiescentem ultrà lacesseret, nec ipse retrocedentem hostem insequeretur. Andrea mortuo, uti diximus, Hungari quidam tumultuantes, Agnetem ejus uxorem viduam, Alberti filiam, unà cum infante ejusdem nominis, in custodiam abdiderant, in qua non satis pro dignitate habita, frequentes ad patrem literas cum querelis mittit. Itaque ineunte sequentis anni vere, Hermannus Landembergicus cum magno exercitu in Hungariae fines missus, Posonium (vulgo Presburgum) & D. Martini montem eodem tempore obsidione cingit. Hungari igitur, uti defungerentur hoc bello, utramque reginam custodia liberatam, ad Cæsarem mittunt. Ambæ postea in monasterio Kunigsfeldensi ætatem, procul aula & hominum strepitu, egerunt. Inter hæc Bonifacius pontifex Alberti electioni non subscribens, multa in eum quotidie machinabatur, & Carolum Valesium Pulchri regis fratrem ad se vocatum, rebus imponere volebat, quod cùm ob Cardinales quosdam adversantes non auderet, Ecclesiæ & patrimonii Divi Petri præfecturam ei contulit, neque antè ortum inter ipsum & regem Galliæ dissidium cum Alberto in gratiam rediit. Id ita contigisse invenio. Habebat in animo Bonifacius Balduinum Imperatorem Constantinopolitanum, paulò antè expulsum in pristinam dignitatem restituere. Ad eam rem, misso in Galliam legato, auxilia à rege petebat. Rex Flandrici belli impensas excusabat, cui legatus, si negare auxilia pergeret, ecclesiæ censuram minabatur. Iratus rex, capi legatum mandat, & ab eo tempore, quicquid per totum Galliæ regnum pontificii juris habebatur, pro suo usurpare cœpit, & ne quid ex iis Romam aliqua perferatur, edicto cavet, Episcopos pontifici obnoxios officio movet, alios in eorum locum substituit. Pontifex iterum Cardinalem ad ipsum legat, utque regni jura abs se suscipiat, suoque beneficio accepta ferat, jubet. Rex suis legatum finibus statim abire imperat, seque suspendio daturum, quicunque ea de re legati mitterentur, affirmat. Bonifacius igitur Pulchrum diris devovet, hæreticum proscribit, regno abdicat, Albertum non tantùm Cæsarem declarat, sed & Galliarum regem esse jubet. Is verò, quod videret non sua, sed vindictæ à Gallo sumendæ causa hæc ab eo fieri, & de ejus animi constantia dubitaret, neque pro Galliarum rege se gerere, nec arma in ipsum sumere voluit. Pontifex posteà Anagniæ à Galli præfecto Guilielmo Nogareto (quem Scara Columensis, & Gibellini occulte adjuvabant) circumventus capitur, & quamvis peiora timeret Romam deducitur, ubi non multis diebus post, ani-

1302. Hermann. Landenbergicus Posonium obsidet.

Balduinus Imp. Constantinopol.

Rex Galliæ pontifici succenset.

Dissidium inter Bonifacium pontificem & Gallorum regem.

1303.

animi ægritudine è vivis decessit, anno ejus seculi tertio mense Octobri.

Sequenti anno, cùm frequentes ex Hungaria nuncii attulissent, Carolum Robertum à quorundam optimatum factione adjutum iterum imminere regno, & in maximo discrimine versari Venceslaum, pater, ne & regnum filius, & cum regno vitam ammitteret veritus, ingenti comparato exercitu, Budam ducens, filium regem unà cum regni corona, quæ Hungaris sacra habetur, ad se evocatum in Boëmiam abduxit. Venceslao (quem Hungari Ladislaum dicebant) extrà regni fines profecto, Caroli Roberti res jam superior esse videbatur, & per eos dies legatus Pontificius advenerat, Nicolaus Ostiensis episcopus. Is cùm omnibus Carolum Robertum non uti legitimum regem agnoscentibus sacrorum usu interdiceret, eorum factionem, qui electionis jus hoc modo sibi per vim eripi dicebant, ita commovit, uti nuncios statim ad Ottonem Bavariæ ducem è filia Belæ Quarti natum mitterent, eumque si sacram regni coronam à Venceslao in suam potestatem transferre posset, regem eligerent. Otto igitur, ne sibi deesset, in Boëmiam profectus, apud Venceslaum patrem gravi morbo decumbentem, prece & precio effecit, uti corona sibi, & quicquid juris in regno Hungariæ filius Venceslaus habebat, traderetur, & sequenti anno in Regnum profectus, cùm coronam ostendisset, ab Hungaris coronatus est. Dum hæc in Hungaria fiunt, interim in Bavaria Rudolphus Palatinus adverso de Machtildis matris cùm Cunrado Otlingero Mulhusii præfecto consiliis quibusdam rumore, in suspicionem adductus, utrumque & Ludovicum fratrem adolescentem in arce Schiltberga capit, Cunrado Monachium in vincula abducto, arces & oppida quæ mater à morte mariti tutorio titulo possederat, occupat, fratris tutelam in se recipit. Machtildis ut erat astuta, necessitatem in rationem convertit, dolorem atque angorem animi dissimulat, mille duntaxat libras assium Monacensium, & paululum vini frumentique, quibus victitet, supplex petit. Annuit postulatis Rudolphus, atque ut hæc Cæsareo diplomate confirmentur, Machtildis ad fratrem proficiscitur. Et ubi Höchstadium pervenit, atque à filii potestate se liberam esse videt, pactis stare detrectat, nec se teneri fœdere ullo, quod vi, contra jus gentium, adversus vinculum maternæ pietatis extortum sit, causatur, se fraude circumventam, armisque coactam vociferatur. Rudolphus ubi sibi matrem imposuisse sensit, iram omnem in Conradum, cujus suasu isthæc fieri dicebat, vertit, eumque capite plecti jubet. Machtildis suas de filio

1304. Carolus Robertus.

Nicolaus Ostiensis Episcopus Pontificis legatus.

Otto Bavarus fit Hungariæ Rex. Cunradus Otlingerus.

Otlingerus capite plectitur.

querelas ad fratrem Cæsarem defert. Rudolphus, missis & ipse ad avunculum legatis, factum purgat, Cunradum digno factis supplicio affectum dicit, quòd discordiarum inter se & matrem auctor fuisset, & consuetudinem majorem, quam quæ honestati aulæ conveniret habuisset: Albertus Nordlingam ad se vocatos audit, res omnes componit, & quòd Palatini ditio magno ære alieno, & mergentibus sortem usuris fere oppressa esset, matrem cum utroque filio in aula sua vivere jubet. Machtildis paulò pòst ægritudine animi (uti putabant) diem obiit, hæc ex Aventino. Eodem ferè tempore & Venceslaus Boëmiæ rex è vivis discessit, relicto hærede filio Venceslao.

Machtildis moritur.

Diximus paulò superiùs non nihil de Thuringiæ rebus. Eæ ab Adophi Cæsaris obitu nihilò quietiores erant. Cum enim Alberti Marchionis filii, hæreditarias ditiones iniquo contractu à patre alienatas retinere, quæque amissa erant recipere conarentur, contrà Philippus Nassovius, ab agnato Cæsare illic cum exercitu relictus, rerum suarum satageret, subditi pars cum hoc, pars cum illis sentirent, factum est, uti omnia variis motibus miscerentur. Tandem cùm Isenacenses bello à Marchionibus repetiti, querelas ad Albertum Cæsarem detulissent, is Fuldam Marchiones, patremque eorum cum Isenacensibus ad se venire jussit. Venit eò pater, quem ob malè administratam rem, Cæsar multis verbis objurgavit. Filiis verò quòd non venissent graviter succensuit, contumaciter id ab illis fieri, seque prima occasione in Thuringiam venturum interminatus est. Inter hæc Venceslaus Boëmiæ Rex à patre laudatissimo degenerans, prius in Hungaria vino & voluptatibus delibutus, in socordiam delabitur. Atratas vestes luctus insignia antè tempus deponit, combibonibus multa passim largitur, contra procerum omniū voluntatem, Violam Ducis Tessinensis filiam ducit, sola ejus forma captus, nec Poloniæ regnum ut illud in fidem reciperet aut secundum patrias leges coronam acciperet, adit. Qua ejus negligentia animadversa, Vladislaus Locticus anteà pulsus, in regnum rediit, cujus conatui uti obviam iret, vix tandem à primatibus inductus, rex Olomucium pervenit Moraviæ oppidum, relicto ad regni gubernacula Henrico Carinthiæ Duce, cui Annam sororem matrimonio conjunxerat. Ibi à milite quodam percussus, periit, biennio pòst patris obitum. Cunradus quidam Thuringus cum gladio cruentato depræhensus, antequam aut facinus, aut facinoris causam edere posset, ab aulicis discerptus est. Cæsar, allato ejus rei nuncio, iter in Boëmiam parans, & à Nassovio, & à Marchionibus

Venceslaus Rex Boëmiæ degener.

Viola Tessinensis.

Venceslaus cæditur. 1306.

bus literas accipit, quibus ille significat, Imperio sese loca quædam in Thuringia asservisse, quæ nisi præsens feratur auxilium, ne amittantur, vereri, compescendos esse Marchionum conatus. Illi vim sibi fieri queruntur, avitam hæreditatem eripi, Cæsarem justæ causæ vindicem implorant. Respondet Cæsar, Boëmicum iter prævertendum esse, pòst ad futurum se, & in re præsenti judicaturum, pacisque conditiones laturum. Nassovium verò oppida, quæ habebat, munire interim & defendere jubet. Interim Boëmiæ proceres extincta in Venceslao regum familia virilis seminis, de novo creando rege, consilia Pragæ ineunt, nominantur duo: Rudolphus, Alberti Cæsaris filius, & Henricus Carinthius, Tirolensium dominus. Dissidentibus procerum studiis, Venceslai regis sorores Anna & Elisabetha in comitia veniunt, uti sui ratio habeatur, orant. Itaque Henricus, Annæ maritus, in regem eligitur. Cæsar verò relicta Boëmia, Norimbergam conventu, edicto, principes convocat, & in eorum concilio pactum, quod Austriacis cum Venceslao, post occisum ejus patrem Ottocarum intercesserat, commemorat, electionem non accedente Imperi auctoritate factam, nullius momenti esse docet, Henricum proscribit, & Rudolphum filium suum declarat regem. Henricus verò, impetrato à Stephano Bavariæ duce auxilio, firmare sibi regnum satagebat. Cæsar, soluto Norimbergæ conventu, Altemburgum Mysorum profectus, Fridericum Marchionem ad se vocat, eique verbis castigato, spem facit fore, uti disceptatis controversiis, pacis leges dicantur, quas culpare non posset. Eodem illo die, Friderico in hospitio cœnanti, miles quidam gladii cuspidem intentans, sed civis Fribergensis se objecit, ac vulnus accepit, ut Dominus suus ictum declinare posset, reus ab ejus ministris statim interfectus est. Fridericus id periculum, à Cæsare sibi structum persuasus, mutato habitu, oppido excessit. Capti fuêre in hoc tumultu ex ipsius familia nonnulli, quos Cæsar dimitti jussit. Sunt, qui cæsos esse aliquot affirmant. Cæsar indè Fribergam abiit, ubi cives in ejus verba juravêre. Non multò pòst, duobus conscriptis exercitibus, in Boëmiam ducens, ipse Lunam oppidum uno, Rudolphus Iglaviam altero occupat, deindè, diverso itinere profecti uterque junctis exercitibus, Pragæ imminent. Ante illorum adventum, Henricus, viribus imparem se videns, per Bavariam, cum uxore in Noricum & Tirolensem agrum abierat. Rudolphus itaque Pragam ingressus, nemine ob metum intercedente, ab iis qui aderant in regem electus, & à Moguntino coronatus est. Uxor ejus Blanca antè annum, absque ulla prole

Regum Boëmorum familia extincta.

Henricus Tirolensis fit rex Boëmiæ.

Heinrici electio habetur irrita.

Fidelitatis in subdito exemplum.

Henricus è regno fugit.

Rudolphus Austriacus

In regem Boëmiæ coronatur.

prole superstite, obierat Viennæ, ubi ad minores sepulchrum ejus visitur. Rudolphus igitur, quòd multos regni proceres cum Henrico sentire, eamque ob causam electioni non adfuisse sciret, uti omnium sibi animos conciliaret, Elisabetham, Venceslai majoris relictam viduam, cui ob vitæ morumque probitatem Boëmi addicti erant, uxorem duxit. Jamque regnum satis sibi confirmasse videbatur, eratque in eo non exigua spes benè administrandæ rei, si vivere eum diutius voluisset DEUS. Cum enim, anno in regni gubernatione nondum exacto, proceres quosdam rebelles armis aggressus, Horasditium oppidum tormentis & operibus oppugnat, ex nimio fructuum æstivorum esu in morbum incidit cumque ex castris, re infecta abire, & requiem sibi permittere nollet, ex pro fluvio ventris obiit. Ita Boëmorum annales habent, etsi non desunt, qui mortem ipsius, sumpti veneni suspicione non caruisse a/erunt. Corpus ejus uxor Pragae, in palatii templo regio funere sepeliri mandavit. Commendatur in eo pietas, & morum commoditas à quibusdam Mitem cognomento dictum invenio. Interim Otto Hungariae Rex, dum ut regem se praesentem ostenderat, pleraque regni loca perlustrat, à Ladislao Transylvaniae rectore hospitio exceptus, custodia traditur.

Rudolphus ducit Vencesiai viduam.

1307. Rudol. rex moritur.

Otto Hung. Rex capitur.

Circa haec tempora frequens de Judaeis rumor omnes Franciae orientalis, quasdam etiam Sueviae, & Bavariae civitates pervagatus est: reperti inter eos dicebantur, qui in religionis nostrae ignominiam, sacras hostias pistillis contudissent, cultris laniassent, & indignis modis tractassent. Itaque vulgus eo tam nefario illorum scelere incitatum, passim in Judaeos saevire, ipsos fortè oblatos trucidare, bona eorum diripere, domos, quaeque agi atque ferri non poterant, subruere. Nec deerat inconditae hominum multitudini, qui ducem se praeberet homo aut scelestus, aut insanus (vulgò Rindfleisch vocabant.) Is se, uti Judæorum impiam gentem è medio tolleret, à Deo missum ferebat. Credita res est, concurrunt passim ex oppidis & agris multi, qui ejus furoris satellites se praebent, eduntur multae in calamitosam gentem caedes & lanienae, neque erat qui tàm effusam hominum licentiam cohibere posset. Cùm primùm remisit furor, Caesar severè in quosdam ejus concitatores animadvertit. Ea re multorum hominum odium incurrit, qui Judaeos tantò non esse dicebant. Illi verò ingnorabant, non cuivis ex plebe, sed magistratui jus gladii esse traditum.

Judæorum in religionem Christianam facinus.

Rindfleisch. Judæorum persecutor.

Jus gladii cui datum?

A morte Rudolphi, in Boëmia res iterum ad Henricum inclinare videbantur, adnitente pro eo Joanne Praesule Pragensi. Cives verò Pra-

rò Pragenses, & alii quidam Fridericum Austriacum, Cæsaris filium, ob vicinitatem simul & potentiam Henrico præferebant. Cæsar igitur, cum Henricus iterum per Bavarorum agros in Boëmiam penetrasse diceretur, arma illuc movens, inter Cuthnam & Coloniam oppida, castra metatur, utroque loco frustra tentato, cùm discessum pararet, præter ipsius & aliorum spem, Elisabetha in castra ad eum venit, utque se, duorum regum viduam socer, in fidem tutelamque suscipiat, obtestatur, arcesque ei, & oppida, quæ habebat, tradit. Cæsar, collocato in illis præsidio, & quæ futura usui in proximum annum putabat ordinatis, cum reliquo exercitu inferiorem Bavariam ingressus, populationibus agros fœdat, ob præbita Henrico auxilia. Inde in nepotum Palatinorum ditionem profectus, assumpto secum Ludovico, in Sueviam perrexit. Basileæ cùm ageret Cæsar, vitæ periculum propè adiit. Clemens Quintus, qui anno supra mille trecentos quinto, ad Pontificatum pervenerat, Basileæ Episcopum creaverat, Ottonem Granseium ex Burgundis ortum. Huic Cæsar regalia, quæ vocant, concedere (quam nescio ob causam) hactenus recusaverat. Hanc moram ægre ferens Episcopus, consilium capit temerarium, neque se dignum. Statuit enim Cæsarem præsens adire, suarumque ditionum, quas Imperii beneficio obnoxias habebat, confirmationem petere, quæ si iterum negaretur, sua eum manu interficere. Itaque, obfirmato animo, ad Cæsarem ingreditur. Sed quod Germanicè nesciret ipse, interpretem adduxerat Hugonem à Sole, civem primarium, quem de animi proposito haud prorsus celaverat. Ad primum ingressum, Cæsar Episcopum statura supra mediocrem insigni videns, quid sibi velit procerus iste scholasticus, interrogat? Rogatus ab Episcopo, quid Cæsar diceret, interpres dextrè admodum respondet, dixisse, alia sibi nunc prævertenda, cras redeundum. Otto igitur, actis sua lingua gratiis, abiit, hæc propè ad verbum ex Chronico Basileensi. Albertus de periculo admonitus, summo mane urbem egreditur, & in Ergoviam profectus, cum suis de eo præsulis consilio conqueritur, vindicta conceptæ animo cædis in idoneum tempus dilata. Anno demum octavo ejus seculi arma in Episcopum sumit, Fürstenstainam arcem obsideri per præfectos suos jubet. Otto gravem sibi iram Cæsaris esse videns, veniam & pacem exorandam putabat, & observato tempore, quo Elisabetha Cæsaris uxor, præter Basileæ suburbium, Rhinfeldam pergeret, ad currum adequitans, eam sibi deprecatricem conciliare parabat. Non fefellisset eum spes, si ad illam, quæ pacis studiosa semper fuit, accedere,

Albertus iterum in Boëmiam ducit.

Clemens Quintus

Otto Granseius Basileensis Episcopus.

Ejus consilium de occidendo Alberto Cæs.

1308.

Elisabetha pacis studiosa.

dere licuisset. Aulici eum Augustæ comites aditu prohibebant, inter quos Cunradus quidam, familia Monachus, equos currum trahentes, flagris impulit, ita luto adspersus, & ludibrio habitus, re frustra tentata, discedere coactus fuit.

Albertus verò periculum, quod Basileæ evaserat, ducentibus ita fatis, alibi cavere non potuit. Nepos erat illi ex fratre Rudolpho, & Agnete, Ottocari filia, Joannes, quem Cæsar à puero apud se cum liberis suis educaverat. Is tutelæ jam annos egressus sibi videbatur; itaque & ipse aliquoties, & per alios paternæ hæreditatis ditiones, aut earum partem, imprimis verò Kiburgensem Comitatum, sibi tradi flagitabat. Patruus & vitam agnati, & ditiones bene sibi concreditas esse respondebat, neque ipsi, quæ tantoperè peteret, negatum iri, simul ac ad ætatem, eamque vitæ frugem pervenisset, uti suis præesse cum dignitate posset. Nunc verò in ea ætate, id esse ingenium, eos mores, qui rectore adhuc indigerent. Hanc repulsam malè admodum concoquebat imperandi appetitu æger adolescentis stomachus. Accedebant ad haec inquieti quidam consultores, Alberto privatim suis quisque de causis offensi. Hi malè affectum ejus animum suis tanquam stimulis excitabant, & currenti sua sponte equo calcaria addebant identidem ingerentes: Indignum esse, Albertum suis tantum filiis (quos habebat multos) quo jure quaque injuria provincias, oppida, arces, prædia, opesque parare, fratris filium paterna haereditate fraudare, vix quae ad necessarios vitae usus pertineant habentem, uti mercedem conductum, aulicae mensae asseclam circumducere, avarum ipsum, alios qui sua efflagitent, prodigalitatis insimulare, haec & alia his similia Joanni assiduè inculcata, odium in patruum conceptum exasperabant. Erat inter caeteros ejus incentores Walterus Eschibachius, antiqua nobilitate divitiisque & multorum clientela præ caeteris pollens. Is praeter ea, quae Principis nomine petebat, sibi etiam aliquot municipia, in quibus jus se habere putaret, restitui postulabat, suaque in ejus familiam merita, & parentis vitam illi impensam commemorabat. Sed hæc omnia frustra fiebant. Ne tamen nihil non attentaret Joannes Episcopum Argentoratensem, sibi cognominem (qui Cæsari ab Epistolis erat) uti iterum pro se intercedat, orat. Is Calend. Maji Cæsarem manè accedit, Kiburgi Comitatum Joanni tradi postulat, Albertus expeditionem se in Boëmiam parare respondet, in qua centum equitibus nepotem esset præfecturus, eoque bello defunctus, arces illi nonnullas attributurus. Statuerat Albertus

Johannes Austriacus. Paternam hæreditatem sibi tradi postulat.

Malorum consilio seducitur.

Walterus Eschibach.

bertus eo die uxorem Elisabetham & Agnetem filiam Vngariæ Reginam invisere, eæ tum Rheinfeldæ, ipse cum suis Badenæ erat. Jentaculo igitur parato, antequam mensæ accumberet, Joanni nepoti, & qui cum eo erant, singulas corollas ex floribus consertas, distribuit. Id fortasse ob anni tempus temerè ab eo factum in invidiam vertit Joannis factio, quæ id ab eo fieri, uti magis hoc muneris ipsis convenire, quàm quod postulabant significaret, interpretabatur. Princeps verò vix lachrymas tenebat, & deposita in mensam corona, jentaculo abstinebat. Mox ipse, Walterus Eschibachius, Rudolphus Warthius, & Vdalricus Palmensis, paucis pro tempore verbis usi, conjurationem de Cæsaris nece dudum factam, iterum confirmant, exequendi tempus adesse dictitant. Sumpto jentaculo Cæsar iter ingreditur, quem comitantur inter alios Joannes & cæteri conjurati. Cùm propè Vindonissam, celebrem olim Romanorum coloniam, nunc humilem pagum ad Rusam olim Vrsam amnem, ventum esset, ubi navi ad restim adligata, & homines & equi trajicere solent, conjurati omnium primi transeunt, eos Albertus sequitur. Cumque per apertum equitans campũ, cum Castellio quodam pro more confabularetur, conjurati, versis repentè equis, in eum irruunt, primusque Warthius: quousque tandem, inquit, cadaver illud obequitare patiemur? ad quæ Joannes; jam inquit, videro, sisne mihi hæreditatem paternam daturus. Ea voce tanquam classico audito, Russelingus, Warthii famulus, frœno equum Cæsaris retinet, & Joannes accurrens, vulnus ejus colo infligit, Warthius ense latus haurit. Palmensis caput ictu diffindit. Eschibachius, etsi præsens spectator aderat, manum tamen Cæsari abstinuit. Is verò equo delapsus, humi in gramine obiit. Sunt qui publicum scortum ex commiseratione accurrisse, & morientis caput gremio imposuisse, adfirmant. Inter eos, qui amnem nondum trajecerant, Leopoldus quoque, Cæsaris filius erat, qui, audita patris cæde, suorum suasu Badenam rediit. Hunc tam miserablem vitae exitum habuit Cæsar, belli gloria Triumphatoris cognomen promeritus, & qui tot bellis à potentissimis hostibus invictum se præstiterat, nefario suorum parricidio peremptus jacuit. Corpus ejus in cœnobio Wettingensi sepultum est, undè post annum & tres menses effossum, Henrici septimi Cæsaris jussu, unà cum Adolphi corpore, Spiræ Romanorum tumulo illatum est. Ita quibus inter se vivis convenire non potuerat, alma tellus commune omnium sepulchrum materno sinu mortuos complexa est, & ita conjunxit, ut vix palmo inter se distent. Alberto Cæsari fortitudinis, industriæ, veritatis,

Quod Cæsar bono animo facit, hoc est sinisterrimè interpretatur.

Conjuratio in Albertum Cæsarem.

Vindonissa.

Albertus Cæsar occiditur.

Alb. Triumphator dictus.

tatis, animique excelsi, & à sævitia alieni, nec vindictæ nimis avidi laudem tribuunt multi, unum in eo studium prolatandæ ditionis repræhenditur,quo bella non semper necessaria susceperit. Tria potissimum hominum genera,utpote,pudicas fœminas,devotum clerum,& strenuos milites, in summa veneratione, è contra bilingues & delatores maximo odio habuisse,memoria proditum est. Filios ex una conjuge Elisabetha quam unicè semper dilexit, viginti unum habuisse dicunt, quorum in infantia nonnulli, Rudolphus quoque ante patrem obiit. Superstites fuere Fridericus,Leopoldus, Albertus, Otto,Henricus,de quibus suo loco dicemus; Agnes Andreæ Hungariæ regis,Catharina,Caroli Calabriæ principis, Elisabetha non Theodorici Lotharingi, ut quidam tradunt, sed Friderici ejus filii,Anna Hermanni Brandemburgici Marchionis, & Gutta, Ludovici Oetingensis Comitis uxores. Conjurati, cœde perpetrata,primò in arcem Koburgum,hinc alii aliò se conferunt. Eschibachius arcibus omnibus, & fortissima inter eas Schnabelburgo, ab Alberti filiis expugnato nunquam amplius tutus,profugus in Wirtembergensem agrum evasit, ubi à nemine agnitus, bubulcum mercenarium egit triginta quinque annos, rustico cultu, & vita agresti inter pecudes habitus, neque ante extremum vitæ diem se prodidit, hoc ultima confessione consecutus, uti honestiore loco sepeliretur. Palmensis in Basiliæ suburbio diu delituit, post in arce sua Altabura animi ægritudine, & necessariorum penuria contabuit. Rudolphus Warthius, cùm in arce Falckensteina aliquandiu delituisset, ad Theobaldum Blamontii Comitem in Burgundiam profugit Romam cogitans,uti expiati illic parricidii veniam consequeretur. Theobaldo (sive cum aliis Diepoldum vocem) uxor erat ex Veringensibus,Alberto cognatis. Ea,facinore illius cognito,apud virum egit, uti Warthius cum famulo (quem unicum habebat) captus ad Leopoldum mitteretur, qui illum adducenti magnam pecuniæ summam constituerat. Theobaldus,veterem amicum hospitem & supplicem prodidisse visus, magnam ex hoc facto infamiam,multorumque odium incurrit Mercator vulgò cognominatus. Russelingus Ensishemii rotæ impositus est. Herus ejus cum Basileam perductus esset, spei aliquantulum conceperat fore,uti vel dimitteretur,vel illic in custodia diutius adservaretur, quòd in ea urbe non pauci essent, qui episcopi partes contra Albertum foverant. Sed tam fœdi sceleris exemplum, omnium animos à parricidarum amicitia averterat. Itaque Vitodurum ducitur, ubi supplicio admotus, primum negavit cædem abs se factam, mox

Alberti attributa.

Alberti Cæs. Filii.

Walterus Eschibachius.

Vdalricus Palmensis. Rudolphus Warthius.

Theobaldus Mercator.

mox vero victus: non Cæsarem, inquit, occidimus, sed meritas ab homine sanguinario pœnas exegimus, qui Adolphum, legitimis suffragiis electum, cum meliorem se ferre non posset, nefario bello occidit, læsæque majestatis, & à Pontifice Rom. & ab ipsis Electoribus, quos suscepti belli auctores videri voluit, condemnatus est. Hæc & alia dicentem, nemo secundis auribus audire potuit, neque enim supererat aut excusando aut purgando sceleri locus; nam præter Austriacorum animos vindictæ avidos, Henrici quoque Cæsaris sententia accedebat, qui ne exemplum illud trucidandi Cæsaris, alii imposterùm æmularentur, quicunque cædis conscii erant morti addixerat. Warthius igitur, equi caudæ illigatus, & ad locum supplicio destinatum protractus, vivus in rotam agitur. Triduò vixisse in rota ferunt. Vxor ejus miserabiles edidit ploratus, precesque ad DEUM pro ejus salute effudit, neque à loco avelli potuit, donec maritus inter diros cruciatus animam reddidisset, magno conjugalis fidei & amoris exemplo. Basileæ deinde reliquum vitæ in orationibus, & pietatis exercitio exegit. Castrum Warth à Leopoldi milite funditùs eversum, prædia ejus cœnobio monialum Tössensium concessa sunt. Juvabant tum Austriacos, Sangallensis Abbas, & Tigurini, quibus cessêre in prædam loca aliquot propè Sylam fluvium, reliqua Austriacorum fuêre. Major difficultas erat in expugnanda arce Farwangæ, quam Palmensis, cujus ea fuerat, & reliquorum conjuratorum famuli & clientes acerrimè defendebant, expugnata tandem, solo æquatur, qui in ea vivi reperti ad tres & sexaginta, capite pœnas luerunt. Aliæ item arces occupatæ, nec à vindicta cessatum est, quoad omnes cædis conscii, & affines aut dedêre pœnas, aut fuga salutem quæsivêre. In hac necis paternæ vindicta, accerrimus executor fuit idem, qui periculo proximus adfuerat Leopoldus, quem multi nimis atrociter exercuisse quæstionem putabant, pœnamque unde culpa orta est, ibi stare debuisse. Sed movit iuvenilem animum rei indignitas, & in persequenda justa vindicta, ubi semel arma sumpseris, iræ modum facere, id verò dictu quàm re faciliùs. Elisabetha eo in loco, quo maritus ceciderat, cœnobium magnis sumptibus extruendum locavit, quod à Rege Romano Campum regium (Kunigsfeld) appellavit, ubi ipsa cum Agnete filia vixit, & quinquennio post mortua est. Joannes diu profugus, & mutato sæpius habitu procul hominum cœtu per avia vagus, & ad Pontificem, qui Avenione tum erat, supplex venit, parricidii veniam orat. Pontifex de Cæsaris cæde, Cæsari cognitionem deberi, respondet, eum accedat jubet. Joannes nunc

Excusatio Warthii.

Rud. Warthius rotæ impositus.

Conjugalis amoris exemplum.

Conjuratorum arces expugnatæ.

Leopoldus acer paternæ cædis vindex

Kunigsfeld monasterium.

Joannes fugitivus oberrat.

nunc mercatoris, nunc rustici, interdum & mendici personæ sese occultans, Pisas tandem ad Henricum venit, lugubri habitu, & commissi veniam supplex orat. Henricus etsi cædis auctores morte afficiendos censuerat, Joannis tamen vitæ pepercit, cujus facti causam alii fuisse volunt, quod eum sciret ex nobilissima familia ortum, neque nullas omnino odii in patruum causas habuisse, alii satis magnam facti pœnam ab eo exolutam esse visam putant, qui jam diu omnium egenus oberrasset. Jussu igitur Cæsaris, Joannes monasterium, Augustiniani instituti Pisis ingreditur, ubi mortuus est. Unus ex omnibus scriptoribus, Thomas Ebendorffius ab Haselbach, in historia, quam jussu Friderici Imperatoris se collegisse dicit, visum à se asserit Neomarchæ, senem admodum, & jam cæcutientem, qui hujus Joannis ex muliere plebeia filium se diceret. Eam rem, cujus præter ipsum nullum alium auctorem habeo, neque mea opinione confirmatam, neque pro vana omissam in medium relinquo. Hoc ferè modo cum conjuratis eo anno & post actum est. Nos verò ad ea, quæ ab Alberti morte in Boëmia & Germania gesta sunt, orationem convertemus.

Joannes parricida in monasterium intrusus.

Boëmiæ regnum Henricus Carinthius, cum Anna uxore Pragam reversus, solus jam absque competitore sive æmulo gubernabat. Fridericus enim Austriacus, cui post Rudolphum fratrem vita functum, pater id regnum armis asserere statuerat, eo ipso è vivis sublato, ad Imperii dignitatem animum adjiciens, minùs jam de Boëmia laborabat. Is competitorem habebat Philippum Pulchrum, Gallorum regem, qui magna ambitione, multisque largitionibus summum decus à suis, uti ferebat, majoribus partum, & Germanis traditum ad se transferre nitebatur. Pontifex verò Electores per literas & nuncios exhortabatur, uti electionem maturarent, antequam rex aliquid moliretur. Ex ea re magnum regis odium Pontifex incurrit. Aliis igitur præteritis, Henricus Lucemburgi Comes Romanorum rex, eo nomine septimus, eligitur, ipsis Calendis Novembris, & sequentis anni initio, qui erat ejus seculi nonus, Aquisgrani solito ritu coronatur. Interim Henrico regni Boëmici possessio diuturna esse non potuit. Malo enim consilio usus, nondum suscepta regni corona, neque firmis Imperii radicibus adhuc actis, dum proceres suspectos habet, & tanquam regni dubius, pecuniam ex Cuthnæ argentariis confectam, domum mittit suorum animos ita exasperavit, uti palam de alio eligendo rege, cui Elisabetha altera Venceslai filia nuberet, consilia inter sese agitarent. Henricus id veritus maritum puellæ

Gallorum rex ambit Imperium.

1309. Henr Lucenbergicus fit Cæsar.

Henricus, Carinthius Boëmorum odium incurrit.

regiis

regiis nuptiis longè imparem, neque ob id ipsum ad regnum aspiraturum, obtrudere parabat. Ea re intellecta Elisabetha à proceribus adjuta, in tutum locum fuga elabitur, & Boëmi, missis occulte Francofurtum ad Cæsarem nunciis, Joanni ejus filio regnum, & regiæ puellæ nuptias paciscuntur. Mox etiam puella, quam occultissimo potuit itinere, Spiram destinatum priùs locum, deducitur, ubi celebratis nuptiis Joannes, regni insignibus à patre Cæsare acceptis, in regem confirmatur, & cum valido Germanorum exercitu Boëmiam ingressus, à Pragensibus noctu intromittitur, deque omnium ordinum consensu coronatur, sacros ritus peragente Moguntino, qui cum ipso advenerat. Henricus in patriam se recepit, ubi quietè vivens, abjecta regni spe, regis titulum quoad vixit usurpare non destitit. Eodem tempore Cæsar Henricus vocatis ad se Alberti liberis, uti Austriæ, & Stiriæ imperio decederent, multis verbis persuadere conatus est. Cumque has provincias magnorum sæpe bellorum causas præbuisse, & quinque jam regibus fatales fuisse diceret, excedens ex consilio Fridericus, videndum esse ait, ne ipse, si se fratresque hæreditate exuere pergeret, sextus ad illorum numerum accedat. Cæsar posteà à principibus adductus, possessionem illis provinciarum confirmat in has conditiones, uti in Italiam ituro sibi cum ducentis galeatis præstò sint. Hoc ipso tempore dum Leopoldus Austriacus in Ergovia conjuratos, uti dictum est, eorumque conscios bello persequitur, & Fridericus cum reliquis fratribus apud Cæsarem diutiùs commoratur, motus quidam in Austria à nonnullis proceribus excitatur, qui Ottonis Bavari Hungariæ regis (is ex captivitate elapsus in patriam redierat) auxiliis freti, novis rebus studebant & Alberti filiis obsequia præstare abnuebant. Horum conatus in ipsis principiis, sine magno negocio oppressit Vdalricus à Waldsee Stiriæ præfectus. Hinc rebus in Austria constitutis, cum trecentis equis per Salisburgici ditionem ipso annuente, ingressus, in Bavariæ fines, qui Oeno contermini sunt, omnia depopulatur, villas, pagos, & casas rusticas exurit. Bavari uti vicem redderent, omnibus copiis contractis, Neoburgum, quod in Oeni ripa situm Austriacis tum parebat, ineunte anno undecimo hyeme admodum sæva, obsedere, & post menses quatuor, actis per metallarios sub terra cuniculis, expugnârunt. Lambergicus præfectus, & qui cum eo in arce erant igne in tecta conjecto, in arcem Berstainam aufugiunt, sicque Neoburgum in cineres & favillas redigitur: Patavinus Episcopus intercedens, inducias in adventum usque Friderici impetravit. Is de statu rerum certior, domum advolat,

Joh. Lucemburgicus Cæsaris filius Boëmiæ rex coronatur.

1310.

Austriacæ provinciæ sæpè bellorum causas dedere.

Austriæ proceres quidam tumultuantur.

Vdalricus Waldsejus Stiriæ præfectus.

Neoburgum in cineres redactum.

volat, copias ex Austria, Stiria, & Carnis contrahit, Cunradum Salisburgicum belli socium advocat, sub finem Julii mensis, quindecim hominum millia in Bavariam ducit, Riethum oppidum atque arcem ad deditionem compellit, omnia circa ferro atque igni fœdat; hinc ad Oenum propius movens Schardingam obsidione cingit. Otto & Stephanus fratres Bojariæ rectores mille quingentos equites, & sexaginta peditum millia, ex agris contracta, adducunt. Austriaci numero impares castra incendunt, & relicta Schardinga domum abeunt. Stephanus Bavariæ dux Landishutæ sub finem anni moritur.

Frid. Austriacus Riethum capit.

1312. Pax inter Austriæ & Bavariæ principes.

Anno sequenti Elisabetha cum filiis Austriacis Patavium venit, ubi conventus de pace componenda decretus erat. Aderant & Rudolphus Palatinus cum Ludovico fratre, Cunradus Salisburgicus, Bernardus Patavinus, & alii aliquot præsules. Henricus item Carinthius, Ortemburgici, & alii. Mox etiam venit Otto Barariæ dux. Ibi disceptatis omnibus controversiis captivi redduntur, Elisabetha Stephani filia Ottoni Austriaco despondetur, & pax affinitate confirmatur. Interim Henricus Cæsar ignaviæ eos accusans, qui ante se Rom. reges à Friderici Secundi temporibus in Italiam non ivissent, ad iter se parat. Comites illi ex Germanis principibus primi se jungunt Rudolphus Bavarus, & Leopoldus Austriacus. Magnis tum motibus Gibellinæ & Guelphæ factionum Italia æstuabat, quas Pontifex à Cæsare quàm abs se pacari malebat, itaque Avinione in Galliis mansit, erat enim & ipse Gallus. In hac expeditione Cæsari magno usui fuit Leopoldus, Mediolani enim cum mille quadringentis Germanis relictus à Turrianorum molitionibus urbem tutatus est, & post egregiè navatam operam, Joannis patruelis sui parricidæ haereditatem Caesaris beneficio obtinuit. Caesar Genuae cum esset uxorem amisit, hinc Romam profectus adversae factionis cives non sine sanguine vicit, & à Cardinalibus coronam suscepit. Cùm adhuc in Italia ageret, desponsa illi Catharina Alberti Caesaris filia, Ticinum usque ducta est, sed antequam nuptiae fierent, Caesar Beneti conventi in agro Senensi à monacho quodam Dominicano (hunc alii Bernardinum vocant, alii Joannem de Montepolitano) sacro pane, aut juxta alios medicato calice peremptus est, annus ejus mortis in his verbis compraehenditur.

Henr. Imp. in Italiam proficiscitur

Leopoldus Imperatori egregiam operam navat

Henrici septimi obitus. 1313.

HeInrICVs à MonaCho CaesVs.

Caesar

Cæſar ubi toxici vim ſenſit, monacho in aurem ſuſurraſſe, dicunt: O Domine, tu mihi calicem vitæ ad mortem dediſti, ſtatim hinc recede, ne ab amicis & miniſtris noſtris arreptus malo fine pereas, quin potius fuga ſalutem quere, pœnitentiam age, & DEum pro remiſſione peccati exora, quia non vult mortem peccatoris ſed ut convertatur & vivat. Catharinam poſteà duxit Carolus Calabriæ dux Roberti Siculi regis filius. Henrico Imperatore anno ſupra milleſimum trecenteſimum tertio decimo, ad medium Auguſtum, è vivis ſublato, nihil ferè conveniebat inter Electores, quis potiſſimùm in ipſius locum ſuccederet. Hinc duodecim menſium interregnum fuit, quo tempore Auſtriaci iterum & Bavari inter ſeſe digladiati ſunt. Obierat ſuperiori anno Otto Bavariæ princeps, is ſuis & Stephani fratris liberis tutorem conſtituerat Ludovicum agnatum. Sed proceres nonnulli Auſtriacos fratres ad obeundam tutelam ſollicitabant, & acceptis eorum auxiliis Ludovico repugnabant, qui tandem victor, inſtituto cum Friderico Auſtriaco Salisburgi colloquio, pacem fecit. Moritur interim Clemens Pontifex, jamque nec Cæſarem nec Papam habebat Reſpublica. Tandem Moguntinus, ad Nonas Octobris anni decimi quarti, reliquos Electores Francofurtum convocat. Ambiebat iterum Imperium Fridericus Auſtriacus cognomento Pulcher. Huic adverſabantur Petrus Moguntinus inclementiùs prædeceſſorem ſuum ab Alberto habitum memor, Balduinus Trevirenſis & Joannes Boëmiæ rex, abſens ipſe, ſed qui legatum miſerat; cæteri æquiores erant. Crimini illi dabatur contracta cum Roberto rege, quem Henricus proſcripſerat, affinitas, factumque cum Henrico Carinthio fœdus, quem ſuſpicabantur de Boemiæ regno ſibi erepto, novum moliri bellum. Præter hæc ambitus in eo nimius repræhendebatur, & immodica in pleroſque largitio. Rudolphus verò, & Ludovicus Palatinus Bavariæ Duces, operam illi ſuam promiſerant, qua ſpe motus, cum exercitu propiùs Francofurtum pergit. Vrbe prohibitus caſtra ad Mœni ripam ante urbem locat. Electores, quos dixi, cùm in ſuffragia iretur, Nicolaum Bock equitem auratum Waldemari Brandemburgici legatum in partes trahunt, & Ludovicum Bavarum perſuaſionibus inducunt, uti eligi ſe in regem Rom. pateretur, quod in promiſſione Friderico facta (verba ſunt Naucleri) perſona loquens exciperetur. Sunt qui præfatum Nicolaum muneribus corruptum, ingens in hac electione ſcelus commiſiſſe dicunt: Literis enim fidei quas credentiales vocant, in quibus Waldemarus Fridericum Imperatorem nominaverat, adulteratis, ex puncto Friderico Ludovicum ſubſtituit. Sic Bavarus Auſtriacum honeſtiora ſuffragia habentem, numero ſuperavit. Sed haud impu-

Carolus Calabriæ Dux.

Interregnum.

Reſpublica utroque rectore orbata.

Fridericus pulcher ambit Imperium.

Ad Francofurtum caſtra locat.

Nicolaus Bock Brandenburgici legatus.

Ejuſdem perfidia.

impunè hoc nebulo scelus tulit, statim enim à Domino suo in carcerem detrusus est, utque major ipsius foret cruciatus, lautissima fercula, quibus hunc
1309. cupidè vesci sciebat apponi & à custodibus adhæc adhibitis vorari jussit, sic miser commeritas donec periret fame, pœnas dedit. Friderico addicti erant Henricus Coloniensis, & Rudolphi duo Saxo, & Palatinus fratri se opponens, & Friderico promissi fidem servans. Ambo igitur à sua quisque factione electi. Anno sequenti Ludovicus Aquisgrani à Moguntino & Trevirensi, Fridericus Bonnæ à Coloniensi, hic à quo debuit, non ubi debuit; ille ubi, sed non à quo debuit, coronati sunt, uti ait Albertus Argentinensis. Hinc cùm alter alterum vitio creatum esse contenderet, neuter verò abiret magistratu, multis magnisque incommodis, & intestino bello Germaniam involuerunt, & suscepto imperio non ad constituendam rempublicam, sed ad gerenda bella se contulerunt. Bavarus Openhemum, Austriacus Heidelbergam vires undiquè contrahunt, & quam plurimos quisque potest donis, promissis, precibus, minisque sibi conciliant. Inferiores ad Rhenum civitates Ludovicum agnoscebant, superiores Fridericum. Inter Helveticos pagos Vrios, Vnderwaldios, & Suitenses, Ludovicus obsequentes habebat, Fridericus oppida cætera præter Bernam, & Solodorum, quæ utrunque aversabantur. Cum Austriaco Comites & nobiles quidam imprimis Hugo, Henricus, & Albertus fratres Werdembergici fœdus contra Ludovicum, Vrios, Suitenses & Vntervaldios faciunt. Illorum auxiliis ad se vocatis Leopoldus, is qui posteà Gloriæ militum cognomen tulit, in Suitenses duxit, sed mille quingentis (si benè numerum iniit Stumpfius) amissis retrocedere coactus est. Aderant in ejus exercitu Tigurini quinquaginta, suæ civitatis colorem induti, qui omnes ad unum cœsi sunt, & Tigurini post adversam pugnam Ludovico se adjunxere. Interim per vicinas regiones summa annonæ & aliarum rerum quibus vita humana carere non potest, penuria erat, & itinera passim latrociniis infestabantur. Multæ igitur civitates fœdera inter se sanciunt, præfectos creant, seque ipsas ab aliorum vi & injuria defendunt. Moguntia, Argentoratum, Spira Nemetum, & Vangionum urbs conducto milite, vias, uti tutò inter se commeare mercatores possint, latronibus purgant: Fridericus interim Eslingam arcta obsidione cingit, Nicrique amnis alveum ab oppido avertere adnititur. Eam rem cives missilibus impediunt. Cumque videret Rex ad expugnandum non satis validas
1316. se copias adduxisse, post mensem discedit, & comparatis omnibus, quæ deesse sibi notaverat, sequenti anno obsidionem instaurat. Cives verò & ipsi propugnando oppido necessaria curaverant. Igitur tolerata aliquandiu

obsi-

Duo Cæsares simul electi, Ludovicus Bavarus, & Fridr. Austriacus.

Intestini belli fax & caussa.

Leopoldus gloria militum.

Tigurini à Friderico ad Ludovicum deficiunt.

Frid. Eslingam obsidet

obsidione, nuncios ad Ludovicum Regem mittunt, non diutiùs se crebras oppugnationes durare posse, quare suppetias actutum veniat, aliter non se tantùm, sed alias quoque civitates Friderico deditionem facturas. Hoc nuncio perculsus Ludovicus, acceptis à Boemorum rege auxiliis accurrit, castra non procul ab hoste ponit. Qui pabulatum exierant, velitari primùm inter se, nunc hi nunc illi cedere, utrique à suis subsidia petere, donec accurrentibus utrinque multis justa conseritur pugna, certatur totum ferè diem, plures equi quàm viri cadunt, nox pugnam dirimit incerta victoria. Indè omnibus bella civilia execrantibus, à neutra parte in aciem processum, & tacito quodam consensu, à cognato sanguine hauriendo utrinque temperatum est. Ludovicus verò uti Austriacos ab obsidione Eslingæ avocaret, arma se in ipsorum ditionem translaturum rumore vulgabat. Interim Leopoldus copias omnes Spiræ Nemetum admovet, cui cùm obvium ex itinere Ludovicum ire audivisset Fridericus, fratri se conjungit, qua de re certior Ludovicus, pugnæ copiam facere noluit, quod diceret, fratrum concordiam, arcana quadam lege naturæ, invictam esse. Itaque in Bavariam ducens fratrem Rudolphum, quod Friderico suffragium dedisset, nec opinato adventu propè oppressit, eoque fuga elapso omnem ejus ditionem occupavit, quem tamen posteà è vivis sublati filiis restituit, eorumque tutelam, quoad pubertatis annos excederent, gessit.

Eslingenses auxilium à Ludovico petunt.

Fratrum concordia inexpugnabilis.

Circa hæc tempora Fridericus rex cum Elisabetha, Jacobi Arragonum regis, & Leopoldus cum Catharina, Amadei Sabaudi Ducis filia, nuptias Basileæ celebrârunt, in magna principum & nobilium frequentia. Fridericus pro rege Rom. se gerens, cunctisque principalis fortunæ ornamentis insignis, sponsæ coronam imponi jussit, & Rom. Imperii insignia, quæ ab obitu Alberti patris retinuerat, lanceam sacram, particulam crucis dominicæ, coronam, & Caroli Magni gladium, ostendi jussit, theatrum quod erectum erat collapsum multas nobiles fœminas malè afflixit. Exhibita fuerunt & equestrium ludorum spectacula, quæ & ipsa inauspicata habebantur, quod Cattimelibocus ab Haluuilo quodam hasta læsus, non multò pòst obierit. Interim cum Romæ à morte Clementis per bienium pontifex non fuisset, electus erat Joannes Vigesimus secundus. Eum uterque rex in suas partes sollicitabat, & rejecto altero, electionis confirmationem pro se petit. Pontifex, auditis utriusque legatis, Ludovici postulata abnuit, Friderici in aliud tempus rejicit, dubium utrunque relinquit. Dissentientibus enim inter se Regibus, & Imperii vires distrahentibus, benignam sibi materiam offerri videbat, commodi sui, in Italiæ locis aliquot occupandis, promovendi. Impedimen-

Friderici regis & Leopoldi nuptiæ.

Roman. Imperii insignia.

mento illi erant Gibellinæ factionis nonnulli, qui fœdere inito, partes Imperatorias, contra Guelfos Pontifici addictos, fovebant. Illi cùm majores inter pontificem & Ludovicum offensiones esse viderent, ejus auxilium contra adversantem sibi factionem, cui impares soli erant, advocarunt. Hac eorum legatione gavisus Ludovicus, copias aliquot in Italiam mittit, brevi se, æmulo debellato, secuturum pollicetur. Gibellini, Germanorum opera, civitates nonnullas in potestatem redigunt, & præsidio muniunt. Pontifex, hunc inimicorum successum ægrè ferens, missis ad Fridericum nunciis, duo equitum millia, cum exercitu peditum haud contemnendo, impetrat, ipsi confirmationem Imperii, fratri ejus Alberto Archiepiscopatum Moguntinum paciscitur. Çum iis copiis Henricus Austriacus in Italiam profectus est. Otto & Albertus bello abstinuerunt, hic quia pedibus æger erat, ille quòd ducta in uxorem Elisabetha Stephani Bavariæ ducis filia, arctam cùm Ludovico affinitatem haberet. Fridericus etsi facile animadverteret, eam Pontificis postulationem, magis ex ipsius, quàm Imperii commodo esse, ne tamen æmuli regis partes per Italiam nimis invalescerent, Pontifici obtemperandum esse statuebat. Ea enim Pontificis auctoritas, ea apud plerosque reverentia erat, uti ab ejus confirmatione Imperatoria dignitas penderet, multique per Germaniam neutrum ex regibus agnoscere vellent, quoad de pontificis voluntate constaret. Nec deerant ecclesiastici quidam proceres, qui, ob denegatam Ludovico confirmationem, Friderici partes sequebantur. Qui, cùm eo facto quamplurimos offendi videret, ne proprii commodi aut ambitionis gratia, Imperii jura in Italia labefactaret, copias eò missas, domum revocat. Sunt, qui & à Gibellinis missos ad eum legatos monuisse dicunt, timendum esse, ne adjutus ab ipso Pontifex omnia per Latium, Ethruriam, & Insubriam loca, quæ sub ditione & judicio Imperii fuerant, sui juris faciat, ita uti neque ipsi nec cuiquam alteri Rom. regi, tutus imposterùm aditus Romam pateat, neque enim pro ipso, sed contra Imperium ea auxilia esse missa, cui commodare potiùs, quàm officere deberet. Henricus, nunciis à fratre acceptis, ne pontificorum animos offenderet, aliam discessui causam prætexit; quas secum habebat copias, suo stipendio militare, quos diutiùs in officio retinere non posset, nisi civitates nonnullæ in belli sumptus pignori tradantur. Id cùm negatum haud præter opinionem ejus fuisset, cum suis in Germaniam redit, neque promissis ullis retineri se patitur. Fridericus posteà legatos in Italiam mittit, offensum pontificis animum lenit, pacem quia inter factiones facere non potest, inducias conciliat. Interim & Leopoldus, quòd gravius à Ludovico rege bellum imminere cerneret, cum Suitensibus,

1317.

Henr. Austriacus copias in Italiam ducit.

ſibus, eorumque confœderatis inducias ad quinque annos facit. Solodurum iisdem diebus obſederat, quod oppidum, præter cives, præſidium quadringentorum militum, quos Bernates eorum ſocii miſerant, habebat. Leopoldus ſupra oppidum ponte ſublicio Arulam fluvium junxerat, quo, dum copias ſuas trajicit, inundationibus ſoluto, multi periêre, oppidani verò (raro inter hoſtes exemplo) complures ſubmergendi periculo lembis & porrectis haſtis ereptos, absque precio in caſtra ad Leopoldum miſère, qui hoc eorum facto motus, bello ultrà perſequendos eſſe non putavit, & paulò poſt Bernam profectus pacem cum vicinis civitatibus fecit. Hinc cum exercitu ſatis valido, in Nemetes movet, agros eorum, qui cum Ludovico ſentiebant, fœdè pervaſtat, cùm neminem exire ad pugnam videret, magnas ſecum prædas agens, in Ergoviam revertitur, milites pleroſque miſſos facit. Interim uti ſuis opem ferret, rex Ludovicus, crebris antea nunciis vocatus, cum magna militum manu adcurrit, qua re comperta, Leopoldus copias quas poteſt revocat, novas conſcribit, magnisque itineribus ad Vdalricum Ferretarum Comitem, & Joannem Argentoratenſem Epiſcopum, qui caſtra propè Bruſcam amnem habebant, contendit. Cùm verò Ludovicus advenire diceretur, Leopoldus Bruſca trajecto retroceſſit, caſtriſque ad Holtzhemium poſitis, reliquas equitum & peditum cohortes, & fratrem regem cum ſuis advenientem expectat. Argentoratenſes, qui Fridericum hactenus uti Rom. regem agnoverant, Ludovicum magno cum exercitu ad ſe venientem recipiunt, &, ne bellum in ſe conſcirent, in ejus verba jurant. Is paucis diebus illic peractis in hoſtem pergit, caſtra propè eum locat. Intereà Fridericus cum equis non multis properè ex Auſtria ad fratrem advolat, parumque abfuit, uti feſtinabundus ex locorum ignorantia in hoſtilem exercitum incideret, quòd utrique paruo inter ſe ſpatio abeſſent. Errore cognito, in fratris caſtra pervenit, quem Leopoldus, obortis præ lætitia lachrymis, amplexatus, cur ita diu fratrem in extremo rerum diſcrimine conſtitutum deſeruerit, interrogat? Qui cum Ludovico erant, ſuaſerant, ne abſente æmulo, rei ſummam prœlio committeret, in quo ſi vinci ipſum contingat, maxima acciperentur incommoda, ſi vincere, Fridericus nihilominus bellum inſtauraret. Itaque audito jam Friderici adventu, fecialem in hoſtium caſtra mittit, qui, num verè is adveniſſet, ſciſcitaretur, & futuro prœlio diem conſtituerat. Feciali ad ſe venire juſſo Fridericus, uti erat animo imperterrito, & ſpei pleno: dic, inquit, cognato, nullam me, ſi congredi ipſe volet, prœlio moram eſſe

1318. Leopoldus Solodurum tentat.

Leopoldus in Nemetes movet.

Argentoratenſes inſerviunt tempori.

Ludovico diſſuadetur pugna.

facturum, jamq; tempus videri, uti finem dissidiis aliquando faciamus, & Imperio optata contingat quies, ejusque subditis ad pacis munia redire liceat. Postridiè militem corpora curare jubet, ac ad prœlium se comparat, & quod peditum sibi quàm equitum usum, iis in locis, commodiorem esse putaret, equos omnes ab exercitu segregat, & ad tympani sonitum per castra proclamari jubet, si quis calcaria indutus in conflictum descenderit, hoc illi capitale futurum. Atque ita suos omnes extra vallum in aciem educit, idem facturum esse Ludovicum ratus. Is verò hostem paulò antè rerum suarum trepidum, nunc ita animatum esse, uti ultrò provocaret, admiratus, aucto, uti fit, ex aliena confidentia metu, pugnam in tempus magis idoneum differendam esse decernit, & Haganoam per saltuosa loca evadit, quem Austriaci per totum biduum assequi non potuere.

Frid. rex prœlio decernere cupit.

Post varias velitationes, quæ annis jam sex tenuerant, fratres Austriaci in Bavariam ducunt, longè lateque omnia depopulantur, per decem integras septimanas, ferro & igni omnia fœdant, Ludovico in munitis oppidis castellisque suos continente. Anno tandem ejus seculi vigesimo secundo, exitiali huic bello aliquid lenimenti allatum est. Vterque enim rex, contractis undique copiis de summa rei armis decernere decrevêre. Friderico præter Austriacos, Stirosque, auxilia mittebant Salisburgicus, Patavinus, Frisingensis, & Gurcensis præsules, jamque duo millia & ducenti equites hastati, cum peditum numeroso exercitu, ad Bariæ fines convenerant, quibus accedebant quater mille sagitarii Chumani, quos Carolus Hungariæ rex, cognato auxilio miserat, ducenti item equites cum firma peditum manu, quos Leopoldus in Ergovia & nigra (quam vocant) sylva conductos præmiserat. Cum Ludovico erant Joannes Boëmiæ rex & Moguntinus antistes, qui cùm Boëmos ab Imperatoris Henrici morte tumultuantes, compescuissent, ad Ludovicum se contulerant, Fridericus Burggravius Norimbergicus, Franciæ orientalis, Geldriæ, & Wirtembergæ, ac Trevirensis principum auxilia, ad mille quingentos equites, & triginta peditum millia. His copiis fretus hosti, qui ipsum domi quæsierat, obvius proficiscitur, & erecto ad maturandum summæ rei discrimen animo, vel vincere aliquando, vel vinci & honestè mori statuit, nam & antequam Monachio abiret, testamentum condiderat, uti refert Aventinus. Leopoldus de populandis Guilielmi Montfortii, qui in castris Ludovici erat, agris, importunè admodum morabatur, neque in tempore ad fratrem properabat, & præmis-

Austriaci Bavariam populantur. 1322.

Friderici auxiliares.

Ludovici copiæ.

missum ab eo nuncium, hostes interceperant, neque Fridericus quicquam certi de eo scire poterat. Itaque ei suadent, quotquot adsunt, ne antè Leopoldi adventum cum hoste pugnam ineat, brevi cum copiis adventurum, neque difficilè esse, tergiversando & pugnam in aliquot dies extrahendo, ipsum expectare. Ille verò animo æstuans, omnisque longioris moræ impatiens, sana suorum consilia spernens, vel absque fratre in discrimen summæ rerum pugnare decernit, & increpita ducum segnitia, milites in aciem educit. Committitur atrox pugna, in qua Fridericus omnia egregii Imperatoris, & strenui militis officia exequutus Boëmos, qui in prima acie pugnabant, ita afflixit, uti quingenti ex eis, abjectis armis, se dederent. Quo animadverso periculo, Sigfridus Sueppermannus clarus militari scientia vir, cum Bavaris accurrens, aciem restituit, pugnam instaurat, simulque operam dat, uti hostes solem sibi adversum habeant. Alius item error pugnantibus oblatus, multum Bavaris ad victoriam momenti attulit. Burggravius cum lecta equitum manu, à prælii initio, à cæteris ordinibus secesserat. Is ardente jam pugna, & fortuna ad Fridericum inclinante, terga hostium invadit, qui Austriaca insignia præferentem, conspicati, Leopoldum cum suis in tempore advenire, falsò opinabantur. Ita recens ipse, fessos adortus, magnam stragem fecit. Jamque turbatis ordinibus, Hungari fugæ initium fecere, & Fridericus fortiter pugnans, captus est. Sunt qui eum à Boëmorum rege captum affirmant, alii ab Eberhardo Mosbachio Francone, ad Burggravium adductum ferunt, qui eum Ludovico tradiderit, fortunæ suæ ingemiscentem, sed nihil proloquutum. Captus fuit & Henricus ipsius frater, qui Boëmiæ regi traditus, intercessu deinde Galliæ, & Hungariæ regum, & locis aliquot in Moravia traditis, libertati restitutus est. Znoymam oppidum, quod Austriaci dotis nomine acceptum habuerant, cum triginta marcarum argenti millibus, traditum esse, narrat Dubravius. Commissa est hæc pugna inter Müldorfium & Dornsbergam propè vicum Ampfing tertio, aut (uti Aventinus vult) quarto Calend. Octobris, quo die ante annos quadraginta novem, Rudolphus primus, Friderici hujus avus, in Romanum regem electus fuerat. Fridericus in arce quadam Trausnitz vulgò dicta, prope Napurgum, in agro Norico, asservatus est. Ad arcis nomen, quod non esse fidendum sonat, dixisse ferunt, se quoque viribus suis fisum, nunquam credidisse, eò ventum iri. Leopoldus qui non toto unius diei itinere aberat, audita fratris fortuna mœstus, & vix illum vivere etiamnum credens, Basileam rediit,

Fridericus non expectato fratre pugnam iniit.

Prælium inter duos reges.

Sigfridus Suepper-mannus.

Stratagema.

Fridericus captus.

Trausnitz arx.

nec ullum quamdiu vixit, posthac lætitiæ signum de se dedit, magnum sanè veri in fratrem amoris indicium. Episcopus Salisburgensis quoque egregiam & fidam Friderico Cæsari in hoc bello præstitit operam, majorem enim nobilitatis suæ partem (inter quos nonaginta tres viros equestri dignitate præditos fuisse invenio) cum mille equis in auxilium ei misit: Sed eandem cum reliquis fortunam experti, ab hoste vel cæsi vel capti sunt. Captivos Episcopus multo ære redemit, in extremum penè discrimen hac sua officiositate adductus, nisi accepta Austriaci damna, aliqua ex parte restituissent, indignum judicantes, amicum tot ipsorum causa perpessum incommoda, irremuneratum linquere. Itaque Episcopo quatuor arces Altenhofium, Lessendalium, La.antum & Novoforum in Carinthia, cum omnibus suis juribus & emolumentis, tamdiu possidendas & usurpandas concedunt, quousque certa pecuniarum summa redimerentur. Mansit autem hæc concessio ad Fridericum Rom. Imperatorem ejus nominis quartum usque, qui soluta promissa pecunia, & datis Episcopo aliis quibusdam immunitatibus, arces illas Austriacæ Domui rursus vendicavit.

Salisburgensis Friderico fidelem præstitit operam.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM
HISTORIÆ
LIBER TERTIUS.
Argumentum.

ETsi ad Ludovicum, à parta victoria, magna animorum accessio facta sit: ei tamen Pontificem semper contrarium fuisse, & Leopoldum, quo fratrem liberaret, nihil intentatum reliquisse, hoc libro testatur. Pontificis igitur ira & quorundam precibus motus Ludovicus, Fridericum dimisit, facto pacto, ut deinceps ambo simul regnarent. Non multò post Leopoldus & Henricus fratres, quos Fridericus brevi secutus, vita functi sunt. Ludovicus in Italiam vocatus, novum creat Pontificem, qui cùm non diuturnus esset, ab ejus successore, Boëmo adjuvante, denuò persequitur; quare indignatus, Carinthiam Austriacis confert, quæ res multorum causa fuit bellorum. Ottoni Austriaco morienti, Albertus contractus succedit, cui gravia cum Tigurinis bella fuère, quibus Cæsaris authoritate sopitis moritur, & Rudolphus IIII. rebus imponitur, qui Austriæ privilegia à Carolo quarto, cujus filiam in uxorem habuit, unà cum marcha Tarvisiana:

stana: Tyrolim autem ex donatione Maultassia accepit, & monstratur eorum opinio falsa, qui ipsam Rudolpho nuptam fuisse dicunt. Bavari ob ademptam Tirolim, Rudolpho bellum moventes, Salisburgensis ope à finibus pelluntur. Rudolp. socerum in Italiam comitatus, Mediolani moritur. Hinc Albertus & Leopoldus Aust. provincias inter se dividunt, & Angli primò Alsatiam prædabundi invadunt. Friburgens. advocatia Austriis cedit. Tergestini à Venetis deficientes Aust. se dedunt. Angli secundo in Alsatiam irruunt. Leopoldus cum Venetis de Tarvisio armis contendit, & ejus filio Guilielmo Hedvigis Polona desponsa, sed non promissa fuit.

SECUNDUM memoratam Ludovici Regis victoriam, magnæ ad ipsum animorum inclinationes factæ sunt, multæque passim civitates, quibus cum fortuna fides stetit, ab Austriacis ad ipsum defecêre. Imprimis verò Columbaria, Selestadium, Rosshemium, Hagenoa, Ehenheimium, & alia quædam vicina oppida, Leichtenbergicum Ludovici præfectum intromittunt. Leopoldus verò, ad omnes regis conatus se objiciens, equitum aliquot turmas Ensishemii primùm, deinde Selzii collocat, qui crebris incursibus agros infestabant. Eos Ludovicus per præfectos suos Selzii obsidet. Leopoldus periculo suorum audito advolat, militibus Rhenum trajectis, obsidentes abire cogit, agros eorum, qui defecerant, ferro & igne fœdat. Etsi verò Ludovicus insigni victoria potitus esset, Germania tamen, tot jam annos, sub duobus regibus, magnis bellorum tumultibus agitata, altero etiam pacto, pacem habere non potuit, exorto inter Pontificem Max. Joannem vigesimum secundum & Ludovicũ regem gravi dissidio. Annus agebatur ejus seculi vigesimus quartus, cùm Joannes exasperato in regem animo, missis in Germaniam literis, diem ei dicit, qua Avenione in Galliis præsens, ad nonnulla accusationis capita responderet. Ea erant hæc. Quod Galeatium Vice comitem Mediolanensem, Gibellinæ factioni, contra Guelphos, Pontificis auctoritatem propugnantes, ducem dederit, & Germanorum copiis instruxerit. Quod in plerisque Italiæ locis præfectos suos cum præsidiis collocaverit, alia item munia, magis ad Pontificem, quàm ad ipsum spectantia, administret, quibus, nondum ab illo confirmatus, abstinere debebat. Ludovicus, convocato super his rebus principum consilio, Avinionem ire noluit, sed legato istuc misso, à Pontifice ad generale concilium provocat, Ecclesiæ interim se subjiciens. Pontifex, nihil ea re motus; ecclesiasticæ censuræ fulmen in eum vibrat, de cujus iniquo in se animo, rex apud omnes Imperii ordines graviter conquestus, in officio eos continere adnititur. Inter hæc audiebantur sparsæ in vulgum voces, de Gallorum rege ad Imperium

Dissidium inter Ludov. Cæsarem & Pontificem. 1324.

evehendo, ad quam rem Leopoldus suam polliceri operam dicebatur, sed Gallus huic eorum consilio refragabatur. Leópoldus verò nihil non attentabat, quo fratrem è custodia liberaret, sed omnia conanti, nihil ex animi sententia succedebat. Habebat ille sacra quædam Rom. Imperii insignia, de quibus alio loco diximus, quæ, uti Ludovico mitteret ægrè à quibusdam principibus persuaderi se passus est, quod futurum erat prædicens, fratrem ea de causa non liberatum iri. Narratur hoc loco res, fabulæ quàm historiæ similior, venisse scilicet hominem magum, qui Leopoldo, de fratris salute anxio, operam suam in eripiendo illo è custodia pollicitus, suisque sacris operatus sit. Adstitisse interim Friderico malum genium, nuncii persona occultatum, cum equo nigro, quem conscendere illum, si liber ad fratrem ire vellet, jussisse. Interrogatum quis esset, nihil attinere dixisse, obsequeretur modò & conscenderet. Fridericum, & qui aderant, rei novitate territos, crucis signo se muniisse, quo viso, nuncium illum eodem, quo venerat equo, ex oculis abreptum disparuisse.

Leopoldi ad redimendum fratrem studium.

De mago historia.

Hoc ipso tempore Ludovicus Rex arcem Burgoviæ dura obsidione cinxit, quam Burcardus Herlbachius cum duobus filiis & trecentis equitibus acriter defendit, donec Leopoldus & Albertus Archiduces obsessis opem tulêre, & regi diem, quo cum eo armis decernere vellent, constituêre. Intercedunt, & pugnam dirimunt Henrici duo Tirolensis, & Goricius, & de Friderico è custodia dimittendo tractationem frustra hactenus ab aliis principibus tentatam instituunt. Videbat Ludovicus non quiescere Leopoldum, sed ad omnem occasionem intentum insidias moliri, neque tuto sibi esse licere, accedebat ad hæc pontificis gravis ira, contra quem uti sese communiret, principibus assiduè pro Friderico sollicitantibus, aliquid dandum erat. Præterea nonnullæ in Alsatia & vicinis locis civitates, partim censura ecclesiastica, partim Austriacorum opera inductæ, ab eo defecerant. Itaque conventu Vlmæ indicto Fridericum his ferè conditionibus dimittit. Oblivione omnium ante actorum inducta, Fridericus nunquam ulturum se ea, quæ passus erat, nec Austriacos imposterùm Bavaris ad Imperatoriam dignitatem aspirantibus, competitores fore, fidam dat, & tabulis cavet, quas posteà Ludovicum Barbatum Imperatori Friderico, uti eum sibi contra Ludovicum Gibbosum conciliaret, reddidisse nonnulli prodidere. Cautum etiam fuit ne Fridericus alpes transiret, & quò firmius intercederet pacis ac fœderis vinculum, uterque de eadem Eucharistiæ hostia participarunt, & pacis osculo fraternitatem inter se sanciverunt. Sunt qui Ludovicum absque arbitris cum

Burgoviæ arx obsessa.

Tractatio de liberando Friderico.

Frid. rex dimissus ex custodia.

cum avunculo Friderico collocutum, atque ita fide interposita transegisse affirmant. Jamque eum locum devenimus, ubi Annalium scriptores mirè inter se variant. Inter quos si veri sunt Joannes Cuspinianus, & Wolfgangus Lazius, qui publicorum diplomatum fidem pro se adducunt, apparet insignem Friderico à superioris ævi scriptoribus injuriam esse factam, qui eum ex Romanorum regum Catalogo expungunt, nec ullo in numero habent, & Fridericum Maximiliani patrem non Quartum, qui fuit, sed Tertium vocant. Narrant enim hunc Fridericum regis nomen, & titulum ejurasse. Horum opinionem refellunt illi. Imprimis verò Cuspinianus, duo diplomata in medium profert, quorum alterum Monachii, anno salutis humanæ supra mille trecentos vigesimo quinto, alterum Vlmæ proximè sequenti, confectum est, ex quibus constat, utrunque regem paribus auspiciis, quoad Fridericus in vivis fuit, simul imperasse. Ea cùm apud ipsum vernaculo Germanis sermone habeantur, quo ab exteris quoque harum rerum studiosis intelligantur, non abs re facturus esse videor, si eorum argumentum sub compendio hic inseruero. Prioris igitur summa hæc est: Testantur uterque, se ad Dei honorem, ecclesiæ obsequium, & reipublicæ ac subditorum tranquillitatem pacem inter se perpetuam & fœdus fecisse, ex bonorum utriusque ordinis virorum consilio, in has conditiones: Uti Rom. Imperium, cui uterque inauguratus esset, ambo simul summo studio, fide, industriaque administrent, alter alterum pro virili juvet, fratris loco habeat. Vterque Rom. regis titulum usurpet, eodem in honore sit. Quicquid alteruter seorsum agit, id suo & alterius nomine actum esse declaret. Duo sigilla fiant, in suo quisque alterius nomen priore loco poni jubeat. In rebus majoris momenti, & Imperii beneficiis conferendis, uter prior illa tribuerit, is ab accipiente fidem suo & collegæ nomine recipiat. Neuter verò sine alterius consensu oppida, arces, dominia, aut quævis alia ab Imperio ad alienos devolvi patiatur. Quod si alterutrum in Italiam ire contigerit, is collegæ nomine agendi potestatem accipiat, eandem in Germania manenti relinquat. Quæ Ludovicus rex filio suo Marchioni Brandenburgico, & Marchioni Moraviæ genero concessit, Fridericus approbet, si qua ab utroque pluribus concessa sunt, ea qui in possessione sunt retineant. Quicquid alter statuit, alter id ratum habeat, & quicunque alterum lædit, utrunque uti unum eundem læsisse videatur, alterque injuriam alterius uti suam persequatur. Hæc ad ultimum vitæ halitum, uterque se bona fide servaturum, juret. Hæc ferè est prioris diplomatis sententia, cui testes

Pacta inter utrumque regem.

Pactorum causa.

Tenor & summa eorundem.

Testes adhibiti.

testes adſcripti ſunt Berchtoldus Comes Hennebergicus, Fridericus Burggravius Norimbergenſis, & alii multi. In altero Ludovicus Rom. regis dignitatem & titulum Friderico ſe concedere teſtatur, eo jure uſurpandum, ac ſi à ſummo pontifice confirmatum haberet. Lazius præter hæc in Annalibus exempla recenſeri dicit ab utroque principe data, ab eo anno, quo Fridericus liberatus fuit, vigeſimo quintò ſcilicet. Plura apud eundem habentur, nos fortaſſe nimis diu his immorati ad rerum geſtarum ſeriem revertemur. Fridericus rex Viennam reverſus ſumma cum lætitia excipitur, perſolutisque D. Auguſtino votis barbam detruncatam Hungariæ regi mittit. Leopoldus verò, quoad vixit, offenſum in Ludovicum animum non depoſuit, ſed Pontificis anathemate fretus, omnia in ipſum hoſtilia molitus eſt. Cumque Spiram Nemetum bello aggredi pararet, & medici quietem rebus interponendam, neque corporis conſtitutionem tot laboribus diutiùs ferendis eſſe, contenderent, Argentoratum profectus, nobilium fœminarum commercio animum oblectare ſtudet, mox acri febre correptus (quam atra bilis, peculiaris heroici ſpiritus morbus, comitabatur) in ædibus Ochſenſtainiorum ex hac vita emigravit, anno ejus ſeculi ſexto & vigeſimo, pridie Calend. Martii. Lazius menſe Julio mortuum dicit.

Fridericus vota perſolvit.

Leopoldus primus moritur. 1326.

Duas Leopoldus ex prædicta Catharina Sabaudiæ Ducis nata, reliquit filias, quarum major Catharina, Domino à Cuſſin vel Coucy Gallo nupſit, minor Agnes, Boleslao duci Suidnizio & Jaurenſi in Sileſia, quæ, cùm maritum annò ſexageſimo octavo amiſiſſet, ducatui usque ad nonageſimum ſecundum annum, quo obiit, vidua cum laude præfuit. Henricus item Auſtriacus domum ex Boëmia dimiſſus; altero poſt Leopoldum fratrem anno, è vivis exceſſit. Vxorem habuit, Eliſabetham Ruperti Comitis Virnenbergi filiam, ex qua prolem non ſuſcepit. Corpus ejus in Ergoviam deportatum, in cœnobio Campi regii ſepelitur. Refert Aventinus, non ſtetiſſe promiſſis Fridericum, atque ideò Principes iterum conveniſſe Oenipontum. De promiſſorum fide, fides penes ipſum ſit, ego in Putſchii analectis invenio, Ludovicum anno vigeſimo ſeptimo, illuc cum uxore Margaretha profectum, omnes cum Auſtriaco controverſias compoſuiſſe, & Ditmanningam, Salisburgenſi præſuli Friderico ereptam, reſtitui juſſiſſe.

Henricus Pacificus fratrem ſequitur.

Fridericus verò rex, etſi à Joanne Pontifice, qui Ludovicum oderat, ſæpius uti in Italiam veniret incitaretur, ire tamen noluit, neque aliquid memoria dignum poſteà geſſit, ſed quorundam hominum perfidiam exoſus,

osus, quietam vitam amplexus est, & Maurbachium Carthusianorum cœnobium in Viennensi Sylva condidit. Ludovicus verò à Gibellinis prius, deinde & ab ipsis Romanis vocatus, in Italiam profectus est, & à sua factione, quæ munitissima quæque loca occupaverat, Romam deductus, novum pontificem creat, Petrum de Corbaria Franciscanum, qui assumpto Nicolai quinti nomine, Joannem Avinione agentem, hæreticum declarat, & pontificatu abdicatum diris devovet. Joannes tamen, hunc suum Antipapam Avenionem perductum, in ordinem cogit, & perpetuo carceri mancipat. Antequam ex Italia reverteretur Ludovicus, jam à Cardinalibus coronatus, Fridericus ob perpessas multas in captivitate ærumnas, lento quodam morbo paulatim tabescens, superveniente dysenteria, extinctus est, anno tricesimo. Mors ejus veneni suspicione non caruit, quod nonnulli à fœmina quadam exhibitum, alii aliter tradunt. obiit in arce Guttenstain. Corpus ejus Maurbachii propria fundatione à monachis conditum. Elisabetha Aragonia filium unum Fridericum secundum in pueritia mortuum & duas procreavit filias, Elisabetham, quæ Joanni Boëmiæ regi desponsa, ante nuptias obiit, & Annam, quæ Poloniæ regis filio promissa, cùm is quoque mortuus esset, Ludovico Romano Bavariæ principi, & post ejus obitum, Joanni Comiti Goricio nupsit, quo & ipso mortuo, nulla suscepta prole, Cœnobium D. Claræ Viennæ, ex sua dote condidit, ubi reliquum vitæ tempus monialibus præfuit.

Maurbachium à Frideric. pulchro conditum.

Petrus de Corbaria fit pontifex.

Friderici pulchri regis mors.

Friderico mortuo, Austriacarum ditionum gubernacula ad Ottonem, cognomine hilarem sive jocosum & Albertum secundum sive contractum fratres germanos devoluta sunt, quorum Otto, instinctu, uti ferebatur, Joannis pontificis, sub reditum Ludovici Cæsaris ex Italia, Columbariam valido cum exercitu obsederat. Ad eam liberandam cùm Ludovicus advolaret, obvium in itinere habuit Joannem Boëmiæ regem, qui eò tempore ad Henricum Carinthiæ Ducem, uti matrimonium inter filium suum Joannem, & Margaretham illius filiam conciliaret, proficiscebatur. Is medium se quasi arbitrum honorarium interponens, Ludovicum Cæsarem & Austriacos in concordiam reduxit, & Cæsar Ottoni pro belli sumptibus viginti aurеûm numûm millia pactus quatuor Imperii civitates pignori tradidit; Schafhusium, Rheinfeldam, Neoburgum, & Tigurum. Cum verò Tigurini reclamarent, & ne ab Imperio destraherentur, majorum sibi privilegiis indultum esse, demonstrarent, Brisacum Ottoni pro Tiguro datum, qui paulò pòst Augustæ in verba

Pax inter Ludovicum Cæsarem & Austriacos.

Imperatoris juravit. Ex eo tempore, firma & fida pax inter ipſos fuit, cumque Joannes Boëmiæ rex, circa ea tempora, in Gallias ad regem Philippum iturus eſſet, Otto & Albertus literas illi ad pontificem dedere, quibus, acceptis, cùm ex itinere Avenionem divertiſſet, omnem operam & conatum adhibuit, uti ſummos Chriſtianæ reipublicæ monarchas, in concordiam redigeret. Id antequam fieri potuit, pontifex è vita migravit, in cujus locum ſuffectus eſt Benedictus, eo nomine duodecimus,

Benedictus duodecimus.

1334. anno ſupra mille trecentos trigeſimo quarto. Is ſtatim ubi pontificatum iniiſſet, cenſuras à Joanne in Ludovicum factas, confirmavit. Ea res, novorum per Germaniam motuum, cauſa extitit. In Italia item, minuti civitatum tyranni, inter ſe tumultuabantur, & quisque, quod poterat, ad ſe trahebat. Brixiani verò contra Bergomates, Joannem Boëmiæ regem, in Italiam ad ſe ſuaque defendenda, vocabant, & pontifex nulla ipſum reverentia Ludovici, uti neque cæteros principes teneri, adfirmabat, uti qui in diſcordia electus, nunquam ab Eccleſia confirmatus, ſed ambitus & inobedientiæ ab eadem condemnatus, Imperium nullo jure uſurparet. Joannes itaque cum ingenti exercitu Italiam ingreſſus, cum pontificiis ſe conjunxit. Ea res, non in præſens tantum Cæſaris animum ab eo alienavit, ſed impoſterum ipſi & filio ipſius, detrimento

Joann Boëmiæ rex Italiam cum exercitu ingreditur.

1335. fuit. Cùm enim anno trigeſimo quinto, Henricus Carinthius, extremum ſuum clauſiſſet diem, Cæſar prætarito illius filio, qui Margaretham unicam Henrici hæredem habebat uxorem (quam ob repandioris vitium Maultaſch vulgò vocabant) Carinthiam, Carniolam, & adjunctas illis regiones, Auſtriacis fratribus in fidem contulit, ſola Tirolenſi ditione Margarethæ relicta. Joannes rex ex Italia reverſus, apud Imperii principes graviter conqueritur, filio ſuo magnam fieri injuriam, ejus uxorem, paterna hæreditate ſpoliari, multisque argumentis & exemplis, cauſam ſuam agit. Reſpondet Cæſar, pro jure ſuo licere ſibi, ditiones absque melioris ſexus hærede, ad Imperium revolutas, pro ejus commodo quibus videretur, adſignare, conſtare ſibi facti ſui rationes & cauſas, easque provincias Auſtriæ vicinas, non alio modo quietiores, & Imperio obſequentiores forè, quàm ſi ab Auſtriacis gubernentur. Hac re offenſus rex, inimicum in Cæſarem, & Auſtriacos animum induit. Iritatus eadem re, Henricus Bavariæ ſecundæ Dux, qui Tirolenſis reguli ſororem duxerat, cum hoc ipſo, & altero ejus fratre Carolo Moraviæ rectore (qui poſteà Cæſar fuit) fœdus in Auſtriacos init, bellumque iis, communi omnium nomine, indicit. Idem etiam de Imperio in ſpem venit, igitur cenſu-

Margaretha Maultaſch.

Carinthia ad Auſtriacos pervenit

Henr. Bavarus & Boëmi Auſtriacis bellum indicunt,

censuram Ecclesiasticam, cui hactenus nihil tribuerat, refricat, facilè futurum sperans, uti dejecto à rerum gubernaculis Ludovico, ipse soceri opibus adjutus, ad Imperium perveniat. Itaque contractis ex Boëmia & Moravia militibus, Neoburgum propè Schardingam obsidet, sed Ludovico Patavium versus ducente, obsidionem solvit.

Inter hæc Boëmiæ rex domum profectus, & à suis de toto negocio edoctus, cum Henrici Bavari generi sui copiis, suas conjungit, Austriæ fines, qua Moraviæ contermina est, invadit, ferro & igni agros latè perpopulatur, oppidis nonnullis occupatis, Benedictum Werdembergicum, & Henricum ac Joannem fratres Henrici Lippensis filios imponit. Otto in altera Danubii ripa erat, sed ab Hungaris & Polonis, qui suppetias venerant, destitutus, hostium conatus inhibere non poterat, itaque auxilia à Ludovico implorat. Is cum Vdalrico Wirtembergico, & Guilielmo Juliacensi, secundo Danubio Viennam descendit, ibique Juliacensem, cui nupta erat Imperatricis soror, ducem creat. Inde Boëmis obviam ire parat, de quibus jam Otto pleraq; loca, per negligentiam præfectorum malè custodita, recuperaverat. Interventu quorundam procerum quibus bella civilia inter cognatos & affines cordi non erant, induciæ fiunt, ante quarum exitum, Lincii prius, deinde Neostadii conventus indicitur, tandemque pax inter principes fit, novisque affinitatibus confirmatur. Ottoni enim, qui priorem conjugem Elisabetham Stephani Bavari filiam, amiserat, Anna regis Boëmiæ filia: & Joanni Henrici Bavari filio, Elisabetha Cæsaris filia, despondetur. Inter hæc augebatur indies fatalis inter pontificem & Cæsarem discordia, quam pro viribus alebat Gallorum rex. Pontifex diris execrationibus in Ludovicum detonabat, hic ab illo ad oecumenicum concilium provocabat, multaque cum principibus & reliquis Imperii ordinibus, de iniquis illius actionibus conquerebatur, quin & scripto publicè edito, legitimum se Imperatorem esse, neque à pontifice rejici debere, demonstrabat, erantque ex principibus non nulli, qui anathemate neglecto, Imperatoris partes fovebant. Ecclesiasti verò proceres, diversis inter se studiis decertabant. Cæsar enim eos, qui cum pontifice contra se sentiebant, dignitate & redditibus spoliabat, alios in eorum locum subrogabat. Multi igitur ex proceribus, & sacerdotum vulgo, Avenionem, multi Romam, injurias questum iêre, quorum major pars exhausto viatico, cum nihil illis præter verba, nec ea ipsa gratis darentur, in Germaniam reversi, Cæsaris se partibus adjunxere. Ex iis dissertissimum quemque, Ludovicus concionatores esse jubet, qui

Ludovic. rex Austriacis suppetias venit.

Pax inter Boëmos Austriacos & Bavaros.

Cæsar à pontifice ad Concilium provocat.

Romæ nec verba quidem gratis dantur.

qui causam suam ad populum pro concione agerent. Audiebatur in omnibus ferè concionibus, de Cæsaris cum pontifice controversia, danda esse Cæsari quæ Cæsaris sunt, rectè eum atque ordine ad concilium provocasse, & his similia. Contra principes illi, qui Ludovicum oderant, per suos item concionatores, singulis diebus festis, ex communicationis diploma, promulgari jubent. Hos Cæsar per præfectos suos bello aggreditur, eratque deploratissimus Germaniæ status. Neque interim per Italiam res erant quietiores. Guelphi profligatis ubique Gibellinis, rerum potiebantur, & pontifex missis Romam, Mediolanum, & alias Italiæ civitates legatis, opportuna sibi contra Cæsarem præsidia comparabat. Omnia persequi, uti longum, ita neque instituti nostri foret. Ad Austriacos itaque nostros revertemur.

Turbulentus Germaniæ status.

1338. Otto Austriacus obiit.

Anno tricesimo octavo obiit Otto, relictis ex priore conjuge duobus filiis, Friderico Tertio, & Leopoldo hac appellatione secundo. Corpus ejus in Novomonte Stiriæ monasterio, quod ipse fundaverat, conditum est. Huic in delitiis fuêre, Otto Fuchsius eques Francus, cui à rusticorum odio Neithardo cognomen datum, & Wigandus a Teben, Parochus Calembergicus, uterque jocandi & scurrandi artificio insignes, magnique magis quam boni apud vulgum nominis. Solus igitur jam ex tam numerosa Alberti Cæsaris prole, supereat Albertus secundus, cui ab eventu priùs Contracto, mox à prudentia & rerum gerendarum dexteritate, Sapienti cognomen fuit, non minus enim animi prudentia valebat, quàm corporis membris æger erat, illius dotibus, hujus defectum, benignè compensante natura. Vitium hoc, illi, ex veneno obvenisse invenio, quod juveni datum, medici suis antidotis à corde ad extima corporis membra derivârant. Is sacris primùm destinatus, & in Pataviensem præsulem electus, quod nullam ex fratribus prolem esse videret, Albertum, Alberti Saxoniæ Ducis, ex Agnete amita sua filium, in suum locum promovit, & à Pontifice Max. sacris absolutus, uxorem duxit Joannam Vdalrici ultimi Ferretarum Comitis filiam, ex quo matrimonio (nam Ottonis filii non diu super vixere) inclyta hæc familia instaurata est. Primis aliquot annis, à decessu fratrum, pax Alberto, & quieta gubernationis initia fuere. Anno quadragesimo ejus seculi, cùm sub finem superioris anni Joannes Bavariæ Dux obiisset, hæreditatem ejus Fridericus & Leopoldus Austriaci, Ottonis ex Elisabetha Bavara filii, adire volebant, etsi sunt, qui, Leopoldum non ex illa, sed ex Anna, secunda Ottonis uxore, natum fuisse, & Fridericum solum de Bavaria contendisse di-

Otto Fuchsius Neithardus. Parochus Calemberg.

Albertus Contractus sive Sapiens.

Vdalricus Comitum Ferretarum ultimus.

1340. Joann Bavariæ Dux obiit.

dicant. Ambiebat eandem Adolphus quoque Rudolphi Palatini filius, sed Imperator Ludovicus, uno gradu propior, reliquis prælatus est. Interim Benedicto Papa è vivis sublato, successit Clemens Sextus, Gallorum regi unicè charus. Is Ludovicum non jam bullis, sed bellis aggredi decreverat, nisi inopina Roberti Apuliæ regis mors, consilium hoc mutare coëgisset. Is enim in lecto suo apud conjugem Joannam cædis (uti ferebatur) consciam, à sicariis obtruncatus est. Hac de caussa omisso bello, Clemens, diras a majoribus in Cæsarem motas, prosequitur, neque antea desistit, quam Carolus Moraviae praefectus Boëmi filius, contra ipsum eligeretur, qui tamen, quoad Ludovicus vixit, Imperium usurpare non potuit. Ludovicus igitur, uti & ipse vires suas confirmaret, Angliæ regem sibi amicitia & fœdere conjungit, isque filiam suam, novem annos tum natam, Monachium ad ipsum mittit, cum quadraginta aureûm nummûm millibus, quæ Friderico Austriaco, Ottonis filio, in matrimonium daretur. Cùm verò Cæsar pecuniam illam non traderet, neque Fridericus desponsam traduceret, Angliæ rex, filiam in Angliam reduci jussit. Legatis tamen eò missis, instituta de sponsalibus actio est, sed Fridericus anno quadragesimo quarto supra mille trecentos, immaturo fato obiit, quem Leopoldus frater sequenti anno secutus est. Ambo apud patrem sepulti sunt. Solus igitur ex Austriacis Albertus, omnibus illorum ditionibus præerat, cui cùm diuturna pax fuerat, bellum tandem cum Tigurinis exortum est, de quo paulò altius repetenda erunt initia.

Clemens Sextus.

Roberti Apuliæ regis mors.

Frideric. III. & Leopold. II. fratres Austriaci moriuntur.

Ante annos aliquot Tigurini magistratum duodecim virûm, quòd peculatum fecisse, & nimis impotenter dominari dicerentur, solum vertere coëgerant, novumque reipublicæ statum introduxerant. Qui civitate pulsi erant, ad Austriacorum præfectos, per vicinam Ergoviam se contulere. Imprimis verò Joannem Habsburgicum Comitem, cujus patrem, anno tricesimo septimo, iidem Tigurini, in prœlio occiderant, in suas partes adducunt, isque Rapersvillam illis concedit, unde magna civibus incommoda, quotidie adferebant. Anno demum ejus seculi quinquagesimo, Joannes cum confœderatis Tigurinorum exulibus, quosdam ex suis, in urbem clàm præmisit, cumque nonnullos ex civibus conscios haberet, noctu quadam adveniens, occupare urbem statuit, cives verò detecta fraude, ad arma excitati, pòst primam velitationem, ipsum cum aliis quibusdam capiunt, quibus in vincula conjectis, egressi Rappersvillam & vicina quædam loca expugnant, cives in sua verba jurare cogunt, agrosque Habsburgicorum perpopulantur, id quod absque Austriacorum damno fieri non poterat. Contrà qui Austriacis ad-

1344. Bellum Tigurinum.

1350. Joan. Habsburgicus Tigurum noctu invadens capitur

Waldnerus à Sultz. dicti erant, atque inter ipsos primi Waldneri à Sultz, Tigurinos,quos extra urbis pomeria nancisci potuere, spoliant,& captivos abducunt. Juvabant illos Basilea & Argentoratum, quod videntes Tigurini, centum Basileenses cives,& septuaginta Argentoratenses (qui ad Divam virginem Eremitanam religionis causa ierant) capiunt, non nisi numerata satis magna pecunia dimissuri. Itaque Basilea, Argentoratum, Columbaria, Friburgum, & Selestadium civitates, cum Austriacis præfectis, fœdus faciunt, Tigurum obsidere parant. Tigurini, uti civitatum animos sibi æquiores redderent,captivos sine precio domum ire permittunt, utque & ipsi contra hostium vires se munirent, quòd bellum sibi imminere ab Alberto providebant, auxilia à Carolo Quarto (qui tum, Ludovico, ad annum quadragesimum septimum, ex apoplexia in venatu extincto, rerum potiebatur) postulant, quæ cum nulla advenirent, fœdus cum Lucernatibus, Vriis, Suitensibus, & Vnderwaldis faciunt. Albertus igitur, ne & alii tumultuarentur veritus, in Ergoviam se confert, missisquè per vicina loca nunciis, suos omnes Pontes vulgò Brugas ad consultandum de rebus communibus, convocat, venerunt eò & Tigurinorum legati, cum quibus,de illata sibi suisque subditis injuria, ex postulat Albertus, quod etsi à Joanne Habsburgico læsos se esse interpretarentur, non tamen Raperfvillam, & alia ditionis Austriacæ loca, bello non denunciato, invadere debuissent, eaque uti in integrum restituta, sibi reddantur, & Johannes ex custodia dimittatur,petit. Tigurini contrà,injuriarum initia non abs se, sed ab Habsburgicis orta, quibus Austriaci præfecti auxilia vires & arma sua conjunxissent, neque ad restitutionem teneri, qui sui defendendi causa, justa in hostes arma sumpsere. Albertus itaque circa medium septembrem, contractis omnibus copiis,in Tigurinorum agrum ducit.Fuere cum eo, Ludovicus Marchio Brandenburgicus, Fridericus Dux Teccio-rum. Item Vrsplingiorum Dux, & Burggravius Norimbergensis Principes, Herbipolensis,Frisingensis,Babenbergensis,Constantiensis,Basileensis,&Curiensis Episcopi, Comites item viginti sex, Eberhardus Wirtembergicus Supremus agminis ductor, Ludovicus Oetingensis, Fridericus Ortemburgicus, Albertus & Henricus Nellenburgici Smalencii duo, Tettnangii duo, Fürstenbergii duo, Thierstainii tres, Habsburgicus unus, unus item Kiburgicus, Rudolphus & Hermannus Werdenbergici, Wilhelmus Kirchbergicus,Immerus Strasbergius, Neoburgensis, Nidovius, Petrus Arbergicus, Hermannus Friburgius, Zollerensis & Metburgius. Ad hos auxilia etiam miserant Argentoratenses, Basileenses, Bernatos, Friburgici, Solodorenses, Constancienses, Brisacenses, Schaffhusienses, & Neoburgici. Aderant & à

Carolus Quartus Cæsar.

Albertus cum Tigurinis expostulat.

Albertus Sapiens Tigurum obsidet.

Qui Alberto II. socia arma junxerint.

IIII. Principes.

VI. Episcopi.

XXVI. Comites.

IX. Civitates.

Comi-

Comite Allobrogum,haud ſpernandæ copiæ. Ad ſedecim millia equites & pedites in caſtris fuiſſe invenio. Stumpfius duo equitum, viginti peditum millia recenſuit. Tigurini & ipſi auxilia à confœderatis accerſunt, quæque & reſiſtendo hoſti, & ferendæ obſidioni ſunt,parant. Fridericus verò Toggenburgicus,Herdegius Rechbergerus, equitum Rhodiorum magiſter Vadiswilæ, Cunradus Berenfelſius, & alii non nulli proceres, belli, quòd citra vicinorum injuriam geri non poteſt, incommoda conſiderantes, meliùs ſe utrique parti ſi neutri conjungantur, conſulturos rati, medios ſe tanquam arbitros interponunt,& aſſiduè inter Alberti caſtra atque urbem ob equitantes, eò rem adducunt, uti omnis controverſia Agnetis Andreæ quondam Hungariæ regis viduæ arbitrio, decidenda committeretur, cui Albertus duos quos vellet, totidem Tigurini aſſeſſores, ex ſuis adjungerent, quodque ipſi,vel major eorum pars decerneret, id utrique pro rato & irrevocabili acciperent. Tigurini hac conditione contenti, hoc tantum excipiebant,nequid contra ipſorum jura,immunitates, conſuetudines,& fœdera facere cogerentur. Ne verò per eos ſtare videretur,quò minùs concordia procederet, ſedecim optimates ex ſuis obſides, principi dant, donec lata ab Agnete & cæteris arbitris ſententia,executioni daretur. Ea tùm magna cum vitæ ſanctimonia, in monaſterio Campi regii (vulgò Künigsfeld) procul hominum cœtu & aulæ ſtrepitu vitam degebat. Viderat marito Rege adhuc vivo,magnos in Hungaria tumultus, & fluxam procerum fidem,viderat paucis annis pòſt, parentem Cæſarem,nefando parricidio interfectum: Credibile eſt humanas res peroſam,reliquum ætatis Deo conſecraſſe, juvencula erat cum virum amiſit, ſed tandem ad octoginta annos eam perveniſſe affirmat Sunthemius. Agnes igitur ſummo cum ſtudio, pacem inter fratrem & Tigurinos, eorumque confœderatos componere adnixa,nihil efficere potuit. Vtra verò pars,novam bello cauſam dederit,parum inter auctores convenit. Obſides ab Alberto detentos quidam referunt, cauſam non addunt. Jacobus à Küngelshoven, Tigurinos dicit arbitrorum ſententia minus contentos,arma arripuiſſe. Itaque Albertus bellum & ipſe continuat, oppida circumvicina, præſidiis munit, fiunt quotidie excurſiones, agri evaſtantur,multa utrinque damna & incommoda accipiuntur. Tandem,ipſo natali ſervatoris noſtri die,Tigurini,cùm aliquot Alberti milites Badenæ eſſe, per exploratores didiciſſent (aderant inter illos trecenti equites Argentoratenſes) factò clàm itinere, de nocte ipſos aggredi ſtatuerant, ſed antequam eò pervenire potuerunt; jam illi in tutum ſe receperant. Itaque Tigurini, balneas quæ extra oppidum erant,& vicinas quaſdam caſas exuſſere, hinc domum reverſuri,

Res utrinq; ad arbitros delata.

Agnes Hungariæ regina.

Pacis arbitra inter fratrem & Tigurinos.

Tigurini Auſtriacos invadere ſtatuunt.

furi, Freüdenoviam pagum, ex itinere aggressi, diripuerunt, domibus ignem injecerunt. Postridie, qui D. Stephano prothomartyri sacer est, Austriaci ad quatuor pugnatorum millia, oppido egressi, Tigurinos propè Tatvillam non longè à Badena, assequuti sunt. Erant cum illis recentes peditum copiæ, quas Joannes Ellerbachius, Principis cubicularius, ex Athesina regione conscriptos, illis diebus adduxerat, de quorum adventu, nihil etiamnum inaudierant Tigurini. Igitur Rudolphus Brunus, eorum præfectus, hostium multitudine, nec opinata, territus, cum in ima valle, se cum suis esse, & editiora circum loca ab hostibus occupari, videret, citato equo, relictis suis, Tigurum versus abiit, uti cæsis (quod timebat) militibus, urbi præsidio esset. Ea res ne trepidationem adferret, prudenter admodum cavit Mannesius quidam, qui in præfecti locum succedens, bono animo cives esse jubet, profectum se conscio, Rudolphum, cum majoribus ex templo copiis adfuturum, itaque virum se quisque præstaret, strenuam patriæ operam navaret. Interim Austriaci, undique eos aggrediuntur, fitq; acerrimus conflictus, & majorem Helvetii, quàm pro numero, edebant pugnam, donec multitudine hostium, inclinare nonnihil coacti fuere. Jamque penes Austriacos victoria esse videbatur, sed levis admodum res fortè oblata, magnum Tigurinis momentum attulit. Erat agrestium hominum manus, perexigua, quae Tigurinorum agmen tardiùs secuta, ardente jam pugna accurrens, ne à suis aberraret (jam enim nox erat) Tigurini nomen inclamabat. Tigurini praefectum cum auxiliis, quae dixerat Mannesius, adesse rati, instauratis in pugnam animis, hostem in fugam compellunt. Periere ex Austriacis sexcenti, capta signa militaria sex. Albertus Mülnerus, quingentos ex hoste, quadraginta ex suis cecidisse refert, capta, & publicè suspensa signa septem. Haec victoria, domum nunciata, eò majorem Tigurinis laetitiam attulit, quò propior metum res fuerat. Divinitùs verò oblatam sibi eam in agnovêre & annuas ferias, circa quinquagenaria quibus ad Divam Virginam Eremitanum publicè ex singulis domibus singuli supplicatum irent, constituêre.

Joann. Ellerbachius.

Rudol. Brunus.

Mannesius.

Tigurini contra Austriacos foeliciter pugnant.

1352.

Per eosdem dies Tigurini, cum Albertum audivissent, Glaronae, & vicinis ei locis praesidia collocaturum, eam rem sibi praevertendam rati, armata manu pagum illum sui juris faciunt, incolas in foedus recipiunt, vicinum agrum depraedati, domum redeunt. Profectis Tigurinis, Walterus a Stadio cum suis Wesena egressus, dum Glaronam illis eripere, tentat, a Glaronensibus ipse cum Emmeringio quodam, equestris ordinis viro, occiditur, reliqui fuga salutem invenêre. Lucernates item, cum aliquot confoedera-

Walterus à Stadio.

deratis, in Ergoviam irruunt, Monasterium Præposituram, quam vocant, prædivitem cum adjuncto vico, septemque pagos vicinos exurunt, multasque prædas secum auferunt. Non multo post Austriaci ad mille quadringentos, in agrum Lucernatem ingressi, Calendis Maji, parem hosti vicem reddunt. Præda onustos Helvetii assecuti, quòd pauciores essent, quibusdam amissis domum abière, & paulò pòst Habsburgum arcem, propè demoliti sunt. Erat inter ea oppida, quæ Alberto parebant, Tugium oportuno loco situm, ad lacum ab ipso denominatum, unde multæ quotidie fiebant in Tigurinos eorumque confœderatos excursiones. Id à confœderatis arcta obsidione cinctum, circa finem Junii mensis in fidem & fœdus eorum recipitur. Albertus igitur, collectis undique copiis, iterum in Tigurinorum agrum ducit, & vicina loca latè perpolatur. Tigurini acceptis & ipsi auxiliis, egressi, castra ante urbem locant. Medium inter utrosque flumen erat, Limagum indigenæ vocant, id Albertus, hoste nequicquam impedire conato, ponte jungit. Tigurini verò ratibus, quas domi comparuerant, de nocte eò delati, pontem demoliuntur. Albertus interim etsi membris æger, aut equo tamen, aut lectica vectus, omnia imperatoris munia sedulò obiens, vadum tandem invenit, quo flumen superari poterat. Stumpfius eum bis mille equites, decem tantùm millia peditum, in exercitu habuisse scribit, Mulnerus Tigurinorum prætor, de equitum numero cum eò convenit, peditum triginta millia ponit, diserte addens, majoribus eum, quàm anteà, viribus in hoc bellum incubuisse. Fiunt interim aliquot velitationes, quibus aliquantò superiores videbantur Austriaci, donec de pace iterum agi cœptum est. Erat in castris Alberti Ludovicus Brandemburgicus Marchio. Is cum Albertum, si æqua obtineri possent, à pacis consiliis non esse alienum videret, duos ex suis, fidos homines, ad Tigurinos mittit, conditiones, quibus pacem fieri vellent, consignatas ad se mittant, petit. Postridie Albertus exercitum ab obsidione reducit. Post quatuor dies Marchionis internuncii in castra redeunt, instituitur cum Tigurinis colloquium, multisque hinc inde disceptatis, Lucernam conventui dies indicitur, ibi pax ad Brandemburgici arbitrium, in has conditiones confit: Tigurini, Alberto Tugium restituant, cives priori domino dicto audientes sint, & quatenus sine ejus damno fieri licebit, in fœdere cum ipsis permaneant. Joannes Habsburgicus è custodia dimittatur, quæ Tigurini loca cepissent, & deformassent, ea pristino statui restituta, Alberto reddantur, obsides illi recipiunt. Glaronenses jurisjurandi,

Habsburgum à Lucernatibus destructum.

Tugium oppidum.

Alberti Sapientis in Tigurinos expeditio.

Ludovicus Brandemb. Marchio.

Pax Alberti cum Tigurinis.

di, religione qua Tigurinis obstricti erant, soluti, fœdus nihilominus cum iis servent.

Cæterùm in hunc modum facta pax, diuturna esse non potuit. Discordiarum initia Tugiani præbuere, apud quos, cùm & principis obsequium, & fœderis ratio exigeretur, non poterant omnia quietè administrari, quin ea quæ principi ex usu erant, fœderatis minùs probarentur, & è contrà; neque adeò duobus servire dominis tutò liceret. Accedebant ad hæc utriusque partis querelæ, quibus Albertus Tigurinos pacis formulæ à Marchione præscriptæ, satisfacere negabat, ii verò obsides non absque precio, uti decretum erat, sibi restitutos, sed pro sumptibus, quos fecerant, mille septingentos aureos esse numeratos adfirmabant. Suitenses igitur, & eorum confoederati, Tugium secundò in suam potestatem redigunt, foedus anteà initum confirmant, Albertum ab eo excludunt. Is igitur ad Carolum Quartum Cæsarem profectus, graviter cum eò de injuriis sibi illatis conqueritur, quæ si negligantur, non sibi tantùm sed & reliquis Imperii principibus, exemplo ipso, plurimùm sint obfuturæ. Carolus igitur circa finem Septembris, anni quinquagesimi tertii, cum ipso Alberto Tigurum profectus, utriusque partis rationes audire, & si commodè fieri posset, pacem inter eos stabilire decrevit. Ibi Albertus multis adductis rationibus, confœderatas civitates, antiquitùs ad suæ ditionis ius pertinere, contendebat. Suitenses verò, Lucernates, & Vnderwaldii productis & ipsi probationibus, semper se Rom. Imperio additos fuisse adseverabant, aliquid tamen juris in se habuisse Habsburgicos, non negare, idemque quod ipsis anteà tributum fuerit, ne nunc quoque detrectare. Cæsar acceptis utriusque partis scriptis, deliberaturum se super ipsorum negocio promittit. Cumque nihil transigere posset, ad medium Octobrem inde discessurus, inducias inter ipsos imperat, quoad reversus omnia componat. Hinc secundo Rheno ad alia Imperii oppida proficiscitur.

Duobus Dominis servire grave.

1353. Carolus Quartus Cæsar Tigurum venit. Disceptatio inter Albertum & Helvetiæ civitates.

1354. Interim inter Austriacos & Tigurinos, omnia pacata fuere, & Cæsar aliis negociis defunctis, sequenti anno, circa resurrectionis dominicæ solenne festum, reversus est Tigurum. Ibi Albertus dicere jussus, has de Tigurinis querelas exposuit: Quod Joanni Habsburgico agnato suo Rapersvillam, & alia per Ergoviam loca, totamque Marcham, quam vocant, rapinis, & incendiis deformassent, quæ loca Austriacorum ditionis esse, & eorum beneficio ab ipso teneri non ignoraverant. Quòd cum suæ ditionis hominibus, contra se inito fœdere, Lucernam sibi, Glaronam, & Tugi-

Alberti de Tigurinis querelæ.

Tugium eripuissent, multa sibi aliisque vicinis nobilibus, damna intulissent, nec ab inferendis, etiamnum supersedeant. Petit itaque, uti ablata restituantur, destructa instaurentur, subditi ab illicitis fœderibus eximantur. Cæsar hæc Alberti postulata Tigurinis proponit, quæ si admittant, tum se daturum operam, uti cum ipso in gratiam redeant, sin minùs, sui officii esse, uti Alberto ad jus suum obtinendum, auxilio sit, qua in re neque opibus se, neque vitæ parsurum. Tigurini insperato hoc Cæsaris sermone moti, anxiè excusant: Non in Albertum principem ab initio, sed in Joannem Habsburgicum ejusque subditos, arma à suis hominibus necessariò esse sumpta. Joannem ipsum multas ipsis, magnasque injurias priorem intulisse, noctu cum valida armatorum manu urbem invasisse, nefariæ cædi omnes destinasse. Cumque Albertum nec dicto nec facto læsissent, is nihilominus ipsorum civitatem obsidione premeret, agros vastaret, Imperii auxilio frustra invocato, imò à nonnullis Imperii principibus & civitatibus bello petitos, cum vicinis se, quorum fidem in summis vitæ & fortunarum periculis anteà sæpè experti essent, fœdus facere coactos, quod usque ad ultimum vitæ spiritum tuéri & jurati essent, & in animo haberent. Cæsar ad hæc retulit: cùm Imperio addicti essent, nec rectè nec ordine ab ipsis esse factum, quòd se in consulto, fœdus cum quoquam fecissent. Fœdera ejusmodi irrita esse debere, seque pro sua auctoritate, ab omni fœdere & jurisjurandi sacramento, liberos pronunciare. Illi non se fœdus contra Imperii jura, sed ad justam & necessariam sui defensionem fecisse, adfirmabant. Cùm hæc minimè succederent, agi cum illis cœptum est, uti omnem controversiam Cæsaris arbitrio committerent, quod Albertus item esset facturus. Tigurini jura sua, privilegia, consuetudines, & fœdera excipientes, de reliquo Cæsaris arbitrium, non detrectabant. Carolus cùm nihil apud eos agere se videret, Alberti animum tentare voluit, & ab eo petiit, uti quicquid juris in Lucernates, Glaronenses, & Tugianos habebat, id accepta pecunia in se transferret, ita fieri posse, uti salvo fœdere, quod mordicus retinere eos videbat, Imperio addicerentur. Albertus, Cæsarem suam hic rem agere videns, non habere se ditiones venales, malle aliàs ab ipso emere respondit. Ita negocio infecto inde discessum, & edictis priùs induciis, quoad eas Cæsar literis renunciaret.

Tigurinorũ defensio.

Tigurinorũ fœdus à Cæsare reprobatur.

Induciæ inter Albertũ & Tigurinos

Graviter ferebat Cæsar hanc Tigurinorum pertinaciam, itaque sequenti anno, sub finem mensis Julii, quo tempore minimè id esse facturus sperabatur, edito scripto, induciarum diem exiisse, declaravit, & Al-

bertus fortasse ea de re monitus, circa medium Augustum cum exercitu satis valido, iterum in Tigurinos movit. Dumque illi auxiliares undique copias contrahunt, Albertus noctu quadam castris egressus, ante exortum solem Rapersvillam venit, & à Joanne Habsburgico intromissus, cives in verba jurare compulit. Ea res magno Tigurinis cessit incommodo, quorum dolorem auxit, quod nihil tale facturum esse Joannem putarent, qui paulo antè & ipsos & Albertum obnixè oraverat, uti eo bello quieto sibi cum suis esse liceret. Albertus rebus in eo oppido constitutis, Tigurum versus rediens, loca quædam ex itinere ferro & igni vastavit. Huic initio Septembris Carolus Cæsar, magno cum exercitu ex Boëmis, Suevis, & Rhenanis se conjunxit. Helvetii hac copiarum hostilium accessione non timidiores sed cautiores facti, oportunis locis præsidia collocant, nusquam ad justum proelium copiam sui faciunt. sed multis ex urbe excursibus, multis ex vicinis montibus impressionibus, hostium vires carpunt. Tandem verò accersitis undique auxiliis, urbe egressi, castra contra hostem locant. Jamque res ad prælium spectabat, cùm exorta in castris Cæsaris contentio, omnem rei bene gerendæ ordinem & occasionem corrupit. Suevorum Dux erat Constantiensis Episcopus. Is magna animi pertinacia contendebat, Suevos in hostem primos procedere debere, id jam inde à Carolo Magno, ob res præclare gestas huic genti concessum esse. Cæsar Boëmis suis, hoc honoris haberi volebat. Albertus verò suam hic rem potissimùm agi, & rebelles suos ab se suisque multandos esse, adseverabat. Interim cùm nova indies auxilia à confœderatis advenirent, nec contentio remitteret, Cæsar cum omnibus suis discessit, & Albertus militem in vicina oppida Rapersvillam, Wesenam, Gruningam, & Kyburgum distribuit. Hæc etsi aliter ab aliis narrari scio, potiores tamen Stumpfium & Mülnerum auctores habui, quam Mutium, qui ex tot bellicosis nationibus nullos in prima acie constitui voluisse prodidit. Sequenti anno, mense Februario N. Bucchaimius Alberti præfectus, ex Austria cum quingentis Hungaris equitibus, Vitodurum venit. Ii pars Badenæ, pars Regensburgii collocati, assiduis in agrum Tigurinum excursibus, magna inferebant damna, neque repelli facilè poterant, quod pernicibus equis uterentur, & sagittas more Scythico spargerent, quod genus pugnæ, ejus loci hominibus insolitum erat. Tandem Carolus Cæsar, cum Ratisponæ conventum Imperii ageret, pacem inter Albertum & Tigurinos, eorumque confœderatos, quorum legati aderant, fecit; uti salvis eorum fœderibus, solita Austria-

cis

Albertus Rapersvillam occupat.

Carolus Quartus cum Alberto se conjungit.

Contentio in castris Cæsaris & Alberti.

1355.

Comitia Ratisponæ.

cis obsequia, præstarentur. Acta hæc sunt, vigesima quarta die Julii, quæ D. Jacobo sacra est. Hanc pacem Albertus sequenti anno pòst confirmavit, & fœdus cum Tigurinis in annos quinque pactus est.

Cæsar pacem inter Albertum & Tigurinos facit.

Oritur inter hæc bellum, inter Cæsarem & Eberhardum Wirtembergæ Comitem ex hac causa. Cæsar eum viginti quatuor Imperii civitatibus in Suevia, præfecerat vicarium, quas cum novis & insolitis exactionibus vexaret, quærelæ ad Cæsarem frequentes deferuntur. Admonitus à Cæsare, nihil de proposito mutabat, & quod bellum sibi imminere sciret, uti vires sibi adjungeret, fœdus cum Alberto (cui bello Tigurino auxiliatus fuerat) cumque ejus filiis Austriæ regulis, faciebat. Cum verò interventu quorundam principum, controversia hæc esset composita, Cæsar Eberhardo & reliquis ejus confœderatis, quòd minùs ipsum lædere possent facilè ignovit, Austriacos verò, uti potentiores, ab ea conditione, qua cautum erat, ne cui fraudi esset arma cum Wirtembergico junxisse, excepit, omnemque in eos iram convertit. Itaque scripto per Imperium milite, expeditionem in Austriam parat. Albertus solùm se ex omnibus peti videns, Cæsaris iram leniendam esse ratus, legatos ad ipsum mittit, pacem impetrat. Reliquum vitæ tempus Alberto quietum à bellis fuit, itaque ad pietatis studia conversus, Gemmingum in superiori Austria cœnobium Carthusianum, ante multos annos cœptum, ad summam manum perduxit. Anno demum quinquagesimo octavo, cùm Margaretham filiam, Meinardo Marchioni Brandenburgensi, Ludovici Bavari ex Margaretha Maultasch, Tirolensium principe, filio, despondisset, undetricesimo pòst die obiit, atque ad decimum tertium Cal. Augusti, in Gemmingo cœnobio sepultus est, propè uxorem Joannam, quæ quinquennio antè obierat. Erat ea, uti antea quoque diximus, Vdalrici ultimi Piretani Comitis filia, qui anno vigesimo quarto ejus seculi obiens, cùm præter ipsam, & Vrsulam filias, nullos haberet liberos, Vrsulæ octo millibus ducatorum numeratis, Austriaci eum Comitatum unà cum tota Suntgovia & reliquis Ferretanorum ditionibus hæreditate adierunt. Filios Albertus reliquit quatuor: Rudolphum Quartum, Albertum Tertium, Leopoldum Tertium, & Fridericum Quartum, filias duas: Catharinam, & Margaretham, quarum hæc Meinardo vita functo Joanni Moraviæ Principi, Caroli Cæsaris fratri nupsit, illa cœlibatum amplexa, monialibus D. Claræ apud Viennenses præfuit.

Eberhardi Wirtembergensis fœdus cum Austriacis.

Albertus Sapiens moritur.

Ferretanus comitatus ad Austriacos.

Alberti Sapientis filii.

Rudolphus igitur nominis ejus à Rudolphò Cæsare Quartus, Alberti Secundi, maximus natu filius, cui posteà ex moribus & rebus gestis magna-

Rudol. quartus Austriæ princeps.

magnanimo cognomen datum, summæ rerum, patris ultima voluntate, impositus erat, ita tamen, uti fratres haberet consiliorum participes, qui mos inter Austriæ principes, solemnis jam tum fuit. Is in Ergoviam, & vicina ei loca profectus, pacem cum Helvetiis, & fœdus cum Tigurinis, à patre initum, servavit, & Lacum Tigurinum à Rapersvilla usque ad Hurdenum vicum, ponte mille octingentorum & quinquaginta passuum magnis impensis stravit, quod Compendium, iter facientibus percommodum est, alii tamen id operis Alberto patri tribuunt.

1360. Privilegia Austriacis concessa.

Hic anno sexagesimo, Austriæ privilegia, à Carolo Cæsare accepit, quæ nonnulli augustiora tum esse facta, adfirmant; ne scilicet adversus Austriæ Archiduces, ad Imperii Cameram provocare cuiquam liceat: neque ulla etiam ab Archiduce, à subditis provocatio fieret: & si qui litem Archiduci intenderent, respondere his non teneretur, nisi justitiam adversarius temerè forsan negaret, addita insuper clausula hac: Si solemnia omnia quæ ut Archiduci debentur, non fierent, Rudolpho id sine fraude fore. Tarvisianam quoque Marcham cum vicinis aliquot locis, de quibus patri cum Venetis controversia intercesserat, Caroli Cæsaris beneficio obtinuit, qui & filiam ei Catharinam despondit.

Ludovicus Tirolensis moritur.

Moritur interim Ludovicus, Ludovici Quarti Imperatoris filius, Tirolensium Princeps, relicto ex Margaretha Maultasch Meinardo hærede filio, cui Margaretham Austriacam desponsam esse diximus, qui, cum nondum sui potens, sed sub patrui cura adhuc Monachii esset, magna inter proceres, de ejus tutela, exorta est contentio. Meinardus, tentata aliquoties fuga, tandem Monachio occulte dilapsus, in Athesinam regionem evasit, & celebratis in arce Tiroli nuptiis, decimo quarto ætatis anno, qui fuit sexagesimus tertius supra mille trecentos absque liberis obiit. Itaque sola jam Tirolim habebat mater ipsius Margaretha, qua de muliere, cùm frequens hodieque sit hominum sermo, non abs re facturus videor, si quæ de ea prodita sunt, non tàm ex vulgi sententia, quæ in plerisque fallitur, quàm ex veris rerum monumentis, hic paulò altiùs repetita, inseram.

1363. Meinardi Tirolensis obitus.

Henricus igitur Meinardi Tirolensis Carinthiæ ducis filius, ex Anna Venceslai Boëmiæ regis filia, duos susceperat liberos, quorum Leopoldus in prima pueritia obiit, Margaretha (qua de nunc agimus) patri, ad annum ejus seculi tricesimum quintum, mortalibus exempto, sola superstes fuit, cui ex paternis ditionibus, nihil præter Tirolim & Athesinam regionem relictum esse, anteà quoque retulimus. Eam duxerat Joannes

nes Henricus, Joannis Lucemburgici Boëmiæ regis filius, Moraviæ princeps, qui cum decem, aut (ut alii volunt) quatuordecim annos in matrimonio cum illa vixisset, nec ullam susciperet prolem, cœpit mulier ejus consuetudinem aversari, virum esse negans, & (uti habet Aventinus) delatis ad Leopoldum Schauenbergium (qui adversus Joannem Werdensem à Summo Pontifice impositum, sed Avinione exulantem, à Capitulo electus, Episcopatu Frisingensi potiebatur) querelis, efficit, uti nec esse, nec fuisse inter ipsos matrimonium pronunciaret. Ita Joannes Henricus, & matrimonio & ditione Tirolensi, excidit. Ipse verò hanc eandem rem in literis, quæ supersunt, ad hunc modum narrat: Cum Margaretha se, quam tàm arcto consanguinitatis vinculo junctam sibi ignorasset (erant enim ex duabus sororibus nati) decennium vixisse, sed rem cum ipsa habere non potuisse. Cùm igitur illa ex petulantia quadam, animum ad Ludovicum Bavarum, Brandemburgi Marchionem, adjecerit, ipse verò & virum se esse, & ex alia muliere patrem fieri posse nòn dubitaret, Clementem Pontificem abs se exoratum Patriarchæ Aquilegiensi & Curiensi præsuli negocium dedisse, uti matrimonium illud irritum facerent. Id anno tricesimo nono factum est. Extant etiam literæ biennio pòst à Margaretha datæ, quibus Joannem Henricum non maritum, sed Dominum & Joannis Boëmiæ regis filium vocat. Itaque anno quadragesimo secundo, Margaretha in arce Tiroli, nuptias cum Ludovico Bavaro celebravit, quo, ad annum sexagesimum primum, ejusque filio biennio pòst defunctis, Margaretha, ex provincialium ordinum decreto, proximis suis cognatis Rudolpho, Alberto, & Leopoldo Austriacis (Fridericus quindecim annos natus, eo ipso anno obierat) omnem suam ditionem pleno jure tradit. Constans est non apud vulgus tantùm, sed illustres quoque rerum scriptores Cuspinianum, Aventinum, Lazium, & alios opinio, Margaretham, Rudolpho Austriaco nupsisse, eaque ratione Tirolensium ditionem ad Austriacos devenisse. Ego verò uti eorum auctoritatem non impugno, ita in diplomatis indubitatæ fidei, inventum adstruo, neque matrimonium inter ipsos contractum fuisse, neque contrahi potuisse, id quod æquus lector ex iis quæ subjungam, ipse considerabit. Jam primùm ejus diploma habetur, quo omnibus testatum vult, Austriacos fratres, quorum avia fuit Elisabetha, Henrici Tirolensis soror, proximos sibi consanguineos esse, ad quos, si ipsam mori contingeret, omnium suarum ditionum ac rerum quarumcunque hæreditas, naturæ lege, sit devolenda, quos, jam viva ac valens suique compos, iis omni-

Maultasch Joannem Henricum repudiat, Episcopo Frisingensi arbitro.

Maultasch Ludovico Bavaro nubit.

Tirolis ad Austriacos non matrimonio sed ex testamento venit.

omnibus, pleno jure præficiat. Hæc in ipso diplomate, pluribus habentur verbis, quæ hic omnia ponere visum non est. Hanc ejus donationem, Carolus Cæsar ex Imperii beneficio, confirmavit. Anno enim millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, undecimo Calend. Februarii Brunnæ in Moravia Carolus Cæsar, & frater ejus Moraviæ Marchio, Austriaci item fratres, cum Margaretha ipsorum sorore, Meinardi Tirolensis vidua, colloquio instituto, pacem & concordiam iniêre, vetusque inter Boëmiæ reges, & Archiduces Austriæ fœdus, renovârunt. In literis verò, quibus Cæsar resignationem Margarethæ, ratam esse jubet, ipsam diserte Ludovici Marchionis Brandemburgici viduam, Rudolphum generum suum vocat. Datæ feria quinta pòst Agathæ, anno sexagesimo quarto, inveniuntur enim literæ, in quibus Margaretham nusquam uxorem, ubique cognatam, appellat Rudolphus. Quod autem Catharina mortua, Rudolpho nupsisse Margaretham affirmant, id (pace eorum dixerim) fieri non potuit, cùm satis constet Catharinam, quam unam uxorem habuit, ei superstitem vixisse. Maultasch post factam resignationem, cum Margaretha nuru, Viennam profecta, quoad vixit, in summo honore habita, pòst obitum ad Divæ Marthæ sepulta est, teste Wiguleo Hund, anno sexagesimo sexto. Post Tirolim Austriacis à Margaretha transcriptam, Ludovici defuncti fratres, Ludovicus Romanus & Otto Bavariæ principes, & Brandemburgici Marchiones, publicis tabulis attestati sunt, nihil sibi juris in eam ditionem esse, neque eo nomine Austriacis ullam se molestiam exhibituros. Idem & ab Alberto Goriciensi Comite factum.

1364. Brunna Moraviæ oppidum.

Eorum opinio qui Maultasiam Rudolpho nupsisse dicunt falsa commonstratur.

Rudolphus inter hæc Viennæ, sacrum D. Stephano templum, ex parochiali (ut vocant) cathedrale fecit, & pro pastore, Præpositum instituit, cui viginti quatuor canonici subjecti sunt, altiores item fornices templi, quas pater inceperat, ad summam manum perduxit. Turris illius, quæ magnificentissima nunc spectatur, prima jecit fundamenta, circa annum sexagesimum tertium, quæ anno demum tricesimo septimo supra mille quadringentos, absoluta fuisse dicitur. Gymnasium etiam à patre instauratum, ab Augustinianorum collegio, ob aulæ viciniam minùs commodo, in alium locum transferri jussit, Templariorumque ædibus, & annuo mille aureûm nummûm stipendio auxit, utque ex ejus professoribus jam emeritis, in Canonicorum cœtum legerentur, constituit. Carmelitis item, atque aliis passim cœnobiis, & templis multa elargitus est, unde in illorum Annalibus, ubique Fundatoris titulo insignitur. His pietatis studiis occupato, Bavari ob ademptam Tirolensium ditionem,

D. Stephani templum Viennæ.

Turris Viennæ.

Rud. Fundator.

nem, malè affecti, bellum movent. Iis primus se opposuit Pilgrinus Buchaimius Austriacus, qui eo anno Salisburgensium Episcopus factus erat, & vicinum agrum ingressus, prædas aliquot egit. Bavari itaque Muldorfium ejus oppidum, ad sinistram Oeni ripam, obsidione cingunt. Austriaci fratres, addictum sibi præsulem haud deserendum rati, sumptis & ipsi armis, in Bavariam movent, Rhietum oppidum obsident, cui opem laturi Bavari, Muldorffii obsidionem solvunt. Itaque illi voti sui compotes, domum redeunt. Eodem anno Carolus Cæsar, expeditionem in Italiam parans, pacem priùs inter Bavariæ & Austriæ principes conficere studet, quod cum minus procederet, Pilgrino Salisburgico & Ruperto Palatino, uti huic rei incumbant, negocium dat, ipse itineri se committit. Comitatus est socerum Rudolphus, cum quingentis equitibus, egregiè instructis. Mediolanum cùm venisset, ex æstu & itinere in ardentem febrim lapsus, ad sept. Calendis Augusti obiit anno ætatis vigesimo sexto. Corpus Viennam deportatum, apud D. Stephani, in crypta sub choro, quod sibi suisque commune sepulchrum extruxerat, sepelitur, ubi à Capitulo & Gymnasio, quotannis, ipso obitus die, memoria ejus celebratur. De morte ejus immatura, varius erat hominum sermo & prodidere nonnulli, quod viri cuidam nobili, capite plecti jusso, sacrum Synaxin exhiberi prohibuerit, atque ideò, divinam in se vindictam provocasse, visus sit. Narrat verò Felix Malleolus nobilem illum, non capite plexum, sed culeo insutum, jamque submergendum, Rudolpho diem dixisse, ad quem diem, vertente anno, antè summi judicis tribunal compareret, idque ita contigisse, & in castro quodam suo, animi causa agentem, principem subita febri extinctum esse. Hæc non usquequaque cum historia conveniunt, neque auctorem hunc ego adduxissem, nisi hanc rem, ex ipso pridem inter exempla relatam esse, vidissem.

Pilgrinus Buchaimius Episcopus Salisburg. 1365.

Carolus Cæsar in Italiam proficiscitur.

Rudolphus quartus moritur.

Rudolpho quarto è vivis sublato, Albertus tertius, dictus cum trica & Leopoldus tertius ex cognomento probus, aliquandiu simul rebus præfuere. Mox domestica inter ipsorum aulicos dissidia, simultatem conciliarunt, quæ, ne longius progrederetur, proceres quidam veriti, auctores fuêre, uti Leopoldus, fratre Viennæ relicto, in Ergoviam & vicina Helvetiis loca, ad aliquot annos discederet. Ea res partiendæ provinciarum administrationi, occasionem dedit, quæ posteà aliquoties mutata est. Alberto igitur cessit Austria, Stiria, Carinthia, eæque regiones, quæ hodie inferioris Austriæ titulo censentur, Alsatia & cæteræ ditiones Suevis, & Helvetiis conterminæ, Leopoldo. Tirolensem Comita-

Albertus Tertius & Leopoldus Tertius.

Austriacæ provinciæ inter fratres divisæ.

O mita-

mitatum, tanquam in medio positum, uterque simul administrârunt, ejusque beneficia (quæ feuda vocant) nunc ambo simul, nunc alteruter, suo & fratris nomine contulerunt. Vtrique gubernandi initia, satis pacata fuêre, & Leopoldus, præmisso ad Helvetios Domino Torbergico, fœdus cum Tigurinis ab Alberto patre factum, ad septem annos prorogavit, sumpto ab illis jure jurando.

Anglorum in Alsatiam incursio prima.

Circa idem tempus Angli, post evastatos Galliæ agros, ad quadraginta hominum millia, rapidi torrentis instar, in Alsatiam irruerunt, magnas, ex locis non munitis prædas agentes, & omnia depopulantes. Eos Stumpfius, pro sua in Austriacos observantia, à Leopoldo accersitos venisse, memorat, reliqui scriptores, nihil tale meminêre. Crediderim ego, genus hominum, prædæ & rapinis per multos annos assuetum, cùm nihil in Gallia reliqui fecissent, licentia militari abusos, obvia quæque aggredienda sibi desumpsisse. Leopoldi sanè subditi, non magis quam cæteri, ab hac clade immunes relicti sunt. Ab eorum impetu, tuti erant, qui in munitiora loca confugerant, quod expugnandorum oppidorum instrumentis carerent, rustici verò, qui à prudentioribus admoniti, se suasque res in oppida transferre neglexerant, & ipsi in extremum vitæ discrimen adducti sunt, & sua omnia, quæ agi aut ferri poterant, amisêre. Impii enim milites, non rebus tantum, sed personis quoque, immanem vim adferebant. Qui in eorum manus inciderant, nisi precio vitam redimerent, trucidabantur, matronæ, puellæ, virgines sacræ, nefandæ illorum libidini, obsequi cogebantur. In hoc tristi rerum statu Alsatiae civitates, Caesaris auxilium implorabant, qui eo tempore, Avenione à Pontifice reversus, Selzii commorabatur. Is cùm paulò tardiùs se moveret, ac principum quorundam copias expectandas esse diceret, tandem crebris omnium interpellationibus motus, cum Joanne Liechtenstainio Argentoratensi præsule, in hostem egressus, castra ad S. Arbogasti monasterium locat. Angli cùm audirent, Cæsarem cum copiis, quas rumor in majus auxerat, adventare, retro unde venerant prædis onusti, abiêre.

Anglorum crudelitas.

1366. Bellum Friburgicum.

Sequenti anno in Brisgovia Friburgensibus, grave bellum cum Comite ipsorum Eggone exortum, quòd is insolitis quibusdam exactionibus subditos premeret, quam rem, sæpe frustra apud Cæsarem conquesti, vicinas tandem civitates Basileam, Brisacum, & Neoburgum sibi adjungunt. Datis etiam ad Bernates literis, de Comitis sui injuriis, veterumque privilegiorum violatione, auxilia ab ipsis impetrant. Comes, auctis

auctis & ipse viribus, civitatem de nocte invadere conatus est. Friburgenses verò arcem, quæ supra oppidum est, expugnant, hinc cum auxiliaribus copiis Endingam egressi, manus cum Eggone conserunt, sed dum nimio pugnandi ardore, absque ordine in hostem provolant, multos ex civibus & sociis amittunt. Post hanc pugnam, Constantienses Episcopi, Argentoratensium & Basileensium quorundam intercessu, pax facta est, & Eggo, acceptis duodecim aureûm numûm millibus, Friburgi advocatiam, quam vocant, Austriacis propinquis suis, concessit, quorum ditioni, ea civitas adhuc subest. Interim Alberto in Austria negocium quoque exhibuit, Henricus Comes Schaunburgicus, qui obsequio principi negato, in libertatem se vindicare, & novas res alias moliri adnitebatur. Eum Albertus Peurbachio oppido, & arce Leonstaina expugnatis, domuit, cumque bello impar, principem apud Cæsarem accusasset, Friderico Norimbergensi, Berchtholdo Magdeburgensi Burggraviis, & Babone Abensbergico arbitris, causa quoque cecidit. Arbitri enim, Schaunburgicos comites principi subjecere, adempta ipsis Atergovia, cum lacu vicino, Cameraque, Fichtenstain & Neuhausia arcibus, multaque accusatori duodecim aureûm numûm millibus dicta.

Friburgici ab Eggone comite suo victi.

Friburgum sub ditionem Austriacorum venit.

Henricus Schaunburgicus ab Alberto domitus.

Pòst hæc, cum Venetis bellum incidit, ex hac occasione. Tergestini imperia illorum detrectantes, occiso navis unius præfecto, quæ ad vectigalium custodiam in Histria excubabat, reipublicæ Venetæ signa convulsa inverterant. Veneti itaque, uti eorum conatibus in tempore occurrerent, comparato exercitu satis valido, sub duobus legatis Dominico Michaëlio, & Cresso Molino (quorum hic terrestribus copiis, ille classi præerant) oppidum terra marique acriter oppugnant. Oppidani, firmo Carnorum præsidio freti, strenuè se defendunt, donec submissis quotidie novis, copiis, legati novi substituti Paulus Lauredanus, & Thadæus Justinianus, viri impigri, adeò ipsos coarctârunt, uti à solitis excursionibus abstinentes, intra mœnia se continere cogerentur. In ultimo constituti periculo, ad Austriaci principis fidem opesque confugiunt, qui huic occasioni deesse nolens, ad opem illis ferendam, qui se fortunasque suas ultrò traderent, cum decem equitum millibus, & peditatu non contemnendo, advolavit, statimque ex itinere cum Venetis congressus, primo impetu vallum occupavit, actumquè de castris Venetis fuisset, nisi socij navales à Justiniano acciti, suis inter pugnæ & fugæ consilia hærentibus, auxilio venissent & redintegrata pugna, repressus fuisset Germanorum impetus. Austriacus videns, se Tergestinis obsessis, o-

Tergestini à Venetis deficiunt.

Tergestini Austriacis se subjiciunt.

pem ferre non posse, retrò unde venerat abiit, atque illi ad Venetorum imperia rediere. Venetis post cum Ludovico Hungarorum rege bellum fuit, in cujus fœdere Austriaci erant.

1369. Anno LXIX. controversia quæ cum utrorumque maximo incommodo, inter cognatos Austriæ & Bavariæ principes, super Tirolensi provincia tenuerat, Scherdingæ inferioris Bavariæ oppido composita est. Extant hac de re literæ, hoc argumento. Profitentur Stephanus & Albertus fratres, Bavariæ duces, & illius filii Stephanus Fridericus & Joannes, Austriacis se fratribus Tirolensem omnem ditionem cedere, nec armis imposterum aut ullo juris prætextu, vel ipsos vel ipsorum hæredes, eam esse repetituros. Joannes verò peculiariter cavet, si Meinardi Goriciensis filiam sibi nubere contingat (contingit autem id postea) nihil se eo nomine moturum, aut ipsam aliquid movere passurum. Quæ si post ipsius mortem quidpiam attentârit, neminem ex Bavariæ ducibus, vel ipsius hæredibus, aut aliis quibuscunque, contra Austriacos, auxilia laturos. Bavari Austriacis Schlosbergam, Landeccium, & Matrejum, hi illis Scherdingam, quam depositi nomine tenuerant, Kuefsteinium item, & Kitzpühlam restituant, centum & sedecim aureûm numûm millia persolvant, captivi dimittantur, & obliteratis injuriis omnibus pax colatur, Datæ Scherdingæ tertio Calend. Octobris. Citantur in literis testes multi & boni.

Concordia inter Austriacos & Bavariæ regulos.

Formula concordiæ.

1370. Inter hæc, elapso jam a prima inter fratres divisione, quinquennio, Leopoldus Probus Archidux, quod plures sibi, quam fratri, liberos esse videret iniquè comparatam esse divisionem, conqueri cœpit. Albertus, ne domesticum inde bellum nasceretur, in omnibus fratris cupiditati obsequendum arbitratus, ad eas provincias quas antea habebat, Stiriam illi & Neapolim Austriæ, cum vicino Comitatu Butensi adjecit. Circa hæc tempora, Joannes Episcopus Basileensis, longo cum vicinis bello implicitus, post oppignorata aliquot sui Episcopatus loca, bellum gessit cum civibus suis, qui Ferretum, Befortum, Purentrutum, & alias quasdam arces exussere. Itaque Joannes precibus & promissis Leopoldum suis partibus adjunxit, urbemque obsidione cinxit. Inde Leopoldo pro expensis eo bello factis, quæ ad triginta aureûm numûm millia æstimabantur, minorem Basileam, quam vocant, pignori dat. Cavetur verò literis de redimendo pignore, utque si bellum ingruat, utraque civitas, ab injuria alteri inferenda, quiescat.

Basileensium bellum cum suo Episcopo.

1375. Anno septuagesimo quinto, magna iterum colluvies hominum ex Anglis

Anglis, Britannis & Picardis, in Alsatiam irruit. Id hac de causa factum putabatur. Erat Britannus quidam Cussini seu Coucini dominus (quidam Guisium male habent) cujus mater fuerat Agnes Austriaca, Leopoldi primi filia. Huic Ergoviæ civitates aliquot, dotis nomine promissas fuisse, nonnulli affirmant, quas Coucinus, uti maternam hæreditatem invasurus, militem bellis Gallicis exercitatum, & rapinis assuetum, facilè induxit, uti eò veniret, unde ante paucos annos, ampla se suosque populares spolia retulisse, in memoria habebat. Coucinum hunc ob virtutes & morum dexteritatem, popularibus commendabilem fuisse, ex Froissardo scriptore Gallico, adfirmat Wolffgangus Hungerus & plerosque ex Galliis nobiles, illius auspicia secutos, ipsi vero Enguerrano fuisse nomen. Non deerant, qui suspicarentur, quosdam ex nobilitate, clàm cum ipsis colludere. Leopoldum quoque nonnulli insimulabant, quòd scilicet Coucino persuasisset, per Helvetios stare, quò minus maternam hæreditatem adire posset. Id si verùm fuit, miror Leopoldum à nemine ea de re accusatum. Id quidem lego, Leopoldum se hoc bello peti persuasum, ea quæ extra munitiones, injuriis oportuna habebat, demolitum esse, ne hospitia & commeatum invenientes, diutiùs in iis locis moram traherent, alios item monuisse, uti in tutum se conferrent. Fuisse in eorum exercitu, nonnulli ad sexaginta alii septuaginta hominum millia, quidam longè plura prodidere. Hos post quinque septimanas, Coucinus ipse, cum mille quingentis equitibus hastatis, secutus est. Obvia quæque ferro & igni fœdebant, pagos & loca minus munita, deprædati exurebant. Ditiores ab iis capti, pecunia, vestibus sericis, aut equis; tenuiores ferramentis, equorum soleis, clavis, & calceis se redimebant, pueri & adolescentuli, quibus quod darent nihil erat, ad equorum ministeria detrudebantur. Debilior sexus; multis ludibriis divexabatur. Rogati, quo tandem precio abire vellent, sexaginta aureûm numûm millia, sexaginta panni serici telas, ac totidem equos postulârunt. Tandem ad octavum Calend. Decembr. ex Alsatia in Ergoviam abiere, in qua cùm omnia jam exusta, nihilque prædæ in agris superesse viderent, urgente frigore, & victus inopia, coacti sunt in multas se partes dividere. Itaque, carptim à Bernensibus & reliquis Helvetiis, imminuto numero, iterum per Alsatiam in Gallias discessere. Leopoldus, Wirtembergicus, & alii nobiles Brisaci erant, sed copias tantæ multitudini pares, non habebant, eosque brevi abituros sciebant.

Coucini dominus.

Anglorum in Alsatiam secunda irruptio.

Numerus Anglorum.

Eorundem insolentia.

Sequenti anno Leopoldus paternæ ditionis amplificandæ studiosus, 1376.

Leopoldus Veld-Kirchl. am emit. à Rudolpho Montfortio Comitatum Veld-Kirch (Divi Petri campum antiquitus id oppidum vocabant) triginta ſex aureorum millibus emit. Pludentz etiam, Sargans, & Sacrum montem ab Alberto Comite Werdenbergico, qui loca ea ob res attenuatas, in tanta hominum diſcordia, haud facile tueri poterat, coëmit. Magnum eodem hoc tempore bellum Wirtembergenſi, cum Sueviæ nonnullis civitatibus fuit, qui clade à Reutlingenſibus affectus, majores copias conſcribit. Interim Carolus Cæſar ab eo adjutus, Vlmam fruſtra obſidet, qua obſidione ſoluta, Vlmenſes in Wirtembergenſis agrum ingreſſi, arces & prædia aliquot capiunt, prædasque & pecora multa abigunt. Carolus verò Cæſar tertio Calend. Decembris obiit, anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. Succeſſit ei Venceslaus filius, id quod Carolus multis largitionibus & promiſſis, apud Electores, effecerat. Hoc ipſo anno Albertum Auſtriacum in Boruſſiam profectum, atque illic militarem dignitatem, adeptum eſſe, invenio. Poſt hæc Leopoldus, relicto Rheno, in Auſtriam profectus, ad Tarviſium & Venetum bellum, adjecit animum. Veneti paulò antè, inſigni victoria potiti, nihil ſibi jam à Ludovico Hungariæ rege timebant, & Carrarius ab eo deſtitutus, pacem ab illis impetraverat. Qui cùm nihil ominus occultis Leopoldum ſtimulis incitaret, is vel per ſe amplificandæ ditionis cupidus, cum quatuor equitum millibus, agrum Tarviſinum ingreditur. Sunt qui Marcham Tarviſinam, Henrico Goritio ab Imperio conceſſam, eamque Leopoldo, cujus filiam Eliſabetham deſponſam habebat, quod Venetorum armis imparem ſe eſſe videret, ſua in illam jura dediſſe affirmant. Leopoldus itaque, agros vicinos depopulatus, non ſine maximo oppidanorum metu, ſub ipſa mœnia duxit. Veneti ejus adventu territi, militem tumultuario delectu, ſcribunt, & auxilia à principe Ferrariæ Eſtenſi accerſunt. Ad eorum adventum, Leopoldus ex agro Tarviſino recedens, multis magniſque incommodis ſocios ipſorum afficit. Itaque Veneti facto Senatus conſulto, Germanos omnes mercatores, quotquot apud ipſos negociabantur, in carcerem conjiciunt, bona eorum fiſco adjudicant. Inde Jacobum Caballum Veronenſem, militiæ præfectum creant, eique bellum cum Leopoldo gerendum, decernunt. Is Tarviſio egreſſus, loca aliquot expugnat, Feltrium obſidet, agrum circà depopulatur. Leopoldus audito ſuorum periculo, copias undique contrahere, maturare iter, ſuis ſuppetias venire, hoſti pugnæ copiam facere. Veneti eo non expectato, fugam Tarviſium verſus capere. Leopoldus ereptam ſibi pugnandi occaſionem dolens, cum fugien-

Eberhardus Wirtēberg. bellum gerit cum Sueviæ civitatibus.

1377.

Leopoldus in Tarviſinos ducit.

Germani mercatores Venetiis capti.

Jacobus Caballus.

Leopold. Fel-

gientium vestigiis insisteret, à suis monitus in turri Baldina, quæ in itinere est, firmum à Caballo præsidium esse collocatum, ne hostem à tergo relinqueret, arcem aggressus expugnavit, militibus ad unum occisis. Interventu deinde Ludovici Hungariæ regis, induciæ inter ipsos ad biennium factæ, & pax confirmata est.

trio obsesso opem fert.

Leopoldus pacem cum Venetis facit.

Mox Venetis exortum est bellum Ligusticum, contra Genuenses, quibus initio foedere, sese conjunxêre Ludovicus Rex, Carrarii Patavini, & Patriarcha Aquilegiensis. Veneti à tot simul hostibus petiti, cum Ligures maritimis copiis ipsos urgerent, Carrarius Princeps Tarvisium dura obsidione cinctum, armis & operibus expugnare niteretur, Tergestini artibus Ludovici regis iterum defecissent, Donato Throno Venetorum legato, in vincula conjecto, nihil magis timebant, quàm, ne Leopoldus ad reliquos hostes se conjungeret. Itaque uti hoc metu se liberarent, & Carrarii acerrimi hostis conatus & successum impedirent, legatione in Germaniam missa, ex Senatus consulto Tarvisium Leopoldo, Belunum item, Seravallam, & castrum D. Victoris cum utroque Cenadio, & claustris illac in Italiam ducentibus, tradidêre. Per eosdem dies Tarvisii & Seravallæ, ob non soluta stipendia, à præsidiariis tumultuatum est. Tarvisianos pecunia fœnore accepta, utcunque in officio continuit Horatius Malaspina, ipsorum dux Seravallæ præfectus, celeres ad Beluni præfectum nuncios mittit, summo in discrimine rem esse, & nisi militi stipendium exhibeatur, verendum, ne Carrarium intromittat. Belunensis rei periculo motus, termille quingentos aureos statim eò misit, quibus deliniti militum animi, nihil ultra turbavêre. Leopoldus verò ne tam commodæ occasioni, ultrò à Venetis oblatæ deesset, fidos ex suis homines, in agrum Tarvisinum, ad recipienda in fidem oppida præmittit, cum majori militum manu secuturus ipse. Interim uti domi omnia priùs componeret, iterum cum Alberto fratre, de nova provinciarum divisione egit, multaque de prolis suæ numerositate, & regionum, quas ille habebat, fertilitate, causatus fratrem induxit, uti sola Austriæ provincia sibi retenta, reliquas omnes Leopoldo concederet. Incidit hæc partitio in annum humanæ salutis octogesimum supra mille trecentos. Inter hæc Carrariani infestis signis, vicinum Tarvisio agrum persultantes, undique prædas agere, terrorem omnibus incutere, & sub ipsa urbis mœnia identidem præcurrere, strenuè inter ipsos rem administrante, Arcuano Buzacharino. Qui in urbe erant milites præsidiarii, cum iis peditum & equitum copiis, quas Leopoldus præmiserat, urbis mœnia facilè tutabantur, sed

Bellum Ligusticum.

Tarvisium Leopoldo tradunt Veneti.

1380.

Austriæ provinciarum divisio.

Arcuanus Buzacharinus.

ſed agrorum depopulationes, prohibere non poterant. Qua de re certior factus Princeps, cum delectis equitum & peditum millibus decem, advolat, caſtra ad Conegianum locat, unde inſtructis ordinibus, rectà in hoſtem ducit, quem ex ipſo itinere aggredi in animo habebat. Is verò, non expectato illius adventu, itinere celeriter arrepto, fugienti ſimilis, in tuta ſeſe loca recepit. Itaque Leopoldus ereptam pugnæ occaſionem dolens ſuperato Anaxo fluvio, Tarviſium perrexit, urbemque, invecto omne genus commeatu, obſidione & fame liberavit. Fuiſſe in ipſius exercitu, quadringentos equeſtri dignitate illuſtres viros, memoriæ proditum eſt. Carrarius verò belli conſiliis deſiſtere minimè volens, vicina quædam oppida præſidiis munit, arces oportunis locis excitat, ex quibus ſuo tempore egreſſus, multa Tarviſianis faceſſit incommoda, magnaque uſus aſtutia, nam hoſti nusquam ſui copiam facit, ſed per intervalla ipſius vires carpit. Quod ſi Leopoldus, antequam Italiæ finibus excederet, munitiones illius dejeciſſet, quod non adeò magni negotii, futurum multi putabant totius Fori julii ditionem occupare potuiſſet. Sed relicto Tarviſii Hugone Tibino, in Germaniam ipſe rediit, quod ejus conſilium à paucis laudabatur.

Tarviſium commeatu juvatur.

Hugo Tibinus.

Carrarius igitur, cùm à Venetis bello Liguſtico diſtentis, nihil magnopere timeret, totis viribus in hoc bellum incubuit, ſeque Ludovici regis inſtinctu, arma circumferre, præ ſe tulit. Is verò ſumma moderatione uſus, ita ſeſe medium geſſit, uti & Leopoldi rebus, cum quo affinitatem pactus erat, conſultum velle, nec Carrarium, fœderis ſocium, deſerere videretur. Itaque precibus apud affinem egit, uti Patavini per . icaciam, æquiori animo toleraret. Intereà Allobrogum reguli interventu, pax inter Venetos & Ligures conciliata, & non multò poſt Ludovicus Pannonum rex, diem ſuum obiit, provecta ætate ſenex, rerumque geſtarum & belli gloria inſignis. Veneti verò, etſi accerrimi hoſtis obitum, lætis animis accepêre, Liguſtico tamen bello attritis viribus, quietos ſe continuêre, iramque in Carrarium, & Vindictam in idonea tempora differendam eſſe, ſtatuêre. Itaque Carrarius, quem poſt Ludovici regis mortem, mitiùs acturum plerique putabant, comparatis majoribus copiis, in agrum Tarviſinum ducens, omnes in Leopoldum vires convertit. Is ſibi cum acerrimo eodemque aſtutiſſimo hoſte rem eſſe, militem verò & commeatum ægrè, nec ſine maximis impenſis, ex Germania ſubmitti videns, animumque ad res Helveticas, unde novi quotidie motus, & non dubia belli ſemina nunciabantur, adjiciens, uti bello Italico defunge-

Pax inter Venet. ac Genuenſes.

fungeretur, certis cum hoste conditionibus, transigere statuit. Eas cùm haud gravatè Carrarius acciperet, Tarvisium & vicinam omnem ditionem, interventu pecuniæ, recepit. De ejus summa, historiæ Venetæ nihil meminerunt, Scardæonius verò in suis Patavii antiquitatibus, Tarvisium urbem octogenis, Cornelianum, Seravallem, Opitergium, Cordignanum, Motram, Portum, & alia quædam vicina loca, centum ducalium numûm millibus, redempta prodidit memoriæ. Leopoldus, Italicis rebus ad hunc modum compositis, in Hungariam proficiscitur, uti affinitatem, vivente Ludovico factam, apud Elisabetham uxorem ejus viduam, confirmaret, qua de re, nonnulla altiùs hoc loco referre, operæ precium est. Tarvisium Carrario traditur.

Wilhelmus Leopoldi Probi maximus natu filius, cui à morum venustate, Aulici cognomentum tribuunt annales, à primis pueritiæ annis, in aula Ludovici regis educatus, eam, de præclara animi indole, spem dederat, uti ei rex, Hedvigem minorem filiam impubem, desponderit, cum certa spe, succedendi in regnum Poloniæ, quod à Sigismundi patrui morte, Ludovicus hæreditate adierat. Hedvigis posteà Viennam Austriæ deducta, aliquot annis illic fuit, donec ad moribundi parentis desiderium, rediit in Hungariam. Pòst Ludovici obitum, qui præter duas filias, nullam ex se prolem reliquerat, Maria major, quæ Sigismundo, Caroli Quarti filio, posteà nupsit, Hungariæ rebus, unà cum matre præfuit, Hedvigis Poloniæ regno destinata est. Leopoldus igitur cum regina matre, Budæ affinitatem, pactumque anteà matrimonium, denuò confirmat. Extant hujus rei testes literæ, apud Joannem Cuspinianum, quas à Sigismundo Herberstainio sibi exhibitas, affirmat. Leopoldus in Stiriam reversus, gravi morbo correptus, Græciæ, prima ejus provinciæ urbe, subsistere coactus est. Wilhelmus Austriæ Archidux. Hedvigis Polona Wilhelmo desponsa. 1375. Sigismund. Herberstainius.

Interim Hedvigis à matre in Poloniam missa, regno inauguratur, tantis animi corporisque dotibus insignis, uti procerum studia facilè sibi conciliaret, utque à muliere regnum administrari, non indignarentur. De cujus forma morumque elegantia, cùm celebris esset fama, Jagello, potentissimus ea tempestate Lituanorum Princeps, legatos in Poloniam mittit duos fratres, cum amplissimo comitatu, qui regni proceres multis magnisque promissis onerantes, ipsiusque reginæ animum muneribus expugnantes, ejus matrimonium, unà cum regno dotali peterent. Ea verò legatio, uti procerum plerisque acceptissima, ita reginæ ingrata, & odiosa erat. Abhorrebat enim puellæ animus, ho- Jagello Lituaniæ dux.

minem barbarum, neque adhuc Christianis imbutum sacris, & quem brevi admodum statura, & deformi ore esse ferebat fama, contrà vetus illa cum Austriaco, quæque à pueritia cum ipsis adoleverat, consuetudo, altiores egerat radices. Itaque nihil dissimulans, apertè fatebatur, Wilielmo se desponsam, neque alterius nuptias sibi cordi esse. Proceres verò, commune regni commodum, uniùs amori præferendum dicere, Wilielmi paternas ditiones longiùs à Polonia distare. Jagellonem verò & vicinum, & viribus pollentem, omnia, quæ ab aliis erepta regno Polonico essent, restituturum, & (quod aliis omnibus meritò præferri debeat) susceptis nostræ religionis sacris, Lituaniam regno adjuncturum; quæ res & magnam virium accessionem, summumque pergentes decus & ipsi & regno esset allatura. Hæc postquàm apud reginam multis egissent, de communi consilio, legatos in Hungariam ad matrem ejus mittunt, cujus sententia & auctoritate, animum puellæ labefactari posse, non diffidebant. Elisabetha sententiæ suffragata, si Jagellonis affinitatem & Imperium illi è re sua esse putarent, non impedituram se regni commoda, & Christianæ reipub. incrementa, respondit. Hac reginæ sententia intellecta, Poloni, Jagellonis legatos in Lituaniam lætos remittunt, suosque ipsis quosdam adjungunt.

Wilielmus in Poloniam proficiscitur

Interim Wilielmus de rerum Polonicarum statu, deque reginæ propenso in se animo, vel per suos, vel per ipsam (uti non dubitabatur) admonitus, cum splendido aulicorum equitatu, & supellectili satis divite, Cracoviam venit, arce à proceribus prohibitus, in urbe ad D. Francisci divertit. Regina sponsi adventu læta, vel invitis proceribus maturare nuptias, ante Jagellonis adventum, satagens, aulico stipata famulitio, quotidiè ad ipsum commeare, festasque de more choreas frequentare. Quin & fama erat (Crommero teste) ire ad ipsum prohibitam, revulsa portæ sera, evadere conatam, sed à regni Thesaurario Demetrio Goraio, id ne faceret, persuasam: Paulò hæc aliter refert Alexander Guagninus, adductum in arcem ad celebrandas nuptias Wilielmum, audito Jagellonis adventu, ab iisdem qui adduxerant ejectum: reginam, uti, quod in arce prohibita erat, in urbe perficeret, seram amoliri voluisse. Utut sese res habet, amorem certè mutuum inter ipsos fuisse, nemo negaverit. Wilielmus igitur satis cum periculo, adversantibus procerum studiis, illic se versari intelligens: nec deerant, qui reginæ animum ab eo alienare, nec servanda esse inter pueros pacta identidem persuadebant, (& jam propiùs adventare Jagello dicebatur)

Demetrius Goraius.

tur) quàm occultiſſimis itineribus, Polonia exceſſit. Depoſitis apud Gnevoſſium Davelicium Theſauris, quos ſecum in Poloniam attulerat, & jam tutò aſportare nequibat, quibus præter fidem ſuppreſſis, Gnevoſſius poſteà multas amplaſque poſſeſſiones ſibi comparavit, quas tamen liberi ejus juxta illud, malè parta malè dilabuntur, turpiter dilapidarunt. Jagello adulta jam hyeme, cum fratribus & numeroſo Lituanorum ac Polonorum comitatu, urbem ingreſſus, ſacro regenerationis lavacro abluitur, & Vladislaus poſteà dictus, optato matrimonio & dotali regno potitur. Sunt qui aſſerunt Bonifacium Pontificem, his nuptiis adſenſum præbuiſſe, & prioris matrimonii pacta irrita feciſſe, Wilielmum ad cauſam dicendam vocatum, de muliere inconſtanti litem perſequi, infra Archiducis dignitatem eſſe, reſpondiſſe. Conſtat tamen, ipſum Wilielmum usque ad Hedvigis obitum, cælibem vixiſſe. Illa verò triennio poſt, ex pariendi dolore, obiit. Vladislaus autem, ducta uxore altera, Anna Hungarica, ſtirpem regiam propagavit, quæ noſtro demum ævo, in Sigiſmundo Auguſto, extincta eſt. Nos verò Wilielmo, rebusque Polonicis omiſſis, ad Leopoldum & Helvetios revertamur.

Jagello fit Chriſtianus.

Hedvigis Jagelloni nubit.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER QVARTUS.

Argumentum.

Continet hic liber bella & eorum cauſas, quæ inter Leopoldum III. cognomento Probum & Helvetios geſta ſunt, loca item utrinque capta enumerantur, & pugna Sembachiana, in qua ipſe Leopoldus cum multa nobilitate occubuit, recenſetur. A morte patris, Leopoldus IIII. Superbus dictus, bellum cum Helvetiis renovat, quod, poſt multa damna data & accepta, Sueviæ civitatum ſtudio, ſedatur. Albertus cum trica, Academia Viennenſi prius fundata, moritur. Albertus IIII. terram ſanctam petit, ſub cujus reditu Auſtria multis annis pacem habuit. Venceslaus Boëmus ob ignaviam à rerum faſtigio dejicitur, & Rupertus Palatinus in ejus locum ſufficitur. Albertus IIII. veneno necatur, relinquens hæredem Albertum V. de cujus tutela magnæ contentiones & bellum civile in Auſtria ortum, quod, Epiſcopo Triden-

dentino mediante, compositum est. Post Rupertum Sigismundus fit Cæsar; qui statim concilium Constantiense procuravit, quò Joannes Pontifex sub fide Friderici Austriaci venit: sed ejus exitu non expectato, fugam capit, quæ res Friderico magno fuit exitio; proscribitur enim & omnibus ferè ditionibus exuitur; tandem non sine gravi rerum suarum jactura restituitur. Sigismundus Cæsar & Albertus gener Hussitarum sectam, indies invalescentem, armis extinguere nituntur: sed in Boëmia res parum fœliciter, in Moravia autem paulò melius succedunt: quam Albertus brevi tempore subjecit & in ordinem redegit.

TOTO EO tempore, quo Leopoldus bello Italico, & Tarvisianis rebus, occupatus fuerat, varii subindè motus, apud Helvetios exorti, haud dubia futuri belli indicia extitère. Rudolphus enim Kiburgicus Comes, anno ejus seculi octogesimo secundo Solodorenses, Bernensium clientes, nocte quadam, nec opinato adventu, obruere aggressus est, pollicito in hoc operam suam Canonico quodam, qui hortum, mœnibus oppidi vicinum, colebat, sed insidiis detectis, irrito conatu, abire coactus fuit. Bernenses, hac Comitis injuria provocati, vindictæ se parant. Sed ne belli initia ab ipsis profecta videantur, legatos priùs ad Leopoldum cum querelis mittunt, injuriam sibi ac sociis illatam ultum se ire significant, quid interim ipse facturus sit exquirunt. Archidux, audita legatione, nihil hic suo jussu actum, neque ad se quicquam pertinere, respondet, quò minùs si res amica compositione transigi non possit, suas quisque injurias persequatur. Erat Leopoldo cum plerisque Helvetiorum pagis fœdus, nihil ominus tamen, ab inferendis utrinque injuriis, non abstinebatur. Nam Austriacorum præfecti, qui vicinis locis præsidio erant, nobilium factionem, quà poterant, fovere non abstinebant, & Helvetii, illorum subditis deficientibus, suarum civitatum jus dabant, reliquis idem se facturos minantibus, tutelam & socia arma offerebant. Prætendebantur ab utrisque causæ, sed re ipsa inveteratum illud, quod semper fuit, inter Principes & civitates, libertatem pertinaciter propugnantes, odium, non patiebatur relligionem fœderis, usque quaque sartam tectam custodiri. Itaque Helvetii ruptum ab Austriacis fœdus, qui Kiburgicum milite & commeatu juvissent, Tunam & Arbergam arces ipsi noctu occupare tentassent; hi verò illos non fœdera tantùm nova inter se facere, sed subditis suis nihil ad ipsos pertinentibus locum in illis & perfugium dare, & quacunque ex causa deficiendi occasionem offerre criminabantur. Jamque irritatis utrinque animis, res in apertum eruptura bellum videbatur. Mortuo inter

1382. Rud. Kiburgicus.

hæc

hæç Rudolpho Comite, frater ejus Berchtoldus, inimicitias quaſi hæreditate legatas, haud ſegniùs cum Bernenſibus & Solodorenſibus exercebat, & cum expedita ſuorum manu agris ipſorum populabundus magna inferebat damna, quibus exaſperati, Raperſvilla tumulturario incurſu fruſtra tentata, contractis per hyemem copiis auxiliaribus, ineunte ſequentis anni vere, Burgdorffium Ergoviæ oppidum, obſidione cingunt, quo relicto, quod fortiori præſidio defenderetur, Grunenbergam & vicinas aliquot arces expugnant, incolas in verba jurare adigunt. Fractis tandem Kiburgenſium viribus, pax fit, & quadraginta aureûm nummûm millibus Comiti numeratis, Burgdorfium traditur Bernenſibus. Bellum Helveticum cũ Archiduce Leopoldo.

Intereà Leopoldus, recreatis ex morbo viribus, in Ergoviam venerat, rebusque in ea conſtitutis, in Auſtriam reditum parans, ex itinere Tigurum confœderatam ſibi civitatem inviſit. Tigurini honorificè exceptum, Raperſvillam usque, officii cauſa deducunt. Raperſvillæ Suitenſium Legati præſtò erant, qui uti portorium quoddam, quod per ſuum territorium ad Inſubres euntibus pendebatur, remitteret, ſupplices obtinuerunt. Leopoldus inde abiturus Tigurinos eorumque ſocios ſubditis ſuis ipſi vicinos amicè commendat, iisque ne quid hoſtile in illos moliantur imperat. 1385.

Jam verò locus ipſe, & rerum narrandarum ſeries admonet, cùm Joannes Stumpfius, Helveticarum rerum ſcriptor, multus hic ſit in recenſendis injuriis & offenſis, quas Auſtriaci, confœderatis inferendo, belli initia quæſierint, cumque ejus ſcripta vulgò extent, & ab omnibus terantur; pauca quædam ex Alberto Mülnero, equite & prætore Tigurino, ſcriptore non perindè omnibus viſitato ſubjicere, ex quibus intelligere lector poterit, ſi quæ ab Auſtriacis offenſiones, in Helvetios profectæ ſunt, ab iis quoque non eſſe ceſſatum. Nundinæ celebrantur Raperſvillæ pridiè feriarum D. Thomæ Apoſtoli, quo tempore Tigurini id oppidum per inſidias capere in animo habebant. Eorum plurimi de more illuc mercatum venerant, alii hujus conſilii expertes, alii conſcii, mercatorum ſpecie fallebant. Exules quoque Tigurini, qui ſua culpa, urbe ejecti illic erant, etſi infenſi civibus ſuis putabantur, ſpe tamen reditus, & admiſſorum venia propoſita, ipſorum conatus adjuvabant. Glaronenſes quoque à Tigurinis evocati, Pfeffingæ & vicinis ei locis, deliteſcebant. Raperſvillenſes clàm ea de re moniti, Henricum Geſslerum, Principis conſiliarium, Gruninga ad ſe vocant, periculum Helvetici belli cauſa. 1383. Henr. Geſsler.

culum exponunt, eique præcavendo se parant. Tigurini detecta esse consilia sua, videntes, quà quisque potest, dilabuntur. Idem & à Glaronensibus fit. Rapersvillenses eo periculo liberati, supplicationes quotannis eo die instituunt, metretas aliquot frumenti, in pauperes erogant. Hæc anno octogesimo secundo acta esse dicit Stumpfius, triennio post Albertus, quem sequi visum est. Sub ejusdem anni exitum, simili consilio, sed eventu meliore Lucernates Rotemburgum capiunt.

1385. Rotemburgum capiunt Lucernates.

Encænia erant in suburbano quodam templo, ipsis Innocentium feriis, quo civium quam plurimi, unà cum Hermanno Grunembergico præfecto (Stumpfius Joannem vocat) exierant inermes, & nihil hostile metuentes. Lucernates igitur ex insidiis coorti, arcem & oppidum propugnatoribus vacuum, capiunt, præfecto & civibus ad tumultum accurrentibus, portas occludunt, arcem diruunt, mœnibus dejectis, fossas complanant. Hoc uti facerent, à præfecto injuriis provocatos affirmat Stumpfius, Mülnerus pacis tempore, nec denunciato bello factum esse, testatur.

Stumpfius falsus hujus rei scriptor.

Intereà nonnullæ in Suevia, Franconia, & Rhenano tractu civitates, Leopoldo infensæ, cum Tigurinis eorumque sociis Bernensibus, Solodorensibus, & Tugianis societatem & fœdus paciscuntur, cui imparem se agnoscens Leopoldus cum Suevis, & Franconibus in gratiam redit, ex inimicis amicos facit. Deinde Helvetico bello se parat, copias contrahit, auxilia advocat, nobiles promptos se & obsequentes exhibent.

Wolhusium & Rotenburgum ad Lucern. deficiunt.

Wolhusiani interim & Rotenburgici, quorum oppida dominis Torbergensi & Grünenbergensi oppignorata erant, de gravi ipsorum dominatu, Lucernatibus conqueruntur. Ii more jam usitato, in fidem illos & clientelam recipiunt. Torbergensis vindictæ incumbit, nonnullos ex defectoribus suspendit, & Lucernatibus ex itinere insidiatur. Illi verò contracto raptim milite, Rotenburgi arcem utcunque refectam, demoliuntur, & oppidum, ne hosti præsidio sit, mœnibus denudant, Sempachienses hoc exemplo moti, venientibus se dedunt, idem faciunt Entlibuchenses; utrisque civitatis jus datur.

1386. Richenseum expugnatum.

Sequentis anni initio, Austriaci Richenseum à Lucernatibus munitum, vi expugnant, direptum exurunt, ducentos primo impetu vivos occidunt, sævitum etiam est in turbam imbellem, pars gladiis cæsi, pars lacu proximo suffocati periere.

Meienburgum exustum.

Confœderati Meienburgum vi expugnatum, præsidio imposito muniunt.

Stratagema.

Austriaci opportuno loco occultati, paucos ex suis adequitare, propiùs oppidum jubent, quos insecuti præsidiarii, insidias præcipitant, octoginta ex iis occisi, reliqui fuga salutem

tem quæsivêre. Helvetii ea re iritati, deducto inde præsidio, oppidum incendunt, & funditus diruunt. Inter hæc Rhenanæ civitates, suas ex fœdere copias mittunt, iis obviam processit Leopoldus, & antequam cum Helvetiis se conjungerent, prælio eos aggressus in Alsatia, octingentos equites occidit. Vocati in auxilium Suevi, movere se noluerant, quod jam Leopoldo essent conciliati. Itaque tota belli moles, in Helvetios incubuit, quibus à vicina omni nobilitate pax, & concordia renunciatur, bellum indicitur, idquè non ab omnibus simul, sed quo major esset metus, à singulis singulatim. Primi ad illos misêre feciales suos Wirtembergici, Veringenses & Lupodunenses; hos secuti sunt alii multi Comites, nobiles, & vicinarum civitatum, quæ sub Leopoldi ditione erant, præfecti. Cæteræ verò Sueviæ civitates, quæ sub Imperii jure censentur, cùm bellum utrinque summo studio parari, nec absque vicinorum gravi incommodo geri posse viderent, omnem adhibebant operam, uti pacem inter ipsos facerent. De ea cum frustrà diu laborassent, induciæ tandem ab exitu mensis Februarii, ad medium usque Majum impetratæ, quo tempore tantum abfuit, de pace quidquam conveniret, uti neque induciarum, fides inviolata servaretur. Quanquam enim justo prælio abstinebatur, fiebant tamen leves quotidie velitationes, velut majoris belli præludia.

Leopol. Rhenanos vincit.

Exacto tempore induciarum, Lucernates suis & sociorum copiis instructi, Wolhusium oppidum unà cum arce expugnant. Capsenbergo capto, Torbergicum inde pellunt, perq; omnem Ergoviam, pagorum villarumque incendia excitant. Tigurini quoque situ loci, Austriacis proximi, ex confœderatis civitatibus, mille sexcentos milites evocant, Sempachium oppidulum præsidio muniunt, quò evasurus sit hostium conatus, intentiori cura observant. Leopoldus interim cum suis Sempachium properè ducit, loci præsidium, antequam ei auxilia à Tigurinis adferantur, aggressurus. Qui Tiguri erant, itinere ejus explorato, arreptis & ipsi armis, eò advolarunt, factumque est, uti eodem ferè tempore, utrique ad eundem pervenerint locum, Archi Dux conspecto præter opinionem hostium agmine, suorum consilia exquirit. Ibi nobiles plerique pugnæ avidi in hæc verba prorumpunt. Hos nobis rusticos DEUS malè multandos in manus dedit. Arripienda igitur rei benè gerendæ occasio, neque ex nostra dignitate est, tot armati cùm simus, aliàs operiri copias. Hæc cùm insolentiùs itentidem jactitarent, unus inter ipsos Joannes Hasenbergicus, temerarium sociorum consilium, nimi-

Wolhusium expugnatum.

Leopoldus Sempachium ducit.

nimiamque virium fiduciam, repræhendens, non contemnendos esse rusticos, quantumvis paucos, contendebat, dubiam esse belli aleam, & sæpe à contempto hoste cruentam edi pugnam. Hæc prudens viri ætate provecti oratio, juvenibus à timore proficisci visa, quos inter Joannes Ochsensteinius: Hasenbergi, inquit, satis jam apparet te non agnomen solum, sed & cor leporis habere, sat nobis contra hos paucos semiermes virium est. Inde ad principem se vertens: hunc inquit rusticorum manipulum, hodie tibi ad vesperam, ut volueris, vel assum vel elixum exhibebimus. Hoc dicto, equos suis quisque famulis tradunt, & propter loci naturam, equiti minus idoneam, pedites in hostem ire pergunt, famulos adstare spectatores jubent, & rusticis fugam inituris, effugii vias intercludere. Neque Helvetii pugnæ moram faciunt, magnis utrique animis concurrunt. Nobiles egregiè se primo conflictu gerere, hostium ad sexaginta, antequam quisquam eorum vulneratus esset, dejicere. Mox verò pugna gravescente Helvetiis acriter se defendentibus, cum diutiùs teneret pugna, sub pondere armorum depressi, æstu & lassitudine defectis viribus, cedere paulatim hosti expedito, & laboribus assueto, coacti sunt, multique passim cecidêre, inter quos nonnulli etiam absque vulnere inventi sunt. Principem ipsum, sunt qui asserant, à suis monitum, uti ex tuto loco pugnam spectaret, id facere noluisse, alii viso suorum periculo equo desiliisse, suamque cum reliquis fortunam conjunxisse, neque tot viros egregios deserere voluisse prodidêre. Id verò constat, strenuè inter primos pugnantem esse occisum. Inclinata nobilium acie, multi ex famulis fugêre, desertis heris. Ita victoria penes Helvetios fuit, occisorum præcipui nominis, catalogum, ex variis manuscriptis collectum, ex amicorum auctoritate, inserere volui.

Joannes Hasenbergicus. *Pugna Sempachiana.* *Leopol. occisus.*

Catalogus occisorum ad Sempach. Comites.

Hi præter principem ipsum, erant: Otto Marchio Hochbergicus (quidam ab Hachone gentis auctore, Hachbergensem vocant) Vdalricus Palatinus Tubingensis. COMITES: Fridericus à Zollern cognomento Niger, Joannes Fürstembergicus, Donatus Toggenburgicus, Joannes, Walraffus, & Petrus Thierstainii fratres, Joannes Schwarzenburgicus, Reinhardus Montbellgardi⁹, Joannes Ochsenstainius Præpositus Argentoratensis. BARONES: Otto Dapifer à Waldpurg, Joannes & Vdalricus Hasenbergici, Fridericus Monstralius, Waltherus Geroltzeggius, Waltherus Dickius, Petrus Pollweilius, Fridericus Brandisius, Gotzo à Stauffen, Suiggerus à Gundelfingen, Petrus Arbergicus qui divenditis in Sue-

Barones.

via

via bonis, apud Austriacos sedem fixerat, Theobaldus, Petrus, Wernlinus & Waltherus fratres Mörspergii, Albertus Rechbergius, Fridericus Greiffenstainius. EQVITES: Egolfus ab Embs, Petrus Slandersper- Equites. gius, Burcardus Freybergicus junior, Nicolaús à Bebenhaim, Rudolphus à Wähingen, Vdalricus Thierbergius, Joannes Liechtenstainius Franco, Hammannus Liechtenfelsius, Henricus Schellenbergicus, Hammannus Wiswilerus, Martinus Malterer, Leutholdus Mülheimius, Henricus à Rheinach, Fridericus ab Erzingen, Joannes Randeccius, Conradus Reichenstainius, Joannes Suandeccius, Conradus à Lapide, Bernhardus à Domo, Burcardus à Masmunster, Petrus Andlovius, Gotzmannus à Baden, Franciscus Castelnovius, Theodoricus Ratsamhusius, Lutoldus Bernfelsius, Petrus Landspergius, Lando & Werlinus Hatstadii, Henricus & Colomannus à Clingen, Vdalricus Arbergicus, Henricus ab Esculo, quorum hic comitatus Tirolensis: alter Nobiles. Austriæ vexillum in pugna gerebant. NOBILES: Sigfridus Erbachius, Joannes Schellenbergius, Walterus Andlovius, Henricus à Lapide, Hammannus ab Eschentz; cum Haintzomanno & Hainemanno filiis, Vdalricus, Fridericus, Gunterus & Rustmannus Reinachii, Hanso Kageneccius, Bernlinus, Contzelinus, Lucius & Albertus Bernfelsii, Joan. Grunbachius, Turingus, Joannes & Hanselinus ab Halweil, Petrus Velsenheimius, Eberhardus Sternfelsius, Rutmannus Künigsteinius, Walterus à Neüfreno, Hammanus & Burcardus cognomine Longus ab Ehingen, Wernlinus à Flachsland, Vdalricus ab Embs, Joannes Sperbereccius, Henricus & Petrus Ratsamhusii, Simon Keppenbachius, Nicolaus & Christophorus fratres Götschii, Hermannus, Ammannus, & Crafto Waldneri, Maurus Cussenbergicus, Joannes Wiswilerus, Cuntzo Steinheimius, Hurrus à Schönaw, Hagnerus à Rötelen, Cuntzelinus Eptingensis, Egolfus Küchlinus, Conradus & Petrus Bolsenheimii, Joannes Grünenbergicus, Wernerus Schöneccius, Egolfus Stüfslingensis, Henricus & Wolfgangus à Batmeringen, Walterus Hohenfelsius, Conradus Höfingensis, Cuno Mulheimius, Conradus Limbachius, Conradus, Theodoricus & Joannes ab Hochdorf, Franciscus & Vdalricus Tegerfeldii, Hildebrandus Weisenbachius, Bentzo Hohenstainius, Suigerus à Grüningen, Hentzo Liechteneccius, Bernhardus Grat à Sultz, Cuno Dapifer à Bachusen, Wilielmus ab End, Wernlinus & Contzelinus Rotbergici fratres, Rudolphus Hünenbergius, Conradus à Turri, Ravus Lichtenstainius, Henricus Regisheimius, Godefridus Winsheimius, Hammannus

Signovius, Conradus Stützius, Marquardus Baldeccius, Sigfridus Villenbergicus, Bruno & Hamannus Güssii, Hofmannus à Biberbachio, Conradus ab Edeccen, Scharbo Berlichusius, Joannes Rudolphus & Burcardus Lobgassii, Wolfo à Pfanhusen, Burcardus Gâsslerus, Joannes de Lar, Joannes Rudenbergicus, Nicolaus Bobelhemius. Walterus Spetus de Esselen, Wilielmus Rotbachius, Ammannus Witzhusius, Thomas Bernlappius, Hermannus Wittenhemius, Albertus ab Müllinen, Henricus Vasslinus, Hieronymus Boïensteinius, Hugo & Fridericus Klethii, Theobaldus Nidlingensis, Gotzo Müllerus, Rudolphus Horussius, Joannes Bruckerus à Bruckheim, Vdalricus Rudenheimius, Wolfgangus de Kratten, Oswaldus VVigerus, Joannes Fulachius, Cuno Storus, Heintzmannus Küttlingius, Andreas Gussingensis, Hermannus de Magerinis, Georgius Kuchenmaisterus, Ammanus Rotus, Joannes & Henricus Stockerii, Theodoricus Munchigensis, VVernerus Humenburgicus, Eberhardus à Madingen, Henricus VVallerus, Fœlix Ravenspurgius, Cunradus Kifferus, Horanserus Hoffmannus, Henricus Collius, Hermannus Boëmus, Lutoldus Schafferus, VValterus Mejerus, Hammanus à Türicon, Hartmannus & Vdalricus fratres à Bütticon, Joannes à VVetzelhaim, Hugo & Fridericus à Glatt, Gebhart Vochardus ab Vlenberg, Joannes ab Irmensee, Lutfridus Schiesser. Numerantur & Burgundi sedecim, quorum sex erant equestri dignitate, reliqui nobiles. Prætores item Rhinfeldensis & Neoburgicus, cum binis uterque commilitonibus. Cæsi cum iis dicuntur, duo hominum millia, ex Helvetiis, ducenti. Incidit hæc pugna in septimum Id. Julii Principis corpus unà cum optimatibus, Campi regii monasterio tumulatum est. Is ex Virida, Barnabovis Ducis Mediolanensis filia, reliquit VVilielmum Secundum, Ernestum Primum, Leopoldum Quartum & Fridericum Quintum de quibus suo loco dicetur. Filiam etiam habuit Elisabetham, pulchritudine insignem, quæ Henrico Goriciæ comiti desponsa, ante nuptiarum diem obiit, quidam & Catharinæ ejus filiæ meminêre, quæ sacris initiata fuerit.

Leopoldi filii.

Henr. Goricius.

Leopoldus IIII. cognomine Superbus.

Post prælium Sempachiense, multi nobiles, qui suos in eo propinquos amiserant, vindictæ cupidi, bellum in Helvetios continuari desiderabant. Iis ducem se præbuit Leopoldus, patri cognominis, animi fortitudine, eminenti statura, & armorum usu insignis; cui Ambitiosi, sive (ut alii volunt) Superbi cognomen posteà fuit. Cumque ob recentem cladem, novo exercitu opus esset, alios item nonnullos in suas partes pellexit. Ex quibus Adolphus Moguntinus præsul (Archipresbyterum

terum quidam vocant) Lambertus Bambergensis Episcopus, & Fridericus Burggravius Norimbergensis, bellum Helvetiis perfeciales suos denunciant. Bernates, haud dubium bellum sibi imminere videntes, contracto ex vicinis agris milite, quasdam in Vchtlandia arces, hosti oportunas, expugnant, Torbergam, Hasenbergam & VVillisoviam incendio devastant, inque Friburgensium messem falces imittunt. Erat Friburgum ea tempestate sub Austriacorum dominio, unde equites nonnulli, agrorum devastatione, & villarum incendiis exciti, in Bernatium agro Vileram & Dingenam arces capiunt, Juonem Bollingensem, armis clarum, captivum secum abducunt. Friburgum Nuithonum Juo Bollingensis.

Interea confœderati ineunte autumno, VVesenam civitatem occupant, & præsidio muniunt, quasdam circa eam arces demoliuntur. Cumque jam bellum acerrimum, summis utrinque studiis, non parari tantùm, sed geri viderent Sueviæ nonnullæ civitates, Imperio subditæ, quæ cum utrisque amicitiam fovebant, sua interesse ratæ, pacem inter ipsos conciliare, summa ope adnituntur. Sed apud obstinatos in bellum animos, pacis nulla ratio iniri potuit; nobiles enim acceptæ cladis memores, insigni aliqua victoria amissam nuper gloriam, recuperare contendebant, & Helvetii successu rerum alacriores, ac in spem libertatis erecti, fortunasque omnes illius obtinendæ studio, impendere non recusabant. Tandem verò adnitentibus Suevis, omissa pacis tractatione, ad induciarum fœdera, quæ sanctiùs interdum quàm pax ipsa servari solet, deventum est. Eæ ab exitu mensis Octobris, usque ad initium Februarii primùm factæ, mox in annum integrum extensæ sunt, quo tempore à præliis quidem cessatum, à levibus utrinque injuriis non item. 1387. Helvetii ad libertatem aspirant.

Sub exitum induciarum, Austriaci, re priùs cum civibus quibusdam communicata, VVesenam aliquot milites callidè submisêre, qui in consciorum domibus latentes, ab iisdem adjuti, ad quintum Calend. Martii præsidium invadunt, præfectum & octoginta amplius cum eo milites occidunt, reliqui quà quisque potest, ex mœnibus præcipites noctis beneficio, & pernicitate pedum, salutem quæsivêre. Cives in verba Joannis VVerdembergici, Sareganfii Comitis, Austriacorum præfecti, juravêre. Hoc bellum cum annos quatuor tenuisset (neque enim levia utriusque illata & accepta damna enumerare operæ esse putavimus, tandem anno unde nonagesimo, ab iisdem Sueviæ civitatibus, pax inter illos facta in septem annos, quinquennio pòst in plures prorogata est. Dum hæc in Helvetiis geruntur, Albertus dictus cum Trica, Wesena astu capta. Joan. Werdembergicus. Albertus cum Trica.

 Au-

Austriæ rem quietè administrabat, pietati jam inde à puero addictissimus, fovendisq; bonarum artium studiis unicè deditus. Quare Viennense gymnasium in Academiam publicam sive universitatem (uti vocant) evexit, impetrato ab Vrbano Sexto P. M. confirmationis diplomate, circa annum ejus seculi octogesimum quartum. Mathematicas artes, summo studio promovebat, easque publicè legi curavit. Architecturam quoque & statuariam unicè coluit. Laxemburgum item arcem, cum amœnissimo ferarum vivario, extruxit, ubi pacis tempore venatu, & aliis exercitiis, ocium oblectare solebat. Ad Stiram verò civitatem supra Onassum amnem, à nobilibus quibusdam tumultuatum est, quos inter Rorii quidam nobiles, munitissimam iis locis arcem tenebant Leonstainam, ex qua, infestas quotidie excursiones in vicinos agros faciebant. nonnullos etiam ex principis nobilibus, inter quos Goldeccerum quendam, & VVelderum ex itinere captas, abduxerant, & in arce asservabant. Eam Albertus longa tandem obsidione, anno octavo & octogesimo capit, & quod oportuna inferendæ injuriæ esset, exurit ac vastat.

Academia Viennæ fundator. Laxemburgum arx. Leonsteina arx. 1388.

Erat per eosdem dies Patavii inter Canonicos magna dissensio, quorum nonnulli Georgium ab Hohenlohe, reliqui Rupertum, VVilielmi Montensis reguli filium, elegerant Episcopum. Georgio studebat Albertus, & apud summum Pontificem illius confirmationem impetraverat. Ne igitur is ab adversa factione premeretur (nam cum altero plures sentiebant) Albertus exercitum adducens efficit, uti Georgius reciperetur. Rupertus posteà Padebornensem Episcopatum adeptus est. Ultimum Alberto bellum contra Boëmos exoriebatur, ad quod cùm se pararet, morbo implicatus, in arce Laxemburgo diem obiit XV. Calend. Septembr. anno XCX. Corpus ejus ad D. Stephani sepultum. Tricam verò, qua longos capitis crines innexos gestabat, in arce Laxemburgo servari dicunt. Vxores habuit duas, ex priore Elisabetha, Caroli quarti filia, nullos suscepit liberos, ex altera Beatrice, Burggravia Norimbergensi, unicum reliquit hæredem filium, Albertum eo nomine in Austriaca gente Quartum. Post Alberti Tertii obitum, VVilielmus Leopoldi filiorum maximus, qui à parentis interitu, suo & fratrum nomine, reliquis, præter Austriam, provinciis, præerat, illam quoque communibus cum Alberto auspiciis, gubernandam suscepit, quæ res benè ab initio constituta, pòst in deterius vertit. Orta enim inter patrueles levi quadam simultate, proceres in duas quodam-

Albertus cum trica moritur.

dammodo factiones dividebantur, neque fieri poterat, uti qui alterutrius animo acceptus esset, alterius indignationem non incurreret. In Suevia verò & Tirolensi provincia, suo & fratrum nomine rebus præerat, Leopoldus Junior, qui Tirolensibus leges & statuta provincialia uti vocant instauravit. Alberti verò animum pius quidam affectus, & desiderium incessit, sacra terræ Palestinæ loca, invisendi, neque ab hoc proposito cujusquam auctoritate deduci potuit. Dissuadebat mater ipsius Beatrix, Wilielmus item & cæteri proceres, pericula & obsessos à relligionis hostibus omnes aditus, neque dubium esse, quin fama adventum præcurrente, insidiæ ipsi timendæ sint. Ille certus animi, rebus omnibus constitutis, relicto ad gubernacula Guilielmo, Venetias proficiscitur, ubi à Senatu honorificè exceptus, dum triremes duæ instruuntur, perlustrata urbis magnificentia, mari se committens, felici navigatione in Syriam venit. In terram exscendens, nemini quis esset aperuit, quoad locis sacris visitatis, & equestri dignitate accepta, navem ingressus, Austrii principatus insignia explicari, tubisque apertè cani jussit. Atque ita domum absque ullo incommodo sospes reversus, cum lætitia & plausu, à suis recipitur. Vxorem deinde accepit Joannam, Alberti Bavari Hollandiæ & Zelandiæ principis, filiam. Wilielmus quoque, post Hedvigis Polonæ obitum, de qua ante memoravimus, uxorem duxerat, Joannam Duraciam, Caroli Pacis, Hungariæ & Apuliæ regis filiam. Sub his igitur principibus, Austria cum suis provinciis aliquot annis pacem habuit. Imperium ea tempestate habebat, Venceslaus Boëmiæ rex, à quo Wilielmum, Germaniæ præfectura, aliquando decoratum Lazius meminit. Hunc anno quadringentesimo supra mille, ob vitæ luxum & ignaviam (à qua cognomen nactus erat) Principes Electores rerum fastigio dejecêre, accedente Pontificis summi calculo. Mox Fridericus Brunsvicensis, à nonnullis Romanorum rex dictus, Moguntini præsulis machinatione occiditur. Discordibus deinde suffragiis, Jodocus Moraviæ princeps, & Rupertus Palatinus electi, cumque ille sexto pòst electionem mense mortuus esset, hujus electio ab omnibus est approbata, Venceslaus regno Boëmiæ contentus, nihil de Imperio ultrà movit.

Albertus Quartus.

Alberti Quarti iter in Syriam 1400.

Joanna Hollandica Alberto nubit.

Joan. Duracia. Wilielmo nupta.

Venceslaus Cæsar.

Rupertus Palatinus Cæsar.

Anno novi seculi secundo, Sigismundus Venceslai Ignavi frater, Hungariæ rex, Alberto Austriaco, ob collata in se beneficia, successionem in regnum suum, eique conjunctas ditiones decernit, si absque hærede masculo ipse moriatur. Quod si filiam vel unam vel plures susceptas reliquis-

Summa detis.

liquiſſet, iis Albertus conditiones genere dignas quæreret, centenaque aureûm numûm Hungaricorum millia, ſingulis in dotem numeraret: hujus rei teſtes ſunt literæ, Vicariatus Imperii ſigillo munitæ, quibus irritas facit alteras, quas olim Iodoco patrueli ſuper eadem re, conceſſerat. Hanc primam, de regno illo ad Auſtriacos derivando, mentionem, inſpectis literis, præterire nolui. Non multò, pòſt exortum eſt Alberto bellum Moravicum, ex hac præcipuè cauſa. Jodocus Barbatus, quem in Rom. Regem electum, obiiſſe diximus, uti Moraviæ ſolus potiretur, Procopium fratrem, paterna hæreditate expellere tentaverat. Is fratris viribus impar, multos ſibi facinoribus ac ære alieno perditos, adjunxit, à quibus adjutus Znoymam ad Auſtriæ fines oppidum, occupaverat, ex quo vicinos non Moraviæ tantùm ſed Auſtriæ quoque agros, deprædabatur. Cumque Jodoco è vivis ſublato, raptores avari, arreptam ſemel licentiam, nec dum deponerent, Albertus collecto ſedecim millium militum exercitu, in eos profectus, Znoymam arcta obſidione cingit. Neque dubium cuiquam videbatur, quin vel primo inſultu, oppidum capi potuiſſet, ſi res ex militaris diſciplinæ ratione, fuiſſet adminiſtrata.

Albertus Quartus Znoymam obſidet.

Aderant in ipſius exercitu, proceres nonnulli, majore domi ob genus & divitias autoritate, quam rerum uſu præditi, quorum conſiliis fiebat, uti omnia malè ſuccederent. Tentata igitur oppugnatione, tormenta muris admota, quòd nulla re præmunita eſſent, facilè injecto igni concremantur. Inde ſegnes ſtatim ad obſidionis moram animi, eorum præſertim, qui adventus ſui terrore debellatum iri ſperaverant. Ita ſæpè in bellum cum aliis educuntur & illi, quos domi reliquiſſe magis ex re erat. Accurrit tandem in caſtra Sigiſmundus rex, & ſocia cum Alberto arma jungit. Procopius verò, & qui cum eò erant, majorem belli molem in ſe parari videntes, ad dolum confugiunt, & per idòneos malarum operarum miniſtros, venenatam utrique potionem exhiberi curant, ex qua Sigiſmundus medicorum ope convaluit. Albertus ſoluta obſidione, lectica Neoburgum delatus, præter veneni vim, ſoluto in dyſenteriam ventre, diem extremum clauſit, ad oct. Cal Sept. anno domini quarto ſupra mille quadringentos. Hæc paulò aliter nonnulli referunt, & eſt apud pleroſque magna in temporum ratione confuſio. Qui verò hæc vivente Jodoco contigiſſe narrant, mortis Alberti anno, de quo conveniunt ſcriptores, refelluntur. Corpus ejus Viennæ ad D. Stephani, apud patrem, eſt conditum. Ex uxore Joanna, quam diximus, filios reliquit Albertum Quintum, & Joannam, quæ Henrico Bojorum regulo nupſit.

Inexercitatus miles plus damni quàm commodi affert.

Albertus Quartus veneno necatur.

1404.

nupsit. Male huic secundam uxorem Lazius attribuit Mechtildem Palatinam, quæ Alberto Sexto multis pòst annis juncta fuit; quod lectoris monendi, non ejus carpendi causa dico. Hunc Albertum cognomento Patientem & Mirabilia mundi alicubi appellatum reperio, quod mira quædam ab eo perpetrata esse, fabulatores quidam, materia ex itinere Hierosolymitano tetorta, suis rythmis evulgarunt. Mirabilia mundi.

A morte Alberti Quarti, filio ejus puero, Wilielmus tutor fuit, qui rei summam semel susceptam, reliquo biennio, quo patrueli supervixit, retinuit. Per idem tempus Neusideli ad Hungariæ fines, prædones quidam itinera, & circumjacentes agros infestabant. Ad quos missi ab Archiduce milites, disturbatis eorum latibulis, nonnullos cædunt, & ad sexaginta captivos Viennam adducunt, quorum pro delicti modo, aliquot suspendio affectis, reliqui aut æs pro capite solverunt, aut in vinculis asservati sunt. Graviter hanc rem tulit Sigismundus Hungariæ rex, erantque inter aulicos, qui, quòd ex veteri in Germanos odio, belli occasionem quærerent, animum ejus verbis exasperarent: indignum esse Austriacos in regnum usque ingredi, & inconsulto rege, captivos inde, quos vellent, ad pœnas Hungarorum genti ignominiosas abripere. Hæc & alia ab illis jactitari, jamque exercitum parari, rumor erat. Wilielmus itaque, ut facti sui rationem redderet, neque bello causam dedisse crederetur, Georgium Pataviensem, & Berchtoldum Frisingensem Episcopos, Præpositum Viennensem Wilielmum, & Rembertum à Waldsee legatos, Budam ad regem misit. Cum verò rex, audita legatione, rem nimis exaggerare videretur, Rembertus in hæc verba locutus esse dicitur. Nolimus sanè quemquam putare, Serenissime rex, nos huc legatos venisse, quod princeps noster bellum aut expavescat, aut deprecetur, sed quod publicæ quietis rationem habeat. Neque enim pacem, aut fecialia jura abs se violata in eo existimat, quod noxios homines merito adfecerit supplicio. Quod si verò decreveris bello injuriam (ita enim interpretari hoc ejus factum videris) persequi, non imparatum usque adeò invenies, nec à suis destitutum auxilio. Ego sanè, ut de aliis qui domi sunt nihil dicam, mille armatos per anni spacium alere paratus, hos meos collegas, ut me potentiores, ita vel tantundem, vel plus etiam præstaturos, non dubito. Hæc cùm ingenuè ac liberè protulisset Rembertus, Hungari, re in consilio agitata, pacatius legatis responsum dedêre, & à bello temperatum est. Eodem anno Wilielmus, nulla relicta prole, obiit. Sunt qui leonem ab eo educatum ferunt, ipso mortuo, cibum à nemi-

Albertus quintus

Rembertus à Waldsee.

1406.

Wilielmi mors.

nemine sumpsisse atque inedia periisse. Hoc genus animalis, primùm ab Hannone Pœno, & post eum, ab aliis nonnullis, cicuratum legitur. Nec defuit nostra quoque ætate, illustris belli dux, qui leonem cicurem suis ipse manibus pavit.

Leo cicur.

Wilielmo mortuo, Leopoldus Fridericus & Ernestus fratres, Austria Alberto relicta, reliquas inter se provincias partiti sunt. Sueviæ provinciæ, quæque Rheno adjacent, Burgovia, Brisgovia, Alsatia, Ergovia & Helvetiis conterminæ ditiones Leopoldo cedunt; Ernesto Stiria, Carinthia, cum Carnis; Friderico Tirolensis comitatus. Cùm verò Albertus Quintus puer admodum esset, tutelam ejus quisque pro se ambiebat. Leopoldo natu maximo, procerum Austriacorum arbitratu, pueri tutela committitur, quam cùm fratres, imprimis verò Ernestus, ad se quoque pertinere contenderet, multæ & graves turbæ, per Austriam extitêre. Ne verò res statim in bellum intestinum erumperet, procerum intercessione impetratum est, uti Ernestus quoque in partem tutelæ admitteretur. Fridericus enim quòd ditiones habebat longiùs ab Austria dissitas, minus eam rem urgebat, magisque pro fratre, quàm pro se ipso laborabat. Sunt qui per vices tutelam menstruo spatio, inter ipsos partitam fuisse, adfirmant. Lazius quadraginta aureorum millia, in annos singulos Leopoldo decreta narrat; quod uti facilè credo, ita mirari subit, quod Caroli Quarti hic meminerit, qui tragœdiam inter fratres ortam sustulerit: is enim annos jam unde viginta mortuus erat. Ejusdem anni æstate jam adulta, Wilielmi uxor vidua, in Apuliam regnum paternum, abiit. Ernestus quoque Stiriam petens, cum Neapolim venisset, à civibus exclusus est. qui Leopoldi rebus studebant, ipsumque pro legitimo principis tutore agnoscebant. Eam rem indignè ferebat Ernestus, sed ne injuriam bello ultum iret, à provincialibus nonnullis intercessum est. Neque verò Neapoli tantum, sed Viennæ quoque & tota passim Austria, varia erant hominum studia, varii animorum motus, cum hic Leopoldi, ille Ernesti partes sequeretur, alius alterutrum, alius utrunque calumniaretur; quæ res multis, præsertim Viennensibus, gravi exitio fuit.

De tutela Alberti quinti contentio.

Ernestus nova civitate exclusus.

Interim rapinis & latrociniis Austria divexabatur. Erant prædones aliquot in loco quodam vulgò Havastain dicto, quorum dux, nocte quadam repentina morte extinctus, in lecto repertus est: quod justo Dei supremi vindicis judicio factum esse interpretabantur illi, qui magnis ab eo

ab eo damnis affecti fuerant. Per eosdem dies & Moravus quidam Socolius (vulgò Scheckl) Laam civitatem astu occupaverat, & præsidio latrunculorum munierat, unde in vicinos agros excurrens prædas agebat, quæque agi aut ferri minus poterant, ferro & igni corrumpebat. Cujus audaciæ uti obviam iretur, Leopoldus conscriptis ex Austria ac Stiria militibus, antistitem Frisingensem præficit, præsidium Ruspachii collocat, & ne diuturna ipsius absentia Viennæ aliquid moveretur veritus, eò revertitur. Frisingensis verò Laam ea animi alacritate oppugnat, uti porta una, defensoribus muro depulsis, vi aperiretur. Eam Wicardus Polheimius, ab uno tantum famulo adjutus, aliquandiu tenuit, donec aliò, nemine id observante, ingruentibus undique telis, pulsus cessit. Hac oppugnatione frustra tentata, ne absque moræ precio tempus tereret, Frisingensis locis quibusdam præsidio collocato, exercitum dimisit. Socolius auctis eo successu animis, præsidia expugnat, nobiles aliquot, pro quibus dimittendis, utque Laam civitatem principi redderet, duo & triginta aureorum millia accepisse dicitur. Sequenti anno bellum intestinum in Austria exortum est, quo nullum atrocius, ab Alberti primi principatu, in eum usque diem fuerat. Provinciales nonnulli & qui in civitatibus magistratus gerebant, de Leopoldi gubernatione, quam ante approbaverant, graviter conquerebantur, impotentius agere, nec pro tutore se, sed pro domino gerere, & rei summam ad se trahere dicebant. Augebat illi invidiam ingens pecuniæ vis, ab Ecclesiasticis, & civibus præcipuis Viennensibus exacta, cujus expensæ, nulla apparebat ratio. Hæc suorum literis ac nunciis edoctus Ernestus, Græcia Stiriæ, ubi tum erat, Viennam propere advolat. Præsto ei sunt Fridericus & Rembertus Waldseji fratres, quorum ille Alberti principis aulæ præfectus erat, & alii nonnulli, utque agnati tutelam in se, & rerum gubernacula suscipiat hortantur. Leopoldus iræ plenus, Neapolim se confert, & contracto raptim milite ecclesiasticorum quorundam, ac procerum cum Ernesto sentientium prædia, invadit. Interim Frisingensis Entesdorffii quam plurimos ex equestri ordine & nobilitate viros ad se vocatos, in Leopoldi fide confirmat. Hi ineunte autumno, junctis viribus contrariæ factionis agros depopulati, Egemburgum, Drosendorffium, & Laam nec opinato adventu capiunt, magnamque ex iis cladem vicinis agris inferunt. Adeò verò afflictus rerum status, adeò miseranda hominum conditio, ut nec cui tutò fidere, quemvè timere deberet, quisquam scire posset, neque parentes à filiorum, neque vicissim hi ab illorum injuriis securi agita-

Socolius vulgò Scheckl facinorosus homo.
Laa astu capta.
Wicardi Polheimii fortitudo.
1407.
Bellum civile Austriacum.
Afflictus Austriæ status.

gitarent. Vt enim quævis factio, quovis in loco armis superior erat, ita subditi eam admittere cogebantur, quorum paulò pòst alterius factionis hominibus pœnas daturi essent. Itinera etiam omnia rapinis infesta, fugam inire prohibebant. Ita miseri illi suo periculo experiebantur, fieri non posse, uti duobus dominis, diversa volentibus, commode serviatur. Vienna interim multis quoque & magnis dissensionum æstibus feruebat, operæ & de plebe homines mechanici, quorum magnus ibi numerus, Leopoldum plerique fovebant, Senatus verò & cives, quique illis ex plebe obnoxii erant, pro legitimo principe, & assertore ipsius Ernesto laborabant. Eorum jussu, quinque tum ex maximis plebis concitatoribus comprehensi, & capitis condemnati, popularium furorem magis etiam accenderunt, nihil tamen absente Leopoldo in præsens ausi, vindictam in suum tempus distulerunt. Interim adnitentibus utrinque proceribus nonnullis, conciliandæ pacis & concordiæ conventus indicitur Claustro Neoburgi. In eo Leopoldi res superior fuit, ita tamen ne frater à tutela prorsus excluderetur. Itaque hic Grætiam Stiriæ petiit, ille magna cum pompa Viennam deductus est, unde Neapolim profectus, Liberalia illic celebravit.

Duobus servire grave.

1408.

Per eosdem dies Fridericus Waldsejus Viennæ vi pulveris tormentarii, incertum cujus fraude, sub lectum abditi & incensi periit, insignis vir, magnaque in principem fide. Hoc nuncio perculsus Ernestus, itinere raptim facto Viennam accurrit. Ea urbs in fide principis & Ernesti mansit, reliquæ ferè civitates pro Leopoldo stabant. Proceres item omnes (nam & ii, qui contra senserant, post Friderici mortem, aut minis, aut promissis incitati, consilia mutaverant) Leopoldi partes sequebantur, solus ex eis Rembertus Waldsejus, apud principem mansit. Cumque jam recrudescere bellum videretur, novus iterum conventus Neapoli habetur, ubi cum nihil ad summam rei effectum esset, ad D. Hippoliti fanum, feriis palmarum convenitur. Re & ibi non transacta, cum domum redirent, Viennensium legati, in insidias præcipitarunt, quas propè Burckensdorfium, Joannes Lavenius & Stephanus Sebeckius collocatas habebant. Vnus ex iis Nicolaus Flustardus occiditur, reliqui Cunradus Vorlauffius Cos. vir strenuus, Joannes Roccius, Nicolaus Vndermhimal cum aliis aliquot, paucis fuga elapsis, capti primum in arcem Chageliam, inde Grattzenstalnam, & tandem Turenbergum rapiuntur, donec duo aureûm numûm millia se daturos pacti, ad duodecimum Cal. Julii Viennam rediêre. Haud multò pòst & Leopoldus eò venit, qui par-

Frid. Waldseji mors.

Cunradus Vorlaufius Cos. Viennensis.

partem mœnium dejici, & catenas, quarum objectu, platearum ingressus, ad subitos incursus, præmuniri solent, auferri postulavit; sed id frustra fuit. Interim multi ex plebe inquieti & seditiosi homines, tempus quod expectarant, adesse rati, ad Leopoldum se conferunt, magistratus atque senatum graviter accusant. Inter criminationum capita præcipuum erat, quod exhausto jam ærario, ut æs alienum fœneratoribus exolveretur, insolitum vino portorium senatus imposuisset. His addebantur & alia, quibus infensus ante in Viennenses Archiducis animus, magis exacerbaretur. Igitur ad Nonas Julias, Cunradus Vorlaufius Cos. Joannes Roccius, Cunradus Rampelsdorfius, Rudolphus Angerfeldius & tres alii in vincula conjecti sunt, nec ullis amicorum aut cognatorum precibus, neque uxorum filiorumque lachrymis obtineri potuit, quò minus quarto post die capitis supplicium de iis sumeretur. Cumque Angerfeldius, qui ætate cæteros anteibat, primus ad necem duceretur, Vorlaufius intercedens. Ego vobis, inquit, dux & consiliorum autor fui, in quibus etsi nulla fraus capitalis admissa est, æquum esse duco, ut præsenti necessitati primus ego me offeram, vos consulem vestrum, eo quo soletis ordine, sequamini. Stupuit ad hanc vocem carnifex, & officium facere jussus, educto gladio, in vestigio hærens substitit. Ibi Vorlaufius: Exequere, inquit, quod jussus es, & timorem omnem exue, ego hanc mortem, quam innocens feram, tibi ignosco. Hæc effatus protensa cervice, magno animo ferrum recipit. Idem & alii fecêre. Horum corpora ad ædem D. Stephani, tumulo illata sunt, ubi ex orichalco epitaphium visitur, cum hac inscriptione: Sta fle plange & cæt. Secundum eorum hominum supplicium, non Vienna solum & reliqua Austria, offensos in Leopoldum animos sumpsêre, sed vicini quoque principes, Hungariæ rex, Boëmi & Moravi fœdus illi & amicitiam renunciarunt. Domi quoque Rembertus Waldsejus, accito Rosembergio ac aliis nonnullis, quibus maximè fidebat, arma in illum sumit, tumultibus, neque tàm bello quàm belli timore, fervent omnia.

Cos. Vienn. cum Senatoribus capite plexi.

Leopol. omnium odium incurrit.

Hunc afflictum rerum statum miseratus Georgius Liechtenstainius Episcopus Tridentinus, qui præpositus Viennæ fuerat, de componendo hoc bello cogitare cœpit. Mox proceres quosdam & magistratus, quibus pacem cordi esse sciebat, ad se vocat, suaque cum ipsis consilia confert. Horum fideli opera, eò res perducta est, ut duodecim viri arbitri legerentur, principes verò sanctè promitterent, se suosque eò staturos, quicquid illi decrevissent, quibus ut major autoritas accederet, Sigismun-

1409. Georgius Liechtenstainius Episcopus Trident.

gismundus Hungariæ rex præses adderetur. Lecti verò fuêre ex provincialium ordine quatuor, totidem ex equestri, & alteri totidem ex reliqua nobilitate. Utque melius omnia procederent, Frisingensis, qui multorum in se odia concitaverat, Vienna excessit. De tutoribus ita agere visum est, uti ad diem octavum Id. Janu. Leopoldus Neapolim commigraret, Albertum in sua potestate haberet, rei summæ præesset; Ernestus turbas & dissensiones ordinum, inter ipsos componeret, ac fratri auxilium ferret, uterque donec concordiæ capita ab arbitris præscriberentur, quietem coleret. Itaque Leopoldus Neapolim, Ernestus cum Remberto Egenfurtum profecti, paulo post Viennam redeunt, in Palatio sedem quisque suam capiunt, & quamvis animi eorum nondum defecati esse credebantur, à neutro tamen aliquid in alterius incommodum aut contumeliam movebatur; ita ut facilè appareret, non tàm fratres inter se, quàm ipsorum aulicos & proceres dissidere, id quod paulò superius de Wilielmo horum fratre, & Alberto Quarto patruelibus, memoratum est. Tandem sub finem Mensis Maji, capita pacis & concordiæ ab arbitris composita, & à rege confirmata, adferuntur, isque per legatos fratribus significavit, si per alterutrum illa violarentur, eum sibi hostis loco futurum. Respiravit igitur Austria, & à latrociniis ac deprædationibus paulatim expurgata est. Viennenses verò Alberto ut legitimo suo hæreditario principi, Leopoldo verò ac Ernesto ut legitimis illius tutoribus fidem dare, inque eorum verba jurare non recusarunt. Ita turbis omnibus compositis adulta jam æstate Leopoldus, Ernestus, Fridericus fratres, & Albertus patruelis filius, congestum per annos plurimos à majoribus thesaurum inter se divisêre. Anno sequenti, quo, Ruperto Imperatori defuncto, suffectus fuit Sigismundus Hungariæ rex, ingens per æstatem pestis Viennæ ac Neapoli orta, sex menses tenuit. Albertus igitur relicta Vienna, in arcem Starckenbergam ab aëris salubritate commendatam, à suis deducitur. Hanc occasionem, declarandi sui in principem studii, Rembertus haud negligendam ratus, arcem in suam potestatem redigit, adjutus ad hoc fideli opera Leopoldi Eckersavii.

Austria latrociniis purgata.

Sigismundus Cæsar 1410.

Pestis Viennæ.

Post paucos admodum dies, rebus pro præsenti copia ordinatis, Egemburgum unà cum principe profecti, literas inde ac nuncios ad omnes Austriæ ordines dimittunt; principem in sua potestate haberi, itaque veniant, ipsumque jam pubertatis annos attingentem, è tutela exemptum, rebus imponant. Dum ea inter ipsos consilia agitantur, interim Leopoldus Viennæ in palatio, graviter ægrotare cœpit. Habebat

Leopoldi Superbi mors.

bebat in altero crure fiſtulam, quam vocant, ſuppurantem, ex vulnere olim arcus diſploſi nervo illato, quam contumacem admodum, exquiſitiſſimis quibusque remediis expugnari, fluxumque ſiſti omnino volebat. Quanquam verò Medici & Chirurgi, ſummum in ea curatione vitæ periculum eſſe dicerent, ille tamen extrema adhiberi remedia juſſit. Obducto itaque vulnere, ſanguis & ſanies quæ ſemel eò derivari adſueverat, intercluſo meatu, per os ac nares ea vi ebulliit, ut obitum illi, quod medici prædixerant, ea res maturaverit. Corpus ejus ad D. Stephani, majorum ſepulchro illatum. Uxor ei fuit Catharina Philippi Audacis, Sequanorum principis filia, ex qua ſecundum Lazium unicam reliquit filiam, comiti Goricenſi nuptam: alii nullam ei prolem fuiſſe dicunt. Fuiſſe proditur, ſtatura mediocritatem aliquantulum excedente, corpore pleno & habitiore, unde Pinguis ſive Craſſus à quibusdam, ab aliis verò Superbus ſive Ambitioſus dictus eſt, quod Francofurti in comitiis, omnes principes magnificentia ſuperaſſet, ubi præter aulicum famulitium, duos & quinquaginta Comites & Barones, in comitatu habuiſſe dicebatur. Dum Leopoldi manibus juſta peraguntur, provinciales, quorum magnus jam numerus convenerant, Egemburgi ſua inter ſe conſilia conferunt, qui de Leopoldi obitu certiores facti, cum neminem jam ſupereſſe putarunt, qui moram rebus aut impedimentum eſſet allaturus, Viennam cum principe proficiſcuntur. Cumque in itinere jam eſſent, Archiducis Erneſti literæ ſuperveniunt, quibus ipſorum conſilia atque iter approbabat, ac Albertum ad ſuſcipienda rerum gubernacula invitabat. Is tunc annum agebat decimum quintum. Itaque cum celeberrima pompa urbem ingreſſus, à clero cum ſacris relliquiis obvio totaque civitate excipitur, feſtus ubique plauſus, fauſtæque aggratulantium voces, & vulgata de Chriſti ad inferos deſcenſu cantilena identidem, ingeminatur, tubarum & æris Campani ſonitu perſtrepente, nihilque earum rerum omittitur, quibus publica civitatis lætitia declarari ſolita eſt. Seorſum deinde & ab Vniverſitate excipitur, orationem habente Francone quodam, Theologiæ profeſſore, tempori & præſenti rerum ſtatui accommodatam, qua inter alia multa Salomonem dicebat & Jeremiam laudatiſſimos reges, adoleſcentem utrumque ad regnum evectos, Danielem quoque etiamnum puerum judicaſſe. Hortatur etiam ut Deum reveritus, ſuorum conſilio uteretur, & æquitatem in omnibus coleret, ſui verò nominis etymon tanquam omen non negligeret, quod Albrecht (Albertus) Germanis

Leopoldus cur Superbus dictus?

1411.

Franco Theologus.

Alberti nominis ety-

mon Germanicum. nis sonat allweg recht (semper æquus) nomen illud patri suo, avo, proavo, ab avoque idem fuisse optimis pientissimisque principibus, in quorum mores vitæque instituta, ipsum quoque abiturum spes esset.

Hanc ejus orationem, non satis æquis auribus excipere videbantur Ernestus & Fridericus Archiduces, quod sui nullam in ea mentionem factam audirent, quorum consilio & opera magis quam procerum, Albertum esse usurum putaverant, quod aliter se habere cum ex provincialium quoque sermone didicissent, suam quisque domum abiêre. Austriaci verò ut sub novo principis imperio omnia essent tutiora, Rembertum Waldseium spectata multis magnisque tempestatibus in principem fide, præfectum aulæ creant, utque regio omnis latrociniis ac rapinis purgaretur, Peregrinum Buchaimium magistrum equitum (Marschalcum provincialem vocant) & cordatissimum quemque ex proceribus publicis muneribus præficiunt. Hinc à bellis civilibus Austria respiravit. Fridericum domi turbæ exceperunt, quarum concitator præcipuus erat Henricus quidam Rotemburgicus, magna potentia & clientelis subnixus, quique inter omnes totius regionis optimates maximè unus præeminebat. Erat enim Athesinæ ditionis, vetustæque arcis Tirolis (unde regioni nomen) & aliorum aliquot locorum præfectus. Nec deerant ex ecclesiasticis quoque & equestri ordine nonnulli, qui principi minùs obsequentes, adversos de ipso rumores ferebant, neque alio ferè nomine, quàm Fridericum cum vacua pera, vulgò appellitabant. Ad horum contumelias facile dissimulabat Fridericus; ab Henrico major metus incumbebat, ut qui summo magistratui absque collega præfectus, maxima secum momenta rerum traheret. Nec desunt exempla, quibus docemur, summa ferè imperia ab iis vel everti vel occupari, quibus maximi honores a principibus delati fuerant. Henricus igitur, exasperato in Principem animo, Sephanum Ingolstadiensem, Ernestum ac Wilielmum Monachienses, Bavariæ regulos, multis magnisque promissis, uti Friderico bellum inferant, inducit: tempus jam esse, quo provinciam à suis olim majoribus, qui Romanorum inde arma depulissent, possessam, sibi vindicare sine magno negocio possint, omnia prona atque facilia esse, imparatum à bello illum, moxque à suis, quibus odio esset, deserendum, se quoque vires non contemnendas ad hanc rem adlaturum. Hanc occasionem arripiendam principes rati, arma expediunt, & conscripto milite, Oenivallem ingressi, Halam, oppidum salis proventu nobile, obsidione cingunt.

Peregrinus Buchaimius.

Henr. Rotemburgic9

Imperia à quibus occupentur.

Henr. Rotem. Bavaros in Tirolim vocat.

Hala ad Oenum obsessa

Erat

Erat eo tempore, Pataviensium antistes, Georgius ex vetusta Comitum ab Hohenloë (alias alta flamma) gente oriundus, ejus interventu, factis in annos duos induciis, ab armis cessatum est. Henricus interim, neque à contumeliis principi faciendis, supersedebat ipse, & aliis, uti idem facerent, exemplo & autoritate præibat, multosque sui ordinis & ex reliqua nobilitate in suas partes pelliciebat, rusticos interim suis juris dictionibus subditos, multis impositis oneribus, impotentiùs divexabat. Sub finem induciarum, Stephanus Bojorum dux, Halam redit, ac canales, quibus salis rivi ex vicino monte deducuntur, destruit. Intercedente Eberhardo Kirchbergico, Augustano Episcopo, res componitur, & Stephanus domum reversus, circa finem mensis Septembris ex hac vita migrat. Circa hæc tempora magnus Tridenti motus & belli intestini initia extitêre. Tumultuabantur nonnulli è populo & plebe Tridentina, contra Georgium Lichtenstainium Episcopum, ab Ecclesiasticis electum. Eorum furori ducem se obtulit, Rudolphus quidam ex nobili Bellenzonorum gente oriundus, summam rei, Episcopo ejecto, apud suos assecuturum se sperans, cujus rei haud inscius esse Fridericus à nonnullis dicebatur. Is cum imperiosiùs jam agere, & Episcopo gravis esse inciperet, Henricus Rotemburgicus, qui fœdus & amicitiam cum Episcopo habebat, Tridentum profectus, urbem nec opinato impetu in potestatem redigit, plerisque locis incensis, & civibus motu quiescentibus, Rudolphum nulla interjecta mora, capitali supplicio affici jubet. Fridericus hæc, suo injussu, in amica civitate, ab homine infensissimo facta, ægerrimè ferens, cum armis eò adcurrit, ad cujus adventum, Episcopus urbe excedit, oppidani Archiducis fidei se suaq; committunt.

Eberhardus Kirchbergicus Episcop. Augustan9.

Tridenti seditio.

Rudolphus Bellenzonus.

Tridentinum ab Henr. Rotemb. vexatum.

Interim Sigismundus Romanorum Imperator, ab initio principatus, nihil antiquiùs esse ducens, quam uti diuturna inter ecclesiasticos dissidia componerentur, missis ad ipsorum primates legatis, generale concilium, jam ante promissum, urgebat, donec tandem à Joanne vigesimo tertio Constantia Sueviæ civitas, concilio locus constitueretur, quò ad statutum diem conveniretur. Is erat ad Calendas Novembres, anni post mille quadringentos decimi quarti. Erant eo tempore tres, quorum quisque verum se pontificem ferens, cæteros vitio creatos contendebat. Joannes quem dixi, Romam cum Italia & Germania pleraque, addictas sibi habebat, & majorem orbis Christiani partem; Gregorius verò & Benedictus, Pisana Synodo exautorati, Cardinales nihilominus creabant, neque pontificatui sese abdicare volebant. Ex iis Joannes Sigismundo

Sigismund9 Concilium procurat.

1414.

mundo receperat, Constantiam se venturum, ea lege ac conditione, uti à Friderico Austriaco, ab alpium descensu, deduceretur, cujus fidei se committere decrevisset. Inter conditiones, hanc quoque fuisse, autores habeo manuscriptos; quod si vel ob aëris qualitatem Constantia, vel alia quavis ex causa minùs ipsi placeret, aut securitati pontificiæ non satis opportuna videretur, ut in alia quavis civitate imperiali, sub fide ac tutela Sigismundi esse ipsi liceret, aut si mallet ex Friderici civitatibus aliquam eligeret, in qua moraretur, ita tamen, ne ante concilii finem longiùs abeat. Itaque sub ejus anni finem, & sequentis initium, Joannes pontifex, imperator ipse, ingensque ex toto orbe Christiano procerum numerus, Constantiam venit, & concilium haberi cœpit. In hoc concilio, Fridericus in ultimum fortunarum omnium discrimen adductus est, qua de re nobis deinceps instituendus est sermo. Cùm rumor, incertis autoribus, tota passim urbe spargeretur, esse inter ecclesiasticos, qui fugam meditarentur; & Joannes ipse non occultis indiciis pœnitentia se duci itineris sui in Germaniam ostenderet; Sigismundus, ne tanti momenti res impediretur, portarum exitus, additis custodibus, observari jussit. Ibi pontifex trepidare, impensiùs fugæ consilia moliri, suamque hac re libertatem violatam dicere. Accedebat ad hæc illud quoque, quòd Imperator pecuniæ indigus, à Pontifice mutuum petebat, quod reipublicæ causa expenderet, qua occasione ille eo præsidio, quod in omnem dubiæ rei eventum, secum attulerat, brevi se destitutum iri videbat. Injecto igitur variis de rebus sermone, pontifex rogare eum cœpit: essétne pacta fide staturus, si ex re sua fore censuerit locum mutare? Sigismundus his verbis perculsus, obnixè orare atque obtestari cœpit, maneret, neque tot regum tot principum legatos ludificaretur, neque committeret, ut res tàm salutaris, quam summo studio præ cæteris promovere ex officio debebat, illius culpa impedita fuisse videretur. Non amplius jam in sua potestate esse, ut discessum illi permittat, neque satis causæ cur id faciat apparere, manendum igitur & concilii finem expectandum. Pontifex nullam in Sigismundo spem esse animadvertens: Fridericum jam anteà sui consilii non ignarum aggreditur: sub ejus fide se illuc venisse, ei se vitamque credidisse, absque eo nunquam alpes superaturum, nunquam Germanis potestatem fuisse facturum, cujus facti etsi maximè ipsum pœniteret, sperare tamen atque confidere, Austriæ eum principem de fide semel data, nihil mutaturum.

Quibus conditionibus Joannes sese Friderico crediderit.

1415.

Concilium Constantiense.

Jo. Pont. fugam molitur,

Imperator Pontifici fugam dissuadet.

Ad hæc Fridericus cognitum se habere dixit, non nisi invito Impera-

peratore discessum parari posse, rem esse periculosam, & invidiæ plenam, se verò, quantum salva dignitate posset, promissa servaturum. Sciebat Fridericus gravissimas de se querelas à Tridentino, Brixinensi, ac Curiensi Episcopis, ad concilium esse delatas, neque in eo foro litem pro se datum iri sperabat. Neque à Sigismundo valdè metuebat, quod munita oppida in vicinis locis possideret, pacemque & fœdus cum Helvetiis haberet. Itaque fugæ consilium initur, cujus non expertem fuisse Moguntinum, quidam affirmant, Cæsari ubique infensum. Cùm igitur dies fugæ constitutus advenisset, (is erat Idus Martii) Fridericus ante civitatem cum Hermanno Ciliæ comite, ludos equestres exercebat, ad quorum spectaculum cum multi exirent, pontifex quoque inter alios, assumpto equisonis habitu, in observatus elabitur, strigoso equo insidens, arcumque ex sella dependentem ferens. Ita ad lacum usque adequitans, lembum ad hoc paratum conscendit, & remigio usus Schaffhusiam proficiscitur. Subsequitur eum Fridericus, & utriusque famuli, qua quisque potest, dilabuntur, herili pleraque supellectili direptui relicta. Joannes paulò pòst Friburgum atque inde Brisacum abiit. Vulgata hujus fugæ fama, maximus per totam urbem tumultus exoritur, concurritur passim & clamatur: Joannem & Austriacum nefarios homines, concilii perturbatores, quovis supplicio dignos esse. Interim Imperatori & concilio literæ redduntur, quibus factum uterque suum excusare nitebatur. Pontifex in Germaniam se venisse, ut œcumenici concilii decretis quibuscunque acquiesceret, eundem sibi animum esse, nec quoquam iturum longiùs, quoad sacro concilio & reipublicæ satisfecisset, quòd verò Constantia discesserit, orare ne ægre ferant, constare sibi facti sui rationes, quas suo tempore esset redditurus. Fridericus verò fidem, qua pontifici obstrictus erat, excusabat, non longiùs iturum esse illum, nec si id vellet se permissurum. Cæterum hæc frustra ab iis fiebant, majorem enim invidiam sibi conflaverant, quàm quæ ulla excusatione hominum animis eximi posset,

Episcopi vicini contra Fridericum.

Jo. Pontif. Constantia fugit.

Imprimis verò Imperator ipse offensam illam gravissimè ferens, de utroque ad concilium quæstus est. Proposito inde edicto, ne quisquam discederet, missis ad Joannem literis ac nunciis, ne longiùs abiret, cavit. In Fridericum verò, infensi multorum animi, reliquos quoque exasperabant. Itaque conviciis passim proscinditur, ut qui malè de relligione sentiret, pejus de ea mereretur, & negocium tam arduum, & reip. Christianæ non solùm utile, sed plane necessarium perturbaret, absque eo

Imperator graviter fert Pontificis & Friderici factum.

S nun-

nunquam pontificem fugæ consilia initurum, nec, quà aut quò fugeret, sciturum fuisse. Indignum esse, qui paulò antè ad Episcoporum querelas, apud judices à concilio datos, se responsurum promisisset, clàm abiisse. Erant præter Episcopos quos suprà memoravi, non pauci comites ac nobiles, qui veteri in principes Austriacos simultate, hoc rerum statu, apertam in eorum perniciem esse fenestram, gaudebant, nihil obstiturum arbitrati, quo minus in ipsorum ditiones involarent. Quòd enim intra paucos annos, eorum opes cum dignitate, in immensum creverant, multi nulla in re ab ipsis læsi, quidam etiam beneficiis affecti, occultis invidiæ stimulis agitantur. Hi Sigismundum, in ultionem hujus tàm insignis contumeliæ instigabant, jam anteà in id propensum. Itaque dies Friderico dicitur, ad quem diem coram Cæsare & Synodo compareret. Cum verò non veniret, contra rempublicam fecisse & majestatis reus peragitur, omnesque ejus subditi à fidelitatis sacramento absolvuntur, omnia ejus oppida & ditiones, prædæ ac direptioni proscribuntur. Dantur etiam ad vicinas Sueviæ, Helvetiæ, & tractus Rhenani civitates literæ: Fridericum Ecclesiæ ac Imperii hostem, concilii perturbatorem, cui quicunque damnum atque incommoda inferre studeret, is non impunitatem solum, sed gratiam quoque ac laudem sibi propositam esse sciret.

Austriacorum fœlicitati invidetur.

Frid. Tirolensis proscriptus.

Notat hoc loco Tigurensium rerum scriptor, insignem quorundam hominum ingratitudinem, qui cum ab Austriacis magna accepissent beneficia, ipsorumque majores, multis jam annis, utriusque fortunæ vices, cum iis tolerassent, jam se in eorum perniciem armabant, non tàm ut Imperatoris dicto audientes essent, aut Synodi patribus gratificarentur, quàm ut suis quisque commodis consulerent, prædaque & direptionibus libidinem explerent, qua excæcati non videbant, etsi Fridericum omni sua ditione exui contigisset, non penes se ejus rei fructum esse futurum, magisque suas vires infractum quam roboratum iri. Inter eos præcipui ab eo numerantur Eberhardus Nellenburgicus, Wilielmus Montfortius, Joannes Tengius, Hugo Werdenbergicus, Joannes Lupodunus, Fridericus Toggenburgicus, & Joannes Dapifer Waldburgicus, Episcopi item Curiensis, & Constantiensis. Itaque arma undique in Fridericum expediuntur. Ludovicus verò Palatinus, cujus soror illi nupta erat, Alsatiam cum copiis ingressus, S. Crucis oppidulum & loca quædam vicina invadit, nullo hostili in affinem animo, sed magis ex composito rem gerens, ut ei provinciæ præsidio esset. Sigismundus autem à comitibus & Sueviæ plerisque civitatibus adjutus seriò rem agit, Steinam, Dissenhovi-

Ingratitudo

Fridericus bello à multis petitur ac ditionib9 exuitur.

hovium, Vitodurum & Frauenfeldam capit. Schafhusia certis conditionibus imperio se tradit. Curiensis, Frid. Toggenburgicus & Lindaviensis Veld-Kirchiam obsidione frustra tentant. Evocantur & Helvetii in belli societatem, qui fœdus sibi cum Austriacis ad quinquaginta annos ictum excusantes, nullo jure arma in ipsos sumere sibi licere, adfirmabant. Sigismundus verò, & concilii patres, nulla ipsos fœderis relligione cum ecclesiæ hoste, & majestatis reo, teneri, contra verò, nisi arma sumerent, eodem quo ipse loco habendos esse contendebant, quin & imperatoriis literis cautum iri, ne fraudem fœderi fecisse videantur, néve Friderico pax & venia ante concedatur, quam fœdus in locum pristinum restitutum ac instauratum sit. His partim exhortationibus inducti Helvetii, arma & ipsi sumunt, vicinamque Ergoviam invadunt.

Veldkirchia frustra obsidetur.

Fridericus inter hæc de Helvetiis, ob fœdus quod dixi, securus, suarumque civitatum fide fretus, nihil magnopere sibi timebat, donec trepidus adfertur nuncius, esse in armis Helvetios, multa jam loca occupata, plura quotidie ad defectionem sollicitari, omnes contra ipsum, neminem pro ipso in armis esse. Tum demùm cœpit, etsi tardiùs quàm debuerat, de rebus suis impensiùs cogitare, & auxilia circumspicere. Pontifex verò de rei eventu anxius, & disturbandi concilii, in quo de abrogando papatu agi sciebat, occasionem per æqua per iniqua quærens, Friderico autor erat: quoniam nullus apud Sigismundum & Synodi patres gratiæ, nullus legitimæ disceptationi reliquus esset locus, ut virili animo defensionem pararet, pecuniam se omnem in hoc bellum liberaliter suppedidaturum Neque enim dubitare se, quin ad primam belli famam, qui Constantia essent abituri, & Sigismundus soluto concilio non diutius iis in locis commoraturus sit, quo abeunte reliqui aut arma temerè sumpta deposituri, aut vi in obsequium redigendi essent. Hanc ejus sententiam, Fridericus & ab initio minus probaverat, & nunc quod in armis Helvetios esse præter opinionem, seque à suis deseri videret, omninò repudiabat, seque æquioribus conditionibus omnia transacturum sperabat. Postquàm verò omnia adversa nunciarentur, & pontifex suas identidem opes jactitaret, tandem de conducendo ex vicina Burgundia & Lotharingio auxilio, consilium cœpit. Dum hæc inter ipsos agitantur, commodùm illò venit Palatinus, qui amicè acceptus, ejusmodi orationem ad Fridericum habuisse dicitur: Vides affinis charissime, quo in loco res tuæ sint, omnes propemodum amici vicini ac subditi tui, exemplo nequaquam laudando, fidem tibi & obsequium renunciant; & quorum maximè o-

Jo. Pont. Friderico bellum suadet.

Ludovici Palatini ad Frideric. oratio.

mè o-

mè opibus tutum te atque securum, adversus quoscunque hostium conatus fore, persasum habes, ii levi fortunæ flatu mutati, primi te deserunt, deserunt verò? imò & arma in te ferunt, aliisque idem ut faciant, exemplo præeunt. Quæ res etsi me ac alios plerosque principes malè habeat, videmus tamen & dolemus, eò rem adductam esse, ut neque tui colligendi, neque vindictæ de tuis sumendæ ulla sit facultas, nisi eum ipsum prius tibi conciliaveris, quo potissimum auctore, ipsi hoc in te suscipere ausi sunt. Id quantumvis prima facie arduum ac difficile tibi videbitur si mihi obsequi animum inducere voles, proclivè tibi ac facilè effecturum recipio. Novit profectò Sigismundus Cæsar, novimus cæteri quoque principes, & superiorum temporum exemplis edocti planè sumus: vicinos tuis ditionibus homines atque incolas, adeò ipsos illud summa ope niti, ut excusso principum ac reliquæ omnis nobilitatis imperio, popularem rebus statum inducant, libereque suis legibus vivant, quæ res ne in exemplum abeat, nobis omnibus, imprimis verò tibi ipsi cavendum est. Quod autem malè affectis domi rebus, auxilium ab exteris advocare vis, id & serum est & inutile. Cæsar primum quemque ex nobilitate sibi conjunctos fortissimas Sueviæ civitates socios habet. Helvetii, acre & bellicosum hominum genus, sub honesti tituli prætextu, semel religione fœderis exoluti, oportuna sibi loca per Ergoviam occupata, manente bello, non reddent. Neque video, quid contra has vires, peregrinus tibi miles proderit, quem si induxeris (quamvis nec illud facilè erit, cum exterorum principum legati, qui ad concilium venêre, id impedituri sint) imprimis Helvetios ipsos, nedum rebus tuis iniquissimos, sed & alios occultè adhuc tibi faventes offendes, & tuos, qvi conciliari alia via poterant, alienos abs te reddes. In tuo interim solo, in tuis quasi visceribus geretur bellum, neque enim Cæsar in hiscè regionibus, quod amittat, habet, tuorum opera in te debellando utetur, & quod dici solet, tuo te gladio jugulabit. Contrà autem si exorata venia, eum tibi conciliaveris, tota rerum scena inversa, omnia tibi ex afflictis læta, ac fœlicia existent, neque enim dubitandum, quin supplici tibi Cæsar veniam ac pacem daturus, amissa restitui jussurus, deque injuria tibi illata, vindictam tecum unà sumpturus sit. Tu modò hoc amicorum monitis dabis, & Constantiam mecum ibis, illic ego te ad Cæsarem ducam, & pro te ipse supplex fiam. Hæc ubi Ludovicus dixisset, cæteri qui aderant, orare ac hortari cœperunt, ne suis ipse rebus deesset, nihil ejus honori & existimationi obfuturum, si Cæsari, si concilio supplicem se ac obsequentem exhi-

Helvetii bellicosi.

exhibuerit, multò id commodiùs atq; laudabilius esse, quàm belli consilia agitantem, in extremum discrimen omnia adducere. His Palatini & aliorum exhortationibus inductus Fridericus, Constantiam cum illis proficiscitur, ubi se conjunxit illi Fridericus Norimbergæ Burggravi9, Marchiæ & Electoratus Brandenburgici curator, quo in eodem concilio pòst donatus est. Hi in Franciscanorum sodalium monasterio ad Cæsarem admissi, & cum Friderico supplices pacem ac veniam exorarunt, ea lege, ut is Cæsaris potestati se suaq; omnia permitteret. Ita paulò pòst futurum, ut omnia sibi redderentur, persuasus, scribit ad civitatum suarum præfectos ac Magistratus, ut Sigismundo se tradant, eosq; interim à fidei juramento liberos esse jubet. Erant inter civitates nonnullæ, quæ jam antea id fecerant, quædam etiam Cæsari pecuniam numeraverant, ut Imperii civitatibus adscriptæ, nullo unquam post liminio ad veterem dominum reverterentur, reliquæ, quæ in fide hactenus manserant, paucis exceptis, in Sigismundi verba juraverunt. De Helvetiis illud annotatum invenio: quod, cùm capta plæraque Ergoviæ loca, partiri inter se vellent, soli ex ipsis Vrii, in nulla prædæ partæ censeri voluerint. Dicebant enim, Cæsaris jussu se militasse; fœdus sibi non bellum cum Friderico, neque ex ipsius incommodis sua se commoda metiri, justum esse. Hoc eorum responsum cæteris risum movit. Dum hæc in Suevia geruntur, Tirolenses ac Athesini, ne & ipsi novum acciperent dominum, & ab Austriacis divellerentur, Ernestum Archiducem ad se vocarunt. Is, ne omnia simul fraternæ ditionis loca, ab aliis occuparentur, in Tirolim venit, ac Oeniponti ordinum conventum agit, ubi nascitur ei ex Cimburga Semoviti Massoviæ Ducis filia, Fridericus Romanorum posteà Imperator, nono Calend. Octobris, anno ejus ætæ decimo quinto. Ernestus inde Bocenum atque alia loca adit. Cumque & in Tirolim legati à Cæsare cum literis Friderici venissent, Ernestus eos retrò, unde venerant, abire & Cæsari nunciare jussit: satis ipsum à fratre magnificè muneratum tot civitatibus, quam rem si antea scivisset, in tempore se occursurum fuisse, jam verò & sibi aliquid relinqui, haud iniquum videri. Sigismundus occupatam ab Ernesto regionem armis invadere, majoris negocii rem esse, neque promptos se principum animos in hoc bellum habiturum videns, ad res Concilii promovendas animum adjecit, in quo omnia turbis plena, operam ipsius desiderabant. Fridericus verò (etsi pontificem fugitivum jam Rattolficellam usque deduxerat, isque in concilii potestate esset) Constantiæ moras trahebat, Sigismundi reconciliationem, & amissorum recuperationem,

Frider. Constantiam redit.

Vriensium æquitas erga Fridericum.

1415. Frideric. VI. posteà Cæsar ejus nominis IIII. nascitur.

Frid. Joann. pontificem concilio restituit.

nem, nequicquam expectans. Cùmque à malevolis quibusdam quotidie vexaretur, qui lites ei graviſſimas intendabant, conqueri cum iis cœpit, quorum ſuaſu inductus, eò ſe contuliſſet. Illi ad cæſarem intercedebant quidem, ſed præter verba & ſpem meram, nihil obtinere poterant. Igitur Fridericus ipſe illum adit, iniquè ſecum agi queritur, qui cum ſe ſuaque omnia, quæ in poteſtate habuerat, eius fidei commiſiſſet, omnibusque præſidiis exutus eſſet, nihilominus adverſariorum criminationibus ac inimicorum injuriis impeteretur, quibus niſi integro ſtatu reſpondere non poſſet, jam enim non ſui juriis ſe, ſed ſub ejus fide ac tutela eſſe, cui ſe tradidiſſet. Sigismundus ad hæc reſpondet, nemini ſe jus ſuum adimere ex officio poſſe, multos ei ſua quemque ex cauſa infenſos, ut judicio ſe ſiſtat poſtulare, quibus ubi ex juris formula reſponderit, tum ipſi integram in illos actionem inſtituere, pari jure licere.

Fridericus facilè intelligens, nullam ſibi in Sigismundo ſpem, nullum in reliquis principibus præſidium eſſe, ſuosque omnes non defeciſſe ſolùm, ſed quod vindictam & pœnas timerent, hoc agere, ne ex ea fortunæ iniquitate emergere ſibi liceret, præterea & literis & nunciis apud Tirolenſes rem ſuam non ſatis ſecurè in ſtatu verſari admonitus, captata occaſione Conſtantia diſcedere decrevit. Ferebatur enim rumor nonnullos Oeni ac Atheſinæ vallis incolas, occulta cum Cæſare conſilia habere, quod etſi vel falſum eſſe, vel minimè proceſſurum putaret, de procerum tamen quorundam fide & propenſioribus in fratrem Erneſtum ſtudiis ſollicitus, conſcenſo equo, cum paucis conſciis civitate excedens, in Tirolim evaſit. Sunt qui ab hoſpite quodam ſuo adjutum ac deductum eſſe dicunt.

Frid. Conſtantia diſcedit.

Poſt ejus diſceſſum, Jacobus Laudenſis Epiſcopus, Italicæ nationis præſes, ſacroſanctæ generalis Synodi nomine, literas dedit ad Petrum Sporum militem, Simonem & Eraſmum de Thunno, Hiliprandum Gleſium, & reliquos in Ananiæ ac Solis vallibus, Tridentinæ Eccleſiæ Syndicos, ac fiduciarios, hoc argumento: Cum omnis poteſtas ex Deo ſit, nihil ad humani generis conſervationem utilius eſſe, quam ut iis qui magiſtratum gerunt pareatur, qua una in re, vera ac ſolida laus conſiſtit. Cum igitur Georgius ipſorum Epiſcopus, à Friderico Auſtriæ principe, multis magnisque incommodis affectus, vindictæ omni cupiditate vacuus, nihil aliud in votis habeat, quàm ut ſublatis inimicitiis, in priſtinum dignitatis gradum reſtitutus, ſuamque ſponſam recuperare poſſet: dandam ipſis operam eſſe, ut Fridericus cum illo in gratiam redeat, & Eccleſiam illis

Jacobi Laudenſis literæ ad Tridentinos.

illis suam malè affectam restituat. Ea in re si quod sui officii est fecerint, id Deo Opt. Max. & Synodi patribus, Ecclesiam Dei repræsentantibus gratissimum fore, sin minus, pro conservanda Ecclesiæ tranquillitate, se, etsi cum animi dolore, processuros. Datum Constantiæ VIII. Calend. Junii, anno decimo sexto supra mille quadringentos. 1416.

Interim Fridericus, cum in Oenivallem ad suos venisset, turbata omnia per absentiam suam invenit. Nobiles plerique & Ecclesiastici ordinis primates, Ernesto fidem dederant, eumque ut legitimum suum principem agnoscebant. Civitates verò nonnullæ, & rustici plerique Friderico adhærebant, neque ab eo, cui semel fidem & obsequium juraverant, nulla injuria lacessiti deficere volebant. Apud hos igitur, gravissimas de fratre Ernesto ac cæteris ordinibus querelas instituit Fridericus: illum non jam pro curatore se gerere, sed principem ab his ad rerum gubernacula collocari, qui se vivo, hæreditatem suam cernerent, gravius se atque indignius hoc ferre, quam si Cæsar omnia in suam potestatem redegisset. Hæc & alia queribundus, successum rei atque exitum expectabat, plures quotidiè ad suas partes adjungere studens.

Friderici de fratre querelæ.

Eodem anno, circa medium autumnum, adnitentibus præcipuè Ludovico Palatino, Bavariæ Duce, ac Eberhardo Neuhusio Salisburgensi præsule, omnis controversia, quæ Vdalrico Brixinensi Episcopo, cum Austriacis fratribus fuerat, composita est, & Vdalricus Cancellarii officio ac titulo, quo anteà, functus etsi cum Friderico in gratiam redierat, partibus tamen Ernesti addictior fuit. Vt verò & inter fratres omnia transigerentur (neque enim aliter rerum status incolumis conservari poterat.) Merani statuum conventus est habitus, in quo cùm de rei summa nihil convenisset, alius Oeniponti indicitur. Antequam verò is dies adveniret, Vdalricus præsul, cum Ecclesiastici & equestris ordinis primoribus, non inscio Ernesto, fœdus facit, & de communi consilio decernit, in proximo conventu provinciales de omni controversia sine provocatione arbitros fore, quorum judicio uter principum stare noluerit, in eum se arma, ut in hostem, pro alterius defensione, sumpturos. Quinque item præfectos constituunt, quorum singulis binos consiliarios adjungunt. Id fœdus cum in fraudem suam pactum esse, multosque ipsius assensu omnia fieri persuasos subscribere videret, vulgatis literis ostendit, nullum se fœdus, nulla fœderis decreta agnoscere, quæ ab adversæ factionis hominibus, se inconsulto, essent composita. Obtestatur itaque omnes, ut datum semel fidei sacramentum servent, neque famæ suæ per jurii

Controversiæ inter fratres Austriacos & Episcopum Brixinensem componuntur.

Friderici & Ernesti fratrum dissidium.

jurii perfidiæque notam inurant; Ernestus contrà, missis ad quinque præfectos ac reliquos conjuratos literis, ut in fœdere permanerent hortabatur. Jamque res ad bellum intestinum atque adeò fraternum spectabat. Pro Ernesto ecclesiastici ac nobiles stabant: Fridericum civitates, & agricolæ juvabant, sub quo mitiùs se habitos, quàm sub præfectis, palàm testabantur.

Hunc rerum statum miserantes nonnulli cæteris cordatiores, fratrum animos ad concordiam sollicitare, & impium hoc bellum, ex quo Cadmæa tandem victoria, & certus reipublicæ interitus expectandus erat, deprecari non desinebant, neque fratres ipsi, rem in ultimum adducere discrimen aut ex re sua, aut ex dignitate esse, arbitrabantur. Tenuit tamdiu hæc controversia, donec tandem sub anni ejus finem, conciliatis ipsorum animis, omnia amica disceptatione transacta sunt, & Friderico hæreditarius Tirolensium principatus cessit. Ernestus in Stiriam rediit, in Suevia verò omnia adhuc Friderico adversa erant, & Constantiensis Synodi patres, assiduis Tridentini querelis ac precibus moti, Sigismundum in vindictam, ab illo sumendam, extimulabant. Crimini illi dabatur, quod clàm Constantia ela[illegible], neque juri se sisteret, neque Tridentino adempta redderet.

Pax inter Frid. & Ern. fratres.

Cæsar itaque nova iterum diplomata, novas proscriptionis tabulas fieri, & ad templorum valuas, ita ut de plano legi possent, proponi jubet. Tandem verò Fridericus, ut & Suevicis rebus consuleret, ac Sigismundum Cæsarem placaret, Merspurgum se contulit, ubi primùm actio inter ipsos instituta est, circa medium Aprilem. Mox Cæsarem constantiam reversum secutus, Guilielmo Montfortio ipsum deducente Tetnangam usque, post unum atque alterum colloquium, intercedentibus quibusdam principibus, cum Cæsare in gratiam rediit, & suarum ditionum possessionem, solenni ritu, ab eo publicè accepit Octavo Calend. Maji, numeratis (ut quidam prodidêre multæ nomine) triginta aureûm nummûm millibus. Sigismundus verò accepta pecunia, promissi fidem se liberasse adfirmabat, si operam daret, ut Friderico eæ civitates redderentur, quæ in sua potestate etiamnum essent, neque ad ipsum redire detrectarent, neque inter Imperii civitates asscriptæ essent. Erat enim varia civitatum fortuna, & diversa aliarum ab aliis conditio, quarum nonnullas Cæsar aliis oppignoraverat, in quibus erant VeldtKirchia, Frauenfelda, Heilgenbergum, & pleraque Ergoviæ oppida; quibusdam verò diplomata dederat, quibus cavebatur, ne unquam ab imperio,

Fridericus denuò proscriptus.

Frider. Cæsari conciliatus.

rio, cui sese tradiderant, dissociarentur, ea erant Schafhusium, Rheinfelda, Dissenhovium & Cella. Igitur Fridericus, summam in recuperandis iis locis difficultatem esse videns, hoc negocio in aliud tempus dilato, ad componendas Tirolensium res, & compescendam nobilium quorundam contumaciam, animum intendit, uti suo loco dicetur.

Dum hæc in Suevia & vicinis ei locis geruntur, interim sub Alberto Austria tranquillo rerum statu florebat, omnibus latrociniis, mutuisque injuriis, legum vigore, ac pœnarum metu, sublatis. Magna in eo principe, à primis statim adolescentiæ annis, elucebat indoles summarumque virtutum spes, quam augebat accurata educandi ac instituendi diligentia. Sanis igitur cordatissimi cujusque, imprimis verò Remberti Waldseji consiliis usus, summa cum æquitate jus dicebat, neque de parvis etiam delictis convictos multâ eximebat, neque suis domesticis, quantumvis charis, nimis connivebat. Hinc maxima sequuta est totius provinciæ tranquillitas, omnibus tutò commeantibus quà cuique libitum erat. Præceptore ac morum informatore puer usus erat Andrea Blanco homine sacerdote, quem adolescens ad rerum gubernacula admotus, etsi quibusdam proceribus invisum Scriniis præfecit. Is verò ætatem postea excusans, à negotiis aulicis hominumque strepidu ac invidia, ad otium vitamque religiosam se transferens, constructo D. Dorotheæ collegio, præfectus fuit, ac in ejus locum suffectus est Casparus Schlickius Misnensis, qui Comitis titulo & insignibus auctus postea sub Friderico Cæsare. Sigismundus verò Cæsar, post Constantiensis Synodi exitum, ad regnum Boëmiæ sibi asserendum animum adjecit, nam Venceslaus rex ejus frater, anno octavo & decimo, nullis relictis liberis diem obierat. Apud Boëmos verò, & sub regis decessum, & in ipso interregno, turbulentissimus erat rerum status, omniaque intestinis fervebant tumultibus, hac præcipuè ex causa.

Alberti Quinti præclara indoles

Andr. Blancus.

S. Dorotheæ collegium. Caspar. Schlick.

1419.

Venceslai ignavi mors.

Joannes quidam Hussus, cum assecla suo Hieronymo Pragensi, à concilii patribus hæreseos condemnatus, flammisque exustus fuerat, ejus vero doctrinam, multi passim in Boëmia amplexi, arma in imbelles monachos ac sacerdotes sumpserant, suamque hæresin mordicus retinere, ac cum vitæ fortunarumque periculo tueri, animum induxerant Sigismundum autem maximè oderant, ejusque imperium detrectabant, genti suæ iniquum esse, & Hussum fraude & perfidia in mortem adduxisse, palàm criminabantur. Hussus enim Constantiam vocatus, fiduciæ tabulas à Cæsare acceperat, quibus cùm satis sibi cautum esse putaret, in vitæ periculum

Joann. Huss & Hieronymus Pragensis.

culum se dedit, decernente Synodo, non servandam hæretico fidem. Hussitæ igitur, in monasteria & templa irruunt, sacram suppellectilem diripiunt, vetustos Ecclesiæ ritus abolere, suos stabilire satagunt, mox affluente hominum multitudine, arcem Vicegradensem, Pragæ novæ mœnibus vicinam, expugnant, præsidia oportunis Pragæ minoris locis collocata, deturbant. D. Venceslai arcem in monte sitam, obsidione cingunt. Hunc rerum statum Sigismundus, Sophiæ reginæ fratris viduæ, ac aliorum nunciis edoctus: Brunnæ prima Moraviæ civitate conventum indicit, eoque se ipse confert. Adfuit & regina vidua, & Boëmorum magna frequentia, Pragæ enim inter factiones, induciæ quadrimestres factæ erant. Post solutum Brunnæ conventum Cæsar Vratislaviam Silesiæ urbem, profectus est.

Hussitarum secta in Boëmia.

Induciæ quadrimestres.

Circa hæc tempora, adnitente Remberto, ac aliis nonnullis Alberto Archiduci, desponsa fuit Elisabetha, Sigismundi Cæsaris filia, admodum adolescentula. Lazius à Casparo Schlickio matrimonium hoc conciliatum esse adfirmat, qui Cæsari à Secretis antea fuerat: Credibile etiam est Cæsarem, propter Boëmos assiduè tumultuantes, hanc affinitatem sibi oportunam duxisse. Sunt, qui Polonicas nuptias ultrò oblatas, recusasse Albertum ferunt, nondum fortasse obliterata ejus contumeliæ memoria, quam Guilielmo ipsius agnato factam esse, superiori libro memoravimus. Interim Pragæ induciarum dies exierant, & Hussitæ quam maximas sibi vires adjungere adnitebantur. Quatuor imprimis militiæ præfectos sivè tribunos creant, quorum ductu, reliqua multitudo regeretur. Inter illos primùm facilè locum occupavit Joannes quidam Trosnovius, honesto apud suos loco natus, & in aula regia educatus, qui à primis adolescentiæ annis armorum usu insuetus, magnam sibi fortitudinis ac industriæ laudem paraverat. Huic ob amissum casu oculum, patrio idiomate Cisca, quod monoculum denotat cognomen datum. Sunt, qui privato quodam in monasticæ professionis viros odio, incitatum fuisse asserunt, ob allatum à quodam monacho sorori ipsius, virginibus sacris ascriptæ, vitium: constat sanè, eum ordinem, magnis ab illo incommodis vexatum. Cisca igitur post secundas aliquot velitationes, ac monasteriorum expugnationes, castra, quæ ad Lusinitium amnem habebat, loco natura munito, muris circumdat, & qua parte amnis non erat, arce ac fossa munit, Tabor à castris vernaculo sermone appellat. Id postea Hussitis præsidium fuit, qui & Taboritæ dicebantur. Pelsinam deinde civitatem astu capit.

Alberto Elisabetha Sigis. Cæs. filia desponsa.

Joann. Trosnovius, cognomine Cisca.

Cisca Tabor oppidum condit.

Taboritæ.

Inter

Inter hæc, Pragæ quoque tumultibus plena erant omnia, & Czeneo Vartembergicus D. Venceslai arcem, cui præerat, Hussiticæ factionis civibus tradidit. Mox facti pœnitentia ductus, exorata per literas venia, submissis à Cæsare legatis, eandem restituit. Cæsar verò, collecto per Silesiam milite, & auxiliis convocatis, Boëmiam ingressus, Cuthnam primùm duxit, ubi arcem, à Pragensibus obsessam esse audiens, eò accurrit ac ferro, via aperta, commeatum, suis jam fame propè confectis invehit, atque ut Pragenses ab oppugnatione arcis averteret, urbem eorum obsidet. Erant in ipsius castris, Albertus Saxoniæ, & Fridericus Brandemburgicus Marchio. Albertus item Austriacus, cum quatuor equitum millibus, qui toto eo bello, egregiam socero operam navabat. Tenuit ea obsidio ad sex ferè septimanas, neque ad rei summam aliquid tentabatur. Pragenses enim ab oppugnanda arce, ad suarum quisque rerum defensionem conversi, pro aris ac focis pugnabant, strenuè ipsos juvantibus Taboritis, magnaque hominum multitudine, indies cum armis eò confluente. Qui urbi præerant, ne populares regi conciliarentur veriti, astu eos uti probra in illum & convicia palàm decantarent instigabant. Ea re animadversa, Sigismundus omnium maledictorum impunitatem, per præconem proclamari jussit. Ita tandem Cæsar, post aliquot pugnas, non satis fœliciter tentatas, hoc obtinuit, ut pactis induciis arcem ingressus, coronam regni susciperet, quo facto æquiores in se Boëmorum animos fore sperabat. Cum verò præter spem, nihil eos de pervicacia sua remittere videret, relicta Praga Cuthnam rediit, fortunæ cedens, quam ut aliis in bellis, ita hoc Boëmico, etsi cætera egregius, propitiam habere non potuit. Albertus quoque in Austriam reversus, quæstionem de Judæis quibusdam instituit, qui sacrum Eucharistiæ panem, impiis manibus temerè violasse convicti, flammis ultricibus exusti sunt.

Sigismund. bellum in Hussitas movet.

1421.

Sigism. Pragæ coronatur.

Sigism. bello infœlix.

Judæorum in Austria scelus & pœna.

Circa hæc tempora Sigismundus editis publicè tabulis, quibus parentis sui Caroli Quarti, singulare in Austriacos studium, & præclara Alberti in se merita recensens, Elisabethæ hæredi filiæ ejus conjugi de Hungariæ, Boëmiæque & Moraviæ possessione cavit, quas unica hæres esset accessura, si absque mascula prole ipse decederet. Quod si alteram adhuc filiam nasci contigerit, tum Elisabetha, utrum vellet è duobus regnis unà cum Moravia eligens, alterum sorori relinqueret. Datæ Posonii die dominico ante Michaëlis, anno M. CCCC. XXI. Sequenti anno, qui ejus seculi secundus & vigesimus fuit, Elisabetha Sigismundi Cæsaris filia, Viennam adducta est, & nuptiae solenni ritu celebratae sunt.

1422.

Alberti quinti nuptiæ.

Interim Boëmi aliquot proceres, ac senatus Pragensis, abdicato Sigismundo, Vitoldum Lituaniæ Ducem, per legatos in regnum vocant, is Coributum patruelem eò misit. Cisca verò hoc ipsorum consilium minimè approbans, nullum potius regem malebat. Moxque arreptis armis, per Moraviam prædabundus in Austriæ fines excurrit, cumque pecora omnia ab incolis in proximam Danubii insulam transportata audivisset, callido commento, quos habebat boves & porcos, in ripæ marginem adactos, verberibus affici jussit, quoad clamore sublato, reliqui ex insula ad ipsum tranarent. Cum præda domum reversus, intestinum in Pragenses, eorumque socios bellum suscepit, cumque castra jam ad urbem haberet. Joannes quidam Rochezanus ad ipsum egressus, omnia composuit dissidia, & Cisca cum Pragensibus in gratiam rediit. Cæsar verò, qui Silesios jam ac Misnenses, multaque aliorum auxilia in armis habebat, magnamque rei benè gerendæ spem in Boëmorum discordia posuerat, postquam inter se conciliatos esse audivit, astu Ciscam aggreditur, regni gubernationem, magnosque honores cum peramplo stipendio offerens, quæ dum parantur, Cisca pestilenti vulnere tactus, obiit. Hæc, ut & sequentia Cæsaris cum Boëmis bella, cum nostri instituti non sit exactè omnia persequi, breviter meminisse propter Alberti cum ipso affinitatem, bellique societatem satis esse duximus, reliqua ex aliis peti possunt.

Ciscæ astutia.

Joann. Rochezanus.

Cisca è vivis sublato Taboritæ, qui Orphanos sese vocabant, duos in ejus locum præfectos creant, nomen utrique Procopius, alteri Rasus, Minor alteri cognomen fuit. Rasus, quem & magnum posteà vocarunt, primos sub Cisca ordines duxerat, & ab exorto primùm bello Moraviæ à suis præfectus, ut in ea Hussi doctrina propageretur, operam dederat. Eam verò provinciam Cæsar Alberto, genero suo, dotis nomine, aut (ut quidam volunt) quod ægrè illam à Taboritarum injuriis defendere posset, dono dederat. Per Moraviam igitur in Austriæ fines ingressum Taboritarum agmen, Zuetlam oppidum cùm noctu diuque oppugnaret, Albertus cum suis accurrens, manum cum Boëmis conseruit. Pugnatum est in quartam usque horam dubia victoria, tandem Boëmi, amissis curribus, prælio excessêre, & Albertus castris exutus, quoque abiit.

Orphani. Procopius Rasus & Proco-Minor Orphanorum duces.

Moravia Alberto cedit.

Alberti cum Taboritis conflictus.

Non multis post diebus, Rasus cum recenti exercitu accurrens, Rhetium oppidum obsidione cingit, vi expugnatum diruit. multosque in eo mortales trucidat, Burggravium Magdeburgensem, Hardeccium Comitem, Hussitis infestissimum, qui loco præfuerat, Pragam mittit; ubi in carcere postea obiit. Effusi in prædam & agrorum direptiones Boëmi cum

mi cum Bavarorum exercitum per ſylvas Tachoviam verſus iter habere audiviſſent, eò ſeſe contulêre.

Inter hæc Martinus pontifex, ut naſcenti morbo in tempore occurreret, Cardinalem Vintonienſem, ex Angliæ regum proſapia oriundum, cum mandatis in Germaniam legavit, quo Cæſaris ac cæterorum principum animos in bellum, contra pervicaces Boëmos gerendum, exhortaretur. Eo adnitente tres conſcripti fuerunt exercitus. quibus cum Imperio præfuêre Saxoniæ Dux, Marchio Brandemburgicus, ac Epiſcopus Trevirenſis Electores. Saxonem ſequebantur Haſſi, Thuringi, Saxones,& maritimarum Germaniæ civitatum auxiliares copiæ: Marchionem Franci orientales: Trevirenſem Rhenani: Imperiales Sueviæ civitates & Bavari. Hi ad primum de Boëmorum adventu nuncium, nulla re magni alicujus momenti perfecta, retroceſsêre. Impedimenta & machinæ bellicæ hoſti in prædam relicta, qui hoc rerum ſucceſſu efferatior, non tantum domi omnia pro libito agebat, ſed vicinis quoque gravis erat. Sigismundus omnes hactenus in Boëmia conatus irritos cadere videns, Norimbergæ cum plerisque Imperii principibus, de belli ratione conſilia inſtituit.

Vintonienſis Cardinalis.

Germanorū expeditio in Boëmos.

Interim Pontifex, Julianum Cæſarinum Cardinalem S. Angeli eximia ob prudentiam vitæque integritatem autoritate virum, in Germaniam legat, ut extirpandæ Boëmorum hæreſi, bellum paret, ac Synodo Baſileenſi mox futuræ præſideat. Is Norimbergam profectus, pro negocio ſibi injuncto apud Caeſarem, reliquosque principes effecit, ut nova iterum auxilia, novae copiae decernerentur, & majori mole bellum in Boëmos moveretur. Rei ſummae praeficitur Fridericus Brandemburgicus, cui aderant Joannes & Albertus ipſius filii, Fridericus item Saxoniae, & Albertus ac Chriſtophorus Bavariae principes. Epiſcopi quoque Herbipolenſis, Bambergenſis ac Aichſtettenſis aderant. Moguntinus, Trevirenſis ac Colonienſis auxilia haud contemnenda miſerant. Advenerant quoque, Georgianae Suevorum ſocietatis milites, eratq; in armis totum ferè Imperium, praecipuè verò ſacerdotes, magna cura in hoc bellum incumbebant. Praeter hos omnes, Albertus quoque exercitum per Moraviam in Boëmiam ducere juſſus, aderat, ſed cùm Cardinalem cum aliis tardiùs ſe movere, neque ad conſtitutum diem adeſſe videret, retroceſſit. Mox Julianus cum numeroſo exercitu, hoſtium fines ingreſſus, villarum aliquot incendia excitat, obvia quaeque vaſtat. Eduntur multa avaritiae & crudelitatis exempla, nec ulla aut ſexus aut aetatis habetur ratio.

Julianus Cæſarinus Cardinalis.

1416.

Julianus Sævus in Boëmos.

Juliani ac Germanorũ fuga.

Non terruit hostem ea res, sed in vindictam potius armavit, cujus adventum Germani minimè expectantes subito quodam pavore correpti fugam iniêre. Cardinalis ea re perterritus per interpretem fugientes allocutus hortatur, maneant, neque multi paucos, militiae experti rudes, cum totius gentis ignominia fugiant, rem esse cum haereticis Deo invisis, à quo certam promitti victoriam. Haec & alia multa surdis nequicquam auribus ingerebantur, effusa capessitur fuga, qua & Cardinalis cum aliis abripitur. Accurrunt Boëmi, auctis ex hostium metu animis, & ultimum fugientium agmen aggressi, nonnullos cedunt, impedimenta in sylvarum concædibus relicta auferunt, castra diripiunt, inventa in illis Cardinalis insignia, pro ludibrio circumferunt.

Cardinalis Juliani ad milites exhortatio.

Inter hæc Albertus Austriacus, ad primum motæ in Boëmos expeditionis nuncium accurrens, Præzoroviam munitum oppidum obsidione cingit, mox verò de reliquorum fuga edoctus, seque hosti imparem agnoscens, retrò in Moraviam movet, eamque nondum sibi dicto audientem subjicere aggreditur. Pervaserat in eam Boëmorum hæresis, cui addicti qui erant Orphanorum ac Taboritarum fœderibus illigati, quorum viribus tutos se fore confidebant, Alberti juxta ac Sigismundi ipsius imperium aspernabantur. Igitur Albertus, qui integrum ex Boëmia exercitum reduxerat, oppida quædam vi capta diripuit, quingentos circiter pagos exussit, agros vastavit, itaque provincialium res afflixit, ut pace ac venia impetrata dominum agnoscerent, ac in relligionis negotio, quicquid futura Basileæ Synodus decrevisset, id se ratum sanctumque habituros reciperent. Solus itaque Albertus, reliquorum quiescentibus armis, rem satis fœliciter gerebat. Vnde & proditum memoriæ invenio, Boëmos ac socios ipsorum Moravos, etsi pluribus ab Alberto incommodis affectos, minus tamen ipsi, quàm reliquis Germaniæ Principibus offensos fuisse, ut quem & justam habere belli causam, & cordatè illud administrare dicerent. Quòd verò tot tantisque conjunctis viribus, nullum operæ precium fieri potuisset belli, mirabantur omnes, variasque pro suo quisque ingenio commentabantur causas. Sunt in manuscriptis qui asserunt, Cæsarem noluisse Boëmiam hoc bello nimis vexari, quam alia occasione ad obsequium perduci posse non desperaret. Id quidem constat, nihil toto eo tempore ab illo factum, neque ipsius sed Cardinalis ductu Germanos militasse.

Albertus Moraviam subjugat.

Boëmorum animi proclivi in Albertum.

Henr. Rotenburgius bonis exuitur.

Inter hæc Fridericus Tyrolensium princeps, nobilium quorundam conatibus obviam eundum ratus, Henricum Rotemburgicum, omni prorsus

ſus ditione exuit, qui pœnam capitis deprecatus, filiam illi ſuam commendavit. Ea Beroni Rechbergio ex matre Duciſſa Teccenſi nato, poſtea nupſit. Eandem cum Henrico fortunam ſortitus eſt, Calderani Dominus, qui viginti millibus aureis: Vdalricus & Guilielmus Starckenbergici, decem millibus annuorum redditūum exuti ſunt, eorum auſpicia ſecuti, Georgius & Joannes Toreri ab Horenſteino, Bernardus item & Georgius Waldeccii, ac alii nonnulli. Pro Toreris poſtea & Waldecciis interceſſit Albertus Bavariæ dux. Reliquis adempta inter alia dominia, Stain, Ritten, Gries, proverbio locum fecêre, quod Fridericus, proceres ſuos gravi morbo laborantes (voces enim illæ ſingula morborum nomina referunt,) miro curationis modo, iis liberavit, & vacuam tandem peram reſarcivit. Paris quoque Lodronius, qui principem offenderat, admiſſorum venia exorata, aliquando poſt ditioni ſuæ reſtitutus eſt.

Tirolenſes Friderico rebelles puniti.

Frider. ſuos à periculoſis morbis liberat.

Inde ad res Suevicas ſeſe convertit Fridericus. Mittuntur igitur à Friderico, Eberhardus Kirchbergicus, Guilielmus Montfortius, ac alii nonnulli ad civitates recipiendas cum literis Sigismundi, quibus veterem agnoſcere dominum jubebantur. Etſi non deerant, qui occultis ab eo literis, diverſum facere monitos, affirmarent. Primæ ex civitatibus ad obſequium redière Friburgum Briſgoiæ, Neoburgum, Secconium & Laufenbergum: Villinga & Waldishutum nunquam à fide ſui principis deſciverant. Quæ verò ad Arulam ditiones Helvetiis in prædam ceſſerant, iis ab eo tempore Auſtriaci exciderunt, ex quibus Tigurini Kiburgenſem Comitatum: Octo veteres pagi Bremogartum & Mellingam cum aliis vicinis locis: Lucernates loca illa ad Ruſam fluvium cum Comitatu Rore, & Surſejo oppido cepêre: Bernates aſcitis in prædæ ſocietatem Solodorenſibus, Bipennenſibus, Neüenburgio Comite, & nonnullis aliis, Zofingam, Arburgum, Arovium, Lentzburgum, & Pontes ſive Brugas oppida, omnemque illum tractum pagi Verbigeni, in ſuam poteſtatem redigêre, atque alia reliqui loca jure belli ſua eſſe interpretati, non reddidêre, & hoc Friderico ob fidem Pontifici & Eccleſiæ præſtitam accidiſſe conſtat. Hæc alii aliquot annis ante facta eſſe referunt, procurationis tabulæ, Comitibus à Friderico datæ, quas videre mihi contigit, annum præferunt quintum & viceſimum propè affectum.

Auſtriacis multæ ditiones ademptæ

Fridericus ob fidem ſervatam rebus exuitur.

Circa hæc tempora, ingens Carolo ſeptimo bellum erat cum Anglis, qui à Burgundionibus adjuti, magnam Galliæ partem armis cœperant, jamque Henricus, illorum rex, ejus regni titulum & inſignia uſur-

Anglus in Galliam movet.

ſurpabat In eo bello Carolus, puellæ cujusdam Johanne nomine, natione Lotharingæ, fida opera uſus eſt, ſæpè enim militem ſuis artibus commeatu juvit, multasque urbes recepit, dumque illum per loca ab hoſtibus occupata, Rhemis conſecrandum ducit, à Joanne Lucemburgenſi capitur & Rotemagum ad Ducem Somerſetenſem mittitur, ubi magiæ damnata exuritur. Itaque Carolus, uti vires ſuas confirmaret, fœdus & amicitiam cum Friderico facit, Radegundim filiam, Sigismundo ejus filio deſpondet. Quem ſi ante pubertatis annos mori contigeret, ne affinitas non procederet, Radegundis vel ſecundo Friderici filio, ſi quis ei naſceretur, vel Friderico juniori, aut fratris ejus Archiducis Erneſti filio jungeretur. Hæc ſponſalia, miſſis Oenipontum legatis, Simone Caroleo, & Joanne Frauenbergico ſolenni ritu peracta ſunt, Anno à CHRISTO nato milleſimo quadringenteſimo & triceſimo. Radegundis verò ante maturam conjugio ætatem obiit.

Gallus & Auſtrius amicitiam jungunt.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM
HISTORIÆ
LIBER QVINTUS.

Argumentum.

Sigismundum Imp. Concilii Baſileen. & Boëmorum concordiam ſedulò procuraſſe: deinde in Italiam profectum ac coronatum, nec multò pòſt mortuum; ipſiusq; generum Albertum tàm in Imperio quàm Hungaria & Boëmia regnis ſucceſſorem factum eſſe, hoc libro conſtat. Licet autem Alberto in Boëmici regni initio Vladislaus Polonus & Thaboritæ contrarii fuerint; eos tamen vicit fugavitq;. Turcam item Myſiam infeſtantem retrocedere coëgit: quo peracto mortuus eſt, uxorem relinquens gravidam. Eodem anno Friderico Seniori vita functo, Auſtria gubernatio Friderico Juniori, poſtea Imperatori, committitur: Ladislaus Alberti poſthumus naſcitur, & quadrimeſtris rex Vngariæ coronatur. Hungari mora, quoad rex adoleſceret, impatientes, Vladislaum Polonum accerſunt: Boëmi verò ex ſuis adminiſtratores regni creant. Albertus prodigus bellum in Auſtria excitat. Cæſar Aquisgrani coronatur: cum Tigurinis fœdus facit: Concilium Baſileen. aliò transferre conatur; ad res Helveticas animum convertit. Pacandæ Auſtriæ cauſa fratri Alberto Sueviam concedit. Eliſabetha Alberti Cæſ. vidua diem obit. Vladislaus clade Varnenſi periit.

rit. Helvetii à Delphino cæduntur. Corvinus Hungariæ prorex, fugato ex Mysia Turca, bellum Imperatori infert: pactis induciis Cæsar in Italiam iter facit: Eleonoram Portugaliæ regis filiam in uxorem ducit; Romæ coronatur: Neapoli nuptias celebrat: Borsium Estensem Ducem creat: per Carnos in Austriam redit.

ANNUS agebatur post mille quadringentos tricesimus primus, quo tempore Julianus Cardinalis, per literas ab Eugenio Quarto P. M. qui Martino successerat, monitus, aestate jam adulta, Basileam, uti Synodo generali illic haberi cœptae praesideret, profectus, de communi patrum sententia Boëmos ad concordiam & assensum Synodo praestandum, exhortatur. Sigismundus quoque, literis ad eosdem missis, Romam se ad suscipiendam à Pontifice coronam iturum significat, quae res non sibi tantùm, sed ipsis quoque. ex quibus ortum duceret, insigne decus esset allatura. Orare itaque eos, ut pacis studia amplexi, controversos in relligione articulos, Synodo Basileensi exponant, & amica disceptatione, transactis omnibus, ad concordiam redeant, neque aliis omnibus plus sapere soli velint. Id si fiat, non dubitare se de ipsorum fide, quin regem suae genti prae caeteris addictissimum, eo loco sint habituri, quo fratrem, patrem, atque avum, quorum instituta sequi ipse vellet, habuissent. Qui Basileae erant, magnis quotidiè incommodis afficiebantur, ob vicinum bellum, quod Philippo Burgundiæ regulo, cum Gallis eorumque sociis erat. Jamque Fridericus ex fœdere Guilielmum Brunsvici principem, & Venceslaum quendam Turrianum pecunia conduxerat, uti cum mille gravis armaturae equitibus, in Burgundi agrum moverent. Qui cùm in procinctu essent, circa anni tricesimi secundi initium, Synodi patres, missis hinc inde literis, principes exhortati, ne publicam rei Christianae tranquillitatem turbare pergerent, eò rem adduxêre, uti induciæ ad sexennium promulgarentur. Igitur Fridericus eo bello defunctus.

1431. | Basileense Concilium.

Alberto quoque ejus agnato, per absentiam Sigismundi Caesaris, in Austria & Moravia res satis quietae fuerunt. Solus turbare aliquid conatus Socolius (de quo in proximo libro mentionem fecimus) cum tumultuaria praedonum manu Austriae fines ingressus, vindematores infestabat, qui à vicinis proceribus fusus ac fugatus est, sexcenti, abjectis armis, capti, Viennam deducti sunt. Taboritae verò, ob irritos exterorum conatus, insolentiores facti, & pro libito omnia per Boëmiam administrantes, domesticis quoque graves fieri cœperant. Nobiles igitur

Socolius. | Taboritæ compescuntur.

nonnulli, praesentem rerum statum commiserati, arma in eos capiunt, praeliis aliquot superiores, utrunque Procopium caedunt, reliqui amissis ducibus, parvo negocio subjugati. Nobilium primi erant Meinardus à nova domo, & Alscio Rosembergicus, cum quibus Pragenses, ac Pelsinenses socia arma conjunxerant.

Meinardus à Nova domo.

Sigismundus in Italiam it.

Sigismundus coronatur Romæ.

Inter haec Sigismundus Caesar in Italiam profectus, Romae ab Eugenio coronam solemni ritu suscepit. Post in Germaniam reversus, Basileam primùm, unde post conciliatum Synodi patribus Eugenium, Vlmam venit. Cumque debellatum jam esse cum Taboritis audivisset, literis in Boëmiam missis, procerum ac reliquorum in compescendis rebellibus operam, & propensa in regem suum studia, comprobavit, utque in iisdem perseverarent hortatus est. Inde Ratisponam profectus, obvios habuit Boëmiæ proceres quam plurimos, qui Imperatorem ipsum ac regem suum consalutabant, quos ad fidem & concordiam tuendam adhortatus, in Hungariam secundo fluvio navigavit. Budæ cùm esset, legati ad eum ex Boëmia missi, omnia in eo regno tranquilla esse, jamque cum Synodo ipsis convenire nunciant, super esse, ut ipse veniat, pacemque præsens ac concordiam stabiliat. Imperator brevi se Iglaviam, quod est in Boëmiæ ac Moraviæ confinibus oppidum, venturum esse dicens, legatos egregiè donatos, dimittit.

Boëmorum & Concilii concordiam procurat Sigismundus.

Mox rebus in Hungaria constitutis, assumpto secum Alberto, genero suo, Iglaviam ad diem dictum venit, quo frequentes jam Boëmi confluxerant. Aderant quoque Fridericus Constantiensis Episcopus, & alii nonnulli Basileensis Concilii legati. Ibi postulatis aliquot Boëmorum auditis, atque comprobatis, concordia, inter ipsos ac Synodum pacta, Imperatoris authoritate confirmatur. Subsequitur mira animorum mutatio. Sigismundus antè invisus, fausto festoque omnium ordinum plausu exceptus, Pragam deducitur, ubi in verba ejus denuò juratum, & uxori Barbaræ corona ab Episcopo Constantiensi imposita est.

Sigismundus Pragam ingreditur.

Tandem Sigismundus, pacata utcunque Boëmia, cum ætatis & curarum incommodis, aggravari se indies sentiret, de successore regnorumque hærede constituendo, sollicitus esse cœpit. Barbara quoque uxor, ætatis suæ ac dignitatis parum memor, de regnorum hæreditaria successione, post viri mortem, quam brevi adfore augurabatur, in se transferenda cogitabat, novasque sibi nuptias animo concipiebat. Ita quæ in juvenculis libido esse solet: ea in plerisque aniculis inefferatam rabiem vertit? Visus est illi ad hanc rem idoneus. Vladislaus Poloniæ rex, quem

Barbara Imperatrix libidinosa.

duo-

duorum regnorum accessione, quæ, nulla filiæ ac generi ratione habita, in dote sua numerabat, permotum iri sperabat, ut vetulam juvenis non aspernaretur. Accendebant ejus spem Boëmi quidam proceres, qui adversæ Sigismundo factioni faverant, & Polonum Germano præferebant. Præter hos & Ciliæ uterque comes, quorum alter ipsius frater, alter nepos, magnis ea tempestate opibus & clientela pollebant, auxilia non contemnenda allaturi, sperabantur, si vis alicunde aut bellum ingrueret. Sigismundus uxoris conatus omnes ac consilia penitus perspecta habens, cùm non longè abesse vitæ terminum & ipse præsentiret, & à medicis admoneretur, fluxam quorundam Boëmorum fidem suspectam habens, vocatis ad se, quos ex Hungaria ac Moravia adduxerat, proceribus, ut itineri sese parent, imperat, sparsa in vulgus fama, loci mutationem, valetudinis recreandæ gratia, suaderi. Statuto die depexam barbam comit, & in canam Cæsariem, virenti serto redimitus, aperta lectica per mediam urbem invectus, Praga discedit. Znoymam Moraviæ urbem cum venisset, morbo atque itineris jactatione fessus, ibi substitit. Albertus audita soceri ægritudine, cum Elisabetha uxore ad eum properat, cum quo multa collocutus, Imperator uxori primùm fidos adhibet custodes, deindè primos quosque procerum intromitti ad se jubet, ad quos hujusmodi orationem instituit.

Ciliæ Comites.

Artes Barbaræ eluduntur.

Sigismundus deserit Pragam.

Imperatrix custodiæ tradita.

Cum ab initio statim Imperio, in hunc usque diem ad publicam tranquillitatem constituendam, omne studium contulerim, decurso jam vitæ spatio, cavendum maximè video, ne reliquis meis actionibus extrema non congruant. Itaque de vestra salute, deque regnorum meorum incolumitate sollicitus, hoc primùm egi: ut Pragæ mœnibus, atque adeò Boëmiæ finibus, sub honesto instaurandæ valetudinis prætextu, egrederemur, ne si apud suspectæ fidei homines, mori me contigisset, secus aliquid de vobis statueretur. Nunc verò una ea apud animum meum cura residet, quo pacto regnis meis consuli possit, ne post decessum meum turbulentis bellorum ac dissensionum motibus, subvertantur. Ad quam rem, cum justo aliquo ac cordato rege opus sit, neminem equidem esse video, qui vel vestro ipsorum judicio Alberto Austriaco, genero meo, præferri debeat. Sive enim generis nobilitatem, sive prudentiam, multo rerum usu instructam, sive virtutes alias viro principe dignas, quærimus, omnia in eo, Dei concessu, eximia invenientur. Hunc ego mihi generum adscivi, hunc filium adoptavi, hunc hæredem ultimæ voluntatis declaratione constituo. Nec est, quod ipsius tantùm, aut filiæ meæ amore move-

Alberti honorifici laus.

Sigismundus Albertum hæredem constituit.

moveri me, quantùm publicæ incolumitatis ratione quis putet. Video enim fœlices vos fore, qui sub Alberti Imperio vivetis. Habetis præter judicium meum, præclara ejus in vos merita, quibus jam dudum ille effecit, ut à vobis non minus, quàm à me amaretur, ac magni fieret. Itaque agite, & hunc vobis regem, me etiamnum vivo & vidente declarate, ut de reliquo securus, æquiori animo spiritum Deo commendem. Hæc locutus, in lachrymas erupit. Quotquot autem aderant, bono eum animo esse, jubent, seque Albertum regem declarare, neque alterum eo vivo agnituros, recipiunt, & in ipsius manum jurant. Ipsum quoque Albertum, ejusque conjugem Elisabetham intromissam, læta acclamatione regem & reginam salutant. Sigismundus inde ex fletu se colligens, legationem decernit ab obitu suo ad Boëmiæ ordines mittendam. Legationis princeps declaratus est Casparus Schlickius, de quo superiore libro memoravimus.

Albert. in Regem Boëm. suscipitur.

Sigis. Cæs. mors. 1437.

Rebus ad hunc modum constitutis, Sigismundus postridiè obiit, qui dies fuit octavus aut (ut alii habent) nonus Novembris, Anni tricesimi septimi supra mille quadringentos, cum vixisset annos septuaginta. Albertus cum Elisabetha, & reliquis proceribus in Hungariam proficiscitur, Sigismundi funus, ac reginam custodibus cinctam, secum adducens. Ad ejus adventum variè afficiebantur Hungari, commiserationem multis movebat reginæ fortuna, regis verò desiderium & publicum regni luctum leniebat, percepta de Alberto spes, quem regem sibi à Sigismundo datum audierant. Funere Varadinum, uti vivus ipse constituerat, deportato, ac cum regia pompa ad D. Ladislai condito, comitia creando regi, ad Albam regalem indicuntur, quò ex procerum sententia, ab exequiis ad coronationem ire pergens, cum uxore in maxima ordinum frequentia, nemine refragante, ipsis Cal. Januarii, rex salutatur, & veteri ritu, tum ipse tum regina, coronantur.

Albertus in regem Hungariæ coronatur.

Dum hæc in Hungaria geruntur, legati, quos Sigismundus constituerat, in Boëmiam profecti, in procerum conventu, testamentum regis, recitant, utque ultimam ejus voluntatem exequantur, monent: ita ipsum, ita ipsius fratrem, patrem, ac avum esse meritos, neque fraudandam esse hæreditate Elisabetham, quæ ex tam nobili augustaque gente sola superesset, in spem regni educata, eique viro nupta, quem, etsi nulla ad regnum jura adferentem, optare tamen atque eligere regem deberent. Jam verò, cum Sigismundi filiam unicam regni hæredem, uxorem habeat, ipsiusque legato, rex sit declaratus, quid tandem obstare, quominus in eo crean-

creando, Hungarorum judicium & exemplum sequantur ipsi, majori necessitudinis vinculo astricti? Scire ipsos nec dissimulare posse, extare vetera inter Boëmorum reges & Austriæ principes pacta, Cæsarea approbatione confirmata, quibus statutum esse, si alterutram gentem absque prole deficere contingeret, tum alteram ipsius hæredem fore. Hæc cum legati dixissent, multaque de Alberti virtutibus prædicassent, Boëmi re diutius in consilio agitata, tandem ad Nonas Maji Albertum regem creavêre. Soli intercedebant ii, qui à Barbara regina, in consilium adhibiti fuerant, vel quòd Polonis studerent, vel quòd Albertum initæ cum regina societatis memorem, atque adeò ultorem esse futurum, timerent. Principes in ea factione erant Henricus Ptasco, Alexius Sternbergicus (Alscionem quidam vocant) & Georgius Podiebradius à Kunstat. Hi non prius Alberto sua se suffragia daturos, aut regnum usurpare permissuros, palàm testantur, quàm de postulatis quibusdam sibi ab ipso cautum esset. Missus ad regem cum ejusmodi mandatis Alexius, nihil responsi obtinere potuit, præterquam quod Albertus diceret: brevi se regnum, hæreditatis jure, ac potiorum suffragiis sibi commissum, ingredi in animo habere, nihil verò, quod à socero obtineri non potuerit, cuiquam permissurum. Hoc responso satis (ut videbatur) detecta regis sententia Ptasco suorum conciliabulum convocat, suæ factionis vires, & quæ sit cujusque sententia explorat, deque alio rege contra Albertum creando proponit. Ibi uno consensu omnes, Casimirum, Vladislai Poloniæ regis fratrem, tredecim annorum puerum, nominant, suosque ad utrunque nuncios, mittunt. Dissuasores Vladislao erant, optimi quique ac prudentissimi ex consiliariis, neque ignorare & ipse poterat, non hæc ab ordinibus regni, sed à paucorum seditiosorum cœtu agitari. Vicit tamen imperandi libido, & quæ multorum consilia subvertit, gloriæ cupiditas. Mittuntur in Boëmiam equites bis mille, quos cum majoribus copiis subsecuturum Casimirum, spes facta. Albertus de his omnibus edoctus, suos per Hungariam præfectos, constituit, &, quò pacatiora omnia relinqueret, Barbaram reginam libertati suæ restituit, arcibus aliquot multatam, eique pensionem annuam duodecies mille aureûm nummûm ex fisco persolvendam, assignat. Vienam inde profectus, quæ ad expeditionem, primo quoque tempore in Boëmiam suscipiendam opus esse videbantur, parat.

Pacta Boëmiæ regum & Austriæ principum.

Albert. Boëmiæ rex declaratur.

Alberto refragantur aliquot proceres.

Casimirus contra Alb. eligitur Boëmiæ rex.

Barbara regina liberatur.

Dum hæc in Hungaria & Boëmia agitantur, interim Septemviri Imperii electores, Francofurti comitia creandi Imperatoris habebant, qui Sigismundi de Alberto judicio, Hungarorum item ac Boëmorum electione,

ne, & ſua de ipſius virtutibus æſtimatione, confirmati & fœlicem ſub eo reip. ſtatum fore ominati, Imperatorem eum, uno conſenſu, creant. Ab ea electione, Auſtriacæ gentis principes, Imperii dignitatem majeſtatemq; in hæc usque tempora, quaſi per manus acceptam, cum ſumma rerum geſtarum gloria ac gratia tuentur: Atque ita uno & eodem anno, Albertus bis in regem, & tertio in Imperatorem electus ac coronatus eſt, magno fœlicitatis exemplo, cui par, in D. Maximiliano Secundo ejusdem gentis Principe, noſtra quoque ætas vidit. Commoranti Viennæ Alberto, legati ab Electoribus miſſi præſtò ſunt, qui electionis ordine enarrato, ipſum à principibus expectari nunciant.

Albert. fit Cæſar.

Raræ felicitatis exempla duo.

Aderant eo tempore apud Albertum Baſileenſis Synodi legati, Fridericus item Tirolenſium princeps, quem Seniorem vocabant, Fridericus Junior, ejusque frater Albertus Auſtriaci, multique alii ex utroque regno, & reliquis ditionibus, viri nobiles. Ii præter Hungaros, certatim omnes, concurſu in aulam facto, ad ſubeundum tantum decus ultrò oblatum, gratulabundi exhortantur. Idem Academia quoque, & Viennenſis civitas, ſummis ab eo precibus efflagitabant. His omnibus refragabantur Hungari, quibus ante ſuſceptam regni coronam, ſanctè receperat Albertus, Imperium ſe nec ambiturum, nec ſi offeratur accepturum, absque illorum aſſenſu, qui ne abſente ipſo & Imperii negociis diſtento, Hungariæ regnum Turcarum injuriis & rapinis expoſitum relinqueret, id quod Sigismundi temporibus experti erant, verebantur. Vocatis igitur in aulam legatis, Albertus reſpondet; ſatis ſuperque negocii ſibi paratum eſſe, ſuis regnis ac ditionibus adminiſtrandis, gratias itaque Electoribus ſuo nomine agant, qui facilè alium ea ad munia aptiorem eſſent inventuri. Cum vero & ipſi inſtarent, & reliqui tenderent, Hungari quoque principum præcipuè verò Friderici Junioris interceſſione ac promiſſis moti, aſſentirent, Albertus ſeorſum à conſilio digreſſus, magnam lachrymarum vim profudiſſe, tandem in conſilium reverſus, electionem ratam habuiſſe, dicitur.

Hungari decus Imperii Alberto detrectant.

Modeſtè.

Variant hoc in loco ſcriptores, ex quibus ſunt, qui Albertum protinus in Boëmiam, & coronatum Pragæ, Francofurtum porrò atque inde Aquisgranum iviſſe affirmant: mihi verò eos ut potiores, ſequi viſum eſt, qui aliter ſentiunt, neque enim ſemel Boëmiam ingreſſus, tam ſubitò ſe inde expedire potuiſſet. Albertus igitur adverſæ factioni, reliquos ſecum ſentientes opponens, Francofurtum ad principes ibi præſtolantes, atq; inde cum iis Aquisgranum perrexit, ubi cum fauſta omnium gratulatione

Albert. coronatur Aquisgrani.

tione coronatus est. Principes quoque Germaniæ auxilia illi si opus esset, in Boëmos promittunt, ac legatis in Poloniam missis, Vladislaum monent, periculum esse, nisi ab alieno invadendo regno abstineret, ne pro suo dimicare cogatur. Boëmi quoque ex suis ad eum legant, Joannem Rabensteinium & Henricum Placium, qui eum totius gentis nomine orant, ne fratrem Casimirum publicam tranquillitatem perturbare, & regnum, quod nullo ad ipsum jure pertineret, armis invadere permittat, veterem potiùs amicitiam cum ipsis colat. Albertum a Sigismundo datum, suisque confirmatum suffragiis regem, ad potentiam, quam domo adferret, vires quoque Imperii adjunctas habiturum, nihil a paucis quibusdam seditiosis, contra totius regni ordines profici posse, quibus si opem ferre pergeret, non defutura suo regi arma, quibus & sua tueri, & illatam ab hoste injuriam ulcisci posset. Meminerit arctissimam semper inter utrunque regnum fuisse necessitudinem, quam sartam tectam conservare non minus sibi suoque regno, quàm Boëmis ex re fore. Ad hæc Vladislaus: Mutuam sibi cum Boëmis amicitiam intercessisse ingenuè se fateri: neque alium quam antea fuerit, sibi esse animum, imò veterem tueri benevolentiam propositum habere, fratri verò regnum à potiori procerum numero oblatum, adimere non posse, quin & æquius sibi, magisque naturæ & rationi consentaneum videri, cum utraque gens eandem ferè, linguam, eadem vitæ instituta habeat, ex Polonis ipsos regem assumere, quam ex Germanis, quibus cum absque interprete ne loqui etiam possint. De regno suo quod attineret, nullius se externas vires expavescere, ipsis potius videndum, ne si agnato regi extraneum præferant, sui ipsos consilii serò pœniteat.

Albert. hortatur Polonum ut Boëmia abstineat.

Poloni responsum.

Inter hæc Cæsar collecto per Austriam milite, Boëmiam ingreditur. Huic Vdalricus Rosensis, Meinardus à nova domo, multique alii proceres, Iglaviam usque obviam processêre, regemque omni honorum significatione, excipientes, ut in regnum veniret, rerumque statum præsens introspiceret, rogavêre, id quod literis antea quoque petierant. Ptasco verò missis & ipse nunciis orat, ne invita sua factione, regnum adeat, in quo fine suo atque suorum suffragiis, firmam sibi sedem nunquam esset habiturus. Cæsar verò ipsum per eosdem monet, periculo caveat, ad quietiora atque ideò tutiora consilia animum applicet, neque pacem ac ocium patriæ temerè perturbat, documento esse superiorum temporum incommoda, quantò pax bello præstabilior sit. Eam si amplecti cum suis vellet, omnia ab se æqua consecuturum, sin minus, DEum justæ causæ vindi-

Alb. Boëmiam ingreditur.

Ptasconis temeritas.

vindicem non de futurum. Non precariò se regem esse, sed jure & potiorem electione, nec plura emercari suffragia opus habere.

Alb. Cuthnam capit.

Cum verò Austriacorum copiæ, quæ per Moraviam rebelles aliquot multaverant, advenissent, Cæsar Iglavia discedens, Cuthnam duxit, eamque sine præsidio relictam, expugnat, Ptasconem Coloniam usque fugientem persecutus, cum is se in oppido contineret, & aperto marte decernere non auderet, Pragam iter instituit. Eò cum venisset, animos civium offendit satis promptos, & ab obviis rex salutatus, in arcem deductus est. Erant nonnulli eo tempore in urbe, qui cum Ptascone sentiebant. Hi ut coronationi aut impedimentum aut moram adferrent, novum publico conventui diem dici debere contendebant. Quidam etiam ex Pragensibus seorsum, sibi commoda quædam & immunitates attribui postulabant: Utrique frustrati fuêre. Itaque volentibus quotquot extra adversam factionem aderant ordinibus, ac majore civium numero, Albertus unà cum Elisabetha conjuge, adhibitis ritè ceremoniis, diademate regio insigniuntur, tertio Calend. Julii. Aliter hæc ab aliis, & Dubravius quartum Maji habet, quem non sequor, libri manuscripti fiducia, qui diem coronationis, divorum Petri ac Pauli memoriæ sacratum fuisse, asserit. Ptasco nihil Pragæ à suis actum esse videns, armis agendum ratus, vires undique contrahit, majoresque ex Polonia expectans copias, quorundam interim agros populatur, quibus electionem Alberti maximè imputabat.

Albert. unà cum conjuge Pragæ coronatur.

His quasi præludiis militem exercens, mox auctis viribus præsidia Coloniæ atque aliis in oppidis locat, & in regem ducere pergit, ea cum temeritate; ut captos quosdam nobiles dimiserit juratos ad se redire, quo primum die castra ipsum ante Pragam posuisse audivissent. Rex cum suis obviam ei procedit, pugnæ copiam facit, quam declinans Ptasco, per Cuthnæ montes Soboslaviam, atque inde ad Taboritarum oppidum, situ & operibus munitum, se confert, castra ante oppidum ita locat, ut una tantùm parte eaque per angusta aditus pateret, & si quavis ab hoste ingruat, refugio tutus esset in oppidum locus. Jamque præmissi aliquot ex Polonia milites advenerant, ita ut ad quatuordecim hominum millia in castris haberet. Alberto præter Austriacos & Hungarica auxilia, aderant Fridericus Saxo, Albertus Brandemburgicus & Christophorus Bavarus, is, cui Daniæ postea regnum obtigit. Ii suas quisque copias adduxerant, Cæsar igitur per Benescaviam movens, nunciis in hostium castra præmissis, venire se indicat, ferro decernere paratum, de Boëmiæ regno sibi

Ptasco ad Tabor se munit.

Albertus Tabor movet.

ſibi cum Caſimiro certamen eſſe, prœlio id, non agrorum depopulatione, decidendum. Itaque ſubditis, innoxiis hominibus, parcerent, idem & ſe facturum, conſultius eſſe, omnia victori integra, quàm ſemidiruta, relinqui. Poloni ad hæc reſpondent: Scire ſe, noxios quosque, ac alieni aut damni aut ſanguinis avidos, Deo maximè atque hominibus inviſos. Pugnæ verò cum primùm venerit copiam fore, neque tam ſuperba ejus denunciatione moveri, ſed ſpem ex ea maximam concipere, quod ſciant, faſtui & ſuperbiæ hominum, DEi numen adverſari. Alb. pugnæ cupidus.

Hoc reſponſo exhilaratus Cæſar, poſtridiè quadrato agmine ſub eorum conſpectum prodit, & ad mille paſſus caſtra ab iis ponit. Poloni, quietem capiente Alberti milite, levi equitatu in caſtra aſſilire, ſæpius tentabant, ſed ad obvios gravis armaturæ equites & Hungaros ſagittarios tergavertunt. Id cùm ſæpius majore cum oſtentatione, quam periculo ab illis fieret, Cæſar paratam pro caſtris aciem oſtendens, ad meridiem usque hoſtem operitur. Poſtquam hoſtem caſtris ſe continere, nec audere prœlium videt, militem ſtando feſſum, in caſtra reducit, miratus non tam Polonos tumultuariæ pugnæ quam ſtatariæ aptiores, quàm Ptaſconem cum ſuis acie pugnare inſuetis, non æquo dare ſe campo, ſed pugnam ante condictam detrectare. Ejus rei cauſam, mox per exploratores didicit, majores ab iis copias, ipſumque Vladislaum regem expectari, ante cujus adventum, in totius rei diſcrimen deſcendere nollent, Cæſar itaque maturandum ratus, tormentis bellicis, quæ & majora & plura quam hoſtis habebat, rem aggredi ſtatuit. Poloni pugnam detrectant.

Erat inter tormenta unum cæteris grandius, quo ſæpius in caſtra emiſſo, magna hominum ſtrages edebatur, isque in hoſtem terror irruit, ut relictis caſtris, in oppidum ſe omnes reciperent. Octoginta homines uno ictu transverberatos eſſe proditum eſt. Dirum hoc teli genus ab architecto humanæ calamitatis diabolo, DEI, noſtris ſceleribus offenſi, permiſſu, in extremam mundi ſenectam productum, fragore ſuo indicare videtur, totam rerum machinam brevi ruituram. Interea Georgius Podiebradius, cum expeditis equitibus ad Taboritas contendens, in Cæſarianorum equitum alam incidit, & pugnare coactus ſtrenuè rem gerit, victorque ad ſuos evadit, primam ex hac pugna celebritatem nominis, apud ſuos conſecutus. Cùm verò apud utrosque annona deficeret, nec Poloni in prælium elici poſſent, Albertus nullum ſe operæ moraque precium facere videns, Pragam revertitur. Tormenti bellici vis. Georg. Podiebradius.

Poſt regis diſceſſum, qui in Taboritarum oppido erant, ad ſuas quis-

quisque ſedes dilabuntur. Inter hos Poloni maximè miſerabiles, fame propè eneсti, per devios ignotæ regionis calles, domum ſe conferunt. Fridericus autem Saxoniæ princeps, & ipſe domum iturus, cum ſuis penè in Boëmorum inſidias præcipitavit, quorum agmen ducebant Holitius quidam, quem Juniorem vocabant, & Petrus Zuiretitius, quibus ſeſe in prædæ ſocietatem conjunxerant oppidani aliquot Launenſes & Zatecenſes. Hi Fridericum inter Pontem oppidulum, & Biliniam adorti, neque re ſubita conſternatum, neque ab armis imparatum. Erat cum eo Jacobus Bilinenſium præfectus, cui Cæſar id, quod futurum erat prævidens, negocium dederat, ut cum ſatis firmo equitatu, Saxones per Miſniæ montes deduceret. Ab hoc adjutus Fridericus, primum Boëmorum impetum fortiter excipiens, mox in fugam eos vertit, ſexcentos occidit, quingentos ſecum captivos abducit, pecunia redimendos. Inter hæc Vladiſlaus Poloniæ rex, nondum audita ſuorum fortuna, cum duplici exercitu Sileſiam ingreſſus, ad Oppaviam caſtra poſuit. Cæſar, nuncio de ejus adventu accepto, ut ipſi obviam iret, Vdalrico Ciliæ comiti, Boëmiæ adminiſtrationem committens, cum eo exercitu, quem apud ſe retinuerat, Gorlitium Luſatiæ oppidum, atque inde Vratislaviam Sileſiæ urbem, accelerat. Ibi præſtò illi adfuit Albertus Brandemburgicus, is, qui ob invictum animi pariter ac corporis robur, Achillis Germanici cognomen tulit. Vladislaus eorum nec opinato occurſu, ſuorumque in Boëmia clade percepta, imparem ſe agnoſcens, retrò, quà venerat, profectus, agros depopulatur.

Frider. Saxonis pugna cum Boëmis.

Vladisl. Pol. rex in Sileſiam ducit.

Albert. Brandemburg. Germanus Achilles.

Cæſar Sileſiis id petentibus, Brandemburgicum finium defenſorem, ac injuriarum vindicem dedit, & ad fortiter agendum illum adhortatus eſt, ſimulque nova de proſpero Saxonis ſucceſſu retulit. Non opus erat Alberto longa ad virtutem exhortatione, quin per ſe ſatis animatus: In Polonorum agrum excurrens, latè prædas agebat, obvia quæque ferro ac igni vaſtabat, adeoque hoſtem vexabat, ut armis diffiſus, obviam tendere nullus auderet, ſed pacis tractandæ actionem inſtitui poſtularet. Paci verò interpretem & arbitrum ſeſe interpoſuit, Rodericus quidam Burgenſis Epiſcopus, natione Hiſpanus, inſigni eruditione ac virtute clarus, qui in hoc à Conſilio Baſileenſi legatus, per eoſdem dies advenerat. Is Cæſare prius convento, multa cum Poloniæ regis legatis egit, quorum princeps erat Archiepiſcopus Gneſnenſis. Cùm de pace convenire nihil poſſet, Burgenſis maximè opera, induciæ aliquot dierum factæ ſunt, intra quos Vratislaviæ de pacis conditionibus diſceptaretur. Eò Cæſar quoque pro-

Brand. Poloniam perpopulatur.

Rodericus Burgenſis Epiſcopus.

profectus, forte gradu delapsus, pedem graviter offendit, nec desunt scriptores, qui ex eo casu subclaudicasse postea, affirmant. Quare inauspicatò se illò venisse putans, imperfecto negocio per Moraviam Viennam abiit. Sunt qui non hanc, sed aliam ejus rei causam fuisse tradunt, quod non satis ex sua dignitate futurum esse duxerit, injuriam tam insignem, cum summo Imperatoriæ majestatis contemptu conjunctam, bello non persequi, quodque Poloni amicitiam aut aversatus sit, aut parvo æstimârit. Ne verò totis se viribus, ad bellum statim converteret, multa illi ac gravia objiciebantur impedimenta. Vdalricus enim Ciliæ Comes, quem Boëmis cum Imperio præfectum esse diximus, cupidine dominandi inductus, suamque fugam ex aula, ac reginæ sororis captivitatem nondum oblitus, de vindicando sibi regno, cum nonnullis proceribus agere cœpit, subditorumque animos quibus potest artibus, sibi demereri, magno regibus exemplo, ne præfecturas cuivis temerè committant, minime verò iis, quibus cum post veteres offensas utcunque in gratiam reditum est. Cæsar de omnibus ejus molitionibus per fidos homines certior factus, prudentiori, quàm quo præfecturam dederat, consilio datam abrogare aggressus, materiam illi omnem, qua hominum animos labefactabat, stipendia sub duci jussit, quibus tanquam alis præcisis, ne altius nido evolaret, sed intra fortunam suam se contineret, provisum est. Igitur magistratu sponte abdicato, Vdalricus relicta Boëmia, domum ad suos abiit. Ejus præfecturam Meinardus à nova domo, ac Vdalricus Rosensis accepêre.

Vdalr. Ciliæ comes.

Amico reconciliato haud facilè fidendum.

Vdalricus Rosensis.

Inter hæc bellum etiam Hungariæ, ab Amurate Turcarum tyranno imminere nunciabatur. Is, morte Sigismundi audita, in superiorem Mysiam (quæ nunc Rascia appellatur) vires & arma sua converterat. Georgius ejus provinciæ regulus (Despoten Græco vocabulo dicunt) viribus impar, in Hungariam, ad imploranda vicini regis auxilia, venerat. Interim Amurates Synderoviam arcem cum oppido, in quo Georgius filios cum præsidio reliquerat, obsidione cingit, & pro insita genti ferocia, acerrimè oppugnat. Crebri itaque nuncii ad Cæsarem advolant, metum ab hoste immanissimo, præsensque adeò periculum, regni cervicibus impendere nunciant, sociam ac vicinam civitatem in extremo versari discrimine, solius Savi amnis objectu, Turcam à Pannoniæ finibus, submoveri, quare copias eò mittendas, quam ad rem, præsentia regis opus esse.

Amurathes Turcarum tyrannus.

Synderovia à Turcis obsessa.

Cæsar hoc rumore perculsus, quanta potest celeritate, in Hungariam pergit, ac rei necessitate, moram non admittente, nec expectatis majoribus copiis, castra inter Tibiscum & Danubium amnes, munit, eò undique

 dique

Synderovia expugnata. dique auxilia properari mandat. Turcæ, quò propius Hungarorum auxilia adesse, audiunt, eò acrius oppugnationem urgere, omnia moliri, pericula contemnere, dies noctesque pugnam continuare, fessis requietos submittere, nihilque ad extremam diligentiam reliquum facere, quoad oppidum vi expugnarent. Victores, pro suo more, coedem in omnes cujusvis ætatis & sexus, exercent. Georgii filios duos Stephanum & Gregorium captos, candenti æris lamina oculis obtenta, excæcant. Hoc genus carnificinæ, mitiorem castigandi motum interpretabantur, quo oculi fervore exsiccati, videndi usum amitterent, formam retinerent. Eorum soror, Tyranno in concubinatum aut mœchimonium data, seu potius in fœdissimam servitutem, mancipata est. Tertius frater Lazarus, cum patre in Hungariam profugerat. Magnus ex hac Turcæ victoria terror vicinorum animos invaserat, sed Turca firmatis præsidio locis opportunis, retrocessit.

Excæcation. exemplum.

Orta deinde in castris regiis, seditione Albertus exercitum dimisit, non tam ea re motus, quam quod ex ventris profluvio multos miserè absumi, videret, ac ipse eadem quoque lue laborare incepisset. Causam etam perniciosi mali, nimium fuisse æstum perhibent, quem ipse sibi immoderato peponum esu, immedicabilem reddiderat. Budam primum delatus, cum morbum ingravescere sentiret, Viennam versus iter arripuit, vel quod aëris mutationem morbo remedium allaturam, sperabat, vel si omninò moriendum esset, in paterno solo potiùs, quàm inter exteros mori volebat. Dissuadebant iter medici, melius esse, & valetudini commodius, eodem in loco commorari, demonstrantes, cum omnis agitatio intestina exulceret. Ille verò omnibus medicorum placitis, patriæ desiderium præferens, ita eam anhelabat, ut palàm diceret, se non dubitare, si in Austriam eò pervenire, unde Vienna videri possit, liceret, quin sanitatem esset recuperaturus. Itaque iter ingressus, Strigonium venit, ubi ad tempus ab agitatione conquievit, mox refectis paulisper (ut videbatur) viribus, cùm in pagum quendam Nesmel dictum, venisset, vi morbi victus, ultimam voluntatem literis mandari jussit, & Christianis sacris munitus, obiit sexto Cal. Novembris, anno redempti orbis, millesimo quadringentesimo tricesimo nono. Sunt, qui sub ipsam mortem hac orationis formula usum esse, prodidêre: Omnipotens æterne Deus, ignosce iis, qui morti meæ causam præbuêre, quibus & ego, ex animi sententia, propter te ignosco, atque, ut mei miserearis, oro.

Albertus ex Peponum esu ægrotat.

Albert. Cæs. mors. 1439.

Obiit Albertus cum non minore suorum ac Christianæ reip. jactura,

Albertus cur Honorificus dictus.

ra, quam dolore, Princeps longè optimus, pietatis ac æquitatis observantissimus, summaque liberalitate, unde Honorifici cognomen obtinuit, præditus, de quo magna sibi optimi quique speranda, proposuerant. Fuit Albertus statura paulò supra mediocrem, colore subfusco, aspectu venerando, fortitudine mira, intentus in religionem, & singularis pietatis cultor, vestibus utebatur non nimis splendidis, sed quas baltheus preciosus decorabat, gladium semper ad manum habuit. Filias superstites reliquit duas, Annam, quæ Guilielmo Saxoni, & Elisabetham, quæ Casimiro Polono, postea nupsêre. Sustulerat melioris quoque sexus prolem, quem Guilielmum quidam: alii Georgium nomen habuisse, & infantem obiisse, prodidêre. Vxorem verò reliquit gravidam. Ea viri corpus Albam regalem deduxit, ubi in maxima hominum frequentia, lugentibus certatim, seque ipsos magis, quàm ipsum miserantibus, justa ei persoluta, corpusque regio sepulchro illatum est. Alberti liberi.

Eodem illo anno, ad septimum Calend. Julii, obierat Fridericus Senior Austriacus, Tirolensium Princeps, de quo superiore libro multa diximus. Huic duas fuisse uxores invenio. Prior Elisabetha, Ruperti Bavari Rom. Imperatoris filia, pôst editam prolem sibi cognominem, & statim à recepto baptismo mortuam, & ipsa obiit, anno ejus seculi nono. Altera fuit Anna, Friderici Ducis Brunsuicensis filia, pietate in pauperes sanè eximia, ex qua sustulit Wolffgangum, Sigismundum, Margaretham & Hedvigem. Reliquis in prima infantia mortuis, solus patri supervixit Sigismundus: obiit anno tricesimo secundo. Friderici corpus in Monasterio Stambs, apud utranque uxorem & liberos, conditum est. Multa de hoc Friderico hodieque apud vulgum celebrantur, incertum an vera omnia. Id quidem constat, aliquoties ipsum, relicta aula, mutato habitu, ignotum inter rusticos versari solitum, eorum liberas, de præfectis suis & reliqua nobilitate, querelas, audivisse, cujus rei causam esse dicebat, quod aliter verum de suis scire non posset. Frider. Senior obiit. Friderici Uxores. Mausolæum Principum Tirolens.

Post ejus obitum Fridericus Junior, Ernesti filius, ex Stiria, ad Tirolenses profectus, Sigismundi agnati tutelam suscepit, cum priùs provincialibus diplomate cavisset, quarto post anno se ipsis principem tutela exemptum, esse restituturum, mox verò ad tertiam Non. Augusti Halæ ad Oenum indicto conventu, Tirolensibus ac Athesinis, vetera privilegia & immunitates, rata habuit. Inde cum primùm de Alberti Cæsaris obitu, nuncium accepisset, in Austriam, principis sui decessu perculsam, se contulit, Provinciales ad S. Berchtoldi vicum, conventui diem dixerant, eò & Frider. jun. Sigismundi tutor.

Fridericus cum fratre Alberto Sexto venit. Ibi inter ipsos actum est, ut Austriæ gubernatio Friderico committeretur, qui, si Alberti Cæsaris vidua, melioris sexus prolem edidisset, pro tutore: sin alterius: pro hærede se gesturus esset, adscito in commercium fratre. Signantur hac de re literæ, fratrumque principum, & procerum aliquot sigillis muniuntur. Fridericus itaque cum fratre, ipsis D. Nicolai feriis, Viennam urbem ingressus, cum summis honoribus à civibus excipitur.

Frider. Aust. committitur.

1440. Sequentis anni initio, septemviri Imperii Electores, jactura optimi principis mœsti ac solliciti, Francofurtum de more, ad electionem novi Cæsaris, convenêre, & ad tertium Calendas Aprilis Fridericum Austriacum, uno consensu Rom. Regem, creavêre. Missi ad eum legati Neapolim Austriæ, ubi tum agebat, Electorum voluntatem, & electionis ordinem, exponunt. Ille, nec opinato hoc nuncio perculsus, sumpto deliberandi spatio, quid potissimum facere deberet, & cogitare apud sese, & cum iis, quos habebat fidissimos, consultare cœpit. Incumbebat ei magna curarum moles, quod Alberto Cæsare, ac Friderico Tirolensi mortuis, solus omnium, provinciarum Austriæ gubernationem, in se recepisset, frater verò à prima usque adolescentia ita vitam instituisset, ut parum præsidii in ipso collocari debere, appareret, in Boëmia quoque & Hungaria regnis, Austriæ vicinis, turbari multa videret. Rursus animo secum reputans, magnam sibi suæque genti dignitatem, magnum ab Imperio emolumentum, opesque & auxilia, quibus præsens rerum status indigeret, accessura, exacto, quod ad consultandum sumpserat, spatio, die D. Georgii memoriæ sacro, legatis respondit: Electorum, atque adeò totius Imperii judicium, se nec elevare nec contemnere, ideoque electionem ratam habere, ac grato animo accipere. Sperare se, ipsos ad Dei Opt. Max. laudem & reipub. Christianæ utilitatem, omnia sua consilia collaturos, ac sibi, nec ætate nec rerum usu ad tantum onus suscipiendum satis instructo, opem laturos. Cætera se cum ipsis presentem acturum. Hoc responso accepto, legati Francofurtum ad Electores læti rediêre.

Frider. Cæs. eligitur.

Albert. Sext. cognomine prodigus.

Frider. huj9 nominis quart9. Imp.

Inter hæc Elisabetha regina, post curatum viri funus, Pontifices ac regni proceres, ad se vocat, eosque oratione ad præsentem rerum statum accommodata, alloquuta, per Ludovici avi materni, per patris Sigismundi, perque Alberti mariti memoriam, & præclara in ipsos merita, obtestatur, ne se viduam, ne conceptam ex rege suo, eodemque Roman. Imperatore prolem, negligant, sed utriusque ratione habita, de creando interrege idoneo, consilium ineant, in quo liberam se ipsis potestatem permitte-

re,

re, quod se & fœminam & juvenculam, tantæ rerum moli sufficere agnosceret. Hæc ubi multis cum lachrymis exposuisset, proceres benè sperare jussam, relinquentes, potestatem sibi concessam, contra reginæ mentem interpretati, statim comitia creando regi indixêre. Quæ ubi haberi cœpta, placuit Vladislaum Poloniæ regem accersere, eique reginam viduam cum regno dotali, tradere. Intercessit regina, potestatem se non creandi regis, sed interregis dedisse, ut electionem saltem differrent, quoad peperisset, precata est. Persuasa tandem ab illis, quorum potentia refragari nec auderet, nec posset, ut legati mitterentur, assensa est. Id tamen exorari nitebatur, ac tandem obtinuit, ut legatis expresè mandaretur, si enixa masculum ipsa fuisset, re nondum cum Polono transacta, ut revocati, omissa legatione, in Hungariam reverterentur.

Vladislaus Polonus in Hungariam vocatur.

Sunt, qui decretum in consilio fuisse, affirmant, quicquid regina diceret, omninò vocandum esse Vladislaum, puerum autem, si masculum etiam peperisset, cum longum sit ejus ætatem expectare, Boëmia ac Austria contentum esse debere. Ex hoc eorum factò, magna discordiarum semina utrinque jacta, multaque inter Hungaros ac Polonos bella exorta sunt, quæ utrisque incommodo, regi etiam exitio fuêre. Missi igitur in Poloniam legati, cum in itinere adhuc essent, regina exactis mensibus, scitum admodum infantem, peperit, cui Ladislao nomen datum. Mater regina, quique aderant proceres, nuncium celerem post legatos mittunt, qui eos assecutus, regem Hungaris natum, neque Polono amplius conventu opus esse, nunciat: quare pedem referant, sciantque, legationem sibi, omnemque cum Vladislao agendi potestatem, esse sublatam. Legati hoc nuncio commoti, quid potissimum agendum sibi esset, vehementer dubitabant. Cùm verò, quid petituri advenirent, jam rumor ante latus, in aula vulgasset, nec absque periculo regredi liceret, rectà ad regem profecti, rem sibi ab initio mandatam, exponunt. Læto omnium plausu legatio excipitur, nec mora, exercitus qui Vladislaum in Hungariam comitaretur, decernitur.

Ladislaus Albert. Cæs. Posthumus nascitur.

Elisabetha, paternum infanti regnum sua culpa auferri dolens, animo angebatur, & consilio suorum convocato, pactum cum Vladislao matrimonium, rescindit, cujus potestatem nullam, post acceptum de puerperio nuncium, legati habuissent. Erant eo tempore, qui dicerent, non defuisse Polonos, qui regi authores essent, ut Hungariam nato legitimo hæredi relinqueret; contrà autem ex Hungaris fuisse, qui ipsum animarent, neque ab eo consilio immunem fuisse Corvinum, quod Vladislaum

Elisabetha pactum cum Vladislao matrimonium rescindit.

magna

magna animi fortitudine ac potentia pollentem, Turcarum viribus opponere jam tum agitaret. Qui verò ex proceribus Ladislao, Alberti Posthumo addictiores erant, de corona illi imponenda, antequam Polono regni possessio firmaretur, solliciti consilium iniêre. Erantque non in aula solum, sed in aliis regni partibus Episcopi & proceres non pauci, apud quos Sigismundi & Alberti memoria effecit, ut nefas esse ducerent, eorum hæredem avito regno, defraudari. Nonnullos movebant beneficia ab illis accepta, reliquos ætas pueri, matris sexus, ac utriusque orbitas & commiseratio. Itaque qui ex legatis redire ausi fuerant, in carcerem conjiciuntur. Cùm verò Polonum jam in itinere, neque procul abesse nunciaretur, Dionysius Zechius Strigoniensis Metropolita Cardinalis, Mathias Vespriniensis, & Benedictus Jaurinensis Episcopi, nec non alii multi primates, cum tota sua factione Albam, ad volant. Reginæ aderant multi proceres, atque inter illos Vdalricus quoque Ciliæ Comes, & frequens nobilium ordo. Ibi Strigoniensis, Ladislaum in matris gremio vagientem, necdum quadrimestrem, adhibitis ritè ceremoniis, in Regem Hungariæ initiavit, sacramque ei coronam imposuit. Juramentum à rege præstari solitum, Vdalricus pueri nomine dixit, moxque alii, protensis ad coronati pueri caput manibus, fidos se illi ac obsequentes fore, juravêre. Inter faustas omnium acclamationes, Regina ab uberrimo lachrymarum imbre, temperare non potuit, quam vagienti regi complorantem, nemo siccis oculis aspicere sustinuit, quæ res postea ex eventu in omen tracta est.

De coronando Ladislao infante consilium instituitur.

Ladislaus infans coronatur.

Peracta coronatione, Regina Friderico Cæsari de rerum statu, scribit, urgeri à nonnullis proceribus nuptias Polonicas, quas cordi sibi nunquam fuisse. Ob eam rem, qui missi in Poloniam legati, suo injussu eas pepigissent, in vinculis teneri, coronam regni Ladislao puero jam impositam, interim verò Polonum à suis introductum, puero vim parari. Orare atque obtestari, uti qui viduarum & pupillorum defensionem, rex Romani Imperii suscipere ex officio deberet, pueri regis agnati curam & tutelam ne deserat. Inde cum proceribus regina Vissegradum munitissimam arcem contendit, in qua sacram regni coronam, recondi mos erat. Ibi Regina, futuri temporis discrimina, animo quasi prædivinans, astu quodam, omnes quotquot aderant fefellit, ac ne quis præter filium alius regno inaugurari posset, coronam suo loco reponendam subtraxit. Id quo modo procuratum esse in manuscripto codice inveni, libuit paucis referre. Solebant Hungari coronam suam pannis quibusdam sericis involutam, in capsulam reponere, eamque procerum aliquot sigillis consigna-

Coronatio ominosa.

Elisabetha coronam Hungariæ astu subducit.

ſignatam, multis ſeris includere. Regina igitur quæ hoc noverat, cuidam ex pediſſequis, faſciculum quendam, eodem modo ex pannis convolutum, jam antea dederat, cui neſcio quid rei, quod & pondere & tactu coronam referebat, indiderat. Huic puellæ (ex Fraunaverorum gente fuiſſe perhibent) inſpectantibus Hungaris, corona cum pannis datur, quæ magna cum dexteritate, pro vera adulterinam protulit, ea capſulæ incluſa obſignatur. Adveniente demum Vladislao, Eliſabetha ſuis rebus metuens, cùm rege puero, & corona in Auſtriam ad Fridericum evaſit. Eliſabetha omnes qui aderant optimates feſellit.

Dum hæc in Hungaria geruntur, Boëmi, Alberti morte, pro ſuæ quisque factionis ſtudio, variè affecti, Pragam omnes convenerant, ubi de regni ſtatu conſultantibus, nuncii crebri adferuntur, natum eſſe Ladislaum, & ab Hungaris plerisque coronatum. Boëmi igitur, ne officio ſuo deeſſe viderentur, legatos ad Reginam misêre, qui comitia ipſos habere indicant, at quæ idoneos & ipſa homines ex ſuis legare poſſet, qui cauſam pueri agerent. Eliſabetha puerum legatis oſtentans, per omnia ſacra obteſtatur, ne Alberti filium, Sigismundi nepotem, paterni ac aviti regni poſſeſſione deturbent, hunc ſibi regem natum, Deique munere conceſſum. Itaque diem comitiis non tam arctum præfigant, miſſuram legatos, quos & æqua poſtulaturos, & digna poſtulatis reſponſa relaturos eſſe, confideret. Erat inter legatos Procopius Rabenſtainius, equeſtri dignitate multaque literarum cognitione & humanitate præſtans. Is egregiam Ladislao operam, id quod Reginæ matri promiſerat, navans, æquiores illi quorundam animos reddebat. Ptaſco verò, & qui cum eo ſentiebant, ob Alberti memoriam, filio ejus hæredi & futuro aliquando vindici, iniquiores erant. Ad horum ſententiam, proximè accedebant & alii nonnulli, qui ob turbulentum ex ſuperioribus bellis regni ſtatum, non expectandam pueri ætatem, nihilque in eo præſidii eſſe contendebant, regno, in quo rex puer ſit, ſacras etiam literas malè ominari, viro non puero opus eſſe. 1441. Procopii Rabenſtainii laus.

Poſt longam diſceptationem, placuit legationem ad Albertum Bavariæ principem mittere, eique regnum, certis quibusdam conditionibus, committere. Fridericus verò à Procopio monitus, Alberto ſcripſerat, Boëmis nullum ſe eligendi regis poteſtatem facturum, neque fas eſſe, Ladislao pupillo, ſuum paternum & avitum regnum eripere. Albertus, hac Cæſaris denunciatione accepta, legatis reſpondet: Gratias Boëmis agere, quod ſe unum ex omnibus elegiſſent, cui parere vellent, dignumq; Boëmi Alberto Bavaro regnum offerunt.

 tanto

Alberti Bavari integritas & modestia.

tanto regno judicassent. Multa se idcircò ipsis debere, neque id unquam beneficii oblivioni daturum. Adesse autem Alberti Cæsaris sobolem, legitimum Regni hæredem, quem suo jure dispoliare, cuique injuriam facere, neque divino, neque humano jure liceret. Ita Albertus, raro inter principes exemplo, oblatum ultrò regnum, recusavit, & majorem se, spreto regno, monstravit, &, si verum fateri licet, clarissimum egit regem. Nam regnum apud eos est qui spernunt: non qui cupiunt. Sunt, qui propositas conditiones displicuisse, asserunt. Hac spe dejecti Boëmi: alios iterum legatos ad Fridericum mittunt, utque regnum tutorio nomine gubernandum suscipiat petunt. Ptasco verò legatorum unus, seorsum ab aliis, Cæsari autor erat, ut neglecto pupillo, regnum ipse sibi vendicaret, cui, aut Austriacorum maximo natu, id ex fœdere liceret. Cæsar, explosa e us sententia, palàm legatis respondet: Cum videat tantùm sibi a rebus suis ocii non concedi, ut regni Boëmici statum componere posset, commodum videri, ut ipsi ex suis magistratum creent, qui rem ex æquo & bono ita administret, ut meminerit, rerum benè, an secus gestarum, reddendam esse rationem. Sibi interim curæ futurum, uti rex puer benè educetur, qua in re, nullum se privatum spectare emolumentum. Huic Cæsaris consilio acquiescentes Boëmi, Ptasconem & Meinardum suæ utrunque factionis principem, rebus præficiunt. Non diu inter eos concordia servari potuit, qui diversa in relligione sentiebant. Ea enim dissensio, hominum animos tantò magis distrahit, quantò major cuique de animæ salute cura incumbit. Ptascone post è vivis sublato, qui Taboriticæ factionis erant, ne Meinardi opes nimis stabilirentur, Georgium Podiebradium illi collegam, aut æmulum potiùs adjunxêre. Neque major in Hungaria tranquillitas erat, quò cùm Elisabetha rediisset, fluxam suorum fidem, multaque sibi contraria, invenit. Postquàm enim, decreta Vladislai coronatione, non inveniretur corona, & reginæ dolus appareret, erupit bellum civile, quo Vladislaus à Corvino adjutus, Reginæ factionem opprimere nitebatur, Vdalricus contrà Ciliensis pro illa pugnans, non minora iis damna inferebat, qui cum Vladislao sentiebant. Ne verò coronationi longior mora objiceretur, Vladislao corona D. Stephani Hungarorum olim regis imposita est, quam ex calva mortui ablatam, quidam infunestum augurium trahebant. Sed nos, omissis Hungariæ ac Boëmiæ rebus ad Fridericum revertemur.

Non qui appetunt, sed qui spernunt regna apti sunt.

Frider. oblatum Boëmiæ regnum recusat.

Henr. Ptasco & Meinardus Boëmiæ gubernatores.

Bellum civile Hungar.

Vladislaus coronatur rex Hungariæ.

Huic Imperii initia difficilia fuêre, nam præter alia angebat ipsius animum Ecclesiasticorum dissidium, quorum nonnulli cum Eugenio, con-

contra Synodum Basileensem stabant, reliqui Amedæum, Allobrogum regulum, Pontificem Max. agnoscebant. Ex hoc schismate, cum magna in rempub. incommoda redundarent, nihil non attentabat Fridericus, ut dissentientes inter se partes, in concordiam redigeret. Itaque antequam ad coronam Imperii accipiendam, Aquisgranum iret, Moguntiæ conventum indicit, quò plerique aut ipsi venturi, aut suo nomine legatos missuri, sperabantur. Sed quod Electores, præcipuè verò Jacobus Trevirensis ad Cæsarem profectus, ex certis quibusdam argumentis vereri se, dicerent, ne ea tractatione, animi quorundam magis exasperarentur, dilatum fuit negocium, iterumque novus conventui dies in annum sequentem indictus Francofurti.

Schisma.

Intereà Friderico domesticum bellum exortum est, unde minimè debuit. Albertus enim Sextus ejus frater (Prodigum nonnulli vocant) iniquam paternæ hæreditatis divisionem causatus, Vdalricum Ciliensem, & alios quosdam sibi adjunxerat, quorum viribus adjutus Labacum primarium Carniolæ oppidum, ad fluvium ejusdem nominis situm, obsidione cinxerat, ac omne genus telis, oppugnabat. Ab oppidanis verò, & submisso ex Austria milite, profligatus, castra cum reliquo apparatu bellico, prædæ relinquere coactus, abierat. Cumque exercitui solvendo non esset ipse, milites ab eo dilapsi, uti pecuniam à Friderico extorquerent, Austriæ fines rapinis infestabant. Ex his initiis, majora pòst incommoda extitêre, de quibus in tempore dicturi sumus. Anno quadragesimo secundo, cum præstitutus conventui dies advenisset, pauci admodum præsto fuêre, neque te tollendo schismate, quicquam agi potuit. Iterum ergo conventus Norimbergam indicitur, ad quem Cæsar, rebus in Austria utcunque compositis, profectus est.

Albert. Prodig9 bellum in Austria excitat.

Albertus Labacum obsidet.

1442.

Novus conventus Norimbergæ.

Erant eodem illo tempore, inter Tigurinos & Suitenses, eorumque confœderatos, ingens simultas, ex qua, cum multis sese damnis & incommodis affici viderent Tigurini, ut suas quoque opes stabilirent (nam & vicinæ plæræque civitates contra ipsos erant) de fœdere cum Austriacis ineundo, consilium cepêre. Et quanquam ob priorum temporum offensas, ipsos sibi non satis propitios fore putarent, magnam tamen fiduciam in eorum clementia, collocabant, quos sciebant, multis ante hac pòst graves acceptas injurias, lenes se ac exorabiles præbuisse. Igitur per Guilielmum Hachbergicum Marchionem, Austriacorum præfectum, & alios idoneos homines procurant, ut de proposito suo, Principes fiant certiores. Cumque jam Fridericum ex Austria in Sueviam iter facere, audivissent, con-

Tigurini & Suitenses dissident.

Austriacorũ lenitas & clementia.

Gulliel. Marchio Hochbergicus.

consulem suum Henricum Schuendenum, equestris ordinis virum, cum Archigrammateo, ac aliis quibusdam, obvios misêre. Hi cum Salisburgi illum convenissent, cum munere honorario, quod adferebant, Oenipontum rejecti sunt, quò, cùm venisset Cæsar, accepto munere, legationem audivit. Ejus capita in hunc modum recenset Mülnerus: Fateri Tigurinos se, multa Austriacis incommoda attulisse, quo tempore inimici fuissent, nunc verò culpam deprecari, amicitiam & fœdus cupere, in quod si recipiantur, fidos imposterum ac obsequentes iisdem fore. Præterea Kyburgi Comitatum, quem oppignoratum sibi habebant, Austriacis certis quibusdam conditionibus tradere, paratos esse. Auditis eorum postulatis Cæsar, uti se Aquisgranum sequerentur, jussit. Cæsar inde Norimbergam petiit, ubi, cùm nihil de concordia Ecclesiasticorum procederet, Francofurtum porrò, atque inde cum Principibus Aquisgranum, ad coronationem profectus est, quam, aliis negociis distentus, hactenus distulerat.

Legatio Tigurinorum ad Frid. Cæsarem.

Non abs re facturus esse videor, si quam brevissimè hic inseruero, quo ordine Fridericus eo tempore Aquisgranum urbem ingressus sit, uti eam rem in scheda quadam annotatam reperi. Primus inter Principes ingressus est, Fridericus Saxoniæ Dux, qui Margaretham, Cæsaris sororem, in matrimonio habebat, cum mille quingentis equitibus, inter quos plurimi comites ac nobiles, aureis ornamentis, famuli ipsorum argenteis culti, visebantur. Hos sequebatur Ludovicus Bavarus Palatinus Rheni, mille equites ornatissimos adducens. Tertio loco Leodiensium antistes, mille quadringentis equitibus comitatus, ingrediebatur. Hunc secutus est Montensis regulus, cum octingentis equitibus. Post hos, Ecclesiastici cum sacris reliquiis, qui Cæsari ante urbem obvii venerant, longo ordine procedebant. Sequebatur hos aulicus Cæsaris comitatus, in cujus medio ipse, aureo supra loricam baltheo cinctus, equitabat. Proximè ipsum anteibat Saxoniæ Elector, nudum manu gladium gestans. Latera stipabant Coloniensis & Moguntinus præsules. Ponè sequebatur Trevirensis, principesque alii, reguli, & ex equestri ordine quam plurimi. Vltimum agmen claudebant Ecclesiasticorum Electorum aulici, pulcherrimo ordine. Aderat inter alios quoque Ludovicus Sanctæ Cæciliæ Cardinalis, à Basileensis Synodi patribus eò missus, uti electionem ratam haberet, ac coronationis solennitatem præsens, condecoraret. Hunc, exorto dissidio, Leodiensis extra urbem concedere jussit, mox verò à Coloniensi reductus est. Postero die Brandemburgicus Elector, cum suis advenit.

Frider. Cæs. Aquisgran. ingressus.

Quo Comitatu & ordine ingressus sit.

venit. Ante coronationem Cæsar instituta ad principes oratione, hæc inter cætera dixisse legitur: Cum uno omnium Electorum consensu, nulla sua ambitione, Imperium ad se delatum sit, non debuisse se ipsorum judicium contemnere, quominus, etsi privatis negociis domi occupatus, abundè quod ageret haberet, reipublicæ sui copiam faceret. Sperare vicissim, ipsorum sibi opem & consilia, in rebus necessariis, non defutura. Præterea scire ipsos, multa Sigismundi temporibus Austriæ domui ablata esse, quæ, ut recuperentur sibi curæ futurum: quod si ad hæc, & ad alia Imperii munia ipsum juverint, tum se rempub. pro dignitate & publico commodo benè gesturum, quam rem Deum adjuturum confideret. Postea die dominico, qui erat decimus septimus mensis Junii, in summo templo peracta est coronatio, sacra solemnesque ritus procurante Coloniensi præsule.

Frider. orat. ad principes.

Frider. coronatur.

Post coronationem, ictum est fœdus inter Austriacos & Tigurinos, quod literis consignatum, legati, quibus comes est datus Jacobus Dapifer Waldpurgicus, Imperialis Sueviæ præfectus (Advocatum vocant) ad suos attulêre, cum magno omnium gaudio. Helvetii verò, qui hactenus, quid Tigurinis apud Cæsarem negocii esset, cogitare non potuerant, re jam vulgata, ægerrimè hoc ferebant, magisque contra eos animis exasperabantur. Fridericus inde Francofurtum profectus est, ubi legati aliquot civitatum, ut jura ipsis & privilegia de more confirmaret, petiêre. Id plerisque omnibus concessum, præterquam Helveticis. Norimbergam deindè cum venisset, circa Idus Julii, de componendo Ecclesiasticorum dissidio, consultari cœptum est. Convenerunt eò & Electores, sed tardiùs, præter Palatinum, qui domi occupatus, ex suis miserat cum plena agendi potestate. In hoc conventu variæ erant Principum sententiæ. Erant, qui Basileense Concilium continuandum, eoque plures viros doctrina ac pietate claros, esse convocandos, quorum disceptatione omnis controversia, decideretur. Alii neque hujus, neque Ferrariensis concilii ab Eugenio collecti, decretis standum, sed tertio quodam loco novum denuò instituendum, ac de integro omnia esse instauranda, judicabant: horum in consilio vicit sententia.

Fœdus Tigurinorum cũ Austriacis. Jacobus Dapifer à Waldpurg.

Conventus Norimberg. institutus.

Mittuntur itaque Basileam legati, inter quos erat Thomas Haselbachius Theologus, quem in his sequor. Hi Cæsaris ac Electorum nomine, patres exhortantur, ut intra anni tempus, aliud generale concilium, alibi in loco ab illis denominando, celebrandum decernant; id sibi in tanta animorum perplexitate, commodissimum videri, ne perditis ac inquie-

Legati principum ad Synodum Basileensem.

quietis rerum turbatoribus, occasio relinquatur, qua nunc hujus, nunc illius authoritatem elevantes, dum alteri se obsecuturos, præ se ferunt, utrunque in contemptum adducere pergant. Scire ipsos Oecumenici Concilii authoritatem, in qua fidei norma, atque adeò Ecclesiæ salus, versatur, firmam ac inconcussam retineri debere, aliter rem Christianam in præcepes ruituram. Orare itaque, ut ad pacis studia, quæ hoc modo conciliari optimè posset, omnem suam industriam conferant. Hæc, ubi legati exposuissent, Patres respondêre: Probari sibi Principum voluntatem, eximiamque in Ecclesiam Dei, communem fidelium matrem, adfectionem. Basileensem Synodum, jam initio fuisse ac esse generalem, cujus authoritatem qui contemneret, non utique illum in Christianorum lustro, censeri debere. Locum verò absque magno rerum incommodo mutari non posse, neque videre se, quænam alia civitas Basileæ præferri posset, sive aëris salubritatem, sive loci regionem spectes, Italis juxta ac Germanis, aliarumque provinciarum incolis, accessu percommodam. Paratos se nihilominus, omnium actorum rationem dare, & ne calumniandi sese occasio sit, quamcumque Germaniæ civitatem adituros, si de certis sibi conditionibus caveatur. Eas hic recensere nihil attinet.

Patrum responsum.

Basilea concilio habendo oportuna.

Cæsar nihil in hujus negocii tractatione profici, videns ad res Helveticas animum convertit, easque præsens aliquando inspicere decrevit. Præmiserat jam eò Guilielmum Grunenbergicum, & Turingum Halovilium, iisque in mandatis dederat, uti civitates & alia per Ergoviam vicinasque ei ditiones loca, quæ Friderico Seniori patruo suo adempta erant, restitui postularent, ac Helvetiis dicerent: quærere Cæsarem, utrum Imperio illa, an sibi ipsis vendicassent? Si Imperio, jam ea ad se pertinere: sin sibi, non licuisse id ipsis, durante fœdere, quod dato utrinque sacramento, cum Friderico pactum erat, à quo nulla injuria læsos se fuisse, ipsi faterentur. Velle igitur Cæsarem ac jubere, omnia sibi integra restitui, neque injurias magna cum contumelia illatas, neglecturum, nisi soli Rom. Imperatorem legitimè electum, ac coronatum agnoscere, recusarent. Helvetii hac legatione perculsi, non, nisi de communi confœderatorum consilio, ad hæc responderi posse, dicunt, conventum priùs habendum, ex cujus sententia Cæsari abundè se responsuros. Nec mora, conventus apud Lucernates est habitus, unde missi ad Tigurinos legati, capita fœderis nuper facti, in scriptis sibi exhiberi postulant, ea illis semel atque iterum prælecta sunt, exemplar quod secum ferrent non datum. In iis verò fœdus Helveticum exceptum erat.

Guiliel. Grunenbergius. Turingus Halovilius.

Frider. Cæs. per Helvetios ablata repetit.

Dum

Dum hæc apud Helvetios fiunt, Cæsar per Alsatiam & Brisgoviam, loca quædam visens, Friburgi dies aliquot commoratus est. Ibi sinistri ad eum rumores perferuntur, de fluxa Tigurinorum fide, qui ea de re admoniti, sollicitè se purgant, utque neglectis malevolorum calumniis, ad se veniat orant, se suaque omnia in ipsius potestate fore. Itaque initio Septembris Fridericus eorum urbem ingressus, magno cum honore excipitur, obviis cum sacrorum apparatu sacerdotibus. Habuisse in comitatu dicitur, ad mille equites, currus sex & triginta. Quarto post ejus adventum die, Tigurini Friderico, uti Rom. Imperatori fidem & obsequium jurant, deindè eidem, ut Austriæ principi, Alberto item fratri ac Sigismundo patrueli (nam & illi aderant) initum se fœdius sanctum ac inviolabile conservaturos, facto itidem juramento, promittunt. Idem principum nomine Guilielmus Hochbergicus Marchico, ipsorum præfectus, & Grunenbergicus præstitêre.

Tigurini fluxæ fidei accusantur.

Frider. Cæs. Tigurum venit.

Postridiè Cæsar, triginta navium classe, per lacum navigavit Rapersvillam, prosequentibus eum Tigurinis. Cives pro præsente rerum copia, quam honorificentissimè eum excipiunt, & in verba jurare jussi, absque mora obediunt. De Tigurinis verò graves querelas proponunt, magnas ab ipsis injurias se accepisse, nullam cum ipsis concordiam habere satis fidam posse, qui fœdus Helveticum excepissent, à quo sibi, qui Austriacis veteribus dominis parerent, nihil fidi nihil pacati esset expectandum. Tigurini superiorum temporum iniquitatem, ac belli incommoda excusant, fidos se vicinos imposterum fore, opemque rebus dubiis ad laturos pollicentur, idque ab illis mutuum se expectare, dicunt.

Cæs. Tiguro Rapersvillã navigat.

Rapersvilensium de Tigurinis querelæ.

His peractis, Cæsar Tigurum revertitur, ubi rebus constitutis, sub finem ejusdem mensis, Vitodurum profectus, cives in fide confirmat, iterum juramento se astringere jubet. Kyburgum deindè arcem visit. Mox impedimentis aliquot, cum parte comitatus aulici, Constantiam præmissis, quò & ipsum iturum fama erat, Badenam primùm, atque inde Regii campi cœnobio, proavorum fundatione, ac sepulchris quibusdam insigni, obiter perlustrato: Brugas divertit. Arovia inde, Zoffinga, ac aliis Ergoviæ locis aditis, Solodoro Bernam petiit. Bernates, summos venienti honores exhibuêre. Multi eo tempore mirabantur, quod Cæsar cum paucis tàm securè per Helvetiorum agros iter faceret, erantque nonnulli, qui id nimis inconsideratè ab eo fieri putabant. Magnam verò securitatem parit animus innocens, eaque sui fiducia magnis plerumque viris, etiam apud suspicaces, favorem potiùs, quàm metum conciliat, vis enim

Cæsar Tigurum redit.

Cæs. Bernam visit.

Innocentia sui securum reddit.

enim nisi à quibus timetur adferri solet. Ita & Fridericus, & si ob negatam hactenus privilegiorum confirmationem, aliisque de causis multos, non satis æquos haberet, neminem tamen metuens, nec ipse metuendus ulli, per Helvetios libere iter faciebat. Berna Friburgum abiit, ubi cum summo hominum gaudio exceptus est. Friburgenses enim, qui propensis in Austriacos animis, ac integra semper fide fuerant, ipsum diem laudibus ferunt, quo principem suum, eundemque Rom. Imperatorem, apud se videre contigisset. Hospitia itaque publicè omnibus, qui cum eo venerant, assignata, lautia præbita, ludi & spectacula exhibita, nihil ad honores, animorumque lætitiam declarandam omissum, omnisque sumptus ex ærario publicò liberaliter est solutus.

Friburgens. animi in Austriacos.

Friburgi, iterum adfuerunt Helveticarum aliquot civitatum legati, qui commoda sua, & immunitates, à Cæsare comprobari, supplices orabant. Iis responsum: nihil à Cæsare obtineri posse, nisi prius omnia Austriacorum dominio ablata, restituantur, qua in re, si iniq; secum agi putent, integrum ipsis esse jure coram principibus agere, qui ad proximum D. Martini festum, Constantiæ conventum essent celebraturi. Cæsar post hæc in Allobroges profectus, Losanam atque Genevam venit, ubi ei Sabaudiæ princeps, Felicis Pont. filius, cum sororibus adfuit. Inde Bisontium pergens, Burgundiæ ducem convenit! Mox alio itinere, quam venerat, per agrum Montispeligardicum ad Germanos reversus, ad tertium Id. Novembr. Basileam ingressus est, deducentibus ipsum Ecclesiasticis, cum magna sacrorum pompa, longoque Episcoporum ac procerum Ecclesiasticorum ordine. Quanquam verò Cæsar in tanta animorum dissensione, utra cum parte sentiret ipse, non aperte proderet, Felici tamen, uti Pontifici Max. honorem præsenti habuit. Instituta fuerunt aliquot inter ipsos colloquia, sed iis effici non potuit, uti Cæsar Eugenio damnato, Fœlicem agnosceret, Synodoque Basileensi subscriberet. Tantum ad concordiam ipsos exhortabatur. Sunt, qui Felicem narrant filiam Friderico ætate ac forma florentem, cum ducentis aureûm numûm millibus, pactum esse, si rejecto Eugenio, ipsum agnovisset, quam rem aversatum Cæsarem apud suos dixisse, sacra illum quæ ab aliis vendi solerent, empturum sibi videri, si qui venum daret inveniat. Qua in re cum nihil proficeret, Constantiam abiit, quò ut Helvetii quoque vocati advenirent, fiduciæ tabulas ad eos misit. Venerunt eò Bernensium, Lucernanatum, Suitensium, Glaronensium & Tugianorum legati. Cum Cæsare verò aderant Augustanus, Brixinensis, Curiensis, & Chiemensis Episcopi,

Cæs. Helvetiis nisi ablata restituant, suas immunitates confirmare non vult.

Cæs. Sabaudiam ac Burgundiam adit.

Cæs. Pontifici præsenti honorem exhibet.

Cæsar Constantiam redit.

copi, Rudolphus Silesiæ dux, Jacobus Badensis, & Guilielmus Rötelensis Marchiones. Comites præterea multi ac proceres, principumque aliquot & civitatum legati. Coram his ad Cæsarem intromissi Helvetiorum legati, ac dicere jussi, verba communi omnium nomine faciente Rudolpho Erlachio, supplices orant, uti Cæsar, more à majoribus usitato, privilegia suarum civitatum rata esse jubeat, quod ejus beneficium in se collatum gratis animis sint prosecuturi. Rudolph. Erlachius.

Cæsar, re cum suis deliberata, per Brixinensem respondet: nec velle se, nec cum dignitate posse, ipsorum petitionem admittere, quoad hæreditarias Austriacorum ditiones toties frustra repetitas, eadem qua ceperant injuria, retinerent, iis verò restitutis, si quid ab ipso postularent, quod ex officio Rom. Cæsaris præstare debeat, facilè id abs se impetrari passurum. Ne vero contra ac æqvum esset facere videatur, permittere ipsum, uti ad æquam juris disceptationem Tiguri ad Calend. Febr. instituendam, deveniatur, ubi ex Imperii principibus deligantur arbitri, aut si malint, coràm præfecto prætorii Rhenani, ubi omnes Imperatoris causæ controversæ, decidi solent. Quod si hoc nimis longum videatur, ne moram ipse quæsivisse putetur, staturum se principum illorum arbitrio, qui tum præsentes aderant. Erlachius ad hæc respondet, nulla sibi collegisq; hac de re, mandata abeuntibus data, nihil igitur transigi posse, de sola privilegiorum confirmatione nunc agi, quam, ubi obtinuerint, tum se de reliquo negocio ad suos esse relaturos, sperare commodum ab illis responsum datum iri. Ita re infecta, legati domum abeunt. Fridericus Arbonam postea navigans, eques inde Sangallum civitatem pergit, ubi exacto à civibus fidei sacramento, VeldKirchiam, atque inde per montem (vulgò Arleberg) in Noricum penetrans: Austriam ingressus est, quò eum negocia vocabant. Eam omnem provinciam Cæsar offendit, minimè pacatam, grassantibus passim rapinis & latrociniis, nec dum enim Alberti milites, quos ad Labacum in fugam actos fuisse diximus, quieti sese dederant. Itaque ut fratrem hujus domestici incendii, quasi fomitem abs se dimitteret, certis quibusdam conditionibus cum illo egit, ut decreta satis magna pecuniæ summa, in Sueviam & vicinas Helvetiis ditiones, habitatum ad sex annos concederet. Fratre in Sueviam profecto, Fridericus Cæsar, ad purgandam rapinis Austriam animum convertit. Cum Alberti militibus, quod hi juris aliquam speciem prætendere culpæ suæ viderentur, primùm transigitur, ut pro stipendio debito, quibus defraudari se querebantur, acceptis septuaginta aureûm numûm millibus, quiescant.

Cur Cæsar Helvetior. privilegia rata habere noluerit.

1443.

Latrocin. per Austriam.

Albert. sexto in Sueviam concedit.

 Interim

Interim in Boëmia, Georgius Podiebradius, à ſuis incitatus, jamque majora animo agitans: Pragam omnem cum arce in poteſtatem redegerat, ac Meinardum collegam in vincula conjecerat, quo denique mortuo, ſolus rebus potiebatur. Is de ſuorum conſilio, legatos totius regni nomine, ad Fridericum Cæſarem mittit, qui regem puerum Boëmis tradi poſtularent, nusquam melius, quam in avito regno educandum, ubi mores ac inſtituta gentis unà cum lingua, à primis ſtatim annis, addiſcere, ſuorumque animos ſibi conciliare poſſet. Boëmiæ regnum eo in ſtatu verſari, ut præſentia regis omninò ſit neceſſaria, neque enim aliter ſubditos in officio retineri poſſe. Cæſar teneram pupilli ætatem excuſans, in medium produci illum, ſuisque videndum exhiberi. Ibi egregiam indolis regiae ſignificationem puer de ſe dediſſe, traditur. Erat inter nobiles Joannes à Brandeſio cognomento Giſcra, homo bellicoſus, & qui per ea tempora contra Vladislai factionem fortiter ſe geſſerat. Is regis manum exoſculatus, narrare exorſus, quantis ſe periculis pro caro ipſius capite objeciſſet: tu verò, inquit, mi rex, quo animo hæc accipis? qua tandem remuneratione, operam tibi fideliter navatam, compenſabis? Puer ad hæc tacitus, Cæſaris diſpenſatori ſacculum, ex quo ſtipem dare ſolitus erat, clam, aut forſan ipſo diſſimulante, eripit, depromptos inde ſex numos, Giſcræ in volam ingerit. Ille crumenæ inſutos, palàm omnibus oſtentabat, regiæ liberalitatis argumentum. Legati re non impetrata, domum indignabundi reverterunt.

Boëmi Ladislaum à Frid. poſtulant.

Ladisl. præclara indoles.

Joann. Giſcra.

In Hungaria interim Eliſabetha, Ladislai mater, cum jam inter ipſam ac Vladislaum de concordia propè conveniſſe videretur, conciliante illam Juliano Cardinale, diem ſuum obiit, non absque veneni ſuſpicione. Ægerrimè ejus mortem tulit Vladislaus, omnem cum ea fœderis ac ocii publici ſpem ſublatam eſſe auguratus. Poſt reginæ obitum Hungari propè omnes, qui cum illa ſenſerant, ad Vladislaum defecêre, ea res, magna ejus factioni momenta attulit. Boëmi contrà, qui ſub Giſcra aliisque præfectis Caſſovianæ provinciæ, loca quædam munita tenebant, ad Fridericum regis Poſthumi tutorem, reſpiciebant. Is verò pupillum impenſiore cura aſſervari jubens, Boëmos ejus vindices latius in hoſtem excurrere, & ex eorum agris, qui adverſæ factionis erant, prædas agere patiebatur. Circa haec tempora Joannes Huniades Corvinus Tranſſylvaniae regionis (quam Germani ſeptem caſtra nuncupant) regulus, rem bellicam, contra Amuratem Turcarum tyrannum, ea cum animi fortitudine adminſtrabat, ut ſolus ferè ex Chriſtianis, ferociſſimae genti terrorem incute-

Eliſab. reg. moritur.

Joan. Huniades Corvin.

cuteret, multaque Turcarum millia, paucis admodum copiis instructus, fuderit. Cujus victoriis insistens Vladislaus, majori stipatus exercitu, & ipse in hostem profectus, magna eum clade adfecit, adeò ut Amurates ad pacem ultrò petendam animum inclinarit, quam, Despote Serviæ adnitente, facilius admisit Vladislaus, quod intestinis bellis fluctuare Poloniam nunciaretur, & Fridericum Cæsarem adversarium haberet, à cujus amicitia Hungari plerique non erant alieni. Pax igitur in decem annos facta est, Hungaris in Evangelium Christi, Turcis in suum Alcoranum jurantibus. Hanc pacem Julianus Pontificis legatus, quam, ne fieret, impedire nequiverat: factam, disturbare omnibus modis nitebatur.

Despotes Serviæ princeps.

Pax inter Turcam & Hungaros.

Cumque Vladislaum facti sui pœnitere jam cœpisset, adfuit Cardinalis, qui in frequenti primatum consilio disseruit, pacem nec rectè nec ordinè factam, atque ideò irritam esse debere, Violatæ paci prætendi posse, quod sine Pont. Max. assensu, ac inconsultis aliis Christianis principibus, non licuerit Vladislao, cum hoste omnium communi, pacem ullam aut fœdus facere, fidem utrisque datam Christianis quàm Turcis servari æquius esse, cum illis, quàm cum his fœdus & antiquius & sanctius intercedere. Addebat porrò, non esse negligendam pulcherrimam rei benè gerendæ occasionem, teneri à nostrorum classe Ægeum pelagus, Turcarum vires bellis superioribus attritas, tota Europa depelli, aut hoc tempore: aut nunquam aliâs posse. Quod verò ad promissorum fidem attinet, omnem se scrupulum, omnem conscientiæ labem eximere. His rationibus persuasus Vladislaus, in Turcam ducit. Huic ad Nicopolim occurrit Dracula, Valachiæ montanæ regulus, vir justitiæ laude, & virtute bellica insignis. Is regem dehortatur, ne cum tam paucis, hostium cædi se objiciat, sæpè Turcam majores secum copias venatum educere. Habebat Vladislaus ad quindecim millia equitum ex Hungaris & Polonis, peditatum ex cruce signatis non ita magnum. His copiis fretus, rejecto prudentis viri consilio, ad Varnam cum Turca congressus, cujus equitatu fugatoque, in Janicerorum phalangem, in qua Amurathes ipse erat, incidit, ubi fortiter pugnans, occubuit. Corvinus rebus desperatis, fugæ utem invenit. Ferunt Amurathem inclinata suorum acie, Christi numen invocasse, ut si Dei filius esset, pœnas à suis violati fœderis exigeret, ac n demum fortunam belli, mutatam fuisse. Vtitur sanè in corripiendis s & malorum opera Deus, cujus tum vindictæ, hanc cladem omnes ribebant. Etsi enim illa, quæ Julianus in consilio edisseruerat, speciem aliquam justitiæ habebant, & ab animo non malo proficiscebantur,

Julianus pacem dissuadet.

Dracula Valachus.

Vladisl. occisus.

Amurathis ad Christum obtestatio.

 con-

Clades Christianorum ad Varnam.

consultius tamen fuerat, pacem aut non fecisse, aut factam servasse. Fuit verò & Turcis victoria non incruenta, ita ut Amurathes dixerit, actum de se fore, si iterum ad eum modum vincendum sit. Incidit hæc pugna in quartum Idus Novemb. anno salutis nostræ millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto.

1444.

Tigurini ad renunciandum fœderi Austriaco sollicitantur

Eodem hoc anno Helvetiorum civitates, quæ Suitensium partes contra Tigurinos sequebantur, missis certatim nunciis, eos sollicitabant, ut fœderi, quod cum Austriacis principibus habebant, renunciarent, neq; vicinorum in se odia & arma excitarent. Tigurini, in nullius injuriam aut contumeliam fœdus abs se factum, respondent, quod servare uti jurati sint, ita in animo haberent. Itaque res in apertum bellum erupit. Erant apud Tigurinos Jacobus Hochbergicus Marchio, & Ludovicus comes Helfenstainius, cum multis nobilibus, ad octingentos quadragintaquinq; equites, peditum verò duces erant Joannes Rechbergicus, Thuringus Halovilius & Burcardus Monachus, viri strenui. Præter hæc præsidia ab Austriacis missa, ab initio speraverant Tigurini accessuras & ab Helvetiis nonnullis copias auxiliares, hi vero omnes ob Austriacum fœdus, ab illorum societate discesserant. Excitantur utrinque villarum, pagorum, ac prædiorum incendia, sollicitantur ad defectionem arces, ac oppida: nonnullæ se dedunt, aliæ vi expugnatæ, quædam etiam in favillas redactæ sunt. Tandem sub Junii mensis finem, Helvetii omnes Tigurum urbem obsidione cinxêre.

Bellum Tigurinum.

Tigurum obsident Helvetii.

Delphinus in Germaniam venit.

Non longo tempore post, Ludovicus, Caroli Galliæ regis filius, (Delphinum vocabant principem à rege dignitatis gradu secundum) cum triginta pugnatorum millibus, rectà Basileam ire perrexit. Adventus ejus causæ feruntur duæ. Sunt, qui ab Austriacis accersitum affirmant, ut Tigurum obsidione solveret, ac Helvetiorum contumaces spiritus frangeret. Alii Eugenii artibus evocatum esse dicunt, uti concilium Basileense disturbaret. Huic obviam profecti Helvetii, dum pauci cum plurimis egregiè pugnant, propè ad unum cæsi, victoriam multo suorum sanguine emptam, reliquêre, raro exemplo, & quod cum Spartanorum conflictu ad Thermopylas conferri possit, numero enim Galli hic, ut illic Persæ, superiores extitêre. Ad Tigurum quoque malè ab Helvetiis pugnatum, & obsidione urbs soluta est. Nos verò ad Hungaros & Fridericum, unde digressi sumus revertemur.

Helvetiorũ clades apud Basileam.

Post Vladislaum à Turcis cæsum, Corvinus domum reversus, omni ope adnitebatur, ut convulsum reipub. statum restitueret. Cumque hinc

hinc à Turca, illinc ab Imperatore Friderico metueret, statuit illi prius obviam ire. Itaque legionibus novo milite expletis; in Mysiam superiorem profectus, ad Savum amnem, magna cum celeritate hostem aggreditur imparatum, quo fuso ac fugato, victor in Pannoniam redit. Inter hæc comitiorum regalium dies advenerat, quæ primores regni ad campum Racos (id loco nomen) ipsis feriis Pentecostes indixerant, & omnium suffragiis in regem Hungariæ denuo eligitur ac confirmatur Ladislaus, Alberti filius Posthumus. Qui quod esset puer (nam annum agebat quintum) placuit pro regem creari, qui interim summæ rei præesset cum Imperio, donec rex ad ætatem regno maturam pervenisset. Eminebat inter competitores Corvinus summa virtute, recentibusque in patriam meritis, ideoque cæteris omnibus citra cujusque invidiam prælatus cum fausta festaque aggratulatione, regni Hungarici Prorex ac gubernator salutatur. Mox de communi consilio ad Fridericum Cæsarem legati mittuntur, qui electionis ordinem exponentes, Regem simul & coronam regiam repeterent, neque regnum absque rege esse diutius posse, & sacram coronam alibi quam in regno asservari, nefas esse dicerent. Fridericus audita legatione respondet: Quod Hungariae proceres regem tandem suum agnoscant, rectè id ab iis fieri, eamque se mentem ipsis perpetuam precari, nova electione nihil aliud, quam coronationem jam antea ritè peractam, denuò approbari in eo, qui nascendi lege rex esset. Puerum verò regni impotem, nusquam melius quam apud se educari posse, cui illum mater non sine gravibus causis commendasset. Nam in regnum ea ætate mittere, qua in tam variis hominum studiis abuti facilè quis posset, quid aliud esse, quam dissensionibus materiam præbere? Habere Hungaros Proregem, virum prudentia ac fide insignem, ei rerum gubernacula, ut commissa sint, ita relinquenda videri: donec rex ad ætatem rebus maturam adolescat. Sibi interim curæ fore, ne quid in ejus educatione, ad optimam & animi & corporis informationem, desiderari possit. Coronam vero apud regem manere, cui semel imposita est, aequum esse.

1445. Ladisl. regnum Hung. confirmatur

Joan. Corvin9 Prorex Vngariæ.

Educatio pueri regis ubi optima.

Hæc ubi legati ad suos retulère, ilicò Proregi bellum contra Fridericum Imperatorem decernitur. Corvinus itaque contracto duodecim millium exercitu, in Austriæ fines hyberno tempore irrumpit, agrum Sempronianum ac Neapolitanum depopulatur, ad Viennæ montes usque Hamburgum prædas agit, quæ ferri aut agi nequeunt, flammis corrumpit. Incendiarios ducebat Renaldus Rozgonius. Cæsar à militibus imparatus, Neapoli se continuit, civitate non ad subitos tantum incursus, sed

Corvin. Cæsari bellum infert.

Corv. Neapolim frustra tentat.

ſed ad ſuſtinendam quoque obſidionem natura & arte ſatis munita. Prorex igitur Neapoli fruſtra tentata, cum & hyems inſtaret, neque à Cæſare quicquam extorqueri poſſet, præda gravis domum rediit. Sub anni exitum Raccolsburgi conventum fuiſſe, manuſcriptus quidam liber habet, ubi adnitente Vdalrico Ciliensi comite, induciæ ad biennium inter Hungaros & Auſtriacos factæ ſunt, arce Rabi reddita, & Ladislao Bano, quem captivum Cæſar detinuerat, liberato. Hiſtorici de his nihil meminêre.

Biennales induciæ inter Hungaros & Auſtriacos.

Eodem anno, Albertus Friderici frater, cum trecentis equis Tigurum ingreſſus, bellum in Helvetios urgebat. Ii Raperſvilam ſæpè tentantes, ſubmittentibus auxilia & commeatum Tigurinis, nihil efficere potuerunt. Parantur utrinque rates & navigia, quibus per lacum invecti, crebras edebant pugnas. Tigurini quoque Bremgardiam noctu profecti, molas ſuburbanas deſtruxêre, oppido ut potirentur parum abfuit. Ponte ſive Bruga dein fruſtra tentata, Wilam obſident. Helvetii pulſis Tigurinis, Wila ac aliis locis egreſſi, Turgoviæ agrum depopulantur. Mox lacu navibus trajecto, cum Erlibachium veniſſent in Tigurinorum inſidias ſylva proxima collocatas, præcipitarunt. Multi eo anno inter ipſos conflictus fuêre, multa utrinque damna accepta ac reddita, quæ hic recenſere omnia non eſt conſilii. Sequenti anno Hugo Montfortius Joannitarum (ut vocant) Magiſter apud utroſque obtinuit, ut factis induciis, de pace concilianda ageretur. Interpoſuit ſuam quoque authoritatem Ludovicus Elector Palatinus, qui vocatis ad ſe Conſtantiam partium legatis, judices dedit, Auſtriæ principibus ac Helvetiis Vlmenſem ſenatum, Tigurinis ac Suitenſibus Forotiberienſem vulgò Keiſerſtulenſem, quorum arbitrio controverſia omnis tolleretur. Ita poſt longam diſceptationem, pax tandem facta eſt.

Albert. bellum contra Helvetios urget.

1446.

Pax inter Tigurinos ac Helvetios facta.

Per eoſdem dies, ex arbitrio Alberti Brandemburgici, ſublata eſt quæ de Sigiſmundi Tirolenſis hæreditate paterna inter Fridericum Cæſarem, ejuſque fratrem Albertum, & Tirolenſes interceſſerat diſceptatio, & Sigiſmundus tutela exemptus, provinciæ ſuæ gubernacula ſuſcepit, inducta omnium injuriarum & incommodorum oblivione, & venia ſubditis promiſſa, ac utriuſque principis fide confirmata.

Sigiſmundus tutela exemptus.

Circa ea tempora Albertus Auſtriacus, uxorem duxit Mechtildem Ludovici Palatini filiam, Ludovici Wirtembergici viduam, fœminam divitem & pecunioſam, quod percommodè matrimonium ei ceſſit, jam enim pecuniam omnem à Cæſare aſſignatam, in ſumptus bellicos, alioſque uſus expenderat. Moritur inter hæc Eugenius Pontifex, cumque Baſileen-

Albert. ſext. uxorem ducit.

1447.

leensis Concilii Patres, reliquos Cardinales, eo sublato, Felicem tandem agnituros, & in gratiam secum redituros sperarent, illi Thomam quendam Sarezanensem, in Eugenii locum suffecêre, qui Nicolai Quinti nomen sortitus est. Hanc eorum electionem ratam habens Cæsar, crebris mandatis Basileenses urget, uti Concilii patribus commeatum, quem literis caverant renuncient, parere detrectantes, inobedientiæ accusat. Illi missis legatis se purgant. Cum verò Cæsar nihil remitteret, solvitur tandem Concilium, manente nihilominus schismate. Qui verò Basileæ fuerant, novam Concilio sedem eligunt Losanam, ubi anno demum nono & quadragesimo, adnitentibus Cæsare, Galliæ, Angliæque regibus, aliisque principibus, Felix pontificatu sese abdicans, in Cardinalium ordinem redactus est. Nicolaus verò à Synodo confirmatus, & sublatis dissidiis, pax & concordia inter Ecclesiasticos constabilita est.

Thom. Sarezanensis in Pontificem eligitur & Nicolaus V. vocatur.

Concilium Basil. transfertur Losanam.

1449.

Circa hæc tempora, multi per Austriam prædones, agros viasque publicas infestabant, quorum nonnulla latibula Vdalricus Eitzingerus à popularibus adjutus, reliqua Joannes Buchaimius & Christophorus Liechtenstainius destruxerunt. Erant verò inter prædones, qui munitiora occupaverant, quam ut à tumultuario milite expugnari possent. Igitur ex provincialibus justus conscribitur exercitus, cui Cæsar cum Imperio, præfecit Vdalricum Ciliensem, eique septingentos equites ex suis misit. Is quod reliquum erat prædonum in Austria sustulit, multi ferro cæsi, qui vivi in manus venerunt, suspensi sunt. Erat Pancratius quidam Polonus, qui Galitzio in Hungariæ finibus oppido occupato, multis incommodis vicinos diu affecerat, nec ullis pactionibus, ut ab injuriis supersederet, adduci potuerat. In hunc profectus Vdalricus, oppidum validis tormentis quatit. Moram obsidioni fecit pulveris defectus, quo subvecto rebus suis diffidens, Pancratius Proregis Corvini fidei ac tutelæ se committit; qui datis ad Ciliensem literis, quibus promittit: nihil imposterum damni Austriacis ex eo loco illatum iri, oppidum ipse præsidio munit.

Latrocinia per Austriā inhibentur.

His ita transactis, Hungari novos iterum legatos, novos ad Fridericum Cæsarem nuncios identidem mittunt, regem & coronam reddi postulant. Austriaci quoque, de principe tutelæ eximendo, suisque tradendo, mussitabant. Boëmi verò minaciùs etiam urgebant, qui cum audivissent Fridericum Romam ad coronationem iterparare, legatos ad eum ex suis mittunt Vdalricum Rosembergicum, Zdenconem Sternbergicum, & alios quosdam proceres, qui regem sibi dari exposcunt, sine cujus præsentia regni status consistere diutius nequeat, aliter se

Hungari regem & coronam repetunt.

Boëmorum minæ.

ter se alium sibi regem creare cogi, cujus rei gratia, jam indicta esse comitia, Cæsar legatos abs se Pragæ ad comitia præstò futuros, dicit, per quos ad ipsorum postulata sit responsurus. Austriacis verò ac Hungaris idem quod antea, responsum dedit.

Aeneas Sylvius, Cæsar. nomine orationem ad Boëmos habet.

Postquam verò comitiorum dies advenisset, proceres regni Praga, ob infectum aërem, relicta, Benescaviam frequentes convenêre. Adfuerunt & Cæsaris legati, ex quibus Æneas Sylvius coràm consilio, cui præsidebat Podiebradius, verba fecit, & oratione admodum leni usus, Cæsarem affirmavit Boëmorum postulata, quibus cum fœdus suæ genti ac amicitia esset, Hungarorum & Austriacorum precibus haud gravatim prælaturum, si ex re ipsorum regisque ac regni commodo id fore videretur. Nunc verò longè aliter se rem habere: cùm rex per ætatem regno immaturus, gubernatore indigeat, nemini dubium, quin plures, in regno, tot viris illustribus subnixo, ad eam dignitatem sint aspiraturi, qua ex competitione quanta sint oritura dissidia, quem non videre? Ad hoc cum ærarium ferè nullum sit, & publici vectigalium redditus attriti, regis verò aula, more majorum instructa, multis egeat, unde tandem pecuniam redigi posse? Hæc considerantem, & cum animo suo reputantem Cæsarem, consultiùs putare, his Boëmos incommodis liberare, puerum regem suis impensis eductum, apud se retinere, & pro sanguinis propinquitate cavere, ne in cujusquam potestatem is veniat, qui ejus ætate, in suum commodum, aut aliorum fraudem, abuti possit. Nunc verò in animo habere, Ladislaum in Italiam secum adducere. Hortari interim, uti in fide permaneant, regnum per idoneos homines benè administrent, neve, Ladislao regi legitimo, alium quemvis præferentes, Dei atque hominum offensionem incurrant. Id si faciant, Cæsarem ipsis regem, cum primùm justam ætatem attigerit, primis esse traditurum. Boëmi hac oratione utcunque deliniti, Cæsaris Consilio acquiescere se dixêre. Actis quoque gratiis, quod aliis ab ipso prælati essent, ex nobilitate sua comites se daturos promittunt, ac reditum ipsius quietis animis exspectaturos, quem faustum & sospitem adprecarentur.

Ad vitanda dissidia Cæs. puerum regem apud se retinet.

1451. Cæsar Boëmorum animos lenit.

Frider. Cæs. iter in Italiam.

Caesar pacatis Boëmis, quorum motus maximè timuerat, iter in Italiam parat, ut coronam & approbationem Imperii à summo Pontifice susciperet, quod hactenus propter dissensiones Ecclesiasticas, fieri non potuerat. Sciebat praeterea, Eleonoram Eduardi Lusitaniae regis filiam sibi desponsam, in itinere esse, quam Romam secum ad coronationem ducere, ac matrimonium illic perficere, cogitabat. Ex Hungaria verò quie-

quietiora omnia nunciabantur, & Corvinus Prorex, qui per eos dies, Marte non satis propitio cum Turca conflixerat, pacatum sibi Fridericum quam offensum malle, ideò nihil in ipsum moturus esse credebatur. Soli ex Austriacis nonnulli, cum Ladislaum iter comitaturum audivissent, aliquid moliri videbantur. Sed quod multi ex proceribus, se cum ipso ituros recepissent, cæteros parùm curabat.

Hunniades cum Turca non satis prosperè congressus.

Annus agebatur quinquagesimus primus, cum Fridericus jam certus eundi, literas ac nuncios ad ordines Imperii misit, quibus, quo tempore Italiam ingressurus sit, significat, atque uti omnes, qui eum de more comitaturi sint, ad diem dictam conveniant, jubet. Rhenanis ac Suevis Eslinga, & Campidunum civitates constitutæ, unde per Athesinam vallem, ac Tridentinum agrum in Italiam transirent, Austriaci Boëmi ac Hungari Villacum evocati, reliqui qua cuique proximum erat. Ferrariam atque inde Florentiam Senasque ire jussi, atque illic Cæsarem præstolari. Interim ipse Austriæ gubernationem proceribus quibusdam committit, inter quos erant Vdalricus Schaunbergicus Senior, Georgius Buechheimius, Rudigerus Stubenbergicus, Sigismundus Ebersdorfius & Cunradus Eitzingerus. Mox cum Ladislao pupillo, præcipiti jam autumno Græciam Stiriæ profectus, ibi quoque res omnes constituit. Villacum denique pergit, ubi ei præter alios Albertus frater præstò fuit, cum pulcherrimo equitatu. Cæsar eo cum parte copiarum præmisso, ipse cum Ladislao & reliquo comitatu Villaco discedens, postridiè Calend. Januarii, ad Italiæ fines pervenit, atque propè Cornelianum oppidum, à quatuor Senatoribus Venetis summo cum honore exceptus est, ex quibus Bernardinus Justinianus, luculentam & officii plenam habuit orationem. Dein ab iis Tarvisium, Veronamque ac Pataviam deducitur, per omnem Venetorum ditionem, commeatu liberaliter exhibito. Interim ex Germania, complures Ferrariam usque profecti, Cæsarem ibi operiebantur, qui cum eò tandem venisset, multò jam comitatior Bononiam atque inde Florentiam venit, ubi ex itinere substitit, dies aliquot quieti daturus.

Austriæ gubernaculum quibus absente Imperatore commissum.

Bernhardin. Justinianus.

1452.

Inter hæc sponsa ipsius Eleonora, post longam maris jactationem, ex Hispania advecta, ad Liburnum Hetruriæ portum appulerat, unde Nicolaum Longimannum à Falckensteino sacerdotem, qui cum Jacobo Mezio legatus ad ipsam venerat, Cæsari obviam mittit. Is in itinere, ubi Cæsar esset, percontatus, ad Nonas Februarii Florentiam venit. Ad Cæsarem intromissus, quo in loco reginam reliquisset, narrat, à qua missum se, uti rogaret, quo eam portu, navem egredi juberet. Cæsar vehementer

Eleonora Portugallensis Frid. Cæs. sponsa.

Principes viri Cæsaris sponsæ obviam missi.

ter eo nuncio gavisus literas ad sponsam dat, utque Pisas se conferat jubet. Mox ad excipiendam illam mittuntur: Michaël Magdemburgi ac Rudolphus Silesiæ Principes, Vdalricus Sternbergicus, Albertus Eberstorfius, comes quidam Schaunburgicus, Joannes Vngnadius, & Vdalricus Sunpergerus, prothonotarius, cum aliis multis. Præter illos diverso itinere Pisas profecti sunt, Æneas Sylvius Episcopus Senensis, Albertus Potendorffius, Georgius Volckenstorfius, Bernhardus Tahensteinerus, Balthasar Ratembergerus, uxores item Potendorffii & Tahensteineri, aliæque illustres matronæ ac virgines, in quibus Margaretham & Walburgam Zinzendorfias, Vrsulam ac Dorotheam Neydecceras, formæ gratia præcelluisse proditum est. His Cæsar ad sponsam missis, Senas ipse perrexit, ubi eam operiri decreverat. Quæ, postquàm propiùs jam adesse, nunciaretur, Senensis magistratus cum tota nobilitate ac civibus, obviam primi processêre. Inde Ladislaus Rex & Albertus Archidux, cum suo uterque comitatu, postquàm comitum, nobilium, & ex Imperii civitatibus missorum ingens multitudo, longo ordine ingrediebantur. Hos secuti sunt viri Ecclesiastici. Cæsar verò cum Cardinale Rom. Pontificis legato, ad ingressum civitatis intra duas portas substitit, ubi exoptatam diu sponsam amplexatus est. Eo loco Senenses, ad rei memoriam, signum ex marmore posuêre.

Cæsar sponsam suam Senis operitur

Cæsar. sponsa Senis ad ipsum venit.

Post aliquot dies, Cæsar Romam versus movens, Viterbium venit, quò eum postridiè assecuta est sponsa. Ibi cum Cardinale conventum est, de jurisjurandi Romæ præstandi formula. Nicolaus verò Pontifex, qui initio rebus suis non tam ab ipso Cæsare, quam ne quid Romani turbarum excitarent, timuerat, molemq; Adriani (quam S. Angeli castrum hodiè vocant) portasque urbis atque alia loca oportuna munierat, postquàm & literis multorum & nunciis pacatum advenire, ac omnia quieta didicisset, cum Viterbii, tum aliis suæ ditionis locis, quæ Cæsar aditurus esset, magnos ei honores commeatusque ac lautia exhiberi jusserat, utque Romæ pro dignitate exciperetur, omnia præparabat. Ad octavum Id. Martias ubi in agrum Romanum, atque sub urbis conspectum venissent, castris de more positis, consedêre. Cæsari hospitium præbuit domus, illic à mercatore quodam Florentino pridem exædificata. Postero die, Albertus ordinem ex omni equitatu instituit, & quo quisque loco incedere debeat, præscribit. Inter alia ex voluntate præceptum est, ne præter Imperii aquilam ullum aliud signum explicaretur. Eam rem multi ægrè ferebant, imprimis vero, Georgiani collegii signifer, Henricus comes

Pontif. Cæsarem liberaliter excipit.

Henr. Für-

mes

mes Fürstembergicus, indignum esse dicebant, & præter collegii institutum, malle se ab ipsis urbis mœnibus domum reverti, quam occultato vexillo intromitti. Argentoratenses quoque, non prohibitos fuisse majores suos explicare vexillum, jaciebant, quo tempore cum Rudolpho in Boëmos militassent. Has eorum voces, Fridericus sua autoritate facilè compescuit, urbemque hoc ordine ingressus est. stenbergic.

Primi omnium Suevi reliqvum agmen præcedebant, hos sequebantur qui à S. P. Q. R. obviam missi erant, purpureis sagulis induti omnes. Dein Cæsar ipse cum rege Ladislao, Alberto fratre, cui Imperii aquila commissa erat, aliisque principibus, Comitibus, Baronibus ac nobilibus, eorumque famulis ac comitatu aulico ingrediebatur. Proximus ab eo locus Eleonoræ assignatus erat, quam sequebatur Imperialium civitatum equitatus. Obviam verò ad portam usque Castelli venêre, purpurati senatus patres tredecim, cum multis Episcopis, Abbatibus, & omnium ordinum viris Ecclesiasticis, ex quibus Pontificis vicem præerat Spoletinus præsul. Ipse verò Pontifex, ad D. Petri sella eburnea in gradibus collocata, sedens, advenientes expectabat, cujus manum ac pedem dextrum Cæsar, Ladislaus rex, Albertusque & Eleonora postquam deosculati sunt, assurgens ordine omnes excepit. Qui templum ingressi, post absolutas precationes, in designata sibi quisque hospitia concessêre. Sequentes aliquot dies Cæsar, delubris, divûm templis, & urbis terrarum olim dominæ reliquiis visendis, insumpsit. Ad decimum sextum Cal. Aprilis Pontifex in D. Petri æde sacris operatus, Fridericum Cæsarem & Leonoram, adhibito solemni ritu, solitisque cerimoniis, matrimoniali vinculo conjugavit, beneq; ipsis ac ipsorum posteritati ominatus est. Tertio pôst die (quam dominicam Lætare vocant) Cæsar de more unctus, & in Rom. Imperatorem consecratus, coronam & alia Rom Imperii insignia accepit, acclamante populo Romano: FRIDERICO PACIFICO A DEO CORONATO IMP. VITA ET VICTORIA. Coronatur & sponsa, solito ritu, faustisque omnium precationibus Augustorum nomine uterque salutatur.

Quo ordine Frider. Cæs. Romam ingressus sit.

Pontifici ab Imperatore & Rege pedes exosculantur.

Cæsaris matrimonium.

Peracto coronationis ritu, & gratulationis hymno decantato, Fridericus Imperator, ex veteri majorum instituto, in ponte Tyberino ante palatium Sancti Angeli fratrem primùm, deindè alios multos equestri dignitate insignivit. Ad trecentos fuisse memorant, in quibus Magdemburgicus & alii nonnulli, etsi antea eo honore decorati propter diei ac loci celebritatem tamen denuò eum suscepêre. Per hos dies Alfonsus

Imper. trecentos creat equites.

Alfonſ. rex Neapolitan.

Aragonius rex Neapoleos, Cæſarem per legatos ſuos, uti ad ſe cum Imperatrice veniret, precatus eſt, qui id ob regis affinitatem: erat enim ſponſæ ſuæ avunculus, facilè abs ſeſe impetrari paſſus eſt. Itaq; Ladislai cura, Æneæ Sylvio commiſſa, & civitatum equitibus Romæ apud illum relictis, ipſe cum ſponſa ac reliquo comitatu, Neapolim ſe contulit, ubi ſummis cum honoribus exceptus, paſſionis ac reſurrectionis dominicæ memoriam celebravit, urbemque regionemque circà amœniſſimam, perluſtravit. Interim nuptias ei Alfonſus regali pompa ac luxu inſtruxit, quibus adjuncta eſt venatio, ad Angnianam paludem, quarto ab urbe lapide, tentoriis ſub dio collocatis, ad triginta hominum millia epulis adhibita, vini omne genus copia ex fontibus affabrè factis ſcaturiente, qui ſpectatum advenerant, refecti & aliquod dierum eſculentis onerati domum rediêre. Præ cæteris autem Germani humaniſſimè tractati, ac omnis generis munificentiæ ac liberalitatis officia ipſis exhibita ſunt: omnia enim quæ à mercatoribus emerunt, gratis data fuêre: quòd illa omnia liberaliter Alfonſus poſteà ſoluturus eſſet. Dum verò Imperator à Roma abeſt, interea Ladislaus, quin ab Hungaris & Auſtriacis, (neſcio quibus conſpirantibus) abriperetur, parum abfuit, præceptore ejus Nicolao Crottendorſio, ut cœpta juvaret, pecunia ac promiſſis corrupto, uti poſtea compertum eſt. Ea de re per literas certior factus Imperator, Alfonſo valedicto, Romam redire maturavit, relicta apud avunculum Leonora. Romæ cum eſſet, ex Germania crebri adferuntur nuncii, principes quoſdam nova moliri, multa etiam in Hungaria & Auſtria per ejus abſentiam agitari conſilia, ex quibus novi iterum tumultus expectandi videantur, nec quietam omni ex parte Boëmiam. Fridericus igitur reditum in Germaniam maturandum ratus, valedicto Pontifice, eodem itinere quo venerat, Ferrariam pervenit, ubi octavo Idus Maji, quo die tum Chriſti domini Deique noſtri Aſcenſio celebrabatur, Borſium Eſtenſem, Ferrariæ Modinæque ac Rhegii ducem, & Rovigii comitem creat, à quo clinodium illi dono datum fuiſſe, memorant, quod parens ejus viginti uno aureûm numûm millibus præſtinaverat. Aderat præter aliòs, Galeacius Franciſci Sfortiæ Mediolani principis filius, eximia formæ dignitate multa bonæ indolis commendatione adoleſcens, qui non contemnenda & ipſe munera adferens, oratione blanda ac officioſa uſus, Cæſaris animum, non nihil offenſum, patri conciliavit, votique compos ac militari baltheo donatus, abiit. Vrſini quoque numeratis quindecim ducatorum millibus Plumbini principatum (is veteribus Portus Trajanus eſt) attribuit.

Imper. cum conjuge Neapolim venit.

Liberalitas Alfonſi.

Nicolaus Crottendorſius.

Borſius Eſtenſis creatur dux.

Galeac. Sfortia.

Plumbinum Vrſinis conceſſum.

His

His peractis, Fridericus Suevorum ac Imperii civitatum comitatu abs se dimisso, ipse cum reliquo secundo Erydani fluvio Venetias navigavit. Cùm propius ad urbem venisset, obviam habuit Franciscum Foscarum, Venetorum principem, Bucentauro invectum cum trecentis senatoribus & flore nobilitatis. Aderant triremes, & omne genus navigia, auro purpuraque exornata, ad centum viginti. Imperator in principis navem exceptus, personante bellicorum tormentorum strepitu, simul ac musico instrumentorum concentu, per mediam urbem in ædes usque Estenses deducitur, nihilque ad summos honores in eo excipiendo à Venetis omittitur.

Francisc. Foscarus Venetorum Dux.

Frider. Cæs. Venetias venit.

Inter hæc Eleonora imperatrix, quam Neapoli apud avunculum regem relictam fuisse dixim⁹, octavo post die quàm abierat Cæsar, discedens, terrestri itinere Manfredoniam, aliàs Apeneste Apuliæ oppidum, atque inde navibus Venetias delata est, quam, ad D. Nicolai obviam profecta principis uxor, cum ducentis primariæ dignitatis matronis, excepit, lætoque eam urbis applausu & gratulatione in hospitium usque deduxit. Decem omnino dies in urbe mansum, quibus variæ ludorum oblectationes & spectacula inter publicas epulationes exhibita fuêre. Sunt, qui Fridericum inter seria colloquia, quæ illi cum Foscano fuêre, dixisse ferunt: semper se nomini Veneto amicum ac benevolum fore, animum verò præsagire, magnos post se bellorum motus inter posteros suos ac Venetos aliquando exorituros. Post hæc Cæsar, relictis Venetiis, Portum Naonis petiit, unde per Fori Julii & Carnorum fines in Stiriam profectus, adulta jam æstate, Neapolim Austriæ venit. Admonitum in itinere insidias ut caveret, dixisse refert Æneas Sylvius, non adeò suspectam sibi suorum esse fidem, uti periculum timeat, Ladislaum unum peti, quo si usus ferat, in medium prolato, Austriaci Hungari & Boëmi, perindè atque olim projecto Eridis pomo, tres deæ, inter sese essent digladiaturi.

Frider. Cæs. de Venetis præsagium.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER SEXTUS.

Argumentum.

AUstriacorum bellum contra Fridericum Imp. Vdalrico Eyzingero duce, susceptum, quo Marte gestum, & quibus arbitris compositum sit, hic liber indicat. Deinde refert quomodo Ladislaus, Vdalrici Ciliensis opera tutela exemptus, Austriacis & Hungaris restitutus, & ab ipsis exceptus sit, Boëmiæ item coronam acceperit. Vtq; Eyzingero procurante, Ciliensis, qui primum à rege locum tenebat, magno cum ludibrio aula ejectus: sed brevi tempore regi conciliatus, Eyzingerum rursus dejecerit, & Corvinum, iisdem artibus, quibus ipsum Eyzingerus priùs in regis odium inducere conatus sit. Porrò Mahometes Belgrado, Corvino acriter pugnante, & Capistrano milites cœlestibus monitis accendente, repellitur. Ciliensis à Corvinorum factione occiditur. Imp. Ciliensem Comitatum in suam potestatem redigit. Maximil. primus nascitur. Ladislao despondetur Magdalena Francica, dumque pro adducenda sponsa legati expediuntur, aliaque ad nuptiarum solemnitatem necessaria parantur, Ladislaus subito morbo correptus, humanis cedit rebus: cujus hæreditas magnorum inter Austriæ principes motuum causa fuit. Boëmi Georgium Podiebradium regem creant. Hungari verò Mathiam Corvinum; hunc contra Frid. Imp. à quibusdam electus est, hinc belli Hungarici fax & origo. Concordia inter Aust. principes de Ladislai hæreditate facta, ex parte Alberti non fuit diuturna. Eyzingerus arma in Albertum sumit. Boëmiæ Rex in Austriam ducit. Inter Sigismundum Aust. & Episcopum Brixinensem simultas oritur.

FRIDERICUM ex Italia reducem, novi statim tumultus & domesticum bellum excepit. Hungari enim Boëmique & Austriaci, Ladislaum principem sibi tradi, certatim flagitabant, à cujus præsentia meliorem rerum statum sibi quisque promittebant. Austriaci verò, inter quos familiam ducebat Vdalricus Eyzingerus, agente adhuc in Italia Cæsare, seditionem moverant, & popularium opibus confisi, præfectos quosdam ab eo constitutos, à rerum gubernaculis depulerant. In horum consortium sive ultrò, sive ab Eyzingero adscitus, intulerat se Vdalricus Ciliensis comes, homo quietis impatiens; Missitantur nuncii cum literis in Hungariam ad Corvinum, in Boëmiam ad Rosembergicum, alios-

Vdalricus Eyzingerus.

audivissent, legatos Viennam ad eum mittunt, principem tutela solutum, poscunt, recusanti bellum denunciant, arma & vim minantur. Imperator auditis eorum postulatis, animos lenire, ac commodum responsum promittere, nunc Hungarorum, nunc Boëmorum petitiones causari, & ne si ipsis Austriaci præferantur, vel alterutri vel utrique ægrè ferant, cavendum dicere, rem indies prolatare. Illi moram omnem exosi, festinare alius alium adhortantes arma rapere, quæque bello usui fore putabant, expedire, & quod in tali re solet, tumultuari incipiebant. Austriaci bellum Cæs. indicunt.

Sub finem Augusti Ciliensis ac Eitzingerus, cum suis uterque popularibus & clientela, Viennensibus item ac aliarum aliquot civitatum voluntariis militibus urbe egressi, cum vel Haimburgum vel Trautmansdorfium petituri viderentur (erant enim illic qui in fide permanserant, & Boëmi nonnulli, ab Joanne Fuchsio intromissi, totum ferè oppidum exusserant) itinere converso Neapolim ire accelerant. Ad primum statim adventum, atrox ante portam & cruentum excitatur prœlium. Viennenses, quos ad quinque hominum millia adfuisse proditur, duo secum advexerant instrumenta bellica, insigni magnitudine, quibus semel atque iterum explosis, magnam Cæsarianorum cladem edebant, mox verò, ubi post missilia cominus ad gladios & statariam pugnam ventum est, oppidani ab ingruenti multitudine superati, pedem intra mœnia referre coacti sunt. Cumque inter pugnæ & fugæ consilia trepidaretur, ac hostis auctis inde viribus acriter urgeret, quò minus is cum fugientibus portam ingrederetur, unius viri virtus obstitit. Is erat Andreas Paumkircherus, vir strenuus, qui viso periculo, sub ingressum portæ, hostium omnem impetum cum paucis pugnando sustinuit, quoad redintegratis ex ira & pudore animis, oppidani aliquot conversi instantes repulêre. Viennenses numeroso milite Neapolim contendunt. Andr. Paumkircher, se solus hostium conatibus objicit.

Post hanc pugnam, Cæsariani intra mœnia se continuêre, Austriaci castris ante urbem positis, obsidioni necessaria paravêre. Erant in eorum castris ad sedecim pugnatorum millia, ex Boëmis solus cum ducentis equitibus, ac pedibus octingentis Rosembergicus, ex Hungaris nemo advenerat. In hoc rerum discrimine constituto, Cæsari fidum se ac amicum præstitit Georgius Podiebradius, Boëmiæ prorex, qui obsessum audiens, undecim millium exercitu coacto ad opem illi ferendam accelerabat. Cum verò in itinere audivisset, jam de pace institutam esse actionem, retroversus, per occasionem Rosembergici agros de populatur. Pacis verò Austriacæ arbitri fuêre Carolus Badensis Marchio ac Sigismundus Neapol. Austriæ obsessa. Carolus Badensis Marchio.

Sigismund. Wolckensdorfius Salisburgensis præsul.

dus Volckensdorfius, qui eo anno ad Archiepiscopatum Salisburgicum pervenerat. Eorum interventu, Cæsar Ladislaum se Vdalrici comitis tanquam avunculi potestati commissurum promittit, ea lege: ut Berchtolsdorffii interim esset, neque rempub. ante capesseret, quam in publico conventu per principes cognatos, Hungarorum item ac Boëmorum legatos, omnia essent transacta. Conventui Viennæ ad tertium Idus Novembr. dictus est dies. Itaque obsidione solvitur Neapolis, & Ladislaus à Salisburgico, Magdemburgico, & Vdalrico Schaunburgico, aliisque proceribus Berchtolsdorfium deducitur. In comite verò Ciliensi & Austriacis, qui cum eo sentiebant, conventorum fides desiderata fuit. Quam primum enim in sua potestate principem habuêre, non expectato conventu, de adducendo ipso Viennam, rebusque imponendo consilia pridem habita, executi sunt. Igitur Viennæ urbis consul cum Senatoribus aliquot Berchtolsdorfium profectus, Principem gratulabundus salutat, dein cum Vdalrico, quæ volebat collocutus, demum redit, quæque excipiendo ex dignitate Ladislao idonea esse putabat, sollicitè parat.

Novæ Civitatis obsidio soluta.

Ladisl. Austriacis traditur.

Non multò post Ciliensis, Eitzingerus, aliique proceres Viennam eum adducunt. Ad Viennæ montem cum venisset Ladislaus, obvios habuit pueros ad quatuor millia: eorum singuli vexilla manibus præsentabant, in quibus gentilitia principis insignia depicta erant, festisque eum cantilenis excipiebant. Ex monte in planiciem descendenti, occurrit Elisabetha soror, cum frequenti lectissimarum virginum ac matronarum aulicarum comitatu: Ladislaus equo desiliens, sororem amplexus, tentorium illic tensum ingreditur, ubi nonnihil refectus, cum ulterius paulò progrederetur, Viennensium civium uxores sertum quoddam ex unionibus artificiosè concinnatum, ei obtulêre. Post eas præstò fuit Academiæ rector cum suis, quos longo ordine sequebantur, Ecclesiastici cum infinita hominum multitudine. Ita inter faustas gratulantium voces, per mediam urbem ad D. Stephani deducitur, ubi ob acceptum tandem principem Deo Opt. Max. laudes decantantur, & pro ejus salute vota nuncupantur. Inde in palatium deducitur, tota civitate in lætitiam festosque ludos effusa.

Quo ordine Ladislao obviam itum sit.

Ladislaus Viennam ingreditur.

Post hæc Ladislaus ex consilio eorum, qui aderant, Viennæ primùm, atque inde cæterarum quoque civitatum magistratus novos creare, præfecturasque ac sacerdotia conferre, atque alia principis munia obire cœpit. Interim conventui dictus aderat dies, ad quem venêre Ludovicus Bavariæ, Guilielmus Saxoniæ, Albertus quoque Marchio Brandembur-

burgicus Principes: Joañes Frisingensis, Fridericus Ratisbonensis, & multi alii ex Germania prælati, ac nonnulli aliorum principum legati, Boëmiæ item ac Moraviæ reguli & proceres non pauci. A Cæsare legati aderant, Carolus Marchio Badensis, Joannes Stubenbergicus, Joannes Vngnadius, Æneas Sylvius, Vdalricus Riderus, Leopoldus Asbachius & alii quidam. Ex Hungaria quoque advenerat Corvinus Prorex, qui omnium maximè oculos in se convertebat. Ei proximus à rege locus in consessu attributus, ob res præclarè gestas. Audiuntur ante alios legati Cæsaris. Hi inter alia graviter conqueruntur, de proceribus quibusdam Austriacis, qui in Cæsaris contumeliam, optimè de ipsis meriti, & qui ex æquo & bono egisset hactenus, Ladislaum ante tempus Viennam adduxissent, rebus imposuissent, neque eorum, quæ Neapoli pacta conventa fuerant servassent fidem. Ad hanc legatorum expostulationem Ciliensis, ad cujus arbitrium maximè tunc omnia agebantur, respondet: pacta illa, quæ detento adhuc Ladislao, legitimo ipsorum domino, fecissent Austriaci, non debere servari, cui jam tutela exempto, votique tandem compoti & tamquam victori, suorum armis in libertatem vindicato, nullas postea leges à Cæsare præscribi, æquum esse. Atque illud est, quod Sylvius memorat, legatis à comite uti victis à victore fuisse responsum.

Corvin. magnus habetur honor.

Ciliensis superba ad legatos Cæsar. oratio.

Erant eo tempore inquieti aliquot homines, & domesticarum discordiarum incentores, qui ambiguis in vulgum rumoribus sparserant, Fridericum id operam dare, uti Ladislaum Austriæ ditione omni exuat, egisse eo nomine Romæ cum Pontifice, atque diploma (quod monitorium vocant) super ea re ab ipso impetrasse. Habere præterea literas à Treviro & Saxone electoribus signatas, quibus supremus Austriæ princeps, ac moderator unicus ille declaratus sit, qui in ea stirpe cæteros ætate antairet. Quod ne malitiose fingi abs quoquam videatur, vel ex edictis aliisque ipsius literis id doceri, in quibus Austriam ubique suam provinciam, Viennam aliasque civitates suas identidem vocaret. Indignam rem esse, nec ab Austriacis, qui Alberto, ejusque hæredi Ladislao, sacramentum dixissent, nullo modo ferendam. Ad pontificem quod attineret, iniquum esse atque exempli inauditi, neque statui ab eo quicquam potuisse, non audita & altera parte, cujus plurimum ea res interesset.

Querelæ de Friderico Imperatore.

Hæc & alia temerè jacta, & ut cujusque animus erat variè intellecta, magnam Friderico invidiam faciebant: imprimis verò omnem de pace actionem impediebat, quod Fridericus summam pecuniæ satis magnam, pro educatione principis & aliis impensis, quas ejus nomine aliquot annos

fecerat, postularet. Nihil itaque inter ipsos convenire potuit. Secundùm hanc legationem auditus est Corvinus, qui oratione gravi instituta, post regi secunda initæ gubernationis auspicia precatus, ipsum suis restitutum gratulatus esset, non minus verè quam magnificè de se ipso deque rebus abs se gestis peroravit, suoque ac Hungarorum omnium nomine fidem regi & obsequium promisit. Mox finita oratione, de sedili assurgens, proregis munus regi resignavit, & in genua subsidens, seque fortunasque suas illi commendavit. Rex humo levatum amplexus, Patrem appellat, gubernatoris munere aliisque honorum accessionibus donat, ac post paulò solemni pompa cunctis fausta adprecantibus, Comitem Bistricensem creat, multisque muneribus donatum ac promissis cumulatum abs se dimisit.

Joann. Corvini oratio.

Ladisl. Corvinum appellat patrem, eumq; Comitem Bistriciæ creat.

Dum hæc Viennæ aguntur, Georgius Podiebradius Boëmici regni ordinibus, Pragam convocatis, de communi sententia decernit, legatos in Austriam mittendos, qui regem in regnum vocent. Suo verò & Roggenzanæ factionis nomine statuit, capita quædam descripta, regi primos regni limites ingredienti esse offerenda, quibus ab ipso confirmatis, de nonnullis in religione articulis ipsis caveatur, imprimis verò calicis usus in Eucharistiæ sacramento retineatur. Cùm verò & Hungari regis sui præsentiam non minus quam Boëmi efflagitarent, Ciliensis, in cujus manu rex erat, consultius fore putavit, priùs illum in Hungariam, ubi & natus & coronatus fuerat, deducere. Sub finem igitur Januarii Posonium rex venit, ea urbs in primo Hungariæ ex Austria ingressu, ad Danubium sita, Presburgum vulgò nomen habet. Ibi Hungari (nam eorum conventum gubernator Corvinus ante illic egerat) regi Ladislao sacramenta dixêre, multique dies festi lætè acti sunt. Ne verò ulterius in regnum iretur, eaque res Boëmorum petitionibus moram adferret, Ciliensis Hungaris reclamantibus Viennam cum rege ad liberalia revertitur.

1453. Ladisl. Posonium, vulgò Presburgum, profectus est.

Hoc anno de concordia Cæsarem inter & Ladislaum aliquoties actum, & quanquam Nicolaus quidam Cardinalis legatus pontificius, ac alii principes intercederent, nihil tamen ad summam rei transigi potuit. Hungari interim pro se quoque adnisi, sacram regno coronam & arces quasdam reddi petebant, quas, tutorio nomine retentas, Ladislao jam ad maturam rebus ætatem adulto, restituere deberet. Imperator sumptus, quos fecerat, excusat, neque, nisi numerata priùs pecunia, aliquid impetrari abs se passurum dicit. Tandem ex quorundam consilio, quibus pax quàm discordia potior visa, Neapolim cum mandatis missi, Eyzingerus

rus ac Varadinus præſul, Alberto Cæſaris fratre ſe interponente, de controverſis aliquot capitibus, & pecunia Cæſari numeranda, cum ipſo egêre, & de nonnullis ita convenit, ut ad Ladislaum ejusque conſilium relata, ſi approbarentur, tum demùm rata haberentur. Ladislaus ſumpto deliberandi ſpatio, eoque à Cæſare prolatato, cùm reſpondendi tempus adveniſſet, conditiones attulit, quibus acquieſcere Cæſar noluit. Itaq; re infecta ab omni actione deſitum eſt.

Inter hæc Vdalricus comes, aſſiduis Boëmorum petitionibus fatigatus, diem illis per literas indicaverat, quo ad ipſos proficiſci rex decreviſſet. Dum igitur Boëmi, ad excipiendum pro dignitate regem, ſe parant; Joannes quidam Smiritius (fortè an Smirſitskius, nam eo nomine hodieque nobilis cenſetur familia) procerum haud poſtremus, ſcripto regem monet, ne dubiæ Boëmorum fidei ſe committat, neu periculo caput objiciat. Literarum exemplum apud Sylvium, quem ſecuti ſunt Bonfinius & Olomucenſis, qui literas à Cilienſi ad Georgium miſſas, eamque rem Joanni capitalem fuiſſe aſſerunt. Cùm enim ſuppreſſo nomine, in concilio de facto quæreretur, omnes, atque adeò ipſe, ſuo loco ſententiam rogati, patriæ hoſtem eſſe, qui talia ſcripſerat, & capite plectendum ſtatuêre. Joan. Smiritius.

Per eosdem dies Cilienſis, jam antè ob ſuperbiam atque avaritiam plærisque inviſus, cum minimè id putaret, variantis fortunæ vices experiri coactus eſt. Erat inter Auſtriæ proceres præcipua authoritate Vdalricus Eytzingerus, cujus jam aliquoties meminimus. Is cùm initio in magna apud regem gratia fuiſſet, mox Cilienſe primum locum adepto, contemni, & in capiendis conſiliis præteriri cœperat, ex quo orta inter ipſos invidia: Eytzingerus ad omnem ulciſcendi occaſionem intentus vigilabat. Neque diu abfuit materia. Inſtabat jam tempus, quo rex in Boëmiam ire conſtituerat, cùm verò iter illud, & coronationis celebritas, non parva indigeret pecunia, ad hoc exhauſtum ſuperioribus bellis ærarium, neque in negotiatoribus ſatis præſidii eſſet; Comes ordinum conventum regis nomine indixerat Neoburgi, quod à tritico nomen habet. Ibi multa de pecuniæ inopia, & itinere ſuſcipiendo præfatus, liberali ordinum contributione ad juvandum eſſe regem diſſeruit, ne omnium rerum indigus, parumque ex dignitate regia, ad coronationem ire cogatur. Eytzingeri machinationes in Cilienſem.

Dum ſuper ea petitione deliberatur, Eytzingerus idoneum tempus adeſſe ratus, primos quosque procerum, quos ſibi obnoxios aut propinquitate aliisque neceſſitudinibus illigatos habebat, quosque aut ſibi addictos aut comiti infenſos noverat, ſeorſum ab aliis alloquitur, comitem Eyzingeri ad proceres oratio.

nimis impotenter agere, neq; diutiùs ferendum arguens, ſolum eum, reliquis inconſultis, pro ſuo arbitrio, omnia adminiſtrare, qui paulò antè regem in Hungariã adduxerit, eundem Boëmis ſe adducturum promiſerit, Auſtriam pecuniis exhauriat, quam magis in ſuum quàm in regis uſum inſumat. Nec enim deeſſe illi quo ſcorta alat, & convivia luxu propè regio inſtruat. Indignum eſſe, & Auſtriacis omnibus ignominioſum, id ab externo homine, luxuria & avaritia perdito, illos pati, qui antè paulò Fridericum Rom. Imperatorem, virum bonum, eumque legitimum principis tutorem, paulò liberiùs agentem, ſumptis armis, ad æquiora compuliſſent. Quare obviam eundum eſſe ipſius conatibus, idque in tempore, antequam effrænis illa licentia in ſuperbum dominatum, diuque affectatam tyrannidem vertat. Adeſſe pulcherrimam occaſionem, qua uti ſe optime ſcire, neque dubitari debere, quin ſi regem pecuniis inſtruxerint, addictum ſibi illum ſint habituri. Hæc & plura in hanc rem prolocuto Eyzingero, adeò in comitem accenſa fuerunt odia, ut data acceptaque fide, dextris ſimul junctis, in Cilienſem conjurarint. Eyzingerus, omnia ſibi ex ſententia procedere videns, cum paucis ex procerum cœtu delectis, regem adit, de pecunia in iter Boëmicum decreta edocet. Eo animi delinimento uſus ſubjungit, eſſe aliquid rei, quod remotis arbitris, ſoli cum rege communicare, à repub. eſſe ducerent. Igitur cœteris exire juſſis, Eitzingerus regem allocutus: meminiſſe debere ait, Auſtriæ ſe principibus ortum, nullos Auſtriacis magis ſibi fidos habere, quorum conſiliis uti, æquum eſſe. Se verò diutiùs regem celare non poſſe, Vdalricum comitem, jamdudum Auſtriacis gravem ac inviſum eſſe, qui niſi ſuo loco moveatur, magnos à popularibus motus impendere, qui videant expilari pecunia ſubditos, omnia reipubl. vectigalia comiti prædæ eſſe, ipſum divitias domi extruere, regem inopia laborare. Et quod dicere liceat; auctoritatem ejus viri nimiam videri, qui titulum regi relinquens, ſolus rerum potiatur, omniaque pro libidine adminiſtret. Nihil magis hominum animos efferare, & ad jura tam divina quam humana violanda, transverſos agere, quam dominandi libidinem, cui in ſecundo loco conſiſtere, nunquam ſatis eſſe videatur, primum ſemper appeti, neq; dubium eſſe, quin ille qui collegam dudum non ferat, potiorem aliquando non ſit laturus. Id caveri, & Cilienſem aula ejicere non magni negocii rem eſſe, ſi conſilium illud fideli ſilentio tegatur. Hæc ubi Ladislao approbaſſe viderentur, Cilienſem alioſque intromittunt, pecuniam ab ordinibus decretam, primo quoque tempore colligendam, atque interim Viennam redeun-

Eitzingeri ad regem oratio.

Dominandi libido homines efferos reddit.

deundum, & illic, ne quid per absentiam regis moveatur, omnia esse constituenda dicunt, reliqua, uti convenerat silent. His ita gestis Eitzingerus Viennam præcurrit, magistratum, quem sui studiosum habebat, quid in conventu decretum, quid cum rege seorsum actum sit, edocet, benè sperare jubet: Rex cum aliis Viennam & ipse redit.

Ladisl. Viennam redit.

Postridie Eitzingerus omnibus rebus constitutis, ac præsidio mille armatorum in Augustinianorum sodalium æde collocato, primo diei crepusculo in aulam cum suis pergit, regemque convenit. Cùmque ex comitis familiaribus nemo admitteretur, ille novi aliquid parari à suis admonitus, in aulam propere venit. Ibi illi Eitzingerus, jussu regis, qui præsens aderat, familiaritate regia consilioque & aula interdicit. Ille re subita perculsus, inimicorum has esse machinationes, aliud sibi ex meritorum conscientia, de regis animo persuasum, quem omnem injuriam prohibiturum sciret, dicere, sua in ipsum ipsiusque parentes merita commemorare, néve aliorum malitia suam ipse benignitatem corrumpi, seque præter meritum suum superbissimis hostibus ludibrio esse patiatur orare. Ladislaus ad hæc tacens ac cogitabundus adstabat, cujus animus ne comitis oratione flecteretur timens Eitzingerus, nihil se injussu regis agere protestatus ipsum ut loquatur rogat. Rex igitur, quæ jussus erat, dixisse eum affirmat. Tum verò comes ad proceres egressus, vim sibi atque injuriam fieri conquerebatur; sororem item regis, ut pro se intercederet orabat. Cum verò nihil spei reliquum esse videret, necessitati ac invidiæ locum dare statuit, atque ex aula se proripiens, cum quatuor tantum comitibus extra urbem evasit. Insultabant abeunti Viennenses, erantque nonnulli, qui lapidibus ipsum petere in animo habebant, neque eorum manus effugisset, nisi eum Marchio Brandemburgicus ad portam usque deduxisset. Hanc subitam rerum mutationem expertus, comes, documento esse poterat, quam lubricus sit primus apud reges locus, quam non videndum sit fortunæ: præsertim aulicæ: quæ sæpe quos libitum est in altum extollit, ut lapsu graviore decidant. Vdalrico Ciliensi ex urbe, ut diximus profecto, Vdalricus alter Eitzingerus, jussu regis, ex ordinibus provinciæ quosdam legit, qui per absentiam illius summæ rei præessent. Rebus adhunc modum constitutis, Ladislaus sub initium mensis Octobr. Iglaviam venit, ubi à Boëmis magna cum lætitiæ significatione exceptus, Pragam deducitur. Quatuor equitum millia cum rege ivisse memorant, nec minorem fuisse Boëmorum numerum. Quinto Calend. Novembr. in summo templo quod in D. Venceslai monte situm, coronatio solito ritu pera-

Cilliensis aula ejicitur.

Lubricus apud reges primus locus.

Ladisl. Pragam proficiscitur ad coronationem.

peracta est, imponente capiti regis diadema Cardinale Strigoniensi. Sumptus omnis à Boëmis collatus est, adeò liberaliter, ut superfuerit, quo arces nonnullæ regni magna pecunia oppignoratæ redimerentur. Peracta coronatione, Podiebradius quædam suæ factionis postulata regi obtulit, utque ea confirmet orat. Rex in aliis omnibus Sigismundi avi & Alberti patris instituta servaturum se, respondet, eaque omnia quæ illi probaverant, rata habiturum, id quod Iglaviæ se facturum recepisset. In relligionis rebus nihil statuere posse, legatos Romam mitti suadere.

1454.

Boëmi legatos Romam mittunt.

Joannes Capistranus.

Mittuntur itaque legati, quibus pontifex respondet, brevi ex suis adfuturos, qui præsentes inspiciant, quomodo ea serventur à Boëmis, quæ cum Basileensi Synodo convenerant. Is postea Joannem Capistranum misit, ex Franciscanorum familia celebrem vitæ sanctimonia ac eloquentia virum. Erat per idem tempus apud Ladislaum regem, primo ferè loco, Pancratius Dominus à Blanckenstainio, cui cum Eitzingero, quo dudum familiariter usus fuerat, magna tunc simultas intercedebat: facilè enim amicitia inter aulicos solvitur. Is itaque uti adversario molestiam exhiberet, omnes captabat occasiones, quarum hæc commodissima illi visa est. Venerat Pragam Albertus Ebersdorffius, qui provincialium nomine regi indicavit, ita eos, quos Eitzingerus ex ordinibus lectos, rebus imposuerat, magistratum gerere, ut nisi aliud statuatur, timendum sit, ne quid turbæ excitetur.

Pancratius à Blanckenstein.

Albertus Ebersdorffius.

Hac occasione Blanckenstainius tanquam ansa arrepta, querelas provincialium apud regem fovere, rem in majus tollere, omnia exacerbare, magnaque invidia Eitzingerum onerare, quoad regis animũ eò perpulit, uti Wolfgangum à Waldsee, supremum Austriæ præfectum crearet; qui omnia provinciæ negocia administrare, Viennensi regimine (uti vocant) exautorato, novum constituere juberetur. Fiunt super hac re literæ, quas Ebersdorffius Viennam lætus ad proceres secum attulit. Ii verò non regiminis tantum novandi, id quod in literis expressum continebatur, sed ulterius progressi, senatum magistratusque urbanos reformandi licentiam sumpsêre, & abdicato consule (civium præfecto) alium constituêre. Viennenses hoc ipsorum facto, privilegia sua violari videntes, ad Vdalricum Ciliensem literas ac nuncios mittunt, uti Ladislai gratiam quovis modo recuperet, monent, ac quamprimum is Viennam redierit, in aulam redeat, non defutura illi civium studia. Id verò faciebant Viennenses, ut restituto in pristinum locum comite, haberent quem proceribus opponerent. Eitzingerus ubi per suos, quid Viennæ fieret, didicisset, Pragam advolat (nam

Wolfgangus à Waldsee.

Ciliensis à Viennensibus revocatur.

(nam Schrattendalii aliquot dies fuerat) & re cum Podiebradio communicata, apud regem curat, uti Blanckenſtainius aula ejectus, intra diem quartum Praga excedere cogeretur. Ladislaus inter hæc cum anno ferè integro Pragæ fuiſſet, conſtituto utriusque civitatis magiſtratu, ac duobus præſidibus Sbincone Lepore & Henrico Strazio commiſſa regni cura, gubernatore ſecum abducto, Vratislaviam primam Sileſiæ urbem profectus eſt. Neque enim perſuaderi potuerant Sileſii, uti extra regionis ſuæ limites regi, contra leges patrias & privilegia ſua, fidei ſacramentum dicerent. Diſceſſum regis lubenti animo accepêre, qui ex Roggezana factione Pragæ erant, quod viderent diuturnam ipſius moram parum ſibi idoneam, cum enim ipſe neque eorum poſtulata admitteret, neque templa inviſeret, ac alieni ab ipſis animi ſigna ſatis manifeſta ederet, multi quotidiè ab illis deficiebant, & in religionis quoque negocio, uti aliis in rebus ad principis ſeſe mores vitæque inſtituta conformabant.

Blanckenſt. contra expellitur.

Sileſii limites ſuos egredi nolunt ad fidem regi dandam.

Ad Oct. Idus Decembris, qui dies D. Nicolai memoriæ ſacer eſt, Ladislaus rex Vratislaviam ingreſſus eſt. Aderant illi præter Sileſiæ regulos, multosque ex utroque regno Auſtriaque ac Moravia proceres, Guilielmus & Otto Bavariæ, Fridericus & Albertus Brandemburgi principes. Vratislavienſes ſummos advenienti honores exhibent, ac quinto poſt die in verba jurant, applaudente ad regis conſpectum multitudine, ſuper ætatem cordati principis indolem, & formoſi oris decus præ ſe ferentis. Annum eo tempore agebat Ladislaus decimum quintum. Vratislaviæ rex (etſi ſunt, qui anno ſuperiore id per legatos factum eſſe dicant) ſororem ſuam Eliſabetham, Caſimiro Poloniæ regi deſpondit. Inde Viennam iter convertit, ubi adventus ipſius, quò minus eò tempore expectatus, eò gratior fuit; jam enim rumor ſparſerat, regem ab Eitzingero & Podiebradio de induſtria ita aliis rebus deſtineri ac circumduci, ne in Auſtriam nedum Viennam venire permittatur. Ingens hoc tempore Caſimiro Poloniæ regi bellum cum Germanicorum militum ordine in Boruſſia fuit. Civitates enim pleræque de acerbo militum dominatu querentes opem regis implorabant, qui arrepta ea occaſione, quam dudum quæſiverat, omnem eam regionem regno ſuo adjungere ſtudebat. Fridericus Cæſar, controverſiarum cognitione ac arbitrio ad ſe delato, Boruſſiæ civitatibus aliquoties jam antea injunxerat, uti fœderi, quod inter ſe fecerant relicto, magiſtratibus ſuis parerent, neque Poloni defenſionem implorarent, ſed id fruſtra fuit, & poſt diuturna bella civitates Caſimiro ſe tradidêre, qui ordinis magiſtro ac militibus pacis conditiones dedit, quales victi ferè à victoribus

Lad. Vratislaviam venit.

Eliſabetha Ladisl. ſoror Caſimiro Pol. nubit.

1455.

Bellum Caſimiri cum ordine Teutonico.

Civitates Boruſſiæ Caſimiro ſe dedunt.

bus accipere solent. Sed ad intermissa redeatur. Vdalricus Ciliæ comes, quo tempore Ladislaus in Boëmia fuit, multa attentaverat, uti Cæsaris animum sibi conciliaret. Id cum non succederet, Venetis in Franciscum Sfortiam bellum parantibus, operam suam addixerat, si de stipendio satis honesto, sibi caveretur. Cum verò & ea spes falleret, nam pax inter ipsos convenerat, Ladislai gratiam, omni studio recuperare statuit. Et quamvis primam ei spem Viennenses fecerant, non satis tamen præsidii rebus suis comparatum esse videns, nisi procerum aliquot studia accedant, per oportunos homines quorundam animos tentare aggreditur.

Ciliensis regis animum sibi conciliat.

Erant inter proceres, qui Eitzingeri consilia minus probabant, & veteri cum comite amicitiæ aliquid dandum esse putabant, qui Eitzingero, ne & ipse insolesceret, opponendus esse videbatur. Hi captato cum rege colloquio, malè actum esse dicebant ab Eitzingero, qui Ciliensem calumniis oppressum, per invidiam aula ejecisset, uti ejus locum ipse occuparet; ea fide comitem, eo rerum gerendarum usu ac dexteritate præditum, præsenti rerum statui quàm maximè necessarium videri. Hæc & alia dicentes, cùm secundis à rege auribus accipi, quæ dicebantur, viderent (magis enim ex aliorum instinctu, quam ex animo suo rex ipsum ejecerat) nuncios ad ipsum mittunt, quo loco res ipsius sit docent, uti quam honestissimo comitatu potest in aulam postliminio redeat, regemque nihil in se gravius consulturum confidat. Comes ubi hæc audivit, mille equites eximiè ornatos secum adducens, Viennam venit.

Ciliensis in aulam revertitur.

Rex extra urbis mœnia obviam egressus, honorificè advenientem excipit. Cæteri regem secuti idem quoque fecêre, majorque in recipiendo illo honor, quam in ejiciendo ignominia apparuit. Eitzingerus verò, ne sibi eveniret, quod in alios consuluerat, ultrò exulatum cum suis abiit. Id ejus consilium laudasse comitem ferunt, quod mutari facilè regum voluntates, & levi momento hac aut illac impelli, jam doctus esset. Mihi quoque hæc exempla recensenti, non malè is dixisse videtur, qui regum amicos supputatorum digitis, aut calculis assimulavit, qui loco moti, nunc plus, nunc minus, interdum & nihil valent. Interim Hungari, cum primum regem ex Boëmia reducem Viennæ esse audivêre, legatos ad eum mittunt, in regnum veniat, orant, suisque, regnique rebus præsens consulat, plurimum ad hominum animos conciliandos, habere momenti, si res suas regi curæ esse, seque non negligi videant. Comes pristino dignitatis gradui restitutus, comiter legatos affatur, brevi regem adventurum promittit, & de regni rebus ex more institutoque majorum, cum proceribus

Eitzingerus discedit.

Hungari regem ut in regnum veniat orant.

bus

bus consilia habiturum. Hæc legatis palàm respondet, clàm regi diversum suadet.

Ciliensis Corvinum in odium adducere studet.

Corvinum imprimis occulta detrectatione in odium adducere, omnibus modis conatur, & Hungariæ gubernatione dejicere, uti id munus, regi resignatum, ipsi, in cujus potestate rex erat, traderetur. Quod fortasse efficere potuisset, si perindè Corvino jam seni insidias tendere, quàm regi adolescenti verba dare, proclive fuisset. Nihil minus certè promerebatur Corvinus, quam fraude tam veteratoria & falsis calumniis peti, sed res humanæ ad hunc modum sese habent, & quemadmodum ii quibus per solem iter est, umbram necessariò projiciunt, eamque velint nolint comitem habent, ita qui ad gloriam vera nituntur virtutis via, sine invidia agitare nequeunt.

Invidia gloriam comitatur.

Vrit enim splendore sui, qui prægravat artes infra se positas.

Ciliensis in Corvinum calumniæ.

Itaque regi scrupulum Ciliensis injicit, utque cautè agat, monet, nève regnum, uti rex pictus aut personatus ingrediatur, ubi omnia non in sua, sed Corvini manu esse sciret, regem ipsum dici, illum regnum habere, illius ductu & auspiciis sacra prophana administrari, pacem ac bella agitari, illius præsidiis oppida, & munitissimas regni arces teneri, diutina dominandi assuetudine insolescentem illius animum, minores contemnere, parem non ferre, neque majorem nisi titulotenus, laturum. Jam eò potentiam Corvini progressam, uti beneficia regni pleraque non jam regi, sed ipsi accepta ferantur, quorum gratia, qui sibi quam plurimos devinxerit, nec difficilè illi fore, sceptrum regi è manu eripere, coronam ex capite decutere, neque apud se dubium esse, quin ad regnum adspiret Corvinus, vel Turci viribus & auxilio in hoc usurus. His tum calumniis, Corvinum regi invisum & suspectum reddebat Ciliensis, iis propè artibus usus, quibus eum Eitzingerus dejecerat, pari imò majori studio nocendi (neque enim ad cædem usque desæviebat ille) sed dispari exemplo & eventu. Quæ enim de comite dicebantur, vera ferè erant, quæ de Corvino, mendaciis & calumniis referta, neque comiti successit conatus, ut Eitzingero, quod ille ob fastum & facinora castigandus erat, Corvinus de deo & hominibus benè meritus, dei ope tutus, ab inimici insidiis vindicaretur.

Corvinus Viennam evocatus fraudem sentit.

Persuasus à comite rex, uti periculum, quod sibi immineret, in autorem verteret, per literas Corvinum Viennam ad se evocat. Is verò fraudem parari admonitus, & comitis animum probè cognitum habens, respondet: regi se in Hungaria pariturum & dicto audientem fore, extra regni limites egredi, quando nulla officii ratio id postularet, nec satis tutum neque integrum esse.

Ciliensis insidiæ elusæ.

Comes hanc doli machinam frustra admotam esse iniquo animo ferens, tum demum regi suspicionem con-

confirmabat, prohiberi ipſum aut faſtu aut metu, ne veniat, quorum hic ex conſcientia, concepti animo ſceleris prodiret, ille contemptum regis, & ſui fiduciam præ ſe ferret. Statuit deindè ſecundò experiri fortunam, & in oppidum Coche, quod in Hungariæ finibus ſitum eſt, cum ſuis profectus, gubernatorem ad colloquium vocat, quò ſi veniſſet, aut Viennam pertrahi, aut in oppido occidi poſſe ratus.

Nefarium hoc ejus conſilium, gubernator ſua induſtria eluſit, cum enim propè oppidum veniſſet, in apertum campum, nec ullis oportunum inſidiis, evocavit, neque oppidum ingredi voluit, contendens: legatorum eſſe, uti eos adeant, ad quos miſſi eſſent, in Hungariæ regno regis ſe perſonam referre, nemini præterquam ipſi cedere, Cilienſis contrà indignum hoc, & infrà dignitatem fore contendebat, ſi princeps ipſe & illuſtri ortus familia, novum hominem adiret. Ad hæc reſpondiſſe Corvinum, ferunt, non majorum ſed ſuam cum ipſo perſonam conferri debere, cujus virtute & armis fœliciter in Turcam prolatis, hoc eſſet conſecutus, uti ſuæ familiæ decus ab ipſo initium caperet, cum in illo majorum gloria finiretur. Ita re infecta utrinque diſceſſum. Tandem vero cum eum rex identidem per literas evocaret, proceres quidam Hungariæ indignum eſſe dicunt, non parere regi gubernatorem, cujus authoritate hoc munus adminiſtraret. Eorum exhortatione tandem motus, rege per comitem promittente, publicæ fidei tabulas ſeſe obviam miſſurum, Corvinus ſe in viam dedit. Viennam propius accedenti, Cilienſis Lambergerum, cætera egregium, obviam cum mandatis mittit, qui iter accelerare juberet, jam enim regem ipſum illi occurſurum. Corvinus cum in plana ventum eſſet, neque regii apparatus quicquàm appareret, neque tabulæ promiſſæ redderentur, nonnihil addubitans, ac multa cum animo ſuo reputans, in proxima quadam villa ſubſiſtit. Advolat eò Cilienſis, regem ob æſtus vehementiam intra vineta ſe recepiſſe referens, ibi adventum ipſius operiri, fiduciæ tabulas apud ſe retinuiſſe. Corvinus, id quod erat, inſidiis ſe peti ratus: Lambergere, inquit, ſatiſne tuta ſunt omnia? an præter morem tuum mihi mentitus es? Ibi Lambergerus ingenuè fatetur, nihil ſe de rege ſcire, à comite miſſum, quæ ille juſſerat dixiſſe, qui cum præſente expoſtulare liceret. Hinc ad comitem converſus Corvinus, graviter in eum invehitur, depræhenſam nunc fraudem dictitans, & abſque rege eſſe daturum perfidiæ pœnas, impoſterum caveret malo, néve ſub conſpectum rediret.

Non ortus ſed virtus nobilitat.

Corvino inſidias ſtruit Cilienſis.

Fraudem depræhendit Corvinus.

Corvinus in Cilienſem invehitur.

Hæc ubi dixiſſet, multa excuſare volentem relinquens, abiit. Ab eo

eo tempore, Ladislaus aliorum quoque optimatum consilia admittens, cùm videret sui æstimationem ea in re laborare, mitiùs cum Corvino agendum decrevit, neque ad unius arbitrium omnia esse exequenda. Corvinus quoque de regis animo certior, arces nonnullas ultrò potestati illius permittit, servatis sibi illis tantum locis, quæ Turcarum injuriæ opportuniora, armato præsidio opus habebant. Mathiam item filiorum alterum (qui rex postea fuit) in aulam mittit, inter nobiles adolescentulos, qui regi famulantur, educandum. Pòst paulò Rex in Hungariam profectus, ad Idus Februarias Budam, regni tunc metropolim, cum magna procerum caterva ingreditur. Corvinus per id tempus aberat in inferiori Hungaria (uti nunc vocant) omnia contra Turcæ violentiam muniens, delectum militum agens, & præsidia suis locis disponens. Is statim atque regem advenisse audivit, ne suo deesset officio, néve præsentiam regis subterfugere, & injectam à Ciliensi suspicionem affectati regni, confirmare videretur, cum lecta commilitonum manu, Budam venit. Rex eum vultu satis benigno excepit. Idem & alii, qui cum rege erant fecêre. Solus Vdalricus Ciliæ comes ira atque invidia plenus, transversis eum oculis adspiciebat. Complures illic dies inter aulicos versatus, ingruente à Turcis metu, Corvinus ad defensionem finium adcurrit, regé prius admonito, uti Budæ subsisteret. Is verò Hungarorum fidem suspectam habens, Ciliensis suasu, sub venationis specie egressus, Viennam rediit. Ingens eo tempore bellum Christianis movebat Mahomethus Turcarum tyrannus, qui Amurathi successerat. Is post devictam Constantinopolim, nihil jam viribus suis infectum esse putans, Hungariæ regnum jam animo invaserat. Itaque cum centum quinquaginta hominum millibus ex Thracia superato Hemo per Triballos & Istrum movens, Albam Græcam (Taururum olim nunc Belgradum) nobilem ad Danubii Savique confluentes civitatem, dura obsidione cingit.

Mathias Corvinus. 1456.

Ladisl. Budam proficiscitur.

Mahomethus.

Alba Græca obsessa.

Per eos dies Calixtus Tertius P. M. qui Nicolao successerat, misso in Germaniam legato, Joanne S. Angeli Cardinale, multos in Turcicam expeditionem excitaverat, qui nullo privati commodi emolumento, sed pietatis studio, in hostem Christiani nominis profecti, ex re ipsa Crucesignati appellabantur. In Hungaria quoque Joannes Capistranus Franciscani ordinis frater, piis pro concione exhortationibus exhortabatur. Mox verò, ubi obsideri Belgradum audivit, cum iis quos secum habebat Crucesignatos, eò pergit. Corvinus item, coactis quas poterat copiis, accurrit, Turcarum classe, quæ in Danubio erat, vi perrupta, in civitatem ambo

Crucesignati.

bo evadunt, ſuos ad defenſionem animant. Corvinus priſtinæ virtutis partæque bello gloriæ memor, arcem munire, oppidi loca omnia inſpicere, collapſa pro præſenti copia inſtaurare, præſidia & bellicas machinas idoneis locis diſponere, nihil ad optimi Imperatoris artes reliqui facere. Capiſtranus exhortari, orare, obſecrare, æternæ ſalutis præmia pugnantibus promittere. Aderant duo interpretes, per eos quà Germanos quà Hungaros adlocutus ad virtutem & conſtantiam incitabat. Interim Mahomethus tantulum oppidum conatibus ſuis moram objicere indignatus, omnibus ſimul copiis oppugnationem urgere ſtatuit, eo conſilio, ut ſuccedentibus ſemper in vulneratorum & fatigatorum integris, noſtri, qui virtute ſuperari non poterant, numero vincerentur. Chriſtiani verò mira animorum alacritate ac conſtantia, Turcarum impetum undique repulêre, Corvino omnia & Imperatoris & militis munia exequente, ac Capiſtrano ad vincendum aut fortiter pro Chriſti nomine moriendum exhortante: Duobus muris cinctum erat oppidum, quorum anteriore vi tormentorum perrupto Turci ſeſe infuderant. Hos, qui ex noſtris in ea pomerii parte erant cum magna clade repulêre, quorum fortunam ſecuti cæteri oppidani, longiùs ab oppidi mœnibus progreſſi, atrox cum hoſte prælium in patenti campo conſervêre, in quo Mahomethus, accepto ad oculum vulnere, caſtris incendio corruptis, & machinis bellicis relictis, abire coactus eſt. Hanc victoriam (quam alii pluribus celebravêre) divinis magis quam humanis viribus tribuendam, & victi & victores faſſi ſunt. Pontifex Roman. de ea ex Capiſtrani literis certior factus, in rei memoriam diem illum, qui erat Auguſti ſextus, transfigurationi Chriſti domini ſacrum eſſe juſſit.

Corvini & Capiſtrani opera ſtrenua.

Mahomethus vulneratus fugit.

1456. Poſt hanc victoriam Joannes Corvinus, febri ardentiſſima correptus, in oppido Semlino, quò ex Medicorum conſilio deportatus erat, animam Deo, cui militaverat reddidit, publicum Hungaris luctum relinquens. Capiſtranus, qui commilitoni morienti adfuerat, non multò pòſt & ipſe fatalem diem obiit. Illuxit per eosdem dies, dirus & nunquam viſus terris impunè Cometa. Ladislaus rex ubi hæc accepit, variè affectus eſt: ſicuti enim ingens ex victoria gaudium, ita non minorem ex victorum obitu dolorem percepit. Corvini deſiderium levabat Cilienſis, qui immortales inimicitias gerens, ſublatum eſſe illum dictitabat, perquem ſteterat hactenus, quò minùs rex Hungariæ regno frui potuiſſet. Gaudebat verò ille non tàm clade Turcarum, quàm æmuli morte, jamque gubernatoris munus ſibi promittebat. Qua in re ne impediretur,

Joann. Huniad. Corvinus moritur.

Joann. Capiſtrani mors.

retur, omne odium, quo Corvinum dum viveret persecutus fuerat, in ejus filios convertit. Id adeò non dissimulare potuit, uti palàm aliquando dixerit, brevi se caninum istud genus ex Hungaria profligaturum. Hi erant filii duo Ladislaus & Mathias, egregia uterque indole, & patre optimo non indigni. Major Albanam arcem, præsidio munitam, tenebat. Rex sequente anno, uti mortuo gubernatore, omnia in Hungariæ regno præsens constitueret, cum numerosa crucesignatorum manu, per secundum Danubii amnem Budam profectus, ad Futacum Bachiensis agri oppidum, conventum omnium ordinum indixit. Conveniunt illò reguli & proceres complures, quos inter & Ladislaus Huniades Corvinus aderat, cum lectissimo æquitatu, jam à paternis amicis monitus, uti Ciliensis insidias caveret. Rex eum læto gratoque vultu excepit, brevi se Albam venturum indicat, uti locum victoria celebrem videat, spoliaque & manubias Turcis ereptas percenseat. Domum igitur progressus Ladislaus, iterum admonetur, à Ciliensi regem quoque alienatum, arcem illi erepturum, & Germanis eam traditurum. Itaque regem statim uti condixerat subsecutum, in arcem cum purpuratis ac togatis admittit, exclusis qui cum ferro sequebantur crucesignatis: quorum circiter quatuor millia erant. Mox verò uti invidiam ejus facti leniret, regem accessit, claves arcis illi obtulit, seque arcemque in ipsius potestate fore dixit, Ciliensis odio & insidiis vitam suam peti, quem metuens armatos excluserit, orare ne Huniadis prolem deserat. Rex clavibus redditis, bono illum animo esset jubet. Ciliensis interim regem in odium juvenis instigare non desinit, audax esse facinus dicens, regem ab armatis interceptum tenere. Ladislaus & ipse de vita sollicitus, amicorum consilia exquirit, inter quos Joannes Vetesius præsul Varadinus cædem se comitis nec suadere, nec si facta fuisset improbaturum dixit. Cæteri trucidandum esse inimicum, & in eo quod meditaretur ipse præveniendum, authores erant.

1457. Ladislaus in Hungariam profectus conventum agit.

Ladisl. Corvinus.

Ladisl. Albam gratam invisit.

Joann. Vetesii de occidendo Ciliensi consilium.

Hoc facinus animo jam destinatum, maturare impulerunt comitis literæ à Ladislai famulo in itinere interceptæ, quibus Despoti socero suo scripserat, se cumprimum Albam cum rege venisset, duos illi globulos missurum, quibus ludendo oblectaretur, duo Corvinorum capita hoc ænigmate innuens. Ladislaus his literis exacerbatus, feriis Divo Martino sacris, dum rex sacris interesset, comiti à procerum cœtu accersito, obvius literas ostentat, proditorem inclamat, vindictæ diem adesse ingemminat. Comes retortis in ipsum conviciis, dandum aut hauriendum esse sanguinem videns, arrepto è manu armigeri gladio, objectam ictui manum simul

Aenigma.

 mul

mul & caput Ladislai vulnere perstringit, qui educto & ipse gladio, lorica tectum frustra percutit, donec Hungari satellites ad clamorem exciti, strenuè obluctantem comitem, vulneribus aliquot confecêre. Cæde perpetrata, Hungari unà cum Ladislao ad Regem accurrunt, interfectum regni hostem nefarium hominem, meritas expendisse flagitiorum pœnas, dignumque factis vitæ exitum invenisse clamitant. Solum illum inter togatos loricatum, priorem Ladislao vim attulisse, testari vulnera, quæ videantur, neque literas ab ipso scriptas refelli posse. Publicæ quietis perturbatore sublato, seque regnumque omne in regis potestate fore.

Ciliensis occiditur.

Rex acerbissimo casu perturbatus, dolorem, iram, metumque vehementissimos affectus, magno animo dissimulans, jure cæsum pronunciat. Ab amicis monitus, uti constanti animo casum ferret, patiundum esse quod mutari nequeat respondet, neque enim avunculo vitam reddi posse, de reliquorum salute Deum curaturum. Ob audaciam tamen facinoris, non diutius inibi morandum ratus, comitis funere Ciliam ad sepulturam auferri jusso, Alba relicta, Themisuarum iter instituit. Prosequitur euntem Corvinus, aliique Hungariæ reguli, quos inter præcipui erant: Ladislaus Garus comes palatinus, qui Huniadi filiam desponderat, Michael Orzagus, & Paulus Banfy, veteres Joannis Corvini amici, & qui in ipsius contubernio diu militaverant. Ad oppidum cum venisset rex, obviam illi venit Corvini uxor, cum Mathia filiorum altero, & puellis aliquot, quæ pullas vestes induta, ad genua regis accidens, multis cum lachrymis seque liberosque suos illi commendat: imprimis verò Ladislao veniam coactæ cædis exorat, neve Corvini merita ac virtutes, ex animo aboleri sinat obtestatur. Rex humo levatam consolatur, seque ipsam matris, filios fratrum loco deinceps habiturum pollicetur, quare lugubri habitu deposito, mortuum eum deplorare supersedeat, quem Christo vivere nemo dubitaret. Ita vixisse Corvinum, uti memoriæ ipsius gratulandum potiùs, quam indolendum sit. Superesse ex ipso filios, qui patris virtutem æmulati, desiderium ejus lenire possint, eorum majori cædem se condonare, delicti gratiam facere. Hæc & alia cum dixisset, purpureas sericasque vestes auro intertextas, promi jussit, quas viduæ ejus & filiis dono dedit, eumque diem festum cum ipsis egit, inde Budam rediit. Comites se regi adjungunt Corvini fratres, omnia sibi tuta promittentes. Neque ipsis abs rege timendum aliquid erat, nisi à proceribus aliud, quam in animo haberet, persuaderetur. Adolescens enim ipse, nec ullo rerum usu præditus, facilè illorum authoritate & consiliis movebatur, quos uti annis

Ciliensis funus Cilejam deportatur. Themisuarum. Joann. Huniadis vidua

Regis de Joanne Corvino testimonium.

annis ac dignitate cæteros anteire videbat, ita non nisi saluberrima quæque suggerere putabat. Erant in aula regis nonnulli, quibus vetus cum Ciliensi necessitudo fuerat, multis Corvinorum potentia gravis & invidiosa videbatur, timentibus, ne si Ladislaus ad gubernationis munus evehatur, nimis juveniliter dominatione abuteretur. Hi regis animum, ad perpetratæ cædis vindictam, sollicitabant, audax id facinus fuisse, impunitatem majores illis animos parituram, occurrendum esse Corvinorum potentiæ, qua freti, ne de regno occupando consilia aliquando ineant, cavendum. Inter alios verò Ladislaus Garus præcipui nominis vir erat, ex cæsi comitis sorore genitus, is etsi Corvino, uti supra diximus, filiam desponderat, avunculi tamen cædem ægrè ferens, fluctuantem regis animum, ad sumendam de genero (qui nondum filiam traduxerat) vindictam confirmabat. Cum enim rex, ad opprimendam fratrum factionem, non satis sibi virium adesse diceret, subjecit Garus, nihil ob eam rem cunctandum, satis superque præsidii in Giscra esse, qui cum Germanis cruce signatis Pesthi substiterat. Itaque persuaso jam rege Giscram cum militibus arcessiri & clàm in arcem intromitti placuit.

Corvinor. potentia multis invisa.

Ladisl. Garus.

Interim Corvini fratres, securi degebant, & officii causa cum æqualibus subindè regem visebant nihil timentes, & eorum, quæ mater abeuntibus præcepta dederat, parum memores. Ea enim materna sollicitudine, sive augurio quodam ducta, multis cum lachrymis utrumque monuerat, ne unquàm ambo simul in aulam se conferrent. Cùm igitur de more in regiam venissent, occlusis portis, ac militibus ex latebris prodeuntibus, in vincula conjiciuntur. Capti cum illis quotquot aderant amici, qui aut cædis conscii, aut administri fuisse putabantur. Inter eos præcipui fuêre Joannes Varadinus Episcopus, Sebastianus Rosgonius, Ladislaus Caniisa, Paulus Madaratzius, ac alii nonnulli honesto loco nati, ac egregia sub Joanne Corvino militia functi. Tertio post die, qui erat duodecimus Calend. Aprilis, Ladislaus Corvinus capitali supplicio afficitur, indignante ac multa in regem ipsum cæterosque proceres convicia jaciente plebe. Varadinus postea intercedente S. Angeli Cardinali vinculis exemptus, ac Strigoniensis Metropolitæ judicio permissus fuit. Reliqui captivi, exceptis Mathia Corvino & Madaratzio, noctu quadam effractis claustris, evasêre. Rex verò, ne quid illi qui evaserant molirentur, veritus, reliquos duos secum abducens, Viennam ex Hungaria reversus est.

Maternum consilium contemptũ.

Ladisl. Corvinus capite plexus.

Dum hæc in Hungaria geruntur, Fridericus Imperator, audita Cilien-

Frid. Cæsar Cillæ comi-

tatum occupat. liensis cæde, quod ejus ditiones ex veteri quadam conventione suas esse contenderet, (neque enim prolem reliquerat Vdalricus) Cileiam primam regionis urbem profectus, fidelitatis sacramentum à subditis exigebat. Indignè eam rem ferebat Vdalrici vidua, Georgii Serviæ reguli filia, & qui cum Ladislao rege sentiebant, inter quos præcipuus erat, Cunradus Holzerus Hubarum (ut vocant) præfectus. Hi clàm literas ac nuncios mittunt ad Joannem quendam Vitobitium Boëmum, qui antea sub Vdalrico ordines duxerat, omniaque viarum compendia & diverticula, multo usu cognita habebat, quo in loco res sit docent, facilè si cum paucis de improviso advolet, vel ipsum Cæsarem, vel præcipuos ejus consiliarios à defensoribus imparatos capi posse, quam rem Ladislaum regem magnam æstimaturum, multisque præmiis remuneraturum. Vitobitius occasione utendum ratus, cum fida suorum manu accurrit, clàm oppidum ingressus Friderici hospitium perscrutatur, ipsum non invenit, nam paulò antè monitus in aliud hospitium transierat, Gurcensem Episcopum, Joannem & Georgium Vngnadios, & alios quosdam capit. Lazius Fridericum narrat D. Maximiliani martyris beneficio servatum: filio post genito id nominis imposuisse. Vitobitium ferunt ab Vdalrici comitis obitu Cæsaris partes secutum prius, instinctu eorum, quos dixi, fidem illi per literas renunciasse, quas nondum redditas ipsum prævenisse. Fridericus posteà Ciliensem comitatum, in suam potestatem redactum, Stiriæ partem esse jussit.

Cunradus Holzerus.

Joann. Vitobitius.

Frid. Cæsar. periculum. 1458.

Ciliæ comitatus Stiriæ conjunctus.

Interim Viennæ de uxore regi deligenda, proceres consultabant, cujus ætas matrimonio satis matura, & animus à re uxoria non alienus esse videbatur. Cum enim in publico consilio propositum fuisset, summam in eo reipub. felicitatem verti, neque aliud magis subditos in officio continere, quam ut prolem ex principe suo natam, quamprimum videant; Rex quotquot aderant, sententias quemque suas expromere jubet, ex qua potissimum gente uxorem esse ducendam arbitrarentur. Re inter proceres diu agitata, cum non deessent, à quibus gener ultrò etiam peteretur, sola ad ætatem formam & genus ipsius cæteris omnibus dignior visa est, Magdalena Caroli Septimi Gallorum regis filia. Mittuntur utrinque legati, inter quos de affinitate facilè convenit. De loco verò, ubi nuptiæ essent celebrandæ, major oriebatur disceptatio, certatim enim Hungari Budam, Boëmi Pragam, Viennam Austriaci nominantes tantæ solemnitatis decus suum facere studebant. Ea disceptatio ne contentionem excitaret, in aliud tempus dilata est.

Ladisl. despondetur Magdalena Francica.

Inter

Inter hæc præcipiti jam æſtate, Georgius Podiebradius regni Boëmici gubernator, cum octingentis equitibus in Auſtriam venit, & caſtris haud procul Vienna ad ſiniſtram Danubii ripam poſitis, regem ad colloquium evocat, eſſe ardua quædam, de quibus cum eo ſolum agere ex rep. eſſet. Superbum hoc nimis atque indignum rex quique cum eo erant putare, ipſum in urbem uti veniat petere. Is verò & Viennenſium fidem, uti antea ſemper, ita tum quoque ſuſpectam dicere, ad hæc quæ præter regem nemini crediturus eſſet adferre, & Danubium ſe transmiſſurum negare. Sunt qui aulicos proceres quosdam Georgio ſuſpectos, alii Ladislai Corvini ſupplicium, terrori fuiſſe putant. Rex cum neque Viennam venturum, neque per internuncios acturum videret, quæque ab eo adferebantur audiendi cupidus eſſet, pervicatia ejus victus, cum tribus hominum millibus ſed inermibus, togatus ipſe ad armatum ire perrexit, multis eam rem indignè ferentibus, ac infra dignitatem regiam eſſe dicentibus. Quatuor diebus habitum colloquium prodidit Sylvius, noctu regem in urbem revertiſſe. Primo die congreſſum publicum fuiſſe, mutuas ſalutationes, & honorem regi habitum, altero & tertio binos utrumque arbitros colloquio adhibuiſſe, quarto ſolos conveniſſe: ex ultimo colloquio Georgius triſti vultu minabundus retrò Moraviam verſus abiit, rex Viennam reverſus eſt. Erat in Georgii comitatu Vdalricus Eitzingerus, qui paucis diebus poſt regi conciliatus eſt, quod ſublato jam æmulo facilè obtinuit. Quid verò tum inter regem ac Georgium actum ſit, ad paucorum conſcientiam perveniſſe crediderim: de regis itinere in Boëmiam, deque nuptiis Pragæ celebrandis vulgò erat conjectura. Rex verò cum animo ſuo reputans, quàm incommodum ſuis rebus eſſet, poſt alienatos in Hungaria multorum animos, in Boëmia quoque eum ſibi adverſum habere, qui maximis opibus polleret; & in cujus manu Boëmici regni ſumma foret: itaque quosdam ex ſuis ad ipſum mittit, qui abeuntem aſſecuti, cum uti rediret permovere non poſſent, id quod juſſi erant animum ejus pacatum reddiderunt, & ante proxima Martinalia regem in Boëmiam venturum polliciti ſunt, & nuptias Pragæ celebraturum. Hæc ferè Sylvius & qui eum ſecuti ſunt, Bonfinius ac Dubravius ad hunc modum: etſi manuſcripta quædam in conventu publico Neoburgi adfuiſſe Georgium, & cum rege præſentem egiſſe, referunt.

Podiebradius regem ad colloquium evocat.

Viennenſiū fides Podiebradio ſuſpecta.

Colloquium regis cum gubernatore.

Eitzingerus regi conciliatur.

Offenſum gubernatorem rex placat.

Ladislaus indè rebus Viennæ conſtitutis, ante promiſſum tempus iter in Boëmiam parat. Pragam ingrediente rege Nicolaus quidam, qui ex aſtrorum poſitu futura divinare ſolitus erat, malè de ipſius adventu ominatus,

Ladisl. rex Pragam ingreditur.

Præsagium. natus, paucis terrori, plurimis risui ac ludibrio fuit; nam ejusmodi prædictiones utique plerumque vanæ sunt, ita vix nisi post rei eventum, aliquid fidei nanciscuntur. Cum primùm verò Pragam ventum est, illicò legatos ire in Gallias placet, qui matrimonii pactis denuò confirmatis sponsam adducant. Legationi præficitur Vdalricus Nusdorffius Episcopus Pataviensis, opibus authoritate ac facundia clarus, cui collegæ adjunguntur præsul quidam Hungarus, & Sdenco Sternbergicus, inter Boëmiæ regulos magnificentia conspicuus. Ea legatio & nostris hominibus & Gallis visa est longè pulcherrima, in qua visebantur ex omni nobilitate delecti Hungari ducenti, Boëmi item ducenti, totidemque Austriaci, quibus Vdalricus centum ex Pataviensibus suis adlegerat. Septingenti igitur equites, eximiis vestibus auroque & gemmis culti, in Galliam abiêre, matronæ item ac virgines quadringentæ, multi currus & lecticæ inauratæ, octoginta equi candidi, vestes pretiosæ aliaque dona sponsæ adjecta. Dein legati ad Cæsarem quoque mittuntur, Vdalricus Eitzingerus ac alii nonnulli, videbat enim Ladislaus ob Turcarum potentiam, Hungariæ regno imminentem, Cæsaris agnati amicitiam sibi oportunam esse. Itaque post longam disceptationem, adnitentibus legatis pacis & concordiæ leges perscriptæ, & ab utroque comprobatæ sunt. Ne verò quicquam eorum concordiam deinceps impediret, legati Petovionem profecti Vdalrici viduam, ac Joannem Vitobitium Cæsari conciliant, & Vitobitius arces bello captas reddit, ac Cæsarianos ex vinculis dimittit. Gurcensis antea pecuniæ satis magna summa se redemerat.

Legatio regis in Galliam.

Legationis splendor.

Concordia inter Cæsarem ac Ladislaum.

Inter hæc crebri ex Galliis nuncii adferunt, legatos honestè à rege exceptos, magna liberalitate tractari, magnam principum ac nobilium frequentiam convenisse, qui plerique omnes animo destinassent, regiam sponsam in Boëmiam usque comitari, ac nuptiarum celebritati interesse. Hac fama perturbatum gubernatorem ferunt: tum demum cogitasse, eam hominum multitudinem regno & oneri & sumptui futuram. Roggezanum verò magis etiam timuisse, ne adventu tot principum suæ factionis vires infringerentur. Jam enim de fœdere contra Turcos feriundo rumor erat, cui de extirpandis hæresibus aliquid ferè adjungi solemne tunc erat. Ladislaus verò lubenti animo hæc audiens, bonæque spei plenus, omnia magno studio parari jussit, quæ ad excipiendam sponsam, ejusque comitatum requirebantur. Mitttuntur legati, qui Imperatorem, qui regem Poloniæ Casimirum, qui Bavariæ, Saxoniæ, Brandemburgi, Rhenique ac aliarum provinciarum principes, ad nuptias convocent.

Boëmis tam innumerosus peregrinorum hospitiũ adventus suspectus.

cent. Inter hos apparatus ac magnarum rerum expectationes, rex subito quodam morbo correptus, apud primæ admissionis familiares, statim confessus esse dicitur, ex morbo præsentem sibi mortem imminere. Ne tamen in vulgus ea fama ante tempus publicaretur, cœna de more sumpta, cum iis qui aderant nonnihil collocutus, tantum stomachum dolere affirmans, cubitum sese composuit, omnibus abire jussis, qui post somnum melius fore rati, paruêre.

Ladislaus subito morbo corripitur.

Mox augescente dolore excitatus, ne alicui molestiam exhiberet, solitum surgendi tempus expectare voluit. Accersuntur primo diei crepusculo medici, præparantur remedia, discurritur, trepidatur, nihil proficitur, vis morbi omnem superat industriam. Accurrit inter primos Podiebradius, quem subito malo turbatum (ut videbatur) rex manu præhensum obtestatur, regnum curet, vim & injuriam ab iis prohibeat, atque salvos ac incolumes dimittat, quos ex Hungaria Austriaque ac cæteris ditionibus secum adduxerat. Georgius solari, melius sperandum dicere, ea ætate ipsum esse, ut morbo superato multos annos regnare possit. Rex & morbi violentiam sentire se, & si quæ oratus erat faceret, brevi pro ejus salute apud Deum intercessurum affirmabat. Non potuit tenere lachrymas Georgius, & de valetudine meliùs sperare jusso, de se suaque fide liberaliter promisit. Finito sermone, intromissis sacerdotibus, de curatione animæ actum: Rex ornamenta sua Pragensi Ecclesiæ legat, ac ne ulla amplius mundi superesset vanitas, crines, quos fulgentis auri instar habebat, amputari jussit, deinde ultimis sacris perfunctus, candelam benedictam petit, eam manu præhendens, & salvatoris imaginem intuens, orationem Dominicam, ad finem usque perduxit: & pronunciatis ultimis verbis, sed libera nos à malo, nihil amplius locutus: sed quiescenti similis, sexta & trigesima hora, quam ægrotare cœperat, animam Deo reddidit. Incidit ipsius mors in Idus Novembris, anni ab orbe redempto, millesimi quadringentesimi quinquagesimi octavi. Corpus ejus regia pompa elatum, in arce Pragensi, apud Carolum Quartum proavum, sepelitur. De morbi genere, quo sublatus est, neque tum neque postea certi aliquid constitit, & in ejusmodi rebus tutius esse rerum scriptores putant, famam citare testem, quàm ipsos aliquid affirmare. Cruditate stomachi nonnulli, peste alii peremptum volunt, ejusque indicia apparuisse circa inguina. Medici Germani, quorum opera præcipuè usus fuerat, veneni suspicionem fecisse perhibentur, postquam ex Boëmia ad suos rediêre. Id vulgus pro certo apprehendit, veréne an ex odio Boëmicæ gentis, cui tum ea pro-

Ladisl. duo à Podiebradio petit.

Ladislaus moritur, 23. Novembr. 1458.

De morbi genere nihil certi constat

pter relligionem obnoxia erat, incertum. Boëmi certè injuriam hic suis hominibus fieri affirmant.

Nihil spei in humanis collocandũ.

Obiit nobilissimus adolescens, duodevigesimo ætatis anno, in quo mors omnium mortalium spem eludens, nullam in rebus mortalibus spem collocari debere, satis declaravit. Sive enim natalium splendorem aliaque fortunæ dona, sive formæ decus, moresque ac virtutes, cæterasque tam animi quam corporis dotes, sive ætatem rebus gerendis integram, consideremus: omnia hæc in illo abundè fuêre; quem tamen non diutiùs superesse placuit illi, cui quicquid placet non nisi justa de causa placet. Sed ne longior sim, formam corporis ejus & hæc ipsa latius descripta, qui volet, ex Bonfinio ac aliis petat. Morte Ladislai audita ingens per totam Europam dolor Christianorum principum animos invasit. Speraverant enim ex ipsius & Gallorum regis conjunctione, eas vires coalituras, quibus Turcarum impetus à nostris finibus submoveri posset. In Gallia certè non minor quàm in Boëmia luctus fuit. Hungari quò minus ereptum sibi regem dolerent, in causa erat Ladislai Huniadis mors, vulgi animis etiamnum obversans, præter illos, qui Corvinis inimici fuerant, nam ii luctum agitabant. Austriaci verò mœsti novos tumultus, bella intestina, agrorum devastationes, rapinas, latrocinia, aliaque incommoda sibi patriæque ominabantur, angebatque ipsorum animos, quòd ad Fridericum sese iterum devolutos cernerent, quem hostem paulò ante sibi ac meritò infensum reddiderant. Igitur & regis fatum, & semetipsos, miserebantur, omnemque culpam in eos conferebant, quorum impulsu rex Pragam ivisse, eumque nuptiis locum destinasse credebatur. Itaque cùm per eosdem dies Eitzingerus à Cæsare Viennam rediisset, multorum conviciis impetitus est, quod Regem Pragam deduxisset, Boëmis uti agnum mactandum objecisset. Has populi voces magistratus inhibuit, non tam in gratiam Eitzingeri, quàm ne Boëmi irritarentur, quos pacatos sibi vicinos quam infensos esse malebant. Ladislao vita functo, tres omnino hæredes supererant, pari ipsum agnationis jure contingentes; Fridericus Imperator, Albertus Sextus ejus frater, ac Sigismundus Tirolensium princeps, utriusque patruelis, quibus omnibus idem qui Alberto Ladislai patri proavus fuerat, Albertus Sapiens, quem & contractum vocant.

Luctus ingens ob mortem Ladislai regis.

Austriaci novos tumultus timent.

Ladisl. tres reliquit hæredes.

De hæreditate contentio.

Inter hos de dividenda hæreditate magna extitit controversia, Fridericus enim natu maximus, Austriam ad se trahere nitebatur. Albertus verò suorum consiliis instructus, satis illi provinciarum esse dictitabat, primo-

primigeniorum jura in paternæ hæreditatis divisione pro eo nimium valuisse, sui in aliis & Sigismundi rationem esse habendam, ad hæc tranquilliorem reip. statum illic esse, ubi princeps suis adesse posset, neque ob multitudinem provinciarum nunc hos nunc illos adire, & maxima ferè negocia per præfectos administrare cogeretur. Friderico præter paternas ditiones Imperii molem incumbere, cui uni, parem si se præstiterit, satis inea laboris ac negocii inventurum. Hæc atque in hanc rem plura in vulgus spargens Albertus, hoc agebat, uti Austria sibi ac Sigismundo traderetur, Friderico excluso, atque iis quæ antea habebat contento.

Alberti turbulenta consilia.

Neque enim dubitabat, si eorum opibus adjutus, quos sibi addictos habebat, eò rem adduxisset, quin omnia sibi in Austria prona ac facilia esset habiturus. Erat enim Sigismundus miti ac placido ingenio, quem Tirolensium gubernatione Suevicisque ac Helveticis negociis impeditum, vel Austriam sibi omnem traditurum, vel ejus administrationem integram esse permissurum, sperabat. Interim qui Austriam eo tempore gubernabant, ne tam dubio rerum statu, aut principum odium, aut aliorum repræhensionem incurrerent, pro se nihil statuere volentes, conventum quatuor ordinum Viennæ indixêre. Ibi cum de obsequio principibus præstando, exquisitæ essent sententiæ, omnes uno ore pronunciarunt, nulli eorum obediendum esse, quoad ipsi inter se concordes, certi aliquid statuissent. Cum enim quilibet optimo se jure Austriæ præesse debere contenderet, sciri non posse, quis quibus sit anteferendus, neque interim uni illorum seorsum, neque tribus inter se diffidentibus, obediri posse. Igitur provincia nulli legitimo comissa domino, iterum latrociniis, furtis, ac rapinis crudelius quàm unquam antea vexari coepta, Vdalricus Eitzingerus, Michael Burggravius Magdemburgicus, Wolfgangus à Waldsee, Bernhardus Schaunbergicus & alii quidam proceres à principibus impetrarunt, uti sibi potestas gubernandæ Austriæ traderetur, quoad proximus ordinum conventus concordiam inter ipsos stabiliret.

Sigism. Archidux leni animo.

Austria latrociniis infesta.

Dum hæc Viennæ & in Austria fiunt, Boëmi Pragæ comitia regi creando habuêre. Competitores ejus regni erant Fridericus Imperator, Albertus & Sigismundus Austriaci, Casimirus Poloniæ Rex, & Guilielmus Saxoniæ princeps. Aderant & Gallorum regis legati, cui spem fecerat Sdenco Sternbergicus legatus. Georgius verò Podiebradius ad regnum haud dubie adspirans, prudenti consilio usus caverat, ne quisquam legatorum in concilium admitteretur, antequam rex esset declaratus. Jam

Boëmici regni competitores.

enim ante notum erat, quid peterent, quasque conditiones pro se quisque adferrent. Imperator ex veteri pacto inter Boëmiæ reges & Austriacos, regnum non tam sibi quam aut fratri aut patrueli petebat. Polonus & Saxo, quod minorem hic, majorem ille Ladislai sorores ambo haberent, uxorem jus hæreditarium prætendebant. Galli nullum jus, nulla fœdera, sed amplissima promissa adferebant, si regis sui filium elegerint, omnia regni debita de suo persoluturum, ante anni septimi finem nihil tributi exacturum, omnia regno ablata suo Marte suisque sumptibus recuperaturum. Hos si in comitiis auditi fuissent, voti compotes fuisse abituros opinio erat. Antequam in suffragia ventum est, quibus in domo prætoria veteris civitatis designatus erat locus, in proximum templum ordines supplicatum ivêre, ubi Roggenzanus orationem habuit, qua uti præteritis exteris omnibus, præsertim Germanis genti, Boëmicæ juratis hostibus, relligioni infensis, aliquem ex suo corpore regem crearent exhortatus, Georgium Gubernatorem ea virtute, eaque potentia, armorumque ac rerum gerendarum usu præditum esse contendit, uti eo nemo neque domesticorum procerum, neque exterorum competitorum melior, regnoque utilior esse possit. Itaque cum in curiam ventum esset, Georgius faustis omnium acclamationibus Boëmorum rex est salutatus.

Gallorum ampla promissa.

Georgius Podiebradius Boëmiæ rex.

Circa idem ferè tempus, Hungari quoque ad Pesthum comitia habuêre. Aderant cum Michaële Zilagio, Mathiæ Corvini avunculo Thomas Zechel præfectus Auranæ, Sebastianus Rosgonius, Ladislaus Canisa, Pancratius Zentmiclus, aliàs à S. Nicolao, ac plerique omnes ii, qui Corvinorum factioni æquiores, in Ladislai supplicium non consenserant. Illi omnes amisso rege, neminem ex Germanis imposterum eligere decreverant. Qui ex altera factione erant, Budæ in arce sua & ipsi consilia agitabant: cujus principes hos fuisse memorant: Ladislaum Garam, comitem palatinum: Nicolaum Vilachum Croatiæ præfectum, summa nobilitate pollentem, & Corvini nominis æmulatorem: Paulum Linduanum, Bani filium; cæterorumque nobilium ordinem non paucum. Michaël verò Mathiæ avunculus, magno exercitu Pesthum adducto, si qui minus vellent, eos vi & mortis metu facilè adigebat, uti nepoti Mathiæ suffragium suum darent. Is tum Pragæ apud Georgium regem, in libera custodia erat, nec dum suæ libertati restitutus. Viennam à Ladislao rege deductum, antea meminimus. Ibi cum relictum sciret Georgius, quo tempore rex animam agebat, detracto illi sigillo literas signaverat, quibus Viennam missis, Matthias Pragam perductus est. Sciebat enim Georgius

Hungari in duas factiones divisi.

orgius magnam ibi prædam esse, & præsente pecunia illum à suis redimendum asservabat, jamque per internuncios sexagies mille aureûm plerique, nonnulli quadragies redemptionis pretium, pactum fuisse dicunt. Vbi verò ab Hungaris regem electum esse rescivit Georgius, mensæ suæ adhibitum, ac (ut quidam volunt) supra se collocatum interrogare cœpit, ecquid tandem præmii accepturus esset, si fœlici ac insperato ipsum nuncio bearet? Mathias re subita perculsus, magnas quidem res magna decere præmia respondet, se verò in aliena potestate esse, ab omni pecunia imparatum. Ibi Georgius: Salve, inquit, Mathia Hungariæ rex, non mihi pecunia tua, sed amicitia atque adeò affinitate opus est, neque eas à me tibi oblatas aspernari debes, ut quos pari fortuna Deus, atque eodem tempore, ad regium culmen evexit, mutuo necessitudinis nexu conjuncti, alter alteri in omni vita opem auxiliumque præstemus. Itaque jam dein liber esto, meamque hanc filiam, quod fœlix faustumque sit, tibi desponsam habeto. Mathias accepta conditione, ac sponsalibus ritè celebratis, in Hungariam ire perrexit, deducente ipsum socero ad regni fines, & magnam auri vim ab Hungaris recipiente. Sexagesies mille aureûm numûm quidam decretum esse, alii quadragies prodidêre. Hæc circa anni unde sexagesimi initium gesta sunt. Interim proceres Austriaci, principum animos in concordiam redigere, omni studio conati, nihil efficere potuerunt. Cumque Viennam venisset, Imperatori privatæ Petri Strasseri ædes, Alberto Pragensis domus assignata est, Sigismundo Laurentius Haydemus urbis consul & antiquæ familiæ patricius hospitium præbuit. Arx Viennensis, propria principis sedes, provincialium firmo præsidio tenebatur, nulli aperienda, priusquam inter ipsos convenisset. Conventu procerum coacto, Vdalricus pro Friderico verba faciens, non ætate tantum, sed prole cæteris superiorem esse illum, qui ex veteri suæ gentis instituto, rei summæ præesse deberet, contendebat, qua in re ne jus suum eripi sibi paterentur, orabat. Albertus ex jure gentium, in hæreditate, quæ æqua omnibus obvenisset, sui quoque ac patruelis Sigismundi, rationem haberi debere affirmabat. Proceres majoris negocii rem esse pronunciant, quàm uti dijudicari possit, differendam esse actionem integram, in alterum conventum, plures ac majori authoritate fretos esse advocandos. Igitur ad finem mensis Januarii, frequens omnium ordinum conventus haberi cœptus, & ex iis selecti sunt præcipui nominis aliquot viri, quorum arbitrio controversia omnis componeretur. Hi si minus inter se convenirent, quatuor præsides dati Michaël Burggravius Mag-

Mathias Corvinus in Hungariæ regē eligitur.

Georgii regis ad Mathiam verba

Mathias in Hungariam pergit.

1459.

Petr. Strasserus.

Laur. Haydemus.

Alius indicitur conventus.

Magdemburgicus, Bernardus Schaunburgicus comes, Wolfgangus à Waldſee, & Vdalricus Eitzingerus. Hi primùm omnium decernunt, nihil ſe acturos, niſi priùs depoſita omni ſimultate, principes in gratiam ſecum redeant. Id quò minus fieret, in cauſa fuit exaſperatus Alberti animus, qui in arcem admitti poſtulans, cum nihil impetraſſet, ne frater ſe inſcio urbem reciperetur, vetuit, & minabundus abiit ad Rhenum, copias paraturus, uti quod jure minus poterat, armis obtineret.

Mathiæ legatio ad Cæſarem.

Inter hæc Mathias Hungariæ rex, legatos Neapolim ad Imperatorem mittit, Varadienſem antiſtitem, cum aliis duobus primatibus, qui ſacram regni coronam, eaque loca, quæ ab illo tenebantur, repeterent, reddere nolenti: bellum denunciarent. Inſtigabant verò Fridericum aſſiduis literis, ac nunciis, reguli quidam, qui ab initio Michaelis Zilagii factioni adverſantes, Mathiæ electionem improbaverant, uti corona, quam habebat, retenta, nobiliſſimum Hungariæ regnum, ab ignobilis Mathiæ dominatu, vindicaret. Principem inter eos locum habebat: Nicolaus Vilachus, quem ſequebantur Graphnitzerus, Paumkircherus, Hilderbonius, Paulus Banfius, Ladislaus Palezius, Sigismundus S. Georgii comes, ac alii aliquot citerioris Hungariæ proceres. Ii omnes Imperatori fidem opesque ſuas, militem item ac commeatum ſe daturos pollicentur. Sunt qui Fridericum ab illis Neapoli regem Hungari creatum, atque ea de cauſa tàm illic, quàm Viennæ ſupplicationes publicè habitas meminêre. Adfirmat idem Nicolaus Langmannus, Friderici ſacellanus, quem in re præſenti adfuiſſe credibile eſt, notatque Fridericum uti ante ſeptennium Romæ, eo die quo canitur Lætare Hieruſalem, Imperii: ita tunc eodem die regni Hungarici coronam ſuſcepiſſe. Hæc ex manuſcriptis hic referre volui, quæ Bonfinius aut neſciviſſe, aut data opera omiſiſſe videtur.

Frider. Imp. ad capeſſendum Hungariæ regnū ſollicitatur

Frider. contra Mathiam à quibusdam rex eligitur.

Simon Magnus.

Hæc ubi Mathias accepit, Simonem cognomento Magnum, cum exercitu in ſuperiorem Hungariam ac Auſtriæ fines mittit, ut eorum agros qui defecerant depopuletur, & Friderici conatus inhibeat. Huic Fridericus Vdalricum Graveneggerum oppoſuit, cui Nicolaus ac alii ſeſe conjunxêre. Qui cum ad oppidulum Kermendum, in Caſtri ferrei comitatu metati eſſent, Simon non explorato hoſtium numero, celeritate uſus & nec opinato adventu obrui poſſe ratus, in ea loca venit, uti cum periculo pugnandum, aut cum flagitio fugiendum eſſet. Statuit igitur prælio decernere, neque hoſtis pugnam detrectabat. In ſiniſtro cornu Sigismundus, in dextro Nicolaus curabat, medium agmen ex Germanis erat. Magnis utrinque animis in prælium itur, neque minus pro gloria quam

Vdalr. Gravenegger.

Bell. Hungaricum.

quam pro salute acriter diu confligitur. Tandem Simon, dextrum suorum cornu inclinari videns, mediamque aciem à Germanis gravis armaturæ equitibus urgeri, fugam coactus iniit, equitatum à tergo hostibus objiciens, qui persequentium impetum nonnihil tardaret. Quo pauciores in fuga cæderentur, in causa erant Nicolaus ac Sigismundus, qui ne à Germanis in Hungaricum sanguinem sæviretur, receptui signum canere jusserunt. Multi ex Hungaris viri fortes eo die desiderati. Nec verò incruenta Cæsarianis cessit victoria, cæsi non pauci, plures vulnerati sunt, utrinque enim viri strenui fuêre. Inter Germanos Moetschium fuisse quendam (fortè an Amasianis quispiam fuerit, nam ego præter conjecturam nihil habeo) in manuscriptis inveni, qui tribus equis in conflictu amissis, quartum inscenderit, multisque vulneribus adverso corpore exceptis, magnum victoriæ momentum suis attulerit.

Hungari prælio victi.

Moetschil in prœlio virtus.

Non multis diebus post, nascitur Friderico filius, vigesimo secundo die Martii, qui eo anno cœnæ domini sacer erat. Cuspinianus duodecimum ejus mensis ponit, quo D. Mâximiliani memoria nonnullis celebratur: sed prior supputatio cum manuscriptis, & ad Paschalis festi rationem convenit, quo ipso die, puer à Sigismundo Volckensdorffio Salisburgensi præsule, sacris baptismi undis tinctus, Maximiliani nomen accepit, suscipiente ipsum Nicolao Vilacho, Croatiæ præfecto. De nominis ratione alii aliter conjiciunt. Sunt qui divinum nobis Fridericum facere volentes, ducto ex astris augurio, Fabii Maximi, ac Pauli Æmilii, nomina conjunxisse dicunt, quorum facta esset æmulaturus. Lazius (ut supra paucis attigi) monitum in somnis Fridericum Cileiæ periculum evitasse, & Maximiliani Laureacensis antistitis, illic martyrio affecti, nomen puero imposuisse, narrat. Ego in re non magni momenti, hoc tantum affirmare possum; cum in tam Augusta gente, non deessent laudatissimorum principum nomina, non sine peculiari aliqua causa id nomen, tùm primùm, in eam prosapiam esse invectum. Non temerè enim ab avitis nominibus recessêre Austriaci, utque Sigismundi nomen à Cæsare ejusdem nominis, qui pro eo fide jussit, acceptum, ita non nisi post Burgundiam & Hispanias Austriæ conjunctas, ad Caroli ac Ferdinandi nomina deventum est. Sed de his satis.

Maximilianus Primus nascitur.

Nicol. Vilachus Croatiæ præfect.

Nominis ratio.

Mathias Rex, post adversam suorum pugnam, ad artes confugiens, crebris nunciis Nicolaum ac Sigismundum, suprema adversæ factionis capita, eò inducit, uti domesticum suæque gentis principem, externo præferant, & relictis Friderici partibus, suas sequantur. Quod uti facilius

Mathias proceres Cæsarem secutos sibi conciliat.

assequeretur, & utrunque arctius sibi devinciret, Sigismundo Hungariæ superioris præfecturam concessit, Nicolao Bosniensis regni spem fecit. Bellum deinde instaurat, Sigismundum Simoni collegam adjungit, qui Cæsarianos aggressi, satis fœliciter rem gerunt. Fridericus novas & ipse copias parat, bellumque continuare statuit. Mathias de regia corona sollicitus, nova iterum legatione, imperatoris animum sibi conciliare experitur. Legationis caput idem qui antea Vradinensis, uti in mandatis habebat, moderato ac leni sermone Fridericum orat, Hungaris coronam reddat, Mathiam ut filium agnoscat, regni tutelam suscipiat, pacem & fœdera colat, neque posthac Hungarus & Germanus ullo in discrimine habeantur. Imperator, pacem sibi ac fœdus cordi esse, respondet, Mathiam se filii loco habiturum, coronam æquis conditionibus redditurum, multis se damnis, ab eo tempore quo illam accepisset, multis belli incommodis petitum, magnos pro Ladislao sumptus fecisse; quarum rerum omnium si rationem haberi viderit, bello temperaturum. Interim Mathias & ipse nihil hostile admittens, veteres amicos per Hungariam regia humanitate prosequatur. Hoc responso legati ita discesserunt, uti de corona precio redimenda, deque sumptibus restituendis, ad regem ac regni ordines referrent, firmæque interim induciæ servarentur. Legati ubi domum venêre, lætis omnium animis auditi fuêre.

Mathias iterum legatos mittit.

Induciæ cum Hungaris.

Cæsar posthæc, quid Albertus frater Viennensibus interminatus esset, non ignarus, uti factionem illius impediret, Viennam profectus est. Accurrit & Albertus, ob admissum in urbem fratrem, Viennensibus succensens. Iterum ergo de concordia agi cœptum, quam rem Ludovicus Palatinus, qui iisdem diebus advenerat, summo studio adjuvit. Lazius perfectum ab eo negocium refert, in manuscriptis aliter narratur; quæ mihi hic sequi visum est. Ludovicus parum se proficere videns, antequam in Bavariam abiret, Viennensem magistratum, ac reliquos proceres accersitos orat, & exhortatur, uti operam dent ne principes inter se bello committantur, sed quacunque potius concordiæ lege conficiantur, ne patria ipsa & subditorum omnium salus in extremum discrimen adducatur. Provinciales Palatini consilium secuti, omnem industriam adhibuerunt, sed obstinatis animis Albertus ac Sigismundus, quibus inter ipsos conveniebat, æqualem Austriæ divisionem urgebant, Cæsar contra pacta legesque patrias eam esse contendebat. Illorum postulata non æquis auribus accipiebant plerique, quibus Austriam dividi non placebat. Quod animadvertentes Albertus ac Sigismun-

Cæsar Viennam venit.

Lud. Palatinus pacem facere studet.

Austria ex pactis conventis dividi non potest.

mundus, quò suos confirmarent, ac reliquis metum incuterent, mille quingentos equites, quos in agro suburbano habebant, effractis, quà per D. Theobaldum suburbium, quaque prope arcem ingressus in urbem est, portis, intromisêre. Cæsar id futurum veritus, antequam in urbem veniret, cum Viennensibus ne permitteretur, pactus fuerat. Igitur rei novitate motus, cum ipsis expostulat, missisque ad principes nunciis, quid sibi vellent sciscitatus est. Principes bono animo esse jubent, nullam vim parari, in sui tutelam intromissos equites dicunt. Viennenses sese excusant, præsidia & vigiles ex civibus assignant, discedere volentem exorant, omnia tuta fore promittunt. Cæsar, contra subitos incursus, proximas plateas catenarum objectu munit, præsidia per vicinas ædes disponit. Provinciales majore studio iterum ad concordiam principes exhortati, tandem eò rem adducunt, uti Cæsari Austria inferior usque ad Anasum relinqueretur, ea verò regio quæ supra Anasum est Alberto cederet, Sigismundo superior Carinthia, Tiroli contermina, traderetur, in arce Viennensi suum quisque hospitium, seorsum ab aliis haberet.

Cæsar cum Viennensibꝰ expostulat.

Concordia inter principes.

His ita transactis, Cæsar sub finem mensis Julii Neapolim rediit, neque enim Viennæ propter intromissos equites, satis tutum se esse putabat. Albertus eo tempore (variant hic scriptores, & paulò antè nonnulli, alii post, id esse factum volunt) à Viennensibus adjutus, prædonum aliquot latibula expugnat, ipsos prælium ausos fundit, captos in crucem agit. In ea expeditione, Gerardus Fraunaverus, glande plumbea ictus, periit. Huic Cæsar vivente adhuc Ladislao, & arces quasdam in Austria occupante, arcem quandam Ortam nomine, ultra Danubium sitam, cum ditione subjecta, tradiderat, ac subditis, uti ipsi parerent, injunxerat. Eam à morte Gerardi, frater ejus Cunradus uti hæreditariam possidebat, neque repetenti reddebat. Is Alberti partibus & antea studuerat, & tunc uti contra Cæsarem se muniret, seditiosis illum vocibus ad novos iterum tumultus extimulabat, quæ res maxima belli civilis incendia excitavit. Albertus enim ad ea, in quæ spontè propendebat, incitatus, postquàm proceres quosdam sibi conjunxisset, quo firmiora sibi auxilia pararet, de Boemiæ rege in societatem vocando consilia agitabat. Id improbantes Vdalricus, Stephanus, Osvaldus, & Sigismundus Eitzingeri, relicto Alberto, Cæsaris partes secuti sunt.

Gerardus Fraunaverꝰ.

Orta arx.

Cunradus Fraunaverꝰ.

Eitzingeri ab Alberto ad Cæsar. transeunt.

Albertus igitur cum Viennam venisset, omnia dissimulans, Vdalricum ad colloquium vocatum, capi jubet. Ille multis se excusare, sua in ipsum studia commemorare, quæ si processissent, alium in Austria principem

Vdalric. Eitzingerus capitur.

pem futurum fuisse neminem, postremò dicere, parum consultò hæc ab eo fieri, quæ apud proceres nullum ipse decus essent paritura. Viennenses atque ex provincialibus nonnulli pro eo laborabant, quibus intercedentibus & causam scire cupientibus, responsum est, multa contra principis salutem molitum esse, adulterasse nescio quas literas, ac veneno grassari voluisse, quarum tamen rerum nulla dicebantur argumenta. Ita Vdalricus in superiorem Austriam captivus abducitur. Propinqui ipsius atque amici, cum neque ad intercessionem Boëmiæ Hungariæque regem dimitteretur, nec legitimæ disceptationi daretur locus, ad bellum se parant, & auxilia Boëmica implorant, jamque non pauci ex Boëmia ac Moravia milites sese ad ipsos aggregabant.

Vdalricus Eitzingerus captivus abducitur.

Cæsar per eos dies ad Rhenum aberat, qui suorum literis certior factus, quas potest copias secundo Danubii amne Viennam præmittit, paucisque diebus sequitur. Jam Eitzingeri Alberto bellum denunciaverant, & superioris Austriæ agrum populabundi percursabant, & Boëmiæ proceres cum auxiliis aderant. Igitur Albertus Corneoburgum profectus, militem conscribit, & hosti obviam ducit. Boëmi ad quinque hominum millia, carrorum objectu se munierant, nec aperto Marte congrediendi copiam dabant. Mox retrogredientes: Albertus Laam usque insecutus castra ibi meattur. Cùm verò regem majore cum exercitu adventare rumor esset, Corneoburgum rediit, & præsidio illic collocato Viennam secundo fluvio, atque inde Neapolim abiit. Nolebat eo tempore contra Fridericum aliquid cogitare videri, & quòd majorem quam crediderat belli molem ab Eitzingeris eorumque confœderatis sibi imminere cerneret, concordiam sibi cum fratre necessariam judicabat. Itaque pacem Viennæ initam, denuò confirmant, eaque de re literis inter se cavent. Cumque Cæsar de Eitzingeri causa interpellaret, Albertus totam eam rem ipsius se arbitrio permissurum pollicetur. Sub finem Augusti Cæsar Joannem Vngnadium, ac Joannem Rorbachium cum aliis quibusdam ex consilio suo Viennam misit. Aderant quoque Alberti & Sigismundi Archiducum legati, à quibus Viennenses prioris juramenti relligione soluti Friderico Cæsari, ejusque hæredibus fidem obsequiumque præstituros se jurant.

Eitzingeri Alberto bellum indicunt.

Albertus pacem cum fratre firmat.

Viennenses Cæsari jurant.

Inter hæc Boëmiæ rex in Austriam progressus, castra propè Cremsium habebat. Ad eum Cæsar ex suis misit, sciscitatum, qua de causa eam expeditionem suscepisset, quovè ipsius facto vel dicto læsus hostilia faceret? Ille nihil se imperatori incommodare respondet, Alberti, qui hostis esset

Boëmiæ rex in Austriam ducit.

esset ditionem invadere. Legati omnia jam renunciasse Albertum, neq; jam ipsum sed Imperatorem injuria affici demonstrant. Itaque Boëmus Griessenstainium redit, moxq; post aliquot interlocutiones constituitur dies, quo ipse ac Cæsar ad Danubii pontem convenirent, ac de omnibus interse transigerent. Interim Cæsar cum uxore ac liberis Viennam venit. Inde ad dictum diem cum Georgio rege congressus: post longam disceptationem, controversa omnia componit. Numerantur regi, sedecim aureûm numûm millia, pro Cunrado quodam Holzelio pacta, quem is Pragæ captivum habuerat, ex qua pecunia, persoluto militibus stipendio, Austriæ finibus excederet. In conditionibus quoq; continebatur, uti Albertus intra quindecim dies, Vdalricum Eitzingerum, Friderico traderet. Sunt qui hæc non inter ipsos, sed per oratores acta fuisse narrant. Boëmi, uti conventum erat, in tres exercitus divisi, quò minus provinciæ damni inferretur, finibus excedunt.

Cæsar & regis congressus.

Conr. Holzelius liberatur.

Cæsar Viennam regressus, cum Alberto ac proceribus, Eitzingerorum controversias tandem componit, his ferè conditionibus: Captivi utrinque reddantur, arces, pagi, villæ, ac prædia bello capta, ad veteres jure dominos redeant. Vdalricus absque lytri persolutione, fratribus in arcem Schratendaliam liber exhibeatur, omnem veterum injuriarum vindictam, & ipse, & fratres ejus, ac propinqui renuncient, idque literis caveant. Si aut ipsi aut Albertus jure experiri malint, id illis liceat: secundum leges Austriæ ac Romani Imperii. Alberto, uti imposterum quietior pacta conventa servaret, comitatus duo insignes Styræ scilicet, ac Neoburgi ad Oenum, cum oppido Pontis ad Leytam veluti corollarium adjecti fuêre. Jamque Austria ex civili bello respiratura videbatur, nisi perversi quidam homines, ac publicæ tranquillitatis hostes, novas discordiarum occasiones quæsivissent. Milites quippe, atque ex his Boëmi præcipuè, quorum opera Albertus usus erat, ob stipendia integrè non soluta, per provinciam latrocinia passim exercebant, ac subditis undique damna inferebant gravissima, quos contra cives & rustici ex locis circumvicinis educti, mille & quingentos ex eis capiunt: cæteris fusis fugatisque. Erant insuper in ea Austriæ parte, quæ Marchæ campus vocatur pagi aliquot, quos Cæsar tutor adhuc Ladislai, Eitzingero dederat, hos ille fidei sacramento obligatos habebat. Ægrè eam rem ferebant ex ordinibus nonnulli, contra libertatem id esse factum dicentes. Multi præterea, ditiones quasdam & prædia tenebant, super quibus diplomata, à Ladislao sibi concessa, ostendebant. Ea Cæsar irrita esse volebat, quæ Ladis-

Albert. cum Eitzingeris pacem facit.

Nova discordiarum semina.

dislaus, nondum sui potens, nec rectè, nec ordine fecisset. Cum illis causam suam sociabat Cunradus Fraunaverus, & communicatis inter se in pago Stockeraw consiliis, diem futuro conventui dicunt Gelesdorffi, in octavum Idus Januarii. Hoc ipso anno, Sigismundo Archiduci, grave dissidium cum Episcopo Brixinensi fuit, de quo paucis dicam.

Leon. Wismajer. Nicol. Cusanus.

Anno quinquagesimo Brixinenses, adstipulante Sigismundo, episcopum creaverant, Leonardum Wismajerum, Parochum Tirolensem; hunc confirmare nolens summus pontifex, Nicolaum Cusanum, virum eximiè doctum, substituit. Huic Sigismundus, circa annum sextum & quinquagesimum, arcem Taufers, cum subjecta ditione oppigneraverat. Cum verò, se invito, factum esse Episcopum princeps non concoqueret, ac aliæ item offensiones quotidiè orirentur, erupit tandem in apertum odium simultas, & Sigismundus captum, in oppido Brunegga, episcopum, aliquamdiu in custodia habuit, ob quam rem, Pontifex illi sacrorum usu interdixit. Is erat Æneas Sylvius Picolominæus, qui Calixto suffectus, Pii Secundi nomen acceperat. Multæ ex eo turbæ extitêre, de quibus in tempore dicturi, finem huic libro facimus.

Pius Secundus.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM
HISTORIÆ
LIBER SEPTIMUS.

Argumentum.

De Conrado Fraunavero multa in Cæsarem perversa moliente, hoc libro dicitur: Dumq; Cæsar jure contra ipsum agere tentat, Goritiæ Comes novos in Carnis motus excitat; sed brevi debellatus, pacem petere compellitur. Helvetii, Pontificis instinctu, Sigismundo Austriaco bellum movent, quod tamen Ludovico Palatino adnitente compositum est. Viennenses obedientiam Cæsari detrectantes, urbe ipsum excludunt, & fratrem Albertum contrà accersunt: junctis deinde viribus, Cæsarem in arce Viennensi obsident: ubi cum uxore & Maximiliano filio multa perpessus adversa, Georgii Boëmiæ Regis auxilio liberatur, & pax inter fratres conficitur: sed improborum quorundam hominum, potissimum verò Holzeri consulis Viennensis, omnis seditionis authoris, contrariis studiis, non firma diu fuit, utrinq; igitur

tur ad arma reditum. Captus interea Holzerus, cum quibusdam complicibus, dignas perfidia sua pœnas luit. Eo ipso tempore rapina & latrocinia per Austriam invaluerunt, & Mathias Vngariæ rex, pro sacra Regni corona restituenda cum Cæsare pactus est, paxq; perpetuis duratura temporibus inter ipsos firmata. Moriente tandem Alberto, Austria Imperatori conciliatur, & Viennenses, in ipsius verba jurantes, denuò in gratiam recepti sunt: Sigismundus quoque Austriacus circa idem tempus cum Pontifice in gratiam rursus rediit.

ADVENERAT dictus conventui dies, & provinciales, qui frequentes aderant, ne quid contra Cæsarem moliri videantur, per internuncios eum orant, uti legatos eò mittat, qui in re præsenti adsint, quæque illic acta essent, ad ipsum referre omnia possint: quod si minus videretur, tum se ex suis ad ipsum missuros, qui quid actum sit exponant, interim, de libera commeandi securitate, fiduciæ tabulis caveatur. Fridericus, priore postulatorum parte rejecta, alteram approbavit. Mittuntur itaque ex conventu, qui ordinum nomine ipsum orant, uti libertatem Austriæ, veteraque privilegia, ab Alberto, Ladislao, & majoribus concessa, firmet, contrà: quicquid superiorum temporum iniquitate invectum, ea labefactare videretur, id irritum esse jubeat. eam sese rem pro sua quemque facultate adjuturos convenisse. Ad hæc ubi Cæsar non eo modo, quo sperabant, respondisset, novum rursus conventum indicunt Woltersdorffii, jamque audaciores facti, capita nonnulla postulatorum ac gravaminum descripta, uti ex plano legi possent, templorum valvis affigebant. Inter illa præcipuum erat de moneta, cujus ratione à nonnullis malè administrata, rerum precia intendi, paucisque ditescentibus, reliquos ad inopiam redigi, graviter conquerebantur.

1460. Conventus Gelesdorffii.

Conventus Woltersdorffii.

Inter hæc Cæsar Cunrado Fraunavero diem dixit, quo, coram judice ad hoc constituto, de controversiis omnibus ipsius procuratori responderet. Judex erat Vdalricus Pataviensis Episcopus, cui assessores ex Austriacis ac Stiriis proceres aliquot dati. Cum dies advenisset, audita Cæsaris actione, is qui Cunradi vicem aderat tergiversari, neque coram iis judicibus causam dicturum testari, cujus cognitio non ad ipsos, sed ad præsidem provincialem (Mariscalcum vocant) pertineret, qui more patrio jus dicat. Id Cunradus ex suorum consilio fieri jusserat. Decretum fit in hunc modum: Cum Conradus Fraunaverus legitimè vocatus, nec comparuerit ipse, nec per alios ad objecta responderit, arcis occupandæ Imperatori Friderico jus fas esse: id decretum in acta relatum, ac literis consignatum, Cæsaris procuratori datur. Cæsar itaque conductis ad duo

Fraunaverus judicio stare detrectat.

Orthæ arcis obsidio.

duo millia Boëmis, militem ex Austria ac Stiria conscribi jubet, arcemque, nisi deditionem faciat, vi in potestatem redigi. Oppugnatur igitur arx, pinnæque & murorum ea pars quæ vallo altior erat, tormentorum vi dejicitur, valli tamen & fossarum objectu, se tutati qui intus erant, magno oppugnatores incommodo afficiebant.

Goritiæ comes bellum movet.

Dum hæc ad Ortham fiunt, interim in Carnis tumultum excitavit Henricus Goritiæ comes, causam ejus non invenio, rem uti inveni narrabo: Comes ille Greiffenburgum pagum, cum arce vicina expugnatum, incendio deleverat, agros circa ea loca depopulatus, Ortemburgam arcem obsidebat. Cæsar, accepto ejus rei nuncio, Joanni Vitobitio, de quo superiore libro memoravimus, uti cum iis copiis quas secum habebat, conatibus ejus obviam iret, negocium dedit, moxque Joannem Posingicum comitem, cum novo milite in auxilium ei misit. Hi junctis viribus, Goritium Ortemburgo abire compellunt, ac munimentum quoddam, vallo & sepibus instructum, ad Tragum amnem expugnant. Vitobitius dein hostium fines ingressus, quinque ab iis arces capit. Comes propè debellatum se videns, de pace cum eo agere cœpit, numquam inposterum arma se in Cæsarem ejusq; subditos moturum, jurans, si amissæ arces restituantur. Vitobitius, uti Cæsarem adeat, veniam supplex atque pacem oret, hortatur; seque pro ipso intercessurum pollicetur. Paret monenti comes, cui Cæsar serò advenire respondet, jamque aliis eas arces attributas esse. Goritio jam quiescenti, Posingicum Viennam reversum, Fridericus in castra ad Ortham ire jubet, quò & Vdalricum Graveneccerum & Andream Paumkircherum cum alia militum manu mittit, quibus Viennenses ducentos sclopetarios adjunxêre. Qui in arce erant, acriter se defendebant, & aggesta in vallum terra, ictus omnes tormentorum irritos reddebant. Interim Cunradus, ne sui diuturna obsidione, ex commeatuum inopia, deditionem facere cogeretur, veritus, templum quoddam, in vicino pago Schweinwart, munit, unde suis præsidio esse, & commeatum in arcem importare posset. Id verò frustra fuit; nam arx nimis arctè & à multis obsessa, neque dolo neque vi adiri poterat. Cùm igitur, sine magna militum jactura, expugnari non posse videret, neque diuturnam obsidionis moram, ex re aut dignitate sua esse putaret, Posingicus captata occasione, arcis præfectum ad colloquium evocat, remque cum eo transigit, uti is, si Cunradus intra quatriduum obsessis auxilium non attulerit, arcem Cæsari tradat, stipendia pro se suisque ab illo accipiat. Id uti pactum erat, utrinque servatum, (neque enim Cunradus in tem-

Joann. com. Posingicus.

Goritius propè debellatus fit Cæsari supplex.

Schweinwart pagus.

Colloquium inter obsessos & obsidentes habitum.

tempore advenerat) & præsidium arci impositum est. Inde templum oppugnari cœptum. Id Fraunaverus clam à provincialibus adjutus, omnium opinione fortiùs munierat, & commeatum quotidie invitis Cæsarianis importabat: ipsos verò itineribus obsessis, ac jumentis captis, ad inediam adeò redigebat, ut obsideri potiùs ipsi, quam alios obsidere viderentur. Augebat hoc malum iniqua solutionis ratio, quod non nisi ex novis quibusdam nummis stipendium militi numerabatur, quibus nihil ferè emi poterat. Cæsar igitur nullum operæ moræve precium illic fieri videns, militem domum inde revocavit.

Sub finem Aprilis Cæsar, uti hoc rerum statu Viennensium in se animos exploraret, magistratus eorum, ac opificum præfectos, in aulam convocat. Seqvuntur eos, ex civibus ac promiscua plebe, quam plurimi. Hos Cæsar per consiliarios alloqvutus indicat, in animo sibi esse, omnia ipsorum jura & privilegia confirmare, monetæ quoque id remedium adferre, ne quid ex ea imposterum incommodi sequatur: id contrà ab ipsis petere, uti in ejus verba denuò jurent. Hæc ubi proposita essent, exorto incertum unde tumultu, omnes, alius alium impellentes, extra palatii portam erumpunt, cumque ad S. Michaëlis ventum esset, clamor ab inquietis nonnullis tollitur, vicinas Ciliensium ac Mariscalci domos armatis hominibus plenas, quibus negocium esse datum, uti compræhensis magistratibus, impetum in reliquam multitudinem faciant. Itaque trepida festinatione domum quisque suam fugiunt, januas ac tabernas occludunt, defensioni se parant, cùm interim à Cæsare nemo se moveret. Paucis diebus, intellecto errore, & perversorum hominum fraudulentia, pudore ac pœnitentia ducti, Friderico ejusque posteris, fidem se atque obsequium præstaturos, conceptis verbis juravêre. Cæsar quoque, uti receperat, commoda ipsorum omnia, & immunitates à majoribus suis concessas, firmat, eaque se conservaturum promittit.

Imperator Viennensiū in se animos scire cupit.

Tumultus Viennæ.

Viennenses denuò fidelitatem Cæsari jurant.

Re cum Viennensibus ad hunc modum composita, de provincialium conciliatione agi cœptum. Venerat iis diebus Viennam Vdalricus Eitzingerus, cum aliis quibusdam proceribus, ad trecentos equites, impetratis à Cæsare fiduciæ tabulis. Aderant & regis Boëmiæ legati, qui ejus nomine tanquam arbitri honorarii, lites omnes dirimerent. A Summo Pont. quoque legatus advenerat quidam Cardinalis. His coràm Eitzingerus, ac reliqui ordines, postulata sua exponunt, de moneta, vini, frumenti, salis, aliarumque mercium portoriis, in quibus esse querebantur, quæ immunitates suas ac privilegia labefactare viderentur. Re diutiùs disce-

Eitzingeri ac reliquorū ordinum postulata.

disceptata, nihil eò tempore transigi potuit, præterquam de monetæ reformatione, eaque de re confecta sunt diplomata.

Fraunaverꝰ Claustrineoburgensis loca occupat

Posthæc Cunradus Fraunaverus quoque, qui per eos dies, aliquot Præpositi Claustrineoburgensis, ac aliorum, qui in judicio sententiam contra ipsum dederant, loca sui juris fecerat, vocatus comparuit, Boëmorum maximè fiducia, qui præstita à Cæsare securitate, suam quoque fidem interposuerant. Rogatus in concilio Cunradus, quid in arce Orthæ ejusque ditione juris haberet? (nam in eo omnis controversiæ summa vertebatur) & num literas emptionis exhibere posset? respondit: non illas se, sed alteras habere literas, quibus Cæsar, ejus loci hominibus seriò imperaverat, uti Gerardo fratri suo dicto audientes essent: qui nisi eam ditionem ære suo comparasset, numquam id Cæsarem fuisse scripturum? emptionis literas aut iniquitate temporum deperditas, aut fraude ereptas esse. Facile ab æquis rerum æstimatoribus intelligi poterat, Fridericum Gerardo arcem tanquam fiduciario tradidisse, nullo pecuniæ interventu, ne ea, (uti plerumque aliæ tum ditiones) ad Ladislaum perveniret. Id ita factum dissimulans Cunradus abiit. Mox verò Trebensejum, insigne Episcopi Pataviensis municipium, occupat, præsidio munit, incolas in verba jurare cogit, novum vectigal loco imponit. Eodem anno, Tulnæ quoque in publico conventu, cum Fraunavero actum est, sed frustra, jamque audacior ille, ac procerum quorundam opibus fretus, pagos & municipia non pauca, occupabat, tributaque subditis imperabat: moxque dissidio iterum inter fratres recrudescente, ad Alberti se partes contulit. Sigismundo verò, ipsorum patrueli, non omnia domi quieta eò anno fuêre. De dissidio ejus, cum Nicolao Cusano Brixinensi præsule, ad finem superioris libri diximus, quo indies gliscente, Pont. Maximus hoc anno Helvetios, in arma, contra ipsum sacris prohibitum, excitaverat. Hi nulla privata causa irritati, segnius negocium administrabant. Soli Bernhardus ac Vigilius Gradleri, tunc temporis Eglisovii Domini, antiquam cum eo simultatem habebant, à quo pulsi, Tigurinorum patrocinio erant, jus civitatis apud eos adepti. Igitur ab ipsis adjuti, Fussacum arcem expugnarunt. Cumque Vitodurum oppidum frustra tentassent, Tigurini, majore cum militum manu, urbe egressi, eò profecti oppidum obsidione cinxêre, advenientibus cæterorum quoque Helvetiorum auxiliis: in oppido erant duo & quinquaginta viri nobiles, cum præsidio militum haud contemnendo. Hi strenuè se gerendo, difficilem

Trebensejii, Episcopi Pataviens. oppidum.

Helvetii Sigismundo bellum movent. Fussacum captum.

Tigu-

Tigurinis obſidionem faciebant. Tandem Ludovico Palatino medium ſe interponente, pax fit, in annos quindecim. Pax inter Sigismundum & Helvetios.

Anno primo & ſexageſimo ineunte, Georgius Boëmiæ rex, de Cæſaris conſenſu, Olomucium provinciales Auſtriæ ad ſe vocavit, uti diſſenſiones omnes componeret. Aderant & Mathiæ regis Hungariæ legati. A Cæſare venerunt Leonhardus Gurcenſis Epiſcopus, Joannes Volkesdorffius, Sigismundus Poſingicus, & Joannes Rorbachius. Multa eo in conventu rex attentavit, ſed quod animi partis utriusque obſtinatiores eſſent, neque aliquid remittere vellent, nihil efficere potuit, & re infecta, diſceſſum eſt. Proceres verò ac reliqui ordines, multa cum rege conſilia agitabant, cui & Fraunaverus ſeſe addixerat. Sunt qui regem, ab ipſis conſultum, dixiſſe ferunt, nunquam ſeſe ipſis authorem fore, uti nova cujusquam imperia ſequantur, ſi Fridericum ferre nequeant, ſupereſſe duos ex eadem familia principes. Proceres poſtea ex ſuis ad Sigismundum legant, quo in loco res ſit docent, conſilium & opem petunt. Sigismundus ſive domeſticis rebus occupatior, ſive Auſtriacos tumultus abhorrens, ad Albertum ire eos jubet. Is tum Linzii agebat, qui audita procerum legatione, non negligendam eſſe occaſionem ratus, non defuturum ſe reip. ac ſubditorum libertati reſpondet. Igitur arma iterum in fratrem ſumens, iniquam hæreditatis diviſionem, ac Auſtriæ privilegia ab ipſo violata, cauſam bello prætexit. Ludovicum Palatinum ſibi adjungit, & præter Auſtriacorum opes, Hungariæ & Boëmiæ regum auxilia, non defutura ſibi promittens, milites conſcribi jubet, quibus ad conveniendum locum edicit ad D. Hippoliti fanum. Mox receptis procerum auxiliis, Tulnam movet, miſſoque ex caſtris nuncio, Viennenſibus ſignificat, eſſe, quod de communi negocio cum ipſis agat, quare fidos ad ſe homines mittant. Viennenſes, Friderico jam antea infenſi, ſuos ad eum legant, quibus domum reverſis, contumaciùs jam cum Cæſarianis præfectis agunt, à quibus admoniti, uti Alberto adventante, in Cæſaris fide permanerent, ac, ſi opus eſſet, patriam contra ipſum defenderent, palàm reſpondent: Alberti ſe viribus reſiſtere nec poſſe, nec ſi poſſent, velle. Moti hoc reſponſo præfectus urbis ac prætor, fidem illorum obteſtantur, ſeque communi cum ipſis periculo defuncturos pollicentur. Cives in propoſito perſiſtunt, miſſis obviam Alberto nunciis, ſe ſuaque omnia in ejus poteſtate fore paciſcuntur. Inter hæc miſſus ad Cloſtroneoburgenſes Fraunaverus, cum quadringentis equitibus, Præpoſito civibusque ac magi-

1461. Conventus Olomucenſis.

Albertus denuò bellum in fratrem movet.

Viennenſiū animi à Cæſare alieni.

ſtratui perſuadet, uti præſidium ab Alberto accipiant. Idem & aliis quibusdam locis factitatum.

Albertus Viennam venit.

Sub initium menſis Augusti, Albertus cum ſuis rectà Viennam pergens, ſuburbanum D. Nicolai cœnobium occupat. Viennæ ad arma concurſum eſt, Cæſarianis populum utcunq; in officio, continentibus. Præerant illis Giſcra Boëmus, nobili Brandorum genere natus, vir impiger, Vdalricus Graveneccerus, & Andreas Paumkircherus viri militares, qui urbe egreſſi, cum Alberti milite, propiùs muros ſubeunte, manum conſeruêre, & Albertum retrocedere coëgêre. Pugnatum eſſe ferunt ad tres horas, in ponte. Paulò pòſt Hungarorum auxilia in Alberti caſtra venêre. quatuor hominum millia fuiſſe dicuntur. Iisdem diebus, legati Boëmiæ regis, Sternbergicus, & Procopius Ravenſtainius, nunc in urbem ad Cæſarianos, nunc in Alberti caſtra obequitantes, cùm pacem, uti juſſi erant, facere non poſſent, inducias, in diem usque Calendarum Julii anni ſequentis, impetrarunt, in quibus Alberti pervicaciæ dabatur, uti ea loca, quæ ipſius præſidiis tenebantur, retineret. Ea conditio cum Cæſari non probaretur, induciæ utrinque violari cœptæ, & Cæſariani, multorum animis ſibi conciliatis, aliquot municipia Alberto eripiunt. Mittitur in Boëmiam Joannes Rorbachius, qui regi ac proceribus indicaret, gravè admodum Cæſari eſſe, nec æqvum videri, uti fratrum optimis quibusque provinciæ locis, eorumque vectigalibus, portoriis aliisque reditibus uti frui patiatur. Is reſponſa ad Cæſarem non ingrata retulit, & ex quibus intelligere erat, non omnes Boëmiæ proceres contra ipſum ſentire. Itaque Cæſariani arma in Alberti factionem expediunt, & Vienna egreſſi, Dreskirchiam expugnant.

Dreskirchia expugnata.

Mox adulta jam hyeme, Guntrami vicum aggrediuntur, loci templum tumultuario opere vallo ac ſepibus munitum, machinis concutiunt, terramq; ac fimum noctu diuq; aggerunt, uti aggerem exæquare, ac in templum irruere poſſent. Obſeſſi, viribus impares, ad dolum confugiunt, aquæ magnam vim aggeri ſuperfundunt, quæ gelu durata, ſubeuntem per declivia militem, firmo pede conſiſtere prohibebat. ea res promptiſſimo cuique exitioſa, cæteros ab inſultu deterruit. Jamq; provinciales nonnulli, ſub quodam Ankereutero, octingentos equites Berchtolsdorffium usque miſerant, qui ſociis opem adferrent, qui, cùm à Cæſarianis Vienna Melicum miſſis, impediti, injecta pacis mentione, ex inopinato profecti, obſidionem ſolvere coëgerunt. Cæſi fuerunt non multi, in fuga captis quibusdam, reliqui in tutum elapſi ſunt.

Ankereüter.

Miſer-

Miserrima id temporis erat Austriæ conditio, quæ non tàm justo bello, quàm latrociniis vexabatur, templis pagorum, jam in prædonum receptacula, conversis, qui non prædas tantum ex agris agebant, sed pueros, facinore hactenus inaudito, passim raptos, ante se, uti bruta pecora, abigebant, non nisi magna à suis pecunia redimendos. Hunc rerum statum, primi quidam ex ordinibus, pertæsi, ac iniquam subditorum conditionem miserati, conventum Stetldorffii indixerant, ubi, de summa rei consilia inter se conferunt, ac omni ope adnitendum esse decernunt, uti facta inter principes concordia, bello intestino, quod præsens secum patriæ exitium trahebat, finis tandem imponatur. Itaque de communi consilio, legationem ad Cæsarem decernunt, cujus caput erat Rudingerus Stubenbergicus. Mittuntur & Viennam Henricus Lichtenstainius, & Vitus Eberstorffius procerum haud postremi, qui Viennenses hortarentur, uti ex suis quoque cum Rudingero ad Cæsarem mitterent, & in pacis studia incumberent. Sex igitur viri ex senatu delecti, Grætiam Stiriæ proficiscuntur, ubi Cæsar tunc erat.

Miserabilis Austriæ status.

Conventus Stetldorffii institutus.

Viennensiû legatio ad Frid. Cæsarem.

Iisdem diebus, advenerunt Alberti quoque principis legati, Præpositus Claustrineoburgensis, & quidam ejus oppidi cives, qui ipsum ad D. Hippoliti fanum, in conventu publico, pacis consilia agitavisse, adfirmabant, quæ ab ipsis adjutum iri speraret, jamque alterum ad Tulnam conventum ab eo esse indictum, quò uti ex suis mitterent hortabantur. His auditis Lichtenstainius respondet, neque se neque Ebersdorffium in eo conventu fuisse, neque Sigismundum Buechaimium, aut aliorum quemquam, quorum scire intererat, si quid de pace communi ageretur. Missis à conventu Stetldorffensi nunciis, responsum esse: Albertum regum ac principum fœderibus illigatum, sine ipsorum assensu, nihil neque de pace neque de induciis constituere posse. Igitur consul Viennensis Præposito respondet: legatos ex procerum conventu, ad Imperatorem esse missos, quibus & ipsi suos adjunxissent, neque sibi interim, alios frequentare conventus, integrum esse. Graviter inde conqueritur, esse inter principis milites (ex iis Georgium Pottendorffium nominabat) qui nulla, adversus fas nefasque reverentia ducti, sacras ædes in profanos usus convertant, imbellem turbam, more barbarico, prædentur, vineas erutis passim radicibus, evertant. Præpositus, injussu principis hæc fieri, excusat, quem sciat, hæc neque scire, neque, ubi audierit, æquo animo laturum. Ita tunc discessum est.

Conventus Tulnæ indictus.

Insolentia militum.

Qui ad Cæsarem missi erant, præter cætera, in mandatis habebant, uti

Cæsari Viennensium actiones suspectæ.

uti conventum, ad proximas D. Jacobi ferias, Viennæ habendum, indicarent, quò si vel ipse veniret, vel ex suis mitteret, id ordinibus gratissimum fore. Cæsar hæc omnia suspecta habebat, & quid sibi vellet, quòd legati fidem publicam peterent, admirabatur; quos sibi addictos esse sciebat. Nihilominus tamen, cùm dictus conventui dies advenisset, legatos suos Viennam misit, Vdalricum Ridererum Præpositum Frisingensem, epistolarum magistrum, Rorbachium Camerarium, Graveneccerum, Andream Paumkirckerum & Sigismundum Sebriacherum, qui præsentes omnia inspicerent, ac procerum animos explorarent. Primus procerum congressus, in Augustinianorum cœnobio habitus est, quò cum Viennensis quoque consul & senatores irent, multi ex civibus eos sequebantur, atque inter illos, ex promiscua plebe, opifices nonnulli. Eorum inconditis clamoribus, turbati reliqui, nihil statuere potuerunt. Concitatores multitudinis erant: Kircheimerus quidam ac Westendorffius, qui, quod omnium rerum imperiti essent, ipsi, Vdalricum quendam Holzerum, qui in Senatu aliquando fuerat, patriæ consuetudinis gnarum, in partes advocaverant. His pro Cæsare sese opponebat Reinbertus Ebersdorffius, magnis utrinque clamoribus certatum est, donec cæterorum intercessione, silentio facto & litibus diremptis, solutum est consilium.

Conventus Viennensis.

Vdalricus Holzerus seditiosorũ corypheus.

Iterum postridiè convenitur ad Franciscanos, ubi, cùm inter proceres ac Viennenses Senatores non satis conveniret, multaque disceptarentur, supervenêre iidem quos dixi turbatores, multaque insenatum convicia jacientes privata emolumenta quæri, nec quæ ad publicam utilitatem spectarent proponi, criminabantur. Jamque in duas factiones divisa civitas erat, Senatus & potior pars, Cæsari studere videbatur, reliqua multitudo, cum proceribus ab eo deficientibus, sentiebat. Non multò post tempore, Kircheimerus cum sexaginta ex suis armatus in Senatum irrumpit, Christianum Prennerum urbis consulem, Oswaldum Reichwolfium, Nicolaum Teslerum, Joannem Angerfelderum, ac alios senatores, quotquot à fide Cæsaris discedere nolebant, in vincula conjecit, quorum nonnulli, certis quibusdam conditionibus postea dimissi, domum abire, ac à publico se abstinere jussi, reliqui in custodia retenti sunt. Interim Holzerus multitudini defensor & tamquam tribunus plebis præficitur.

Viennæ duæ factiones.

In senatores Cæsari obedientes sævitum.

Hæc à suis ita fieri edoctus Cæsar, antequam majora incrementa acquireret seditio, æstate jam propè exacta, quatuor equitum Styriorum millibus stipatus, Viennam ire maturavit. Vrbe exclusus ad D. Marci divertit. Mox vero cives, considerata rei indignitate, aut pœnitentia ducti,

Frid. Cæsar. Vienna exclusus.

ducti, ob vindictæ metum, aut à melioribus admoniti, (nec dum enim omnes ab eo desciverant) impunitatem ejus rei pacti, ipsum intromittunt. Cæsar rerum gubernacula suscipiens, nihil prius habuit, quàm uti sublato inter optimates ac plebem dissidio, tranquillitatem Civitati restitueret. Itaque paucis diebus postquam venerat, novum consulem, & senatum, novosque magistratus, se præsente, creari jussit. Offendit ea res, inquietos adversæ factionis animos, qui etsi non ii creati essent, quos Cæsar voluisset, contra leges tamen actum esse, clamabant, iisque dicto audientes esse, recusabant. Consulem imprimis Sebastianum Ziegelhauserum, quod Cæsaris partibus addictior esse videbatur, cives nonnulli ac opifices, ferre non poterant. Igitur conviciis eum incessunt, illegitimè natum, famosis publicè literis arguunt, neque prius tumultuari desinunt, quàm restauratis comitiis, ille uti vitio creatus, magistratu sese abdicat, ac in ejus locum Holzerus sufficitur. Cæsar hanc quoque rem ipsorum pervicaciæ dedit, exacto tantùm à novo consule, & reliquo senatu ac magistratibus, fidei juramento, quod cùm præstitissent, uti suspicacibus illorum animis, omnem eximeret dubitationem, Styrios abire jussit.

Sebastianus Ziegelhauserus.

Holzerus fit consul.

Vix egressis urbem Styriis, novi iterum motus, in plebe exorti sunt. Erant aliquot milites, in agro Viennensi, qui Cæsari prioribus bellis, pars & Alberto stipendia fecerant. Hi solutionem importunius (ut illorum hominum mos est) efflagitabant, eaque non ad plenum exhibita, agros infestabant. Eam rem acerbius exaggerentes, assiduas ad Cæsarem querelas deferebant. Cæsar à pecunia imparatus, sive quòd Viennensium animos experiri vellet, sex aureûm nummûm millia ab iis mutua petiit, quibus de suo tantundem adjiciens, hoc incommodum averteret. Negata ea pecunia summa, ad dimidium ejus descendit; quod & ipsum cum non exhiberetur, iratus & memorem se fore minatus, neque cum militibus transigere curavit, neque eorum rapinas inhibuit. Jamque illi vindemiantibus molestiam exhibebant, neque vinum in urbem importari permittebant. Igitur qui Alberto clam favebant, hanc occasionem, quam ultrò quæsivisse videri poterant, arripientes operas primùm & de plebe homines, quorum ob inopiam tutior est audacia, in Cæsarem concitant, qui multa in ipsum probra vulgantes, cæterorum animos, ad res novandas accenderunt. Mox coacto cœtu decernitur, Cæsari renunciandam esse fidem, omnemque ex publicis vectigalibus & portoriis pecuniam, in suum ærarium redigendam. Cæsar, qui cum uxore ac liberis in palatio agebat, ubi hæc audivisset, antequam seditio longius progrederetur, occur-

Cæsar Viennensium animos tentat.

Rapinæ militum ad Viennam.

Inopum tuta audacia.

currendum ratus, Vdalricum Riedererum & Graveneccerum in curiam urbanam ad eos misit, qui monerent, uti in officio manentes, Cæsaris benignitatem jam antea cognitam, quàm meritam perfidiæ vindictam, experiri mallent, neque deum ipsum vindicem absuturum, si contra fidem, jurejurando confirmatam, novi aliquid attentarent: monere igitur, & si æqvum sit orare, uti saniora consilia amplectantur, omniaque de Cæsaris animo bona, in spe habeant. His auditis concitata plebe vociferari, probra in Cæsarem aggerere, noxium illum ac patriæ perniciosum dicere, legatos tumultum compescere volentes, è subselliis trahere, in carcerem conjicere, mortis metum intentare. Erant ex senatoribus non pauci, qui inhibere eorum tumultum conabantur, sed nihil eorum autoritate vulgi furor movebatur. Sunt qui paulò aliter hæc narrant, Ridererum non à Cæsare missum, sed uti pro infante fide juberet, ad D. Stephani progressum ex insidiis interceptum, Graveneccerum vi domo extractum esse. In eo omnes conveniunt captos fuisse.

Seditio Viennensium.

Aberat eo tempore Albertus, & Ludovico Bavariæ duci, cognomento Diviti, mutuam operam dabat. Ingens enim bellum Friderico Palatino erat, cum Alberto Badensi, & Vdalrico Wirtembergico. Palatino confœderatus erat Ludovicus, cui Giengam oppidulum obsidenti, Albertum cum sexcentis equitibus adfuisse invenio. Igitur nuncii Vienna ad eum missi, quo in loco res sint docent, utque adventum in Austriam maturet suadent. Interim Holzerus consul, & qui cum eo sentiebant, uti & facti sui rationem redderent, neque perjurii crimen in se admisisse viderentur; literas satis longas hoc ferè argumento ad Cæsarem dedêre. Non ignorare ipsum, multoties se de militum injuria ac latrociniis conquestos, cum nihil remedii adhiberetur, ipsos illorum conatibus obviam ivisse, aliquot latibula suis sumptibus disturbasse. Interim ex fraterna dissensione, prius hoc hominum genus increbuisse, neque etiam nunc post factam pacem, abs quoquàm prohiberi, sed impunitate permissa, quid vis audere. Jamque subditos vini aliorumque fructuum proventibus spoliatos, novis insuper vectigalibus & exactionibus gravari, privilegia à majoribus parta negligi, agros, prædia, vicos, pagosque diripi, ac incendio corrumpi, authores injuriarum non solum non prohiberi, sed novos supra cervices induci: hæc omnia graviora esse, quam quæ ferri diutiùs vel possint vel debeant. His coactos se fidem illi ac obsequium renunciare, neque vectigalia, uti prius & portoria deinceps soluturos, quoad unitis tandem ordinibus, paceque ac tranquillitate rebus reddi-

Albert. Bavaro operam suam præstat.

Holzerus civitatis nomine Cæsari fidem renunciat.

reddita, meliora ſperari poſſint. Interim ita ſe omnia moderaturos, uti neque de ſalute, neque de fama, periclitaretur.

Hæc ita conſcripta, in quemvis eventum ſibi commodatura, putabant: ut neque aperte defeciſſe viderentur, &, ſi res minus proceſſiſſet, facilior ad veniam receſſus eſſet. Cæſar verò omnia eorum conſilia, probè cognita habens (nihil enim inteſtina diſcordia occultum eſſe ſinit) miſſis ad omnes Imperii ſuarumque provinciarum ordines literis, graviſſimè de hac ſuorum injuria conquerebatur, arcemq; pro præſenti copia contra ſubitos incurſus muniri jubebat. Hoc tempore duo, quos dixi, Cæſaris conſiliarii in cuſtodiam ducebantur, fortè in re præſenti aderat Fridericus Zengerus, Gunſienſis arcis ac oppidi Præfectus. Is & ipſe rei indignitate motus, & à Cæſare hoc facere juſſus, Neapolim primùm, dein & alia loca accedens, Vdalrico Schauuenbergico, Carnioleníium Gubernatori, Andreæ Paumkirchero, Sigiſmundo Weiſpriachero, aliiſque quos Cæſari vel fidos vel obnoxios eſſe noverat, præſens rerum diſcrimen aperit. Inter illos Jo. Tenitzius Orthæ Præfectus, ad comparandos milites, præſentes mille aureos numerat, alterum tantum intra quintum decimum diem repræſentaturum promittit. Audito Cæſaris periculo, Andreas Paumkircherus & Hinco Boëmus, cum non contemnendis uterque copiis advolantes, denunciato Viennenſibus bello, agros ferro ac igne devaſtare cœperunt. Ea res ipſos ab arcis oppugnatione diſtinebat, cum enim vindemiæ tempus eſſet, ex cujus proventu cives maximè ſe ſuſtentant, & mœnia ſimul ab incurſu militum tutanda erant, & vindemiatores armis defendendi, ac vinum ab armatis importandum. Jamque paſſim currus evertebantur, vina effundebantur, & qui in vineis laborabant, aut fuga ſalutem quærebant, aut capti abripiebantur. Itaque Viennenſes, optimum id factu rati, magnam hominum agreſtium manum conducunt, qui mœnia tutarentur, & propulſatis hoſtibus, quantum vini poſſint, inducerent. Ipſi arcem ſibi oppugnandam deſumunt.

Friderici querelæ de Vieñenſibus.

Fridericus Zengerus Gunſienſis præfectus.

Joannes Tenitzius Orthæ præfect.

Non abs re facturum me puto, ſi eorum nomina hic inſeram, qui in arce cum Cæſare fuêre, non quidem omnium, ſed ex illuſtrioribus quæ habere potui, id quod neque lectori grave, neque ipſorum poſteris, qui ſuperſunt, ingratum erit. Aderant verò Vdalricus & Hugo Werdenbergici fratres, Joannes Preiſingus Mariſcalcus, Sigiſmundus Sebriachus, Georgius Kunachius, Sigiſmundus Spaurerus, Hartnidus Buchaimius, Mathias Wihelmarus, Mathias & Chriſtophorus à Spaur, Joannes Rorbachius, Joann. Sibenhirterus, Chriſtophorus Morsbergerus, Wolfgangus

Nomina eorum qui cũ Cæſare in arce fuêre.

gus Kadauuerus, Wilhelmus Bebringerus, Fridericus Vngerſpacherus, Juſtus Hauſerus, Henricus Vogtius, Georgius Teufenbachius, Wilhelmus Sauraverus, Antonius Himelsbergicus &c. Nec præteriri debet Georgius Poſonienſis Præpoſitus, qui armatus inter primos verſabat.

Arx Viennæ obſeſſa.

Qui in arce erant, ducenti ferè viri, majori ex parte nobiles, animo imperterrito defenſionem parant, & Cæſar ipſe, præter omnium & opinionem & ſpem, ſuorum animos confirmans circumibat, oportuna hoſtibus loca muniens, & cuſtodias ſuis locis diſponens, itentidem alta voce, ita ut ab hoſtibus exaudiri poſſet, clamitans: arcem eam, ſuum cæmiterium fore, neque Deum, juſtæ cauſæ vindicem, ſibi defuturum. Miſſilibus inde agi cœptum eſt, qua in re ſuperior erat Cæſarianorum fortuna: qui ſaxa immani pondere ex tormentis bellicis, atque iis maximè, quæ mortaria vulgò appellant, in urbem ejaculabantur. Jamque multi ex civibus defenſionem parari, & rem, quam primo ſtatim impetu ſe perſecturos ſperaverant, præter opinionem in longum trahi videntes, rerum ſuarum trepidi, pars etiam vini, ac aliarum rerum jactura moti, ex oppugnatione dilabebantur.

Zirckendorffius egregius tormentorum magiſter.

Erant apud Cæſarem Zirckendorffius quidam, domi nobilis, & alii nonnulli, tormentorum in hoſtes dirigendorum artifices, qui, ex editioribus murorum pinnis ac feneſtris collimantes, quoscunque incautius ſeſe exhibentes petebant, & ne quis temerè muros ſubiret prohibebant. Igitur in proximis ſeſe ædibus continebant, quique illis egrediebantur, dolia ante ſe agebant, omnia ex occulto tela, in eam palatii partem dirigebant, qua Imperatrix cum imbelli turba commorari ſolita erat, quæ de periculo admonita in tutum ſe recepit. Tertio obſidionis die, tres ex terra tumulos aggerunt, ad quos ſingula tormenta bellica adducunt, quartum verò in Viti Ebersdorffii ædibus conſtituunt. Poſtridiè miſſo ad portam nuncio, bellum contrà ac ſcripto promiſerant, indicunt. Cæſariani ad præſcripta quisque loca, ſtationes pro muris obeunt. Viennenſes ſaxa & pilas in piſtrinum maximè ejaculantur, quo dejecto, fontem proximum obrui, aut corrumpi poſſe putabant, quod metuens Chriſtophorus Quoſſius, qui illic curabat, ſublicis & aſſeribus ita fontem muniebat, ne ruderibus ullis, aut maceria illapſa, obſtrui poſſet.

Chriſtoph. Quoſſius.

Cum verò nihil ferè incommodi cuiquam ab hoſte eveniret, domeſticum Cæſar periculum vix evitavit. Cùm enim turrim quandam ingreſſus, bellicam machinam à Zirckendorffio conſtitutam inſpiceret, Vdalrico Werdembergico oblatum forte fomitem, quo incendi illa ſolet, temerè ventilante, ignis in proximum dolium

lium pulvere plenum incidit, trepidantibus cunctis, ac tum sua tum Cæsaris de vita sollicitis, ille summam faciei cutem leviter ustulatus, ex turri se proripuit. Viennenses verò admotis undique machinis omnes oppugnationis modos experti, nunc hanc nunc illam arcis partem tentabant, &, quod in tam incondita multitudine solet, insolentius agebant: neque enim ullum ex majoribus tormentis exonerabant, nisi ingens clamor, tubarumque ac tympanorum clangor priùs exaudiretur. Audiebantur interim & alia instrumenta, & cantantium & jubilantium voces, quas alii in aliorum locum succedentes, plerique ebrii, dies noctesque continuabant, nec quiescebant ipsi, nec quiescere alios patiebantur. Contra, qui apud Cæsarem erant, omnia ex militari disciplina agere, taciti sua quisque munia obire, ad omnem hostium strepitum intenti esse, quotquot sub teli jactum se dabant, saggittis ac glandibus petere, ea in re mira erat quorundam industria, ac ex proceribus Wolfgangi Cadauueri præcipua. Tormentarii verò ac pyrotechnitæ suadebant, ignita ex pulvere pice oleo resinaque ac similibus tela, in domos urbanas conjicienda, quas ligno tectas facilè ignem concepturas. Sed Cæsar ipsos id facere prohibebat, nec eò descensurus videbatur, nisi major aliqua vis ab hoste ingrueret.

Cæsar in magno vitæ discrimine versatur.

Viennenses omnia confusè: Cæsariani verò dexterè sua aggrediuntur.

Inter hæc à Georgio rege præmissi: Victorinus ipsius filius, & Sternbergicus, cum excercitu in Austriam venêre, missisque Viennam fecialibus, bellum, omnibus arma in Cæsarem gerentibus, suo & regis sui nomine, indixerunt. Hos Cremsium, Staina, & Corneoburgum oppida ad se receptos, commeatu refecerunt, missisque Viennam nunciis, societatem amicitiamque renunciarunt. Boëmi Ortham profecti, transmisso illic Danubio, Joannem Vitobitium Schauenburgicum, Sebriachum, Georgium Volckensdorffium, Guilielmum & Henricum Bucheimios & alios expectarunt, qui exercitum ex Stiriis, Carinthiis, Carnis, iisque Austriacis ducebant, quorum integra in Cæsarem fides manserat. His auxiliis fretus in arce Fridericus, premente jam frumenti inopia, adversa omnia forti animo sustinebat, seque uxoremque ac reliquos confirmabat.

Auxilia Frideric. obsesso missa.

Recensetur hoc loco, singulare pietatis exemplum, in quodam adolescente Franco, (Cronbergerum vocant) qui bonis literis operam illic dabat. Is iniquam Cæsaris fortunam, imprimis verò Maximiliani pueri ætatem, miseratus: aviculas quas habere potuit, & carnes per occulta viarum compendia, in arcem detulit, magnis ob eam rem præmiis meritò posteà remuneratus. Interim Victorinus, recepto Vitobitio, exercitu bifariam diviso, Viennam versus movet, molas aliquot ex itinere destruit,

Cronbergeri pietas.

& propè Insesdorffium castris locum capit. Viennenses, hanc virium accessionem, Cæsarianis animum addere videntes, quæ unica illis spes supererat, trepidos ad Albertum nuncios mittunt, qui rerum discrimine intellecto, sub mensis Novembris initium, in urbem cum suis venit. Ibi Viennenses, provinciale cum eo & superioris Austriæ ad Anassum ordinibus fœdus percusſere ad biennium.

Alberti cum Viennensibus fœdus biennale.

Post ictum cum Alberto fœdus, Holzerus Consul, quique cum eo erant, ne quid eorum cœpta turbaret, omnes, qui Cæsaris partes sequebantur, inquirendos & in custodiam ducendos statuunt. Admoniti ab amicis quidam profugêre, in quibus Laurentium Haidemum, Christophorum Pemuingerum, & Joannem Schueizerum reperio. Wolfgangus Raitenbergerus, qui per eos dies Pragæ erat, hac fama territus, domum non rediit. Capti fuêre Sebastianus Ziegelhauserus, Jacobus Richuuinius cum Joanne Jureconsulto, Jacobo & Martino filiis. Ipse morbo correptus è custodia dimittitur. Complures item alii capti, quorum argentum, & pretiosa suppellex, Holzero ejusque satellitibus, direptioni ac prædæ fuêre. Jamque videre erat, quosdam togatos ac splendidè ornatos incedere, qui paulò ante ære alieno ferè oppressi fuerant.

Cæsariani à Consule Holzero prosecuti.

Inter hæc Albertus, missis in arcem literis, fratri bellum indicit. Erant cum eo Guilielmus Thierstainius, Sigismundus, Wolfgangus ac Georgius Schauuenbergici comites. Henricus Liechtenstainius, Georgius Potendorffius, Vitus Ebersdorffius, Sigismundus & Andreas Puechaimii, Vdalricus & Joannes Starchenbergici, Hartungus Traunius, Sigismundus Tepelius, Hartnidus Losenstainius, Rembertus Waldsejus, Sigismundus Eitzingerus, Georgius Stainius & plures alii.

Albertus fratri Cæsari bellum indicit.

Fraunaverus, præter opinionem omnium, in partibus manere noluit, quod diceret: cum Cæsare de bonis & fortuna controversiam esse, de vita & honore certamen iniqvum videri. Itaque Vienna tum abiens: non multò post cum illo in gratiam rediit, ac priorum offensarum veniam impetravit. Cæteri, duobus magnis tormentis, quæ Albertus secum adduxerat, contra arcem collocatis, oppugnationem instaurant. Cumque aperto Marte nihil effici posse viderent, actis clàm cuniculis, murum suffodere incipiunt, & processura res videbatur, si absque Thoma Septemcastrensi (Siebenbürgero) fuisset, qui tres in arcem sagittas conjecit, quibus obvolutæ membranæ, ejus rei indicium obsessis fecêre. Advolant igitur ad eam muri partem jam perfossam, Sigismundus Spaurerus, Sebriachus, Preisingius & Kunachius cum suis, magna vi hostem subeuntem repellunt,

Fraunaverus relicta Alberti factione ad Cæsarem redit.

Thomas Siebenbürger9.

lunt, picem tædasque & pulverem aggerentes, quibus incensis, fumus molesti odoris, oppugnatores infestabat, donec congesta intus materia, foramen obstrueret. Gerebatur ea res in fossa quadam, sub ipso muro, adeò vicinis inter sese hostibus, ut utrique alteros ex sermone noscerent, ac compellarent, & laboribus fatigati, spatium interquiescenti paciscerentur, obstrepentibus interim instrumentis musicis. Igitur cum neque ab hac parte, neque alibi procederet expugnatio, de pace aliquoties agi cœptum est, sed nihil convenire potuit. Vrgebat verò obsessos frumenti, vini, ac aliarum rerum vitæ necessariarum penuria, adeò, uti relicto Cæsari ejusque uxori & proceribus tritico, reliqui vel pisa & hordeum, ex dimenso acciperent, vel furfuraceo pane uterentur, vinum etiam parcè admodùm distribuebatur, nonnulli, aqua contenti erant, quam melle temperasse non nemo ex proceribus legitur. Sigismundus Schauuenbergicus, rerum humanarum memor, puero Maximiliano, ova aliquot, farinam & alia, quibus ea ætas gaudet, ad portam arcis miserat, non prohibente id nec Alberto principe, neque Holzero aut quopiam alio ex civibus. Agrestes verò conductitii, qui stationem illic habebant, omnia illa famulo erepta corrupêre & solo illisa pedibus conculcavêre.

De pace aliquoties frustrà actum.

Fames in arce Viennensi.

Inter hæc Paumkircherus, Mathiam quendam Nakavtzium, cum literis in arcem mittit, quibus adesse Victorinum, patremque ejus regem subsequi indicat. Is in palatii fossam saltu se demittens, adjuvantibus Cæsarianis nuncium expedivit. Hunc secuti & alii, Cæsarem edocent, quem habeant exercitum, & si regem expectare posset, commodius id ac tutius fore, sin minus, paratos se pro præsenti rerum copia urbem aggredi, quod si necesse sit, ignes excitari, ac vexillum album expandi juberet. Cæsar consilio ad suos relato, cum extrema necessitate premi se videret, signa uti convenerat edi, ac nuncios in castra mittens, adventum maturari jubet. E tribus nunciis primus Pet. Althamerus, Christ. Spaureri famulus, in hostium manus venit: reliqui duo Laurentius Posoniensis Præpositi, ac Vitus Catauueri famuli, in arcem reversi, venturos postridiè socios annunciant. Ad medium igitur Novembrem Victorinus, Schauuenburgicus, & Paumkircherus, castris Insestorffio motis, per Ægidii fanum Gumpendorffium ducunt, ubi ea nocte quietem capiunt. Altero die instructo agmine per vineas, ad D. Vdalrici suburbium veniunt, summaque cum alacritate & hostium comtemptu vallum oppugnant. In prima acie erant Guilielmus Buechaimius, Henricus Streinius, Wolfgangus Roggendorffius, quibus commissum erat vexillum Austriacum.

Gratum de Boëmiæ regis adventu auditur nuncium.

Hos ſequebantur Georgius Volc..ensdorffius, Pancratius Blanckenſtainius, Joannes Hofkirchius, Haidenrichus Dapifer. Holzerus inter hæc, civitatem omnem, ac conductos ex agris, in arma concitaverat, & ad viginti hominum millia, pro vallo conſtituit. Poſt eos conſtituti ex proceribus & Alberti milites, promptiſſimus quiſque, tergiverſantes inſtigabant, neque ordinibus excedere, aut ſtationem relinquere, quenquam patiebantur. Pugnatur utrinque acriter, Cæſariani magno clamore ſublato, in vallum inſiliunt, unde telis repulſi, iterum atque iterum fortunam tentant, urgente ipſos à tergo, & ne cederent inhibente Henrico Buechaimio. Qui in arce erant, ex editioribus locis pugnam ſpectabant, nec deerant, qui iniquam ſuorum conditionem videntes (nam & pauciores à pluribus deturbabantur, & nix quæ ceciderat firmare pedem non ſinebat) exire, & propugnatores turbare, cupiebant, ſed paucitate ſua deterriti ab hoc conſilio, ignem in urbanarum ædium tecta conjecêre. Id verò propter nives effectum nullum habuit. Jamque multis occiſis, reliqui paſſim recipere ſe coacti, Gumpendorffium abiêre. Viennenſes D. Vdalrici porta effuſi, fugientes inſeqvuti, duo tormenta ſecum in urbem adduxêre: Ducenti ex Cæſarianis & Boëmis deſiderati ſunt. Magnam ex eo ſucceſſu lætitiam Viennenſes concepêre, quam magnis clamoribus, ac ſparſis publicè dicteriis prodebant, Jamque de Cæſare victoriam in manibus ſe habere putabant, & ad oppugnationem arcis redibant.

Acre committitur prælium.

Paucis diebus poſt, Georgius Podiebradius Boëmorum rex, cum exercitu Corneoburgum ipſe venit, octo hominum millia cum eo fuiſſe, invenio. Ad hunc Albertus, fide publica interpoſita profectus, cauſam ſuam quibus poterat verbis adornans, multisque fratrem accuſans, uti arbitrum ſe interponat, pacemque ac concordiam faciat rogat, ac de ſe quidvis promittit, Rex, niſi audito prius Cæſare, nihil ſtatui poſſe, reſpondet. Itaque Albertus, qui ſperaverat futurum, uti ex ſua inſtructione, formula pacis aliqua conciperetur, infecto negocio Viennam rediit. Boëmi inde ſuperato Danubio, reliquis ſeſe conjunxêre. Alter dein conventus ad Neoburgum indictus, miſſique ad Cæſarem legati, uti regi poteſtatem tranſigendi traderet, petiêre. Is legatos eò miſit, Sigismundum Sebriacherum, & Georgium Kainachium. Adfuit & Holzerus conſul. Ibi Georgius, qui id agebat, uti neque adverſæ factioni ſuccumberet Cæſar, neque omnino abſque æmulo rerum in Auſtria potiretur, pacis leges in hunc modum confecit: Vti captivi utrinque liberi dimitterentur, Albertus arces, oppida, ditionesque om..es bello occupatas, fratri reſtitueret,

Georgius Boëmiæ Rex cæſari cum 8000. militibus in auxilium venit.

Conventus Neoburgi indictus.

Pax inter

ret, Auſtriæ inferioris gubernationem, vicario nomine, ad annos octo gereret, quatuor ducatorum millia quotannis fratri exolueret. Hæc capita Cæſaris legati ut iniqua repudiabant. Rex verò & tunc & poſt paulò, ſatis demonſtrabat, fieri aliter non poſſe, uti Cæſar obſidione eximeretur. Id verò uti quamprimùm fieret, Georgius tum demum ratas fore conditiones decrevit, cum Cæſar ipſe in colloquium veniſſet, quod cum non admiſſurus eſſe videretur Albertus, rex nihil ſe ulterius acturum minatus eſt: neque enim ex juris formula quicquam in acta referri poſſe, niſi præſente ipſo, cujus nomine cum exercitu adveniſſet, ac totius controverſiæ arbitrium in ſe recepiſſet. Cæſarem & fratrem Albertum.

Itaque concedente Alberto, Cæſar arcem egreſſus, conjugem Eleonoram, cum puero Maximiliano, in D. Theobaldi ſuburbium comitatus, Styriis & Carnis Neapolim deducendam tradit, ipſe Corneoburgum ad regem pergit, deducente eum victorino, cum mille equitibus. Cæſar ubi ad regem veniſſet, ampliſſimas illi gratias egit, ſuam viciſſim operam promittens. Ibi inter mutuas gratulationes extractum eſt tempus, & licet omnes jam articuli conſignati eſſent, nihil tamen eo die, præterquàm de liberandis captivis, transactum eſt. Sunt qui Albertum multa dicere volentem, nec æquis auribus auditum, neque ullum à Cæſare reſponſum habere potuiſſe, tantùm Georgium Volckensdorffium, ejus nomine verba feciſſe, referunt. Poſtridie Cæſar, ſummo mane, cum rege Enſesdorffium, quod majus vocant, conceſſit, ubi poſt triduum in venatione ac convictu exactum, rex in Boëmiam rediit, Cæſar ad Pontem Leytæ, atque porrò Neapolim ſe contulit. Albertus Viennam reverſus, magiſtratui & Academiæ primatibus, deſcriptos de pace articulos oſtendit, palatium ſibi tradi poſtulat, utque fidem ſibi & obſequium jurejurando aſtringant. Vtrumque ſine magno negocio obtinuit, ipſis D. Stephani feriis. Frid. Cæſ. obſidione liberatus. Pax inter fratres irrita.

Eo ſucceſſu lætus, uti vires ſibi majores adjungeret, conventum omnium ordinum ad proxima Regalia edixit, ubi de tollendis per Auſtriam latrociniis, mutuaque omnium concordia ageretur, atque ipſe gubernationem eſſet auſpicaturus. Interim neque bello occupata Cæſari reſtituuntur, neque hic illi gubernationem attribuit, uti à rege conſtitutum erat. Igitur edictis paſſim promulgatis, Cæſar omnibus gravi denunciata pœna, interdicit, ne conventum frequentent, cujus indicendi jus penes fratrem nullum ſit. Itaque ex proceribus illi, qui cum Alberto ſentiebant, adfuêre, ex civitatibus ſolæ: Tulna, Ibiſſa, & Neoburgum, quæ præſidiis ejus tenebantur, ſuos eò miſêre. Ibi Alberto ſatis magna 1463.

pecu-

Cæsaris de fratre querelæ.

pecuniæ ſumma, à provincialibus ex vinearum fructibus decreta eſt, qua adjutus cum dignitate præeſſet, bellumque ac rapinas profligaret. Cæſar inter hæc, miſſis ad Imperii principes legatis, ac literis, graviſſimè de fratris injuria conqueritur, qui contra jus gentium adjudicatam ſibi hæreditariam ditionem eriperet, ſubditos in legitimum principem armaret, cum ſummo Cæſareæ majeſtatis adeoque totius Imperii contemptu, cujus negociis quantumvis arduis, domeſtico impeditus bello, deeſſe cogeretur, compeſcendam eſſe hominis audaciam, ac impotentem dominandi libidinem, ne exemplo noceat.

Andr. Paumkircherus Corneoburgum occupat.

Hæc & plura in hanc rem Cæſar ad exteros ſcribit, domi verò eos, qui adhuc in fide erant, in officio retinere ac confirmare ſtudet. Andream Paumkircherum Corneoburgum cum copiis mittit, cui ſex aureûm nummûm millia ex redditibus loci aſſignat. Is præoccupato oppido, arcem excitat, præſidium in ea collocat, crebriſque excurſibus, vicinos hoſtium agros, infeſtat. In armis quoque erant: Sigismundus Buechaimius, & alii Cæſaris duces. Albertus verò & ipſe ſociorum auxilia, majoreſquè ex ſuperiori Auſtria, ac Rhenanis ditionibus copias accerſebat.

Vtrinque bellum paratur.

Ingens utrinque belli apparatus erat. Sub finem menſis Januarii, Albertus curiam urbanam ingreſſus, ubi ſenatus tum habebatur, literas quaſdam profert Hebraico charactere exaratas, quas Joannem quendam Berchtolsdorffii prætorem, Judæo neſcio cui eripuiſſe dicebat, quarum argumento nonnulli primarii cives inſimulabantur, quod loca quædam urbis incendere, ortoque tumultu ipſum contrucidare aut ſi minus id procederet, in vitam ipſius veneno graſſari conſtituiſſent. Itaque majeſtatis poſtulati, ac in vincula conjecti fuêre Simon Pötlius, Nicolaus Teſslerus, Oſwaldus Reichwolfius, Georgius Angerfelderus, Stephanus Kislingus, Thomas Tenckius, Chriſtianus Prennerus, Joannes Odenaccerus atque alii nonnulli; quos omnes Cæſari addictos eſſe conſtabat: etſi verò de objecto maleficio nihil probari poterat, ſolum tamen mutare coacti ſunt, bonaque eorum fiſco adjudicata.

Cæſariani in vincula conjecti.

Interim principes ac ſtatus Imperii circa feſtos reſurrectionis Dominicæ dies, comitia Ratisbonæ habebant, de quorum conſilio & conſenſu, Cæſar publico edicto, fratri aqua & igni interdicit, omniaq; commoda, quæ ab Imperio habebat, omneſque tam intra quam extra Auſtriam ditiones adimit. Odium illi apud principes præter Cæſarem ipſum concitabant Viennenſes quos dixi cives, qui eò profecti, & in conſilio auditi injuriam, carceres, exilia, bonorum direptiones, inopiamque ac miſerias ſuas exag-

Alberto aqua & igni interdicitur.

exaggerabant. Albertus hoc modo ab Imperio proſcriptus, appellationem ad Rom. Pontificem interpoſuit. Is erat Pius Secundus, qui, quòd utrumque fratrem domeſticè noviſſet, tantum aberat, uti Alberti cauſæ patrocinaretur, uti & ipſi & cæteris omnibus, quotquot Cæſarem Viennæ obſederant, aut obſidionem adjuverant, ſacrorum uſu interdixerit, & ſacri ordinis viris injunxerit, ne quenquam illorum, niſi audita prius & diſcuſſa abs ſe cauſa, ſceleribus expiarent. Albertus igitur, convocato ex ſenatoribus iiſque proceribus qui aderant conſilio, adhibitis quoque Gymnaſii magiſtris, ad Pontificem melius (ut loqvuntur) informandum denuò provocat: de quo non dubitaret, quin negocio propiùs inſpecto, & cauſæ æquitate cognita, longè aliter ſit judicaturus. Premi ſe fratris authoritate, magnaquè principum ei addictorum invidia, qui altera tandum parte audita præjudicarent; brevi ſe ſcripto declaraturum, quo jure Auſtriæ gubernationem uſurpet, omniumque actionum exactè rationem eſſe daturum. Hæc & alia quæ cauſabatur, non multum momenti habebant, neque Pontifex, nec Cæſar ipſe, aut Imperii principes, quicquam mutabant.

Albertus ad Rom. Pontificem provocat.

Albertus excommunicatus.

Alberti de fratre Imperatore querela.

Interea temporis milites nonnulli, qui Friderico, major pars Alberto meruerant, non perſoluto ſtipendio, propè Medlingam oppidum, cœtus agunt, Alberto bellum denunciant, & Venceslao quodam Vettavio duce ſuperato Viennenſi (quem vocant) monte, vineatores aggreſſi, ad quadringentos capiunt, quos Medlingam adductos, & cellis vinariis incluſos, fumo aliiſque cruciatibus propè enecantes, pecuniam extorquent, oppidum diripiunt. Dein per vicina nemora, in agrum Tulnenſem excurrunt; Herzogburgum cœnobium, cum pago adjuncto captum, aggere ac ſeptis muniunt, unde agros longè lateque populati, agreſtes capiunt, captos pecunia multant. Hæc cum Viennam quotidie nunciarentur, imò ſub ipſis propè mœnibus, & in conſpectu urbis gererentur, nemo ultum injurias ibat. Gliſcebat enim indies inteſtinum inter cives ac plebem diſſidium, jamque eò veniebatur, uti quisque ſibi à vicino cavendi, quàm in publicum, conſulendi curam eſſe potiorem duceret, adeò exaſperatis in mutuam perniciem animis, uti altera factio alterius magis exitium, quam propriam incolumitatem deſiderare videretur. Cæſariani, qui pauciores erant, Alberti præſentiam veriti, taciti ſeſe continebant. Ipſe verò ludis equeſtribus interim & commeſſationibus ocium ſuum oblectabat. Tandem verò cum offenſos in ſe multorum animos ſuſpicaretur, neque Holzero ſatis fideret, homini inquieto

Venceslaus Vettavius quadruplatorum ductor.

Inteſtinum Viennæ odium.

ac novarum rerum studioso, uti præsidium aliquod ad dubios casus sibi pararet, ducentos, ex iisdem ipsis quos dixi militibus, conduxit, quibus stipendium exoluit, cæteris Ibissi vectigalia, quoad solverentur oppignoravit. Mox ad explorandos civium in se animos conversus, quadruplatoribus aliquot negocium dat, uti in civium domos & familiaritatem sese insinuarent, famamque ipsius traducentes, eorum sermones ac animos elicerent, omnia ad ipsum deferrent.

Albertus suspectos habet Viennenses.

Cùm nihil audiretur, quod magnoperè timeret, milites abs se dimisit, illisque & aliis omnibus ex pecunia in conventu decreta stipendia persolvit, jamque omnium rerum securus, ad usitata vitæ oblectamenta revertebatur. Oportunum id tempus Cæsarianis visum, qui omnem operam adhibebant, uti Holzerum in suas partes adducerent, quæ res non admodum magni negocii videbatur. Neque enim ille de Cæsaris animo dubitabat, quin si operam illi daret, ante actorum veniam facilè consequeretur, & ut erat profundæ avaritiæ, multa sibi ac magna præmia, messemque auream ex proscriptorum bonis pollicebatur. Authores habeo in manuscriptis, qui hujus rei fundamenta jam ab eo tempore jacta fuisse asserunt, quo Boëmiæ rex, Corneoburgi pacem inter fratres tractabat: nec multò post occultos ab Holzero nuncios ad Cæsarem commeasse, per quos ille indicaverit, videre se, nullum in Alberto ad diuturnitatem esse præsidium, de urbe ipsi restituenda consilium iniri posse, si venia ipsis & pax & ab ipso & ab ipsius ducibus Paumkirchero ac Graveneccio certa promitteretur. Eos verò à Cæsare compellatos, vindictam omnem ei condonasse. Erat inter Ecclesiasticos proceres Georgius Præpositus Posoniensis, qui ita sese gesserat, uti & Cæsari fidus, nec Alberto suspectus haberetur; imò (nisi fallit Lazius, familiaris illi esset, ac ad reip. gubernacula assideret. Huic sex aureûm nummûm millia à Cæsare pacta fuisse dicunt, si urbem in ejus obsequium reduxisset. Is crebris sermonibus cum Holzero habitis, cum difficilem esse rem diceret, propter populi in Albertum studia & fidem, quam jurati non temerè violarent; Holzerus utrumquè illi scrupulum eximere conatus; nihil est quod verearis, inquit, ego tribunos plebis & opificum decuriones facilè in meam sententiam adduxero: tum jusjurandum ex Neoburgensis concordiæ formula diximus, qua non servata, neque illius religione illigatos teneri æqvum est. Hæc inter se collocuti, prima occasione rem aggrediendam esse, decernunt. Habebat Graveneccerus haud procul ab urbe equites quadringentos, quibus inter alios præfecerat, Augustinum quendam Tristramum. Hos in urbem

Holzerus ab Alberto ad Cæsarem transitum molitur.

Holzerus versipellis.

Aug. Tristramus.

bem introducere visum est, eamque rem Præpositus extra urbem apud Graveneccerum, Holzerus domi procurabant. Ne verò motus inde inter cives ac plebem existeret, & Holzerus, qui ita hactenus consilia sua moderatus erat, uti ex publico commodo ea gerere videretur, suam existimationem retineret, missis clam nunciis & viatoribus ipso passionis die, primis se itendentibus tenebris, senatores civiumque primos ac opificum præfectos ad se vocat, esse quæ de rep. cum ipsis agat. Conveniunt plerique omnes, alius alio tardior, ita ut res in multam noctem protraheretur. Interim Holzerus primatibus aliud, aliud tenuioribus, & qui illos officii causa secuti erant, hypocaustum assignat. Mox ad illos ingressus, bono animo esse jubet, neque moram ægrè ferre, abesse adhuc Judicem cum paucis quibusdam, quos ante hac quoque in consilium vocatos, minus obsequentes expertus esset, quosque in Senatu acta ad principem detulisse sibi constaret. Ad hæc Wolfgangus Holobrunnerus respondet, mali exempli illud esse, & multare ejusmodi cives ex officio ipsum debere, quod omnes hactenus civiles tumultus ex eo ortum habuissent.

Holzerus Viennenses ad se convocat.

Dum hæc inter se colloqvuntur, ad fores adfuêre Judex Kirchhaimius & tres cum eo senatores, quos Holzerus seorsum in cameram ducens, paululum expectare jussos, includit, satis de se sollicitos, neque enim sciebant quid strueretur. Ille verò ad reliquos ingressus, hujusmodi orationem habuisse dicitur: Confidenter ego apud vos dico, Viri Viennenses cives cordatissimi, quibus mearum actionum rationes cognitæ sunt, me pro meo in vos vestramque civitatem studio, nihil hactenus ad summam diligentiam reliqvum fecisse, quò in hac temporum iniquitate, turbulentoq; rerum statu reipublicæ, mihi commissæ, quam optimè consuleretur. Ea de re ne quid mutem, magni momenti rem vobis communicandam duxi, summa fide ac silentio, quæ in vobis esse non dubito, tegendam: quare & eos quos suspectos habeo, ne quid turbarent, seclusi. Certis ego indiciis cognovi, Albertum principem consilia cum suis agitare, quo pacto introductis in urbem militibus, jura omnia & privilegia vestra sibi vindicet, suoque arbitratu omnia administret, quæque illi facere libitum erit, de fortunis nostris deque corporibus statuat. Cogitate jam cum animis vestris, quæ civitatis facies, quisque uniuscujusque nostrum privatus rerum status futurus est, cum milites istos, famelicum hominum & rapinis infuetum genus, domibus nostris manipulatim immissos, pro sua quisque facultate, hic denos, ille vicenos alere, & quasi serpentes in sinu fovere cogemur. Neque enim illi quotidiano ac parabili cibo, aut collata

Holzeri ad cives oratio.

Propositio.

lata ſtipe contenti erunt, ſed genio benè curato, noſtriſque benè partis ſaginati, niſi exactæ militiæ ſtipendia acceperint, nunquam abibunt, neque cutim noſtram, uti hirudines, ante relinquent, quam ſanguine ſe expleverint. Id verò ita futurum, ex ante actis & præſenti rerum ſtatu conjicere, facillimum eſt. Vidimus enim, poſt exactam à nobis pecuniam, militibus agros & vineas noſtras populantibus, non modo non perſoluta fuiſſe ſtipendia, ſed oppida inſuper & vectigalia oppignorata. Quid ergo nunc ab Alberto expectandum, qui & ipſe pecunia caret, neque ulla regum aut principum auxilia, quæ oſtentabat, habere poteſt? Atqui bonus eſt princeps, dicat nunc quiſpiam, ſeque noſtræ fidei commiſit; imò nos ipſius fidei noſque & rempublicam noſtram tradidimus: qua in re ne unà vobiſcum ego ſpe mea deceptus ſim vereor, & conſideratiùs porrò agendum video. Nec eſt, quod majorem mihi in depræhendendo induſtriam fuiſſe, quam in declinando, aut ſi uſus poſcet, propulſando periculo fore quiſquam arbitretur. Jam enim conſilium mihi inveniſſe videor, quo quicquid hoc tempeſtatis impendet, id abſque ullo tumultu depellatur. Quadringenti equites viri ſtrenui, operam nobis ſuam offerunt, Germani omnes, quibuscum nobis linguæ, cognationis, aliarumque rerum conjunctio eſt. Hi à fidis principibus miſſi, ad menſem unum atque alterum, ſuo ſtipendio, commodis noſtris, inſervire parati, ſi in urbem admittantur, facilimè Alberti conatibus obviam iri, atque ipſe in officio retineri poterit. Nihil equidem addubito, quin is, cumprimùm hæc à nobis tam prudenter eſſe præviſa animadverterit, ad quietiora ſe conſilia converſurus ſit, & de pace nobis reddenda, aliquando cogitaturus, quæ utique inteſtino huic bello anteferenda eſt. Si verò pravis ſuorum perſuaſionibus potiùs quam noſtris conſiliis obſecutus, ita ſe geret, uti nihil æqui impetrari ab eo poſſit; in manu nobis erit, excuſſo ejus jugo, ad Cæſarem redire, cujus, ſi nihil aliud, conſilia omnia, uti firmiora, ita & moderatiora ſunt. Ego ſanè, ſi eò devenire res coget, & veniam nobis, ut ante hac quoque, apud eum paratam, & Pontificis Romani regumque ac principum animos, æquiores fore, ſcio. Hæc ubi dixit, omnes in ejus ſententiam ivêre. Placuit tamen nonnullis, qui Alberti rebus addictiores, defectionem parari necdum ſciebant, rem prius ad populum referri, neque ſine adſenſu principis equites intromitti, cui aliam ejus rei cauſam prætendi poſſe. Conſul hoc ſibi ut reliqua curæ futurum reſpondet. Ita ſilentii fidem à ſingulis ſtipulatus, appetente jam diei crepuſculo, cœtum dimiſit.

Ab exemplo. *Conceſſio.* *Ab utilitate communi.* *Epilogus.*

Inte-

Interim equites, quos dixi, à Præposito omnia edocti, firmo progressu ad urbem appropinquaverant, quos Holzerus cum fida suorum manu obviam profectus, in urbem introduxit, evaginatum manu gladium præferens. Cum in locum venisset, quam Aulam vulgò vocant, cives qui nocturno cœtui non interfuerant, & urbana plebs, atque operæ, arreptis quæ obvia erant concurrunt, quid causæ sit exquirunt. Hos consul & Odenaccerus, omnia tuta esse testati, utcunque sedarunt. Iidem quoque paulò ante, missa in aulam epistola, principi indicarant, venire aliquot equites, qui & ipsi & civitati præsidio futuri sint, ne quid ea re moveretur. Is verò non antea se de ea re admodum miratus, & suspecta omnia habens, quosdam ex suis ad Holzerum misit, quibus idem quod perscriptum erat respondens: bono animo principem esse jussit, neque enim vim ullam, aut injuriam parari. Idem adfirmabant & alii nonnulli, suamque fidem interponebant, quibus acquiescentes aulici, rem ad Albertum renunciant. Holzerus autem, multitudinem abire domum, ac equites curare corpora jubet, hospitia illis assignat. Interim Jacobus Storckius, cum quodam Liebharto, quod prætorem, & alios quosdam ab Holzero detineri inclusos scirent, sibi timentes, ad Albertum perfugiunt, rei periculum exponunt. Albertus trepidare, auxilia circumspicere, fidissimum quemque vocare, consilia anxius exquirere, multa de Holzeri perfidia queri, & convicia in ipsum ac minas jactitare. Angebat ipsius animum subita res, & quod ab armis imparatum se videret, neque si arx obsideretur, vel unius diei annona ad manum esset. Ad hoc semidiruta arcis loca, inductis tantum asseribus tecta, magis quam defensa erant, adeoque pejor illi conditio, quam fratri, subeunda videbatur. Dixisse ipsum ferunt. nunquam se de Holzeri animo tale quid expectasse, utcunque tamen res caderet, moriturum se priùs, quam in cujusquam potestatem vivum esse venturum.

Holzerus equites in urbem accersit.

Alberti metus.

Aderat inter primæ admissionis proceres, Rembertus Ebersdorffius, qui popularium fidem implorandam esse admonuit, quos sciret ipsi impensius favere. neque tàm subitò omnes abs quoquam corrumpi potuisse. Igitur dimissis in proxima compita præconibus, signoquè ex turri Michaëlis campana dato, civitas omnis ad arma concitatur. Cives verò & incolæ quid ageretur, aut ad quid vocarentur ignari: major pars in forum ad consulem, ubi equites stationem habebant, pauci ad principem accurebant; quem errorem animadvertens Ebersdorffius, vexillum ad portam Stubarum excitat, omnesque eò convocat, qui vitam principis,

Albertus popularium fidem invocat.

pis, ipſamque adeò rempublicam, ſalvam velint. Intellecto principis periculo, & fraude Holzeri detecta, omnes propè ipſum execrati, ad Albertum ſe recipiunt. Inde impetu facto in forum iterum procurrunt, equites aggrediuntur, ad quid venerint quærunt, minas, armaque ac mortem intentant. Holzerus malè ſibi rem ſuccedere videns, multa in excuſationem adferebat, intromiſſos equites ad incolumitatem urbis, ipſiuſque principis defendendam, cui ſi minus id probetur, dimitti iterum poſſe. Auguſtinus item Alberti fidem appellat, nihil ſe in ipſum moliri, & ſi ſecuritas præſtetur, abſque maleficio, eadem quà venerat, abiturum promittit. Hæc quò minus à principe audirentur, in cauſa erat multitudo, quæ ſublato clamore, armis in equites irruit. Hi defenſionem primum parantes, dein ne pauci à pluribus circumvenirentur (jam enim & ex domorum tectis, lapides in eos devolvebantur) paulatim retrocedentes ad portam perrexêre, qua clauſa, cùm aliquandiu reſtitiſſent, tribus tantum occiſis ſe dedidêre, ac in cuſtodias miſſi ſunt. Holzerus diu quæſitus nuſquam comparuit. Igitur princeps, collaudato civium erga ſe ſtudio, ædes illius omnis fortunæ publicæ & privatæ plenas, diripi juſſit. Inde quæſtione de captivis equitibus inſtituta, intercedentibus Georgio Pottendorffio, ac aliis nonnullis, & vadimonium præſtante Poſingio comite, omnes præter Auguſtinum dimiſſi ſunt.

Equitum per H. [illegible]zerum adductorum periculum.

Holzeri bona direpta.

Inter hæc Holzerus, qui urbe profugerat, noctu ad portam reverſus: cum non intromitteretur, ad Calembergi arcem ſe contulit. Excluſus ab Aſchibeccio (quem fidem ſibi atque obnoxium putabat) occultis per ſaltuoſa loca ſemitis Medlingam, atque tranſmiſſo illic Danubio, in arcem Witeneggiam, ex liberalitate Alberti ſibi conceſſam, venit. Dein aſſumpto vinitoris habitu, cum tribus tantum famulis, Nusdorffium regreſſus, à Lanione primùm agnitus, à ruſticis captus in urbem deducit, tertio die quam exierat. Sunt qui ab Alberto interrogatum, magna cum audacia, reſpondiſſe ferunt; nullius ſe criminis inſimulari poſſe, cujus non ipſum fundum ac ſubſcriptorem habuiſſet. In carcerem conjectus, & in equuleo tortus, nihil præter ea, quæ vulgò cognita, negare non poterat, confeſſus eſt, neque ex ſociis quemquam indicavit. Capti tamen ex ſenatu, & civibus quorum primi fuêre Oſwaldus Richwolffius, Sebaſtianus Ziegelhauſerus, Joannes Purchuſius, Chriſtianus Prennerus, Nicolaus Ernſtius, Thomas Tenckius, Chriſtianus Wiſingerus, Andreas Schonbrucknerus, Joannes Odnaccerus, Ægidii duo: Knabius, & Paromus, Laurentius Schwanzius, Wolfgangus Holobrunnerus, Georgius Hallechius

Holzerus Calenberga excluſus.

Captus in urbem reducitur,

chius Angerfeldius ac Manersdorffius. Alii aliquot fuga salutem quæsivêre.

De Holzero & reliquorum nonnullis, supplicium maturè sumptum. Itaque die Veneris, post ferias Pascales, ex carceribus producti, currui imponuntur Augustinus, Holzerus, Richwolffius, Ziegelhauserus, Purchusius, Odenaccerus, & Holerbeccius. Cum ad forum ventum erat, quod Altum vocant, Augustinus curru descendere jussus, capite plexus est. Reliqui in aliud forum, cui ab Aula cognomen est, deportati, cùm ex iis, quæ apparata videbant, alio mortis genere afficiendos sese putarent, populi fidem imploravêre, cujus precibus datum, uti gladio ferirentur, præter Holzerum, cui nihil remissum est. Richwolfius ante alios in medium productus, circumstantem hominum turbam, uti pro salute animæ suæ ad Deum intercedant, orat, nullum se facinus morte dignum admisisse, id ex scripto quodam suo satis colligi posse. Sebastianus dein cives obtestatur, uti pacem inter principes faciant, paucorum jam fundi sangvinem, sed nisi præsens rerum status mutetur, atrociora esse expectanda, ~~& quorum memoria in multos annos esse expectanda~~, & quorum memoria in multos annos esset duratura. Se verò non aliam ob causam mori, quàm quod Cæsari ante juratus: Alberto fidem suam astringere recusasset. Ita & ipse & post ipsum alii protensa cervice, ferrum recepêre, miserando civibus spectaculo. Restabat solus jam Holzerus, ad quem propius accedens carnifex, alio mortis genere afficiendum indicavit, quod ubi intellexit Holzerus, voce miserabili mortem eam detestatus est, qua futurum videret, uti corpus avibus lacerandum daretur. Ego, inquit, cum recordor Christum dominum innocentem pro me immolatum, cujus memoriam ante octo dies celebravimus, hanc mortem patienter & ipse feram, etsi meritis meis atrociorem. Dissecto mox corpore, caput attollens, & exempta jam viscera aspiciens, invocato D. Deiparæ virginis auxilio, luctantem inter cruciatus spiritum, reddidit. Corporis partes, ante quatuor portas urbis, palis alligantur, caput ad suburbium illud suffixum est, per quod equites introduxerat. Hunc finem habuit Vdalricus Holzerus, qui si intra fortunæ suæ modulum se continuisset, tragicum hunc exitum non incurrisset; nunc verò & patriæ administrationem & principum amicitias, privato suo emolumento, accommodans, & fortuna abusus, exemplo suo comprobavit: sacram esse rempublicam, & quicunque eam violarunt, ab omnibus ei pœnas esse persolutas. Captivi reliqui quos dixi, & præter eos, alii nonnulli postea comprehensi, amicorum & cogna-

Aug. Tristramus capite plexus.

Cives quidam Viennens. decollati.

Vdalrici Holzeri supplicium.

Respublica non violanda.

cognatorum precibus, & mulctæ viginti quatuor millium ducatorum interventu, libertati restituti fuêre.

Inter hæc extra urbem quoque armis & rapinis infesta erant omnia, multi enim, qui vel Cæsari vel Alberto merebant, per agros populabundi, prædas agebant. Quod cum illos impunè agitare viderent, alii quoque neutri addicti, sed utrunque accusantes, eorum exempla seqvuti sunt. Erat Rupertus quidam Creutzerus homo militaris, qui vel Cæsaris partibus addictus, vel Alberto & Viennensibus, sua quadam de causa, offensus, quotidiè cum expedita militum manu, ipsorum agrum incursabat; Is arcem quandam Leupolsdorffium, oportunam sibi videns, (nam uno tantum miliari ab urbe distat) noctu Laxemburgo egressus, astu capit, aggere sepibus ac fossa munit. Inde crebriores quam antea excursus faciens, Viennenses magnis afficiebat incommodis, donec Georgius Schrotius arcis dominus, numeratis quingentis florenis, eam recepit.

Rupertus Creutzerus.

Georg Schrot.

Hisdem ferè diebus alius quidam miles, cognomento Schweitzerus arcem Kalsbergam propè Berchtolsdorffium occupat. Alii item Rauchenecciυm, Mitterdorffium, aliasque arces in potestatem redactas, communiunt, novaque receptacula excitant (vulgò tabernæ vocabantur) ex quibus agros & itinera infestabant. Imprimis verò Viennensibus gravis erat Schweitzerus, vinitores eorum vexans, quæque in urbem importabantur intervertens. Contra ipsum egressi, Alberti duces, cum Viennensium voluntariorum manu, Kalspergam expugnant, Schweitzerum vivum cum octo commilitonibus capiunt, Viennam secum abducunt. Hunc rerum statum Pont Max. sublatum cupiens, legatum suum Dominicum Torcellanum antistitem, in Germaniam misit, qui pacem & concordiam inter fratres procuraret, Austriæque provinciæ, cui consultum volebat Pontifex, quies redderetur.

Rapinæ per Austriam.

Kalsberga arx expugnatur.

Dominicus Torcellanus.

Interim Albertus, Scherdingam ad Ludovicum Bavariæ principem, cum paucis proficiscitur, & quæ volebat cum eo collocutus, Salisburgum inde ad legatum pontificium pergit. Is tùm Neapolim ad Cæsarem abierat, sed relictus illic Gabriel quidam, Bernardini ordinis frater, conditiones illi nonnullas obtulit, â legato compositas, quibus pacem fieri posse sperabat. Vrgebant hoc negocium principes aliquot, ac proceres, inprimis verò Eleonora Imperatrix, & utriusque principis soror germana, Margaretha Caroli Badensis reguli uxor. Sed nihil ab Alberto impetrari potuit, qui infecto negocio Linzium abiit.

Albertus â pace alienus.

Iis-

Iisdem diebus, quibus Albertus Vienna abfuit, Wolfgangus Schauenbergicus urbis Præfectus, adſcitis Venceſilao & Smicoſcio Boëmis, in agrum Neapolitanum educit, peditem in inſidiis locat, equitum expeditam manum ad civitatem propiùs accedere, & ſub ipſis mœnibus obequitare, hoſtemquè laceſſere ad pugnam, jubet. Cæſariani contra illos egrediuntur, quibus initio repugnantes, mox quaſi numero ſuperari ſe videntes, fugere paulatim incipiunt, donec avidum inſequendi hoſtem, ad inſidiarum locum pertractum, integræ & recentes copiæ aggrediuntur. Committitur atrox pugna, multi utrinque cadunt, Cæſariani amiſſis Joanne Preiſingico Mariſcalco, & Comite quodam à Gleichen, viris fortiſſimis, cedere coacti, in civitatem ſe recepêre. Wolfgangus cum ſuis Viennam reverſus eſt. Albertus iterum Linzii de pace interpellatus, inducias aliquot dierum conceſſit, id quod Auguſtæ precibus dediſſe videri volebat.

Pugna ad Neapolim atrox.

Dum hæc in Auſtria geruntur, Mathias Hungariæ rex, ſecundis aliquot prœliis, in Turcam uſus, cum majora jam animo concepiſſet, quod unum deeſſe videbatur, ſacram regni coronam à Cæſare tandem redimere ſtatuit. Igitur cum Joannes præſul Varadinus, cui id negocii injunctum fuerat, per fidos interpretes cum Cæſare collocutus, eò rem adduxiſſet, uti numeratis ſexaginta aureûm nummûm millibus, coronam Hungari reciperent; ex proceribus nonnulli precii magnitudine deterriti, quo negocium impedirent, Fridericum per literas monent, videat ne verba ſibi à Varadino dentur, cui ſoli non liceret absque aliorum adſenſu de re tanta tranſigere, & ea promittere, quæ præſtare minimè poſſet. Varadinus hæc omnia ab Imperatore edoctus, regi tunc temporis Sigedini agendo delectui, ac militibus recenſendis, intento, aperit, qui uti avaritiæ ſuorum occurreret, conventu ordinum ad Varadinum coacto, de bello in Turcam movendo, deque regni corona ad eos refert, eamque rem ſeriò urget. Facto mox decreto, Cibinium profectus, Septemviros creat, qui ad Fridericum profecti, coronam ab eo redemptam, cum decenti apparatu referant, ac in ſuam ſedem reponant. Itaque rege ad bellum profecto, legati cum tribus equitum millibus Neapolim venientes, civitate prohibiti ſunt, quod ſuſpecta Friderico eſſet tanta multitudo. Illi nullam ſe neque vim, neque fraudem adferre, ſacram ſuæ genti coronam eſſe, quare inductos cum equitatu tam celebri venire excuſant. Recipitur in civitatem Varadinus, cum ducentis tantum equitibus, reliqui Sempronium revertuntur, unde Ladislaus Palocius

Mathias ad recuperandam ſacram Coronam animum advertit.

Sigedinum.

cius Septemvirûm unus, ad coronam recognoſcendam accerſitus eſt.

Hungari coronam à Frideric. redimunt.

Cumque & alii nonnulli cum pecunia adveniſſent, tumultuatum nonnihil eſt in ſuburbio, quod nec Hungari ante receptam coronam precium præſtare, nec Germani niſi numerata pecunia, illam tradere vellent. Tandem Varadini & Patavienſis Epiſcoporum interventu, ſublata omni altercatione, pacis & concordiæ capita literis conſignata. Vti impoſterum Fridericus Mathiam filii, hic illum patris loco habeat. Germanus ac Hungarus nullo diſcrimine apud utrunque colantur. Cæſar Regi Hungariæ regnum concedat, ad ipſum hæredesque ipſius rediturum, ſi is absque legitimo hærede maſculo decedat. De titulo item cautum, uti Cæſar ab omnibus regni ſtatibus, Hungariæ rex vocaretur. His ita pactis conventis, Cæſariani cum pecunia retro in civitatem: Hungari cum corona læti Sempronium abiêre.

Pax inter Frid. & Mathiam Hung. regem.

Ante induciarum exitum, adnitente imprimis Legato pontificio, in ante diem decimum Cal. Oct. D. Mathæo ſacrum, ex utriusque principis mandato, conventus quatuor ordinum indicitur Tulnæ. A Cæſare mittuntur eò Vdalricus præſul Gurcenſis, Georgius Volkensdorffius, Hartungus Capella, & Georgius Kainacherus, quibus ſe adjunxerant Viennenſes quidam cives, ab Alberti factione patria expulſi, Richovinus, Kansdorffius, & Hinderbacherus. Alberti legati fuêre, Rotelenſis Marchio, Hartnidus Traunius, Chriſtophorus Pottendorffius, et Stephanus Geumanus. Aderat & Legatus, ac cum ipſo, Salisburgenſis Epiſcopi & Badenſis conſiliarii. Ibi Legatus, petito altiùs exordio, pericula Chriſtianis ab immaniſſimi Turcæ armis imminentia exponit, cujus conatibus niſi obviam eatur, non niſi magnas clades eſſe expectandas: occurri verò non poſſe, quamdiu Imperator bellis domeſticis intricatus, vires in id bellum integras, convertere non permittatur. Alios Chriſtiani orbis reges ac principes, in Germaniam oculos habere conjectos, neque aliquid prius moturos, quàm illum exemplo ſibi præire videant, qui uti primum inter ipſos locum habet, ita ei nationi præeſt, unde maximùm robur hoc tempore ſit expectandum. Quare adnitendum, uti concordia inter fratres confirmata, pace domi parta, bellum à patriæ cervicibus, in communem Chriſtianorum hoſtem convertatur; quam rem ſummus Pontifex & vehementer cuperet, & ſumma ope eſſet adjuturus.

Conventus Tulnenſis.

Germaniæ robur.

Hæc ubi Dominicus peroraſſet, antequam rem ipſam aggredi voluit, ab ordinibus petiit, uti ſententiam ſuam declararent, quod ſi Chriſto volente ac propicio, concordia inter fratres ſanciretur, eſſentne ipſi omnes

cos

eos articulos quibus illi acquievissent, imprimis verò de arcium, oppidorum ac aliorum locorum restitutione, adprobaturi. Ad hæc provinciales respondent, discordiam inter principes, ortumque ex ea civile bellum, nunquam sibi placuisse, nihil majus in votis habere, quam uti pax inter ipsos & concordia ineatur, quod uti fiat, nihil se ad summam diligentiam reliqui facturos, &, quod citra ipsorum fraudem fieri possit, nullum ei tractationi obstaculum allaturos. Legatus, collaudata ipsorum voluntate, deliberationem cum suis instituit, de negocio optima ratione aggrediendo. Placuit verò, ex omnibus ordinibus, duos & triginta viros spectata fide eligere, qui communi omnium utilitati studerent, & quantum potest à partibus sese abstinuissent, nec fratri alteri aut nimis obnoxii, aut justa aliqua ex causa suspecti essent, ii quicquid de communi consilio statuerent, id firmum ac ratum non provinciales tantum, sed & principes esse juberent, eoque omnes starent. Electi igitur post aliquot dierum consultationem pacis formulam concepêre, cujus haec erant capita: Literæ omnes ultrò citroque missæ, quibus amicitia & fides renunciata, aut bellum indictum, quibusvè fœdera & armorum conjunctiones factæ erant, in medium allatæ, dirumperentur. Offensæ veteres, tam ab iis qui in partibus fuerant, quam qui se quietos continuerant, remitterentur. Receptacula & tabernæ à militibus excitatæ, destruerentur, raptores viarumqve obsessores & id genus homines, communibus viribus ex omni Austria expellerentur. Vectigalia, portoria, & exactiones post Alberti Cæsaris obitum invectæ, irritæ redderentur. Captivi absque precio dimitterent, neque pacta pro cujusquam liberatione pecunia exigeretur. Arces, oppida, castella, villæ, prædia, domus, atque alia belli tempore occupata, justis dominis incorrupta cum suis fructibus restituerentur. Principes emerita militibus stipendia, ne subditis eo nomine molestiam exhibeant, quamprimùm exoluerent. Judex provincialis (quem Mariscalcum vocant) crearetur, qui tam infimæ sortis hominibus, quam potentioribus, more majorum, jus dicat, coram quo subditis quoque in principes actionem instituere liceret. Moneta justi ponderis cuderetur, extranea & adulterina in nullo precio esset.

Discordia principum civile bellũ peperit.

Pacis inter fratres leges dictæ.

Hæc capita scripto mandata, cæteris provincialibus videnda exhibentur, quibus re deliberata, hæc insuper addi visum est. Vti purgatis itineribus, commercia cum vicinis restituerentur. Merces probæ inferrentur, Judæi non sine gravi causa ab Alberto Cæsare olim ejecti, iterum

expellerentur. Vina præter patrium non importarentur. Arces, oppida, castella & alia loca quondam à Ladislao rege oppignerata, quam primùm liberarentur. Ne in fraudem creditorum immunitatis aut dilationis literæ (ferreas vocant) creditoribus indulgeantur. Officia publica domesticis perspectæ fidei committerentur. Hæc & alia nonnulla, à legato ac ordinibus approbata, literisque consignata, Friderico & Alberto transmittuntur. Unum supererat, de quo convenire minus potuit, de pecuniæ ratione, qua militibus satisfieret, cæterisque nominibus, quæ satis multa erant. Igitur provinciales reliqui, triginta duos viros orant: uti hoc quoque negocium explicarent. Illi igitur ea de re in consilio deliberant; cumque aliter fieri non posse, ut militum latrocinantium colluvie purgaretur Austria, viderent, quam uti publica quædam exactio institueretur, eam verò rem apud subditos invidiosam esse scirent, Rudigerus Sternbergicus, quem in eodem conventu Mariscalcum pronunciaverant, ad ordines progressus, rem arduam & difficilem esse indicat, & quæ diu in consilio agitata exitum habere nullum videretur: verti in eo patriæ incolumitatem, uti militibus liberetur; id sine pecunia fieri non posse, quam à subditis jam antea malè afflictis exigere durum esse. Jam verò id summoperè etiam timendum, ne si exactio non admitteretur, principes omnem impeditæ pacis culpam, in provinciales abs se derivent. Quodsi via aliqua conficiendæ pecuniæ iniretur, futurum uti, si minus pax & concordia procederet, nulla culpæ pars penes ipsos resideat. Quare quid optimum factu sit in medium consulant. Ordines de communi consilio, iisdem quibus summæ rei arbitrium dederant, hanc quoque rem committunt, ita statuendam: uti quam minimo subditorum incommodo, ex solis vini proventibus, pecuniæ certa aliqua summa redigatur. Fit igitur decretum, ex vino ad biennium certam quandam pensionem esse persolvendam, quæ à suis hominibus collecta, in nullum alium usum, quàm in solutionem militum insumeretur: eam verò exactionem, non ante firmam inter principes pacem, esse incipiendam.

Conditiones pacis.

De militib9 expellendis consilia habita.

Exactio subditis imposita.

Post hoc negocium, satis ut videbatur commodè expeditum, coram Cæsaris & Alberti legatis, multa ad pacem inter ipsos & concordiam componendam proponi cœpta. Viennenses autem pontificio legato, & delectis judicibus, sua quædam postulata descripta obtulêre, quæ, si pax coiret, à Friderico sibi confirmari volebant, ad tredecim fuisse proditum est. Ea cùm dura nimis & imperiosa viderentur, intercessê-

Viennensium postulata.

cesſêre ex provincialibus nonnulli, & moderatius uti agerent adhortati ſunt, eaque proponerent, quæ ad æquabilem pacis compoſitionem, aliquid adminiculi afferrent. Illi ſuis ſeſe rationibus moveri reſpondent, ſed ſi ordinibus aliter videatur, non rejecturos ſaniora conſilia: id verò unum ſeſe proteſtari; nullas concordiæ paciſque conditiones ſeſe admiſſuros, niſi Alberti principis adſenſu confirmatas, idque ipſum mutuò facturum ſperare. Cùm itaquè nihil convenire poſſet, dilatum eſt negocium in alterum conventum, qui Neapoli ad diem quintum Calend. Novembr. indictus eſt, quò & Viennenſes ex ſuis mittere juſſi ſunt. Ab ordinibus verò miſſi eò ſunt Medlicenſis & Gotwicenſis Abbates, Rudigerus Starchenbergicus, Sigiſmundus Eitzingerus, Pancratius Planckenſteinius, Georgius Seiſeneccerus, quibus Cremſii, ac Steinæ aliorumque oppidorum legati accesſêre. Neapoli ad diem dictum, cùm multa ab utroque Principe & à Viennenſibus proponerentur, & ſummo ſtudio diligentiaque incumberet Legatus pontificius, ut extinctis bellis & ſublatis ſimultatibus ac contentionibus: inter ſe reconciliati, in unum ceu corpus coirent, mentemque unam convenirent, nihil tamen aliud effici tum potuit, quam quod induciarum dies ad proximum Divi Martini feſtum usquè, productus ſit. Soluto igitur hoc quoque conventu, novi iterum motus Viennæ hac potiſſimum de cauſa exorti ſunt.

Conventus Neapoli.

Erat inter proceres Stephanus Hohenbergicus, (Lazius Leopoldum vocat) qui oblata ſibi ſpe, ad majores perveniendi honores, relicto prius Friderico, partes Alberti ſecutus, Epiſtolarum Magiſtri munus apud ipſum adminiſtrabat. Hunc Albertus de impeditis in conventu Tulnenſi negociis, inſimulans: officio moverat, ſigillum ab eo repoſcens. Ille hanc contumeliam ægrè ferens, ſacellanum quendam nomine Chriſtianum, cum literis Viennam miſit, quibus cives quosdam primarios admonebat, ſi ſe ſuaque ſalva eſſe vellent, ut urbe excederent; Albertum occultam cum fratre concordiam feciſſe, carnificinam in pleroſque Viennenſes meditari, ante proxima Martinalia, magnam rerum mutationem, in urbe futuram. Chriſtianus principis aulicis proditus, ad ipſum deductus, ſcripta quædam tradere coactus eſt, quæ nondum iis ad quos ſcripta erant reddiderat, deterritus (ut ferebatur) à Liebhartò monetarum præfecto. Rogatus de toto negocio fatetur ab Hohenbergico miſſum ſe, qui inter alia dixerit; operam ſe daturum, uti in poſterum magis obſit Alberti commodis, quam hactenus profuiſſet. Lectæ ſunt & aliæ ejus literæ, quas cùm urbe exiret principi miſerat, quibus indicabat, nullo ſe meri-

Stephanus Hohenbergicus ab Alberto deficit.

Hohenbergici nuncius interceptus.

Hohenberg. obſequium Alberto renunciat.

merito ſuo tam inſigni contumelia affectum, fidem illi & obſequium renunciare. Ad ea Albertus coram omnibus teſtatus eſt; nihil contumeliosè feciſſe, ſigillum, quod ei crediderat, ſuis de cauſis reddi mandaſſe. Pluribus deinde cum ſenatu & magiſtratibus agens, neque pacem ſibi eſſe cum fratre, neque ipſis inſciis & inconſultis futuram affirmavit, optimum autem videri, uti cives, ſi ejuſmodi literæ aut nuncii plures adferantur, pro ſua in ipſum fide id ſtatim indicent, idem & ſe eſſe facturum, neque de re communi, conſilia ſua ſeorſum ab ipſis habiturum.

Proceres Auſtriaci ab Alberto deficiunt.

Per eosdem dies proceres nonnulli, quod ad Cæſarem proniores eſſe viderentur, & occulta cum eo conſilia agitarent, aut id facere dicerentur, in odium & indignationem apud Albertum venêre, & Vitus Ebersdorffius cum ad urbem veniſſet, abſque ulla mora diſcedere juſſus eſt. Non multò pòſt Chriſtophoro Pottendorfio, Rembertoque & Alberto Ebersdorffiis juſſu principis nunciatur, non opus illi eſſe ipſorum aut opera aut præſentia. Igitur & ipſi abiêre. Nicolaus etiam Liechtenſtainius, miſſis ſubindè literis ac nunciis, fiduciæ tabulas, uti ad Principem venire, & quæ videbantur cum eo agere liceret, petens, nihil impetrare potuit, dicebat enim princeps, præter morem hoc eſſe, neque ſubditos iis indigere, quoad in officio & fide perſeverant.

Rebelles à Cæſare veniam petunt & impetrant

Hi igitur omnes cum Hohenbergico & quibusdam aliis conſilia ſua conferunt, ac Ebersdorffii quid porrò agendum ſit deliberant. Illuc Neapoli venêre Sigiſmundus Poſingicus & Vdalricus Graveneccerus, qui ab illis rogati, uti pro admiſſorum venia ad Fridericum Cæſarem intercederent, & de ſua diligentia, & de placabili illius animò benignè omnia promiſêre, percommodum interim videri, uti propius ad Neapolim accedant, quò melius tranſigi negocium poſſet. Id ab illis factum, eoquè deducta res eſt, uti veniam ſupplices à Cæſare petitum ituros ſeſe dicerent, ſi de ſecuritate ipſis caveretur. Id cum Cæſar facere recuſaret, Graveneccerus & Paumkirchius ſua fide interpoſita, Neapolim eos adduxêre, & veniam exorantibus, fidemque & obſequium promittentibus, præſtò fuêre. Cæſar in genua procidentes exurgere juſſit, deque admiſſorum venia benè ſperare. Inde Neapoli abeuntes Edemfurti conventum agunt, eoque Viennenſes per literas vocant, ita futurum rati, uti & ipſi ab Alberti partibus deſciſcerent. Illi verò, etſi graviter ea procerum defectione turbabantur, de communi tamen conſilio reſpondent; ad principem ſe rem omnem relaturos, & ex ipſius præſcripto omnia facturos. Is ad conventum ire vetuit,

Inter

Inter hæc Dominicus, cum induciarum tempus jam exiturum propediem sciret, ut nihil intentatum relinqueret, à Cæsare Viennam ad Albertum profectus, concordiam iterum urgebat. Princeps convocato Senatu & civium primis, adesse Legatum indicat, qui pacem & concordiam inter se & fratrem facere, sedulò adniteretur, adesse & ex proceribus Sigismundum Eitzingerum & Georgium Seiseneggerum, quibus uti eam rem juvarent, ab ordinum consilio datum esset negocium. Jam verò & vulgi sermonibus, & iniquorum hominum literis se diffamari, quod occultam cum Cæsare pacem haberet, id toties abs se negatum, credi minimè debere. Si verò & ipsi pacem suaderent, ex re facturos videri, si viginti viros ex suis deligant, qui pacis tractationi intersint, & quæ illic agantur, præsentes videant. Placuit ea principis sententia, & delecti ex illis viginti viri adfuêre, ubi de pacis conditionibus agitatum est. Cæterum neque tum aliquod operæ precium fieri potuit, & re infecta discessum. Legatus Neapolim rediit, quem extra urbem Albertus officii causa est prosecutus. Vbi cognitum est, nihil iterum convenisse, & Legatum, de cujus opera benè omnes speraverant, negocio imperfecto discedere, urbana plebs & operæ de fortunæ suæ iniquitate querebantur, & quamquam impeditæ pacis culpam in neminem unum conferebant, quemcunq; tamen ejus authorem execrabantur. Cives quoque longa belli civilis incommoda pertæsi, postquàm eos à Cæsare in gratiam receptos viderent, quibus maximè incentoribus, Albertus arma in illum sumpserat, rerum suarum incerti, quosdam ex sese oratum ad principem mittunt, uti pacis consilia amplexus, infausto bello finem tandem imponat, cui diutiùs fovendo, neque vires, neque pecunia, rerum gerendarum nervus, suppeteret, exhausto ærario, & privatis singulorum fortunis valdè attritis. Idem quoque suadebant Rudolphus comes Sulzius, & Turingus Halovilius, qui ex Suevia per eos dies venerant, qui inquietorum quorundam hominum suggestiones, sanis præponi consiliis, videntes, domum rediêre. Interea missi à Legato nuncii, nihil de rei summa ipsum hactenus obtinuisse referunt, tantum inducias ad Calendas Februarii, à Cæsare produci jussas esse, quas si & ipse approbasset, tum se operam daturum, uti ante illarum exitum pax conficiatur.

Pax iterum tentata.

Viennenses pacem desiderant.

Rudolph. Sulzius comes.

Cum igitur multa pacis consilia agitarentur, & Fridericus, adnitente imprimis Legato, jam eò perductus esset, uti recepta omni Austria ingentem fratri pecuniam certis pensionibus persolvendam transscriberet, is verò repudiatis conditionibus bellum instauraturus videretur,

Alberti Sexti cognomento prodigi mors.

tur, Deus optimus maximus, id quod humanis consiliis difficilè videbatur, sua voluntate effecit. Albertus enim subito quodam morbo correptus obiit quarto Nonas Decembris, & quinto die pòst ad D. Stephani majorum sepulchro illatus est. Mortem ejus partim ultioni divinæ, partim veneno imputarunt, alii ob vitæ incontinentiam apoplexia percussum putavêre. Veneni suspicionem faciebant medici, qui signa quædam in ejus corpore deprehensa esse adfirmabant, idque apud vulgus semper in deteriorem partem magis pronum obtinuit. Sed quæstione ejus rei instituta, Pharmacopœus quidam, & alii nonnulli ob suspicionem in carcere habiti, pro innocentibus absoluti sunt.

Cur Prodigi cognomen ipsi datum.

Vixit Albertus annos quinque & quadraginta, prolem ex Mechtilda, quam unicam habuit uxorem, suscepit nullam, ipsa exequias illi magnificentissimo apparatu fecit, Rotemburgi ad Neccarum, ubi præter undeviginti sacrorum collegiorum præfectos septingenti sacerdotes adfuêre. Prodigi cognomen Albertus tulit, quod nulla umquam pecunia ei ad domesticos & bellicos sumptus satis magna fuerit. Ita enim subditos ex actionibus vexabat, uti plerique relictis prædiis & fortunis suis, voluntarium exilium cogitaverint. Viennenses sanè contractis sub eo nominibus, nonnisi post multos annos satisfecêre. Vxor vidua annos viginti viro superstes vixit. Alberto è vivis sublato, turbati & dejecti erant Viennensium animi, quod neque in se ipsis satis sibi præsidii esse scirent, neque cæterorum provincialium fidei crederent, quos partim jam Cæsari reconciliatos videbant, alios sibi infensos noverant.

Viennensium sollicitudo ob Alberti obitum.

Ita sollicitis omnibus mœstisque superveniunt à Cæsare literæ, quibus indicat, non dubitare se, quin fratre jam defuncto, ad saniora consilia conversi, legitimum tandem principem sint agnituri: de concordia ac pace spem fuisse, si Deus fratri vitam diutius produxisset: eam ex obitu ipsius majorem esse debere, omniaque ex provincialium consilio juxta formulam, Tulnæ conceptam, transigi posse: ad eam rem quid animi ipsis sit, scire se cupere. Viennenses & qui ex provincialibus in re præsenti aderant (nam ad omnes scriptæ erant literæ) respondent; Hedersdorffii conventum jam indictum, ibi se ea deliberaturos, quæ ex reip. commodo essent, quò uti & ipse legatos suos mittat orant. Non multò pòst in urbem venêre Henricus Lichtenstainius, Georgius Pottendorffius, & Vitus Ebersdorffius, quibus Senatus in D. Stephani Schola petentibus datus. Ibi Liechtenstainius captivos sibi tradi, accepta pro ipsis pecunia, petiit, qua de re deliberandi tempus sumptum.

Purga-

Purgavit etiam se de criminationibus nonnullorum, qui impedire ipsum velle dixerant, ne quid in urbem importetur, idque se neque si posset facturum, & quocunque modo posset amicæ civitati commodaturum pollicitus est.

His peractis, proceres quos dixi Hedersdorffium & cum iis Jacobus Storchius, ac alii duo, ex Senatu profecti sunt. Ad eum conventum neminem ex suis Cæsar misit. Convenerunt eò frequentes, qui Alberti partes secuti, Tulnæ non adfuerant, & quamvis omnes jam Tulnensi formulæ subscripsissent, nemo tamen ea ad Cæsarem renunciandi, quæ acta erant, provinciam in se recipere voluit. Hæc ad exitum anni sexagesimi tertii ferè acta sunt, quæ ex fide manuscriptorum, ut & alia superiora in hoc libro, nonnulla etiam ex Lazio retuli, quem quod neque hic neque alibi omnino seqvutus sim, non mirabitur æqvus lector, cum in illis plura inveniam & convenientia inter se, & cum aliis, minorque sit annorum & temporum confusio. Conventus Hedersdorffii.

Sequentis anni initio, superiores Austriæ ordines, Linzii conventum egêre, in quo & Imperatoris & Sigismundi principis legati adfuêre. Illic inter alia Sigismundus, tertiam Austriæ partem, ex Ladislai regis morte ad se devolutam, Cæsari patrueli dono dedit. Albertus verò arces nonnullas & oppida Georgio Steinio, ac aliis quibusdam custodienda commiserat, quæ, si mori ipsum contigisset, ne Cæsari, sed Sigismundo traderent, jusserat. Ea loca uti Cæsari cederent, utique eorum incolæ illum agnoscerent, Sigismundus per suos præcepit, & captivos omnes liberari. Itaque jam omnia Cæsari secunda eveniebant, passimque ex omni Austria, multi quotidie ex Alberti factione, ad eum se e conferebant, quibus pro animi sui lenitate, admissorum veniam, haud gravatim largiebatur, magnæque jam inde à Tulnensi conventu, fiebant ad eum accessiones. Soli ferè ex civitatibus, Viennenses, in pervicacia sua manserant, qui & ipsi omni præsidio ac spe destituti, serius quàm oportuit, de rebus suis cœperunt cogitare. In memoria habebant offensas & contumelias, quibus Imperatoris iram & vindictam in se provocaverant quas si persequi vellet, non esse sibi ad resistendum vires sciebant. Sola igitur spes in misericordia & clementia supererat, quam antea quoque experti erant. Hanc confirmabant aliorum ab eo indulgenter habitorum præsentia exempla, & procerum aliquot promissa. Coventus Linzii. 1464. Austria Friderico conciliatur. Frider. Cæs. clementia.

Apud Cæsarem verò complures erant, qui pro merito castigandos,

&c exempla de illis ſtatui debere conſulerent, ipſe verò ſcire ſe dicebat, in tam frequenti civitate quam plurimos eſſe, qui aut nihil eſſent promeriti, aut ſi quid deliquerint, id non ſua ſponte ducti, ſed aliorum juſſu & inſtinctu acti, feciſſent. Videndum igitur non quid ipſis, ſed quid ſe dignum ſit, neque committendum, uti ob paucorum ſcelus, cæteri innocentes affligantur. Hæc à quibusdam per literas Viennenſibus ſignificabantur, uti certos ex ſuis homines mitterent, qui omnium nomine ſupplices, exorata venia, fidem & obſequium præſtarent. Igitur de communi conſilio mittuntur Neapolim, Fridericus Ebmerus Conſul, Jacobus Storchius, Joannes Kirchaimius, Valentinus Liebhartus cum aliis civibus ad ſeptuaginta, qui ubi illuc venêre, contumeliis & conviciis à vulgo affecti ſunt, adeò uti & Judæi ſeſe ipſis præferendos eſſe contenderent. Quod ubi Cæſar reſcivit, denunciata gravi pœna vetuit.

Neapolitanorum in Viennenſ. convicia.

Viennenſ. Friderico ſupplices.

Viennenſium ad Fridericum Cæſarem oratio.

Poſt aliquot dies in aulam vocati, ubi primum ſub aſpectum Cæſaris venêre, in genua ſubſidentes, manusque protendentes, miſerabilem intuentibus de ſe ſpeciem exhibuêre. Cumque dicendi tempus eſſe admonerentur, Conſul inter lachrymas & ſingultus, animum utcunque colligens, in hæc verba exorſus eſt: Niſi cognita nobis & benè perſpecta eſſet animi tui bonitas, invictiſſime Cæſar, princeps clementiſſime, verendum erat, ne in ipſo dicendi exordio concideremus. Adeò nobis verba non ſuppetunt memoria repetentibus iniquiſſimas noſtras actiones, quibus tuam majeſtatem offendimus. Atque utinam non unius viri vecordiæ nos omnes tam miſerè decipiendos tradidiſſemus, qui privati emolumenti cauſa, nos fortunasque noſtras in ſummam perniciem conjecit. Ab initio enim juſtum ſe ac patriæ ſtudioſum ementitus, ubi ſemel callidè in animos civium irrepſerat, eò dementiæ progreſſus eſt, uti noſtris hominibus, quos pro ſuo arbitratu verſabat, arma in legitimum principem ſumere, ſeque remque publicam pro ſua parte perditum ire, autor fuerit; unde quæ ſecuta ſunt, cum acerbiſſimo animorum dolore, non poſſumus non meminiſſe. Non deerant ex nobis, quibus ea quæ fiebant minimè probarentur, ſed illi, quò minus quod ſentiebant liberè dicerent, quorundam exemplo, quibus ea res exitio fuit, deterrebantur, nec vulgus (uti fit, ubi major pars meliorem vincit) arrepta ſemel arma, ponere tam facilè poterat, ſed propoſita, ut videbatur impunitate, peſſimi quique furiis agitati nullam circa fas & nefas rationem habuêre. Atque ille qui rerum gubernacula & quaſi tyrannidem occupaverat, dum alias ex aliis fraudes nectit,

nectit, diro mortis genere meritas tandem pœnas exoluit. Nobis verò nulla ſpes reliqua eſt, quam uti ad bonitatis & clementiæ tuæ portum confugiamus. Nam de Alberto principe quid dicere attinet, cujus vel ſtudio & amore, vel metu pleroſque inductos, ſi una cum reliquis inſaniviſſe dixerimus, cauſæ noſtræ excuſationem quærere videbimur, quam non excuſando purgare, ſed culpam fatendo, & pœnam deprecando, ex mala meliusculam facere juſſi ſumus. Oramus ergo, perque clementiam genti tuæ Auguſtiſſimae propriam, obteſtamur, uti graviſſimas noſtras offenſas, eaque omnia, quae reprehendi, non corrigi jam poſſunt, oblivione involvas, urbi noſtrae, majorum tuorum ſedi, parcas, priſtinum decus & incolumitatem reſtituas: neque noſtri hujus ſive erroris ſive furoris pœnas in conjuges, in liberos noſtros, & innocentes quam plurimos redundare patiaris. Quas omnes eadem nobiſcum ſupplices orare, perque omnia ſacra obteſtari cogitá, & Dei Opt. Max. exemplum ſecutus, quos vides pœnitere, eos incolumes fieri permitte.

Haec ubi conſul peroraſſet, Vdalricus praeſul Gurcenſis exurgere juſſos, interrogat; nihil ne praeterea in mandatis habeant? Illi petitiones quaſdam in ſcheda perſcriptas proferunt, quas à Caeſare, concedi orabant. Iis haec ferè continebantur: Vti ea quae Albertus tempore ſuae gubernationis, quaeque Senatus Viennenſis ac magiſtratus egiſſent, rata & irrevocabilia habeantur: cives ſuperiore bello in exilium acti, ad vitanda diſſidia & tumultus, ne abſque Senatus adſenſu in civitatem poſtliminio reſtituantur: excommunicationes & alia interdicta, contra ipſos facta, tollantur. His acceptis, Gurcenſis nihil reſpondens: abire in hoſpitia jubet. Paucis diebus pôſt in aulam revocati, iterum in genua procidentes, veniam orant, pœnas depræcantur, fidem & obſequium pollicentur, & quæ conciliandae miſericordiae eſſe putant, expromunt. Reſpondet Gurcenſis: Caeſarem famae quam pœnae amantiorem, ubi primum ipſi, ac haeredibus ipſius melioris ſexus, fidelitatis ſacramentum dixiſſent, injurias illis & contumelias omnes condonaturum: de reliquis poſtulatis ſuo tempore viſurum. Viennenſes actis Caeſari gratiis, laudataque inſigni ejus clementia, gratos ſeſe ac memores in omne tempus futuros promittunt.

Viennenſes in gratiam recepti.

Inde Viennam redituri, obſeſſa à Boëmis itinera audiunt, à quibus ſecuritatem emercari neceſſe habuerunt. Ivêre cum iis duo ſedis Apoſtolicæ legati, Georgius item Volckensdorffius, Heidenrichus Dapifer,

Joannes Mülfelderus, Hartungus Capellius, & Joannes Pottendorffius Cæſari à conſiliis. Initio Februarii menſis, ſenatu ac civibus convocatis, Conſul quid Neapoli actum ſit exponens, cum magno omnium gaudio auditus eſt. Hinc præſentibus legatis, in curia Præpoſiti, verba præeunte Volckensdorffio, Cæſari legitimo domino, ejuſque heredibus maſculis, fidem & obſequium ſe perpetuò præſtaturos, juravêre. Georgius verò & reliqui ejus collegæ, nomine Imperatoris veniam illis ac pacem confirmavêre, & legati pontificii, ab omni excommunicatione Viennenſes ſolemni ritu abſolvêre. De privilegiis quoque actum eſt, quæ ſi Cæſari de more exhiberentur, id quod hactenus factum non erat, futurum, ut ab eo confirmarentur. His ita peractis, Jacobus Storchius, totius civitatis nomine, legatis ampliſſimas egit gratias. Inde ſimul omnes ad D. Stephani ſupplicatum ivêre, ubi gratulationis hymnus decantatus eſt. Iiſdem fere diebus, cives illi Viennenſes, qui vel ab Alberto & Holzero pulſi erant, vel ex metu ipſi urbe exceſſerant, Neapolim venêre, quorum cauſa audita, Cæſar per legatos cum Senatu egit, uti in civitatem receptis, bona quæ illis erepta erant, aut eorum pars, quæ nec dum perierat, reſtitueret. Ea re haud difficulter expedita, majus incumbebat negocium in exhaurienda militum ſentina, qui non perſoluta ſibi ſtipendia cauſati, omnia circùm loca rapinis fœdabant. Jam enim agros inter Viennam & Neapolim depaſti, ad Hungariæ fines Edimburgum uſque progreſſi, abſumptis quæ eſui erant, locum ſubindè mutabant, magniſque damnis & incommodis agreſtes tota regione vexabant. Vtque latius prædas agere poſſent, in cæmiteriis nonnullis, aliiſque oportunis locis, receptacula munita habebant, eò tandem audaciæ progreſſi, uti Cæſari ac toti provinciæ bellum palàm denunciarent. Cæſar æquas illis conditiones offerebat, perſoluturum ſe ſtipendia omnibus, qui ea ſibi deberi aliquo argumento probarent, reliquis, qui præter verba nihil adferebant, idem ut præſtaret non teneri. Quòd ſi æquo jure decidi vellent, vel regis Boëmiæ, vel Auſtriæ procerum quorumlibet arbitrio rem integram permiſſurum.

Viennenſes in Cæſaris verba jurant

Ab excommunicatione abſolvuntur.

Militum per Auſtriam inſolentia.

His conditionibus ſpretis, S. Crucis & Mariæcellæ monaſteria ſpoliant, vinitores & ruſticos multos capiunt, pecunia & reliquis fortunis multant. Smicoſcius quidam ex eorum ducibus, aſſumpta mille latrunculorum manu, Stiriæ fines invadit, & priuſquàm incolæ ad defenſionem concurrere poterant, prædas agit, quæque agi & ferri nequibant, igne cor-

Smicoſcius prædonum ductor.

corrumpit. Intercedunt legati Boëmiæ Regis, & cum nonnullis ita transigitur, uti accepta certa nummorum summa, arces & munita quædam loca Cæsari redderent, ac sine fraude provincia decederent. Reliqui verò, nihil de rapinis & prædandi licentia remittebant, & qui stipendia acceperant, neque arma ponebant, nec abituri quopiam videbantur. Fridericus itaque ne diutius illi infortunas & corpora subditorum sævire permitterentur, missis ad provinciales literis arma expedire, & ad diem dictum convenire imperat. Parent illi, & peractis resurrectionis feriis, cum non contemnenda equitum ac peditum manu, in campum procedunt, quosdam ex militibus, ad conditiones non omnino iniquas, redigunt, sed quod plures essent illorum duces, uno conciliato, alii tergiversabantur, & (quod de Lernæ monstro) narrant fabulæ uno resecto capite nova suppullulabant, neque cum infido hominum genere, pax diuturna fieri poterat.

Cæsar contra latrones arma sumere jubet.

Circa hæc tempora, Fridericus Cæsar, diligentem navabat operam, uti Pontificem & Sigismundum patruelem conciliaret, eumque ab Ecclesiastica censura solutum redderet, sua interesse ratus, videret, ne quid ex tam longa simultate Austriæ domus detrimenti patiatur, id quod Friderici Senioris, patrui sui temporibus, accidisse sciebat. De censura illa, deque dissidio cum Nicolao Cusano superiore libro meminimus. Sigismundus verò, etsi à multis admonitus, nihil tamen de suo jure remittere, neque Pontifici supplex fieri volebat, sed ab eo, ad generale concilium provocabat, & causam suam, ab omnibus Christianis principibus, cognosci & dijudicari cupiebat. Pontifex contrà, & præter majorum instituta, & infra dignitatem suam esse contendebat, non agnoscentem crimen, nec veniam eblandientem, censuræ nexibus exeluere. Id tàm ex Pii ad Cæsarem, quàm hujus ad Sigismundum literis, quæ habentur, constat. Ne igitur majus aliquod incommodum, ex ea re oriretur, Fridericus intercedens, eò negocium adduxit, uti Sigismundus cum Cusano prius in gratiam rediret, eoque non multò post Tuderti in Umbria, vita functo, Pontifex Rudolpho Episcopo Laventino, negocium daret Sigismundum absolvendi. Atque hanc quidam fuisse causam putant, cur Sigismundus suam in Austria portionem Friderico cesserit. Alii non hanc, sed aliam huic rei causam assignant, quod viderit, nihil ferè ex Austriæ redditibus, ad se pervenire, neque operæ precium se facturum, si bellis civilibus implicaretur. Id tamen literis, quibus suo & hæredum nomine, cessionem illam

Sigism. Archidux Pontifici conciliatur.

Nicolai Cusani mors.

Sigism. Friderico Austriam relinquit.

confirmavit, caveri jussit, si Friderium aut ejus liberos, sine hæredibus mori contigisset, ne cessio illa sibi suisvé hæredibus fraudi esset. Viennenses & quoque cæteros ordines à jurisjurandi religione, qua illi devincti erant, solutos declaravit.

Jamque Friderico satis prosperæ per Austriam res erant, & provinciales armis & commeatu ab eo instructi, bellum contra externos milites continuabant. Commissa sunt levia aliquot prœlia, & arces quædam captæ: colloquia item & pactiones nonnullæ inter cessêre, quæ omnia hic recensere non est consilii. Interim Volckensdorffius, ex Cæsaris mandato, Viennæ arcem cum suis ingressus, senatui indicavit, illic se commoraturum, ut si quid cum Cæsare agendum esset, ipso utantur interprete, ac internuncio. Iisdem diebus, ab opificibus nonnullis, Viennæ novæ iterum turbæ motæ sunt. Albertus à civibus quibusdam, quos proscripserat, literas habebat, quibus nunquam se in urbem redituros promittere coacti erant. Eas cum Cæsar sibi tradi vellet, qui illorum bona possidebant, ne restituere ea cogerentur veriti, senatui authores sunt, ne literas abs se amittant. Quod cum serum esse videretur, jam enim tradendas Cæsari decretum erat, opifices quosdam subornant, qui intercederent, & quantum potest, eam rem impedirent. Volckensdorffius, ubi id agi rescivit, properè in senatum venit, graviter cum consule ac reliquis magistratibus expostulat, quod remissiùs agant, & præter officium, cœtus & conspirationes contra Cæsarê fieri permittant. Illi sese excusant, & in culpa depræhensos in carcerem conjiciunt, ac literas sine mora ad Cæsarê mittunt.

Tumultus Viennæ.

Eodem tempore Jacobus Storchius & Schonbergerus prætor, ex altercatione inter ipsos orta, ad criminationes & convicia provecti, & in senatu & in aula coram Volckensdorffio actiones quasdam sibi mutuò objecissent, de quibus inquiri Cæsaris interesse videbatur, absque tumultu in aula retenti, & ex senatus adsensu, Neapolim ambo deportati sunt. Volckensdorffius postea ne quid amplius moveretur, summa vigilantia & dexteritate, cavit. Ne verò Cæsar, novis his quorumdam molitionibus irritatus, toti civitati succenseret, sequentis anni initio decreta est ad ipsum frequens legatio. Ivêre Ecclesiastici ordinis primates quidam, ex senatu & magistratibus consul ipse, & delecti primæ dignitatis viri, opificum item decuriones, & alii cives non pauci, quibus veteres offensas & novos paucorum motus condonari orantibus; Cæsar per antistitem Pataviensem respondet; omnium se ipsis gratiam facere, & si imposterum in offi-

Jacob. Storchius captg.

1461. Legatio ad Cæsarem decreta.

officio manserint, eo erga illos animo futurum, quo paucos ex majoribus suis Austriæ principibus fuisse crederent. Illi gratias agunt, fidem obsequium & auxilia promittunt, domumque profecti, cum publico omnium gaudio excipiuntur.

Inter hæc bellum adhuc tenebat inter provinciales & externos milites, qui Venceslao quodam duce pagum Pettendorfium per eos dies invaserant, templumque loci & cæmiterium communierant. Cæsar segnius per suos rem administrari videns, nam potentiores quique ab exercitu aberant, Georgium Pottendorffium supremum militiæ præfectum, eique omnes dicto audientes esse jubet. Is Tulnam profectus, novis delectibus habendis operam dat, provinciales ad se vocat, conveniunt ex proceribus pauci, plures ex civitatibus. Pottendorffius verò, uti contra communis patriæ hostes, junctis viribus iretur, seriò agendum ratus, Egenburgum omnes denuò convocat, quò & Cæsar ex suis mittit Pataviensem antistitem.. Parum admodum ad rei summam actum est. Fridericus verò, ne quid à Viennensibus moveretur, æstate jam adulta, Ernestum Saxoniæ Ducem Electorem, Pataviensem & Gurcensem episcopos, ac alios nonnullos ex consilio suo, ad eos legat, quibus præsentibus, in palatii area, omnes civitatis ordines, à jure jurando quod Sigismundo dederant, per ipsum, uti dictum est liberi, Fridericum Romanorum Imperatorem, unicum suum dominum agnoscunt, eique & hæredibus ejus perpetuæ fidei sacramentum renovant. Posthæc Tulnæ conventus indicitur, sed propter raptores, viarumque insessores, nemo eum tutò frequentare potuit.

Pettendorffium à militibus invasum.

Georg. Pottendorffius præfectus militiæ.

Egenburgi conventus.

Novus conventus Tulnæ.

Circa ea tempora Cæsar à Sigismundo comite Posingico Berchtolsdorffium arcem cum pago illi adjuncto, quæ loca illi Albertus oppignoraverat sibi tradi postulabat. Comes nisi numerata prius pecunia, quam ab Alberto sibi deberi dicebat, arcem tradere recusabat, cumque imparem sese agnosceret, Smicoscium in societatem vocabat. Is cum octingentis militibus arcem ingressus, vicinum agrum rapinis infestabat. Cæsariani cum Viennensium auxiliaribus copiis arcem obsident, committuntur aliquot prælia, & Smicoscius glande trajectus periit, & arx tandem in Cæsaris potestatem venit.

Sigism. Posingicus bellum Cæsari Frid. movet.

Berchtolsdorffium in Cæsaris potestatem venit.

Ad Calend. Decembris alius iterum conventus Corneoburgi indictus est, in quo Albertus Saxoniæ dux, qui cum Pataviensi antistite Cæsaris vicem aderat, ordines ad concordiam, inter se colendam, & communem

munem patriæ hostem profligandum, exhortatus, omnes in eam partem, ubi ipse erat, concedere jubet, quibus ea res cordi erat. Id ab iis qui aderant factum, nihil tamen de pace, (quam provincialem vocant) statui potuit, quod Pottendorffius, Lichtenstainius, & alii quidam ex procerum ordine primi non adessent. Ita in aliud tempus dilata res est, & ordines ad Idus Januarii Corneoburgum convenire jussi, domum quisque unde venerant, rediêre.

Conventus Corneoburgi.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER OCTAVUS.

Argumentum.

FRidericus Imperator Austriam ab intestinis liberaturus molestiis, frequentes procerum conventus agit: & dissensionibus hinc inde sublatis, ac decreto in prædones bello, provinciam reddit pacatam. Pontifex, Georgium Podiebradium, Hussitarum partes sequentem, regio privat titulo, atque Mathiam Ungariæ regem contra ipsum conducit: hic rem brevi eò perduxit, ut à quibusdam rex Boëmiæ salutaretur: quo successu elatior factus, Cæsarem sibi infensum, & Polono propitium reddit. Defuncto interea Georgio, plurimi regnum Boëmiæ ambiunt, sed præfertur cæteris Vladislaus, quod ægrè ferens Mathias, vi & armis in Boëmos sævit: revocatus tandem ad intestinos in Ungaria motus sedandos, Vladislaus in regno confirmatur. Cæsar facta inter se & Mathiam pace; cum Carolo Burgundo apud Trevìros convenit, & de filia Maria Maximiliano jungenda paciscitur. Inde bellum in Ubios movet Carolus, cujus vires cum suspectas haberet Cæsar, militem contra ipsum Novesium mittit, atque Helvetios, ut alibi ipsum bello petant, sollicitat, à quibus rebus primò exutus, & postremò tandem occisus est. Mathias Austriam bello invadit, ac graviter vexat: Fridericus pacem armis præferens, conditiones, quantumvis graves, accipit, & ad consummandum filii cum Maria Burgundica matrimonium animum adjicit.

1466. Annus agebatur, ejus seculi, sextus & sexagesimus, nec dum Austria ab intestinis motibus & civili bello quiescere poterat. Nam præter extraneos milites, in armis quoque erat Posingicus, isque sub finem anni

anni elapsi, comitem Thierstainium, & Hinconem quendam Boëmum, qui Friderico Cæsari militabant, ceperat, ac vicinum Neapoli agrum infestabat. Igitur Fridericus, molestiis illis & intestini belli incommodis, aliquando defungi cupiens, literis ad omnes ordines missis, seriò mandat, uti ad dictum conventui diem, frequentiores quàm antea adsint, neque enim excusationi locum ultrà futurum, urgente publico bono, & communi omnium salute.

Cum igitur de provinciali pace, & aliis quibusdam, in conventu actum esset, etsi Pataviensis à Friderico missus aderat, placuit tamen quaternos ex singulis ordinibus ad ipsum mittere, qui uti capita quædam ab ipsis decreta, suo quoque calculo approbaret, aut si minus ex iis quicquàm probaretur, id indicaret. Cæsar æqua proponi videns, de se quoq; omnia ipsos expectare jubet, quæ, salva dignitate sua, permitti possent. Habiti sunt eodem anno aliquot ordinum conventus, & interloquia, quibus operæ precium aliquod fieri videbatur. Interim qui ex praedonibus adhuc in armis erant, à Provincialibus sub Pottendorffii ductu, adversis aliquot praeliis attriti, in Hungariae fines sese proripuêre, & propè Tirnaviam, excitata de more taberna (ita tum eorum receptacula vocata fuisse, supra meminimus) agros populabundi infestabant. Igitur Mathias rex, milite Posonii & in vicinis locis collecto, ab excursionibus prohibitos, obsidione circumvallat. Accurrit ad ipsum in castra Pottendorffius, cum sexcentis Austriacis, urgetur totis viribus obsidio, & munimentum noctu diuq; oppugnatur. Praedones viribus suis diffisi, & veniam desperantes, eruptione facta, quà possunt effugere tentant, sed in hostium manus incidunt, centum ex illis suspendio dati, reliqui in custodias & ergastula distributi. Suellius (id illorum duci nomen erat) cum duobus collegis, eminentiori supra caeteros patibulo, appensi sunt, is honos eorum meritis habitus. Prædones debellati.

Eodem hoc anno Paulus Secundus, qui Pio ante biennium mortuo, in pontificatu successerat, Georgium Boëmiae regem, quod neque Basileensis Synodi decretis acquiescebat, & Hussi dogmata foveret, sacrorum communione & regia dignitate privat, omnibusque illi fidem & obsequium exhibentibus, fulmen Apostolicum denunciat, eaque de re interdicta Olomucii, Vratislaviae, Brunae ac aliis in locis promulgari jubet. Viennae quoque crucis commilitium praedicatur, largaeque peccatorum veniae, arma in haereticum sumentibus, proponuntur. Id ne antea fieret, Fridericus potissimùm intercesserat. Erant per idem tempus Ro-

Paulus II. P. M.

Georg. rex excommunicatur.

Romæ, Mathiæ regis legati, Joannes Rosgonius unus è principibus optimatum & Joannes Quinqueecclesiensis Antistes, quibuscum multa Pontificem antea collocutum ferebatur. Nemo certè ad bellum Georgio inferendum magis idoneus reperiebatur, quàm Mathias sive animi robur, sive militares copias, quas ille paratas, multisque præliis exercitatas habebat spectes. Hunc igitur pontifex crebris literis ac nunciis exhortatur, juvenem laudis & belli avidum, uti qui secundis aliquot præliis, Turci sævissimi Christianorum hostis, vires fregerat, hunc quoque contumacem hæreticum, à quo non minus, quàm ab illo, rei Christianæ periculum metueretur, debellandum sibi desumeret. quam rem immortale Corvinæ domui decus esse parituram, neque tam arctum affinitatis esse vinculum, quod ab hoc tam sancto negocio absterrere eum debeat. Præter has exhortationes quinquaginta aureûm nummûm millia in belli sumptus missa, Bonfinius meminit. Instigabat Mathiam Fridericus quoque, & auxiliares copias se missurum pollicebatur, pontificis authoritate potissimum inductus: etsi non deerant ei authores, uti Mathia neglecto, sibi regnum illud aut Maximiliano eximia spe ac indole puero compararet. Mathias verò, multa animo secum volvens, nihil agendum statuit absque procerum suorum consilio. Videbatur enim id, quod res erat, negocium tam arduum longiori deliberatione indigere, neque enim arma quàm facilè sumuntur, tàm facilè deponi quoque possunt. Metus etiam à Turca erat, ne si & ipse in Hungariam duceret, utrique impar esset. Inter hæc, cum inferior Austriæ pars à diuturnis belli molestiis respirare videbatur, Imperator ad superiorem, quæ ad Anassum sita cognomen inde trahit, animum adjecit, ea enim Alberti partes secuta, magnis procerum & nobilium dissensionibus æstuabat. Quam uti pacaret, ac reliquæ Austriæ, unde divulsa erat, iterum conjungeret, Linzii conventum indixit Regalibus, quò & ipse paucis diebus pòst se contulit.

Mathias ad bellum idoneus.

Austria superior pacata.

Conventus Linzii.

Mox conventu certis de causis in alium diem dilato, Ernestum Saxoniæ regulum, suum ex sorore nepotem, cum quadringentis equis Stiram mittit, eique ex suis adjungit Wolfgangum Schaunbergicum, Rembertum Waldsejum, & Georgium Volckensdorffium, qui ab ejus oppidi civibus, fidei sacramentum exigerent. Hac de re certior factus Stainius, qui loci arcem præsidio munierat, nec contemnendas Boëmorum copias apud se habebat, improviso adventu, oppidum unà cum Cæsarianis in potestatem redigere meditabatur. Cum igitur Cæsariani, in conciliandis civium animis, occupati essent, & prompta eorum in Cæsarem studia esse

Stira oppidum.

esse viderentur, de periculo moniti, principem, uti oppido excedens, ad tuta se conferat, exhortantur, facilius sese ab ipso, si quavis ingruat, quam ipsum abs se redimi posse. Saxone igitur ad Fridericum profecto, Volckensdorffius adsumpto ex civibus fidissimo quoque, templum oppidi munit. Adest postridie summo mane Stainius, & expugnato cum aliquanta suorum jactura suburbio Steirdorffio, in arcem cum ducentis militibus intromissus, multa in oppidanos convicia effundit, perfidos & fœdifragos vocat, qui exiguam ejus absentiam ferre noluissent. Volckensdorffius difficilem sibi esse defensionem, & cives ad imperata segniores videns, interpositis quibusdam conditionibus, oppido cum suis excedit. Stainius adscito in commilitium Georgio Puechaimio, multis vicinos incommodis vexat, monasteria pagosque, & villas diripit. Vocatus Linzium ad disceptandam causam Stainius, fide publica venit, sed re infecta discessit. Puechaimii controversia in finem Junii mensis prorogata, interim Rembertus Waldsejus, & Rudigerus Starchembergicus causam & postulata dispicerent, ipse hostilia facere supersederet.

Volckensdorffius Styria excedit.

Circa hæc tempora missus à Boëmo Linzium, Joannes Sternbergicus, pecuniæ reliqvum exigebat, quam Cæsar ab obsidione liberatus, daturum se promiserat, jamque præstitutus solutioni dies, ante biennium exiisset. Fridericus per Gurcensem præsulem respondet, bis se illius regi summam pecuniæ non pœnitendam exoluisse, reliqvum ex reditibus quibusdam perscripsisse: magnis se postea damnis à Boëmo milite affectum esse, ad quæ connivere ipsum non obscuris indiciis prodi: omnibus passim res novas per Austriam molientibus, paratum in illo præsidium esse, paulò ante Stephanum Eitzingerum, nunc verò Georgium Stainium ipsius famulatui addictos, ipsius auxiliis instructos, turbare quietum Austriæ statum, nihil per se ausuros. Impediri ab ipso, ne, quod gravibus de causis faciendum erat, Romam ire possit: interim neque fidem Ecclesiæ datam servari, & pacem ejus ac tranquillitatem susque deque ferri, quæ omnia uti hactenus se ex singulari pacis studio tolerasse, ita ulterius ferre nec velle, nec si vellet posse. Commotior hoc responso Sternbergicus, liberum, inquit, Boëmi regem habemus, & qui in famulatum quoscunque volentes adsumere potest. Cùm verò, nihil ad postulata respondeatur, minæque tantum & contumeliæ audiantur, nos hæc, uti quæque acta sunt, referemus ad regem nostrum, cui & consilium domi & vires non esse defuturas speramus, quibus sibi suisque pro eo atque debet consulat. Ita dissimulata diu animorum inter ipsos dissensio erupit.

Frider. Cæs. expostulatio cum Boëmicis legatis.

Sternbergici responsum.

Comitia Norimberg.

Inter hæc Imperii Principes Norimbergam convenerant, & Fridericus ob domesticos motus, in Austria retentus, ipse Vdalricum Pataviensem, epistolarum magistrum, eò cum mandatis miserat. A pontifice aderat Laurentius præsul Ferrariensis, vir pietate ac rerum usu prudentiaq; insignis. Is luculenta oratione Principes quotquot aderant hortatur, uti pro officio suo ac fide, qua Deo imprimis ac ecclesiæ, ejusque summo pastori quaque Imperio & patriæ suæ devincti essent, imminentes à Turca & hæreticis calamitates profligare adnitantur. Respondent principes: paratos se esse, pro sua quemque facultate quod possint præstare, sed si Pontifex expeditionem in Turcam seriò cogitaret, ante omnia opus esse, uti pace inter Christianos confirmata, extra suæ ditionis limites, cum armis exire liceat. Legatus id operam se daturum pollicitus, soluto conventu in Austriam proficiscitur, Puechaimio, Stainio, ac aliis nonnullis ad se vocatis, pacem & concordiam suadet, obsequi nolentibus, sacrorum usu interdicit.

Laur. episc. Ferrariens. exhortatio.

Heleonora Imperatoris uxor moritur.

Sub initium Septembris, obiit Heleonora Augusta Neapoli, pia ac multis exornata virtutibus fœmina: de ejus liberis suo loco dicemus. Imperator ejusdem mensis fine, Vdalricum Graveneccerum in superiore Austria summum militiæ præfectum creat. Is conscripto milite, rebellium aliquot locis ex itinere captis ac dejectis, Stiram ducit. In oppidum à civibus receptus, arcem pertinaciùs resistentem, post dies aliquot vi in potestatem redigit. Inde Ibiscum vulgò Ipsium quoque capit, nam Victorinus Boëmorum regis filius, qui ad ferendam opem accurrerat, Danubium transire non potuit. Igitur Altenburgum cœnobium expugnat ac diruit. Interim Stephanus Eitzingerus, opera Michaelis Burggravii Magdemburgici, cum Cæsare in gratiam rediit.

Vdalric. Graveneccerus Stiram occupat.

Stephan. Eitzingerus Cæsari conciliatus.

Dum hæc per Austriam geruntur, Mathias rex, Agriæ, in conventu procerum totius regni, de bello regi Boëmorum socero suo inferendo, retulit, pontificisque ac Imperatoris literas in consilio legi jussit. Erant qui Bello hoc abstinendum, & Hungariæ regi abundè ad laudem sufficere dicerent, quod Turcam suo Marte à Christianorum finibus submovisset. Pars verò, quibus superiorum temporum injuriæ, & damna à Boëmis accepta, cordi & vindictæ erant, bellum suadebant, ne Hungari, Turca in Asia occupato, pacem ac otium nacti, remisso bellandi exercitio, degenerantes, hosti aliquando prædæ ac ludibrio sint. Ad horum sententiam rex ipse pronior, eam orationem habuit, ex qua, satis eum ad hoc bellum animatum esse, facilè intelligebatur. Variantibus adhuc sententiis, legati à Tur-

Mathias de inferendo socero suo bello consilium habet.

Turca missi, interveniunt, qui à Nicolao Vilacho inferioris Pannoniæ præfecto introducti, eodem interprete, pacem petierunt atque impetrarunt. Eam verò legationem Turca miserat, ne dum ipse rebus Asiaticis distinebatur, metus ab Europa relinqueretur. Id etsi ab Hungaris satis intelligeretur, omnium tamen sententiis, bellum in Boëmos decretum est, & fœdus cum Cæsare denuo instauratum, approbata Austriacorum successione, si absque prole mori regem contigisset.

Mathias cum Turca pacem facit.

Igitur ineunte sequentis anni vere, Mathias delectu militum propè Tirnaviam habito, Posonium primùm, inde Laam Austriæ oppidum venit, quò Austriaci equites ad ipsum gratulatum mittunt, quos cum peditatu secuti, castra propè regios locant. Invitatus in oppidum rex, ingredi noluit, non se venisse dicens uti in oppidis moram duceret. Oppidani obsequentes se ei non secus ac si Cæsar ipse adfuisset præbuêre, apertis armamentariis, ac exhibito pro copia rerum commeatu. Georgius verò Boëmiæ rex, nullam & ipse timoris significationem præ se ferrens, Trebitio (vbi tunc erat) movens, Znoymam ducit, cum tribus armatorum millibus, unde Victorinum filium cum copiis assumens, Laam profectus, in hostium conspectu castra metatur, eaq; essedorum & curruum objectu undique circumvallat. Inter utrumque exercitum Marus amnis erat (quem aliâs Marcham quasi limitem vocant) qui Hungariam ab Austriæ finibus & vicina Moravia disterminat. Quatuor septimanas illic cessatum est, multa attentante Georgio, quo vel internuncios generum conciliaret, vel si in sententia persisteret, dolo aliquo circumveniret. Mathias verò, ad omnia verborum lenocinia, surdas præbebat aures, & si hostis in liberum campum elici potuisset, prælium desiderabat. Boëmos suos intra curruum munimenta continebat. Tandem verò quæ esui erant absumptis: Trebitium retrò castra movit, & Victorino illic relicto, ipse ad interiora regni loca recedens, novum militem, quæque alia bello esse usui sciebat, comparans, arces & oppida hosti oportuna, præsidiis munivit. Mathias Znoymam deinde pergens, cum Victorinum Trebitii relictum audivisset, eò advolat. Victorinus oppido egressus, cum præcursoribus Hungaris manum conferens, rege superveniente, fugam inire coactus est, & ne hostis fugientibus suis permistus, portam ingrederetur, domos aliquot in suburbio incendit non inutili ex necessitate consilio, nisi id fortuna destituisset. Nam incendio ex suburbio in oppidum pervagato, dum ad restingvendum trepidè discurritur, Hungari urgente occasionem rege, superatis muris oppi-

1468. Mathias Boëmis bellum infert.

Marus amnis Hungariam ab Austria disterminat.

Trebitium incensum & captum.

oppidum capiunt. Victorinus cum suis vicinum quoddam monasterium occupat, in quo ab hoste obsidetur. Bonfinius arcem eam non monasterium fuisse dicit. Periculo filii audito Georgius, octo armatorum millia eò mittit, qui aperta vi nihil attentare ausi, carrorum vallo se continebant. Interim Victorinus eruptione de improviso facta, astu & viribus usus, per hostium stationem ad suos evadit, ac postridie cum iis in Boëmiam abit. Qui in monasterio erant, incolumitatem pacti, discedunt. Mathias inde Brünnam pergit, & ab obviis civibus excipitur, qui etsi Boëmo coacti parebant, exercitia tamen religionis nec dum mutaverant. Dein arcem Spilbergam, situ opere & præsidio validam, rex obsidione cingit. Interim legatus pontificius, qui Græciam Stiriæ ad Cæsarem venerat, largas passim indulgentias omnibus iis promulgat, qui vel ipsi in id bellum proficiscantur, vel aliis de suo aliquid in stipendia contribuant: venerunt eò Mathiæ etiam legati, & de continuando bello convenit. Dein cum regiis legatis pontificius Viennam atque inde Olomucium ad Mathiam proficiscitur. Is relictis ad Spilbergam arcem præfectis quibusdam, in Hungariam hibernatum abiit.

Brünna civitas.

Spilberga arx.

Sub initium Novembr. Cæsar res in Austria satis jam quietas, & Mathiæ ob fœdus fidendum ratus, suscepto in Italiam itinere, in ante diem natalis domini nostri Romam venit, ubi ea nocte, sacra faciente pontifice, evangelium de edicto Cæsaris Augusti decantasse dicitur, exemplo Imperatoris Sigismundi. Sedecim dies illic commoratus, domum rediit. Itineris hujus causa votum esse vulgò ferebatur, erant qui confirmationem successionis in Hungariæ & Boëmiæ regna petiisse dicerent, nec absimile vero est, prudentissimum Imperatorem, consilia sua, ex authoritate pontificis, instituere voluisse. De expeditione in Turcam & bello Boëmico actum esse nonnulli meminêre.

Frid. Cæsar Romam proficiscitur.

Cum in itinere adhuc esset Cæsar, novi in Stiria motus extitêre, quorum authores Joannes Stubenbergicus, Andreas Paumkircherus, & Joannes Pesnitzerus, ob non soluta stipendia, misso Græciam Stiriæ ad Cæsaris præfectos feciali, bellum illi denunciaverant, pagosque & villas diripiebant. Cæsar domum reversus, suos eorum conatibus obviam mittit obsidentur illorum arces, fiuntque levia aliquot prælia, donec reliquorum Stiriæ procerum interventu pax facta est. Inter hæc Mathias rex, constitutis domi rebus, initio Februarii mensis in Moraviam cum exercitu, accelerato itinere profectus est, uti suis, quos in obsidione arcis Spilbergæ reliquerat, in tempore subveniret. Ad famam adventus ejus, qui arcem

Motus in Stiria.
1469.

Spilberga Matthiæ dedita.

cem ſtrenue hactenus defenderant, deditionem fecêre. Non multò pòſt, duo reges, propè arcem Leuchtembergam in colloquium venêre. Sunt verò, qui Boëmum Hungaro ſingulare certamen obtuliſſe dicunt, loco ſeptis intercluſo, quòd propter ventrem abdomine gravem decurrere minus poſſet, neque id detrectaſſe Mathiam, ſed locum relinqui purum & apertum voluiſſe. Variant hic ſcriptores. Bonfinius colloquium ſuperiore anno propè Brünnam fuiſſe, multaque aliter narrat quam Dubravius, ego manuſcripta ſequor, quibus qui non acquieſcit, illos legat, ſunt enim in manibus. Cureus de tempore mecum convenit, nullum certamen ponit, diem conventui Olomuci dictum narrat, quò Georgius, ob adverſa Epiſcoporum ſtudia venire nolens, Sternbergam vicinum oppidulum diverterit. Ibi duo reges in prædio ſuburbano diu collocuti, inducias ad anni exitum pacti, quo tempore de pace ageretur. Interim epiſcopi, qui nullam de pace mentionem admittebant, effecêre, uti Mathias Olomucii ab iis ordinibus, qui veteri relligionis cultu retento, Georgii imperium detrectabant, rex Boëmiæ & Marchio Moraviæ diceretur. Inde à Sileſiis vocatus, primam regionis urbem Vratislaviam adit, totaq; circa eam ditione in fidem recepta, in Moraviam reverſus, Victorinum, qui eo abſente aliquid molitus erat, in oppidulo Weſſale obſidet, qui loco non ſatis fidens, cùm iterum fugam tentaret, à prætoriana cohorte captus eſt, oppidulum quoque ſine magno negotio à rege occupatum. His rebus ea æſtate geſtis, Mathias abducto ſecum Victorino, in Hungariam rediit. Victorinus Budam miſſus, per integrum biennium, in libera cuſtodia fuit.

Conventus Olomucii.

Mathias rex Boëmiæ ſalutatur.

Victorinus capitur.

Hoc anno Pridiè Nonas Decembris, Imperator Fridericus Viennam rediit, eodem die, quo ante ſeptem annos, cum uxore & filio, ſoluta palatii obſidione, exierat, & maxima cum lætitia ac plauſu exceptus eſt. Sequenti anno, qui ejus ſeculi ſeptuageſimus fuit, Mathias hieme nondum exita, hibernis excedens, Boëmicum bellum, ſatis hactenus fœliciter ſuccedens, proſequi ſtatuit. In itinere cum eſſet, propè Jaurinum illi nuncius adfertur, de Georgii Boëmorum regis obitu. Igitur magis properandum ratus, Iglaviam contendit. Sunt qui ex hoc itinere Viennam divertiſſe eum affirmant, & benignè exceptum, inſidiarum metu, an alio conſilio, incertum, non ſalutato hoſpite abiiſſe. Gliſcebat enim jam inter ipſum & Cæſarem ſimultas, qui ægrè ferebat, ſe inconſulto, Boëmiæ regis titulum illi eſſe tributum, & indignum Moraviæ ſtatum miſerebatur, quem acerbè nimis ab illo vexari dicebat. Quare alienato jam à Mathia animo, legatum ad Caſimirum Poloniæ regem miſerat, Raphaëlem Leſci-

Frid. Viennam ingreditur.

1470.

Georg. rex moritur.

Raphaël Leſcinius.

Lescinium equitem Polonum, sed diu in aula sua versatum. Is graves de Mathia querelas exposuit. Cultum cum multis à Cæsare officiis, & Pontifici commendatum, ex belli Boëmici successu, superbius se gerere, & iniqvam, pro acceptis beneficiis, gratiam reponere, dumque ipse in Italia reipublicæ causa abest, novam in Stiria & Austria seditionem excitasse, Paumkircherum, ac alios rerum turbatores, patrocinio suo fovere, idque agere, uti occupato motibus domesticis Cæsare, regni sui pomœria proferat, & effrænem dominandi libidinem, cum vicinorum injuria expleat. Quibus rebus motum Fridericum, diutius cum eo amicitiam nolle, & ad fœdus Polonicum respicere, quod si affinitate aliqua firmari placuerit, non reprobaturum.

Simultas inter Cæs. & Mathiam.

Casimirus, qui & ipse Boëmiæ regnum, ad filium suum majorem natu Vladislaum trahere nitebatur, hac Cæsaris legatione exhilaratus, suos quoque legatos Viennam mittit, fitque inter ipsos fœdus, quod Polonis quibusdam non satis probabatur, qui ægrè ferebant, Hungarici regni titulum à Friderico usurpari, cujus successionem suis deberi regibus, contendebant. Inter fœderis capita & illud erat: uterque ad alterius regna ditionesque aditum sibi strueret. Fridericus quoque tertiam dotis partem, quæ Elisabethæ Ladislai regis sorori debebatur, certis pensionibus soluturum se policebatur.

Frideric. fœdus cum Polono facit.

Inter hæc Mathias in Moraviam profectus, ex suis in Boemiam misit, qui procerum nonnullorum animos quà precibus & promissis, quà metu belli injecto, in ejus partes adducerent. Erant inter regni competitores præter Mathiam, Fridericus Cæsar, Vladislaus Polonus, & Henricus Georgii defuncti regis filius. Albertus quoque Misnensis Marchio, qui cum quinque equitum millibus uti Boëmis opem ferret, si qua vis fieret, advenerat; suum & ipse negocium agere putabatur. Præter hos nonnulli Ludovicum Bavarum, quidam Galliæ regem, ad redimenda regni portoria, aliaque regis bona, idoneum nominabant, erantque discrepantia inter se procerum ac reliquorum ordinum studia. Qui Hussiticæ factionis erant, Cæsarem juxta ac Mathiam oderant, & externo domesticum præferentes, Henrico studebant, quem Alberti Brandemburgici copiis adjutum iri, spes erat, qui sororem illius matrimonio junctam habebat. Reliqui in Polonum proniores erant, nonnulli Cæsarem, soli ex proceribus Joannes Rosembergicus, Sdenco Sternbergicus & Henricus à Nova domo, Mathiam postulabant.

Competitores regni Boëmici.

Hæc ubi Pragæ aliquandiu summis contentionibus essent agitata, ne

Cuthnæ regni comitia præter mo-

ne quis in urbe, ob frequentiam hominum, seditioni obnoxia, & pleris que suspecta, motus existeret, præter morem pàtrium, comitia creandi regis, Cuthnam sunt translata. Auditi in consilio Mathiæ legati, quorum princeps erat Nicolaus Chiupar, Transylvaniæ præfectus, Boëmiæ regnum ejusque titulum, jam antea regi suo à summo Pontifice & plerisque ordinibus tributum, confirmari petiêre. Hungariæ ac Boëmiæ regna, & antea inter sese juncta fuisse, & nunc quoque cum summa utriusque fœlicitate, conjungi posse. Bellum hactenus pro regni commodis potiùs, quam contra gestum; quod pars ejus malè affecta, sanari aliter non posse visa fuisset, in reliquos nunquam Mathiam arma sumpsisse. Hæc ubi orator diceret, aliaque de vectigalium remissione, regnique commodis adjungere pararet, secundis auribus ad finem usque audiri non potuit, obstrepentibus præcipuis adversæ factionis proceribus, nunquam se hostem suis cervicibus imposituros. Cæsaris quoque legati, etsi vetera cum Boëmorum regibus pacta conventa recenserent, multaq; de ipsius animo, ac egregia Maximiliani indole, promitterent, ab illis tamen, qui hæresi suæ timebant, ipsumque dignitatis pontificiæ vindicem fore putabant, rejecti sunt. Qui Henrico favebant, Victorini fratris adverso casu deterriti, parumque in eo præsidii, adversus competitorum vires fore arbitrati, remissius agebant. Poloni verò omnia promittebant: Casimirum regem, omnia regni nomina soluturum, pontificem ipsis conciliaturum. Polonos gentiles atque cognatos Boëmis, uti ex duobus fratribus oriundos: ita fraternis utrosque animis inter sese meliùs, quàm Boëmos cum Germanis, aut Hungaris coalituros, cum quibus, neq; animorum firma conjunctio, neque linguæ commercia, intercederent. Hæc & alia cum perorassent Poloni, omnium ferè voluntates ad Vladislaum inclinabant. Imprimis verò movebat eos gentis quædam cognatio, ac promissa debitorum persolutio, quæ trecenta aureûm nummûm millia excedere dicebantur. Igitur re in concilio deliberata, ad septimum Calendas Junias Vladislaum Casimiri Poloniæ regis filium, quindecim añorum adolescentem, Boëmiæ regem renunciant, & decreta legatione, in regnum vocant.

[Margin: rem instituta. — Mathias rex. — Cæsar. — 1471. Vladislaus eligitur rex Boëmiæ.]

Dum hæc in Boëmia fiunt, Fridericus Cæsar, & Imperii principes Electores, ac reliqui ordines, Ratisbonæ in comitiis, publicam totius Germaniæ pacem stabiliêre, & missis in omnes ejus partes, edictis, arma deponi, & quascunque controversias æquæ juris disceptationi cognoscendas dijudicandasque committi imperatum. Actum etiam est de Boëmorum electione, quæ an rata haberi deberet disceptatum. Improbabat verò

[Margin: Comitia Ratisbonæ.]

eam pontifex, & ab hæreticis factam, ac irritam fieri debere, per legatum suum in comitiis contendebat. Mathiæ quoque legati, ne ea ab Imperii ordinibus approbaretur, intercedebant; quod ipse prior electus esset, ac pontificis confirmationem haberet, ob egregia in rempublicam Christianam merita, à cujus finibus Turcam toties submovisset. Principes verò plerique Imperatoris Friderici judicium secuti ad Vladislaum proniores erant. Eam rem Friderico succensuit Pontifex, ac in literis postea exprobravit, Mathias verò, bello Austriæ illato, ultus est, uti suo loco dicetur. Inter hæc Mathias, repulsa irritatus, atroci bello Moraviam & vicinos Boëmiæ limites vexabat, cui Vladislaus sese opposuit, qui cum septem equitum & duobus peditum millibus in Boëmiam venerat, jamque ab episcopis quos secum adduxerat, regno initiatus erat. Mathiam verò in Hungariam revocabant, intestini motus, ab Archiepiscopo Strigoniensi, Quinqueecclesiensi Episcopo, & aliis nonnullis excitati, qui ubi Mathiam, quem clàm oderant, in comitiis Boëmicis prӕteritum audivêre, meditatam diu defectionem moliebantur. Horum opera ac studiis sibi adjunctis, Casimirus & illo regno Mathiam exuere aggrediebatur, filium alterum sibi cognominem, Hungaris regem dare in animo habens, sed à fortuna destitutus, nihil efficere potuit. Mathias enim cum exercitu, in Hungariam subito profectus, proceres partim metu, partim promissis sibi reconciliavit, & Casimirus, exhausto sumptibus ærario, filium jam in Hungariam profectum, domum revocare coactus est.

Vladislai electio confirmatur.

Casimirus Poloniae rex Hungariam affectat.

1472. Sequenti anno, qui erat secundus supra septuagesimum, Sixtus Quartus, qui Paulo secundo in pontificatu successerat, Franciscum Picolominæum Senensem Cardinalem, in Austriam legatum, ad Cæsarem misit, id quod se facturum Paulus illius antecessor Romæ receperat. Itaque Cæsar, principum aliquot conventum Neapoli habuit, ubi de arduis quibusdam negociis, ad conservandum rei Christianæ statum, & utilia & necessaria fuerunt agitata, sed quæ propter summorum principum dissensiones, suum habere effectum non potuêre. Missus etiam ad Polonorum regem, Marcus Barbus Venetus Cardinalis, ad pacem eum exhortabatur, qui jam ad Hungariæ quosdam proceres, de induciis apud ipsorum regem impetrandis, scripserat. Summo enim opere pacem inter Christianos reges facere conabatur Sixtus Pontifex, uti conjunctis viribus in Turcam iretur. Vrgebat eandem quoque rem, Vssumcassanus Persarum Tyrannus, qui per id tempus Trapezunte & Sinopoli expugnatis, ac Asia minore omni ferè, armis sub potestatem redacta, Turcam gravi bel-

Sixt. Quartus P. M.

Franc. Picolominæus Cardinalis.

Marcus Barbus Cardin.

Vssumcassanus.

vi bello vexabat, quare Christianos adhortabatur, uti Græciam, militari robore exhaustam, invaderent. Jamque pontificii legati & aliorum quorundam principum intercessu, pax quædam inter Fridericum & Mathiam convenerat, & pulcherrima benè gerendæ rei occasio sese ostentabat, si tàm facilè Mathias cum Polono pacificare voluisset. Angebat ingentis spiritus virum, prærepta præter spem à Polonis Boëmia, & ab iisdem concitata procerum in Hungariæ regno seditio, & res bello fœliciter gestæ, animum addebant. Præterea quod neque à Turca bellum timeret, & cum Cæsare pacem haberet, Casimiri inopiam, divitiis ipse ac præda affluens, contemnebat, & res suas in Boëmia superiores fore, certam in spem adducebatur. Nam oppidula aliquot ac arces à Victorino dimissionis ac libertatis precium, in eo regno acceperat. Igitur vix aliquot mensium inducias abs se impetrari passus est, cumque Casimirus conditiones pacis proponeret, non satis ipsi gratas, non opus sibi esse ea pace respondit, venturum se brevi, & calvo reliquos crines evulsurum. Ita omnis tum pacis tractatio frustra fuit. Sequenti anno Cardinalis obtinuit, uti Hungariæ Poloniæque ac Boëmiæ regnorum proceres, Nyssam Silesiæ urbem convenirent, utque melius omnia procederent, idem inducias pontificia authoritate prorogavit. Non multò pôst Oppaviæ alter conventus est habitus, & regum controversia, ad Caroli Burgundionum ac Belgarum reguli; aut Ludovici Gallorum regis arbitrium rejecta.

Pax Cæsari cum Mathia.

1473.

Inter hæc Fridericus Cæsar, cum Maximiliano filio Augustam Vindelicorum profectus, fidei Sacramentum ab ejus urbis civibus exegit, magnisque & ipse & filius ejus muneribus affecti sunt. Indixerat illic comitia Cæsar, & Polonorum ac Boëmorem legationem, de fœdere & Vladislai confirmatione ad se missam, eò venire jusserat, sed ad alia vocatus, comitia eo anno obire non potuit. Erant enim in Vbiis, & reliqua Imperii ditione ad Rhenum, negocia, quæ ipsius præsentiam flagitabant. Igitur ad ea loca profectus, ad quartum Calendas Octobres, magno principum comitatu, Trevirorum Augustam venit. Aderat & Carolus Burgundus, qui uti cum Friderico congrederetur, diu summis votis exoptaverat. In eo congressu, Carolus Maximiliano filiam suam Mariam despondit, cùm nuptias illas primo quoque tempore celebrari Cæsar vellet, Carolus nimis ambitiosè prius Burgundiæ se regem, quod regnum ea olim fuerat, & Imperii legatum ac vicarium quem vocant, creari postulabat. Id si fieret, omnia se ab aliis Imperio erepta, armis recuperaturum. Hæ ipsius petitiones Friderico improbæ videbantur, & ad

Augustani Cæsari jurant.

Frider. Cæs. in Treviros proficiscitur.

Friderici & Caroli Burgundi congressus.

ad quas non nisi de communi principum electorum, & omnium ordinum consilio responderi deberet. Post longam disceptationem, Carolus Cæsarem Nonis Octobribus ad prandium vocavit, eo luxu iisque divitiis instructum, uti passim illud per totam Germaniam & Galliam omnium ore fuerit celebratum. Deinde Geldriæ ducatu, aliisque ditionibus suis Imperio obnoxiis, fidem Cæsari de more dedit. Offendebat verò Cæsarem, Caroli in congressu fastus, & affectatus in omnibus rebus splendor, qvo continentiam suam & frugalem modestiam superari, atqve adeò in contemptum adduci videbat.

Caroli fastus & magnificentia.

Cùm igitur Carolus nihil minus, quàm repulsam se illarum rerum quas petierat passurum cogitaret, sceptrumque & coronam ac cætera dignitatis regiæ insignia fieri, subsellia in templo & solium, quæque ad coronandi & inungendi ritum faciunt, parari jussisset; Cæsar neque ex re Imperii, neque ex sua dignitate esse videns, uti compotem voti ipsum faceret, non dato ei responso, in Vbios abiit, & Coloniam Agrippinam ingressus, magno cum honore exceptus est. Ingens per id tempus dissidium, Canonicorum collegio, cum ipsorum antistite, Ruperto Bavaro erat. Civitas ipsa & senatus cum Canonicis sentiebant. Rupertus legitimis suffragiis electus erat, & à Pontifice sacrorum, à Cæsare cæterorum confirmationem habebat, sed oppida quædam nobilibus oppignorata, contra jus & promissa, electionis tempore facta, non persolutis nominibus, recipere satagebat, & superiore anno Canonicorum vina, & reddituum plerosque fructus, in suas arces inferri jusserat. Colonienses igitur & Canonici, icto cum oppidis fœdere, Hermannum Hassiæ Landgravium, suis rebus defensorem & gubernatorem præficiunt. Hujus frater Henricus, per eosdem dies, cum exercitu satis valido advenerat, sed cum Fridericum adesse, ad cujus cognitionem ea res spectaret, audivisset, majori cesserat. Rupertus ad Cæsarem vocatus, non venit ipse, sed per legatos respondit, tutorem sibi & advocatum esse Carolum Burgundum, & Canonicos suum quoque habere protectorem, inter quos si decidi controversia amicè posset, id se lubente futurum. Fridericus ad pacem & concordiam Colonienses eorumque præsulem exhortatus, circa medium Januarium, ex Vbiis in Germaniam superiorem abiit, & sub finem Aprilis Augustam rediit. Ibi in Senatu principum Fridericum Palatinum Ludovici Cæci filium, quod ab obitu Ludovici Pii fratris pro tutore filii ipsius Philippi se gerens regalia, quæ vocant, à Cæsare accipere neglexisset, proscripsit. Agebat enim pleraque imperiosius, & Ambergensium senatores duode-

Caroli postulata non probat Cæsar.

Rupertus Bavarus Coloniensis præsul.

Hermannus Hassus.

1474.

Frider c. Palatinus proscriptus.

duodecim, quod in verba ipsius iurare noluissent, capite plecti jusserat. Erat verò bellicosus & insigni victoria potitus tres simul principes Carolum Badensem, Georgium ejus fratrem Mediomatricum antistitem, ac Vdalricum Wirtenbergicum uno die ceperat, & ingenti pecunia multaverat. Aderant polonorum quoque & Boëmorum legati, quibus Cæsar promisit, Vladislai sese electionem confirmaturum. Quod verò de Caroli Burgundi aut Francorum regis arbitrio, in Oppavienſi conventu decretum erat, irritum esse voluit. Non multo pòst Carolus in Vbiis bellum excitavit. De eo antequam dicam, operæ erit quædam hic de eo memorare, non utique à rebus Austriacorum aliena, quibus ab ejus obitu amplissimæ Belgarum provinciæ, unà cum titulo & insignibus domus Burgundiæ, cesserunt.

Insignis ejus victoria.

Carolus Burgundiæ princeps.

Carolus igitur Philippo Bono editus, avum habuit Joannem Burgundiæ ducem, eum, qui pro Sigismundo Hungariæ rege fortiter pugnans, profligato Christianorum exercitu, à Turcis captus fuerat, anno instauratæ salutis, post mille trecentos nonagesimo sexto. Is patrem habuerat Philippum Audacem, quem, postqu m veterum ducum prosapia, in Philippo Ottonis filio defecisset, pater Joannes Gallorum rex Burgundiæ ducem creaverat. Erat Carolus ingenti & heroico spiritu Princeps, sed qui ob nimium augendæ dignitatis ac Imperii proferendi studium, & bellandi effrænem quendam, neque satis consultum ardorem gloriæ cupiditate accensum, justo ferocior esse videbatur. Augebat illi animos, quod in Gallia pridem armis fœliciter usus, Ludovico regi pacem & fœdus propè extorserat, nuper quoque Eburones, capta & propè diruta eorum urbe Leodio, ad obsequium adegerat, & Geldriam suis ditionibus adjecerat. Habebat Carolus florentissimas ea tempestate provincias sed nihil ejus animo satis erat, qui ad majora semper aspirabat, & Alexandri Macedonis, ut ferebatur, fortunam atque audaciam sibi æmulandam proposuerat. Itaque repulsæ, quam apud Treviros haut obscurè passus erat iram & indignationem, in idoneum tempus differendam ratus, ad omnem occasionem intentus vigilabat, uti sub honesto aliquo prætextu, bellum in Germaniam transferret. Neque diu materia defuit. De Ruperti Bavari & Hermanni Hassi contentione supra meminimus. Ab altero illorum utpote Ruperto, Carolus in auxilium vocatus, per eam occasionem, si Vbios subegisset, adverso Rheno per Moguntinensem ditionem, in Alsatiam sibi cæterasque ditiones, à Sigismundo Austriaco oppigno-

Philippus bonus.

Philipp. Audax.

Carolus Alexandr. Magnum æmulari voluit.

pignoratas, patens ac expeditum iter fore, ſperabat, & quæ negata fuerant facilè vel invitis ſe conſecuturum confidebat.

Igitur menſe Julio Trajecti ad Moſam, delectibus militum habitis, cum ingenti exercitum in Vbios profectus, adverſus omnia aliorum auxilia, ſatis & animi & virium allaturus videbatur, & præmiſſo Coloniam caduceatore, Ruperto loci epiſcopo, ablata reſtitui, obſequium præſtari, ſe verò pro epiſcopatus protectore, & (vti vocant) Advocato agnoſci jubebat. Inſignia quoque domus Burgundicæ, locis publicis erecta, viſebantur, qua re offenſi Colonienſes, quique cum iis fœdus habebant, defenſioni ſe parabant. Eſt infra Coloniam ad quatuor milliaria, celebre ac vetus Vbiorum oppidum, Noveſium priſci, vulgò nunc cum Marliano Nuſſiam vocamus, ad ſiniſtram Rheni ripam, quod præfecturæ ſive Advocatiæ nomine, Imperio ſubeſt. Id inter confœderatas civitates præcipuum, ſitu loci, aquarum copia, propugnaculiſque ac incolarum animoſitate ſatis munitum, Carolus arctiſſima obſidione cinxit, permultum ſibi & ad præſentem virium potentiæque exiſtimationem, & ad futuri belli ſucceſſum allaturum ratus, ſi id vel per vim, vel per conditiones, metu extortas, in ſuam poteſtatem redegiſſet. Hermannus verò, quique cum eo intus erant, ad omnem belli fortunam conſtantiſſimi, quæ tolerandæ obſidioni erant, parare, ſe ſuaque tutari, pro aris focisque ſtrenuè rem gerere, interim ex oppido in caſtra excurrere. Burgundus contra obfirmato animo, cœpta urgens, omnes expugnationi machinas admovet, nihilque ad diurnos nocturnosque militum labores reliqui facit, uti loco potiatur. Magna tum animi alacritas & fortitudo in Hermanno fuiſſe prædicatur, qui ſuos uti in fide perſiſterent cohortatus, ac exemplo & ſermone in officio continens, auxilia, & à Deo, & ab hominibus contra hoſtis ſuperbiam, utriſque inviſam, non defutura pollicebatur. Itaque etſi ab omni parte civitas tormentis bellicis quatiebatur, multiſque inſultibus tentabatur, muri etiam, actis occultè cuniculis, ſuffodiebantur, confirmatis tamen animis, cives & præſidiarii non omnem ſolùm oppugnantium vim à mœnibus propulſabant, ſed eruptiones nunc in hoſtium ſtationes, nunc in opera facientes, multis eos incommodis afficiebant. Cumque Colonienſes cæterique foederati, præſidii ſupplemento & rerum vitæ neceſſariarum ſubvectione, ſocios juvarent, & quindecim hominum millibus, infeſſa altera Rheni ripa, ne quid ex Geldria in hoſtium caſtra importaretur, prohiberent; difficilis Carolo reddebatur obſidio. Dum igitur ad Noveſium moram opinione longiorem, ducit, parum

Carolus bellum in Vbios movet.

Noveſium nunc Nüſſia.

Noveſii obſidio.

Nuſſia ab Haſſo acriter defenſa.

rum ei secundæ res in Helvetiorum finibus evenêre, ex hac maximè causa.

Præfecerat ditionibus quibusdam, quas ei Sigismundum oppignorasse diximus, Petrum quendam Hagenbachium, superbia & crudelitate omnibus invisum. Qvi cum subditos, impotenti dominatione, præter jus fasque affligeret, illi Sigismundo supplicant, uti sese injustæ ejus tyrannidi eripiat, cui præter omnem suam culpam objecti essent. Sigismundus justis suorum precibus motus, pecuniæ summam à Carolo acceptam, nummerare paratus, ditiones pignori datas repetebat, & tergiversantibus Caroli præfectis, apud Basileenses deponebat. Interim Hagenbachius, majori indies crudelitate, non subditos tantum, sed vicinos quoque divexabat. Is Brisaci tum erat, oppido ad Rhenum loci situ & operibus munito, ubi principem suum, cum victore exercitu, brevi adfuturum, uti ipse rebatur, expectabant. Cum verò diutius ille abesset, & ex castris ad Novesium non nimis prospera nunciarentur, Helvetii nonnulli, conventu Constantiæ indicto, pacem cum Sigismundo & fœdus denuò faciunt, quibus sese conjungunt Basilea, Argentoratum, Columbaria, Selestadium & aliæ quædam vicinæ civitates, quibus aut odium tyranni, aut metus, vel utrumque simul præstò erat. Pax ea Ludovici Gallorum regis authoritate, conciliante animos, Præposito quodam Monasteriensi Silenio, facta esse dicebatur. Igitur Sigismundus, Hagenbachio jam à Brisacensibus in carcerem conjecto, accepto ab Helvetiis milite, omnes suas ditiones, pecunia non persoluta, recepit, nullo ferè cum negocio, ubique enim non uti dominus, sed ut pater accipiebatur. Brisaci dein, juri dicundo die constituta, Hagenbachius, ab iis quos injuria affecerat accusatus, & convictus, capite pœnas luit. Moti eo facto Burgundi, cum exercitu octo millium Suntgoviam ingressi, agros latè populantur, neque ab imbelli hominum turba vim & injuriam abstinent. Ferretani ad trecentos in proximum Burgundorum agrum excurrentes, malè multantur, vix sexta eorum parte domum reversa. Atque hæc fuerunt tanquam belli ejus præludia, quod Carolo cum gente Helvetica post fuit.

Petrus Hagenbachius.

Helvetiorum fœdus cum Sigism. Archiduce.

P. Hagenbachius decollatus.

Dum hæc ad Novesium & in Helvetiorum vicinia fiunt, Imperator Fridericus, sæpè jam à Coloniensibus vocatus, & ne Carolus pulcherrima ea Imperii parte potiatur, veritus, missis ad Germaniæ principes literis, auxilia contrahit, & ad medium Januarii, in Vbios profectus, Linzium oppidum, quod præsidio Caroli tenebatur, ipse obsidet, Brandemburgicum Marchionem Albertum, cum parte exercitus Rimagum mittit Rimagen-

1475. Cæsar in Vbios ducit. Linzium ad Rhenum Rimagum.

magenses, post octo dierum obsidionem, vitam pacti, sese dediderunt, eorum bona à militibus direpta. Idem & qui Linzii erant, sed tardiùs fecêre, postquam Picardi, præsidio inde abducto, arcem incendio corrupissent. Cæsar inde circa Palmarum ferias Coloniam ingressus est, adplaudente & fausta adprecante populo, & erectis in spem omnium animis.

Juliæ Dux favet Carolo.

Studebat Caroli rebus Juliacensium princeps, & exercitui ejus ex civitatibus suis commeatum suppeditabat. Hunc Cæsar ad se Coloniam venire jubet, qui domi manens, per legatos se excusat, neque principis vicini cognati viribus resisti abs se posse, ejusque amicitiam necessariò colendam esse. Cæsar, nisi præsens adveniret, omnibus illum beneficiis, quæ ad Imperii jura pertinerent, privatum iri interminatur. Hoc nuncio accepto, Coloniam statim venit, & Cæsari conciliatus est. Redierat iisdem diebus Roma, Christiernus Danorum rex. Is cum Joanne Saxoniæ principe, itineris socio, in Caroli castra divertens, ad pacem eum flectere summo studio nitebatur: sed frustrà omnis ejus conatus cessit. Cæsar verò, antequam in bellum prodiret, uti Caroli vires alio averteret, ab Helvetiis petierat, uti bello in Burgundiam moto, Imperii rebus commodarent. Hi non tam Imperii causa, quam quod jacta esse odiorum semina, & bellum in se exsarsurum scirent, in Burgundiam profecti, Ellicurtum oppidum cum arce obsident, cum jam Carolo bellum per literas denunciassent. Hos Rotundi montis Comes, ex Sabaudiæ principibus, (Romontium vocant) qui tum Burgundo militabat, cum valido exercitu de improviso aggressus, opprimere cogitabat, sed ab ipsis in fugam actus, ad mille Octingentos ex suis amisit, nullo ferè illorum incommodo. Ludovicus quoque Gallorum rex, hostili in Carolum animo, ab obsidionis Novesianæ initio, viginti millia militum in hoc bellum se missurum receperat, quamprimùm Cæsar cum exercitu Coloniam venisset, ac Renatum Lotharingiæ ducem, ut Lücemburgicum agrum invaderet instigabat, & ne tum quoque pace bellum transigeretur, modis omnibus impedire conabatur. Missi ad eum erant à Cæsare & principibus legati, qui auxilia ex promisso & pacto mittenda peterent. Sed rex, ostensa eorum spe, clàm interim aut cum Carolo pacem ex commodo suo facere, aut inducias prolatare tentabat, ne Angli sæpè jam ab eo in belli societatem vocati, trajicerent. Nam si Carolus, Omissa Novesii obsidione, cum Eduardo Anglorum rege arma junxisset, magna difficillimi belli moles in Galliam incubuisset. Nunc verò recta suorum consilia aspernatus, pulcherrimam rei gerendæ occasionem amittebat. Ludovicus

Christiern9 Danorum rex.

Helvetii in Burgundiam ducunt.

Ellicurtum.

Lud. Gallorum rex Carolo inimicus.

vicus verò suum & ipse legatum ad Cæsarem mittens Tercelinum, moras excusat, auxilia missurum promittit, jam aliis in locis bellum se Carolo movisse, quare ne pacem cum eo faciat, sed ditiones eas, quæ ad Imperii Germanici jura spectarent, occupet; idem se de Burgundia, Flandriaque & aliis iis facturum, quæ Gallici juris essent. Ludovici legis ad Cæs. legatio.

Cæsar multo prudentior, quam uti à Gallo circumveniretur, hoc ejus Consilium in speciem utile, sed vafrum, neque justitia satis fultum, eleganti hoc apologo eludere satis habuit. Tres olim juvenes, inquit, in caupona probè pasti, cum æs non haberent, hospiti promittunt, ursum sese vicinos agros evastantem, virium suarum fiducia aggressuros, cujus pelle divendita, symbolum persoluturos. Egressi cum obviam haberent ursum, terribili ejus aspectu tantum non exanimati, fugam circumspiciunt, unus ad oppidum cursu redire contendit, alter in proximam arborem ascendit, tertius, sociis aut timidior, aut sanè tardior, in terram provolutus, retento spiritu mortuum se fingit. Vrsus admoto nunc ori & naribus, nunc auribus, rictu, cadaver esse credens abit. Metu deposito cum domum irent, qui in arbore fuerat socium per jocum rogat, quid illi ursus in aurem dixerit. Ille profectò, inquit, belua ista multò nobis sapientior, monere visa est, ne pellem cujusquam feræ venderem imposterum, antequam eam confecissem. Hoc responso legatum Cæsar abs se dimisit. Consentaneum verò est, Fridericum longo rerum usu prudentem, saniora secum consilia tum agitasse, pacemque bello prætulisse, ac posteris suis viam, ad Caroli ditiones acquirendas, sternere maluisse, quam infidam multisque de causis suspectam Galli fidem sequi, & incerto fortunæ eventui omnia committere; præsertim cum Gallus Caroli ditionibus inhiaret quidem, sed militem nullum ad commune periculum mitteret. Cupiebat enim utriusque vires atteri & frangi. De auxiliis verò justam adferre causam, videbatur Anglici belli metum. Eduardus enim cum maximo exercitu adventabat, cujus cum Carolo conjunctio, toti Galliæ formidolosa erat. Apologus de Vrso. Fides Galli suspecta Cæsari. Eduardus Angliæ Rex.

Maji mensis initio, Fridericus cum exercitu Coloniam egressus, Novesium versus duxit, quem sequebantur ex Coloniensibus, mille quingenti, uno omnes vestitu, albo ac rubro, induti. Primis castris Molhemium usque venêre, unde post tridui moram moventes, inter Nielum & Merhemum castra metati sunt. Eò ad castra venit, Heinricus Schwarzemburgicus, Monasteriensium episcopus, cum auxiliis Turingiæ & Saxoniæ civitatum: ad sedecim hominum millia, cum eo fuisse ferunt. Eodem Henricus Schwartzemburgicus Monasteriensis episcop.

dem die advenit Christophorus Marchio Badensis, & postridie Henricus Hassorum princeps, Hermanni frater, cum non contemnendis uterque copiis. Erant apud Cæsarem præter jam dictos, Adolphus Moguntinus, & Joannes Trevirorum Electores, Gvilielmus Aichstetensis, Mathias Spirensis, Reinhardus Vangionum Episcopi, Sigismundus Austriacus, Ludovicus, Albertus, & Fridericus Bavari, Ernestus Saxo, Albertus Brandemburgicus, & Voldemarus Anhaldinus principes. Præter hos aderant quinquaginta comites, inter quos eminebat Eberhardus Wirtembergicus. Ad octoginta hominum millia, in castris censa fuisse, proditum est.

Catalogus Ducum ad Novesium.

Etsi verò Cæsaris copiæ recentes erant, & Burgundi exercitum numero superabant, nihil tamen ille de ferocia sua remittens, & obsidionem continuabat, & prælium committere non detrectabat. Cùm enim Cæsar quam proximè hostem processisset, Carolus (relictis qui obsessæ multitudinis excursiones prohiberent, neque ab iis qui in adversa Rheni ripa erant, commeatum in civitatem subvehi sinerent) reliquos ad pugnam instructos, extra castra emittebat. Primos hastatorum ordines ducebat Joannes Comes Chimajus: nobilium ex ordine equestri dux erat Oliverius Marchianus. Hos sequebantur Renatus Brockhusius, Georgius Mentonius, Joannes Longivallensis, & alii multi insignes viri. Peditum exercitui præerant Guido Himbercurtius comes Meganus, & Wolfardus Verianus. Dum hi ad nonum Calendas Junii in campum progrediuntur, Itali tormentis bellicis in castra Cæsaris emissis, rem gerunt. Ex Cæsarianis verò Monasteriensis cum suis, & qui Colonia advenerant, in hostem provolarunt. Hos fœliciter pugnasse, & occisis nonnullis tormenta aliquot bellica interuortisse quidam asserunt, alii à Burgundis in castra redire coactos narrant, & credibile est, (quod in re tali solet) utrosq; apud suos de re benè gesta gloriatos esse. Monasteriensis verò etsi Carolum cognatione attingebat, infensissimum tamen se illi hostem declarabat, & extra belli necessitatem, privatas habebat odii causas, quod Erico Oldemburgico comiti, quem frater Danorum rex in castris apud Carolum reliquerat, arces quasdam & vicos armis ereptos reddi ille jussisset, atque uti amissa recuperaret, opem laturus esse videbatur.

Joann. Chimajus. Oliverius Marchianus.

Pugna ad Novesium.

Decimo Calend. Junii Carolus eductis iterum copiis, uti hostem ad prœlium eliceret, recedere se simulans, ubi insequi Cæsarianos videt, conversis ordinibus manum conseruit. Pugnantem fortiter & acrius

urgen-

urgentem, Monasteriensis Westphalorum fortissimo equitatu objecto sustinuit, quoad cæteri Germani in aciem prodiêre. Fit atrox pugna, imprimis verò Brandemburgici, cum Longobardis mercede conductis, quos ducebat Campobassæus, acerrimè dimicabant. Nox prœlium diremit, multisque utrinque desideratis, in castra reditum.

Dum hæc in campis fiunt, Novesiani interim excursionem facientes, à Montonii milite repressi sunt. Postero die, cùm jam majores utrinque copiæ, ad prælium eductæ, in procinctu starent, Alexander Forolivienfis Episcopus, Pontificis per Germaniam legatus inter utrosque obequitans, trium dierum inducias pepigit. Dein eodem & aliis quibusdam principibus operam dantibus, Cæsar & Carolus pridiè Calendas Junias in colloquium venerê, quorum uterque à pace alienus non erat. Carolus enim bellum sibi à Gallorum rege parari, à Renato verò ac Helvetiis jam etiam geri, non ignorabat, & fecialem à Lotharingo cum belli denunciatione ad se missum, magnificis vestibus, ac si optata nunciasset, donaverat. Fridericus verò & suapte natura à bello abhorrebat, & Galli societatem, Caroli amicitiæ atque affinitati, postponebat. Itaque pax facta est, & Ruperti controversia, ad Pontificis arbitrium rejecta. Novesium verò Legato permissum est, usque ad causæ decisionem. Inter alias pacis conditiones, quæ occultæ habebantur, scriptores ferè omnes affirmant, Mariam, Caroli filiam unicam, Maximiliano desponsam, cum omnibus provinciis hæreditariis, si nulla alia prole auctus, ipse moreretur. De conjugio illo apud Treviros actum fuisse supra meminimus, & ita plerique annales habent. Sed Maximilianus ipse, in commentariis suis annotatum reliquit, hoc demùm tempore, ad Novesium illam sibi esse desponsam, nec dissimulat favisse sibi & tum & postea quoque fortunam, quod Gallorum rex, uti illam filio suo obtineret, nihil non & auro & ferrô attentârit. In pacis ac foederis conditionibus, exclusi sunt Helvetii, & confœderatæ illis civitates, Sigismundus item & Renatus principes. Hinc orta inter utriusque peditatum, utra pars prior campo excederet, contentione, aliquot cæsi sunt. Colonienses quoque naves aliquot Caroli onerarias abduxerant, quam rem cum Cæsare graviter conquestus, non abiturum sese minabatur, nisi ablata restituantur. Id cum Cæsar fieri jussisset, Carolus in Brabantiam abiit. Fridericus quoque dimisso exercitu, in Bavariam ad nuptias profectus est, quas eò tempore habuit Georgius, Ludovici Divitis filius, cum Hedvige Casimiri Poloni filia. Hujus nuptias sæpè à Mathia petitas, sed à Cæsare impe-

Alex. Foroliviens. Episcop.

Pax Novesiana.

Maria Carolina Maximiliano promissa.

Georg. Bavari nuptiæ cum Hedvige Polona.

impeditas esse invenio, & ab Elisabetha, ad cujus nutum omnia faciebat Casimirus, Mathiam uti genere imparem contemptum, qui ea conditione exclusus, Beatricem postea duxit Ferdinandi Neapolitani filiam, latinæ linguæ gnaram ac eruditam.

Beatrix Mathiæ uxor.

Toto eo tempore quo Fridericus bello Coloniensi occupatus fuerat, varia inter Mathiam, ac Poloniæ, & Boemiæ reges, consilia fuerunt agitata. Quanquam vero ille hostili in utrunque animo esset, cum tamen a Turca bellum immineret, inducias ad triennium cum ipsis fecit, quarum tamen fides non admodum sancte culta est. Mathias enim quietis impatiens, Petro Comorovio, quod Casimirum filium ad se recepisset, septem arces, ad Poloniæ & Silesiæ fines sitas, ademit, & missis in Silesiam copiis, Pelcinam sui juris fecit, neque Moraviam armis infestare desiit. Hinc superiore anno bellum in Silesia ortum, & reges ad Vratislaviam inter sese dimicarunt. Mox vero colloquium inter ipsos constitutum est, & conventu Vratislaviæ habito, cum de pace conveniri non posset, novæ iterum induciæ factæ sunt. Paçem distinebat Elisabethæ reginæ fastus, quæ (ut supra attigi) Mathiæ affinitatem, qua una pax confici posse videbatur, recusabat. Mathias postea expeditionem in Turcas suscepit. Cæsar domum a nuptiis Bavaricis profectus, icto cum Poloniæ ac Boemiæ regibus foedere, in sequentem annum statuit Mathiam bello aggredi. Interim acceptis ab Vladislao quatuor millibus Boëmorum militum, Austriacos quosdam occulte cum Matthia sentientes, ad obsequium redigere conatus est, imprimis vero quendam Garsnicolium (quasi comitem Nicolaum dicas) persequitur, nullaque hyemis asperitate deterritus receptacula ejus demolitus est. Inter hæc Carolus omnes suas vires in Renatum Lotharingiæ principem convertens, Nancejo civitate, ut quidam volunt, vi expugnata, aut, ut alii, deditione occupata, tota eum provincia excedere, & solum vertere cogit, adeo ut Helvetii aliquandiu nescíverint, ubi terrarum lateret. Auxilia Carolo in hoc bellum misêre, Anglorum rex, & Mediolani princeps. Helvetii verò in Sequanis Ponterlinum, Blamontium, & alia quædam loca, & in Allobrogum finibus Paterniacum, Romontium, ac Estaviam vi, Moretum & Ebrodunum deditione cepêre, cum aliis aliquot locis, quæ Sabaudiæ reguli vidua Carolo aperuerat. Circa anni septuagesimi sexti initium, Carolus Helvetios adorsus, Gransejam, sub Jura monte ad lacum, civitatem, primum expugnat, qui arcem præsidio tenebant, acriter sese defendunt, mox vitam incolumem fore persuasi, deditione facta, miserè

Bellum in Silesia.

Pelcina capta.

Comes Nicolaus.

Renatus Lotharingus à Carolo pulsus.

Nancejum captum.

1476.

Gransejam expugnat Carolus.

misere omnes aut suspensi aut submersi periêre. Carolus præsidio civitati & arci imposito, abiens, obvios habuit Helvetios illos, qui suis auxilio missi, serò advenerant. Sublato clamore, conseritur pugna, Burgundi fusi fugatique non multos quidem milites, sed maximas opes & eximiam supellectilem amisêre, cujus precium plerique illorum ignorabant. In ea erant vasa aurea atque argentea, & pretiosæ vestes. Currus item trecenti, commeatuum ingens copia, & tormentorum bellicorum magna vis, in hostium potestatem venêre, qui Granseja oppido cum arce recepta, socios sepulturæ mandarunt.

Burgundi fusi.

Carolus restauratis apud Losanam viribus, & exercitu aucto, Moretum expugnare aggreditur, in quo mille præsidiarii, à Bernatibus collocati, egregiè se defendebant. Quos cum acerrimè, hinc Carolus, illinc Romontius, oppugnarent. Helvetii vires colligunt, & cum ingenti exercitu, oppidum liberaturi, accurrunt. Erant cum iis Basileensium, Argentoratensium, ac reliquarum civitatum auxilia, Sigismundi item equites, quos ducebat Henricus comes Goritiensis, & Renatus Lotharingius, qui auxilio Ludovici regis frustratus, Helvetiorum arma tum sequebatur. Committitur atrox & cruentum prælium, ab ea parte, in qua Carolus ipse curabat. Burgundi suis ipsi tormentis implicati, dissipatis ordinibus, fugere coacti sunt. Ad triginta hominum millia cæsi, aut lacu submersi, dicebantur. Incommode accidit, quod Romontius, ab altera oppidi parte oppugnationi intentus, de sociorum periculo nihil scire potuerit, qui depugnato jam prælio, machinis in moenia explosis, & ipse fuga salutem quæsivit. Castra Helvetii Renato donavêre, qui ab ipsis & cæteris foederatis adjutus, omnem propè ditionem, Carolo in Sequanos profecto, paucis diebus, recuperavit, præter Nanceium, quod tamen tertio obsidionis mense, ditione in suam potestatem rediit.

Carolus Moretum expugnare nititur.

Prælium ad Moretum.

Renatus ditionem recuperat.

Carolus has rerum vices ægerrimè ferens, comparato exercitu, ipsa hieme Lotharingiam ingressus, Nancejum iterû arctissima obsidione cingit. Quo cùm Renatus & ipse cum aliquanta suorum manu accessisset, viribus ac numero impar, retrocedere coactus est, & Burgundi eo loco, quem ille reliquerat consedêre. Eo errore decepti, Germani pedites ducenti quinquaginta, dum in Renati castra tendere sese putant, pro sociis hostes offendêre. Cæsi sunt ad centum octoginta, reliqui beneficio noctis effugêre. Renatus iterum paterna ditione excedens, auxilia à vicinis Helvetiis conquirebat.

Eodem hoc anno ad medium Octobris Turcæ per Bosniam irruentes,

Turcæ Carinthiam vastant.

entes, Carniolam, Carinthiam, & Stiriam depopulati, multas abegerunt prædas, magnamque hominum multitudinem, in barbaricam servitutem nemine resistente, abduxerunt. Hanc cladem, Cæsar, Mathiæ acceptam ferebat, Turcasque vel ab eo in suas ditiones immissos, vel impunè eò usque penetrare permissos ratus, Polonorum ac Boëmorum auxilia, contra eum invocabat.

Fato duce Carolus perit.

Erant in castris Caroli ad Nancejum, qui ommittendam esse obsidionem, & tempus gerendis rebus magis idoneum esse expectandum, suaderent. Ille vero propositi tenax, & præfracto animo turgidus, neminem audiebat, fato ipsum jam in exitium rapiente, quod cujus fortunam mutare decrevit, ejus consilia confundit prius ac corrumpit. Fiunt igitur levia aliquot prælia, oppidanis interdum excurrentibus, donec tandem Renatus, cum Helvetiis aliorumque confœderatorum auxiliis adveniens, rectà ad Caroli castra duxit, quæ cum ab ea parte fossa satis profunda, munita offendisset, monstrato à quatuor Helvetiis domo exulantibus itinere, per rivulum quendam eum castrorum locum invasit, ubi bellicæ machinæ positæ erant. Fit acerrimum prælium, in quo Carolus omnibus copiis exutus, tribus adversis vulneribus acceptis occubuit, non sine insigni proditione Nicolai Campobassæi Neapolitani, qui cum ab initio Lotharingicam expeditionem dissuaderet, colapho ab eo percussus, vindicta in id tempus dilata, cum suis ad hostes transfugit. Incidit Caroli cædes in Nonas Januarii, anni septuagesimi septimi. Corpus ejus tertio die pòst inter cæsos repertum, cùm ob faciem gelu tumefactam non agnosceretur, Joannes Baptista adolescentulus, ex Columniorum familia, qui galeam ejus gestare solebat, id agnovit, cujus testimonio adstipulati sunt, Antonius Caroli frater nothus, & Mathæus Lusitanus, ejusdem medicus. Renatus ejus corpus Nanceji ante D. Georgii aram sepeliri jussit. Neque tamen deerant, qui vivere ipsum adfirmarent. Hunc habuit finem Carolus, qui si pacem bellò prætulisset, & amicos retinere, quam hostes parare, maluisset, inter omnes sui ævi principes, fœlicissimus degere potuisset, nunc dum præ se omnes contemnit, & ab omnibus timeri desiderat, neminem ipse timens, dum bellum amat, bello perit. Vxores habuit tres, Catharinam Caroli Septimi Francorum regis filiam: Elisabetham Borboniam, & Margaritham Eboracensem, Eduardi Anglorum regis sororem: ex secunda unicam suscepit prolem Mariam, ex aliis nullam.

Carolus ad Nancejum cæsus. Nicolaus Campobassus. 1477. Joann. Bapt. Columnius.

Caroli uxores.

Vladislai in

Hoc anno Vladislaus Boëmorum rex, cum octo hominum millibus,

bus, in Austriam ad Cæsarem venit, cui de Polonicis quoque auxiliis spem fecit, & (uti habent Polonorum annales) Boëmiæ insignia ab eo solemni cum pompa accepit, id quod Dubravius non hoc anno, sed statim ab initio suscepti regni, factum asserit. Dissuaserat eam rem Pontifex, quod funestum inde bellum exoriturum provideret. Vladislaus postea, Viennæ regali magnificentia & luxu convivia frequenter exhibens, pecunia deficitur, & Boëmi non expectata ejus missione dilabuntur. Mathias verò collecto validissimo exercitu, rapidi torrentis instar, Austriam irruit, ac primo statim impetu, Trautersdorffium, Petersdorffium & alia quædam oppida capit, ac equitatu dimisso, agros inter Viennam & Neapolim latè depopulatur, nam urbes ipsæ firmo præsidio tenebantur. Viennam tamen, propter nonnullorum in se studia tentans, castra propiùs admovet, quibus de nocte egressus, Claustroneoburgum decimo obsidionis die, cùm tormentorum impetum tolerare non posset, capit, mox in castra reversus, pontem, qui supra Danubium est, occupat, ne quid illâc in urbem inferatur, prohibiturus.

Austriam ingressus.

Mathias Austriam bello invadit.

Vienna obsessa.

Claustroneoburgum captum.

Viennenses ad Fridericum, qui Lincii erat, nuncios mittunt, quo in periculo sint, docent. Mittuntur auxilia, & majora propediem ventura promittuntur. Mathias relicta Vienna in superiorem Austriam ducens, Tulnam & Corneoburgum deditione in potestatem accipit, Cremsium & Steinam, per legatos sollicitat. Interim Cæsar, Polonorum ac Boëmorum auxilia, ex foedere promissa, operitur: quibus fisus, nulla ab Imperii ordinibus postulabat. Eam rem ita quidam interpretabantur, ut dicerent, ex composito inter ipsum ac Hungarum rem geri, uti Austriacorum quorundam superbia & fastus castigaret. Id verò mihi non fit verisimile, sed ex calumnia profectum. Casimirum invenio bellum Borussicum, cui implicitus erat, excusasse, decem aureûm nummûm millia in belli sumptus misisse, quæ Fridericus, vel quod ei succenseret, vel quod pacem jam speraret, accipere noluit. Jamque Viennenses deditionem sese facturos, interminabantur, nisi commeatibus ac novo milite sublevarentur. Beatrix verò, Mathiæ uxor, quæ Posonii erat, per frequentes internuncios ac literas, & maritum regem, uti mitiùs ageret, & Cæsarem cognatum, uti ad æquas pacis conditiones inclinaret, exhortatur. Pontifex item & Veneti pacem summis studiis procurabant, uti conjunctis Christianorum viribus, Turcarum violentiæ obviam iretur, qui per id tempus maris Adriatici littus infestabant, & excursione in Forum Julii facta, ac superatis præter hominum opinionem fluviis, multas

Tulna, Corneoburgum, Cremsium & Staina Mathiæ sededunt.

tas secum prædas, multosque mortales abegerant. Hungari quoque proceres & ipsi ab hoc bello alieni, arma in Turcas convertere malebant.

Pax inter Cæs. ac Mathiam.

Cæsar igitur, Pontificis authoritati obsecuturus, oratores prior ad Mathiam de pace legat. Paci conditiones dictæ, uti Imperator capta abs rege loca reciperet, quamprimùm ipsi centum quinquaginta aureûm nummûm millia numerasset: utque obsidiones omnes ab eo die solverentur. Sunt qui Fridericum juri suo in regno Hungariæ, cujus titulum hactenus usurpaverat, tum renunciasse, & Mathiæ Boëmici regis titulum tribuisse affirmant. Hæc pacis capita Fridericus etsi gravia, & fortassis iniquiora accepisse credendum est, quod alia sibi prævertenda esse cogitaverit. Neque enim inter medios belli domestici tumultus, Maximiliani filii spem atque fortunam sibi negligendam ratus, ad perficiendum ejus cum Maria matrimonium, animum adjecit. Cùm verò ab hoc loco deinceps plura nobis de Maximiliano ejusque rebus verba facienda sint, quàm de quoquam ex ipsius majoribus facta sunt, atque adeò ipsius vita, quæque ipse de se commentaria reliquit huic meo labori causam dederint; operæ precium facturus esse videor, neque lectori ingratum, si antequam ad ejus nuptias & rerum gestarum ordinem accedo, quædam de ejus educatione, indole, studiis, vitæque instituto ac moribus præmisero, quibus alioquin rerum series esset interrumpenda.

Maximiliani indoles ac educatio.

Maximilianum igitur parens Cæsar, in spem propagandæ & exornandæ familiæ, summa cura educandum ratus, quantum per gravissimas occupationes & assiduos domestici belli motus licuit, ipsemet cavit, ne ingenua ejus indoles aut educatorum negligentia, aut malorum consortio corrumperetur, sed optimis studiis sanctissimisque moribus imbutus per omnes virtutum numeros eò proveheretur, uti ad naturæ fortunæque ornamenta, quæ maxima acceperat, de se quoque multò ampliora adferret. Itaque ex illustribus suarum ditionum familiis, spectatissimæ indolis pueros, in ejus convictum adscivit. A puero Maxilianum impeditiori lingua fuisse, sunt qui prodidêre. Præceptorem nactus est Petrum quendam Engelbertum, pium quidem illum, sed qui (ut tunc erant tempora) non satis dextrè ejus ingenium excolebat, id quod ipsum sæpè postea conquestum, & præposteram in docendo rationem accusasse ferunt. Hunc defectum prima ætate commissum, singulari cum industria postea resarcivit. Coluit enim, & summa liberalitate fovit viros doctos,

Maximilianus lingua impeditiori in pueritia. Petrus Engelbertus.

ctos, cum quibus variis de rebus, ubi à rebus suis ocium habere potuit, commentatus, multa, quæ sibi usui fore putabat, didicit. Hinc exterorum oratores Romana potissimum lingua utentes intellexit, & eadem respondens, de magnis sæpè rebus sapienter ac disertè peroravit. Habentur quoque ac proferri possunt, præter ea quæ Germanicè lusit, opuscula quædam Latinè ab ipso scripta dictione simplici ac tersa; ut Commentarius rerum ab ipso gestarum, cujus alicubi meminêre Bilibaldus Pyrckeimerus, & ex ejus relatu Joannes Carion: alter item de quorundam animalium ingenio, ex quo satis constat, arcanas quasdam naturæ causas cognitas illi ac probè perspectas fuisse. Inter doctos sui temporis quos maximè coluit, fuêre: ex historiarum & antiquitatis investigatoribus, Joannes Cuspinianus, summa dignitate ab eo auctus, Joannes Nauclerus, Cunradus Peutingerus, reip. Augustanæ Archigrammathæus, Jacobus Manlius Friburgensis, & Ladislaus Suntheimius, Viennensis Collegii Canonicus: ex Medicis verò & Mathematicis, Georgius Collimitius Tansteterus, Joannes Vogelinus & Joannes Stabius, cujus in Mathesi extant aliquot opuscula non contemnenda. Horum omnium ingenia ac studia monitis suis ac præmiis excitavit Maximilianus, uti pro se quisque adnisi, optimas quasque artes, imprimis verò historiarum cognitionem in Germania etiamnum rigida, & armis quam literis magis addicta, eruerent, veræque eruditionis fontes aperirent. Primus igitur ex Germaniæ principibus illustriorum familiarum genealogias in lucem proferri curavit, qua in re studium ipsius cæteri dehinc æmulati effecêre, uti patria eorum Germania armis olim ac Imperii gloria insignis, linguarum quoq; ac artium studia amplecti, & fœlici ingeniorum proventu florere coeperit. Habebat verò parens ejus Fridericus aulam multis præclaris, virtuteq; ac consilio præstantibus viris instructam, unde rerum laudabilium cùm præcepta, tum exempla sumi, de diversis item orbis partibus, moribus, legibus, ac institutis, deq; recta gubernandi ratione disci multa quotidiè poterant, quibus adolescens & genere suo, & magnarum rerum susceptione, dignus efficeretur. Erat in eo acre ingenium, summa discendi cupiditas, & tenacissima eorum quæ didicerat memoria. Itaque quorumcunque artificum opera videbat, eorum causas & effectum penitus exquirebat, præcipuè verò si qua in communem vitæ usum belli domivè profutura viderentur. Ad militiam autem & grave Martis opus à primis statim annis animum à natura factum habere videbatur, & tractandis armis multa cum dexteritate se exercens, omnes

Maximil. doctos coluit.

Maximil. opuscula.

Maximiliani studium in eruendis historiis.

Maximil. ingenium.

Maximilianus ad militiæ studia pronus.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER NONUS.

Argumentum.

Occiso ab Helvetiis Carolo Burgundico, plures, sub ejus ditionum potiundarum spe, Mariam filiam deposcunt: sed ipsa, Archiducem Maximilianum sibi eligit. Gallus se præteritum non satis concoquens, omnem movet lapidem, quo matrimonium hoc impediat; itaque Burgundiam invadit, ac cæteras provincias ad defectionem sollicitat. Max. in Belgas contendit; nuptias celebrat; civitates in fidem recipit; factiones tollit, & ad recuperandum ea, quæ Gallus à morte Caroli occupaverat, animum adjicit. Committitur atrox pugna ad Quercetum, ubi Max. victor evadens, Gallum ad inducias petendas coëgit, quas tamen non undequaq; sanctè servavit, itaq; ad Guinegatum denuò adortus, majori quàm ante afficitur clade, Max. sibi pleraq; loca rursus vendicante. Eodem tempore bellum inter Cæsarem & Mathiam Vngariæ regem recruduit: sed Episcopi Asculani studio, suspensum fuit. Gallus gravi morbo laborans, nec rebus suis satis fidens, belli ferias cum Max. paciscitur; sed nec illas quidem servavit. Audita enim morte, uxoris Max. rei benè gerendæ occasionem sibi oblatam ratus; Gandavienses in suas partes trahit, & bellum Leodiense excitat. Tandem pax confit, & Margaretha Max. filia Carolo Delphino despondetur. Hinc ad Flandrorum præsertim Gandaviensium contumaciam frangendam, animum convertit, & multas sibi civitates vel vi vel deditione subjicit. Mathias Vngariæ rex in Austriam irruit, & fusis Cæsarianis copiis, Corneoburgum capit.

MORTE Caroli audita, mirum in modum gavisus est Ludovicus Gallorum rex, qui illum dum viveret maximè semper timuerat, suamque potentiam, quantumvis magnam, nulli principum minus quam illi formidabilem esse sciebat. Cùm verò antea sæpius, tùm vel maximè, postquam illum difficili bello cum Lotharingo, ac bellicosa Helvetiorum gente, implicitum videret, de invadendis ipsius ditionibus consilia agitabat. Sæpè enim, quod testatur Philippus Cominæus, regiorum consiliorum inter primos conscius, dixerat; Carolo sublato, si vita superaret ipse, illius se filiam, Carolo filio suo, in matrimonii societatem conjuncturum, aut si ejus ætas immatura nimis videretur, alium aliquem ex Gal- 1477. Ludov. Burgundicas di.

tiones animo invadit.

Galliæ principibus quæsiturum. Post verò ubi profligatum Caroli exercitum audivit, etsi de ipsius vita incertus adhuc rumor erat, (nam in Germaniam fuga elapsus esse dicebatur) nonnullas tamen ejus possessiones, quibusdam ex suis, si mortuus esset, assignabat.

Mox verò simul atque certior advenit nuncius, jam eos nominabat, quibus Hannoniam & Namurcum, viciniores regno suo regiones, dare vellet. Brabantiam autem, Hollandiam & majores alias provincias, quibusdam Germaniæ principibus destinabat armis vindicandas, quos potentia sua juvare, ac proinde obnoxios sibi reddere decreverat, quæ una videbatur, ad omne sibi acquirendas Caroli ditiones, via, cæteris compendiosior. Vnde satis liquet, Ludovicum ea ipsa, quæ ad Novesium ante cum Friderico pacisci voluerat, tunc per alios sibi oportunos perficere, & feræ jam confectæ exuvias detrahere in animo habuisse, nulla puellæ hæredis ratione habita, quæ ex utroque parente sanguinis cognatione ipsum attinebat. Cujus animum uti sibi conciliaret, Oliverium Damum tonsorem suum, ex infima hominum sorte, in vico quodam, propè Gandavum nobilissimam Flandriæ urbem oriundum, ad illam misit, qui privatim illi, quæ jussus erat, exponeret, ac civium Gandavensium animos, ad nova imperia motusque, solicitaret. Sed is, quod aut aliquibus notior esset, aut nihil dignitatis præ se ferret, neque ad puellam intromissus, & à plebe contemptus, ac periculum ab iis veritus, qui nebulonem in aquas præcipitandum dictitabant, Tornacum profugit; quam civitatem Gallis postea equitibus noctu prodidit.

Oliverius Damus tonsor.

Tornacum Gallis proditum.

Missi quoque per eosdem dies Admiralius & Comminæus, ad Artesiæ quasdem civitates ad deditionem solicitandas, Abbatisvillam primum venère, quæ jam ex transactione, Torcium quendam, Galli tribunum militarem, receperat. Atrebatenses inde ab illis tentati, Burgundicæ domui sese, cum tota Artesiæ provincia, addictos esse respondent, neque Salica lege teneri, quò minus, deficiente prole mascula, foeminæ hæredis imperium ferant, Mariam Caroli filiam, principem ac dominam abs se agnosci, qua inconsulta nihil cum rege transigi posse. Huic colloquio interfuère Adolphus Ravensteinius & Philippus Crevecurius Cordi Dominus, qui urbi tum præerat. Alios item legatos rex ad Picardiæ & vicinarum ditionum civitates misit, quo paucis diebus subsecutus ipse Peronam venit, ubi accersitum ad se Crevecurium, multis ac magnificis promissis, in suas perduxit partes. Is ex Bellovacis oriundus, à Carolo inter aurei velleris milites adscitus, magna dignitate & præfecturis auctus,

Lud. rex Peronam venit.

Philippus Cordæus, ad regem deficit.

auctus, summam iis locis authoritatem obtinebat. Hujus fideli opera rex alteram Atrebati partem (est enim bipartita urbs) Hesdinum item & Boloniam (quæ antiquo nomine Gessoriacum dicta est) ac alia quædam loca sui juris brevi fecit, quæ armis subjicere & majoris negocii res & diuturnioris moræ fuisset.

Præter hæc in Sequanis omnia ad Ludovicum inclinabant, cui magnam ejus provinciæ partem Renatus post obitum Caroli à se subactum tradiderat, & ipse satis magnum exercitum ad reliqua loca, quæ adhuc in fide erant armis ad obsequium redigenda miserat. Delectibus agendis præerat Aurantiæ princeps, qui & ipse aliorum exempla secutus, per eos dies ad regem defecerat; rei verò summam administrabat dominus de Crano. Ad Mariam verò complures viri illustres Gandavium convenerant, uti patris jactura mœstam, alloquiis suis reficerent, & de reipublicæ administratione consultarent. In iis primi erant David Burgundus puellæ patruus, Vltrajectinorum in Batavis, & Ludovicus Borbonius Eburonum Antistites, Joannes Cliviæ dux, & Adolphus Ravensteinius fratres, Wolfardus Veriensis, Ludovicus Wittesteinius Hollandiæ, Seelandiæ ac Frisiæ gubernator, Walravius Brederodius, Guido Himbercurtius & Ludovicus Gruthusius. His ac aliis multis præsentibus, Maria Flandriæ principatum suscepit, quæ regio, cùm Gallici juris eo tempore esset, legati ad regem missi sunt Veriensis, Gruthusius, & Guilielmus Hugonetus, qui apud Carolum Magister epistolarum fuerat. His in mandatis datum, uti regem Mariæ principi pacatum ac benevolum redderent, ac principatum Flandriæ, reliquarumque ditionum, quæ Gallorum regno obnoxiæ habebantur confirmari postularent.

Burgundiam invadit Gallus.

David Burgundus. Ludovicus Borbonius.

Gvil. Hugonetus.

Rex per eosdem legatos nunciari Mariæ jussit, velle se, uti ipsum cognatum ac dominum sibi tutoremque agnoscat, & Carolo filio suo nubat: is septem annorum puer tunc erat. Hæc ubi legati ad principem retulissent, illa, ne verbo quidem respondens, satis obfirmato silentio indicabat, neque tutorem sibi, neque sponsum cordi esse. Hugonetus verò, cæteris ex consilio digressis, multis eam monitis, utrumque uti faceret, inducere conabatur, aliter neque ipsius statum, neque reipublicæ incolumitatem conservari posse. Illa molestè hæc ferens, cum Ravesteino conqueritur, qui ad Gandaviensium tribunum rem omnem, uti eam ex principe audierat, detulit. Cives ad arma concurrunt, Hugonetum, quique alii Gallicas partes fovere putabantur, in vincula deposcunt, capitur ipse & Prothonotarius quidam pontificius, ac Joannes

Ludo. Mariam filio suo deposcit.

Hugonetus Gallis favet.

Hugonetus, Himbercurtius ac Mellius capite plexi.

Mellius eques auratus. Himbercurtius urbe elapsus ex suburbano Carthusianorum fratrum collegio retrahitur. De Hugoneto fama erat literas eum Caroli, quibus ad Nanceium subsidia sibi necessaria mitti jusserat, suppressisse, atque id ipsum quæstioni admotum non negasse. Is igitur & cum eo Himbercurtius ac Mellius capite plexi, prothonotarius in vinclis asservatus est, ubi post annos aliquot periisse creditur. Hæc à furente populo reclamante Maria facta sunt. Ludovicus interim cum filii matrimonium non processurum videret, vi & armis agendum ratus, Eduardum Angliæ regem in belli ac prædæ societatem vocavit, quod etsi frustra fuit, alia tamen omnia satis illi prona ac facilia videbantur, neque ad summam foelicitatem quicquam deesse videbatur, quam (ut refert Comminæus) quod negocium non ex æquitate gerebat, & provincias illas, quas amore ac benevolentia sibi conciliare aliquando decreverat, nunc ex fortunæ accessu mutato consilio, vi & armis aggrederetur. Sed Deus, in cujus manu & regum animi, & rerum omnium successus, hæc Ludovici coepta ad optatum finem pervenire vetuit. Cùm enim de nuptiis Mariæ inter proceres quotidiè consultaretur, duo ejus consultationis capita proponebantur, uti adscito Galli filio pax cum ipso ac fœdus fieret, aut alius principi maritus quæreretur, qui remp. collapsam instaurare, ac Gallorum ab ea vim injuriasque prohibere posset.

Cor regis in manu Dei est.

Erat inter procos Tarentinus Princeps Ferdinandi Neapolitani filius. In spem quoque venerat Clivensis de filio suo, quem exteris anteferendum putabat. Sed utroque præterito, cum aliquando coram Principe Borbonius Gallicas nuptias urgere videretur, neque de Maximiliano mentio ulla inferretur, quædam primæ nobilitatis matrona ex Halovinorum familia exurgens: Non puero, inquit, nobis, ô viri principes, sed viro est opus, videtis enim principem jam nubilem eaque ætate, quæ proli gignendæ matura est, quæ una res nobis necessaria, summisque omnium votis expectanda collapsam rempublicam in pristinum statum reducet. Ea mulieris vox non tantum ab aliis omnibus, sed ab ipsa principe ejusque noverca patris vidua secundis auribus excepta est. Iamque de marito aliquo ejusmodi omnium sententiæ exquirebantur. Clivensis filii sui negocium iterum urgebat, sed ille nimis domesticè notus majori parti non probabatur. Maximilianus verò aliis præferebatur, de cujus præclara indole multus erat hominum sermo. Et quanquam Clivensis ac Borbonius cum aliis nonnullis reclamarent, pronior tamen

Halovinæ in consilio sententia.

in il-

in illum erat ipsius puellæ animus, neque ignorabatur, literas ab ea ad illum datas, quibus promissum â patre matrimonium ratum esse debere significaverat, cum literis verò & magni precii adamantem in fidei pignus miserat.

Harum omnium rerum non ignarus Imperator Fridericus, legatos in Belgas mittit, Georgium Badensem Mediomatricum præsulem, Ludovicum Bavariæ Ducem, & Haslerum Prothonotarium, qui Bruxellas usque profecti, subsistere illic jubentur, quod a puella principe Gandavum arcesserentur. Hanc illis moram moliebatur Clivensis, aliquid offensionis inde nasciturum sperans, quo irritati omissa legatione discederent. Sed à puellæ familiaribus, (quarum primæ Caroli vidua, & Halovina, de qua paulò ante meminimus, rem Maximiliani promovebant) nuncii mittebantur, qui legatos benè sperare, & Gandavum pergere juberent, & exequendi negocii modum ac rationem exponerent. Hoc consilium secuti, neque diutius expectandum rati, pergunt, gravissimè eorum adventum ferente Clivensi, & quotquot adhuc cum eo aut pro Gallo sentientes, Austriacam affinitatem impeditam cupiebant. Borbonius paulò ante discesserat offenso animo, quod Gallicum non procederet matrimonium. Dies itaque legatis constituitur, quo ea quæ in mandatis habebant exponerent. Frider. Cæs. legatio in Flandriam.

Interim Maria à suis edocetur, quo pacto erga legatos sese gereret, uti post audita eorum postulata, benevolè exceptos consalutaret, ac de responso cum suis se deliberaturam diceret. Legati ad diem dictum in consilio procerum, cui Maria præsidebat, dicere jussi, Romanorum Imperatoris nomine, principi ac reliquis omnibus salutem apprecati, ab illo sese missos referunt, uti matrimonium filio ipsius Maximiliano jam ante à Carolo principe promissum, & filiæ ejus nuptias confirmari peterent. Quam rem jure se impetraturos minimè dubitare, quod puella ipsa parentis voluntati jam olim adsensa sit, neque mutandi consilii sui causam ullam haberet, quo minus patris promissis suæque fidei satisfaceret, cujus argumenta esse literas, & adamantem ab ipsa missum. Hæc ubi dixisset Georgius, is enim Gallicè noverat, prolatis quæ dixi signis, puellam rogavit, num ea agnosceret? Ibi tum illa sive privatim ita a fœminis instituta, sive rei tam evidentis conscientia, aut alio quopiam affectu mota nullo deliberandi petito spacio, & literas sua manu scriptas, & adamantem se misisse respondit, idque jussu patris fecisse, de cujus voluntate nihil mutare decrevisset, quo minus ab eo promissis fides ser- Legatorum ad Mariam oratio. Mariæ responsum.

varetur. Hanc ejus vocem legati lætis, ut par erat, animis excepêre, multisque gratiarum actionibus sunt prosecuti.

Proceres verò, etsi præter omnium opinionem, maturatum ab ea responsum admirabantur, non tamen intercedere ausi erant, & Clivensis ægerrimè rem ferens, domum abiit: videbat enim omnia sibi adversa evenire, neque aut suam spem confirmandi, aut alterius labefactandæ locum esse reliquum, & puellæ factum passim ab omnibus laudari. Legati, rebus Gandavi, ex animi sententia perfectis, Lovanium proficiscuntur, ubi tum Brabantiæ ordines conventum agebant, in quorum Senatu Georgius, repetitis paulò altiùs initiis, matrimonium à Carolo condictum, & à Maria principe confirmatum, atque ideò per omnes ejus ditiones publicari debere, solidis argumentis demonstrabat, omniaque de egregia Cæsaris in ipsos voluntate, deq; Maximiliani eximia indole, summisque virtutibus bona in spe habere jubebat. Cæsareas dein literas conventui legendas offerebat. Redditæ etiam sunt civitatum quarundam præfectis à Maximiliano literæ, quibus significabat, per inita conjugii foedera propediem se ipsorum principem fore, ac benè de se promittens, eorum animos studebat sibi conciliare. Atque ita legati, munere suo fœliciter defuncti, domum rediêre.

Conventus Lovanii.

Non multò pòst Maria in Brabantiam profecta, ejus quoque provinciæ imperium suscepit, & civitates plerasque invisens, fidei & obsequii sacramentum dicere jussit, veteraque omnibus jura, commoda, & immunitates confirmavit, nonnullis etiam à patre adempta reddidit. Idem per Flandriam paulò antè quoque fecerat, ac tum per alias ditiones fieri curabat. Interim Ludovicus rex, de iis quæ Gandavi cum legatis Friderici acta erant, certior, ira ac indignatione incitatus, cum exercitu Attrebatum accurrit, ac ex ea urbis parte, quam à Cordæo traditam, præsidio tenebat, alteram assiduis tormentorum ictibus verberatam, deditione accepit. Qui Mariæ rebus impensiùs favere credebantur, solum vertere jussi, quidam etiam capitis supplicio affecti sunt. Alia item loca nonnulla per Artesiam, sui juris fecit, & præsidiis communivit. Tornacum etiam ab Oliverio Dama Gallis proditum, vicinis omnibus magnam exhibebat molestiam, qui eodem ferè tempore Adolphum Geldriæ regulum carcere, in quem à Carolo conditus fuerat, liberatum copiis suis præfecêre.

Attrebatum Ludovico deditur.

Is in Tornacensium agrum ducens: dum ad mœnia propiùs subit, ab effusa portis multitudine occisus est, unà cum Joanne Grachio, qui reliquis

Adolph. Geldrius cæsus. Joann. Grachius.

liquis profugientibus, fortiter aliquandiu principem defenderat. Morte Adolphi audita, Geldri à Carolo armis ad obsequium coacti, Mariæ jugum excutiunt, Fridericum Iselsteinium & Gvilielmum Egmondanum viros nobiles capiunt, Fridericum Brunsvicensem ad se vocant, cujus ductu in Buscoducensem agrum progressi, varia fortuna cum Brabantis pugnant, prædas agunt, & amisso Gravio Geldriæ ad Mosam oppido, multos ex agris captivos secum abducunt. Geldri à Maria deficiunt.

Lovanii quoque per idem tempus tumultuatum est, plebem in Senatum concitante lanio quodam Paulo Luencken, qui postea domo profugus, Cruningæ apud Selandos meritas capite pœnas luit. Erant & aliis in civitatibus domestici motus & seditiones, quas Maria per legatos & præfectos componere satagebat, quò omnia sub adventum sponsi pacatiora essent, ad quem jam iter ingressum obviam miserat, Balduinum Lanojum, Turcoingii Dominum, aulæ suæ præfectum. Paul. Luencken. Intestini motus in Brabantiæ civitatibus. Balduinus Lanojus.

Inter hæc Ludovicus rex quæ cœpta erant, si principiis occurratur, aut impediri aut turbari posse sperans: exploratores ac nuncios in Germaniam miserat, qui quid de Maximiliani itinere, nuptiis, rebusque cæteris ageretur diceretur que intelligerent. Cumque ex quodam Henrico Hisbuco Agrippinate, Francofurti conventum Imperii principum ac ordinum à Friderico indictum esse audivisset, Roberto Gaguino, qui regum Franciæ historiam conscripsit, illuc misso, in mandatis dedit, uti non ante, quàm principum quorumdam animos pertentasset oratorem se professus, in conventu memoraret; veterem jam inde à constituto Germanorum Imperio inter Cæsares & Gallorum reges amicitiam & necessitudinem utriusque gentis fuisse, quæ uti in illum usque diem sanctè culta sit, ita nunc quoque Friderico etiam atque etiam esse videndum, ne quid committatur, quo illa violetur, unde non nisi magni motus, & gravissima reipublicæ Christianæ incommoda essent oritura. Mariam Burgundicam cognationis & fiduciæ nomine regi obnoxiam esse, neque Gallico aut more aut instituto ac legibus licere, uti princeps aliqua fœmina injussu regis nubat. Hæc legatio regis sera fuit, cùm enim Gaguinus Argentorati adhuc moram duceret, sub finem Junii mensis, secundo Rheni flumine, Maximilianus Coloniam Agrippinam descendere nunciabatur. Comitia Francofurti. Robertus Gaguinus. Ludov. nuptias Maximil. impedire conatur. Maximil. in Belgas proficiscitur.

In comitatu Maximiliani erant Joannes Badensis, Trevirorum Elector, Albertus Brandemburgicus, Christophorus Badensis, Gvilielmus Juliacensis principes, & ex ordine equestri nobiles quamplurimi, nullis omnes

omnes vestibus induti. Coloniæ dies aliquot quieti & rebus ad iter comparandis dati. Inde pridie Calend. Augusti Aquisgranum, ac in Brabantiam porrò accessit, Lovanii & Bruxellæ quæsitissimis honoribus exceptus est. Octingentos circiter equites comitatui ejus tribuit Cominæus, Gaguinus paulò largior, centum supra mille cum eo Coloniam egressos refert; quem ego numerum in itinere auctum potius quam imminutum crediderim. Maria interim Gandavi justis ac exequiis patri solemni ritu solutis, ea parari jubet, quæ ad excipiendum pro dignitate Maximilianum, ejusque comites requiri putabantur. Cumque jam Teneramunda ipsum adventare nunciatum esset, obviam illi longo ordine processêre Burgundicæ aulæ proceres. Senatus quoque universus & cives ad portam Bavonis obvii, novo principi adventum gratulantur, faustaque & fœlicia omnia apprecantur, & tota civitas mœroris & luctus oblita, in lætitiam effusa, faustis festisque acclamationibus personabat. Maximilianus verò & ipse, postquàm Carolo justa persoluta esse audierat, mutato habitu, Germanos suos adducebat eximiis vestibus & auro cultos, ac proceritate corporum, & equitatu spectabiles. Advenit cum Maximiliano Carolus Croyus Regulus Chymaius, qui ad Nancejum captus, in Germaniam abductus fuerat. In aulam ubi venisset, Mariam sponsam obviam salutavit & amplexus est, quæ manantibus ex gaudio lachrymis, desiderium ejus suum testabatur. Inde ad designatum quisque hospitium divertêre. Ad decimum tertium Calendas Septembris, eo apparatu, quem rerum præsentium status admittebat, fiunt nuptiæ, sacris operante Tornacensi antistite, & præsente inter alios, Legato Pontificis Juliano Cardinale Ostiensi. A sacris ad epulas & choreas itum. Fuêre & ludi equestres, quibus egregiè sese venditasse Germanos aliquot ei studio cum ipso principe insuetos, proditum est.

Comitatus Maximiliani

Germanorum proceritas,

Maximiliani nuptiæ.

Post nuptias, Maximilianus ad negocia publica animum adjecit & cogitare cœpit, quo pacto novum imperium optimè administrans, pace domi parta, & subditorum animis sibi conciliatis, ea recuperaret, quæ post Caroli mortem Gallus occupaverat. Imprimis verò vicina ejus regni loca, & ob hoc ipsum, injuriæ magis oportuna, adire statuit, & octo millium exercitu, ex Germanis & Flandris parato, Insulas primùm, ac inde per Tornacensem agrum Duacum perrexit, mox Valencenas iter flexit. Vbique magnis cum honoribus exceptus, & de more inauguratus, Montes petiit primam Hannoniæ civitatem, ubi totius ejus regionis ordines in ipsius verba juravêre.

Maximilianus à nuptiis ad arma animum adjecit.

Per

Per eos dies Friderici duo Barbansonius & Witemius prosperè pugnarunt, & Gallos aliquot, qui Aureolo duce, licentius per Bellimontensem agrum vagabantur, præda onustos nacti, nonnullis occisis, reliquos in fugam agunt. In ea pugna Witemii virtus enituit, qui inter alia spolia vexillum Aureoli ad principem, Montibus agentem, attulit, in quo, pro signo pictus erat leo, agnum morsu strangulans. Chymaius quoque oppidum suum, cuius titulum usurpabat, Gallorum præsidio teneri indignatus, assumptis nobilibus quibusdam & eorum clientibus ac famulis, ad equites septingentos, noctu per cognita saltuum compendia profectus, nec opinato adventu hostem fefellit, & admotis scalis mœnia conscendens, paucis, qui vigilias negligenter obibant, aut cæsis aut fugatis, in forum usque progreditur, ubi Gallos aliquot resistentes cædit. Sed cum arx à Mannio quodam præfecto defenderetur, neque promissa auxilia in tempore advenirent & Aureolus, qui cum centum equitibus pridie illinc abierat, plures secum adducere diceretur, comes relicto Chymaio oppido, cum suis ad principem rediit. Atque hæc ferè eo anno gesta sunt. Frider. Barbansonius. Frider. Witemius. Chymaium oppidum.

Sequentis anni initio, qui octavus & septuagesimus supra mille quadringentos fuit, Maximilianus Archidux in Selandiam navigavit, ubi cum civitates quasdam & reliquos ordines in fidem recepisset, ineunte vere Hollandiam, veterem Batavorum sedem, adiit, uti eam quoque suo juri vendicaret, turbasque & dissensiones tolleret. Erant enim magnæ per Hollandiam turbæ, & inveterata dissensionum semina, inter Asellorum & Hamatorum factiones. Recepta erant illa factionum nomina, perinde ferè uti Guelforum ac Gibellinorum in Italia, ab eo tempore, quo Margaretha Guilielmi Tertii Batavorum principis filia, Ludovici Bavari Cæsaris uxor, rerum potita, post ejus obitum provincias Alberto filio anteà traditas repetebat, tum enim Aselli filium, Hamati matrem sequebantur. Id factum est circa annum humanæ salutis millesimum trecentesimum quinquagesimum Recruduit verò & erupit iterum ea pestis sub Iacoba principe, paulò antequam Hollandiam Philippus Bonus Burgundici juris fecit, ac tum quoque post Caroli obitum sese exerebat. Asellorum nomen à pisce sumpserunt illi, qui ita se adversam factionem sublaturos jactitabant, uti ille minutos pisciculos absumit, qui quod hamo capitur, ab eo Hamatis nomen fuit. Eodem tempore Joannes Montfortiorum Dominus, Geldrorum opibus fretus, rebellionem moliebatur. Igitur uti omnia pacata redderet, sex septimanas Archidux in Hollandia mansit. Inde Brabantiæ civitates visens, & ab omnibus cum summa honoris 1478. Maximil. in Batavos proficiscitur. Asellorum & Hamatorum factiones. Montfortius rebellionem molitur.

noris ac obsequii significatione exceptus, & inauguratus, Brugas adulto jam vere rediit.

Aurei velleris comitia Brugis.

Dum adhuc in Batavis ageret Archidux, aurei velleris comitia, ad finem Aprilis, instituta erant Brugis, & per Oliverum Marchianum ea curabantur, quæ ad ejus rei actum adhiberi solent. Is ordo, ad annum humanæ redemptionis millesimum quadringentesimum vigesimum nonũ, à Philippo Bono institutus, paucis annis ad summam dignitatem evectus erat: sed tum ob Caroli obitum, supremo defensore, & quasi capite carere videbatur. Mittuntur igitur feciales ac nuncii, qui reges, principes, cæterosque proceres ordinis equites, convocarent. In Galliam qui missi erant, non satis benignè excepti sunt. Nam Ludovicus rex Burgundiæ principatum, à morte Caroli, ad se devolutum esse contendebat, & aurei velleris ordinem à nemine alio, quam à se conferri posse. Cumque equites quosdam in suo regno haberet, neminem eorum Brugas ad comitia proficisci permittebat. Hi erant Joannes Novocastrensis Montis acuti dominus, Philippus Crevecurius, quem Cordæum appellant, Jacobus Lucemburgicus dominus de Rusburg, & Philippus Pottius, qui suis quisque de causis aut potestati regis sese permiserant, aut fidei commiserant, Antonius verò Burgundus Caroli frater nothus, ad Nanceium captus, à rege in libera custodia tenebatur. Cum Maximiliano erant Joannes Lanoius, Adolphus Ravensteinius, Ludovicus Gruithusius Carolus Croyus Chymaii regulus, Engelbertus Nassovius dictus Dives Bredæ Dominus, ac præter hos officiales quos vocant ordinis.

His igitur atque absentium aliquot legatis, ultimo die Aprilis, quo die Ascensio Christi celebrabatur in sacra ejusdem Salvatoris æde, comitia haberi coepta, & Tornacensis episcopus ordinis Cancellarius, luculenta oratione de ejusdem institutione, incrementis, ac dignitate quædam præfatus: ejus tutelam Archiduci commendavit. Ad ea Maximilianus, per

Jo. Boverius.

Joannem Boverium consilii sui præsidem, respondet, ad Dei opt. max. honorem, orthodoxæ fidei defensionem & equestris dignitatis augmentum, omnia se pro virili præstiturum, quæ à majoribus hactenus & instituta & servata essent. Atque ita Cancellarius, nudatum vagina gladium, à feciali acceptum, Ravensteinio in manus dedit, qui Principi, solemni more, equestrem contulit dignitatem. Inde in sacrarium templi deductus, solitum ordinis habitum induit, mox in medium templi progressus, loco æditiore, uti ab omnibus videretur, postquam in verba jurasset, Lanoius, qui collegas ætate anteibat, catenam cum vellere aureo illius collo

Max. equestri dignitate donatus.

collo circundedit, in hæc verba ipsum allocutus: Quod fœlix faustum faxit Deus, Serenissime Princeps, ob summas virtutes, animique fortitudinem generis tui, ac fortunæ celsitudine dignam, equestris aurei velleris ordo, in suum te collegium assumit, summumque & ordinis & collegii principem ac defensorem creat. Maxim. aurei velleris ordinem suscipit.

Hoc ritu peracto Maximilianus Joanni Boverio, quem dixi, militarem dignitatem contulit. Adlecti eodem die in defunctorum locum, ex Principis & collegii decreto, Petrus Lücemburgicus S. Pauli Comes, Jacobus Romontius ex Sabaudiæ principum gente, Guilielmus Egmondanus, Volfardus Borselius Grandispeati Comes, Jodocus Laleinius, Jacobus Lücemburgicus dominus de Fiennes, Philippus Burgundus Dominus Beürensis, & Bartholomæus Liechtenstainus. Dum hæc Brugis fiunt, Ludovicus rex Condetum oppidum, ad dextram Scaldis ripam non sine suorum clade obsessum, deditione accepit, Bossutam item ac Trelonam arces, cum vicinis aliquot locis, suæ potestatis fecit. Maximilianus ad hanc famam, Montes Hannoniæ cum suis accurrit, militem comparat, arma expediri jubet, uti Gallorum conatibus obviam eat. Primum omnium Romontium & Philippum Ravensteinium, cum quatuor Germanorum millibus, præmittit, qui Bossutam arcem, crebris tormentorum ictibus pulsant, murosque & propugnacula deiiciunt. Dominus sancti Marcelli, qui in ea cum præsidio erat, cum regem & exercitum longiùs abesse sciret, quam ut auxilio venire possint, neque ad resistendum satis virium haberet, vitam & salutem pactus, deditionem fecit, & cum suis Montes in custodiam missus est. Qui Trelonæ erant, ejus exemplum secuti sunt. Condetum. Bossuta arx. Trelona arx

Post hæc belli quasi præludia, Archidux ipse Crispinifanum usque movet, Condeto copias admovere cogitans. Præfectus ejus loci Mojus, etsi præsidium satis firmum haberet, viribus tamen diffisus, Jacobum filium ad regem mittit, qui Attrebati tum erat, uti eum de rerum statu edoceat, & auxilia patri imperari petat, quæ nisi mittantur, non cum hoste tantùm, sed (si obsidio diuturnior futura sit) cum fame bellum fore. Rex & Jacobi precibus & suorum periculo motus: literas illi dat, quibus significat, pro præsenti rerum copia auxilia hoc tempore mitti non posse, uti exusto oppido, priusquàm propè accedat hostis, præsidium abducat. Mojus perlectis literis, omnes campanas compulsari jubet, procurrentes ad sonum reique novitatem oppidanos, in templum supplicatum ire Deo, ac gratulatum mandat, re benè gesta, & insperata victoria, regi oblata. Persuasi Condetum direptum ac exustum.

ſuaſi illi uti animos in regem promptos oſtenderent, in primarium oppidi templum, certatim ire contendunt, cujus foribus obſeratis obſervatisque, ne quis exire poſſet, Galli optimam illorum ſupellectilem convaſant, ignemque ſex locis immittentes, abeunt, iniquo hoſpitii precio perſoluto. Ita flammis omnia conflagrarunt, templum & quatuordecim domus ab hac clade immunes fuêre.

Hoſpites ingrati.

Archidux poſthæc in agris, Valencenæ propinquis, caſtra metatus eſt. Cumque novi quotidie acceſſus ad ipſum fierent, & cum fortuna animi quoque creſcerent, milites levis armaturæ ad ſeptingentos, Querceтum usque (vulgo Cheſnoy) excurrunt, quod oppidum ſatis munitum, firmo hoſtium præſidio tenebatur. Ad illorum adventum Galli egreſſi, ſtrenue pugnant, & ſi absq; Jacobi Galeoti induſtria fuiſſet, pugna ſuperiores evaſuri videbantur. Is enim ſuperato quodam fluviolo, tormenta quædam campeſtria, oportuno loco poſita, explodens, eminus ipſorum ordines diſſipabat, & ex periculo in metum, ex metu in fugam conjiciebat. Neque tamen effuſe fugiebant, ſed paulatim retrocedentes pugnabant, donec Baugimontium equitem occubuiſſe viderunt. Is erat bellator fortis ac fortunatus, & proinde regi unice charus. Corpus ejus in Galliam deportatum eſt, interaneis Querceti conditis. Erat verò Galeotus Italus Scanterani Dominus, cujus opera & fides ſub Carolo multis præliis ſpectata. Is ex ea quoque pugna laudem reportavit non tenuem.

Quercetum oppidum.

Jacobus Galeotus.

Pugna Quercetana. Baugimontius.

Dum hæc in Hannonia fiunt, interim Brugis Maria nono Calend. Julii filium peperit, qui ſexto poſt die ad D. Donati a Tornacenſi præſule ſacris aquis luſtratus, ex matris voluntate (uti ferebatur) avitum Philippi nomen ſortitus eſt. Fidejuſsêre pro eo Adolphus Ravenſteinius Imperatoris, Petrus Lücemburgus Comes S. Pauli, Eduardi Anglorum regis nomine & Margaretha Caroli vidua. Ingens non Brugis tantum, ſed in aliis quoque civitatibus gaudium, ob natum principem fuit, multique feſti ludi, aliaque publicæ lætitiæ argumenta, celebrata ſunt. Imprimis verò baptiſmi apparatus magnificus, & pompa penè regia fuit. Inter hæc cum Maximilianus ad pontem ſalicis, & rex prope Attrebatum cum exercitu uterque valido eſſent, proceres nonnulli de pace inter ipſos facienda egêre, à qua, poſt adverſam ſuorum pugnam, & amiſſum Baugimontium, non alienus erat regis animus, qui per eosdem dies Archiduci equum dono miſit, pulcherrimis ephippiis & phaleris ornatum.

Philippus Auſtriacus naſcitur.

Maximilianus equo abs rege donatus.

Tandem Chymajus ad ipſum miſſus eſt, cujus fideli opera, induciæ ad quartum Id. Julii in annum pactæ ſunt, quarum fides parum ſanctè ſerva-

servata est. Induciis factis rex antequàm in regnum rediret Cameracenses, à quibus receptus erat, suis Legibus vivere permisit, & Ludovico Marasino, quem illic præfectum habuerat, reponere ea jussit, quæ ex templis ablata in suos usus verterat. Gaguinus dicit regem religione motum hoc fieri jussisse, & quod devincire sibi aliquo beneficio & obnoxios reddere studeret Cameracenses, qui ad Imperii Germanici jus pertinent. Marasinus verò, ob avaritiam, & peculatum malè audiebat, cumque aurea torque magni ponderis ornatus regem adiisset, Briquebecus quidam ex aulicis, honorem se ac reverentiam torqui, uti rei sacræ exhibere simulabat, cumque eam venerabundus attrectare pararet, à rege id facerę prohibitus est, ne scilicet illotis manibus sacra profanaret, satis aperta sacrilegii exprobratione.

Cameracũ. Ludov. Marasini avaritia ac peculatus.

Discessurus Cameraco Ludovicus, vocatos ad se primores urbis, in hæc verba allocutus est: Defensor ego vestræ civitatis & Vicecomes, vestris legibus vos vivere, & à Maximiliani consortio immunes jubeo esse: Imperatoria arma, quæ loco movimus, quando ita lubebit, reponite, & avis illa, quæ animi gratia aliquandiu evagata est, postliminio in pristinum hospitium revertatur, id quod hirundines ineunte vere solent. Paucis diebus pòst Marasinus, relicto in arce Ludovico Salessio, cum octoginta militibus, abiit. Buchinienses item præsidio Gallorum emisso, Flandros recepêre. Gaguinus perfidiæ eos notat, qui præsidiarios occiderint, Cominæus regem ea civitate, Quercetoque & aliis plerisque Hannoniæ locis ultrò cessisse memorat, cum quo convenit Joannes Molinetus, diligens harum rerum enarrator. Cameracenses verò cum timerent, ne Ludovicus majore præsidio arcem aliquando muniret, auxilio Valencena accersito, & Comite Bossutio, qui Buchaniæ præfectus erat, suos quoque adducente, arcem irrito conatu invadere tentârunt, quod cives nonnulli aut cum Gallis sentirent, aut res suas in arce haberent, ac proindè ne caperetur impedirent. Id tamen per colloquia transactum est, uti arx à Jacobo Lücemburgo teneretur, præsidium verò ex utriusque factionis hominibus constaret.

Ludovici in aquilam imperialem jocus.

Joann. Molinetus Historicus.

Hoc anno in Geldria magnos fuisse motus annotatum invenio; erant enim qui Guilielmum Egmundanum rebus imponere conabantur. Contra hos cum non exigua Germanorum & Burgundionum manu missi Rembertus Rechbergicus, Maximiliani Marescalcus, & Jacobus Galeotus, nascentem seditionem oppressêre. Toto eo tempore, quo hæc in Belgis facta sunt, Friderico Cæsari in Austria res satis quietæ fuêre. Mathias enim

In Geldria motus.

Rembertus Rechbergicus.

nim Polonico bello implicitus, Cruciferorum Magistro in Borussia opem ferebat. Turcæ vero Carinthiam ingressi, prædas agebant, quos incolæ concursu facto, abire coegerunt. Sequentis anni initio, Gandavenses nonnulli opifices, in magistratum conspiravêre, & post occultos aliquot cœtus, cùm ea quæ moliebantur, nec à paucis geri, nec à multis tegi possent, ad apertam vim erupêre. In animo habebant, prætorem & reliquos, qui in aliquo magistratu erant, trucidare, ex suis in eorum locum sufficere, templa & plerasque divitum domos spoliare, viduas benè nummatas suis egentibus matrimoniis adjungere. Cùm ad manus ventum esset, minacissimi quique verbis, inertes sese ac ignavos opere exhibuêre, & absque magno negocio victi, pars in exilium acti, nonnulli capite plexi sunt. Conjurationis principes erant, fabrorum, phrygionum, & textorum præfecti, vulgò decanos vocant.

1479. Seditio Gandaviens.

Inter hæc Cameraci, qui ex Burgundica factione in præsidio erant, intromissis clàm civibus quibusdam, regios in vincula conjecêre. Bossutius verò & Habordinus, postridiè cum suis urbem sub diei crepusculo ingressi: concurrentem ad arma multitudinem allocuti, quiescere jussêre, neque enim hostes se, sed amicos adesse, quorum opera nihil imposterum à Gallis timendum esset. Atque ita Bossutius, defendendæ urbi, cum septingentis militibus præfectus est. Per eosdem dies qui Attrebati erant Galli nocte quadam egressi, Duacum civitatem munitissimam astu capere tentavêre, sed detectis insidiis, re infecta discessêre. Non multò post Ludovicus Attrebatenses omnes, quòd fidere iis nollet, in Galliam abduci, ac per Parisios, Rotomagum, Turonumque civitates distribui, atque inde alios in illorum locum submitti jussit. Miserrima erat migrantium Attrebatensium conditio, qui patrios lares, quæque agi ferri non poterant, post se relinquere, & ad gentem inimicam se conferre cogebantur. Qui verò in eorum bona venêre, mercatores plerique, civitatem illam Liberam, indigitârunt.

Galli Cameraco exacti.

Attrebatenses in Gallias traducti.

Post induciarum exitum, Maximilianus ad Audomari fanum collecto ex Germanis Flandris reliquisque Belgis ac Anglis exercitu, ad viginti septem hominum millia, Terovannam Morinorum urbem ducit, ex qua excursiones assiduæ in vicinos agros fiebant. Erat in urbe cum quadringentis equitibus, & mille quingentis sagittariis, Baro Santandræanus, vir bello clarus. Cumque Archidux castris positis, ea quæ & obsidendis & expugnandis oppidis idonea sunt pararet, Galli undique sedibus suis exciti concurrere, uti Morinis opem ferrent, aut si facultas fiat, cum

Terovanna Morinorum.

cum hoste confligerent. His cum imperio præerat Philippus Cordæus, cui aderant ex tota Gallia fortissimi quique & assiduis exercitati bellis. Archidux de eorum adventu certior, Terovanna relicta, obviam hosti movet, ac prælii ineundi avidus, rectà ad ipsum contendere volebat, sed qui cum illo erant hoc dissuadebant, quòd locum scirent hosti opportunum, & accessu difficilem. Interim Salezarius Sanmartini Dominus, cum expedita equitum manu, propiùs hostem excurrens, ex captivis quibusdam cognoscit: Cordæum statuisse ad sextum Idus Augusti pugnæ copiam facere. Igitur Maximilianus, præmisso, ad reficiendum pontem quendam proximum, & exploranda itinera, Mongonali quodam centurione, propiùs hostem castra admovet. Cumq; dies prælio præstitutus advenisset, sub exortum solis, aciem benè instructam, in campum educit. In fronte sexcenti Angli erant, sagittarii omnes, quos ducebat Thomas Auricanus, vir strenuus. His adjuncti erant ejusdem armaturæ Germani ad tria millia. Hos sequebantur tormenta campestria quæ vocant & colubrina. Post tormenta Archiducis vexillum erat, quod undique stipabant Philippus Rauenstainius, Carolus Croyus, Jodocus Laleinius, Philippus Beuerensis, Joannes Lucemburgicus, Balduinus Lanoius, Joannes Gruithusius, & alii multi equites viri fortissimi. Belgarum ordines ducebant Jacobus Romontius, & Engelbertus Nassovius. Romontio aderat Fridericus Albertus Comes à Zollern, Nassovio Anglus quidam cognomento Musca, quorum virtus hoc prælio maximè enituit. Equites octingenti ad utrunque cornu collocati sunt.

Salezarius. Thomas Auricanus. Ordo aciei Maximiliani. Musca.

Contra hos in apertum campum progressus cum suis, Cordæus, hostem invenit, non minus pugnæ cupidum quam erat ipse. Hora post meridiem secunda, pugnari cœptum. Cordæus initio tormentis Maximiliani suos malè accipi videns, diviso bifariam exercitu, circumvenire tentat, cumque equitatu superiorem se sciret, quingentos equites, cum magna sagittariorum manu, dextrorsum circumductos, in sinistrum hostium cornu immittit. Horum impetu equites à suis divulsi, cum impares se esse viderent, fugam iniuêre. Inter eos erant Rauenstainius, Guilielmus Busentonius, & Vitus Baro Wolckenstainius Eques aurei velleris ac alii plures, quos Cordæus ipse & Torcius inutili consilio usque ad Aëriam oppidum persecuti sunt, uti refert Comminæus. Interim saggittarii Galli in Flandros illos inciderunt, quibus præerat Nassovius. Ibi acriter diu pugnatum, ac multis utrinque cadentibus, tandem Galli paulatim se prælio subducentes, in pagum quendam vicinum se recepêre. In altero cor-

Prælium ad Guinegatam. Pugna Guinegatana.

ro cornu, ingens Romontio certamen cum Gallis, æquis propè viribus fuit, & Galli aliquanto superiores fore videbantur, nisi ab equitatu error fuisset commissus. Nam equites quadringenti, qui suis ex acie cedentibus auxilio missi erant, dum circumducuntur, uti hostem ex latere aggrederentur, currus quosdam comeatu & impedimentis onustos, à paucis iisque inermibus custoditos, conspicati, prædæ quam pugnæ avidiores, sociorum juxtà ac hostium obliti, currus diripiunt, calones aliquot lixasque & mulierculas occidunt.

Victoria ex errore parta.

Ea res victoriam Gallis una eripuisse visa est, si enim suis in tempore subsidio accurrissent, pedites equitatu destituti, ægrè ipsorum impetum sustinere potuissent. Nunc verò & tardiùs & pauciores eò profecti, Maximiliano & Romontio spacium dedêre, suis jam laborantibus, auxilia submittendi, & Nassovius à sua parte victor, sociis opem tulit. Santandræanus tamen & Baudecurtius acriter pugnantes, in eam campi partem pervadunt, ubi machinæ hostium erant, ac potiri se iis posse in spem venerant, sed Romontius pudore simul ac ira incitatus, turbatis jam ordinibus accurrens; aciem instauravit, & quamvis ventum aduersum haberet, adeò strenuè rem gessit, uti Galli prælio excedere & fugam capessere coacti sint, castris & commeatu prædæ relictis. Qui ab initio pugnæ equites fugientes persecuti fuerant, de eventu ignari dum tardiùs in castra revertuntur, hostes pro sociis inveniunt. Cum igitur & ipsi ad vicina oppida sese reciperent, nonnullos ex iis qui Gallos longius insecuti ad suos redibant, captos secum abduxêre. Inter hos erant Oliverius Croyus acriter repugnans, Michaël Condæus dominus à Frennes, Antonius Barletius, Polhaimius Germanus cognomento Magnus, & Ligneius, qui strenuè eo die se gesserat. Quinque horas pugnatum est. Occisi ex Gallica nobilitate Puresius, Argentesius, Belvicinus & Torcii legatus, aut ut loqvuntur locum tenens; ex Burgundica Præfectus Brugensis, (Balivum vocant) Antonius Halovinus, Ludovicus Cornetius, & Carolus Salinensis. Romontius quoque coxam hasta vulneratus est.

Nomina captorum.

De occisorum numero mirè variant scriptores. Gaguinus ex Burgundis undecim, ex suis quinque tantum millia concidisse dicens, famam citat testem, fide sua non interposita. In Maximiliani commentariis notatum est, ad tredecim millia cæsos, ac ejus jussu sepultos esse, & inito numero, plures ex Gallis inventos. Atque hæc est pugna illa Guinegatana, à loco sic dicta, cujus fama, etsi Maximilianum apud exteros quoque victorem celebravit, scriptores tamen Gallicarum rerum id negant. Modestis-

Maximiliani victoria.

destissimus inter illos Comminæus: Archiducem fatetur, etsi plures ex suis amiserat, stationem tamen in campo, uti victorem, tenuisse, nec dissimulat regem, apud quem erat, quo tempore adversi prælii nuncius ad ipsum perlatus est, graviter eam rem tulisse, non assuetum antea vinci, aut jacturam aliquam facere, tum verò commotum primò fuisse, quod majorem esse cladem vereretur, mox re melius cognita æquiori animo fuisse, & ad pacem respexisse, si ea ex suo commodo fieri posset. Idem dicit Maximilianum, si Terovanam iterum obsedisset, non difficulter & eam & Attrebatum in potestatem redigere potuisse. Cordæum alii memorant adversæ pugnæ culpam abs se in illos derivasse, qui omisso (uti retulimus) hostium exercitu, præter militarem disciplinam, magno cum flagitio, arma in imbelles converterant, neque à mulierculis & sacerdotibus vim & injuriam abstinuerant.

Numerus occisorum.

Sub initium Octobris, Maximilianus Romontium cum mille equitibus & satis valido peditum Flandrorum ac Brabantorum exercitu, ad Malanojum arcem situ & opere munitissimam misit. Arci præerat Cadetus Remonetius Vasco, qui cum acriter se dies aliquot defendisset, propter assiduos grandium tormentorum ictus, loco diffisus: deditionem fecit, & ad principem missus est, cujus fidei se commiserat, fide non bona, uti quidam referunt. Nam Galli antequam ex arce abirent, magnam vim pulveris bellici sub stramine abdiderant, qui incensus posteà magna clade eos affecit, qui in illa arcis parte prædam scrutabantur. Id jussu Cadeti sive injussu factum, ipse laqueo strangulatus est. Rex eo facto irritatus, quinquaginta ex iis quos captivos habebat, eodem mortis genere affici jussit. Romontius inde ad Lietam arcem ducit, qui in ea erant, deditionem statim fecère. Lilertum posteà oppidulum, defensoribus vacuum, exussit & ad principem reversus est. Is ad Attrebati mœnia propè ducens, cum hostem ad pugnam elici non posse videret, ac instaret hiems, dimisso exercitu, domum rediit.

Malanoïum arx.
Cadetus Remonetius.
Cadetus suspensus.
Lilertum oppidum.

Sequentis anni initio, ad quartam Idus Januarii, Maria Bruxellæ filiam peperit Margaretham. Maximilianus verò in Hollandiam abiit, uti factionum, quas dixi, motus & intestina bella compesceret, ubi quadragesimalis jejunii tempore exacto, in Brabantiam reversus est. Hoc anno bellum inter Cæsarem & Matthiam iterum recruduit, pacem frustra suadente Prospero Asculano pontificis legato, Mariæburgum ab Hungaris obsessum, à Cæsarianis liberatur. In Stiria verò Pætoviam & Racolsburgum Mathias capit, sed quod eo tempore Turcæ Transsylvaniam vastabant,

1480.
Bellum inter Cæsarem & regem Hungariæ recrudescit.

 bant,

bant, inducias cum Cæſare facit. Interim adulto jam vere, Chaumontius regis per Campaniam præfectus, cum valida Gallorum manu, Lücemburgicum agrum ingreſſus, Virodunum oppidum ſuperiori anno à Chymaio captum, vi expugnat, qui in præſidio erant, aut cæſi ac capti ſunt. Chymaius, cui princeps eam provinciam gubernandam dederat, Namurci tum erat, unde ad hunc nuncium advolans, cum a milite imparatus eſſet, de induciis cum Gallo egit, quæ tamen convenire non potuere. Interim Boſſutius, cum Domino de Fay ac aliis nonnullis in auxilium venientes, Titefreſenam & Haſpremam arces expugnant. Cum igitur per eas ditiones eo in ſtatu res eſſent, uti ad confirmandos & in officio retinendos hominum animos, præſentia principis opus eſſe videretur, Maximilianus ſub initium Auguſti cum uxore Namurcum venit, celebrem ad Moſam civitatem, à qua ſubjecta ditio, ſub Comitatus titulo, nomen habet. Sequebatur ipſum, cum quatuor millium peditatu, Dominus Chanterainius, qui ex itinere Dreuum arcem deditione capit. Qui illud tenuerat Theodorus Pullonius gente Leodius, numerata pecunia & præſtito juramento, numquam arma in Archiducem ſumpturum, incolumis una cum ſuis abiit. Ad eundem modum & alia nonnulla loca occupat Chanterainius. Namurco in fidem recepto, ac rebus illic conſtitutis, Maximilianus Lücemburgum profectus eſt. Aderant illi Princeps Aurantius, jam ipſi conciliatus, Engelbertus Naſſovius, Chymajus ipſe ac filius ejus Carolus Croyus, Buſſutius ac alii multi proceres. Ibi ejus provinciæ homines in verba principis jura ere, cui negotio dies quindecim impenſi ſunt: Per eos dies ad Archiducem venit Elector Trevirenſis, ejus cognatus, cum equitibus quadringentis pulcherrimè ornatis, & pro præſente rerum copia benigne exceptus eſt. In ejus comitatu advenerat quoque Comes Virnemburgicus, cui cum principe ſimultas quædam intercedebat, hac potiſſimum ex cauſa: Rodemarcum oppidum cum arce tenebat Comes, oppigneratum ſibi ab ejus domino, cui decem aureûm nummûm millia mutua dederat. Id oppidum quatuor tantum miliaribus à Lücemburgo diſtat. Præſidiarii in eo milites Germani, loci incolis & vicinis graves erant, & ſuæ gentis nonnullos Archiduci merentes, ad defectionem ſolicitare dicebantur. Trevirenſis verò inter alia hanc controverſiam componere nitebatur; & Comes Archiduci loco ceſſurum ſe promittebat, ſi pecuniam is numerare vellet, ſed nihil inter illos convenire potuit, & Trevirenſis re infecta diſceſſit. Non multò pòſt Germani, qui Lücemburgi erant, ob ſtipendia non numerata, tumultuari coepêre, & minæ quæ-

Virodunum.

Namurcum.

Chanterainius.

Lücemburgenſes in Maximiliani verba jurant.

Comes Virnemburgicus.

Rodemarcũ.

quædam ac voces seditiosæ ab illis prolatæ dicebantur, ac ex ipsis nonnulli urbe excedentes, pars ad Treviros, alii Rodemarcũ iter habebant. Hos adorti ex insidiis Aurantii, Chymaii ac Bossutii aliquot milites profligarunt. Qui in urbe manserant Germani, cum ad Rodemarci situm propiùs explorandum princeps exivisset, Chymaii vigiles ac alios aliquot ex Belgis illis, quos Vualones vocant, de nocte aggressi contrucidârunt. His turbis consopitis Chymajus ac reliqui Rodemarcum duxêre, sed quod audirent Gallorum equitatum cum sex millibus Helvetiorum adventare, trium mensium induciis cum Comite factis, Lucemburgum rediêre.

Inter hæc Chantezainius ulteriùs progressus: Bellimontium oppidum vi, arcem deditione cœpit. Maximilianus verò in Hollandiam iterum abiit. Qui cum Hagæ comitis de tollendis factionum intestinis motibus, cum provinciæ ordinibus consultaret, Salezario in mentem venit, Davidem Burgundum, Philippi Boni filium, Vltrajectinum præsulem invisere. Is tum Vicoduri agebat, quod oppidum tribus ab Vltrajecto miliaribus ad Leccam Rheni ostium situm est Batavodurum esse putant, cujus meminit Tacitus. Præsul virum jam fama cognitum, summo cum honore excipit: erat enim David humanitatis ac magnificentiæ studiosissimus. Mox hospitii jure & amicitia contracta, præsul ab illo petiit, uti antequàm ex iis locis abiret, pro rei militaris gloria, qua pollebat, beneficium quoddam in se collocaret, ac in Amersfortiorum agrum incursionem faceret, quos contumaces sibique minùs obsequentes habebat. Salezarius expeditam apud se manum habebat, externorum militum, ex variis gentibus collectorum, quos multis ipse bellis probaverat. Itaque uti & amico gratificaretur, & nomen aliquod per ea loca sibi faceret, non ignarus, eam rem principi quoque suo gratam fore, acceptis ab Episcopo quinquaginta equitibus, viæ ducibus, Amersfortium versus movet. Miles ejus talium operum minimè rudis, agros vastare, pecora abigere, villarum ac prædiorum incendia excitare, & sub ipsa moenia procurrens, oppidanos provocare. Septingenti ex iis prodiêre, quos Salezarius aggressus, facile in fugam conjecit, neque enim militibus per assidua bella exercitatis, resistere diu poterant oppidani, etsi cætera egregii. In fuga periêre quamplurimi quinquaginta capti sunt, pauci in oppidum vivi pervenêre. Hoc facto, Salezarius magnam sibi apud Hollandos famam peperit, quibus quotidianæ ferè rixæ, & velitationes cum Vltrajectinæ ditionis incolis, & mutua odia erant. Jodocus Laleinius Hollandiæ gubernator, commissa belli præludia audiens, & ipse cum suis ad Salezarium accurrit, uti jun-

Bellimontium captum.

Vicodurum.

Salezarius Amersfortianos vexat.

Jodoc. Laleinius gubernator Hollandiæ.

junctis uterque viribus, majus aliquod operæ precium facerent.

Erat haud procul à littore ejus maris, quod inter Hollandiam ac Frisiam sinuosum, ab incolis Australe dicitur, maximus quidam pagus, nomine Emnessa, quem operibus munitum tenebant duo hominum millia, quorum quingenti erant sagittarii peritissimi. His commeatus, arma, aliaque subsidia abunde, & ultra vires animus aderat, jactitabant enim septem annorum obsidionem ferre se posse, nec de auxiliis cuiquam supplicaturos. Hos sibi debellandos Salezarius desumpsit. Qui primi eos oppugnavêre, Germani ferè omnes malè accepti, & cum clade in castra repulsi sunt. Mox Salezarius omnes simul ordines, sub signis instructos, locat, & post explosa in hostium aggerem tormenta, oppugnationi instat, vulneratis integros, fessis recentes submittit, & ad summam diligentiam, quantum vi corporis & animi virtute potest, nihil reliqui facit, donec victoriam, multo suorum sudore & sanguine partam, obtinuit. Propugnatores multi adversis vulneribus cecidêre, capti nonnulli, pars Amersfortium & alia vicina loca effugêre.

Emnessa pagus.

Accidit hæc ejus pagi expugnatio, in ante diem Natalis Christi. Pagus, qui miliarii unius longitudinem habuisse dicitur, flammis devastatus est. Hac victoria elati Salezarius & Laleinius, feriis D. Stephani, in agrum Vltrajecti urbis ducunt, ac ut cives in pugnam eliciant, villas quasdam suburbanas, & pagum Westbræck (quasi paludem occidentalem dicas) incendunt. Vltrajectini hæc ex mœnibus videntes, campana signum dant, ad sex hominum millia promptissimum quemq; cum consule suo, in hostem mittunt. Hi nullo ordine, nulla disciplina, veluti ad incendium restinguendum, accurrentes, intercluso retro itinere, ab hoste, quem contempserant, male multati sunt, & multis amissis, in urbem sese recepêre, quos Salezarius insecutus, in spem venerat, unà cum illis in urbem irruendi, sed quod nox esset, rem tantam periclitari noluit, & cum suis Naerdamum se contulit.

Emnessa expugnata.

Westbræck.

Vltrajectenses cæsi.

1481. Novi anni initio, Salezarius oppidulum quoddam maritimum, (sive id vicus fuit, nomen necdum inveni) obsidere parabat, sed antequam machinas admovere poterat, incolæ loci ædibus incensis aufugêre. Est Hollandis genus quoddam calceamenti, quo hyemali tempore per glaciem decurrendo utuntur. Soleæ ligneæ sunt ferrea quadam linea suppactæ, quibus sub planta pedum alligatis quasi talaribus, levi admodum motu, vel celerrimi equi cursum exæquant, iis tum multos in fuga usos esse proditum est.

Hollandorum calceamenta per glaciem.

Inte-

Interim delectibus in Hollandia extra ordinem habitis, conscripta sunt sex hominum millia, quibus præfecti Laleinius, & Salezarius, aliquot rebellium castella expugnârunt. Mox allato nuncio, Hornæ maritimæ civitatis homines, hostibus aliquot ac rebellibus portam aperuisse, ex mandato principis eò ducunt. Duæ omninò viæ sunt, quibus Horna adiri potest, quarum altera ad occidentem in Hollandiã reliquam: altera in Frisiam spectat. Laleinius igitur Hutino Habarto negocium dat, uti alterum aggerẽ, qui ad mare & in Frisiam tendit, custodiat, ne quis eà exire, neve subsidia quis aut commeatum inferre possit. Ab altera parte Salezarius, portam & propugnaculum recens excitatum, tormentis verberare aggreditur. Oppidani contrà pro viribus acriter se defendunt. Tandem milites, imprimis Hollandi, relicto aggere, aquas ingressi, ac alicubi mentotenus imersi, per fossas oppidi sub mœnia ipsa evadunt, quæ non lapide sed terra & palea lignoque structa, alius alium levantes conscendêre, Salezario omne genus telis propugnatores dejiciente. Ita oppidum expugnatione captum, cæsi quotquot in armis aut cum armis reperti, nonnulli, qui per alterum aggerem fuga elabi tentaverant, ab Habarti milite repulsi, victorum arbitrio sese permisêre. Direptæ civium ædes, ne exurerentur, in causa fuerunt Asellinæ factionis quidam, qui illic captivi tenebantur. Hæc Februario mense acta sunt, coelo id temporis pluvioso, ac ventoso, & hyems eo anno acerrima fuisse proditur, ita uti passim pueri in cunis, ac multi mortales in agris, ac itineribus frigore obriguerint, quam tempestatem secuta est maxima annonæ caritas, iis præcipue in locis, ubi omnia jam ante à militibus consumpta aut corrupta erant.

Horna oppidum.

Hutinus Habartus.

Horna capta.

Hyems sæva.

Maximilianus per idem tempus Leydam, insigne ac vetus Hollandiæ oppidum ingressurus, (id quidam Lugdunum Batavorum esse volunt) obvios habuit cives, qui capita ac pedes nudi: supplices veniam admissorum precantur, verba faciente diserto quodam viro, doctoratus insignibus ornato. Orabant verò inter cætera principem, ne Anglos in civitatem adduceret. Is, ex jure ac merito acturum se, respondens, cum omni suo comitatu portam ingreditur, multis per omnes plateas facibus ac lucernis accensis, & noctem illustrantibus. Rebus compositis, postquam abiisset princeps, capitis supplicium de quibusdam sumptum.

Lugdunum Batavorum.

Supererat ex Hollandiæ civitatibus Dordracum, vetus ac opulenta civitas, quæ, cum Hamatorum factione, principi non satis æqua existens, occulta cum Geldris consilia agitare dicebatur, qui Burgundis infensi, ac Gallorum partes fovebant, & crucem erectam protessera gestabant, contra

Dordracum.

trà ac illi, quorum decussata crux est. Igitur Dordracum capiendi, consilium iniêre, Michaël de Berges, Thomas Auricanus, qui sexcentis Anglis præerat, ac Egmondani filius loripes. Hi, quòd aquis circumflua ac satis munita sit ea civitas, astu rem aggrediendam rati: tres naves saccis fœno plenis onerant, sub quibus armati aliquot milites latitabant, hos reliqui cum classe subsequuntur. Priores, observato maris æstu, ante lucem Dordracum venêre. Cives mercatores advenisse rati, ad littus rari prima luce accedunt, & merces quasdam in speciem adiectas conspicati, gaudio inani afficiuntur. Interim milites è latibulis egressi, portam occupant, eamque contra oppidanos raptim ad arma trepidantes, tenent, donec socii adveniunt. Tum verò omnes simul civitatem invadunt. Consul cives ad arma ciens, & primus in hostem pergens, in Egmondanum incidit, & cruri illato vulnere, pugna excedere coactus est. Reliqui acriter locum tuentur, à quibus Auricanus vulneratur, qui, cum Anglis suis, fortiter & constanter pugnabat. Tandem cives numero militum & viribus impares: abjectis armis, se dedunt. Id illis consultiùs fuit, quàm & se & fortunas suas in ultimum discrimen adducere: Pauci quidam seditionis authores, capite poenas exolvêre, reliqui in gratiam ac fidem recepti. Inventa apud ipsos ferebatur moneta, quæ ab una parte lilia Gallica, ab altera Geldriæ insignia habebat.

Dordracum astu captum.

Dordracenses se dedūt.

Hollandia propè omni pacata, ac cæteris rebus Laleinio gubernatori commissis, Maximilianus Buscum ducis Brabantiæ civitatem, literis & armis nobilem, profectus est, ad aurei velleris comitia, quæ illic solemni ritu habuit, ad tertium Non. Majas. Adleguntur in ordinem, loco eorum qui obierant, Joannes Lignejus, Claudius Tulonius, Petrus Bossutius, Balduinus Molembechius, Gulielmus Baumeus, Arlantiæ Dominus, Joannes de Berges, Martinus Polheimius & Philippus Austrius trium annorum puer. Intererant his comitiis (capitulum vulgò vocant) Friderici Cæsaris legati, qui cum Balduino Lanojo, pacis faciendæ causa in Galliam missi, per eos dies redierant. Paucis diebus Maria princeps eò quoque venit, cum filio suo Philippo, ad quem Ravensteinius aurei velleris torquem detulit. Buscoducenses principibus fidei sacramentum denuò dicunt, qui inde Bruxellam profecti sunt.

Aurei velleris comitia Buscoduci.

Circa hæc tempora, Ludovicus Gallorum rex, diuturno ac difficili morbo implicitus, magna cura ac impensa, divûm simul atque hominum auxilia, anxiè exquirebat, multa in medicos tota Europa conquisitos, multò etiam plura in templa, Deique ac Sanctorum cultum

Lud. rex ægrotus.

rum, erogans. Imprimis verò pacem aut inducias fieri desiderabat, nam & fidissimum quemque maximè suspectum habebat, ne ob morbum contemptus, regno per suos, aut regni administratione, privaretur. Quare non satis compos sui, Plessio castello se inclusit, ubi Comminæo teste, præter famulos domesticos, & quadringentos sagittarios, nullum fere comitatum habebat, nec quemquam ob suspitiones, in urbem admittebat, nec etiam propiùs ad eam regionem accedere permittebat, nisi de quibus optimè sentiret. Familiares quoque & cubicularios suos portentosa quadam morositate subindè mutabat, nemini satis fidens. Cæsaris verò legatos & audivit libenter, & benignè habitos, dimisit. Quibus ad Maximilianum profectis, uti diximus, mense Junio per Flandriam, aliasque provincias, publicatæ fuerunt induciæ, ab ejus mensis exitu, in annum servandæ, quæ res ingentem apud omnes lætitiam, ac futuræ pacis spem peperit. Antequàm verò induciarum tempus adveniret, Cordæus cum Aëriæ civitatis præfecto transegit, uti eam regi tradens, triginta aureûm nummûm millia dono, ac centum equorum præfecturam, acciperet. In reliqua Artesia & vicinis ei locis, satis quieta erant omnia, & Henricus de Berges, Cameracensium præsul, qui politicus simul & Ecclesiasticus est Dominus, civibus suis injunxerat, uti amicè cum utriusque partis hominibus agentes, neutram alteri præferrent. Sed induciæ illæ (tantum abfuit, uti pacem ullam facerent) servatæ non sunt, uti suo loco audietur.

Lud. metus & suspitio.

Induciæ cum Gallo.

Secundo die Septembris, nascitur Maximiliano filius Bruxellæ, & decimo septimo ab Henrico Bergensi, Cameraci episcopo, sacris undis lustratur: spondentibus pro eo Philippo Croyo, Cardinali Cluniacensi, & Aurantii principis uxore. Nomen puero Francisco datum, à Francisco Britanniæ Ducæ, cujus vicem Croyus aderat. Natalem illius Bruxellani magna cum lætitia celebrârunt, quòd principem haberent apud se natum, sed non diuturnum illis hoc gaudium fuit, nam eodem anno infans obiit, feriis S Stephani Prothomartyris. Maria verò ex puerperio confirmata, Hannoniam petens, maximis cum honoribus excepta est. Montibus & Valencenæ, more gentis, theatricis ludis historiæ sacræ fuerunt exhibitæ. Valencenæ cum esset Maria, Gallorum aliquot milites præsidiarii, Quintinifano, Guisaque, ac aliis locis vicinis egressi, Cambresii arcem negligentiùs custoditam, de nocte scalis admotis, occupârunt, & per eam regionem villas aliquot, & agrestium hominum casas exusserunt, ita ut Maria, Brugis abiens, incendia ac fumum eminùs viderit, injucundo fœminæ spectaculo.

Franc. Austriacus nascitur.

Cambresii arx capta.

Inter

Inter hæc annus primus & octogesimus jam exierat, & Maximilianus cum uxore, Brugis eam hyemem egit. Sub cujus finem, Maria cum suis egressa, uti animum venando oblectaret, ex equo prolapsa, lumbos & femur graviter offendit, & dies viginti ex eo casu decumbens, rebus ex ultima voluntate ordinatis, obiit, quinto Calendas Aprilis, magnum marito, cujus amantissima vixerat, & subditis omnibus luctum, ac turbulentum rerum statum relinquens. Erant, qui uterum gestare putabant. Corpus ejus ad D. Deiparæ virginis sepulchro illatum, & magno cum apparatu celebratæ exequiæ. Superstites reliquit filios, Philippum & Margaretham. Per eosdem dies Ludovicus rex, paululùm ex diuturna gravissimi morbi molestia recreatus, nuncium de Mariæ obitu, lætissimo animo accepit, ac apud suos, ex quibus Comminæus hæc literis prodidit, de rei benè gerendæ occasione, sibi multa pollicebatur, dicebatque Maximilianum, amissa uxore, parum authoritatis apud Belgas, minimum verò apud Gandavenses habiturum, qui cæteris civitatibus potentiores, Burgundicæ domui minus ex animo studerent, & novis rebus idonei viderentur. Cumque ii principum liberos apud sese educarent, ac quasi in sua potestate haberent, per Cordæum animos illorum solicitare, ac de matrimonio inter Carolum filium suum (Galli Delphinum, cæteri Hispanos secuti: Principem appellant) & Margaretham contrahendo fundamentum jacere cœpit. Cordæus, cum uno atque altero scriba, notitiam ac familiaritatem habebat, qui ex plebejis orti, aliquem sibi locum paraverant, per hos ad primores urbis viam sibi quærebat. Quamquam verò rex matrimonium illud seriò urgebat, nihilo tamen minus Eduardum Angliæ regem, vana spe lactabat, qui & ipse & conjux ipsius filiam Carolo dare cupiebant.

Mariæ obitus omnibus luctuosus.

Cordæus Gandavienses regi conciliat.

Eodem tempore Leodii, Eburonum civitate, novi motus, novæ belli causæ, exortæ sunt. Ludovico Borbonio urbis præsuli, ac gentis principi quē tàm in Ecclesiastica, quàm civili administratione, dominum agnoscit, strenuè dudum adversabatur Guilielmus Marchianus (vulgò Barba & Arduennæ sylvæ aper cognominatus) qui Ecclesiasticorum quorundam favore, jam eò pervenerat, uti secundum à principe locum faciè tueri, ac de primo cum eo contendere videretur, & erant, qui pecunia eum à rege adjuvari, contra præsulem, Maximiliano addictiorem, non occultis indiciis colligebant. Hunc episcopus ob contumaciam, & quod Sacellanum quendam ipsius Richardum occidisset, solum vertere jusserat.

Guillelmus Marchianus.

Guilielmus vindictæ cupidus, ac alieno auxilio fretus, de Episcopo

à sua

à sua sede deturbando, & filio suo Eberhardo contrà intrudendo cogitat, itaque bello Leodiensibus indicto, militem ex Gallia contrahit, ac in eorum agrum irruit. Borbonius obviam illius conatibus cum paucis exit, plures subsequi jubet. Ille explorato itinere, ex insidiis principem aggreditur, & à suis desertum trucidat. Incidit ea cædes in tertium Calend. Septembris. Cæde perpetrata, Guiliermus à nemine prohibitus, in urbem cum suis pergit, sua manu jacere præsulem jactat, neque à quorundam bonis diripiendis abstinet. Hujus rei indignitate, multorum animi plurimum offendebantur: eratque varius hominum sermo. Galli verò, qui cum Guiliermo erant, impotentiùs sese gerebant, & Brabantos, quibus ob vicinitatem cum Leodiensibus commercia erant, minus commodè accipiebant. Ludovici Borbonii cædes.

Maximilianus per eos dies Lovanii (quod Brabantiæ caput est) conventum ordinum agebat, in quo Philippi filii tutor declaratus est. Eò ad ipsum fama cædis allata est, quam secutæ sunt subditorum querelæ. Ille hanc rem minimè negligendam, suaque interesse ratus, uti amicissimi hominis cædem ultum eat, bellum in Guiliermum decernit. Igitur Philippus Cliviæ dux, qui cum Geldris Maximiliani nomine aliquoties dimicaverat, ante alios omnes, cum sexcentis equitibus ac peditibus mille, advolans, D. Trudonis oppidum deditione capit. Adveniunt non multò pòst Antverpiæ prætor urbanus (Marchionem vocant) cum centum equitibus, & Lovanii Major (est & hoc apud illos magistratui nomen,) cum nongentis peditibus. Denique & Joannes Chalonius, Aurantiæ princeps, cui Borbonii soror nupta erat, & Engelbertus Nassovius, Bredæ Dominus, cum omni ferè Brabantiæ nobilitate adfuère. Hi, Loso castro capto ac direpto, Halsam oppidulum expugnant, mœnia solo æquant. Ad medium Septembris advenit cum suis Romontius. Igitur satis jam viribus suis fisi, multisque rusticis in fidem receptis castra propiùs urbem metantur, & cum Leodiensibus excurrentibus, levia aliquot prælia committunt. Bellum Leodiense. Losum arx. Halsa oppidum.

Inde copiarum pars Tungros aggressa, derivatis aliò aquis, molarum usum intercipiens, ad deditionem compellit, Haulongam arcem & aliquot circùm loca diripit. Guiliermus ne si bellum traheretur, Leodienses abs se deficerent, veritus, delectus per totam urbem agi, & quicunque septendecim annos egressi, sexagesimum vitæ annum necdum attingebant, in armis esse jusserat. Et Theodorus Pullonius, de quo suprà meminimus, ac Galiardus quidam, sedecim hominum millia sub signis educentes, Brabantorum exercitum sibi debellandum proposuère, adeò certi Tungri.

 de vi-

de victoria, uti laqueos secum adferrent, quibus illos suspenderent, qui vivi in eorum potestatem essent venturi. Hæc omnia Cliviensis ex transfuga quodam puero edoctus, Petrum Gaverensem, cum firmo præsidio, in Haulonga arce collocat. Nondum captæ arcis fama ad Leodienses pervenerat, igitur nonnullos ex suis eò mittunt, bono animo socios esse jubent, brevi Guiliermum cum auxiliis venturum. Hi intra teli jactum admissi, unde receptus non erat, malè multati sunt.

Haulonga arx.

Inter hæc, cùm Leodienses, cum sociis Gallorum copiis, adventare propiùs dicerentur, Clivensis, & qui cum illo erant, aciem instruunt. Dein ex more tunc usitato, ex suis quosdam, uti animosiores redderentur, milites creant. Donantur itaque ea dignitate à Clivensi, Cornelius & Michaël Bergesii fratres, Henricus Desinaurius, Hutinus Habartus, Oliverius Femellardus; à Friderico Zollerensi triginta Germani nobiles, & ab aliis item alii aliquot, quos omnes egregia fortitudinis opera edidisse proditum est. Explosâ utrinque tormenta, Maximiliani militem submissiore loco stantem, nullo incommodo, hostes verò magno affecêre. Guiliermus autem ipse & Galiardus, qui Gallos ducebat, strenuè inter primos pugnantes, cæteros ad fortiter agendum accendebant. Neque ab altera parte segniores erant duces, inter quos vulneratur Aurantius. Magnis utrinque animis certatum est, donec occiso Galiardo, & Vacquendonio, cum trecentis equitibus, quos ex Clivia Leodium adduxerat, ad unum desideratis, Guiliermus fugam facere coactus est, diris execrationibus & conviciis exceptus. Periisse dicuntur ex Leodiensibus ad tria millia, pauci admodum ex altera parte.

Frid. Zollerensis.

Prælium cum Leodiensibus.

Guiliermus vincitur.

Post hoc prælium Clivensis, misso in urbem feciali, Leodiensibus bellum denuò, nisi à Guiliermi societate discedant, denunciat. Illi deliberatione habita, Guiliermum ipsum & Gallos abire jubent, pacem veniamq; à Maximiliano petunt, ejus se fidei ac tutelæ committunt, triginta aureûm nummûm millia, annuam pensionem constituunt & de annis aliquot, à Caroli morte elapsis, quibus nihil persolverant, Imperatorem Fridericum, Agrippinensem ac Moguntinensem Electores, arbitros sumunt.

Leodium Maximiliano conciliatum.

Dum hæc in Eburonibus aguntur, interim Ludovici regis & Flandrorum legati, Attrebatum primam Artesiæ urbem, ac vetus Flandriæ Comitum patrimonium, convenêre, & re per multos dies deliberata, utrisquè visum est, pacem optimè fieri posse, si inducta incommodorum ac injuriarum omnium oblivione, Carolo regis filio, Margaretha desponderetur. Inter legatos Belgas primo ferè loco erant Gandavienses, quòd & viri-

Attrebati de pace cum Gallo ineunda agitur.

viribus reliquos præcederent, & sui principis liberos in potestate haberent, hi matrimonium illud pro sua parte urgebant, ex quo, magna suis rebus commoda proventura, sibi persuaserant, jamque paulatim gliscente in Maximilianum simultate, Gallo addictiores erant. Is verò ne quid occultè ab illis geri posset, ex suis quosdam adjunxerat.

Rebus Attrebati ad hunc modum constitutis, legati utriusque partis in Galliam pergunt, ut conditiones paci dictæ, ab ipso rege confirmentur. His videndi sui copiam Ludovicus ægrè admodum fecit: erat enim corpore malè affecto, ac macie extenuato, quam rem, unà cum morbo ipso, modis omnibus tegere ac dissimulare satagebat. Tandem verò intromissis; triginta aureûm scutatorum millia (uti refert Gaguinus) præter vasa argentea affabre facta, dono dedit, & pacis ac matrimonii pacta conventa, jurejurando comprobavit. His peractis, suos & ipse legatos cum Flandris Gandavum mittit, eorum postulata erant, uti Maximilianus quoque juramentum diceret, ac, quo tempore filiam traduci velit, significaret. Itaque die dicta, Archidux Philippo ac Margaretha præsentibus, in æde D Ioannis, conceptis verbis jurat, matrimonium se ratum habere, ac pacis leges, suo ac liberorum nomine, quibus tutor esset, accipere, & ad illorum ætatem rebus maturam, bona fide integreque servaturum. Margaretha Carolo Delphino desponsa.

Exierat inter hæc annus octogesimus secundus, & sequentis initio, post Gallorum discessum, Archidux illustrem admodum legationem ad Carolum Delphinum, generum suum decernit, quæ affinitatem ei & pacem ea ipsa confirmandam, gratularetur, ac sponsam brevi adventuram, significaret. Legatos paucis diebus subsecuta est Margaretha, quam deduxerunt Adolphus Rauensteinius, Philippus Beverensis, Ioannes Ligneius; Wierus Brabantiæ Cancellarius, & alii nonnulli, quibus in itinere se conjunxit S. Bertini Abbas, qui legatus à Delphino redierat. Aderant & Geldriæ principis uxor vidua, aliæque illustres fœminæ. Ab his Betuniam deducta, obvium habuit Petrum Borbonium Bellijoci regulum, cum Anna uxore Ludovici regis filia, & frequenti nobilium utriusque sexus comitatu. Cum his in Galliam profecta, multis ubique plausibus excipitur, accurrente passim populo, ac puellam, pacis quasi sequestram, videre gestiente. Parisiis vero magna cum lætitiæ significatione excepta, Ambasiam accersitur, quò jam Ludovicus principes consangvineos, cæteramque nobilitatem convenire jusserat: Ibi coram omnibus matrimonium à Rege confirmatum, & sponsalia solito ritu celebrata, isque dies publicè festus fuit. 1483. Legati à Maximiliano in Galliam missi. Margaretha Austriaca despondetur Gallo.

Hoc anno in Austria Cæsari res parùm quietæ fuêre. Mathias enim Hungariæ rex retentam diu coronam ac ingenti pecunia redemptam, aliasque veteres offensas nondum ex animo deponens, quoties à Turca quietem habere poterat, arma in Austriam movere non desistebat. Tenebantur adhuc ab eo oppida nonnulla, quæ supra diximus, nondum numerata ea pecunia, quæ ei pro belli sumptibus promissa erat. Illis superiore anno Hamburgum, munitam ad primum in Austriam ex Hungaria ingressum civitatem, adiecerat, & vicinum latè agrum perpopulatus, multa cum præda domum redierat. Hoc verò anno ex hibernis movens, Pontes ad Leitham amnem, longa ac difficili obsidione cinctam, expugnavit, multosq; mortales occidit. Cæsariani in arcem confugêre, quam post mensem tradere coacti sunt, inedia magis quàm armis impulsi. Interim (ut ad Belgas revertar) pace cum Gallis jam firmata, Archidux ad res Vltrajectinas animum adiecit, qui exasperato in Davidem episcopum animo, Hamatos in urbem intromiserant, ipse verò captivus Amersfortii detinebatur, & erant ex nobilitate complures, qui abdicato illo, Engelbertum Cliviæ ducis filium, rebus imponere cogitabant. Igitur Maximilianus ex Flandria Mechliniam elegantissimam Brabantiæ civitatem, in qua Suprema per totum Belgium IuridicundoCuria est, profectus, de seditiosis aliquot novandarum rerum convictis, supplicium capitis sumi jussit.

Mathias cum exercitu in Austriam irruit.

Inde in Batavos perrexit, Gorcomii subsistens, donec copiæ illuc, uti jusserat, convenêre. Mox cum exercitu hostium ingressus, urbem obsidere parat. Aderant principi præter alios Jodocus Laleinius Hollandiæ Gubernator, Salezarius Sanmartini Dominus, Lancelotus Bellimontius, Hutinus Habertus & Frid. Albertus Comes Zollerensis, qui mille quingentis Germanis præerat. In urbe præter nobilitatem, ac cæterorum hominum ingentem multitudinem, erant pedites mille quadringenti, equites centum quinquaginta. Maximilianus ad septem millia habebat. Sub Junii mensis initio, ad suburbium castra posuit, quod ad septentrionem situm, Werdam vocant, fossis tum ac muris cinctam, à quo proximæ urbis portæ nomen est. Ejus suburbii expugnationem aggressus Bellimontius, cum mille peditibus, bis armis repulsus est, tertio multis suorum amissis, superior evasit. Igitur Maximilianus, eo loco positis tormentis, urbem crebris ictibus quatiens, magno afficiebat incommodo. Post explosa tormenta tàm propè sub mœnia subibat miles, uti lapidum jactibus passim certaretur. Equites igitur cum aliquanta peditum manu, uti hostem longiùs submoverent, eruptionem fecêre sed telis impetiti, cum clade re-

Frid. Albert. Zollerens. Vltrajectum obsidet Maximi.

de retrocedere coacti sunt. Capti ex iis octodecim, indicant magnam in urbe annonæ charitatem, maximam vero carnium & salis penuriam esse. Igitur Maximilianus postero die oppugnationem instituit. Mane ejus diei Engelbertus Clivensis, qui episcopatui inhiare dicebatur, Joannes Montfortius, & duo urbis consules, publica fide accepta, in castra venêre, de rei summa cum principe collocuturi. Id vel ignorantes, vel scire dissimulantes, Picardi aliquot & Germani, urbem omni telorum genere oppugnant, qui intus erant acriter se defendunt, ad integram horam oppugnatio tenuit adeò dura, uti in eodem utrique vallo stantes, cominùs aliquandiu intersese pugnaverint, donec multitudine hominum ex reliquis urbis locis in eam partem accurrente, oppugnatores vallo ac mœnibus dejecti fuêre. Occubuit in ea oppugnatione fortissimè inter primos pugnans, Comes Zollerensis, cum optimis aliquot commilitonibus, vir strenuus ac spectata in Archiducem fide. Male habuit Maximilianum ea oppugnatio, & amici Comitis jactura. Engelberto verò & consulum altero apud principem relictis, reliqui duo in urbem rediêre, uti cives pacem jam conceptam approbarent; quod cum non procederet, & illi ad suos redire jussi.

Engelbertus Clivensis Episcopatui Vltrajectensi inhiat.

Comes Zoller cæsus.

Non multò pòst Lalainius cum Salezario & aliis nonnullis ad inspicienda opera obequitans, & ab hostibus procul agnitus (ut credebatur) ex rubra chlamyde quam gestabat, duabus simul glandibus per ventrem & coxendicem vulneratus, ex equo prolapsus, ab Arturo Lalainio, qui proximus lateri comes adhærebat, exceptus in vicinum Salezarii tentorium defertur. Princeps graviter hoc nuncio commotus, accurrit. Ibi Lalainius: Amittis, inquit, hodie, Serenissime Princeps, fidelem ministrum, quo in loco res fortunæque meæ sint nosti; in meliore forent, si minus ex fide egissem. Fratres mei omnes, in principum suorum famulatu, diem obiêre, quos & ego secutus, te oro atque obtestor, uti uxorem meam, atque liberos, tibi habeas commendatos. Quod reliquum est, hortor, uti Joannem Egmundanum, hominem cordatum, Hollandis meis gubernatorem præficias. His dictis, rite expiatus, animam Deo commendavit. Vir fuit Jodocus, pacis ac belli artibus juxtà egregius, ac reipublicæ utilis, multis bellis, sub Carolo & Maximiliano, cum laude interfuit, multas legationes dextrè obivit, multas præfecturas cum dignitate gessit, quarum ultima ita defunctus est, uti Hollandis mœstitiam, & desiderium sui, cum beneficiorum memoria reliquerit. Vltrajectenses pòsteà deditione urbis facta, his ferè conditionibus, pacem & veniam impetravêre: Maximi-

Jod. Lalainius vulneratus. Lalainii mors.

Ejusdem laus.

Vltrajectum deditione captum.

ſtano quadragies mille libras penderent, milites dimitterent, ex Hollandia pulſos ne reciperent, urbem ipſam, ſeque fortunasque ſuas, illius fidei committerent, quoad præſul, qui in eorum poteſtate non erat, libertati reſtitueretur, neque interea urbis mœnia, illius injuſſu, reficerentur.

Maximilianus Vltrajectum ingreditur.

His ita tranſactis, princeps cum tribus peditum millibus, & equitibus octingentis urbem ingreditur. Cùm verò ab altera parte milites urbe exirent, qui Vltrajectinis meruerant, ex Archiducis exercitu nonnulli, orta, ob neſcio quos captivos, cavillatione, abeuntes violare parabant, jamque ad manus veniebatur, ſed princeps, qui incolumitatem illis promiſerat, equo accurrens, ac medium ſeſe interponens, exerto gladio, ſuos à vi cohibuit, qui ægrè id ferentes, celeriter abière, relicto inter hoſtes principe, qui tamen nihil hoſtile in eum fecêre, quòd fidem ab eo & promiſſa ſervari viderent. Reverſi ad ſocios illi absque principe, probris affecti ſunt, deſertoresque & infidi identidem vocitati. Hinc iterum nova inter ipſos pugna, jamque vulneratis & cæſis nonnullis, iterum intercedens Maximilianus; tumultuantes compeſcuit.

Lud. regis mors.

Per eosdem dies, moritur in Gallis, apud Turonas, Ludovicus rex, poſt tentata omne genus remedia. Succeſſit illi Carolus filius, eo nomine Octavus, cui deſponſam eſſe Margaretham Auſtriacam diximus. Paulò poſt Amersfortum civitas, à Maximiliani milite capta eſt, qui per glaciem oculte ad mœnia ſubiens, admotis ſcalis, eam occupavit. Erant in civitate ſatis multi, qui ſi concordes fuiſſent, facile hoſtem profligare potuiſſent, ſed clamore ſublato, omnes qui Epiſcopo ſtudent incolumes fore, major eorum pars aut ad hoſtem tranſiere, aut objectis armis, ejus ſe poteſtati permisêre. Reliqui aut cæſi aut capti, bona militi prædæ fuère. Maximilianus hoc bello confecto, Buſcoducum atque Antverpiam petiit.

Flandri à Maximiliano deſciſcunt.

Dum hæc ad Vltrajectum fiunt, Flandriæ aliquot oppida, Gandavienſium conſiliis & ſuaſu inducta, Maximiliani imperium detrectare incipiunt, cui vitio dabatur, quòd rempublicam malè adminiſtrans, reditus, in Germanos, aliosque exteros profunderet, neque ferendum diutius, illum filii rebus tutorio nomine præeſſe, qui ſuis conſulere, ſeque ipſum regere neſciret. Hæc & alia vulgò in Maximilianum jaciebant, imprimis verò Gandavienſes, tutelam principis ad ſe trahere nitebantur. Ex hac re, atrox odium inter Flandros ac Brabantos exortum, hi enim Archiducem primi omnium, filii tutorem declaraverant, ac in verba ejus jurantes, aliis exemplo præiverant. Ex hac diſſenſione Flandri, cum Antverpienſium nun-

Probra in Maximilianum.

Odium in-

nundinæ instarent, omnib⁹ suis eò ire prohibitis, novas ipsi nundinas Brugis (quæ civitas mercatura olim nobilis ante Antverpiam fuit) indixerant, sed pauci admodum vel ad has, vel ad illas adfuêre. Brabanti, re cum Maximiliano communicata, uti illorum machinationibus obviam irent, Teneramundam vicinum oppidum, astu capere statuerunt. Igitur tres currus armatis hominibus complent, qui vestibus super arma inductis, rusticos, nonnulli etiam monachos, sacrasq; foeminas habitu referrent, ac fugientium ex agris, atq; in tutum sese recipientium, speciem exhiberent. Id eo faciliùs creditum, quod per eos dies Romontius, Flandrorum Præfectus, Brabantiæ fines cum exercitu ingressus, agros circa Bruxellam & Gaesbeckium devastârat. Ad horam nonam eò provecti, qui in primo curru erant, cum iis qui ad portam stabant, populariter collocuti, spacium suis fecère desiliendi, ac portam invadendi, donec Archidux cum octingentis equitibus advolavit. Oppidani ad arma exciti, in aditu cujusdam pontis, acriter primùm repugnantes, mox numero victi, abjectis armis, sese dedidère. Pauci utrinque desiderati, inter quos Hornani Comitis frater, & Fridericus Zollerensis Comes. Teneramunda in fidem recepta, Archidux inde in Hannoniam iter instituit. Insulas aditurus, cum ex hospitiorum designatoribus, quos præmiserat, arcem sibi clausam esse audiret, civitatem ingredi noluit. Valencenæ ac Duaci, veluti in aliis quoque civitatibus, benignè susceptus, & pro filii tutore habitus est. Archidux Cameracum posteà venit ad Calendas Februarias, ubi in ejus hospitio, quod in D. Alberti monasterio habebat, Lancelotus Bellamontius, à Philippi Clivensis satellitibus, miserè trucidatus est. Objecerat illi Clivensis, paulo antè exorto inter ipsos jurgio, quòd cum Guilielmo Marchiano, cujus filiam duxerat, occulta haberet consilia. Ceperat Lancelotus paulo ante & spoliaverat Gandaviensium legatos, qui Carolo regni susceptionem gratulati, ex Galliis revertebantur. Eos frater ipsius nothus, petenti Maximiliano, dimisit. Atham cum venisset, Philippus Clivensis, Carolus Chymaius quique alii ex Hannonicis & Arthesiensibus proceres aderant, consultatione de Flandricis rebus instituta, inter alia proponunt, quod si Aldenarda civitas (ab antiquis Nerviis id nomen esse conjectura est) citra magnum incommodum, aliquo stratagemate, in potestatem redigatur, magnam in ea re momentum fore, & Gandavensium contumaciam frangi ac vires debilitari posse. Placuit consilium principi, & rei expediendæ tempus ac occasio quæri cœpta. Sunt in ea civitate arces duæ, quarum altera Vetus, altera Burgundica indigetatur. Illa

ter Flandros & Brabantos.

Teneramunda astu capitur.

Frid. Zollerens. cæsus.

Aldenarda, 1484.

Domi-

Domini Palmensis est, hæc à Gualtero Requenio, & Petro Mentenoio tenebatur, quorum ille Maximiliani rebus studens, per filium ei indicavit, si de nocte cum suis ad arcem clam accederet, non dubiam esse spem, & arcem & oppidum, in quo multos sciret esse occultos ipsius fautores, occupandi. Princeps, accepto hoc nuncio, tentandam esse fortunam ratus, pridie Nonas Januarii de nocte, cum duobus expeditorum millibus, ex quibus equites quadringenti erant, iter ingressus, paucos quosdam præmittit, qui data acceptaque tessera, (quæ erat simulatæ tussis sonus geminatus) postquam omnia tuta esse explorasſent, in arcem evadunt. Hos cum aliis pedes ipse subsequitur, negocio Clivensi dato, uti cum equitibus stationem ante civitatem tenens, rei eventum expectaret. Superato itinere difficili ac caliginoso, ante diei crepusculum voti compos, admissis in arcem omnibus, tubas repente canere ac tympana jubet. Oppidani somno exciti, arma capere, clamorem tollere, incerti per vicos discurrere, alii aliorum opem implorare, Clivensis ignorantia viarum aberrans, cum à suis clamorem tolli crederet, ab altera parte oppidi ad portam, quæ Tornacum ducit, cum equitibus accurrit, sed errore cognito, territus retrocessit. Prima luce, ex magistratu quidam in arcem missi, quo in loco res sit inquirunt. Responsum est: adesse Principis patrem, filio hæreditatem citra cujusquam injuriam asserturum, quare infortunio caveant, ac debitum principi obsequium, injusto ac proinde calamitoso bello, præferant, sanaque consilia, pro falsis seditiosorum persuasionibus, admittant. Qui in magistratu erant, Archiduci renunciari jubent, videre se Deo ac fortunæ ita placere, uti à sociorum, fœdere discedentes, ejus se fidei ac clementiæ committant, id cùm non gravatim sed lubentes faciant, sperare ac planè confidere, veniam sibi paratam fore. Ita eodem die cives omnes, Maximiliano, legitimo filii tutori, fidem & obsequium jurejurando promisêre, & absque sanguine civitas in potestatem venit. Collocantur in arce aliquot equites, qui in Gandaviensium postea & Cortracensium fines quotidiè excurrentes, magnis utrosque damnis ac incommodis vexavêre.

Hem hem (margin)

Aldenarda in potestatem sine sanguine redacta. (margin)

Posthæc ineunte vere, Ligneius à Principe per literas monitus, Granmontium oppidum (Gerardi montem vocant) de improviso capit. Erant in eo Flandri, & Galli non pauci, qui rapinis & populationibus vicinos diu infestârant, neque à templorum expilationibus temperaverant. Iisdem diebus Teneramundam venit, Antonius Burgundus à Carolo remissus, uti pacem inter partes faceret. Aderant aurei velleris equites non-

Granmontium. (margin)

nonnulli, & Flandricarum civitatum legati, & processura res videbatur, nisi Gandavienses, & qui primi ex illis erant, Guilielmus Rheinius, & Daniel Auredanus, conditionibus quibusdam refutatis, ac adductis aliis, omnem actionem impedivissent, quorum obstinatione offensi Antonius, & post ipsum reliqui, re infecta, abivêre. Flandri posteà prope vicum Caloum, quo mercatoribus ex Hollandia, & Selandia Antverpiam ad nundinas ituris, iter intercluderent, ligneum propugnaculum excitavêre, idque tormentis aliquot bellicis, & centum viginti militum præsidio, munivêre. Antverpiani, horumque vicini ac fœderati Mechlinienses, magno sibi incommodo id fore videntes, ad Maximilianum confugiunt, auxilium petunt, pecuniam in belli sumptus offerunt. Princeps collecta Germanorum ac Helvetiorum manu, cui Antverpiani aliquot voluntarii sese conjunxêre, propugnaculum illud vi expugnatum diruit, propugnatoribus aut cæsis, aut captis. Per eosdem dies Nassovius, cui Suavirus quidam, Helvetios ad mille ducentos adduxerat, Ninovam oppidulum à Flandris cepit. Inter hæc Cordæus, ad Flandrorum petitionem à rege missus, sive (quod potius credendum) uti inter tumultus illos suam quoque rem ageret, Tornacum propiùs adveniens, multa machinabatur, uti in civitatem admitteretur, quam rem summoperè adjuvabant Gandavienses nonnulli, qui obviam ei processerant. Tornacenses verò admittere eum noluêre, literas quasdam excusantes, quibus concessum sibi esse dicebant, uti ab utriusque partis commercio immunes viverent. Itaq; Cortracum se contulit.

Guilielmus Rheinius. Daniel Auredanus.

Flandri propugnaculũ excitant.

Cordæus in Flandriam venit.

Cordæus Tornaco exclusus.

Hoc anno Mathias Austriam iterum ingressus, Corneoburgum obsedit. Cæsar verò, exercitum ex Noricis & Vindelicis conscriptum, eò mittit. Fit pugna, ex qua Germani cedere coacti, in vicina se oppida recepêre. Manent nihilominus in fide Corneoburgienses, etsi in summa commeatuum inopia, equis felibusque vesci coacti. Pugnatur quotidie sub ipsis mœnibus, & in fossis, ubi Stephanus David Hazy non ultimus inter Mathiæ duces periit. Rex vi expugnari posse diffidens, fame oppidanos domare statuit. Itaque suos ad obsidionem relinquens, ipse in Valachos ire parat, ad liberandam Achilleam. In itinere, accepto nuncio, de Achillea & Nestoralbajam captis, in castra redit. Corneoburgenses verò neque auxiliis neque commeatu sublevati, ne ad extremùm fame perirent, deditionem fecêre.

Corneoburgum à Mathia obsessum.

David Hazy occiditur.

Corneoburgum deditur.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER DECIMUS.

Argumentum.

Matthias Vngariæ rex, suum in Austria prolaturus Imperium, Viennam obsidione cingit; eamq; inedia coactam, brevi sui juris facit. Maximilianus Archidux, Cordæo & Romontio magnas in Flandria copias habentibus, cum suis quoq; obviam it; fiunt nonnulla belli præludia. Flandri Max. sibi offensum, Gallum autem non fidum satis cernentes, pacem petunt & impetrant. Cumq; ad eam stabiliendam Gandavium venisset Max ingens à plebe tumultus excitatur, quem industria subitò repressit sua; sumptoq; à seditiosis supplicio, reipub. statum reformavit; & Leodiensium motus compescuit. Hinc in Regem Rom. eligitur & coronatur: Cordæo apud Morinos interim cuncta armis pervagante. Eo ipso tempore Svevicum fœdus initium sumpsit. In Flandriam rediens Maxim. à Brugensibus capitur: Sed pater sumpta in ipsos expeditione, filium liberat. Bellum inter Sigismundum Austr. & Venetos exoritur. In Flandria vario pugnatur Marte; nunc Max. Galli nunc milite victoriam referente. Sigismund. Aust. Maximilianum suarum ditionum hæredem instituit. Matthia rege Vngariæ vita functo, Cæsar id regnum sibi aut filio suo ex pacto deberi contendit: sed uno & altero prætergresso, Vladislaum Pannonii sumunt; Itaq; Max. Hungariam infesto agmine ingrediens, Albam Regalem diripuit. Brugenses & Batavos rebelles domuit. Pace cum Gallo firmata; cum Blanca Maria Sfortia matrimonium contrahit; & patri defuncto in Imperio succedens; Turcas ab Austriacis finibus propellit.

1485. Vienna obsessa. ANNO ejus seculi octogesimo quinto, Mathias Vngariæ Rex Austriam ingressus, Viennam ipsam arcta obsidione cinctam, cùm expugnatu difficilem esse videret, fame ad deditionem adigere statuit. Igitur, ne commeatus alicundè inferretur, omnes viarum aditus interclusit, futurum sperans, uti ea quæ ante convecta erant, ab ingenti hominum multitudine, brevi absumerentur. Inde cum prætorianorum exercitu castris egressus, dum Eberſdorffium capere animo destinat, vitæ periculum propè adiit. Dum enim in humili quodam tugurio cum familiaribus accumbit, ferreus globus ex oppido emissus, perrupto pariete, proximè ipsum decidit. Hinc animo jam commotior, oppidum summa vi aggressus capit, ac victor in castra revertitur. Inte-

Ebersdorffium captum.

Interim Maximilianus, Cordæum audiens cum exercitu Flandriam esse ingressum, & Romontium Flandris merentem, non contemnendas habere copias, optimum factu ratus, uti utriusque conatibus obviam ire maturaret, tria equitum, ac duodecim peditum millia contrahit, & Alostum, firmissimum Flandriæ Imperatoriæ oppidum, ducens, misso feciali, id sibi tradi postulat. Cives & qui præsidium illic habebat, filius domini de Fiennis nothus, respondent, fœdus sibi esse cum reliquis civitatibus, à quo discedere non esset consilium. Mox Archidux, ubi Flandrorum aliquot copias, prope Aldenardam, in monasterio S. Juonis consedisse, ex fama cognovisset, Alosto relicto, illuc iter adproperat, & civitatem ipse ingressus, emissis quaquaversum nunciis, quo in loco Cordæus sit, quid rerum gerat, quo ire paret explorat, tùm quid Flandri ad S. Juonis agant. Reversi nunciant Cordæum rectâ Gandavium tendere, Flandros, ad septem hominum millia, locum opere munitum habere, nec sine magno incommodo inde ejici posse. Cùm igitur neque hi ad prælium elici possent, & Alostani in Barbantiæ fines excurrisse dicerentur, princeps, uti eorum licentiã compesceret, retro iter in eos convertit. Est haud procul Aldenarda civitate, pagus Veldcic (sunt qui Castra Ciceronis loco dedisse nomen autumant) in quo templum quoddam munitissimum Galli aliquot ac Flandri tenebant, multasque prædas eò ex vicinis agris congesserant, & loco freti, omnem hostium vim in eum usque diem contempserant. Helvetii verò, qui cum Maximiliano erant, templum aggressi expugnant, & prædam satis opimam in castra referunt. Qui in templo fuerant, pars cæsi, capti alii, & ex his nonulli suspensi sunt. Exemplo territi, qui vicinam arcem Hasseleam tenebant, salutem pacti, deditionem fecêre. Exorta interim Gallos inter ac Flandros eos, qui ad S. Juonis erant, discordia, Adrianus Rassengemius, uti popularium vires adversus exteros confirmaret, tria hominum millia Gandavio evocavit. Mox in Aldenardensium agros excurrens, præsidiarios ad pugnam lacessere statuit. Ex itinere verò molam quandam quæ vento circumagebatur, ad montem D. Virginis captam, incendit. Qui ex ea paulo ante profugerant, Mangonalio oppidi Præfecto, illorum adventum nunciant. Is cum fida suorum manu egressus, locum insidiis antè capit, mox in angusta quadam semita depræhensos, explosis aliquot levioribus tormentis, obterit. Capti sunt ducenti ac viginti, bis totidem cæsi, multi vulnerati, quos inter Adrianus ipse, amissis aliquot signis militaribus, ægrè effugit, & castra prætervectus, hostibus ea spolianda reliquit, qui excitatas nuper munitiones excussêre.

Max. Alostum petit.

Castra Ciceronis.

Hasselea arx capta.

Adrian. Rassengemius.

Pêr idem tempus Archidux, in Gandaviensem agrum irruens, ipsis

Quinquagenariis, exercitum propiùs urbem movet, & quadringentis præmissis equitibus, circiter horam tertiam matutinam, suburbia deprædari jubet. Cives à sociis ad opem ferendam vocati, arma capiunt, ante urbem manum conserunt, amissis nonnullis, pedem referunt. Montignius eos secutus, portam occupat, in ipso urbis ingressu strenuè pugnatur, accurrunt utrinque auxilia, in urbe plures, foris bello meliores adsunt, pro se quisque adnituntur, donec demissa crates pensilis, utramque aciem diremit. Ea res præferoces Gandaviensium animos nonnihil fregit.

Adolphus Ravenstein. Inter hæc Philippus Princeps, Gandavii sub cura Adolphi Rauensteinii educabatur. Is Philippi Boni ex filia nepos erat. Qui, Cordæum à Rege missum, adventare audiens, Trisineum cum mandatis obviam illi misit. Adducebat Cordæus septem hominum millia, ex quibus equites circiter sexcenti, reliqui pedites erant; utrosq; Rex suis alebat impensis. Hos sequebantur ad duo voluntariorum millia, qui Flandris merebant, ex Aurelianensis & Angolismensis principum militibus, collecta manus, cum equitibus nonnullis, majori prædæ cupiditate, quam stipendii spe adductis. Trisineus expositis mandatis, Cordæo inter alia familiariter dixisse fertur, videri sibi, duas ipsum chordas, sive nervos in arcu habere, quarum altera paci, bello altera pro usu inservire posset. Ille pacis se arbitrum advenire respondit, sed vereri ne iniquam à partibus gratiam sit relaturus. Gandaviū

Cordæus Gandavium venit. de hinc ubi venisset, ad Principem introductus, multa de Regis sui præclara in ipsum voluntate magnificè promittens, deque sua diligentia, satis benignè auditus est. Ravensteinius verò, & qui præterea ex Arthesia & Hannonia proceres aderant, cautè provident, ne quid in urbe populosa, ac proindè turbis obnoxia, per Gallos novetur, quam rem adjuvabant Senatores quidam, & primus inter illos Guilielmus Rhenensis. Suadebat Cordæus, Principem in castra educendum, multum in eo momenti esse, si is à suis conspectus, animos eorum confirmet, neque sanitati incommodum fore, si in liberioris cœli aërem prodeat, non in umbra educandum, sed castra, virosque armatos videre, assuefaciendum. Flandri hoc ejus consilium eò tendere suspicabantur, uti Principem ex urbe emissum, secum abduceret, aut in sua potestate detineret.

Galli regis literæ ad Brabantiæ ordines. Per eosdem dies, ex Gallia frequentes in Brabantiam & Hannoniam literæ missitabantur, quarum hæc ferè sententia erat: Audivisse Regem, cum summa animi molestia, dissidium esse exortum inter Maximilianum socerum suum, & Philippum ejus filium, fratrem suum, & cognatum, jamque Flandros hujus partes fovere, ab illo ad arma concitari reliquos. Id

cùm anteà per legatos componere ipsum voluisse, tum nunc quoq; sua interesse ratum, nequid Flandria ex ea re detrimenti capiat, summa ope niti. Philippum quidē, & pro eo sentientes Flandriæ ordines, totius controversiæ arbitrium, jam anteà Regis cognatorumq; principum cognitioni detulisse, sed à Maximiliano neque hoc, neque aliud quidpiam æqui impetrari potuisse. Nunc verò Cordæum ab ipso cum mandatis missum, uti ejus nomine, amica disceptatione, omnem controversiam dirimat, quem à Maximiliano rejici cum dolore audiret. Hortari igitur, ac orare Brabantos, & Hannonios, ne posthac Maximiliano in filium legitimum, ipsorum principem, auxilia præbeant, neque enim ex fide regis esse, uti fratris sui commodis desit, jamque ingentem parari exercitum, quem, nisi monitis obsequantur, propediem intra limites suos visuri sint. Itaque malo caveant, & quietos sese continentes, pacem injusto bello præferant. Maximilianus lectis ejusmodi literis, quæ passim ipsi tradebantur, Carolo scribit: mirari se factum, neque credere hæc ab eo, sed ab aliis proficisci, qui privati alicujus commodi gratia, bellum inter ipsos quàm pacem malint, neminem abs se injuria affectum scire, ne filium cæteris meritò chariorem indignè tractari quis putet. Detineri eum à Flandris tumultuantibus, & ætate principis ad seditiones abuti molientibus, intoleranda audacia, & exemplo ad posteritatem pernicioso. Spem verò à Deo jam offerri, brevi fore, uti perduelles, relicta sua vecordia, sanioribus obsequantur consiliis. Quare desineret, fideles subditos à justæ causæ defensione deterrere, & insidis ea machinari autor esse, quæ non tàm ad stabiliendum filii statum, quàm ad labefactandum pertinerent. Neque enim literas illas, à quocunque tandem scriptas, ullo justitiæ fundamento niti, neque adeò quicquàm adferre, quo vel ipse, vel subditi permoveri possint, ne ea, quæ deberent, facere pergant.

Maximiliani ad Gallum responsum.

Dum literis hæc inter ipsos aguntur, Cordæo apud Gandavenses quoque res non satis prosperæ fuēre. Neque enim is Flandris magis suspectus erant, quàm eos suspiciebat, gliscebantque inter diversas, & velut à stirpe inimicas nationes, odia, & utrique alteris diffisi, sua seorsum consilia agitabant. Auxit verò invidiam Gallis, agrestium hominum querela, de multis illorum facinoribus, quos exercitum Cordæi secutos esse diximus. ii enim rapina, ac incendio agros fœdàsse, matronasque ac virgines quasdam sacras, ludibrio habuisse, ferebantur. Itaque ne gravior aliquis motus existeret, cum Cordæo agi cœptum, uti cum excercitu Landresium abiret. Id minus gravatè ab eo factum, quod jam in castris

Cordæus Gandavio discedit.

annona militem deficeret. Igitur ad medium Junium, Gandavio discessit ipse, relicto post se legato, cum tormentis, & aliquanta militum manu, & ne quis de ipso aut de rege calumniari posset, impensarum precia liberaliter ubique persolvit. Qui ipsum secuti erant, stipendia à Flandris promissa, importuniùs flagitabant.

1485. Per eosdem dies, in Austria, Mathias Rex, Viennam semestri obsidione cinctam, acerrimè oppugnabat. In urbe magna commeatuum inopia erat, neque ab equina, nec à fœdiorum animantium carne abstinebatur. Itaque fame coacti, Calendis Junii deditionem fecêre Cæsariani, & Mathias potiori parte Austriæ, unâ cum urbe Vienna, potitus est. Mox victoriam prosecutus, Rhetium, Egemburgum, & alia quædam loca, in potestatem suam redegit. Tandem & Neapolim, post septem mensium obsidionem, fame ad deditionem compellit. Fridericus verò, cum octingentis equitibus, Austria excesserat, Germaniæ principum auxilia operiens, & fortunam suam animo non nimis iniquo ferens. Vnde hæc verba, symboli loco, passim usurpâsse ipsum referunt: Summa felicitas est, rerum irrecuperabilium oblivio.

Mathias Viennam occupat.

Frid. Cæsar. symbolum.

Interim Gandavi, & in reliqua Flandria, post Cordæi discessum, factæ sunt magnæ animorum mutationes. Videbant plerique, offensum non immeritò Maximilianum, multorum præterea principum ac vicinarum provinciarum animos à causa sua aversos, contra quorum potentiam, in suis non satis firmum, in Gallis minùs fidum haberent præsidium. Quibus rebus moti, major pars ad pacem proniores erant. Apud Gandavenses verò, in quos aliorum oculi erant conjecti, ex triginta duobus opificum collegiis, non nisi tria, ad summum quatuor, bellum paci anteferebant, reliqui omnes, imprimis verò navicularii, quod inter collegia maximum, nihil lucri se belli tempore facere videbat, pacem suadebant. Sed Guilielmus Rhenensis, ac alii nonnulli, bellum sibi fructuosiùs rati, supellectilem Principis auream ac argenteam vendi debere, & redacta inde pecunia, Gallis stipendia exolvi contendebant, quòd ex ea re prædam fortasse aliquam sperarent. Id odorati nonnulli, clamorem in illos excitant: indignum esse, paucos quosdam, privatæ rei causa, publicam evertere. Nec mora plebs, arreptis quæ casus obvia ferebat armis, in forum advolat, novosque ex se præfectos & magistratum creant. Hi plebis furori obsequentes, Rhenensem, & Danielem Auredonum, in carcerem duci, deque ipsorùm factis, & reipublicæ administratione, quæstionem haberi jubent. Igitur pacis tractationem Teneramundæ impediisse, & alia nescio quæ, con-

Flandri ad pacem inclinant.

Seditio Gandavii.

contrà ac decet fecisse accusati, ac (uti ferebatur) convicti, capite pœnas luerunt. In idem vitæ periculum incidit quoque Adrianus Rassemgeimius, & commilitones ejus nonnulli, viri nobiles, sed interventu quorundam, quos donis & promissis sibi conciliaverant, erepti, Tornacum abière. Romontius, qui Alosti cum præsidio erat, ex hac voluntatum mutatione periculum veritus, negato per Gandavium transitu, alia via Cordæum in agro Tornacensi assecutus est. Is, collocatis contra portam S. Martini castris, cùm oppidanos sibi non satis benevolos videret, quarto die quam venerat, Hesdinum cum Romontio abiit.

Rhenensis decollatus.

Romontius ex Flandria abit.

Post utriusque discessum, Flandriæ civitates pleræque, cum Maximiliano in gratiam redire decrevère. Imprimis verò Brugenses, legatos ad eum mittunt, & veniam pacti, uti ad sese veniat, precantur. Erat eo tempore Archidux in obsidione Slusæ oppidi, qui audita legatione, rem eam prævertendam ratus, statim Brugas convertit, ubi summo cum honore exceptus est. Ex proceribus nonnulli, qui contra ipsum senserant, aut capti fuère, aut expulsi, & eorum bona fisco addicta. Vxor Romontii: Philippo Clivensi, Veriensis; Beverensi in liberas custodias datæ. Gruthusii suppellex; Nassovio cessit. Ipse acceptis tribus aureûm nummûm millibus, Insulanæ civitatis arcem, quam tenebat, Maximiliano tradidit, & ad Romontium profectus est, cujus sororem duxerat.

Maxim. Brugas accersitur.

Paucis pòst diebus tres Flandriæ status, de communi consilio, capita quædam conciliationis descripta, Maximiliano obtulère, quorum hæc erat summa: Vti Flandri, principis sui patrem, legitimum ejusdem tutorem agnoscerent, idque ad dictum diem Gandavii jurejurando confirmarent. Ille vetera ipsorum jura privilegia, immunitates, institutaque rata haberet, nihil eorum, quæ à Mariæ obitu Philippi nomine acta erant rescinderet, recepto ante Gandavii mœnia in potestatem filio, urbem ingressus, non abducturum se eum, ante pubertatis annos, sanctè juraret, veniam eorum, quæ belli tempore commissa erant, daret, exules postliminio restitui permitteret, exceptis nonnullis, cum quibus jure experiri integrum esset. Maximilianus lectis ac probatis conditionibus, inter Gandavium edicit, ad sextum Id. Julias. Philippus his de rebus certior, Gandavienfibus arma ponere, & ad excipiendum ex dignitate patrem, omnia parare per præconem jussis, hora secunda pomeridiana, cum Ravensteinio, & reliquo procerum comitatu, urbem egressus, obvium habuit Oliverium Marchianum à Maximiliano præ-

Pax fit cum Flandris.

Conditiones pacis.

ducunt, duos pontes proximos occupant, cætera circùm loca, contra incursum muniunt. Princeps, versis omnibus, nullam nisi in armis spem esse videns, Germanos omnes, quosque alios secum habebat, arma expedire imperat, & extrema periclitari statuit. Intercedunt Ravensteinius, aliique proceres, ac cum iis ex magistratu quoque & civibus nonnulli, cæteris prudentiores, & in genua provoluti, ad mitiora illum consilia flectere connituntur, inconditam esse multitudinem, nihil publico consilio geri, statim eadem temeritate, qua ceperint, arma posituros, ac, ubi ira deferbuerit, ultrò dilapsuros. His eorum precibus assensus, suos, ne ferro & igni (uti statutum erat) in cives sævirent, Maximilianus inhibuit: alioquin fœda hominum clades, ea nocte evenisset. Est quidem non contemnenda civium vis, pro aris ac focis depugnantium, sed ea post primum impetum facilè elanguescit, dum quilibet privatæ suæ rei, quam publicæ, curam potiorem habet, contrà extraneus miles, præter vitam, illic quod amittat non habet, & in victoria prædam esse videns, & ab animo & ab armorum usu paratior, rem gerit. Id multorum bellorum usus comprobavit. Igitur Maximilianus rei eventum expectandum ratus, quid Flandri moveant, cum cura observari jubet. Chymajum verò, & Beverensem, ultrò suam offerentes operam, ad illos accedere, uti multitudinis animos, iterum ad quietem permoverent, permisit. Hi non tantùm non auditi, sed facessere illinc jussi, etsi inermes ipsi erant, vix tamen ab armatis tuti satis, cum periculo ad principem redeunt. Jamque Flandri, solito in rebus ultimis campanæ sonitu, (magnum Rolandum vocant) socios convocabant, & invadendæ pugnæ quasi signum dabant. Maximilianus igitur, uti animos eorum ac vires exploraret, Germanorum aliquot manipulos, cum Anglis non multis, in ipsos emittit, reliquos in armis apud sese retinet. Illi post levem pugnam Flandros loco pellunt, tormenta quædam eripiunt, & rudera pedibus objecta, in præterlabentem fluvium deturbant. Flandri, amissis nonnullis, in vetus forum retrogressi, per internuncios indicant, pacis se conditiones non aspernari, modò lectis utrinque arbitris, rei æquitas expendatur. Ea re concessa, circa sextam matutinam, domum quisque suam abiêre. Maximilianus dehinc prætoriam domum cum suis ingressus, re disceptata, seditionis authores, noxæ dedi imperat. Octo ex iis capite pœnas luerunt, reliqui ad octoginta in exilium acti. Dein verò, uti tutiùs apud ipsos agere posset, oportuna quædam urbis loca, circa hospitium, & in foro occupat, & tormenta bellica, quæ Cordæus illic reliquerat, in suam potestatem redigit. Interim cives aulæa quædam, librosque, & aliam suppellectilem ei restituunt,

Vulgi furor post primum impetum elanguescit.

Magnus Rolandus campana.

unt, centum & viginti ſeptem aureûm nummûm millia, intra añum, multæ nomine exoluturos recipiunt. Erant in medio foro theatrum, viginti pedes altum, ad quatuor ej⁹ angulos, totidem ex orichalco leones, ſingula ſuſtinebant inſignia, Regis Gallorum puta, Philippi principis, Flandriæque & Gandavii urbis. Archidux verò de die, videntibus cunctis, arma Gallica dejici, & ſua in eorum locum attolli juſſit. Inde legationibus audiendis dies aliquot impendit, quæ per eos dies in vicinis locis ſubſtiterant. Tandem Philippum filium, per mediam urbem deductum, atque à Ravenſteinio, aliiſque proceribus comitatum, in Brabantiam mittit. Ipſe ad duodecimum Calendas Auguſti, ſella altiori loco poſita, ſubnixus, magiſtratus omnes, ſenatumque, & opificum decuriones, primoſque civium intromitti in atrium jubet, quos atratos, ſupplicumque ac reorum ſpeciem præ ſe ferentes, Cancellarius Brabantiæ in hunc modum allocutus eſt: Neminem ex vobis, viri Gandavienſes, tam iniqvum eſſe ac vecordem puto, qui negare auſit, indignas à veſtris hominibus injurias, magnamque contumaciam in Sereniſſimum noſtrum Principem extitiſſe, quibus omnibus oblivioni traditis, pro ſingulari ſua clementia, in gratiam vos receperit, pacemque vobis dederit, magis ex veſtro, quàm aut ſuo, aut filii ſui commodo: quæ ejus lenitas, multis Principibus admirationi fuit. Jam verò, poſtquam vocatus ad vos acceſſit, pacis conditionibus per vos conſcriptis, ac jurejurando confirmatis, non defuêre ex vobis, major civium pars, qui quæſita turbarum occaſione, nihil veritum, ac proinde imparatum, de nocte in hoſpitio obruere conati ſunt. Qua veſtra inſolentia, (ne quid atrociùs dicam) ita labefactata ipſius patientia fuit, uti vindictam perſequi, veſtraque omnia ferro ac igni evaſtare, in animo habuerit, niſi eum amicorum præces, ſacrarum ædium, & innocentum quorumdam civium, ſacri item ordinis, ac imbellis ſexus, ætatiſque commiſeratio, flectere animum compuliſſent. Igitur non uti Princeps in rebelles, non uti victor in victos, ſed uti pater in filios agere decrevit, & vobis liberam dicendi facultatem indulgens, audire cupit, quibus tandem legibus pacem accepturi ſitis. Hæc ubi Cancellarius dixiſſet, Gandavienſes per Quæſtorem ærarii (Penſionarium vocant) ſubmiſsè admodum reſpondent, hæc omnia ita ſeſe habere, & per Principem ſtetiſſe, uti jam Gandavii ipſum Gandavium fruſtra quæreretur. Agnoſcere ſe veteres offenſas, in novo ſcelere paucorum culpam fuiſſe, qui jam pœnas dederint, reliquos veniam ab indulgentiſſimo principe precari, pacis conditionibus, & ſi novas quaſdam adjicere voluerit, impoſterum ſtaturos. His dictis privilegia ſuæ urbis

Theatrum Gandavii.

Philippus Gandavio diſcedit.

Gandavienſes increpantur.

Maximiliani clementia.

urbis illi exhibent, & si qua minus probarentur, ea aut mutandi aut abolendi potestatem faciunt. Id ab illo in nonnullis factum. Inde omnes sublata voce veniam & pacem exposcunt, quam concedere sese omnibus declaravit.

Posthæc ad ordinandum reipublicæ statum, animum adjecit, & octo viros, spectatæ fidei, creavit, qui novum magistratum legerent, ex iis hominibus, qui nunquam publico aliquo munere functi essent. Hi coram principe, impositis S. cruci digitis primoribus, in ejus verba jurârunt. Pax dehinc publicè proclamata, & quod diei supererat, festis epulis datum. Antequam ex urbe abiit Maximilianus, Dominum de Motte, Gandaviensibus præfecit. Grunbeckius Jacobum de Gistellis, eique centum stipatores additos fuisse, dicit. Hinc Bruxellas ad conventum profectus est, quò jam filius ipsum præcesserat. Bruxellis agenti, nuncius adfertur, de novis Leodiensium motibus, qui à Guiliermi filiis & cognatis concitati, Hornanum Episcopum repudiabant. Itaque cum exercitu Centronum usque advolans, obvios habuit eorum legatos, bellum deprecantes, quibuscum ex suis in urbem misit, Episcopum Cameracensem, Abbatem S. Bertini & Oliverium Marchianum, ut fœdus pacemque anteà factam, denuò instaurarent. Horum conatus omnes irritos facere studebant, qui juvare maximè debuerant, quatuor urbis præfecti: sed ii paucis diebus, orto civili tumultu, à popularibus trucidati sunt, quibus è medio sublatis, omnia posthac satis prosperè successêre.

Gandavii novus magistratus constituitur.

Jacobus de Gistellis.

Leodiensium motus.

Inter hæc Fridericus Imperator Coloniam venit, mense Decembri, ubi Hermanno Hasso, Coloniensium Archiepiscopo, beneficia & commoda, ab Imperatore tribui solita, contulit. Is enim Ruperto in arce Blanckensteina mortuo, in qua biennium captivus detinebatur, successerat. Fridericus indè Aquisgranum profectus est, ubi Guilielmo juniori, Juliacensis & Bergensi ducatuum insignia contulit, intercedente Maximiliano, qui & ipse, compositis Leodiensium rebus, eò venerat, magno cum gaudio parentis, jam enim octo anni elapsi erant, ab eo tempore, quo alter alterum viderat. Coloniam inde ambo ascendêre, initio Januarii, ubi ad eos venit, cum celeberrimo comitatu, Cliviæ Princeps, cui à Cæsare solemni ritu Cliviæ, Marchiæ, & Gennapiæ insignia sunt attributa. Celebratis Coloniæ Regalibus, Francofurtum abiêre, quò jam ad comitia indicta, frequentes advenerant principes. Francofurti Maximiliano præstò fuêre, Leodiensium legati, qui pecuniam pro belli sumptibus, & annuam pensionem, quam Carolo dederant, exhibituros sese polliciti, fœdus & ami-

Frider. Cæs. in Ubios profectus.

1486. Comitia Francofurti.

amicitiam cum eo firmant, & Hornanum præsulem suum agnoscunt.

Interim Fridericus, cum Septemviris Imperii Electoribus, de filio in Regem Romanorum eligendo, consilia agitabat. Eam rem impedire pro virili conabantur Gallorum legati, multis & donis, & promissis, animos principum oppugnantes. Maximilianus verò, dexteritate quadam & gratia effecit, uti literæ, ad plerosque ea de re, jussu Regis, perscriptæ, sibi traderentur, quas Virodunensi præsuli, legationis principi, multa excusanti, ostendit: qua re turbatus ille & attonitus, nihil ulteriùs movit. Itaque ab omnibus simul Electoribus, Maximilianus consors Imperii declaratus, & in æde summa D. Bartholomæi, recepto titulo, Romanorum rex proclamatus est, ad decimum tertium Calendas Martii. Sunt qui Fridericum, renunciata filii electione, largiter illachrimasse, affirmant. Id variè pro suo quisque judicio interpretabantur: crediderim ego ex gaudio illud factum: nisi quis imperii molem, multaque in eo adversa illum considerasse putet: & sunt plerumque viri boni ad fletum procliviores. Judæum item ferunt ariolum, sive superstitiosum, publicè affirmasse, ultimum eo die ex Germanis Cæsarem creari, qui ab Electoribus interrogatus, & hoc ita se habere, & ex Maximiliani posteris ipsi successurum, qui latè per Europam sit regnaturus, magnamque sub eo mutationem rerum fore. Hæc postea ad Carolum Quintum pertinere visa, etsi non usquequaque omnia conveniant. Sed de vate ipso, aut vaticinii veritate, sive ea conjectura fuit, non est operæ disputare.

Maximilian. fit Rom. rex.

Boni ad fletum proclives.

Judæi ariolatoris vaticinium.

In his ipsis comitiis, Fridericus pacem & concordiam, per omnes Imperii ditiones, inter principes, reliquosque ordines, ad decennium servandam, instituit, uti prohibito armorum usu, res omnes, æquæ juris disceptationi, committerentur, qui contrà faxit, is hostis reipublicæ proscriberetur, in cujus vitam, bonaque & fortunas omnes, cuique grassari integrum esset. His ita constitutis, Aquisgranum, ad suscipiendam coronam, iter ingressi sunt. Erant in eorum comitatu, Moguntinensis, Trevirensis, & Coloniensis Archiepiscopi: Ernestus Saxoniæ Princeps Elector, cum Alberto agnato, multique alii præsules, reguli, nobiles, & civitatum legati. In Vbiis adfuêre præter hos, Guilielmus Juliacensis, Carolus Geldrensis: Episcopi item, Salisburgensis, Augustanus, Spirensis, Misnensis, Vltrajectinus, Leodiensis, Osnabruggensis, Monasteriensis, ac alii nonnulli, quibus præsentibus, coronatus & solemni ritu in Regem consecratus est Maximilianus, tertio Idus Aprilis. Peracta coronatione, Rex

Max. Aquisgrani coronatur.

Rex cum patre in Brabantiam profectus, Bruxellis quæsitissimo apparatu exceptus est. Cùm verò in palatio nobilium Caubercanorum (quæ ex septem principalioribus ejus loci familiis non est postrema) cœnam unà caperent, eaque in multam noctem protraheretur, grave dissidium inter satellites regios & Bruxellenses ortum est, jamq; à verbis ad manus ventum erat, & utrinque jam aliquot vulnerati erant, cum Rex ipse ad clamorem è convivio provolans, medium sese interposuit, cujus reverentia moti ferrum deposuêre. Bruxellis indè ambo ad vicinas Flandriæ civitates perrexêre, ac Gandavii in primis & Brugis dies aliquot commorati sunt. Post in Brabantiam rediêre, & reliquis ejus provinciæ locis perlustratis adulto jam autumno, Fridericus, relicto filio, in superiorem Germaniam, ad res Imperii componendas, abiit.

Frideric. in Brabantiam proficiscitur

Interim Cordæus apud Morinos, infesto agmine, itinera omnia pervagatus, Maximiliani præsidiis, quæ in iis locis habebat, commeatum intervortere satagebat, multisque eos incommodis vexabat. Huic obviam iturus, exacta jam hyeme, Romanorum Rex, militem contrahit, Germani vero ad mille sexcentos, qui Helmontii in hibernis fuerant, in duo divisi agmina, postquàm Alostum & Cortracum essent ingressi, ulteriùs ire noluerunt, nisi numerato priùs stipendio. His ex pecunia, quam civitates illæ contulêre, satisfactum: hinc in valle Casselia castra metatus Rex, commeatum expectabat, quo advecto, propiùs hostem movit, qui non expectato ejus adventu, ex iis locis recessit, igitur necessaria Terovannam, & in alia loca sunt illata. Aëream inde tentaturus, ad Jensium castra posuit. Ibi iterum Germani aliquot, occultis à Gallo pactionibus corrupti, sólita militiæ obsequia detrectant, & añonæ difficultatem, defectionis flagitio, causam prætexunt. Igitur ne ea res periculum crearet, Insulas se contulit, & militem commeatu & pecunia recreavit. Ex consilio dein Friderici Hornani, Quintinifanum, celebre in Veromanduis oppidum, tentare statuit, & itinere raptim facto, sub mœnia usque duxit, sed à Gallis perceptus, extra teli jactum se recepit. Cùmque nullum operæ aut moræ precium, iis in locis fieri, neque Cordæum sui copiam facere videret, & assiduæ, per anni tempus, pluviæ caderent, auxilia provincialium dimisit: Germanos, in Eburonum finibus, per præsidia distribuit, ipse Bruxellas, ubi paucos dies commoratus, atque inde in Batavos abiit.

Cordæus Morinos invadit. 1487.

In Germania verò, Fridericus Imperator, iterum hoc anno Norimbergæ conventum ordinum habuit, in quo multa fuerunt acta, de auxiliis, & in communem Christianorum & in privatum ipsius hostem Mathiam, decer-

Comitia Norimbergæ.

decernendis. Multæ quoque de pace in Imperio firmanda, omnibusque controversiis, amicè componendis, consultationes sunt habitæ. Et quamvis, adnitente maximè Friderico, pacem servari debere, omnes decernerent, nihil tamen ad rei summam transigi potuit, quin malè sarta inter inimicos gratia, iterum dissolveretur. Soli ex omnibus Svevi, fœdus inter sese inière, cui principes nonnulli, & vicinæ civitates, subscripsère, idque per multos annos in hodiernum diem usque tenuit, mutuis auxiliis & consiliis adeò firmum, uti & suis præsidio, & exteris terrori esset. Sed ad Belgas redeo.

Suevicum fœdus.

Post Maximiliani discessum, Cordæus iterum in Morinos profectus, Terovannæ præsidium ad defectionem sollicitabat. Quod ubi Maximiliano nunciatum, qui tùm ex Hollandia reversus, in sylvis Bruxellensibus, venando se recreabat, milite collecto, ad opem suis ferendam accurrit, & Gallis retrocedentibus, commeatum in civitatem importat. Interim Cordæus, quadringentis viris comitatus, quorum major pars nobiles erant, Odomarisanum, munitam civitatem, noctu admotis scalis, capit, nunquam id facere ausurus, nisi quàm plurimos illic sibi addictos habuisset. Ea res magnum Terovannensibus incommodum attulit, quibus jam commeatus intercipi poterat. Post aliquot septimanas Cordæus, vigile quodam pecunia corrupto: qui in altissima turri ad speculam sedebat, ne campana signum daret, in monasterium S. Joannis noctu pervenit, unde sub diei crepusculum, quo tempore vigiles è mœnibus domum ibant; antequàm alii in eorum locum succederent, oppidum invadit, nemine ferè ejus adventum percipiente, aut arma contra ferente: præfecti enim & milites, paucis admodum exceptis, in lecto depræhensi fuère. Hoc rerum successu lætus, alium porrò dolum instituit. Erat Bethuniæ tormentarius quidam, non suis tantum, sed hostium quoque nonnullis cognitus. Is à Cordæo instructus, missis ad præfectos quosdam internunciis, proditionem oppidi, si cum militum aliquanta manu propiùs accederent, pollicebatur. Huic dolo inhiantes Balduinus Lanojus, & alii nonnulli proceres, convocato ex vicinis locis milite, ad præstitutum sibi tempus adsunt, quos ex insidiis aggressus Cordæus, Carolum Geldriæ principem, Nassoviumque, & Bossutium cum aliis nonnullis capit, quos pecunia multatos, postea dimisit. Inter hæc Flandri, & inter hos primi Gandavienses, sua cum Gallis consilia agitabant. Venerat per eosdem dies Tornacum, Adrianus Rassemgemius, qui ex castro Villæ fortis, deceptis custodibus, abierat, cum eo congredi-

Cordæus Odomarisanũ capit.

Cordæi dolus.

greditur clàm Capinolus quidam Gandaviensis, ob seditionem domo pulsus. Hi, communicato cum paucis consilio, quàm occultissimo itinere Gandavium pergunt, & à suæ factionis hominibus adjuti, exautorato, quem Rex jusserat, senatu, alium, novosque magistratus & opificum tribunos creant. Capinolus.

Hoc nuncio accepto, Maximilianus filium Bruxellis, ubi hactenus fuerat, Mechliniam migrare jussit, ubi sub Egidio Buslidio, viro & genere & doctrina nobili, adolescentiam egit. Ipse verò à Petro quodam, cui à longo collo cognomen, ac aliis nonnullis invitatus, Brugas se cum quingentis tantum hominibus contulit; omnia enim illic quieta esse nunciabatur, & si quid turbarum existeret, affirmabat Petrus, ad tria hominum millia in civitate esse, quos in omnem eventum sibi obsecuturos sciret. Pridie Calendas Februarias Maximilianus, circiter horam quartam matutinam, per S. Crucis portam cum paucis egressus, paulò post rediit, ac reliquos secum educere voluit, Cortracum tentaturus. Interim Brugenses, concursu facto, portas omnes occlusêre, neque ante sextam eas aperiri se passuros dixêre. Post horæ spatium trepidus advenit Longicollius, is regi suadet, cum suis omnibus in forum veniat, ibi se cum suis quoque adfuturum, quò facilius, quæ vellet, à civibus obtinere posset. Rex ejus consilio obsecutus, cum centum quadraginta sex familiaribus, in forum pedes venit. Petrus quoque diu expectatus adfuit, neminem eorum adducens, quos in potestate sese habiturum dixerat. Mox ubi nunciatum est, fabrorum collegium præ cæteris maximè timendum, portam Gandaviensem occupasse, Rex præmisso ad eos nuncio, ipse eò cum paucis vadit, &, quid sibi velint, quærit. Illi, portam sese ad ultimum usque spiritum defensuros, respondent. 1488. Aegidius Buslidius. Maximilian. rex Brugas proficiscitur. Petrus Longicollius.

Interim dum rex abest: ex causa admodum levi, gravis quædam turba oritur. Qui cum eo in forum venerant, hastam singuli oblongam attulerant. Erat verò inter eos Fridericus Comes à Zollern, qui à nobilibus quibusdam Belgis, qui tàm expeditum hastæ usum non habebant, rogatus, qua dexteritate illam demittere, & si usus poscat, hosti aciem intentare deberent? suam statim expediens, modum illis commonstrat. Qui cum in eo sese exercerent, & exemplum ejus sequerentur, cives nonnulli, exasperato jam anteà animo, & hac occasione arrepta, quasi in ipsos arma intentarentur, ex foro diffugiunt, totam civitatem clamoribus ad arma & vim propulsandam concitant. Reversus in forum Maximilianus, cum ex Petri monitu, hastas erecta cuspide portare, jussis, domum redit. Brugen- Frid. à Zollern. Tumultus Brugis.

genses verò, undique armati, in forum concurrunt, nullum regi periculum esse, si Germanos abs se dimittat, clamant, eorum præsentiam ferri non posse, à quibus & ipsi, & sociæ civitates, multis incommodis affecti essent. Maximilianus respondet, neminem se, præter aulicos suos, cum modico præsidio, adduxisse, quibus cum si & ipse emittatur, non ægrè laturum, mirari quid sibi velint, quid tumultuentur, venisse anteà in forum cum paucis, neque vim ullam aut injuriam cogitasse, & ne nunc quidem, uti quemquam lædat, in animo habere, quare domum quisque abeant, arma non necessaria deponant. His auditis, circiter quadringenti in foro remansère, cæteri domum profecti, in armis sese continuêre, ad omnem strepitum intenti. Sub noctem Longicolljus & civium nonnulli, qui cum eo apud regem erant, clàm sese subduxerunt, quæ res metum nonnihil auxit, igitur rex cum suis eam noctem in armis fuit, sed nihil turbatum est.

Longicollius Regi metum auget.

Die sequenti, qui erat Dominicus, summo mane, Petrus ab Ovo prætor urbanus, Joannes Vkirchius, & alii quidam ex magistratu regi suadent, uti in forum ad opificum tribunos prodeat, eosque & multitudinem benignè compellet. Itaque assumptis secum viginti tantùm nobilibus, qui equitantẽ pedibus sequerentur, in forum progressus, spectandum se præbet, omnesque bono animo esse, ac ea de se sperare iubet, quæ fidis subditis, à cordato principe, præstari æquum essent. Id ubi sese facturos recepissent, equo desiliens, in prætorium ascendit, & per præconem ex fenestra proclamari jubet, petere regem & velle, uti quisque domum abeat, ac depositis armis, quietem colat. Illi sublato clamore, non priùs se aut foro excessuros, aut arma posituros respondent, quàm Petrum Longicollium in potestate essent habituri. Rex nihil se proficere videns, domum rediit. Sub noctem in foro manentes tribuni, centum ex suis ad hospitium regis mittunt, illic excubias acturos, iis quo genium curarent, abunde suppeditatum. Exorto die omnia hospitii penetralia nullo prohibente perscrutati, neminem illic armatum (uti suspicabantur) inveniunt. Sequenti nocte iterum vigilias obeunt. Nonis Februarii post cœnæ tempus, Prætor Vkirchius, & Adrianus quidam fabrorum decurio, Maximiliani cubiculum ingressi, ipsum orant, uti in forum iterum prodeat, dandum hoc esse populi furori, qui aliter cohiberi non posset ab aperta vi. Maximilianus, uti eam noctem quietè illic agere finant, postulat, postridiè cum ipsis iterum quò vellent. Illi porrò instare, precibus urgere, ac verendum dicere, nisi obsequatur, ne ea nocte insignis aliqua

cala-

calamitas vel ipsi, vel ipsius aulicis adferatur. Adrianus verò dubitare ipsum videns: hoc,inquit,caput pignori oppono,nihil hac in re periculi fore, quin à populo tantùm conspectus, domum absq; fraude revertaris. Rex ex tam anxia illorum cura periculum metuens, & in multitudine furiis accensa,non satis tutam sine virib⁹ majestatẽ esse considerans, ne quid graviùs in se statueretur, animum flexit, & cum ipsis in forum ad multitudinem progressus: Audio,inquit,viri Brugenses, sinistros de me sermones spargi, neque deesse, qui me occulta in vos arma moliri, pars verò clàm fuga elapsum esse, prædicare ausi sunt. Vtrumque falsò, ab improbis publicæ tranquillitatis turbatoribus dici, præsens ipse testor. Adsum enim uti videtis, & vivere vobiscum & mori paratus: Hanc ejus vocem, multi læto cum plausu excepêre. Alii verò, domum redire parantem, retinent, alias illi ædes in ipso foro assignant, Craneburgum vulgò vocatas. Eas milite armato circumquaque custodiunt. Postero die, Gandavienses circiter centum, Brugas veniunt,& unà cum cæteris,ad commune consilium & rerum gubernacula adhibentur, quibus jam certum erat, in libera custodia retineri Maximilianum, quoad pacem cum Gallo ex suo usu fecissent.

Max. noctu in forum progreditur.

Max. rex Brugis captus.

Cùm jam in hospitio, quod dixi, rex paucos aliquot dies, satis quietus ageret, pridie Idus seditiosi aliquot, nulla commissione publica, in ædes penetrant, loca omnia perquirunt, sicubi cum ferro quispiam inveniatur, nemine depræhenso, arma quædam à pariete direpta, atque inter ea principis venabulum, secum auferunt. Post dies tres prætor & Vkirchius ad regem ingressi, totius populi ac sociorum Gandaviensium nomine, ex familiaribus ejus in custodias sibi tradi postulant: Adolphum Nassovium, Vitum Wolckenstainum, Martinum & Wolfgangum Polhaimios, Mangonalium aulæ, Joannem Teschitzium stabuli præfectum, & Melchiorem Masmunsterum. Hos enim Maximiliano fidos, ac eo rerum gerendarum usu præditos esse sciebant, uti & opera & consilio juvare ipsum, suis verò rebus officere maximè possent. Aberant commodùm postremi duo & Nassovius, reliqui in carcerem nihil reluctati ducuntur, Lapidem ipsi sua lingua vocant. Associantur his Cancellarius Burgundiæ, Abbas S. Bertini, & Philippus Loëtus, suis hospitiis extracti. Post cœnam intromissi ad regem ex Gandaviensibus quidam, de captivis quietum esse jubent, nihil illis periculi fore, dandum hoc fuisse plebis furori, quo sopito, omnia meliùs cessura. Præterea in animo sibi & reliquis Flandriæ ordinibus esse, uti pacem cum Gallorum rege, ex provinciarum

Brugensium petulantia.

Maximiliani familiares capti.

Lapis carcer.

& filii principis uſu componant, orare, uti ſuam ea de re voluntatem declaret. Rex adhæc primùm de captivis reſpondet: conſtare ſibi de ipſorum innocentia, quos cum ſummo animi dolore, præter omnem aut æquitatis, aut humanitatis rationem, ita tractari audiat, uti bello capti, ab hoſte graviora pati vix poſſint, petere igitur, & ſi æquum ſit orare, uti mitiùs illi habeantur. De pace quod attineret, filii ſe curam, ejusque provincias, omnibus aliis rebus, & hæreditariis in Germania ditionibus, potiores habuiſſe, ex quorum commodo, ſi pacem confieri poſſe confidant, id ſtrenuè ſe adjuturum, modò ſuæ & filii dignitatis habeatur ratio. Hoc ejus reſponſum approbare viſi abiêre. Non multò pòſt reverſi, graviter cum eo conqueruntur, de Germanis equitibus, Hulſtii collocatis, qui ſacras aliquot ædes, in tractu Vvaſio, rapina, ac incendio defœdâſſe dicebantur, quod non ita fieri, ſed ab injuria temperari eo potiſſimùm tempore debuiſſet, quo ad procurandam pacem ipſi convenerant. Reſpondet rex, omni vitæ ſubſidio defectos equites forte aliquid tale deſignaſſe, dum ipſe in ea fortuna conſtitutus, neque inopiæ illorum ſubvenire, neque licentiam cohibere potuiſſet, impoſterum verò, quoad fieri poſſet, ne quid ulteriùs turbent cauturum. Brugenſes poſteà regi ſe excuſant, quòd captis commodiorem locum nondum aſſignâſſent, in culpa eſſe plebis turbulenta conſilia, & occupationes, brevi ea de re viſuros. Dum hæc inter ipſos diſceptantur, circa quartam veſpertinam inconditus ſubito clamor per plateas oritur ad ſuum quemque vexillum adeſſe jubentium. Motum rei novitate regem, Flandri bono animo eſſe jubent, viſuros ſe ac renunciaturos, quid rei ſit. Interim cives & operæ concurrentes compræhenſis omnibus, qui vel in ſenatu vel in aliquo magiſtratu conſtituti parum cum ipſis facere videbantur, decem ex eis primi nominis multis contumeliis & cruciatibus divexatos capite plecti jubent. Id facinus Gandavienſes collaudâſſe, & ſi in eo propoſito perſeverarent, auxilia & abs ſe & à Gallis promiſiſſe ferebatur.

Necesſitas durum telum.

Dum hæc Brugis ad hunc modum geruntur, interim Gandavii tragicum & crudele facinus edidit ſcutarius quidam, ſui collegii tribunus, qui popularium ſtudiis fretus, urbis ſe præfectum venditabat. Is Joannem Grachthium, Joannem Vtenhovium, & Petrum Gerſonem, viros adprimè nobiles, & alios decem urbis primores ad ſe vocat, fictoque vultu allocutus ex bono reipublicæ facturos dicit, ſi ea nocte apud ſe manſerint, obſequendum eſſe plebi, nec ſeditioni occaſionem præbendam, poſtridie liberos fore, id ſe juramento ipſis confirmare. Hac ejus oratione per-

Crudele facinus ſcutarii Gandavienſis.

persuasi, & perjurio fidem habentes, sive quod jam in ejus potestate se teneri viderent, obsequuntur. Ille, quo minus sinistri quidpiam suspicarentur, uxores quoque ipsorum vocari jubet, ac cœna satis lauta omnes excipit. Post dimissis domum uxoribus, dormitum conceditur. Sub primum somnum tribunus, adsumptis duobus Augustinianæ familiæ relligiosis, & carnifice, dormientes excitat, ultimam vitæ horam adesse nunciat, peccata si velint confiteantur, morti se comparent. Confessos, nulla amplius mora permissa, decollari jussit. Sanguinem eorum per tabulata destillantem, nullo modo elui potuisse, memoriæ proditum est. Capita dehinc, & corporum truncos, feretris imponi, & ad Augustinensium cœmiterium deportari curat. Mox orta luce, uxoribus, quo in loco viros jam liberos ac solutos inventuræ sint, indicat. Brugenses verò, circa medium Martium, mutata iterum sententia, novum Maximiliano hospitium assignant, magis à foro & hominum frequentia remotum, ubi eum & quietiùs dormiturum, & tutiùs victurum dictitabant. Id erat prope D. Jacobi, loco solitario. Dein captivos ejus familiares cum aliis, quos dixi, Gandavium sub custodia mittunt, promittentibus qui aderant Gandaviensibus, Brugas sese eosdem, ubi petierint, reducturos.

Miraculum.

Interim Innocentius Pontifex, missis in Flandriam literis ac nunciis, Brugensibus eorumque sociis, sacris omnibus interdicturum sese minatur, nisi Romanorum regem libertati restituant. Magis verò eos movit, quod Fridericum Imperatorem, cum exercitu in Belgium descendere audirent. Maximilianus verò, in summo metu agebat, quem augebat loci solitudo, & depræhensus in adversa fenestra cum arcu quidam. Itaque ante patris adventum, cum Flandris transigere, summa ope nitebatur. Neque enim generosus viri animus, præsentem rerum statum, diutiùs sibi ferendum putabat, cum à pessimo quoque, indignissimis conviciis, ac dicteriis impeteretur. Igitur captato cum Flandrorum primis colloquio, sermone temporis magis quàm dignitatis memori, de concordia & animorum conciliatione agere cœpit, à qua, neque illi nimis alieni esse videbantur. Ea re Gandavii, Brugis atque aliis Flandriæ civitatibus, aliquandiu in consiliis agitata, perscribuntur tandem capita quædam, & Maximiliano exhibentur. Jamque cives (ut est multitudo in quemvis affectum mutabilis) positis armis, pacem & concordiam non minori studio, quàm turbas & seditionem antea flagitabant. Prudentiores verò, ex iniquis turbulentorum hominum actionibus, pœnas, & imminentem sibi ab Imperatore belli molem timentes, Maximilianum imprimis, ac

Frid. cum exercitu Flandriam petit.

per ipſum, parentem ejus Fridericum, placandum eſſe arbitrabantur. Itaque Brugis indicuntur ſupplicationes publicæ, quibus ritè peractis, rex in medio foro, eminentiori ſolio ſubnixus, pacis & concordiæ leges juramento confirmat, easque patrem quoque ratas habiturum, ſpem facit. Is jam cum exercitu Brabantiam ingreſſus erat. Ad quem iturus Maximilianus, ſumpto in ædibus domini de Brieres prandio, extra portam egreſſus, obvios habuit Chriſtophorum Bavariæ principem, & Fridericum Zollerenſem, à patre cum expedita equitum manu præmiſſos. Rex antequàm cum ipſis abiret, ſenatum magiſtratusque Brugenſes, ac opificum tribunos ad ſe vocatos, in hunc modum alloquitur: Compuliſtis me, viri Brugenſes, uti pacem à vobis ſociisque veſtris conceptam admitterem, quam, ſicuti juratus ſum, ſartam tectam ſervabo, ſed de parentis mei voluntate nihildum certi promittere poſſum, & vehementer ambigo, quo tandem animo, veſtras actiones ſit laturus. Vtcunque de me eſtis promeriti, moneo atque hortor, vti ipſum vobis conciliare operam detis, & impoſterum prudentiùs ac proindè moderatiùs agatis. Hoc dicto, ſollicitos illos, ac multa dicere volentes, reliquit: & Hulſtium Flandriæ teutonicæ oppidum, atque inde Mechliniam abiit, ubi parens Auguſtus, cum nepote Philippo, aliisque principibus conſultabat. Maximilianus pro Flandris intercedens, iratum patrem lenire, & à bello dehortari ſtudebat: vindictam in aliud tempus differri commodiùs poſſe exiſtimans, nec bello perſequendam, in quo, ab innocentium læſione, abſtineri nequeat, cùm ultio ultionem, cædes cædem ſequatur: evitata belli occaſione, ſuo tempore, meliùs in authores criminum vindicari poſſe: filii ætatem eam eſſe, uti pace potiùs, quàm bello, ad firmandum illi imperium, opus ſit, ne quid ſe abſente, & Germaniæ negociis occupato, Galli contra ipſum moliantur, qui occulta ſemper cum Flandris conſilia haberent, neque eorum defenſionem necllecturi viderentur. Hæc & alia in hanc rem plura Maximilianus. Parens verò: injurias & contumelias tàm inſignes, non filio tantùm ac nepoti, ſed ſibi, atque adeò toti Imperio illatas, bello non proſequi, infra dignitatem eſſe contendebat. Imperatoris ſententiam reliqui comprobabant, igitur cum exercitu Flandriam ingreſſi, caſtra in Gandavienſi agro, ad pagum Ernerchemum, metantur. Flandri verò defenſionem parant, copias contrahunt, & auxilia Gallorum accerſunt. Per eos dies, Brugis excurrentes nonnulli, caſtrum Coquiſejum deditione capiunt, victores domum reverſuri, in Fridericum Brandenburgicum incidunt, aliquot copiarum ducem. Is in illos irruens, ad mil-

Brugenſes regi conciliantur.

Maxim. rex pro Flandris intercedit.

Frid. Brand. Flandros cædit.

mille cædit, ſeptingentos ſexaginta ſex deditos, templo proximo includit, qui pecunia vitam redemêre, numeratis, (ut fama erat) quinquaginta aureûm nummûm millibus. Inſtrumenta eorum bellica, cum reliqua militari ſupellectili, in caſtra ſecum attulit. Brugenſes hac clade accepta, in maximo luctu ac timore verſabantur, erantque ex civibus non pauci, qui miſſis in caſtra legatis, deditionem faciendam eſſe ſuaderent. Id ne fieret, Dominus Perneſius, cum mille equitibus Gallis, ex agro Inſulano Brugas accurrit, & dejectos illorum animos nonnihil erexit.

Interim Maximilianus, cum aliquanta militum manu, caſtris egreſſus, Ipreſes per internuncios hortatur, in fide maneant, neu venientes ad ſeſe Gallos, intra mœnia recipiant. Illi ſpreto ejus conſilio, Cordæum cum ſuis intromittunt, cujus facti, poſt accepta damna, ſero ipſos pœnituit. Poſt hæc, ſub finem Junii, aſſumptis Saxone ac Bavaro principibus, Inſulas profectus, cives invenit obſequentes. Nihil enim tergiverſati, de novo verbis conceptis iuravêre, in ejus ſe fide futuros, eumque legitimum filii tutorem agnituros. Itaque centum quinquaginta Germanorum præſidio arci impoſito, in caſtra rediit. Circa idem tempus, Damum oppidum quoque tentatum eſſe invenio, & in ejus oppugnatione cecidiſſe Albertum Marchionem Badenſem. Fridericus verò cùm neque Gallos neque Flandros ſui copiam facere, neque Gandavio, propter interjectos fluvios, ex eo loco, multum incommodi adferri poſſe videret, de caſtris aliò transferendis conſilium cepit. Erant in urbe Galli equites mille, quibus Clivenſis & Rauenſteinius, qui jam ad Flandros tranſierant, ſuum quoque equitatum conjunxerant. Hi crebris excurſibus efficiebant, uti commeatus in caſtra ægrè ſubveheretur. Cùm igitur neque proelio decertari liceret, ac bellum diutiùs opinione traheretur, Fridericus filio bellum Flandrenſe relinquere, & in Germaniam, à qua diu abeſſe non poterat, reverti ſtatuit, ac motis caſtris, in Brabantiam abiit. Equites verò non conſilio illum, ſed neceſſitate id facere, & incommodis abs ſe affectum, multis amiſſis, fugere potiùs, quàm abire jactitabant. Fridericus in Germaniam reverſus, Norimbergæ ordinum conventum egit, ubi graviter de Mathia Hungariæ rege conqueſtus, copias auxiliares impetrat, cum quibus poſteà, in Auſtriam miſſus eſt, Albertus Saxoniæ princeps.

Inſulani regi adhærent.

Frid. Imp. ex Flandria in Germaniam ſuperiorem redit.

Æſtatis initio, qua hæc apud Flandros geſta ſunt, Sigiſmundo Auſtriaco, Tyrolenſium domino, bellum incidit cum Venetis, de quo, cum alii multis ſcripſerint, quàm pauciſſimis dicam. Diſceptatum jam

annos aliquot erat, de finibus, inter Ripenſes, Benaci accolas, & Arcuanos regulos, quorum ſub Sigismundi fide hi: ſub Venetorum illi erant, neque dum per legatos ea lis componi potuerat. Accedebat de ferrifodinis, quæ in Noricis, utrorumque finibus, communis ferè juris habebantur, controverſia. Cumque jam ad arma res veniſſet, Atheſini per agrum Tridentinum irrumpentes, Roboretum oppidum, tormentis quatiunt. Horum dux erat Gaudentius Amaſius, militari gloria illuſtris. Amaſiorum verò, vetus iis in locis, & nobiliſſima olim familia, prorſus extincta eſt. Veneti ad hunc nuncium, copias conſcribunt, quibus Robertum Sanſeverinatem, excelſi nominis ducem, præficiunt. Adduntur ei Julius Cæſar Camertius & ipſe Veneti exercitus imperator, ac Lucas Piſanus ejus legatus. Vrgebant acriter obſidionem Germani, & præcluſis undequaque viarum anguſtiis, nemo ſubvenire circumſeſſis poterat. Ideò Nicolaus Priulus loci prætor (Poteſtatem ipſi vocant) permiſſo hoſtium poteſtati oppido, in arcem ſe recepit, quadrageſimo obſidionis die. Dein ponte per Atheſim facto, Veneti omnem exercitum trajiciunt. Singularis per eos dies pugna, ex provocatione, inter Antonium Mariam, Roberti ducis filium, & Georgium Comitem Sonnenbergicum, pares ætate ac animo juvenes, ſpectaculum utrisque non ingratum præbuit. Hi equites priùs concurrunt, mox Italo in terram delato, Germanus, uti æquo Marte congrediatur, ſuum & ipſe equum relinquit, cumque ille hunc dejicere conatur, unà ambo corruunt, & Georgius ſuperincumbentis femur poſterius, quo arma non pertingebant, pugionis ictu aliquoties repetito, feriens, victoriæ confeſſionem extorſit, qua contentus, deductum in caſtra ac amicè habitum, & muneribus cultum, ad ſuos remiſit. Non multò pòſt, Germani prope Rupacionem, nec opinato impetu hoſtem adorti, multos cædunt. Robertum ipſum, in ſummo vitæ periculo conſtitutum, Antonius Maria & Venancius Julii Camertis filius, ſervavêre, ipſi verò ab hoſtibus circumventi, ſe dedidêre. Poſt hanc pugnam, arx Roboreti in poteſtatem venit. Priulus prætor, & Franciſcus Craſſus arcis præfectus, capti, ad Sigismundum mittuntur. Cùm verò Germani, non numerato ſtipendio, tumultuarentur, Gaudentius, incenſa arce, Tridentum rediit. Robertus, recepto cum arce Roboreto, Tridentum rectà ducit, & ne quid hoſtile à tergo relinquatur, Iſanium ac Nomium arces, ex itinere capit, hinc ponte Atheſim jungens, inter Petram ad Callianum & Biſenum, in hoſticum progreditur. Agreſtes verò homines, trepido curſu, in urbem advolantes, hoſtium adventum nunciant. Igitur duæ Germanorum equitum turmæ, ac totidem peditum

Roboretum obſeſſum. Gaudentius Amaſius.

Julius Camers.

Singulare certamen Germani & Itali.

Georg. Sonnenbergicus monomachiæ victor.

tum signa, cum promiscua Tridentinorum multitudine excurrentes, hostem sine ordine ad prædam diffusum, in fugam agunt, qui dum ad pontem properant, Robertum & voce & manu sistere fugam, ac aciem instaurare parantem, secum abripiunt. Germani, aucta ex hostium metu audacia, fugientium tergis instant, donec pons multitudine degravatus, dissolvitur, & Sanseverinas, multique cum eo mortales, & equi à vorticoso amne absorpti, miserè perierunt. Cecidère & ex Germanis non pauci, quibus cum Guidone Rubrio Parmensi res fuit. Is enim, cum equitibus suis, strenuè pugnans, hostium aciem sustinuit, donec amisso jam imperatore, in tutum se recipere coactus, amnem tranavit. Roberti cadaver, cum cura quæsitum, Tridenti in æde D. Vigilii, honorificè tumulatum est, is honos ejus virtuti, etiam apud hostes est habitus. Posteà intercessione Pontificis & Imperatoris legatorum, pax facta. De finibus nihil mutatum, & Isanium Numiumque Venetis relicta, quoad Pontifex de tota controversia arbitrium ferret. Atque hæc obiter huic loco inserere visum est, plura qui volet Bembum ac alios legat.

Veneti fugantur.

Robertus Sansever. submersus.

Inter hæc Albertus Saxo, cum auxiliis in Austriam missus, quòd Mathiæ vires illic firmiores esse cerneret, nec Germaniam bello implicare vellet, post velitationes aliquot, pacem, tolerabili aliqua conditione, facere studuit, & colloquio mense Decembri instituto, inducias ad octo menses pepigit, & relicta Austria, in Belgium, ad Maximilianum regem descendit. Circa eosdem dies, Philippus Rauesteinius, Ipram ad Cordæum profectus, spem ei facit, Bruxellas, Lovaniumque& Buscumducis, aliasque Brabantiæ civitates, facili momento, si cum exercitu eò accederet, partibus adjungi posse. Approbato consilio, cum copiis eò missus a Bruxellanis, Lovaniensibus,& Nivellanis, pactis quibusdam initis, admittitur. Cordæus hanc rem Philippo succedere videns, nuncios ad Gravelingenses, Dunkirchianos, eorumque vicinos, mittit, iisque persvadet, uti cùm reliquis Flandriæ civitatibus, fœdus amicitiamque Gallorum suscipiant. Id cùm levi admodum negocio obtinuisset, præsidia oportunis locis imponit. Soli in eo tractu Dunkirchiani, externum militem recusantes, collectum ex vicinis rusticis præsidium recepêre, quæ res ipsis penè exitio fuit. Nam post sex septimanas Dionysius Morbeckius, vigilum inertia fretus, oppidum astu cepit, captum diripuit, & valido præsidio munivit, id magnum attulit momentum, ad reliquas Flandriæ occidentalis civitates recipiendas, quæ jam omnes defecerant, præter Neoportum, quod oppidum, Germani in tempore eò missi, in officio retinuerant.

Induciæ cum Mathia rege

Philippus Rauesteinius Brabantiam invadit.

1489. Dionysius Morbeckius Dunkircham diripit.

Habe-

Habebant Neoportenses, classem satis instructam, qua impediebant, ne frumentum & reliqua vitæ subsidia, in Slusæ portum inferrentur, ea res, magnam reliquis oppidis, imprimis verò Brugensibus & Iprensibus, annonæ difficultatem faciebat, qui Cordæi auxilium implorabant. Is aliud huic malo remedium non esse respondet, quàm uti ad Insulanorum amicitiam confugiant. Id cum videretur consultissimùm, precibus & & precio effecerunt, uti annona, per Lisam amnem, sublevarentur. Ea res, Maximiliani præfectos, tam malè habebat, uti Insulanos maximo odio persequerentur, & omni prorsus commercio prohiberent, adeò uti brevi magna butyri, vini, salis, carniumque ac lignorum inopia laborare inciperent.

Cordæi cum Flandris expostulatio.

Ad Calendas Februarii Cordæus Tornaci cum trium Flandriæ ordinum legatis concilium habuit, ubi acerbè in ipsos invectus, ad hunc modum verba fecit: Miratur Gallorum rex, atque adeò indignè fert, vecordiã vestram, ac animorum inconstantiam, qui cùm primi extiteritis authores, contrahendæ inter ipsum & principem vestrum affinitatis, qua pax constabiliretur, iidem primi arma iterum sumpsistis, neq; ullam aut injuriã aut contumeliam à principis vestri patre, regis socerò, abstinuistis, qua in re, neque illius dignitatis, neque arctissimæ cum rege necessitudinis, vlla à vobis habita est ratio. Quanquàm enim rex precibus vestris motus, me cũ auxiliis ad vos misit, non tamen hoc voluit, uti tàm indignis modis in Maximilianum insurgeretis: poterant enim jura & privilegia vestra aliter defendi, ut interim taceam, quibus modis me ac meos receperitis, ac paulò post tantùm non per contumeliam ejeceritis. Qvid tandem cogitatis? vestris vos legibus absque principe vsuros, vestroque arbitratu victuros? an ex vobis vel Gandavienses, vel alios quosdam principem locum occupaturos? malè à turbulentis quibusdam hominibus seducti, vosque remque vestram publicam, in ultimum discrimen adducitis, meliori loco futuri, si ex ipsis nonnulli, ac primus inter eos Capinolus jamdudum vitam laqueo finiissent. Hæc num ex animo diceret Cordæus, quòd regem sciret jam ad pacis consilia spectare, sive uti metum ipsis amittendi auxilii injiceret, incertum, Flandri certè, qui in ejus amicitia maximam spem, & in Gallorum auxiliis summum præsidium habebant, hoc ejus sermone mirum in modum turbati; hoc in primis agere constituerunt, uti animum ipsius offensum pacarent. Igitur ex pannis sericis & linteis telis Hollandicis, preciosas ei vestes dono dant. Adjecti ex captivis Martinus Polhaimius, cum altero quodam Germano. His donis utcun-

Capinolus.

utcunque delinitus, uti ad saniora consilia redeant, meliusque imposterum suis rebus consulant, monet, ac Attrebatum abit, ubi Clivensis, à rege reversus, ipsius adventum præstolabatur.

Interea temporis cives aliquot, Odomarifanum, Gallorum imperia pertæsi, clàm cum Maximiliani quibusdam præfectis vicinis, de tradendo ipsis oppido egerant. Id negocium in se recepit Vitus Vuolckenstainius, militibus illis præfectus, quos Sigismundus ex Tyrolensi agro collectos, agnato in auxilium miserat. Quo intra mœnia admisso, Galli in arcem sese receperunt. Cordæus ubi hæc audivit, centum sclopetarios præmittit, quos cum pluribus secutus ipse, arcem ingreditur. Cives verò & milites, ne ex arce Galli in ipsos egredi possent, fossam & aggerem excitaverant. Interim quingentos Anglos sagittarios adventare nunciatur, ad quorum conspectum, oppidani campanarum pulsu, lætitiam suam prodidêre, & qui in arce erant, collectis vasis, prima cum luce abiêre. Eo loco amisso, Galli, Gravelinga ac aliis nonnullis oppidis, ultrò discessêre.

Vitus Vuolckenstainius

Odomarifanum receptum.

Eodem tempore, Clivensis accepto à Gallis milite, commeatu & pecunia, tormentis item levioribus aliquot, Gandavium prius atque inde Bruxellas petit, in animo habens Villam fortem & Halam, ob relligiosum D. virginis matris templum, multis donariis locupletatum, invadere. Hujus conatibus, obvium sese tulit Albertus Saxoniæ dux, regis vicem in exercitu curans, qui in agrum Bruxellensem ducens, cùm prœlii facultas non daretur, hostium latibula nonnulla, in Vuaverensi tractu, destruit. Inde Mechliniam reversus, refecto milite, nocte Arscotium, quod à trecentis Gallis tenebatur, captum incendit, magno Antverpianorum & Mechliniensium gaudio, qui omnia Alberti consilia prosperari, hostium verò in pejus ruere viderent. Jamque ex vicinis civitatibus Lovanio & Bruxellis, milites indies dilabebantur, pecunia & commeatu deficientibus. Quòd cum viderent cives, pacem ab Alberto impetrant, numeratis in belli sumptus, ducentis aureûm nummûm millibus. Clivensis cum filio Gandavium atque inde Slusam abiit.

Albert Saxo Arscotium exurit.

Æstatis initio Brugenses & Iprenses, ad quinque hominum millia, sub ductu Georgii Picameri, Dixmudam oppidum, unde multa ipsis incommoda adferebantur, aggredi statuunt, & promissa Gallorum auxilia expectant. Quæ antequàm advenêre præsidiarii, accersitis duobus Anglorum millibus, in illorum castra irruunt. Habebant Flandri, campestria aliquot tormenta, quibus explosis, multos Anglos, atque inter illos

Georg. Picamerus.

ducem ipsorum, prostraverant. Ea re in vindictam animati, reliqui castris expugnatis, etiam eos, qui vivi in potestatem venerant, occidêre, etsi multum pecuniæ à quibusdam offerretur. Angli accepto stipendio, & tormentorum parte, auctarii vice adjecta, contenti abière. Interim Galli, ad decem millia, Neoportum acerrimè oppugnantes, parte quadam muri dejecta, bis in oppidum irruentes, cum clade repulsi sunt, & Cordæus ipse, amissis complurimis, vulnus accepit: igitur obsidionem solvens, Ostendam se recepit, brevi reversurum minatus. Per eos dies Maximilianus rex, Francofurti erat, ubi coram principibus nonnullis, inter ipsum & Galliæ regis legatos, pacis quædam tractatio instituta est, à qua Flandri excipiebantur, quibus injunctum est, uti ex suis ad Carolum regem mitterent, apud quem, præsentibus Romanorum regis, & Philippi Archiducis legatis, eorum controversia dijudicaretur.

Max. rex à Sigismundo hæres adoptatur. Pax cum Mathia tentata.

Circa idem tempus, Sigismundus Tyrolensium princeps, quòd legitimam prolem haberet nullam, Maximilianum patruelis filium, adoptionis jure, hæredem omnium suarum ditionum instituit. Eisdem diebus tentata etiam pax est, inter Fridericum Imperatorem & Mathiam, ad quem, Viennæ graviter ægrotantem, legati à Friderico & Maximiliano, qui Lintzii erant, missi sunt, cum quibus ad eos venit, Joannes Varadiensis præsul, uti pacem conficeret. Imperator Austriam sibi absque ulla sumptuum restitutione reddi volebat. Mathias, septingenta aureûm nummûm millia, sibi exolui postulabat. Maximilianus improba regis postulatione, & paterna tenacitate juxtà offensus, mediocritatem inter duo extrema amplectendam suadebat. Hunc Mathias aut ex animo diligebat, aut suis de causis id facere videri volebat, quadringentas enim vini urnas cùm totidem bubus, & duodena aureorum millia dono ei misisse dicebatur, quam ob causam Bonfinius, patri suspectum & colloquio prohibitum fuisse filium, prodidit. Id sane constat minus anxiè pacem quæsivisse, neque tàm immani pecuniæ summa Austriam redimere voluisse Fridericum, quam à regis morte, quæ haud procul abesse videbatur, ad se redituram sciret. Cùm verò ille æger, secundo flumine, Budam descendisset, mittitur eò, cum septem collegis, Otto Bavariæ princeps, splendida legatione. Hi magnificè excepti, & multis muneribus culti, nihil de pace transigere potuerunt. Interim Maximilianus ulteriùs paulò in Austriam descendens, crebros de Mathiæ valetudine nuncios quotidie accipiens, animos quorundam provincialium sibi conciliare studebat. Jamque in omnium ore erat, ex Astrologorum divinatione, Mathiam eo

anno

anno moriturum. Tandem missis ultrò citroque legatis, pax Budæ proclamatur, & ad Idus Septembris dies dicitur, ad quem diem, Imperator & rex præsentes, eam ratam haberent. Sed ingravescente indies morbo, conventus ille, semper in sequentem mensem prolatatur. Novembrem aut Decembrem conjectores fatalem illi prædixerant, quibus jam exactis spe plenus, & ex tertiana febre paululùm, uti videbatur, recreatus, Viennam rediit, ubi apoplexia correptus, amisso loquendi usu, inter maximos cruciatus, & rugitus leonis more editos, animam Deo reddidit, Nonis Aprilibus, anni nonagesimi super mille quadringentos. Filium reliquit unicum, Joannem ex concubina genitum, quem rebus imponere decreverat, sed is patre amisso, propter nascendi conditionem, præteritus est.

Pax proclamatur,

1490. Mathiæ regis mors,

Sacris regi persolutis, Hungari ad Idus Majas, in agro Pestano, comitia creandi regis habuêre, in quibus Imperatoris legati auditi sunt, qui ex pacto, quod cum Hungariæ regibus habebant, aut ipsum esse eligendum contendebant, aut filium ejus Maximilianum Romanorum regem, multis magnisque animi & corporis dotibus insignem, Germanis charum, & qui regno cum dignitate præesse posset. Competitores illis erant Joannes Corvinus, Mathiæ filius, Vladislaus Boëmiæ rex, & frater ejus Albertus. Vicit inter illos fortuna Vladislai, qui cùm id futurum speraret, jam anteà ad regni fines accesserat. Huic initia regni difficilia ac turbulenta reddidit Albertus frater, qui & ipse à proceribus nonnullis electus, fratri cedere noluit, sed eorum opibus fretus, bellum intestinum movit. Erat etiam in armis Maximilianus, non Austriam solùm recuperaturus, sed & Hungariam invasurus, neque enim deerant ex Hungaris, qui ipsius rem foverent. Austriaci verò, Hungariam domesticis turbis laborare videntes, ad Fridericum, eiusq; filium, legitimos suos dominos, respiciebant. Igitur Viennenses, advenientem cum equitibus Maximilianum, undecimo Calendas Septembris gratulabundi excipiunt, ad D. Stephani deducunt, libertatis hymnum decantant. Postridiè arx oppugnari coepta, ubi Maximilianus, inter primos rem strenuè gerens, pectus vulneratur. Hungari verò, deditione facta, discedunt, mitius opinione habiti. Eodem modo & Neapolim civitatem & Pontes ad Leytham recepit, ac paulò pòst Claustroneoburgum, armis in potestatem redegit. Ex qua expeditione, Viennam redeunti, præstò fuerunt, à Vladislao legati, Stephanus Episcopus Syrmiensis, & Ioannes Selembergus, Boëmiæ Cancellarius, qui regis sui nomine petiêre, uti pro jure cognationis, legitimè in regem electum agnosceret, ac in pacando & quietè usurpando reg-

Regni Hungar. competitores.

Max. Austr. recipit.

Vladislai Hung. regis legatio ad Maximil.

no juvaret, paratùm illum, pacem sanctè cum eo colere, neque ullis ejus commodis defuturum. Maximilianus oratoribus benigne respondens, ingenuè confessus est, nunquàm se regno sibi ex pactis conventis debito cessurum, neque defore sibi, ad jus suum persequendum, à Germanis atque ipsis etiam Polonis auxilia.

Legatis domum reversis, peragitur coronatio. Maximilianus verò, decreta in Hungariam expeditione, quos potest, regni proceres sibi adjungere studet. Defecit ad illum Jacobus Seckelius, per quem Joannes Corvinus sollicitatus, à Sigismundo Quinque ecclesiarum antistite, in Vladislai fide retinetur. Beatrix verò Aragonia, Mathiæ vidua, novi regis nuptias summoperè ambiebat, quam ille jam natu grandiorem & sterilem etsi aversaretur, ne tamen ea cum sua factione ad Maximilianum sese conferret(nam de illorum matrimonio quoque à nonnullis mentio fiebat) mulierem vana spe lactabat, colludentibus plerisque regni primatibus. Albertus verò, pacta sibi nescio quæ, à fratre non servari causatus, apertè cum Maximiliano sentiens, ulterioris Hungariæ agros, Varadinum usque & Agriam, depopulatur. Germani interim Sempronium & Sabariam expugnant, & iisdem diebus arx Neapolitana, quam Hungari hactenus defenderant, in potestatem venit. Joannes item Vitesius antistes Vesprinienfis, facta (ut dicebatur) Episcopatus Viennensis spe, ad Maximiliani partes transiit.

Bellum Hungaricum.

His ita comparatis; Maximilianus, Albam Regalem urbem, in qua reges & inaugurari regno, & sepeliri soliti sunt, ingenti cum exercitu petit. Ea tum quingentorum quinquaginta militum præsidio tenebatur. Sed qui eos adduxerant, Stephanus Bathor & Paulus Chinisius, ad primam de adventu hostium famam abierant, loco & oppidanis diffisi. Oppugnandam sibi urbem depoposcerant Svevi, pugnæ non minus quàm prædæ avidi, qvin in suburbium irruentes, cum Hungaris obviam egressis, manum conserunt, cumque oppidani, primo congressu, acriter pugnarent, tormentarii, qui primum Svevorum agmen seqvebantur, suis illos telis in fugam coniecère adeò effusam, uti Svevorum primi sub portam usque cum fugientibus pervaserint. Ea res animum iis addidit, ad urbis mœnia propiùs subeundi. Cumque ex oppidanorum vel inscitia vel negligentia, nullam pro muris stationem, nihilque bellici apparatus viderent, hastis scalàrum vice erectis, alius alium sublevantes, in urbem transcenderunt. Cives cum præsidiariis plerisq;, viso intra muros hoste, defendendi consilium abiiciunt, fugam sibi quisque & latibula circum spici-

Alba Regalis obsessa.

ſpiciunt, quæ ſi negentur, hoſtium ſe arbitrio tradere, quàm armis nihil profuturis, internecionem ſibi ſuiſque accerſere, potiùs ducunt. Trecenti tantùm equites, in foro conglobati reſiſtunt, quos, intromiſſi à ſuis cataphracti, non magno negocio profligârunt. Hinc in alios quoque nonnullos ſævitum, & ædes tàm publicæ quàm privatæ, avido militi, prædæ ac direptioni fuêre. Hanc illorum licentiam, ægrè tulit Maximilianus, paulo pòſt vrbem ingreſſus, & propoſito edicto, omnes qui cladi ſupererant, ad penates ſuos reverti iuſſit, militem quoque à primarii templi direptione inhibuit, loci relligione motus, regum inaugurationi & ſepulturæ conſecrati, neque ex omnibus ornamentis & donariis, quæ & multa & magni pretii aderant, quicquam abſtulit, præter crucem auream non magnam, quæ majorum ſuorum Auſtriæ principum fuiſſe dicebatur. Capta eſt Alba ad decimum quartum Calendas Octobres. Budam inde, atque ad interiora regni loca ducere volentem, impedivêre ſeditioſi quidam milites, qvi præda necdum ſatiati: ſtipendia tumultuoſiùs flagitabant. Quod benè gerendæ rei occaſionem eripuit, ac Batorio Chiniſioque ſpacium dedit, Budam à rebus omnibus imparatam, præſidio & commeatu inſtruendi. Igitur Maximilianus, ne ſeditio illa ad integros ſerperet veritus, retrocedens, Quinque eccleſiarum antiſtitem, Sigiſmundum pecunioſum, in ſuas partes adducere tentat, triginta aureorum millia ab eo mutua petens. Is, neque pecuniam ſibi ad manum eſſe, neque ab Vladislai fide recedere abſque perjurii nota licere, reſpondet. Quare Maximilianus, relicto Albæ præſidio, in agrum Veſprinienſem profectus, S Pauli caſtellum expugnat. Hinc in Auſtriam regreſſus, ex primis turbarum authoribus, aliquot ſuſpendi, partem Viennam adductos, gladio percuti, iubet. Hamburgi arx, per eoſdem dies, in poteſtatem venit, iamque Auſtria propè omnis ad obſequium redierat, neque enim Vladiſlaus, quæ extra regni limites à Mathia capta erant, defendere curabat, domi ſuarum rerum ſatagens, & Hungarorum præſidia paſſim dilabebantur.

1490. Albam Maximilianus capit.

Sub finem hujus anni, inſtituto Turoni colloquio, cum Flandris quoque tranſactum eſt, his ferè conditionibus. Flandri, Romanorum regem, legitimum filii tutorem agnoſcunto, quingenta ipſis aureorum millia pendunto, captivos ſine precio dimittunto, arces & munimenta manu capta reddunto. De Philippo Clivenſi convenit, uti proximo regum colloquio decerneretur. Is à pacis conſiliis averſus, Scluſæ arces, quas occupaverat, munit, & cætera bello idonea parat. Flandrorum 1491.

Pax Flandrica.

quorundam opibus fretus, quos pacem initam minùs approbare sciebat. Cordæus verò ad primam pacis mentionem, ex Flandria in Artesiam, atque inde ad regem in Galliam abierat. Hisdem diebus Albertus Saxoniæ princeps, quem Maximilianus in Belgio rebus præfecerat, cum exercitu quinque millium in Flandriam movit, uti regis vicem, provinciæ civitates in fidem reciperet. Cortraci dato à civibus juramento, præmissis Toraltum & Vvinendalium copiis, Brugas profectus, cum summis honoribus excipitur, & cives habet obsequentes. Invitatus ad publicum epulum, postquam illi in verba juràssent, non sumpto cibo, Damum eodem die pergit. Gandavium inde cum copiis profectus, obvios habuit legatos, qui non nisi cum quingentis urbem ingredi posse dicerent. Id vel infra dignitatem esse putans, vel ad alias res vocatus, in Brabantiam abiit, relicto illic cum parte copiarum Nassovio, cui Gandavienses benignè satisfecêre. Ne verò novi motus, in urbe maximè populosa, existerent, neque magistratus innovatur, neque edictum de moneta (id quod aliis in locis factum) promulgatur. Circa hoc tempus Philippus princeps, prima aurei velleris comitia, Mechliniæ tenuit. Adlecti sunt, in locum illorum qui decesserant, Fridericus Rom. Imperator, Henricus Anglorum rex, Albertus Saxoniæ dux, Eberhardus Wirtembergicus, Christophorus Badensis, Henricus Withemius, Petrus Lanoius, Claudius Novocastellius, Joannes Egmondanus, Carolus Croyus princeps Chymaius, Guilielmus Croyus Cheuriæ dominus, Hugo Melunensis, Joannes Gruningensis & Jacobus Lucemburgicus. Interim Maximilianus, cùm apud patrem nihil impetraret, cui satis esse videbatur, Austriam recepisse, reliquos Germaniæ principes, de auxiliis, ad continuandum in Hungaria bellum, sollicitabat. Hi præferendam bello pacem, neque lacessenda regis arma, qui & Christianus & socius sit, neque postremus inter Septemuiros Imperii Electores censeatur. Ipse etiam novitate regni, & domesticis negociis occupatus, fraterno præterea bello implicatus, pacem urgebat, quæ, post longam disceptationem, ad hunc modum facta est: Vti pacta conventa, quo tempore corona redimebatur, inita, restaurentur. Vladislao sine prole moriente, regnum ad Austriacos devoluatur. Maximiliano, in belli expensas, centies mille nummûm numeretur. Regis titulus utrique relinquatur; summi honores, uti sunt duumuiratus, Palatinatus, & cætera ejusmodi munia, ex utriusque consensu tribuantur: eosdem uterque socios amicosque, eosdem inimicos atque hostes habeat; jure societatis uterque alte-

Alb. Saxo Flandros in fidem suscipit.

Prima Ordinis Comitia Philippi.

Pax cum Vladislao fit.

alterum juvet; Germanus ac Hungarus eodem loco habeantur; nemini ex his fraudi sit, ad Maximilianum defecisse. Hæc ubi domum legati attulêre, parùm abfuit, uti à populo trucidarentur, non pacem illam, neque fœdus, sed iniquissimam esse servitutem, clamante.

Dum hæc in Pannoniis aguntur, apud Flandros Rauensteinius, cum agnato Clivensi principe, in armis adhuc erant; & Brugenses, Clivensis maximè authoritate adducti, novam seditionem moliebantur. Adcurrit statim Nassovius, omnesque viarum aditus obsidet. Illi brevi admodum tempore, ad inediam redacti, veniam ab eo non sine multa impetrarunt: quatuor enim pensionibus, centena quinquagena aureûm nummûm millia, exolvisse proditum est. Sexaginta seditiosorum primi, in vincula conjecti, ex iis sedecim gladio percussi, inter quos Georgius Picaverus fuit, reliqui auro vitam redemêre. Clivensis inde, ab omnibus propè relictus, uxorem juvenculam ad regem Galliæ mittit, quæ tertio mense quàm abierat, navigio ad ipsum rediit, cum trecentis tantum militibus, & aliquanta pecunia, plures propediem copias venturas nuncians.

Nassovius Brugenses compescit.

Inter hæc Albertus Saxoniæ dux, in Hollandia & ditione Vltrajectina, novos belli intestini fomites opprimit, & Joannem Montfortiorum regulum, ad obsequium redire cogit. Frisios item, qui Harlemum frequentes convenerant, uti in Flandriam ad Clivensem transmitterent, compescit. Nassovius verò, Ardemburgum ingressus, (id mille passus à Sclusa abest) circiter anni eius finem, & sequentis initio, multa quotidie faciebat cum vicino hoste prælia, donec ineunte vere, cùm sine stipendio militem iis locis ægrè retinere posset, discessit, præsidio quingentorum Damæ relicto. Clivensis eius discessu nonnihil recreatus, bellum continuabat, & auxiliares Gallorum copias operiebatur, sed id frustrà fuit, nemo enim venit. Gandavienses verò (publicone an privato quorumdam consilio incertum) pacem, cum principibus pactam, non satis sanctè coluêre, sed Clivensem viris, pecunia, & commeatu juvêre. Albertus igitur, rebus in Hollandia compositis, in Flandriam ire maturavit, totamque belli molem in Clivensem transtulit; Sclusa obsidione cincta, omnibusque itineribus, quibus ea adiri potest, terra marique obstructis. A primo Junio, ad finem Septembris, tenuit obsidio. Iamque non viribus tantùm inferior Clivensis, sed annonæ insuper difficultate pressus, cuius ex antè convecto non magna copia jam deficiebat; ex eo fames primùm, atque ex fame morbus intus increbescebat, foris verò oppidum, & arces, assiduis tormentorum ictibus quatiebantur. Igitur, extrema necessi-

Saxo in Batavis rebelles domat.

1492.

Sclusa obsessa.

cessitate coactus, Clivensis ita transegit, uti oppidum cum minori arce traderet, majorem teneret, quoad cum Maximiliano in gratiam rediisset, interim quietem ageret. Ità valido præsidio ea loca sunt communita; Damæ verò quingenti denuò Gerui collocati. Attrebatum dein, prima Artesiæ urbs, quatuor juvenum opera, in Maximiliani potestatem rediit, qui, Gallorum imperia pertæsi, urbem prodidère. Hi nocte illa excubias agentes, subeuntibus per tenebras quibusdam præfectis, cantillantes, invadendæ urbis oportunitatem & tempus significabant, dolo jam antè composito. Itaque ad quintum Idus Novembris, urbs munitissima occupatur & diripitur, quæ armis ad obsequium cogi non nisi longo tempore, maximaque cum difficultate potuisset. Vinum, quod in foro venale erat, à militibus epotum, non persoluto precio. Sunt qui & proditorum ædes, ac fortunas omnes, prædæ ac direptioni fuisse affirmant. Ea verò Gallorum invidia apud cives fuit, uti hanc rerum suarum jacturam, quàm illorum imperia & contubernium, æquiori animo tulerint. Sunt enim inveterata ferè inter vicinas gentes & conterminas odia, propter crebras ex vicinitate contentiones & offensas, eaque est hominum conditio, uti non tàm injurias ipsas, quàm à quibus illæ proficiscantur, considerent. Ex urbe civitatem (ita arcem cum munitiore urbis parte vocant) occupare, non magni negocii res fuit, quòd eam Carcaluentus quidam negligentiùs custodiret, qui si defensionem parasset, auxilia ex vicinis locis habere potuisset. Qua de re, & quòd claves cuidam ex suis crediderit, malè audivit posteà. Ipse in hostium potestatem venit. Non multò pòst Maximiliani miles, Ambianum, Picardiæ civitatem, de nocte profectus, fortunam tentavit, sed dispari eventu; nam fœmina quædam, audito strepitu, vicinos excitavit, hinc ad arma conclamatum est, & qui venerant, detectas esse insidias videntes, re infecta, discessère.

Attrebatum Artesiæ metropolis.

Attrebatum captum.

Ambianum frustra tentatum.

Dum hæc apud Belgas geruntur, Maximilianus principes aliquot Germaniæ, atque ordines Imperii, Constantiam ad se vocavit, cum quibus graviter de Caroli regis injuriis conquestus, auxilia ipsorum flagitabat, quibus contumeliam non sibi tantùm, sed Germanis omnibus factam, ultum iret. Principes verò, quòd patrem ejus viderent minùs ad hoc bellum esse animatum, nec ipsi de se quidquam promittebant, sed ad pacem, cum Gallo faciendam, magis inclinare videbantur. Igitur Maximilianus, cum Helvetiorum legatis, hac de re agere cœpit. Hi Pontificis Maximi id esse munus respondent, uti si contra sacros Canones regem fecisse putet, sacris ipsum prohibeat; quod ubi ab illo factum

Auxilia Maximiliano negata.

ctum fuerit, & reliqui principes atque ordines arma sumpserint, tum se quoque pro sua parte in officio futuros, solos nihil posse. Ita Maximilianus hujus belli consilia tum relinquere coactus est. Cumque & Galli & Flandri, cæterique Belgæ, longi belli tædio laborarent, de pace inter utrosque agi cœptum, missique ab Imperatore Friderico, Electore Palatino, & Helvetiis legati, eam procurabant. Cum his congressi Petrus Borbonius, Princeps Aurantius, Philippi duo, Cordæus & Cominæus, regem promisêre omnia Artesiæ loca, quæ tenebat, Philippo principi redditurum. Ea post Odomarisanum & Attrebatum jam recepta erant, Hesdinum, Aëria, & Bethunia, civitates. Ita quo tempore atrocius bellum exarsurum multi putabant, pax facta est. Pax cum Carolo Gallorum rege.

Hoc anno milites aliquot, ex eorum numero, qui sub Mathia assiduis bellis consueti, pacem ac otium ferre non poterant, in Austriæ ac Moraviæ finibus, munimenta quædam excitaverant, unde vicinum agrum rapinis & incendiis divexabant. Eos Fridericus obsideri jubet, qui, dejectis latibulis, fuga evasêre; ab Austriacis proceribus, alii alio loco, aut cæsi aut capti: omnes mala morte periêre. Viennenses trecentos ex illis suspendêre. Eitzingerus, quos nactus est, in fornaces, quibus calx decoquitur, conjici jussit. Ita tunc Austria omnis, ab ea hominum sentina, repurgata est. Hinc Imperator, ad Ratisbonam Imperio restituendam, animum adjecit. Circa hæc tempora Carolus Gallorum rex, jam antea sæpè ab Italis quibusdam, tum verò à Ludovico Sfortia extimulatus, bello regnum Neapolitanum invadere, Apuliamque & Siciliam ex Andegavensium jure sibi asserere meditabatur. Id bellum cordatissimi quique dissuadebant, quorum consilia ille aspernatus, assentatorum voces admittebat, magnam in ea expeditione immortalis gloriæ materiam fore prædicantium, quòd subjugatis, quas dixi regionibus, facilis esset in Epirum transitus, unde Græciam omnem, Turcarum tyrannide, liberare posset. Ludovicus verò Sfortia, Joannem Galeacium agnatum suum, Mediolani ducem, imperio exuere parans, cum Alphonsi Arragonii opes timeret, cujus soror Galeacio nupta erat, regem sibi oportunum ratus, hoc bellum maximè urgebat, opemque suam atque operam liberaliter pollicebatur. Igitur rex, jam decreta expeditione, uti pacata omnia domi relinqueret, fœdera pacemque cum vicinis regibus ac principibus, facere statuit. Imprimis verò Ferdinandum Hispaniarum regem, ne agnatis suis Arragoniis opem ferret, Perpenniano urbe & Ruscinonensi agro restituto, conciliavit; quæ loca, Joannes ejus pater,

Gallorum Rex Neapolim invadere cogitat.

1493.

Maximiliani cum Blanca Maria Mediolanensi matrimonium.

Ludovico Vndecimo oppignoraverat, bello Celtiberico. Cum Philippo pacem anteà factam diximus, ejus patrem uti & ipse & Sfortia æquiorem haberent, de matrimonio inter ipsum & Blancam Mariam, Galeatii ducis filiam, iis diebus agi cœptum.

Lud. Sfortiæ callida consilia.

Hac affinitate, Ludovicus aditum sibi ad Mediolanense imperium præstruere conabatur, neque enim affirmare dubitabat, se fratri Galeacio jure præferri debuisse, quod etsi natu minor tamen ex patre jam duce, non privato, uti illum, esse natum, qua in re Cyri regis exemplum pro se adducebat. Quin de fratre etiam ejusque filio jaciebat, neutrum in Ducum numero habendum esse, quod devolutam ad Romanum Imperium ditionem, sine authoritate Cæsareæ majestatis usurpassent, quam quod Joannes Galeacius jam confirmari sibi petat, id serum esse, neque enim Cæsarem conferre quippiam alicui solere, qui jam ante aliis idipsum referat acceptum, his de causis, impetrato diplomate, legitimè regnaturum. Hæc ille animo agitans, ita consilia sua administrabat, uti à Venetis, cæterisque Italiæ principibus, non planè perspicerentur. Erant enim quibus persuaderi non poterat, seriò id agi, uti Carolus in Italiam transiret, Ferdinandus verò & Alphonsus ejus filius, quorum maximè intereat, minimè dubitabant, quin propediem Rex ab illo alienus redderetur, neque ipsi fideret, qui nova affinitate Maximilianum tot tantisque de causis Gallico nomini infensum sibi conciliaret. Miserat verò Ludovicus celebrem admodum legationem in Gallias, cujus princeps, Ioannes Franciscus Sanseverinas, Gajazi Comes, multis promissis regem exhortatus, animum gloriæ cupiditate inflammatum, ita ad hoc bellum confirmavit, uti omnia aliorum consilia surdis auribus præteriret. Igitur & in Galliis idonea futuræ expeditioni parari jussit, & missis per omnem Italiam legatis, principum animos sibi conciliare nitebatur, qui in annum proximum parari bellum audientes, cum tantò ante consilia sua aperire nollent, dubia legatis responsa reddidêre.

Frid. moritur.

Inter hæc Imperator Fridericus, pace jam in Austria ac reliqua Germania parta, gravi morbo laborare cœpit Lintii, quem nimio melonum esu auctum esse nonnulli meminêre. Alterum illi crus sphacelo affectum, per eosdem dies ex medicorum consilio resectum erat. Id cum inspexisset, quæsivisse ferunt, quid inter Cæsarem & quemvis rusticum interesset? mox verò subjecisse; rusticum sanum, ægroto Cæsare, longè esse feliciorem. Non multò pòst rebus ex ultima voluntate constitutis, obiit, decimo tertio Calendas Septembres, anno ætatis octavo & septuagesimo,

ſimo, poſt ſuſceptam Imperii curam tertio & quinquageſimo, quo Cæſarum nemo poſt Auguſtum diutiùs imperavit. Princeps fuit bonus, Eccleſiæ ac reipublicæ amans, conſilii moderati, & ingenii adeò ſagacis, uti ab Italis dictum ſit, haud facilè cuiquàm eſſe latebroſum ejus pectus introſpicere. Repræhenditur in eo pecuniæ ſtudium, quod Hungaricam coronam diutiùs retinuerit, neque filio neceſſaria ubique ſuppeditaverit. Sed non defuiſſe prudentiſſimo Principi ſuas cauſas facilè intelliget, qui ſumptus Ladislai nomine factos, aliasque difficultates, quibus per omnem vitam implicatus fuit, conſiderare volet. De Maximiliano fieri poteſt, quod non omnia ejus bella neceſſaria eſſe duxerit, effuſamque ejus liberalitatem, qua ad multorum uſque repræhenſionem præditus fuit, moderatione aliqua indigere perſpexerit. Certè qui domeſticè ipſum novêre, uti frugalitatis ac continentiæ laudem illi tribuunt, ita hoſpitalitatis non adimunt, eaque temperantia vixiſſe affirmant, uti neque ſua profuderit, neque aliena invaſerit. Filios ex uxore, quam unicam habuit, ſuſtulit Chriſtophorum, Joannem & Barbaram, qui in prima pueritia obiêre, Maximilianum & Cunigundim, quæ Alberto Bavariæ Duci nupta, mater fuit Guilielmi Erneſti ac Ludovici principum. Corpus ejus Neapolim delatum, apud voxem conditum eſt. Paucis diebus poſt Turcæ ad novem millia per Croatiam in Carinthiæ & Carniolæ fines irruêre, adducti (uti ferebatur) à Bernardino Frangepano Venetorum legato, quo illos ab obſidione Breviæ civitatis averteret. Igitur ad Juliam uſque & Petoviam populabundi, ingentemque hominum pecudumque ac aliarum rerum prædam ſecum abigentes, obvios habuêre Hungaros & Croatios, cum quibus commiſſa pugna ſuperiores, quinque millia occidêre. Maximilianus verò contracto quindecim millium exercitu, mira quadam celeritate victores aſſecutus, multis in fuga occiſis, prædam omnem recepit, & provinciarum limites ab hoſtium metu liberavit.

Imp. Friderici liberi.

Maxim. Cæſar.

Turcas ex Croatia profligat.

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER UNDECIMUS.

Argumentum.

Maximilianus Cæsar, percusso cum Vladislao fœdere, & facto de Hungarici regni successione pacto, secundas cum Blanca Maria Sfortia Oenipont nuptias celebrat. Hinc Carolum Egmondanum sibi adversantem debellaturus, in Brabantiam descendit. Carolus Gallorum rex, Neapolitanum regnum, quod jam dudum animo invaserat, à morte Ferdinandi occupat & Alphonsum pellit. Cæsar de cohibenda Turcæ violentia, & impediendis Galli conatibus, consilia agit. Eberhardum Wirtembergicum Ducem creat. Carolus in Galliam reversurus, à confœderatis ad Tarrum amnem cæditur, & Ferdinandus Aragonius à suis Neapolim rursus introducitur. Sigismundus Archidux Aust. è vivis excedit. Cæsar in Italiam proficiscitur, & Friderico Aragonio regnum Neapolitanum confert. Res Pisanas ex sententia componere nequiens, in Germaniam redit. Pontifex Vrsinis bellum infert. Carolus rex Galliæ moritur. Belli Helvetici initium successus & finis enarratur. Ludovicus Carolo in Gallia succedens, Mediolanum primùm, Sfortia ejecto, deindè etiam Neapolim invadit. Carolus V. nascitur. Philippus per Gallias in Hispaniam pergit. In agro Spirensi tumultuantur rustici. Galli cæduntur & ex regno Neapolitano propulsantur. Inter Palatinos & Bavariæ Duces, de Georgii Divitis hæreditate grave exoritur bellum. Cæsar Palatinum magna ditionis parte exuit; supplici ignoscit, & pacis conditiones præscribit. In Geldriam indè movens, Carolo Egmondano, novis semper rebus studenti, frænum injicit.

1494. REVERSUS Viennam Maximilianus, legatos in Hungariam ad Uladislaum misit, cum quibus ab eo advenêre, Agriensis præsul, & Nicolaus Bamfi. Hi Imp. Friderici exequiis interfuêre, quæ per eos dies, magnifico apparatu, celebratæ sunt. Quid inter ipsos actum sit, vulgò non innotuit. Pax ac foedus denuò instauratum putabatur, cujus summa erat: uti Maximilianus Vladislao, quòd cognatus esset, regnum permitteret, retento successionis jure, si absque prole mascula decedere ipsum contingeret.

Initio anni nonagesimi quarti, inter medios belli apparatus (nam in proposito persistebat Gallus) è vivis abiit Ferdinandus Aragonius, Neapolitanorum rex, hæredem relinquens Alphonsum filium. Ludovicus verò

Ferdin. rex Neapolis obiit.

verò Sfortia, uti rem suam stabiliret, præter Gallicam expeditionem, Cæsaris nuptias, de quibus supra dictum, maximè urgebat. Non probabantur illæ plerisque Germaniæ principibus, quod Sfortiarum ac Vicecomitum familia, Austriacæ veteri & tot majorum imaginibus auctæ prosapiæ, impar esset, videreturque Cæsar dote magis quam genere adductus, eam affinitatem inire. Ludovicus enim præter ornamenta, quæ ad quadraginta aureûm nummûm ducalium millia æstimabantur, quadringenta millia dotis nomine, certis pensionibus daturum se receperat. Itaque Blanca Maria, cum amplissimo comitatu, Oenipontum deducta est, ubi postridiè Idus Martias nuptiæ celebratæ sunt. Eas luculenta oratione condecoravit, Jason Mainus Eques Romanus, Jureconsultus ætatis suæ doctissimus.

Blanca Maria Cæsari nubit.

Jason Mainus.

Æstatis initio, Cæsar cum nova nupta, per Vindelicos Sveviamque profectus, secundo Rheno Coloniam, atque inde in Brabantiam descendit, ubi decreto in Carolum Geldrensem bello, militem quæque alia usui essent parat. Is enim Gallorum opibus fretus, multa turbaverat. Cùm verò promissa ab iis auxilia nusquam apparerent, neque domesticis viribus satis fidendum esse videretur, Carolus in Lotharingiam priùs, dein ad Cæsaris conjugem se contulit, fidem ejus ac intercessionem implorans, qua deprecante, supplici potestas facta, iis in locis agendi, cum spe ditionis recuperandæ, si quid in eam juris habere inveniretur. Ejus rei disceptatio ad quatuor Rheni Electores (ita tres Ecclesiasticos & Palatinum vocant) delata, eum finem habuit; uti Carolus Geldriæ imperio ac titulo abstineret, Egmondæ regulus diceretur, quod extincta in Renato circa annum supra mille trecentos septuagesimo secundo veterum Comitum prosapia, Arnoldus postea & Adolfus, is qui ad Tornacum cæsus est, etsi eam provinciam occupaverint, nullum tamen cujusquàm Imperatoris adsensum habuissent. Carolus verò ex Brabantia dilapsus, & à civitatibus nonnullis receptus, suas iterum vires confirmare studuit, quæ res aliquot adhuc annos inquietam habuit Geldriam, vicinasque ei ditiones.

Carolus Egmondanus Geldriæ regulus.

Nunc verò ad res Italicas convertendus est sermo, de quibus admonendum esse lectorem putavi, nos in annorum ratione, Italos hic sequi, non Gallos, qui hanc regis sui expeditionem in annum præcedentem retulêre, quam scriptorum in re tam nobili discrepantiam mirari quis possit. Cùm Italis verò Germani plerique conveniunt. Ferdinando (uti diximus) mortuo, Alfonsus ejus filius, bellum à Gallo imminere videns,

Alfonsus rex Neapolis.

 dens,

dens, Pontificem sibi conciliare imprimis adnitebatur, qui jam ad Gallicas partes proclivior esse videbatur. Fit inter ipsos fœdus, & Alfonso jura regni attribuuntur. Tentatur & Ludovicus Sfortia, uti relicto Gallo, illis se conjungeret. Is verò, dubia spe ostensa, rem cœptam urgebat, missoque in Gallias legato, Galeacio Sanseverinate, genero suo, regi author erat, uti & ipse Pontificem sibi æquiorem redderet. Missi igitur in Italiam oratores regii, Florentinos primùm, ac Petrum Mediceum, reipublicæ primatem, in suas partes sollicitant. Cumq; nihil certi responderetur, Romam profecti, Pontificem multis magnisque promissis onerantes, prisca Galliæ regum in sedem Apostolicam studia, observantiamque, contra Arragoniorum injurias, & contumaciam extollebant. Pontifex, tres jam Arragonios reges, à majoribus suis confirmatos esse, respondet, à quorum instituto discedere se iniquum videri, quod si Gallorum rex potiori jure Neapolitanum regnum sibi deberi contenderet, legitimæ disceptationi locum esse, quod in diplomate expressum sit, ita regnum Alfonso concedi, uti ne cujusquam juri derogetur. Itaque armis ecclesiam, cujus id regnum esset, turbare desistat, jure experiatur. Id & justum esse, & ex ejus dignitate, cujus majores, ob summa in rempublicam Christianam merita, Christianissimorum cognomen sibi peperissent. Hæc multis à Pontifice demonstrata, Carolum nihil movere potuerunt. Igitur Lugduno Viennam profectus, Petro Borbonio totius regni summam, Admiralio Picardiam ac Normandiam, atque aliis alias provincias, per suam absentiam gubernandas, attribuens: reliqua totius Galliæ nobilitate comitatus, superatis Alpibus Cottiis (Genebræ montem vocant) ad quintum Idus Septembris Astam venit. Ibi ei præstò fuerunt, Ludovicus Sfortia cum uxore, & Hercules Estensis, Ferrariensium princeps. Astæ rex, adversa valetudine tentatus, substitit, & post mensem, recreatis viribus, Papiam movit, ubi Joannem Galeacium, gravissimo morbo laborantem, invisit. Inde Placentiam ubi venisset, de illius obitu nuncium accepit. Ludovicus verò, qui eò regem secutus erat, Mediolanum advolans, rei summam in se recepit, etsi ex duce filius supererat. Rex arrepto per Flaminiam itinere, exercitum illum assecutus est, quem sub Eberhardo Obigneo Scoto duce præmiserat. In itinere omnia illi secunda evenêre: nam Petrus Medicæus, qui antea cum Alfonso sentire videbatur, Gallicæ potentiæ metu, aliisque rationibus inductus; mutato consilio, fide publica accepta, regi obviam profectus, cum eo in gratiam rediit, traditis aliquot munitis reipublicæ locis; quam rem ægre ferentes Florenti-

Carolus Gallorum rex Italiam ingreditur.

Joannes Galeacius moritur.

rentini, arma arripuêre. Id indignatus rex, Pisanos de impotenti illorum dominatione querentes, liberos esse jussit. Post cum exercitu urbem ingressus, duras quasdam conditiones proposuit quidem, sed multitudinem veritus, neque ab animis neque ab auxiliis imparatam, foedus cum iis ac amicitiam fecit. Hinc præsidio Senis collocato, in agrum Romanum duxit. Alexander verò Pontifex, animi dubius, primùm urbem defendere in animo habens, Ferdinandum Calabriæ ducem, Alfonsi filium, cum copiis ad se vocavit: mox à Gallicis proceribus, nihil aliud regem, quàm transitum petere persuasus, admittere eum in urbem, ejusque fidei sese committere, statuit. Itaque pridiè Calendas Ianuarii, rex cum omni exercitu armatus, porta Flumentana urbem ingressus est: eadem hora Ferdinando cum suis per Latinam, exeunte. Pontifex animi anxius, in arcem Angelicam sese cum paucis recepit, unde post percussum cum rege foedus, in Vaticanum rediit.

Carol. cum Florentinis foedus facit.

Carolus Romam venit.

Inter hæc apud Neapolitanos varii animorum motus erant, multique Alfonsi mores, vitamque & vitia exosi, ante regis adventum, ejus partes sequebantur. Igitur ille simul atque filium Roma digressum audivisset, sua ipsius conscientia, suorumque odio implacabili motus, abdicare se regno, & filium rebus imponere statuit, ea mutatione futurum ratus, uti subditi. veterum offensarum oblivione inducta, filii cætera egregii auspiciis in officio contineantur. Atque ita, nondum exacto suscepti regni anno, quatuor triremibus, regia supellectili onustis, in Siciliam trepidè profugit. Carolus, quinto Calendas Februarii Roma egressus, quosdam ex suis præmisit, qui Montem S. Joannis, oppidum munitissimum, vi expugnantes, multa passim loca deditione in suam potestatem redegêre. Ferdinandus enim, etsi Neapolim profectus, nomen regis, dignitatemque assumpserat, Gallorum progressum impedire minimè poterat, deficientibus passim, & regis potestati sese permittentibus oppidis. Quare cùm, post Capuam, & Aversam, Gallis traditas, Neapolitani quoque legatos ad Garolum misissent, Ferdinandus cum Friderico patruo, reginaque avi vidua, & Joanna filia, in insulam Ænariam navigavit, urbem idemtidem respiciens, & Psalmographi regis versum ingeminans: quo illi supervacuam urbis custodiam cecinit, quæ à Deo non servatur. Ita Carolus ad nonum Calend. Martias urbem victor invectus est, magno felicitatis ac raro exemplo, rebus supra votum fluentibus. Arces, quæ Ferdinandi præsidiis tenebantur, paucis diebus se dedidêre.

1495.

Alfonsus regno se abdicat.

Carolus Neapolim occupat.

Dum hæc in Italia geruntur, Maximilianus Cæsar, sub veris initium,

Comitia Berbetomagi.

tium, ex Belgio in Germaniam reversus, Wormatii celebri Vangionum urbe, conventum principum aliorumque Imperii ordinum egit. Aderant præter ipsos, Hispaniæ regis, Venetorum, Mediolanensis, ac Montisferratensis, aliorumque externorum principum legati. In hoc conventu duæ maximè res proponebantur: de inhibenda Bajasethi Turcarum tyranni violentia, ne is in penitiora Germaniæ loca penetraret; deque Caroli regis conatibus, quibus obviam iri debere, qui Senis, Pisis, atque aliis in locis contra vetera Imperii jura attentaret, ac Rom. Ecclesiæ ditionem invaderet, quæ ab eo fieri Cæsar permittere non deberet His uti in tempore occurri, bellumque ex dignitate geri possit, ante omnia concordiam domi stabiliendam, dein pecuniam, belli nervum, publicè colligendam. Itaque de pace per Imperium servanda statutum est, & tributum perexiguum in singula capita imperatum, quod proximo quinquennio exigeretur. Ea verò res, ob principum inter sese ac ordinum variantes sententias, effectu caruit. Actum etiam est de judicio Cameræ Imperialis, & instaurata est dicendi juris forma, saluberrimo consilio. In hoc ipso conventu Cæsar Eberhardum Barbatum Wirtembergæ Comitem, virum magnis virtutibus, multisque in rempublicam meritis insignem, primum ex illa prosapia ducem creavit, Wirtembergæque ac Teccæ insignibus & titulo donavit, consentientibus quotquot aderant, & applaudentibus Imperii principibus; apud quos, ob animi celsitudinem probitatemque, consiliorum item ac rerum gerendarum dexteritatem, authoritate pollebat, & nonnullis, solo nomine minor, potentia ac opibus præeminebat.

Bajasethus Turcorum Imperator.

Eberhardus Barbatus Wirtemb. Dux.

Interim Carolus Gallorum rex, victoriæ cursum secutus: paucis diebus per suos Apuliam omnem, præter Brundusium & Callipolim civitates, Calabriam item, paucis admodum locis exceptis, occupavit. Ejus verò potentia & felicitas omnibus Italiæ regulis nimia esse ac intolerabilis visa: & Ludovicus Sfortia, qui, ne ab Arragoniis & Petro Medicæo impediretur, ipsum in Italiam adduxerat, omnia illi prona esse videns, ne arma in se converteret, timere cœperat, neque enim ab initio regem eò progressurum crediderat. Igitur & Joannis Galeacii obitu, ac Arragoniorum adversa fortuna voti compos, & metu solutus, ne quid à rege periculi existeret, uti ejus conatibus officeret, clàm animo consilia dudum agitabat. Idem propè timor & Venetos incesserat, qui etsi ab initio regem tàm potentem alpes transire ex usu reipublicæ non esse perspicerent, objectis tamen majoribus, quàm quæ evenêre, difficultatibus,

Caroli fœlicitas multis formidolosa.

Consilium malum consultori pessimum.

tibus, citò in Galliam rediturum rati, à partium studiis immunes sese continuerant: nunc ipsum videntes non in Campania & Apulia tantùm, sed in Pontificia quoque, ac Florentina ditione oportunis locis, præsidia satis firma habere, majora rerum momenta concepisse intelligebant. Pontifex item, Ferdinandus Hispaniarum rex, & Cæsar, nimis secundas Galli res, non sine causa, suspectas habebant. Igitur procurante imprimis, & ad omnem occasionem advigilante Ludovico, de fœdere inter ipsos faciendo agi cœptum. De Ferdinando in fœdus assumendo, difficultas ea adferebatur, quod is commodorum ratione adductus, Carolo obnoxium se fecisset. Eam Ferdinandus sublatam esse omnem interpretabatur, quod in obligationis diplomate expressum erat: nulla ipsum re teneri, qua Pontificis juri quidquam derogaretur, eaque lege arma pro Arragoniis sumere prohiberi, si Carolus regnum Neapolitanum, potiori jure ad se spectare, demonstrasset. Jam verò armis ipsum, non jure agere, neque Pontifici auxilia, contra injustam ipsius vim postulanti, negari posse. Itaque mense Aprili Venetiis, quo omnium legati pridem convenerant, ictum est fœdus inter Pontificem, Cæsarem, Hispanum, Venetos ac Mediolanensem, id ne antea fieret, in causa fuerat Caroli celeritas, & quod Philippus Comminæus illius legatus, seorsum cum Venetis, per eos dies, multa agitaret. Fœderi prætendebatur communis omnium defensio; sed occultius consilium erat Aragonios juvare, reliquos Italiæ regulos in fœdus adsciscere, Cæsari ac Hispanorum regi, ad bellum in Galliam movendum, pecuniam decernere, uti Carolus, ad sua defendenda revocatus, Italia excederet. Hanc illorum societatem, contra se initam, ubi intellexisset Carolus, suorum hominum consiliis, & propria quadam cupiditate, in patriam redire statuit. Jamque Neapolitani plerique, Gallorum, quibus rex omnia regni munia contulerat, impotentiam, moresque à suis diversos exosi, veteres dominos, si qua occasio daretur, desiderabant. Igitur Carolus, Prorege Mompenserio creato, Prosperoque & Fabricio Columniis, & Antonello Sabello cum parte copiarum in regno relictis, Romam iter edixit, & susceptis regni insigniis, ac jurejurando à civibus exacto, ad decimum Calendas Junias Neapoli discessit. Romam ire decreverat Carolus, uti Pontificem in suas partes perduceret, aut si id impetrare non posset, ne hostibus auxiliaretur, persuaderet. Ille verò, præsidio arci Angelicæ imposito, discesserat Orvietum, relicto, qui regem exciperet, Cardinale D. Anastasiæ. Roma per Etruriam ducens, Senas & Pisas intervisit, inde ad Tarrum amnem progres-

Fœdus contra Carolũ.

Carolus Neapoli discedit.

Prælium ad

Tarrum fluvium.

gressus, obvias habuit confœderatorum copias, cum quibus acerrimo commisso prælio, in tantum periculum se dedit, uti viribus humanis diffisus, ad vota divorum Dionysii ac Martini opem confugeret. Pugnatum est, obstinatis utrinque animis, cæsa tria hominum millia, victoriæ famam utrique pro se divulgarunt: plures ex Italis cecidisse ferebantur. A Maximiliano missus, huic prælio interfuit, Fridericus Cappellius, mille equites ac bis mille pedites Germanos ducens. Inde Astam rex, à nemine impeditus, perrexit. Per eosdem dies, Ferdinandus ex Sicilia, in quam abierat, solvens, cùm Neapolim propiùs adnavigasset, à civibus, ad campanæ sonum convocatis, in urbem introductus est, invito Mompenserio. Non multò post Columnii, relicto Gallo, ad ipsum defecêre, & Mompenserius, relictis arcibus, cum suis abiit. Obsidebatur interim à confœderatis Novaria, & Ludovicus Aurelianensium princeps, qui intus erat, annonæ difficultate pressus, missis ad regem nunciis, auxilia submitti postulabat. Rex Taurinum profectus, frustra ei succurrere tentavit, quòd civitas ea nimis arctè & à multis obsidebatur: nam præter Italos, decem Germanorum peditum millia, recens in sociorum castra venerant, inter quorum duces eminebat Michaël Wolckenstainius, qui (uti refert Guicciardinus) superioribus annis, Cæsari militans, Odomarifani recuperati, decus suum fecerat. Hunc à Petraplana Itali vocant, quem Freundspergium hactenus nonnulli sunt interpretati, ego ex manuscriptis, quæ Odomarifanum ab eo captum narrant, verum nomen restituo. Carolus tandem pace cum Ludovico facta, sub finem Octobris deductis Novaria suis, in Galliam rediit: victo quam victori similior. De hac expeditione vulgò dicebatur: Carolum aureo piscatum hamo, nihil præter famam, auræ similem, cepisse. Dum enim fortuna magis, quàm ullo egregio facinore voti compos, oblata ultrò victoria uti nescit, multa multis damna attulit, nullo suo emolumento.

Ferdin. Aragonius Neapolim redit.

Novaria obsessa.

Michaël Wolckenstainius.

In Carolum dicterium.

Post regis discessum, variè diù pugnatum est, inter Mompenserium aliosque tribunos, & Ferdinandum Arragonium, qui omnem propè ditionem recepit, eadem facilitate redeuntibus ad ipsum subditis, qua anteà defecerant. Adjuvabat eum non parùm Ferdinandus Consaluus, quem Hispani magnum vocabant, quod cognomen rerum gestarum gloria proprium sibi posteà fecit. Hunc Beticis bellis exercitatum, Hispaniæ rex, Arragoniis auxilio miserat. Cumque jam Italia Gallorum metu propè liberata, & ab intestinis bellis respiratura videretur, nova iterum dissidia exorta sunt. Florentini enim Pisanorum urbem sibi ereptam dolen-

dolentes, armis eam iterum subjicere aggrediebantur. Horum conatibus opponebant se Veneti & Ludovicus Sfortia, veriti, ne hac occasione Carolus aliquando in Italiam reverteretur. Vtrique verò pro se urbem eam imperio suo adjungere contendebant, etsi sedulò id dissimularent.

Inter hæc annus advenerat post mille quingentos ab orbe redempto nonagesimus sextus, cujus primo die, Antracius Gallorum præfectus, Pisanis arcem, quam Citadellam id est parvam civitatem vocant, tradidit, duodecim aureûm nummûm millia pro se, octo pro milite pactus. Eam Pisani, numerata ex sua & amicorum contributione pecunia, acceptam, funditus everterunt. Cùm autem suis se viribus parùm tutos fore viderent, ne ad Florentinorum imperium redire cogerentur, Pontificis, Cæsaris, Venetorumque & Mediolanensis simul opem implorabant, à quibus omnibus benignè auditi, beneque sperare jussi sunt, & Maximilianus misso diplomate, libertatem illis confirmavit: quam uti defenderent, Alexander Pontifex literis suis cohortatus est. Vicinæ quoque civitates Florentinorum, pars odio, aliæ & metu, ac reliqui Italiæ reguli, quibus illorum cum Gallis conjunctio molesta erat, sua Pisanis studia ostendebant. Imprimis verò Mediolani princeps, & Veneti non promissis tantùm & consiliis, sed re ipsa juvabant. Sed cùm ille ad rem attentior parciùs, hi verò liberaliùs tribuerent, popularium animi uti trutina sese inclinabant in eam partem, quæ præponderabat. Cordatiores quoque, & qui non tàm beneficia ipsa, quàm animos tribuentium inspiciebant, & tàm hos quàm illum noverant, firmius sibi præsidium in Venetorum amicitia fore confisi, suæ civitatis patrocinium iis obtulêre, non refragante Ludovico, sed adhortante potiùs, uti plures in ea re sumptus non faceret, Venetosque ac Florentinos inter se committeret.

1496. Belli Pisani initium.

Hoc rerum statu, Florentini assiduis nunciis Carolum, uti in Italiam rediret, extimulabant, quod & aliis de causis facere ipse cogitabat, jamque magnos belli apparatus fieri rumor ferebatur. Territus igitur Ludovicus, quòd non satis ex fide pacem se cum rege fecisse, idque minimè ipsum latere noverat, si in Italiam is rediret, proximum se periculo ac injuriis oportunum videns: fidos ex suis homines ad Cæsarem mittit, qui eum magnis promissis evocarent. Apud Venetos quoque effecit, uti & ipsi adventum illius urgerent, constituto ad vicena aureum nummum millia stipendio menstruo, cui summæ altera tricena adiici volebat Cæsar, idque in tres menses. Id cùm Venetis nimium videretur, Sfortia de suo numeraturum se recepit, cumque illum per id tempus ad Athesim in Tirolen-

Florentini Carolum revocant in Italiam.

rolensi agro esse accepisset, præmissis nunciis Malzium, sub ipsis alpibus pagum, evocavit, unde sub venationis specie redeuntem Bormium usque prosequutus, de expeditione in Italiam, deque tempore & ratione transeundi cum illo constituit.

Cæsaris & Sfortiæ colloquium.

Inter hæc Oeniponti in palatio suo diem obiit Sigismundus Archidux, Friderici Senioris Austriaci filius, pridie Nonas Martii. Interanea illic in D. Jacobi æde, corpus in Monasterio Stirpinensi, vulgò Stambs vocato, apud majores conditum. Huic in prima adolescentia desponsam fuisse anteà diximus Radegundim, Caroli Septimi Gallorum regis filiam, Magdalenæ sororem, quæ Ladislao regi sponsa fuit; sed illa ante nuptiarum tempus mortua est. Duxit posteà Eleonoram Jacobi Secundi Scotorum regis filiam, quæ nulla relicta sobole (nam Wolfgangus ex ea natus in cunis decesserat) obiit anno octuagesimo. Altera illi uxor fuit Catharina Alberti Saxoniæ ducis filia, quæ marito superstes, Erico Brunsuicensi deinde nupsit. Princeps fuit Sigismundus prudens, liberalis, ac subditorum amans, ad quietem & pacem quàm ad bellum proclivior. Hæredem reliquit Maximilianum Cæsarem, patruelis filium. Sunt qui ejus obitum in annum proximè sequentem referunt, sed quos falli notavit Putschius in suis analectis.

Sigismundi Archiducis mors.

Rebus in Tirolensi ditione constitutis, Cæsar cum parte copiarum in Italiam profectus; in itinere, haud procul Mediolano, de Ferdinandi regis Neapolitani obitu nuncium accepit. Is enim, cùm jam retro labentibus Gallorum rebus, omnia propè recuperasset, subito quodam morbo correptus, nondum exacto ab Alfonsi patris morte anno, decessit. Qui quod filios non haberet, Cæsar, de regno illo ad generum suum, Joannem Ferdinandi Hispani filium transferendo, cogitare cœpit, sed Ludovicus eam rem dissuadebat, uti incommodam, & per quam disjuncta societate, Gallorum potentia in Italia vires acquireret. Igitur mutato consilio, Cæsar Friderico regis mortui patruo, successionem regni diplomate comprobavit. Placuit dehinc Ludovico, Pontificisque & aliorum confœderatorum legatis, uti Cæsar in Taurinos iret, Astam, unde Gallorum transitus prohiberi posset, caperet, Sabaudiæ ac Montisferrati regulos, Imperio obnoxios, à Caroli regis amicitia & commilitio deterreret. Hi à Cæsare, uti in Taurinis aliquò ad colloquium venirent, interpellati, venire neglexerunt, quòd ipsum ab exercitu adhuc imparatum, neque ulteriùs progressurum, neque Astam iis copiis, quas secum habebat, tentaturum crederent. Ludovicus verò, qui Pisanæ urbis potiundæ spem nondum abje-

Cæsaris iter in Italiam. Ferdinandi Aragonii mors.

Frid. Aragonius rex Neapolis.

abjecerat, ne ea Venetorum imperio accederet, modis omnibus impediendum ratus: Maximiliano author erat, uti Pisas ipse proficisceretur, seque legitimum ejus controversiæ cognitorem judicemque interponeret, quod ea civitas sub veteri jure Imperii teneretur. Ita Florentinos Cæsaris authoritate ac sociorum viribus territos, & à Gallorum amicitia discessuros, neque illius arbitrium detrectaturos putabat, & si Pisana res illi permitteretur, facilè se & pecunia & gratia, qua apud Cæsarem polleret, voti sui compotem fore sperabat. Maximilianus comprobato ejus consilio, legatos Florentiam mittit, qui dicant, in Italiam venisse Cæsarem; uti pacata illa, expeditionem in Christiani nominis hostem, totis viribus susciperet. Monere igitur atque hortari, uti ad communis patriæ tranquillitatem conservandam, relicta Gallorum societate, cum reliquis Italiæ principibus se conjungant, quod si facere nondum animum inducere possint, sui interim officii esse, controversiam ipsorum cum Pisanis componere: itaque æquum videri, uti ab armis abstineant, donec ipse utrorumque causam rationesque dijudicasset: idem se Pisanis quoque injunxisse, quos obsequentes forè certò confideret. Florentini audita legatione, etsi ex Gallia non satis læta nunciabantur, induci tamen non potuêre, uti ante restitutas sibi Pisas, Cæsari causæ suæ arbitrium permitterent: sed laudata ejus præclara voluntate, brevi se per legatos cum eo acturos respondent, interim verò præsidia & vires comparant. Ne verò aut causæ suæ diffidere, aut à concordia alieni esse viderentur, utque Cæsarem sibi æquiorem redderent, legatos Genuam ad eum misêre, qui Florentinos, pro singulari in eum observantia, ipsum admonere dicerent, pacis & concordiæ, quam in Italia stabilire nitebatur, rationem iniri meliorem non posse, quàm uti Pisæ ipsis restituerentur, quæ alioquin causam dare aliis poterant, ad Italiæ imperium aspirandi: neque æquum esse, uti quibus sua essent erepta, antequàm ea restituerentur, cujusquàm arbitrio causam committant. Pisis restitutis, totius causæ cognitionem ipsi, cujus æquitati fiderent, permissuros, neque communem Italorum inter se concordiam impedituros. Adhæc cùm post longam deliberationem nihil à Cæsare responderetur, legati, à suis revocati, abiêre. Ita non tàm Cæsar ipse, quàm Ludovicus, sua spe frustratus est. Neque enim Florentinos crediderat Maximiliani arbitrium non accepturos. Veneti verò, etsi Cæsaris arma habebant suspecta, quòd loca quædam occuparant, quæ veteri jure ad Austriacorum imperium pertinerent, cum paucis tamen adesse eum videntes, uti Pisas propiùs accederet instigabant, ita fore rati, uti, si qua Florentinis vel ejus authoritate vel junctis simul

Ludovici Sfortiæ consilia de Pisanorum re.

Cæsaris legatio ad Florentinos.

armis adimerentur, discedente ipso sibi relinquantur. Quod cùm & Sfortia urgeret, Cæsar cum sex Venetorum triremibus, & Genuensium aliquot Liburnicis solvens, in Spediæ portum appulit, unde terrestri itinere Pisas perrexit. Collectis dehinc copiis, (nam terra nonnulli venerant) Liburnum expugnare statuit, maritimum Florentinorum oppidum, ingenio loci, & opere munitum. Id cùm firmum haberet præsidium, & commeatu Gallicis navibus subvecto esset instructum, difficile expugnatu videbatur; neque enim propter afflictam tempestate classem, oppugnatio maritima continuari poterat, neque Veneti omnem ex urbe Pisana militem educere ex re sua putabant. * Cùm verò, exorta per eos dies tempestate, triremes, quæ ad portum erant, affligerentur; & Germani milites, quibus tentoria deerant, frigus durare non possent; Cæsar, adversa divûm atque hominum voluntate, bellum facere negans, Pisas rediit, & quod Germaniæ res ipsius præsentiam postularent, per agrum Mediolanensem in Tirolim abiit. Post Maximiliani discessum, Ludovicus Pisanæ urbis potiundæ spe dejectus: suas & ipse copias domum revocavit, solis jam Venetis bello relicto, qui in causa esse dicebantur, ne Cæsar diutiùs illic maneret.

Cæsar Liburnum oppugnat.

Dum hæc in Hetruscis fiunt, interim Gallici belli reliquiæ in Apulis propè sublatæ sunt, capto à Venetorum classe Tarento, & Friderico unà cum arcibus restituto. Atque hæc ferè ad anni nonagesimi sexti finem acta sunt. Qui secutus est annus, novos in Italia bellorum motus attulit. Nam Alexander Pontifex, oblatam sibi occasionem esse videns, quòd Vrsinæ familiæ principes, rebus Neapolitanis occupatos sciret, eorum ditiones invasit, & Columniis idem uti facerent imperavit: quæ res, vix unquàm consopita Guelphæ ac Gibellinæ factionum odia, denuò excitavit. Accitus in hoc bellum ex Calabria Ferdinandus Consaluus, Vrsinis pacem petere coactis, Ostiam primo adventu territam cepit, & triumphabundus Romam invectus est. Interim qui Gallicæ factionis erant, Ludovicum Sfortiam, nihil tale veritum, & à milite imparatum, aggressi, Novio oppido, & Bosco castello captis, in eum timorem dedêre, uti Ferrariensium principem, de impetranda à rege Gallorum pace, sollicitaverit. Jamque in Gallia magni fiebant ad bellum Italicum apparatus, & Ludovicus Aurelianensium dux, Astam propediem venturus esse dicebatur. Is verò, etsi omnia ad iter essent parata, & rex negocium urgeret, alias ex aliis moras nectens, satis ostendit, expeditionem illam non esse sibi cordi; ejus rei variæ prætendebantur causæ, inter quas primam esse non-

1497. Alex. Pontifex Vrsinis bellum infert.

Ostia capta.

ſe nonnulli putabant, quòd regem videret infirma valetudine: cui, ſi absque prole moreretur, ſucceſſurus, abeſſe à regno minùs ex re ſua eſſe cenſeret. Inter hæc, colloquia quædam de pace, cum Hiſpaniarum rege facienda, inter legatos haberi cœpta; is enim, Fridericum terra marique juvans, Gallorum claſſem impediebat, bonamque Calabriæ partem in poteſtate habens, id agere videbatur, uti regnum Neapolitanum ſibi potiùs quàm Friderico aſſereret. Hunc igitur Carolus, non ob rem Neapolitanam tantùm, ſed uti ea occaſione confœderatorum ſocietatem viresque diſtraheret, conciliare ſibi adnitebatur. Igitur legatis ultrò citroq; miſſis, induciæ inter ipſos factæ, ad ſex menſes, quibus cæteros omnes excludi Gallus voluit, præter Cæſarem, & Henricum Septimum Anglorum regem. Non multò pòſt Joannes, Ferdinandi regis filius, diem obiit, uxorem relinquens gravidam. Ea erat Margaretha Cæſaris filia, quæ acerbo eo caſu afflicta, ante pariendi tempus, fœtum edidit minimè vitalem. Publicus ob eam rem luctus per Hiſpaniam indictus eſt, & Ferdinandus rex, ejusque regina, in graviſſimo mœrore fuêre, quibus anteà læta omnia & fœlicia evenerant. Nam poſt Mauros tota Hiſpania ejectos: poſt res in Italia proſperantes, ne induciarum & pacis, quæ ſperabatur, fructum percipere integrum poſſent, clade domeſtica affecti, incertas rerum humanarum vices ſensêre. Atque uti ferè calamitas alia aliam ſecum trahit, eodem propè tempore Joannes Luſitaniæ rex, cui altera illorum filia Iſabella natu maxima nupta erat, equo excuſſus, cervice fracta, deceſſit. Ne igitur, ſublata cum Luſitanis affinitate, novæ inter vicinas, & mutuò laborantes odio gentes exiſterent diſſenſiones, eadem Emanuëli poſteà regi deſponſa eſt, & de tertia illorum filia, Philippo Belgarum principi jungenda, agi cœptum eſt. Margaretha verò Philiberto poſtmodùm nupſit, Sabaudiæ duci. Interim Maximilianus Cæſar paternas ditiones, imprimis eas, quæ ex Sigismundi hæreditate ad reliquas acceſſerant, & quaſi avulſa priùs membra ad corpus redierant, perluſtrans, cùm ad lacum Acronium veniſſet, colloquio cum Helvetiis Lindaviæ inſtituto, id agebat, uti, pace jam per omnem Germaniam conciliata, ipſi quoque Suevorum vicinæ gentis fœderi ſubſcriberent, eam conjunctionẽ paci & concordiæ publicæ conſervandæ commodam forè. Id cùm majoris momenti eſſe videretur, quàm uti ſtatim reſponderi poſſet, legati, qui populares ſuos ab ea ſocietate abhorrere noverant, tempus concedi poſtulant, quo ad ſuos de his referant. Helvetii, re deliberata, nuncios Oenipontum miſêre, qui dicerent, ob fœdus domeſticum, & privile-

Induciæ inter Gallorũ & Hiſpanorum reges.

Jo. Hiſp. principis mors.

Nulla calamitas ſola.

Cæſar Helvetios ad fœdera ſollicitat.

vilegia suæ genti à multis Imperatoribus confirmata, integrum non esse, uti Suevico fœderi accedant; orare, hujus petitionis Cæsar gratiam faciat, aliâs ad obsequia promptos sese exhibituris. Hoc anno, inter Florentinos & Pisanos induciæ fuêre, erantque ex Italiæ principibus, qui ad excludendos Gallos, Pisas Florentinis restituendas, eosque ad communis patriæ defensionem à Gallis dirimendos, hoc modo censebant. Quod cùm proponeretur, Venetorum legati intercessêre, multis rationibus demonstrantes, id beneficium apud illos tanti non fore, uti, relicta Gallorum amicitia, cum reliquis se conjungant, contrà verò ex ea virium accessione, faciliorem Gallis aditum, & omnia secundiora fore: quare non beneficiis illos, sed vi & metu ad officium reducendos. His ubi Pontifex assensus est, oportunus ad eam rem visus est Petrus Medicæus, qui illorum & consiliis & pecuniis instructus, in urbem ingredi conatus est. Non favit cœptis, fortuna: nam pluvia impeditus, cùm tardiùs, quàm constitutum erat, ad urbem accessisset, repulsus est. Ex ea re magna Florentiæ calamitas exorta, multi ex primoribus urbis capitali supplicio affecti, pars fuga salutem quæsivêre. Sequentis anni initio, nova iterum de Florentinis conciliandis consilia sunt agitata; qui, missis Romam legatis, satis jam declarabant, si Pisæ sibi redderentur, arma se & opes suas cum cæteris conjuncturos, communisque patriæ salutem Gallorum societati prælaturos. Vrgebant eam rem Hispaniæ regis ac cæterorum legati, præter Venetos, qui acerrimè contrà tendebant.

Italorum de Pisana re consultationes.

1498.

Hæc dum per Italiam aguntur, Carolus Gallorum rex, ad sextum Idus Aprilis, apoplexia tactus, Ambosæ subitò extinctus est. Ejus obitu, quòd prolem superstitem non haberet, regnum ad Ludovicum Aurelianensem devolutum est, ad quem statim aulicus omnis famulatus Plessium sese contulit. Is ab initio suscepti regni Italis, qui Gallici belli metum deposuerant, imprimis verò Mediolanensium duci terrorem incussit, haud obscuris indiciis ostendens, ejus se ditionem, quam, ex aviæ suæ Valentinæ hæreditate, suam esse contendebat, armis sibi vindicaturum. Per idem tempus Eberhardus Junior, qui, Eberhardo Barbato patruo primo Wirtembergæ duci, successerat, imperii malè administrati conscientia, sive subditorum, quos infensos sibi putabat, metu, gubernatione provinciæ abdicans se, Vlmam profugit. Huic Cæsar, in Sueviam profectus, Henrici fratris filium Vdalricum suffecit, & tutores ei ac curatores dedit, qui rebus præessent, quoad ipse adolesceret, decimum enim annum nondum

Caroli regis mors.

Eberhardus Junior Wirtenbergæ Dux fugit ex ditione sua.

dum excesserat. Cum Eberhardo actum est, ex auctoritate Cæsaris, uti vasis argenteis nepoti redditis, sex florenorum millia qvotannis acciperet. Is ad Philippum Palatinum profectus: sexto post anno obiit. Vdalrico Cæsar, Sabinam sororis suæ Cunegundis ex Alberto Boiorum Duce filiam, despondit. Inde in Brisgoviam pergens: Friburgi, prima regionis urbe, conventum principum aliquot, ac Imperii ordinum habuit, ubi de Mediolanensis principatus statu, & quo pacto Gallorum conatibus occurrendum esset, multa esse proposita dicuntur. Conventu soluto, Maximilianus secundo Rheno in Vbios descendens: circa Coloniam exercitum comparat, quo Caroli Geldriæ principis, qui per illius absentiam novos tumultus excitaverat, contumaciam frangat. *Huic* Philippus Archidux Albertum Saxonem jam opposuerat, cui Cæsar se adjungens, Echtam munitissimam arcem, non sine militum suorum clade expugnat, Neostadium item oppidulum, & vicina aliquot loca, partim armis, partim metu ad deditionem cogit. Mox Saxone ad continuandum cum Geldris bellum in castris relicto, Bruxellas ipse ad filium pergit. Ibi compositis provincialium rebus (nam & in Brabantiæ nonnullis civitatibus nonnihil turbatum erat) bellum majoribus viribus gerendum, in Geldros decernitur. Interim Albertus, à Guilielmo Juliacensi adjutus: adulto jam autumno, Stralam oppidum, assiduis tormentorum ictibus verberatum, post viginti dierum obsidionem deditione capit. Geldri verò in Hensbergensium agrum & Moërsiorum comitum ditionem, quibus defensor est Juliacensis, excurrentes, prædas agunt, captivos aliquot abducunt, Echtam arcem recipiunt, occisis qui in præsidio erant ducentis equitibus, & præfecto eorum capto, is erat Hannonius.

Vdalrico duci Cæsar Sabinam neptem jungit. Conventus Friburgi.

Echta arx capta.

Bellum Geldricum.

Strala capta.

In finem hujus anni inciderunt belli Helvetici (ipsi Suevicum vocant) initia & apparatus, cujus hæ potissimùm fuerunt causæ. A primo tempore, quo Maximilianus à Sigismundo adoptatus, ipso adhuc vivo, ditionum ejus imperium suscepisset, sæpè ab Helvetiis confœderatis petierat, uti concordiam & fœdus, quod ipsis cum Sigismundo intercesserat, secum quoque confirmarent. Illi eo prætextu id quæri suspicati, uti Suevico fœderi implicarentur, respondent: Cùm Sigismundus suarum ditionum imperio sese abdicasset, nullo fœderis jure aut relligione ampliùs se teneri, neque ex re sua videri, fœdus ullum cum quoquam facere. Hoc eorum responso, nova animorum exacerbatio orta, & belli quasi semina jacta esse videbantur. Jam enim à multis annis plerique principes, & nobilitas omnis, Helvetiis infensi infestique erant, ob assertam ar-

Helvetici belli causæ.

mis libertatem; quod cum ſcirent ipſi, à Suevico fœdere, in quo plurimum poterat nobilitas, tantoperè abhorrebant, atque ea de re, non apud illos tantùm, ſed apud Suevos etiam, cæteraſque vicinas Germaniæ gentes odium incurrebant, cui obſtinato animo obviam ire, quàm libertatem amittere malebant. Inter hæc, Conſtantia celebris ad lacum Podamicum civitas, quæ hactenus immunem ſe ab utrorumque ſocietate continuerat, multis utrinq; promiſſis ſollicitata, per eos dies Suevico ſe fœderi conjunxit, eoque ſtatim Cæſaris & ſociorum legati convenêre, fœduſque & ſocietatem cum ea civitate firmavêre. Accedebat ad has animorum offenſas, vetus quædam ſimultas, inter Atheſinos Cæſaris ſubditos, & Griſones (ut vocant) Rhetiæ populum, Curienſi ditioni parentem, quæ in eum uſque diem ad varios ſubindè arbitros rejecta, componi non potuerat. Cumque res ad arma jam ſpectare videretur, Curienſes, quòd impares ſe adverſariorum viribus putarent, Tiguri, in publico Helvetiorum conventu, ad Idus Decembris eorum ſe fœderi adſociavêre. Id ubi audiviſſent, qui Cæſaris & Suevici fœderis partes ſequebantur, Conſtantiam & ipſi frequentes convenêre; ubi de belli gerendi ratione, quà parte, quiſque & quibus hoſtem viribus aggrederentur, deliberatum eſt. De hoc bello deinceps dicturus, admonere lectorem volui, non eſſe conſilii omnia prælia, velitationes, agrorum, oppidorum, pagorum devaſtationes, & accepta utrinque ac illata damna ordine recenſere, ſed ſummis rerum veſtigiis inſiſtere, quòd ſingulatim omnia ex Joanne Stumpſio, pars etiam ex Baſilienſium rerum ſcriptore peti poſſint.

Conſtantia Suevicum fœdus recipit.

Simultas inter Atheſinos & Curienſes.

1499.

Initium hujus belli apud Vennones ortum eſt, ubi Atheſini aliquot, juſſu (ut ferebatur) Oenipontani Conſilii, quod ſuperiorum Auſtriæ provinciarum regimen vocant, Münſterdalium quoddam collegium (à quo vicinæ ditioni nomen, quaſi monaſterii valem dicas) invadere tentantes, ab accolis repulſi, octodecim ex ſuis amiſêre. Locum illum ſub Maximiliani imperio eſſe Atheſini contendebant, contra quorum injurias Griſones eum ſuo præſidio firmarunt. Curienſis verò præſul Henricus ab Heüen, Cæſaris & Suevorum partibus addictior, Fürſtenbergam arcem præfecto illius Tirolenſi tradidit, quo facto invidiam ſibi & odium apud ſuos excitavit. Cæſariani interim, & Suevorum confœderati, Helvetios bello adoriuntur, qui pleraque loca hoſtibus oportuna præſidiis munierant, vaſtantur agri, noviſque copiis utrinque confluentibus, belli quædam quaſi præludia fiunt. Griſones Majenfeldæ præſidium ſatis firmum collocaverant. Eum locum ſub Malantio in Rheni ripa ſitum Tſchu-

Münſterdalium.

Majæfelda.

Tſchudus Lupinum, Glareanus Magnam, alii Majæ villam vocant, eamque illic olim cultam aſſerunt. Hunc Brandeſii fratres, Ludovicus, Thuringus, & Sigismundus, compoſito cum civibus quibusdam dolo, nocte quadam Valdutio arce egreſſi, capiunt, præſidiariis cæſis, oppidum & arcem quadringentis viris defendendum committunt. Guttembergæ item, ac aliis vicinis arcibus, Cæſarianos aliquot equites locant. Acceſſuntur ab utrisque auxilia, & Griſones hoſtem priores aggreſſi: quadringentos occidêre; inter quos Vlmenſis civitatis ſigniferum eſſe inventum memoriæ proditur: qui vexillum dentibus apprehenſum mordicus retinens, multis confoſſus haſtis, dimittere noluerat. Valdutium inde expugnatum: captus in eo Ludovicus Brandeſius, Raperſvillam miſſus eſt. Liber Grunbeccii manuſcriptus, Brandeſium narrat, accepta fide publica, ad colloquium vocatum, ipſum, & arcem dolo captum: quod ſi ita eſt, aut neſcivit, aut ſcire diſſimulavit Stumpfius. Arx, ablata divite præda, incendio evaſtata eſt. Majenfelda quoque capta, qui in præſidio erant, Curiam in cuſtodias ducti, & cives quatuor, qui portam Brandeſiis reſeraverant, capitali ſupplicio affecti. Sub finem Februarii, à legatis Philippi Palatini, Baſilienſis, Argentoratenſis, & aliarum civitatum tentata pax, obſtinatis utrinque animis, convenire non potuit. Ludovicus verò Gallorum rex, ad primum hujus belli nuncium, miſſis ad Helvetiorum pagos legatis, pacem iis ac fœdus amicitiamque obtulit. Sperabat enim hac occaſione, implicito iis bellis Cæſare, Mediolani imperium, cui jamdudum inhiabat, faciliùs occupari poſſe. Neque Helvetii, hoc rerum ſtatu, tanti regis conjunctionem ſibi negligendam putabant. Fit igitur fœdus ad annos decem, fruſtrà id ſuis artibus impedire ſatagente Mediolanenſium duce.

Valdutz. Ludovicus Brandeſius.

Lud. Gallorum regis fœdus cum Helvetiis.

Interim Maximilianus, bello Geldrico tum occupatus, acceptis de Helvetiorum rebus, & fœdere cum Gallis icto nunciis, præfecto caſtris Alberto Saxoniæ duce, magnis itineribus Friburgum advolat, inde ad Imperii principes, miſſis paſſim nunciis, ac literis, auxilia convocat. In Walgovia (quæ olim Druſiana eſt dicta) quindecim pugnatorum millia, ex Tirolenſi agro evocata, collocat. Hi, ad ſextum Calendas Aprilis Rhenum trajecti, pagos aliquot agri Sangallenſis exurunt, Helvetios ſuis auxilio miſſos, Werdembergam vicinum oppidum ſe recipere compellunt. Inter hæc qui Conſtantiæ erant, cùm hoſtem ad ſeptem millia haud procul abeſſe audiviſſent, ſub Wolfgango Fürſtenbergico comite egreſſi, non expectantibus eorum adventum Helvetiis, pagos quosdam in

Cæſar auxilia comparat.

Wolfgangus Fürſtenbergicus Comes.

in hostili solo diripiunt & incendunt. Præda onustos, & negligenter absque ordine domum redeuntes, adortus hostis, nonnullos cædit, & aquis mergit, reliqui Constantiam fuga evasêre. Ita variante Martis alea, uno eodemque die, utrique & victi & victores fuêre. Post hanc velitationem, Helvetii, uti Constantiensibus incommodarent, Suaderlochium vicinum civitati nemus, præsidio muniunt. Dum hæc iis locis fiunt, Athesini Münsterdalium iterum ingressi, villarum ac prædiorum excitato incendio, castra inter Malzium & Letschium pagos metantur. Inde cum per ea loca nemo se moveret, circa ferias quinquagenarias, populabundi in Engadinorum agrum irruunt: ea gens in Vennonibus ad Oenifontem incolit. Engadini à milite imparati, satis magna pecuniæ promissa summa, obsides triginta tres dedêre, ii Meranum missi sunt. Grisones verò ad septem millia in Vennones profecti: partem copiarum per montis crepidinem circumire, & à tergo hostium subsidere jubent, ipsi cum reliquis lento incessu ad castra illorum pergunt. Qui præmissi erant, uti & quo tempore constitutum erat, igni excitato signum suis dantes, hostium equitatum, in quem inciderant, turbant, & loco cedere compellunt. Stabant Athesini tribus instructis ordinibus, hostem à fronte operientes, qui, cùm ex equitum trepidatione periculum à tergo esse animadvertêre, manipulos aliquot eò mittunt, à quibus ducenti primo impetu cæsi, mox verò, ubi socii aliis post alios nunciis addere gradum jussi, suis laborantibus auxilio venêre, Athesini post acerrimum conflictũ fugientes, multos amisêre, vel ab hoste cæsos, vel Athesi submersos. Qui supererant, hac clade exacerbati, (factum hîc narratur non laudatur) Engadinorum obsides Merani ad unum occidêre. Quatuor hominum millia cecidisse refert Stumpfius. Castra hostibus prædæ fuêre, Glorium oppidulum, & Malzium pagus, à victoribus incensa. Post hanc pugnam Cæsar ipse in Valgoviam primùm, atque inde assumpto milite, in Vennones advolans, Engadinorum agrum ferro & igne depopulatur, in armis repertos trucidat: mox Veldkirchium, ac inde Constantiam redit.

Engadini.

Athesini à Grisonibus cæsi.

Max. Cæsar Engadinorum agros vastat.

Inter hæc Ludovicus rex, missis ad Helvetios nunciis, indicat, Mediolani Ducem, etsi aliud præ se ferat, Cæsari tamen studere, & auxilia clàm submittere, cui uti vicem rependant, occasionem esse. Habere se in animo bellum illi facere, nec dubitare, quin ditione exui posset, si aliquot hominum millia sibi ex ipsorum pagis conducere liceret. Helvetii satis hostium sibi esse, seque suis indigere respondent, quod etsi graviter ferebat rex, quò tamen Cæsar eò bello à rebus Italicis distineretur, insignia

gnia aliquot tormenta bellica cum suis artificibus, magnamque pulveris vim ad ipsos misit. Militem vero in Veromanduis & Picardia locis opportunis disponens, Philippum principem Cæsaris filium, etiam literis deterrere conatus est, ne patri auxilia suppeditaret. Is eo tempore, adducta ex Hispaniis sponsa, nuptiis celebrandis, & rei uxoriæ intentus: Burgundicorum equitum turmis aliquot ad patrem missis, cætera quietus agebat. Circa idem tempus Maximilianus, contractis undique copiis, totis in bellum viribus incumbere statuit. Quod videntes Helvetii, sua & ipsi præsidia, quæ vicinas hosti oras insederant, novo milite corroborarunt, imprimis verò Tigurini, mille quingentos ad Suaderlochitum mittunt, ne qua vis illac à Constantiensibus ingrueret. Itaque Cæsar ad medium Julium Constantia egreditur; sequentibus eum, longo ordine, omnibus civitatum imperialium & confœderatorum copiis. Cumque rectà in hostium exercitum ducere statuisset, qui, tormentis ante aciem in æditiori colle dispositis, in procinctu stabant, principes quidam illum adeunt, prælium deprecantur, magnas inter Imperiales animorum dissensiones, varia esse consilia; verendum, ne in tam variis hominum voluntatibus, confusione orta, res in discrimen adducatur. Cæsar prudenter hæc ab iis considerata, & diem jam propè vergentem videns, displosis tormentis in civitatem rediit. Per eosdem dies Ludovicus Mediolanensium princeps, uti pacem faceret, Galeacium Vicecomitem, propinquum suum, cum mandatis in Sueviam legaverat. Gallorum etiam rex, quamvis Helvetiis auxilia & mitteret & polliceretur, ne tamen bellum inter ipsos quàm pacem malle videretur, suum & ipse legatum misit, Castellæ præsulem. Factis igitur decem dierum induciis, utrorumque legati Tigurum convenêre. Ibi quòd Castellanum viderent sub pacis procurandæ prætextu id agere, uti bellum produceretur, & Helvetii aliàs à pace non alieni, regis promissis onerati, duriores sese exhiberent, soli Galeacio conficiendi negocii potestas facta. Eo adnitente, Schafhusii conventus indicitur. Ad Cæsarem interim profectus: capita quædam descripta secum attulit, quibus ille pacem fieri adsentiebatur. Schafhusii Helvetiorum & Curiensium audita causa, alius Basileæ dies edicitur. Cæsar eò misit Casimirum Brandemburgicum, Joannem Dalburgum Vangionum antistitem, Philippum Nassovium, Paulum Liechtensteinum, Cyprianum Serentinum Cancellarium, & Joannes duos, Abensbergicum & Tungensem, cum centum equitum comitatu. Aderant Helvetiorum quoque & Grisonum, Curiæque & Sangalli oppidorum legati.

Burgundici equites.

Galeacius Vicecomes.

Pacis Helveticæ tractatio.

gati. Hos inter Vicecomes exponit, se principis sui mandato, uti pacem faceret, missum, hortari & orare, ad æquas conditiones animos convertant, & qui ab alteris injuria sese affectos putarent, causam agere incipiant. Hæc ubi dixisset, qui à Cæsare aderant, sumptis actorum partibus, in hunc ferè modum verba fecêre. Cùm inter Maximiliani Cæsaris subditos, & Curiensis ditionis Grisones, de finibus controversia incidisset; hique, legitima disceptatione rejecta, armis rem gerere priores cœpissent; Helvetios, quorum nihil intererat, fœdere tùm demùm facto, ex insito ipsorum animis in Austriacos odio, non pauca illius loca, bello minimè indicto, invasisse, ferro & igne obvia quæque fœdasse, idque absente illo, & alibi occupato. Qua in re, etsi cùm ipsi, tùm Imperio rebelles, nihil ad summam injuriam reliqui fecissent, Cæsarem tamen, pacis studio, capita quædam perscripsisse, quæ si Helvetii admitterent, quod sanè debeant, pacem se libenter fieri permissurum. His auditis, postquàm Galeacius capita de scripto recitasset, Helvetii respondent, non se priores arma sumpsisse, sed Curiensibus vicinis & confœderatis, contra injustam vim, suppetias tulisse, gravium scelerum objectione & contumeliis provocatos; innocentiam suam defendisse, neque ob id contra Imperii dignitatem fecisse, quam in omnibus suis fœderibus semper excepissent. Quod ad pacis capita attineret, cum ea longè diversa sint ab iis, quæ Schafhusium missa fuerant, neque hæc neque ista admitti posse, nisi multa remittantur. Galeacius ad hæc & legati Cæsaris, ne nihil procederet, petiêre, uti & ipsi, quibus stare vellent conditionibus, scripto declararent. Id ubi factum, Galeacius magna industria in conciliandis partium articulis, quà addendo, quà adimendo, quædam etiam mutando, usus, nihil ad rei summam perficere potuit. Dilato igitur negocio, per equos celeres Vlmam, quo Cæsar abierat, profectus, eò rem adduxit, uti ad finem Septembris pax fieret. Ejus conditiones hæ fuerunt primariæ: Quas ad Rheticonem montem (Pretigoviam hodie tractum illum vocant) Cæsar ditiones ab Amasianis Comitibus, quorum prosapia interierat, acceptas possederat, earum incolæ ipsi, uti ante bellum, dicto audientes sint; fœdus cum Grisonibus ictum servent; neque, quòd ab illo descivissent, pœnis aut multâ afficiantur. Dissidium, quod inter Curienses & confines Tirolenses tenuerat, Friderici Augustani præsulis arbitrio decidatur, à quo nulla esset provocatio. Accepta bello damna, cædes, prædationes, incendia, injuriæque & contumeliæ perpetua oblivione obliterentur. Oppida, arces, pagi, villæ ac prædia manu capta, priori quæque domino, uti

Vicecomitis studium in facienda pace.

Pacis Helveticæ conditiones.

uti nunc sunt, reddantur; quod quisque in ea juris ante bellum habuerat retineat. Eorum cives, inquilini, cæterique cultores ac habitatores in pristinum locum restituantur, neque fraudi cuiquam sit offensionum caussas eo bello vel dedisse vel accepisse. A contumeliis, injuriisque & jurgiis abstineatur: quod uti fiat, judices utrinque constituantur, qui lites omnes, quæ intervenire poterant, ex æquo & bono dijudicent. Præter has conditiones, aliæ quædam controversiæ, arbitri & legatorum disceptatione, discussæ sunt. Sub hac pace comprehendi Cæsar voluit Austriæ domum, Ludovicum Mediolanensem, principes Electores, cæterosque Imperii ordines, Argentoratum & Basileam, cum earum Episcopis, aliasque Imperiales Sueviæ & ad Rhenum civitates Helvetiis vicinas. Hi Galliæ regem, ejusque confœderatos, Sangallenses, Abbacellensesque. & Curienses nominabant. Ita finem habuit bellum Helveticum, quo, etsi nunquam ad summæ rei dimicationem ventum, multi tamen ab utraque parte mortales periêre, quorum numerum quidam ad viginti millia prodidêre. Acer erat Maximilianus, & belli sciens, magnaque Suevorum & Imperialium auxilia habebat, sed quorum viribus Helvetii quasi pro communi omnium una quadam civitate, & ex unis mœnibus depugnantes resistebant, neque inferiores sese declarabant, donec utrique bello defatigati, pacem æquis conditionibus lubentes accepêre.

Initio Octobris, Ludovicus Gallorum rex, hoc nomine Duodecimus, cogitatum diu paratumque in Mediolani Ducem bellum movit, multis equitum ac peditum copiis subnixus, & quòd Sfortia suis odiosus esset, omnem propè ditionem ejus sine sanguine in potestatem redegit. Rectà enim Mediolanum ducenti, obvios sese effudêre cives, & pueri tanquàm patriæ liberatori ab invisa tyrannide eam asserenti, pæana decantavêre. Sfortia tempori cedendum ratus, trans alpes fugiens, Oenipontum ad Cæsarem se contulit; triginta mulis thesaurum & supellectilem deferentibus. Atque hæc ferè anno ejus seculi postremo gesta sunt. Initio sequentis anni, Sfortia, recuperandæ ditionis spe, bellum parat. Nam imminentem à Gallia tempestatem dudum prævidens; Galeacium non pacis tantùm causa in Sueviam miserat, sed uti Helvetiorum quorundam animos sibi conciliaret. Is tunc ad eos profectus, quinque millia mercede conduxit, qui ob fœdus Gallicum domo abire prohibiti, invito magistratu, in Italiam sese abdiderunt. His accedebant à Cæsare auxiliares Athesinorum côpiæ, & quingenti gravis armaturae equites illi, quos bello Helvetico Philippus è Sequanis patri miserat. Insubres quoque nonnulli in

Ludov. rex Mediolani ditionem invadit.

Sfortia Mediolano pulsus.

1500.

Sfortia à suis recipitur.

Ii in fide adhuc manserant, quibus praeerat Ascanius Sfortia Cardinalis, Ludovici frater, cujus maximè opera omnis ferè ditio paucis diebus recepta, & Mediolanenses, aversis à Gallo animis, veterem dominum laeti excepêre. Interim Caesar per nuncios cum Helvetiis agebat, ne regi opem ferrent, sed Sfortiæ magis rem foverent, qui Imperio addictus esset. Aderant verò & regis legati, qui jura ejus in principatum Mediolanensem allegantes, paratum esse dicerent omnia & Caesari & Imperio praestare, quae alii ante ipsum principes praestitissent. Helvetii itaque Caesari respondent, arma sibi in regem, cum quo fœdus haberent, sumere non licere. Inter haec Ludovicus Sfortia, relicto ad arcis Mediolanensis obsidionem Ascanio fratre, ipse Novariam profectus; oppidum & arcem in potestatem redegit. Circa idem ferè tempus vigesimo quinto die Februarii, qui D. Mathiae Apostolo consecratus est, natus est Philippo Belgarum principi filius Gandavi in Flandria, cui Carolo nomen ab avo parentis materno, pòst ad Imperii fastigium evecto, Quinto cognomen datum, isque multis per Europam provinciis summa cum laude præfuit. Hunc ex sacro regenerationis fonte sustulêre Carolus Croyus, Princeps Bergensis, & Margarethæ duæ, Anglica Eduardi regis soror, & Austriaca Cæsaris Maximiliani filia.

Novaria recepta.

Car. Quinti nativitas.

Inter hæc Ludovicus rex, audita Mediolani defectione, Tramollium cum equitatu in Italiam præmittit, peditum magnas ex Gallis & Helveticis copias conscribi jubet, quibus Jacobus Trivultius & Ligninus præfecti, magna cum celeritate Novariam proficiscuntur. Qui in oppido erant Helvetii, non numerato ad diem dictum stipendio, tumultuabantur. Accurrit Ludovicus princeps, pecuniam brevi adfuturam dicit, hortatur in officio maneant, pristinæ virtutis & militaris gloriæ memores, illi obstinatis animis in fratres suos & propinquos arma se sumpturos negant, jamque apertè cum suae gentis hominibus, Gallo merentibus, collocuti, nullis precibus, nulla obtestatione moveri possunt, uti ducem in tutum perducant. Igitur Helvetico gregarii militis habitu tectus, dum per Gallorum castra iter cum reliquis facit, agnitus fuit. Sunt qui à milite proditum ferunt, qui domi à suis de hinc capitali supplicio affectus sit. Capti cùm eo fuêre; Galeacius Sanseverinas Roberti filius, & alii nonnulli eodem habitu occultati. Ipse Lugdunum missus, non permissa videndi regis potestate, in Loccensem arcem conditus est, ubi decimo post anno diem obiit. Ascanius quoque à Venetorum tribunis captus, petente id rege & in sua ditione captum asserente, & ipse in Galliam

Lud. Sfortia captus in Galliam mittitur.

liam missus est. Mediolanenses verò, impetrata defectionis venia, regi sese dedidêre. Hoc tàm insperato regis successu, sollicitus Caesar, multaque & à Venetis anteà, & nunc ab illo, qui amicos sibi eos habere videbatur, quae ad vetera Imperii jura pertinerent, occupata esse aegrè ferens, Septemviros caeterosque Imperii principes & ordines, ad impediendos illorum conatus hortabatur, uti in asserenda Imperii dignitate sibi auxilio essent, & injuriam non tàm sibi, quàm Germanorum genti fieri prohiberent, ne Gallus impunè abire sibi, quicquid agat, videns, majora aggrediatur, & conciliato sibi Pontifice, (quod facilè esset) Caesaream dignitatem ad se trahat, aut relicto Germanis titulo ac nomine, ea interim agat, quæ à Cæsare fieri solent. Hæc & alia Maximilianus seriò urgebat, neve sua quadam socordia Imperii majestatem convelli paterentur, sed partum à majoribus decus retinerent, obtestabatur. Movebantur his principum ac cæterorum animi, & pro suo quisque ingeniò variè afficiebantur, habitique sunt aliquot conventus, quibus decretum esse bellum, ejusque nervum pecuniam, rumor ferebat. Igitur Ludovicus rex, quorsum ea consilia spectarent, quid Germani, si inter ipsos conveniat, possint, non ignarus; neque Italiæ principibus satis fidens, & Mediolanensium fidem, quam fluxam paulò antè expertus erat, suspectam habens, bellum Neapolitanum, quod dudum meditabatur, in aliud tempus differendum statuit. Hinc cùm ejus copias à bello vacantes, & Florentini & Pisani pro se quique, non sine pecuniæ pollicitatione, in suas partes adducere tentarent, & pro his Joannes Jacobus Trivultius & Joannes Ludovicus Fliscus intercederent, Cardinalis Rotomagensis opera Florentinis, quòd Mediolanensi bello regem juverant, copiarum pars cum tormentis concessa est. His auxiliis instructi Florentini, quò minùs operæ pretium facerent, magnis domi tumultibus, inter diversas civium factiones exortis, impediebantur, & Galli propensiore in Pisanos veteres amicos animo erant, quàm uti injurias ipsis adferrent, nedum debellatos cuperent. Itaque Pisanorum res, omnium opinione feliciores eo anno fuere. Intereà rex Germanos, eorumque Imperatorem, nullo modo sibi conciliari posse videns, missis Romam legatis, Pontificem in suas partes perduxit. Qua occasione, Cæsar Borgia ejus filius, utendum ratus; Pisaurum, Ariminium, ac alia circùm loca, dominorum fuga deserta, occupavit. Hoc anno, sine hærede obiit Leonardus Goritiæ comes; cujus ditiones Austriacæ domui cessêre, cui jam anteà ex majori parte oppigneratæ fuerant. Anno post mille quingentos primo, Ludovicus rex, uti, à Germano-

Cæsar Imperii auxilia in Gallum sollicitat.

Lud. rex Mediolanensiũ fidem suspectam habet.

1501.
Lud. rex pacem cum Cæsare desiderat.

manorum motibus securus, Neapolitanum bellum commodè aggredi posset, Maximilianum sibi conciliare omni studio conatus est, quo pacato, facilè alia omnia impedimenta remoturum se confidebat. Id etsi difficilè videbatur, per filium tamen ejus Philippum, confieri posse, spes erat. Hunc igitur priùs aggrediendum, & ad pacis conditiones perducendum ratus: legatos ad eum misit, qui dicerent; bellum inter ipsos, propter necessaria subditorum commercia, utrique detrimento, contrà pacem commodam utilemque esse, quam affinitate firmari posse, quòd rex mascula prole carens, Claudiam filiolam triennem, Carolo illius filio, despondere paratus esset, idque ea lege, uti ad pubertatis annos provectis, Mediolanensis Ducatus, dotis nomine tradatur. Hanc verò pacem stabiliri posse; si Philippus patrem Cæsarem induceret, uti regi Mediolanensis principatus usurpationem, sua authoritate confirmans, bellum Neapolitanum moventi, ne impedimento sit. Non repudiavit has conditiones Archidux, & paci atque affinitati libenter assensus est; si à patre illa admitterentur. Sed quòd graviores erant offensæ, quàm uti pax statim fieri posset, rex numerata (ita habet Guicciardinus) pecunia, inducias aliquot mensium impetravit. His ita peractis, cum Ferdinando Hispano, qui & ipse eidem regno inhiabat, fœdus facit, quo uterque simul Fridericum bello aggressi, ditionem ejus omnem manu captam, ita partirentur; uti Gallo Neapolis ipsa, cum Aprutiorum provincia, Hispano Apulia & Calabria cederet. Id fœdus ab initio tàm occultum fuit, uti Fridericus, auxilii sibi adversus Gallum ferendi causa adesse Consaluum putaverit, quoad regis exercitus, qui, utrique simul juncto, impar futurus videbatur, Romam pervenisset. Tum enim Hispanorum legati, cum Gallis conjuncti, Pontificem adierunt, qui divisionem provinciarum inter reges factam comprobavit; quod fœdus illud fecisse dicebantur, uti eo bello defuncti, Christiani nominis hostem, junctis viribus, commodiùs aggrederentur. Igitur Fridericus à duobus potentissimis regibus oppugnatus, dedentibus sese passim civitatibus, extrema necessitate circumventus, ad Gallorum se fidem contulit, & ad Ludovicum regem multa pollicitum navigavit. Non multò pòst Consaluus, filium illius Alfonsum, Tarenti aliquandiu obsessum, eoque dedito captum, non in Galliam, quòd promiserat, sed in Hispaniam misit. Per eosdem dies Ludovicus rex, ne secundo rerum successui mora à Germanis objiceretur veritus, Maximiliani Cæsaris amicitiam omnibus modis ambiebat, à quo si diploma de Mediolanensi principatu impetrasset, loca quædam, ad ejus jurisdictionem pertinentia, à Venetis adimere in

Fœdus inter Gallum & Hispanum.

Frid. Neapoli cedens in Galliam navigat.

in animo habebat. Ea in re postquàm Cardinalis Rotomagensis fidelem diu operam navasset, spe tandem aliqua à Maximiliano facta, Tridentum ad eum profectus est. Ibi inter ipsos, de Caroli cum Claudia matrimonio, deque Mediolani Ducatus possessione illis confirmanda facile convenit, quòd ea res longa esse videbatur, & si quid intervenisset, non magno negocio irrita reddi posset. Hinc de bello Venetis inferendo agi cœptum, qui multa Imperii Austriæque Principum, nonnulla quoque Mediolanensis ditionis loca tenebant; & Ludovici successibus invidentes, pacem inter ipsum & Cæsarem nolle videbantur. Tertio de generali Synodo convocanda propositum, qua Cardinalis Ecclesiam non in membris tantùm, sed in ipso capite reformandam esse contendebat: erant verò qui occultè ipsum ad invadendam Pontificiam sedem aditum sibi quærere putarent. De Insubriæ jure controversia erat, quòd Cæsar masculæ regis proli, si qua nasceretur, de eo cavere recusabat, exules præterea postliminiò restitui postulabat. Id, propter quorundam factiones & potentiam, rex minimè admissurus videbatur. Ne verò Cæsaris intercessioni omninò nihil daretur, Ascanius Cardinalis liber esse jussus, & de Ludovico Sfortia, in Gallia extra custodiam alicubi sustentando, spes facta est, regemque annua viginti ducalium nummûm millia in sumptus numeraturum, Cardinalis recepit. Post longam disceptationem ita discessum, uti quanquam de rei summa nihil esset liquidò transactum, primordia tamen pacis esse jacta viderentur. Induciæ verò confirmatæ, quibus tenentibus, commodior aliqua ineundæ pacis via quæreretur. Eodem anno, Philippus Archidux, uti Hispaniæ populos præsens sibi conciliaret, cum Joanna uxore iter ingressus, sub finem Novembris Parisios venit: ubi à mercatorum Præfecto (quæ perampla est in ea urbe dignitas) reliquisq; ordinibus, summo cum honore publicæque lætitiæ significatione, exceptus est, prætentis, qua ingrediebatur, aulæis, & variis pro more gentis exhibitis spectaculis. Aliquot dies ibi commoratus: prætorium regale (Parlamentum vocant) ingreditur, & agendis causis præsidens, principem sese ex Galliæ Paribus (quos dicunt) unum, uti Burgundiæ Flandriæq; dominum ostendit. Parisiis profectus, Plessium venit; & a rege ipso ac regina obviis in arcem deductus, multa cum eo colloquia habuit. Inter alia petiisse à rege dicitur, uti mercatoribus Gallis, quibus necessaria cum vicinis ipsius subditis commercia intercedebant, merces suas terra mariq; deferre & Brugis, Dammi, aut Sclusæ oportunis Flandriæ locis sedem figere permitteret, uti ante inceptum bellum fecerant. Rex absque illorum

Cæsaris & Rotomagensis conventus.

Philipp. Archidux in Gallias venit.

In Parlamento causis præsidet.

adsensu, quorum intererat, nihil agi oportere respondit. Post verò literas ad negociatores quosdam earundem civitatum misit, ex quibus nonnulli in Galliam missi, cum Rupellanis aliisque rem transegêre. Archidux de pacis negocio, apud socerum Hispaniarum regem promovendo, omnia benignè pollicitus, iter suum prosequitur.

1502.

Philipp. in Hispaniam pergit.

Inter hæc Maximilianus Cæsar, rationes faciundæ cum Gallo pacis minimè processuras videns, Hermetem Sfortiam, uxoris fratrem, paulò antè in gratiam ipsius à rege dimissum, & Brixinensem Præpositum legatos in Italiam mittit, qui cum Pontifice aliisque principibus & civitatibus plerisque, de transitu in Italiam, ad suscipiendam coronam, agerent. Hi Florentiam primùm profecti, uti ea civitas Cæsari, cum primum is Italiam ingressus esset, centum gravis armaturæ equites mitteret, trecentasque auri libras præsentaret, obtinuerant. Jamque Maximilianus, equitum aliquot turmas, cum haud contemnenda peditum manu, in agrum Tridentinum præmiserat, uti iter suum in Italiam præstrueret, quod tamen variis indies oblatis impedimentis expedire non potuit.

Hermes Sfortia Cæsaris in Italiam legatus

Galli & Hispani discordes.

Interim Gallorum & Hispanorum in regno Neapolitano duces, orto ex provinciarum ditionumque partitione dissidio, post communem utrorumque hostem profligatum, verbis primùm, atque inde armis inter sese committebantur. In eo certamine Galli, utpote numero militum superiores, ferociùs agebant, & Ludovicus Arminiacus Nemurii dux, eorum imperator, palàm denunciato Hispanis bello, oppida arcesque opportunas, quæ ex divisione iis obtigerant, vi occupare aggreditur, novis Helvetiorum copiis à rege submissis, qui id bellum urgere, omniaque sui juris facere nitebatur, eaque de causa Lugdunum, & paulò post Mediolanum usque progressus, Italicos omnes præfectos sibi obnoxios, arma capere adhortabatur. Hispani verò, Consalui imprimis consilio atque opera usi, Gallorum conatibus utcunque obviam eundo, nova & ipsi auxilia, majoresque domo copias accersebant. Non multò quietior, & reliqua per id tempus Italia erat: nam & Florentini, ob insperatam Aretii ab ipsis defectionem, in magno metu versabantur, & Cæsar Borgia, post occupatam Urbinatis reguli ditionem, rectà in illos docturus putabatur. Sed is authoritate regis deterritus, in Camertes bellum convertit. Interim rex, etsi Pontificis ejusque filii progressus iniquo animo ferret, pacem tamen ac amicitiam cum iis fecit, adnitente Rotomagensi Cardinale, idque eò faciliùs, quòd Maximilianum minimè pacatum, Venetosque multis nominibus suspectos haberet, & Ferdinandus Hispaniæ rex Friderici filium

Gallus in Italiam venit

lium ſecum adducere, uti regnum ipſi reſtitueret, dicebatur. Occurrerat regi Aſtam usque Borgia, ſuamque & patris operam illi in ſubjugando Neapolis regno promiſerat. Ea fiducia rex ſuorumque ſucceſſu de rebus Italicis ſecurior, rebus Mediolani conſtitutis in Gallias non ſatis utili conſilio reverſus eſt. Nam ab ejus diſceſſu, Hiſpanorum res ſecundiores fuêre. Sed ea omnia hic exequi non eſt noſtri inſtituti.

Borgia Gallo obvius. Gallus in regnum revertitur.

Per idem ferè tempus, quo hæc per Italiam geſta ſunt, in Germania apud Nemetes, ruſtici complures, & ex agris collecta multitudo, in magiſtratus conjuravêre. His teſſera, qua inter ſe noſcerent, hæc data, quærebant ex obvio quoque: ecquis hoc tempore rerum eſſet ſtatus? is ſi reſpondiſſet, à monachis & eccleſiaſticis nihil tutum eſſe; pro conſcio & fido habebatur. Ea & rogantis & reſpondentis verba, ne abeſſet elegantia, vernaculis verbis in ſimilem ſonum cadebant, quem Rythmum vocant. Creantur inter ipſos præfecti duo, quibus cæteri dicto audientes eſſent. Eo facto, etſi ſatis ipſi declarabant, nullam ſine principatu ſocietatem ſervari inter plures incolumen poſſe, ſtatuunt tamen omnem prorſus magiſtratum eſſe extirpandum, armis vindicandum libertatem, templa ac monaſteria diripienda, ex manubiis redacta pecunia vires comparandas, quibus Marchionem Badenſem, & antiſtitem Spirenſem eſſe profligandos, cætera dein ex voto ceſſura. Habentur aliquot occulti cœtus, & ad Bruſellam Brurhenanam conventus indicitur. Submittebantur ab illis verſutiſſimi quique in vicinos pagos, ad alliciendos ſimplicium hominum animos, & ne prætextus rei deeſſet, Divam Virginem & Joannem Evangeliſtam pro ſymbolo uſurpabant, orationem dominicam, cum angelica ſalutatione, quinquies diebus ſingulis recitabant. Ex duobus tantùm ruſticis ortus hic furor eſſe dicitur, qui niſi, antequàm vires acquirere potuit, detectus fuiſſet, magnum reipublicæ damnum attuliſſet. Capti ex conjuratis nonnulli, cæteros conſcios indicavêre. De præcipuis aliquot authoribus, volente ac jubente Cæſare, capitale ſupplicium ſumptum, reliqui pro ſuo quisque merito, vel exilio vel bonis multati, nonnullis ſimplicioribus ignotum eſt. Ita, Deo propitio, finem habuit ea conſpiratio.

Conſpiratio ruſticorum in agro Spirenſi.

Seditioſi multati.

Sequenti anno, qui ejus ſeculi tertius erat, Gallorum res in regno Neapolitano inferiores, atque ipſi apud pleroſque Italos vel odio vel contemptui eſſe inceperunt. Nam poſt regis diſceſſum, qui rebus præfecti erant, remiſſiùs agere videbantur, & Conſaluus, qui etſi viribus impar, magno tamen animo Gallorum ferociam hactenus ſuſtinuerat, nova indies 1503.

 dies

dies auxilia, multorumque animos sibi conciliabat. Intereà Philippus Archidux, pacis negocium, uti Galliæ regi facturum receperat, apud socerum urgebat, qui nec ipse alienus ab ea esse videbatur, & quæ ex usu fore putaret, in mandatis dabat. Mox terrestri itinere in Flandriam abituro, cùm, ne per Gallias iret, frustrà monuisset, duos ex suis Comites adjunxit, quorum opera & consiliis, in transigendo cum rege Ludovico, uteretur. Cùm verò fidem publicam ab eo peteret, rex non illam tantùm dedit, sed quò securior esset, ex proceribus nonnullos in Flandriam misit, qui illic tanquam obsides interim asservarentur. Eos Philippus, simul atque Galliam attigisset, uti integram rei fidem præstare videretur, missis ad suos nunciis, dimitti jussit. Incredibili cum magnificentia, summisque honoribus, quaqua per Galliæ regnum iter fecit, exceptus est; jubente hoc Ludovico rege, qui illum sibi demereri adnitebatur, quem florenti ætate juvenem esse, paternæque dignitatis amplissimarumque ditionum, totiusque Hispaniæ regni successionem in spe habere sciret. Ante finem mensis Martii Philippus Lugdunum, aut (ut Guicciardinus habet) Plessium ad regem venit, qui & illum magna cum lætitiæ significatione excepit, & dum illic fuit, eos quoque, qui in aliquo apud ipsum loco erant, multis muneribus ac xeniis cumulavit. Habentur inter ipsos aliquot colloquia, & tandem pax in hunc modum confecta. Regnum Neapolitanum, à Gallis & Hispanis, juxta primæ divisionis formulam teneatur; ditiones illæ, arces, oppida, de quibus inter sese post communem victoriam commisi digladiabantur, Philippo depositi loco dentur. Carolus & Claudia, confirmato inter ipsos matrimonii pacto, Reges Neapolis, ducesque Apuliæ & Calabriæ dicantur; loca ea, quæ Hispani possidebant, Philippus, quæ Galli, is, quem rex vellet, teneant, quibus uterque infantum nomine præessent, quoad per ætatem ipsi conjugarentur. Hæc pacis capita, & ab ipso Rege, & à Philippo, socerorum nomine, jurejurando confirmata, & publice proclamata fuêre. Quæ si firma fuissent, concordia inde Galliæ regi cum Cæsare, & armorum quies inter maximos Christianæ reipublicæ principes, fuisset consecuta. Nunc verò Consaluus, accepto rei nuncio, dum certam sibi ex Gallis victoriam pollicetur, sivè quod Philippi authoritatem non sufficere putaret, sive ita in mandatis haberet, ab armis discedere noluit. Credibile etiam est Ferdinandum, audito suorum successu, victoriam prosequi voluisse, bellumque quàm pacem maluisse. Cùm igitur Ludovicus hoc ipsum, prætereà militem illius pecuniis per Germaniam scribi, per exploratores comperisset,

Pax inter Gallum & Hispanum facta.

Consaluus pacem non admittit.

Philippus regi se excusat.

ſet, graviter ea de re cum Philippo conqueſtus eſt. Excuſat Philippus, injunctam ſibi à ſocero rege pacis tractationem, ejusque faciundæ facultatem permiſſam, nihil abs ſe dolo malo actum, teſtes & arbitros adeſſe, quos ſocer adjunxiſſet; qui ſi poſteà aliud ſtatuiſſet, id ſe divinare non potuiſſe; ſperare ſe, omnia mox tranquilliora fore, idque operam daturum. Ferdinandus verò, pacis confirmationem procraſtinando, aliaq; ex aliis cauſando, belli eventum expectabat. Interim Galli, duabus ferè continuis pugnis ſuperati, optimum quemque ex ſuis amiſere; & Conſaluus proſpero victoriæ curſu uſus, Neapolim, nullo prohibente, ingreſſus eſt; Galli in arces ſe recepêre. Nondum Philippus à rege diſceſſerat, quo tempore hæc in Galliam nunciabantur, ſed aſſiduis ad ſocerum nunciis pacem urgebat; neque enim abiturum ſe, antequàm regi ſatisfeciſſet, ſeque ex fide cum eo egiſſe comprobaſſet. Mittuntur itaque ad regem legati, qui, pacem illam neque utilem neque tutam eſſe, neque adeò à ſuo rege admitti poſſe, demonſtravêre, datam quidem Philippo principi pacis componendæ facultatem; ſed de capitibus nonnullis, præter ſoceri mentem, ab eo ſtatutum eſſe, de quo peculiares libellos, & mandata magis liquida expectare debuiſſet. Hæc cùm Philippus refelleret, facilè ex illorum altercatione intellexit rex, in culpa non eſſe principem. Legati verò, alias quasdam proponebant ineundæ pacis rationes, quas rejecit rex, & acerrimè in Ferdinandum invectus: eodem die, ipſos ex aula ſua diſcedere juſſit, bellumque maximis viribus apparare ſtatuit. Philippus verò, cum bona ipſius venia profectus, Margaretham ſororem, Philiberto Allobrogum regulo nuptam, interviſens, inde ad ſuos reverſus eſt. Interim Conſaluus, relicto ad arcium Neapolitanarum expugnationem Petro Navarro, Cajetam ſibi urbem munitiſſimam deſumit. Rex verò, novas ex Vaſconibus & Helvetiis copias, ſub Tramollio & Divionenſi præfecto, in Italiam miſit, quibus tranſitum Alexander Pontifex concedens, auxilia abs ſe & filio ſuo pollicitus: mox hauſto veneno, quod aliis paratum erat, interiit ipſe, & filius in diuturnum morbum incidit. Alexandro ſuffectus eſt Franciscus Picolominæus, qui Pius Tertius dici voluit. Huic, paucis diebus mortuo, ſucceſſit Julius Secundus, qui Borgiam capi juſſit. Vigebat eo tempore inter Gallos & Hiſpanos non in Italia tantùm, ſed in agro Ruſcinonenſi & vicinis ei locis bellum. Fridericus verò Aragonius, recuperandi regni ſpe oblata, inducias inter utrosque procuraverat, quinque menſes, in locis tantummodò tranſalpinis, duraturas. Igitur Gallorum exer-

Galli à Conſaluo victi Neapoli cedunt.

Pax irrita.

Alex. Pontifex moritur.

Julius Pontifex Borgiam capit.

Cajetam Galli Consaluo tradunt.

exercitus, ad Gariglianum usque fluvium progressus, (Lirim veteres appellabant) à Consaluo transitu prohibiti, ac mox in fugam acti, magna affecti clade, Cajetam se recepêre, nec multò pòst impetrata cum rebus suis toto regno excedendi facultate, urbem illi tradidêre.

Georgii Bavari obitus.

Dum hæc per Italiam geruntur, obiit apud Germanos Georgius inferioris Bavariæ Princeps, cognomento Dives, unicam relinquens filiam Elisabetham, quæ Ruperto Palatino, Philippi Electoris filio nupta, duos ei filios Philippum & Othonem pepererat. Huic omnia sua testamento legaverat Georgius; sed Albertus & Wolfgangus superioris Bavariæ reguli, contra leges & instituta id factum esse contendebant; extare vetustiora diplomata, quibus caveretur, si quem ex Bavariæ principibus absque hærede masculo decedere contingat, uti proximus ex laterali (quam vocant) linea agnatus, in bona ipsius & ditionem succederet. Hac ratione cum nihil proficerent, totius rei arbitrium ad Cæsarem detulerunt. Is, ne bello per Germaniam occasio inter principes cognatos existeret, magnoperè in eam curam incubuit, uti sublatis ex æquo & jure controversiis, pax & concordia servaretur. Sed Rupertus, vix primæ juventutis annos ingressus, & suopte ingenio, & aliorum consiliis ferocior, conditiones quantumvis æquas, non admissurus esse videbatur. Igitur sequentis anni initio, res in bellum erupit. Cæsar verò, nihil amica tractatione obtineri posse videns, illum proscribit, omnemque illius ditionem cuivis diripiendam permittit: patri Electori, ne filio opem ferat, eadem multa proposita, interminatur. Philippus animi dubius, dum neque filium deserendum, neque Cæsaris in se iram provocandam putat, tandem promissis (uti ferebatur) à Gallorum rege auxiliis fretus, & paterni animi affectu victus, arma capit, filio defensorem se præbet. Hinc & ipse omnibus Imperii commodis ac beneficiis privatur, reliquis item principibus, imprimis verò Vdalrico Wirtenbergensi & Guilielmo Hassiæ regulo injunctum, uti bello illum, tanquam perduellem, adorirentur. Promptus in hanc expeditionem erat Vdalricus, cui Alberti filiam Sabinam Cæsaris, qui avunculus ei erat, authoritate collocatam, suprà retulimus. Itaque uti tàm ipsi quàm socero operam suam commendaret, conscripto octingentorum equitum, & bis mille peditum exercitu, in Palatini ditionem irruens: Mulbrunnum monasterium, muro turribus & præsidio munitum, expugnat; Abbatem, qui cum fratribus Spiram confugerat, in verba juratum, pristino loco restituit. Besichemum inde, Leostadium, Winsbergium, Neostadium & Meckmülam, oppida, cum arcibus nonnullis capit.

Controversia de hæreditate.

1504. Bellum Bavaricum.

Philippus Elector cum Ruperto filio proscriptus.

Bellum in Palatinum.

pſit. Guilielmus quoque Clavam oppidum in poteſtatem redigit, Ingolhemum ſtrenuè oppugnans, capere non potuit, & obſidione ſoluta, non multò pòſt obiit. In Bavaria verò Rupertus, Alberto viribus impar, Boëmorum non parvam manum conduxit. Eos propè Reginoburgum excepit Maximilianus Cæſar, qui & ipſe in armis erat, neque, Boëmos in Germaniam adduci, ferre poterat. Aderant illi Albertus Bavarus, Fridericus Brandemburgicus, cum Caſimiro & Georgio filiis, quorum auia erat Eliſabetha Auſtriaca, Ladislai regis ſoror. Utrunque Cæſar militari dignitate, ſub pugnæ tempus, inſignierat. Boëmis ſe cum ſuis conjunxerat Rupertus. Vtriſque pugnæ cupidis, acerrimè pugnatum eſt, & Rupertus egregiè inter primos ſe geſſit, nutantem aliquoties aciem inſtaurans, neque ullam de ſe timoris ſignificationem præbens, quoad conſiſtere ſuos videt. Cæſar verò ſuos & verbis & exemplo exhortatus, in denſiſſimum hoſtium agmen invectus, vitæ periculum adiit, ex quo ſuorum virtute ereptus, hoſti pertinaciùs reſiſtenti, victoriam extorſit. Boëmorum multi in prœlio, nonnulli in fuga cæſi, reliqui domum, quà venerant, per ſaltus rediêre. Rupertus ipſe fuga ſalutem quæſivit. Poſt hoc prœlium, multa paſſim loca, ultrò deditionem fecêre. Eſt ad Oeni ripam in Tirolenſis agri & Bavariæ confiniis Kuffſteinium oppidum, quod arcem habet, ex ſolida rupe exciſam, quæ in montis prærupta crepidine collocata, oppido ſuper imminet, ex quo una tantum ſemita adiri poteſt, ingenio loci & opere munitiſſima (Geroltzeggum vocant.) Hanc per id tempus cum præſidio tenebat Joannes Benzenaverus domi nobilis, & rei militaris peritia inſignis, qui Palatinorum partes ſecutus, ac fiduciæ loci elatus, inſolenter ſe gerebat. Igitur Cæſar eò profectus, arcem cum oppido ſibi tradi poſtulat, vitam & veniam præfecto ejuſque militibus promittit. Id cùm impetrari non poſſet, oppugnationem, etſi difficilem, Cæſar aggreſſus, crebris tormentorum ictibus arcem verberari juſſit. Ferunt præfectum, poſt exploſa tormenta, ſcopis exteriorem muri partem verri juſſiſſe, cujus rei indicio, nihil magni incommodi loco adferri poſſe demonſtrabat. Non benè ceſſit ei ſuperbia, & Cæſaris contemptus, qui ea re irritatus, obſtinato animo expugnationem urgere pertendit; multaque animo agitans, locum quendam ex adverſo in monte obſervavit, qui arcis ſitum altitudine nonnihil excedens, collocandis machinis idoneus eſſe videbatur. In hunc igitur locum tormenta aliquot majora, magnis operibus, longoque circuitu, per clivoſa montium juga, ſubvehi curavit, quibus non mœnia, quæ ex rupe exciſa erant, ſed milites ipſi, qui

Rupertus Boëmos conducit.

Cæſar Boëmos cædit.

Kuffſteinium oppidum.

Cæſar arcem Geroltzeggum oppugnat.

pro muris ſtabant, & interiora arcis domicilia, petebantur, neq; usquam tutus dabatur receſſus. Ea res præter opinionem allata, contumaces præfecti ſpiritus fregit, qui præſens adeſſe exitium videns, deditionem fecit, veniamque & admiſſorum gratiam, quam anteà oblatam repudiaverat, ſerò petiit, nam cum nobilibus aliquot commilitonibus capitali ſupplicio affectus eſt. Cæſar arcem cum oppido Tirolenſium ditioni aſſeruit, partemque montis illam, ex qua tormenta exploſa fuerant, ita deſtrui curavit, ne ab eo loco arci deinceps vis ulla adferri poſſet. Tormenta verò grandiora illa, in flumen demerſa eſſe, ſunt qui aſſerant. Rupertus non multò pòſt ex animi ægritudine, (quidam veneno ſublatum volunt) Landishuti diem obiit, quem ſecuta eſt uxor. Cum itaque Palatinorum familia, graves ex hoc bello clades accepiſſet, iamque totis viribus in Philippum iretur, Chriſtophorus Badenſis Marchio & alii quidam pro illo interceſsêre. Quorum precibus motus, & qua erat animi moderatione, Electoratus dignitatem conculcari nolens, & ipſe à bello illi faciendo deſtitit, & reliquis principibus, idem uti facerent, imperavit, quoad proximis Imperii comitiis de tota illa controverſia ſtatueretur.

Beroltzeggum capitur

Penzenaverus capite plectitur.

Ruperti obitus.

Christophorus Badensis, pro Philippo intercedit.

Dum hæc in Germania fiunt, novum in Gallia fœdus, inter Cæſarem ejusque filium & Galliæ regem, per legatos ictum fuit, præſentibus Julii Pontificis nunciis Siſteronenſi Epiſcopo, & Marchione Finarienſi. Fœderis ſumma fuit hæc: Vti Caroli & Claudiæ matrimonium, jam anteà regis ſacramento confirmatum, ab ipſo demum, & Franciſco Angolismenſi conſanguineo, & proximo illius hærede maſculo, aliiſque Galliæ quibusdam principibus ſubſcriberetur. Maximilianus, omnibus Mediolanenſis principatus diplomatis reſciſſis, novum regi ejùsque proli maſculæ, ſi qua naſceretur, ſin minùs, Carolo & Claudiæ, aut illo ante maturam nuptiis ætatem moriente, Ferdinando Philippi ſecundo filio, ſi Claudiam ipſe duxiſſet, concederet. Quod ſimulatque confectum eſſet, Cæſar ſexaginta aureûm nummûm Rhenenſium millia à rege, altera totidem poſt ſex menſes acciperet, ſingulis item annis, ad natalem ſervatoris noſtri diem, bina aurea calcaria. Idem in Italiam adverſus Venetos profectus, Romam ſibi iter ad ſuſcipiendam ſacram coronam expediret. Quod ad bellum Venetis inferendum attineret, quo omnia, quæ abs ſingulorum ditionibus divulſa poſſidebant, reſtituere cogerentur, Pontifex in fœdere comprehenderetur. Hiſpaniæ regibus, ſi & ipſi aſſcribi vellent, quatuor menſes locus relinqueretur. Rex Palatino auxilia, quæ promiſiſſe dicebatur, nulla mitteret. Hæc ſcripto firmata ſunt, ac præ-

Fœdus inter Cæſarem & Gallum.

prætereà actum est de colloquio inter Cæsarem & regem constituendò, cui locus aliàs designaretur.

Sub finem hujus anni, moritur in oppido Methymna Campi, Elisabetha Hispaniæ regina, honestissimis moribus, & rara in eo sexu prudentia insignis; cujus exequiis Granatæ procuratis, Ferdinandus rex, ne belli intestini motus, qui ea vivente consopiti erant, resuscitarentur, in frequenti procerum conventu Joannam filiam Philippi uxorem, quæ una supererat, Castellæ Legionis, Granatæque & reliquorum ulterioris Hispaniæ regnorum dominam ac reginam declaravit, & ex consuetudine, ad gubernacula capienda, vocari debere decrevit. Elisabethæ reginæ obitus.

Anno supra mille quingentos quinto, Ludovicus rex, postquàm Cæsarem Haganoæ cum filio agere intellexerat, Cardinalem Rotomagensem eò cum mandatis misit. Ibi solemni ritu fœdus sacramento confirmatum, & promissæ pecuniæ dimidium Cæsari numeratum est. In Italia verò, cùm Cæsaris & regis res tardè procedere videret Pontifex, neque ipse per se absque illorum ope magni momenti quidpiam aggredi in animo haberet, Venetorum legatos receptis aliquot in Æmylia civitatibus ultrò sibi restitutis, obedientiam præstantes admisit, id quod facere hactenus noluerat. Cumque rex post acceptam ad Garilianum cladem, præfectis suis parum fidens, ante Maximiliani transitum in Italiam, nihil attentare statuisset, is verò Germaniæ negocia sibi prævertenda esse duceret, Italia eo anno satis quieta fuit, nisi quod inter Florentinos & Pisanos bellum recruduit, quod his quam illis magis prosperè cessit. Maximilianus, peracto cum Rotomagensi colloquio, Haganoa discedens, Coloniam Agrippinam, secundo Rheno descendit, ubi indicta erant comitia, sub Julii mensis initium, quibus inter alia de bello Venetis inferendo, & itinere Romam versus instituendo actum. Ibi Philippus Palatinus, à Friderico Saxoniæ Electore ad Cæsarem introductus, veniam supplex, & pacem orans, in gratiam ab illo receptus est, ipsumque inter & Albertum ac Wolfgangum fratres Bavariæ regulos, pacis & concordiæ leges dictæ, & sub gravissima læsæ majestatis pœna observari jussæ. Ruperti quoque puerorum rationem Cæsar haberi voluit, quibus eam controversæ regionis partem attribuit, quæ inter Danubium & Nabum amnes, ad veteres Palatinæ ditionis limites, adjacet. Omnem quoque controversiam, quæ inter Palatinos & Wirtembergicos, multis annis agitata, proximo bello invaluerat, æquis conditionibus sustulit. 1505. Comitia Coloniæ. Cæsar pacis leges fert. & Philippo supplici ignoscit.

Dum his rebus Cæsar in comitiis operam dat, novi ex Geldria mo- Cæsar in Geldriam motus movet.

tus nunciantur, cujus Princeps nunquam quietus, novandis iterum rebus studebat, auxiliis Ludovici regis fretus, quem nec Cæsari ex animo fidere, & filii ipsius potentiam suspectam habere, & si qua posset impediturum sciebat. Brabantii tum maximis injuriis, per principis sui absentiam, ab illo provocati collecto milite, Arnhemium, haud ignobile illius provinciæ oppidum, obsederant, quibus Cæsar, cum plerisque principibus, soluto conventu, suppetias ire perrexit. Geldrus, haud contemnendas illum copias adducere videns, quibus simul & Brabantinis imparem sese agnosceret, deditionem oppidi facit, seque, sub certis quibusdam conditionibus, ejus fidei commisit. A Philippo quoque veniam supplex petiit, & in Hispaniam se cum eo iturum pollicitus est, id quod minimè præstitit. Arnhemium, citra cujusquàm incommodum, à Philippi præsidio occupatum. Cæsar verò, dimisso in Brabantiam filio, Coloniam ovabundus rediit, magnoque civium plausu, campanis per totam urbem resonantibus, exceptus est.

Arnhemium deditione captum.

Carolus Egmondanus veniam supplex petit.

Inter hæc, Gallorum rege gravi admodùm & difficili morbo laborante, Itali nonnulli, de Mediolanensi principatu illi eripiendo, cum Consaluo consilia agitabant: sed quæ, revalescente præter omnium spem rege, effectum sortita non sunt. Ipse verò, ab Austriacis apertè jam se alienatum ostendens, & Philippi succrescentem indies potentiam reformidans, ad pacem cum Ferdinando rege faciendam spectabat. Is verò & ipse generum suspectum habebat, idque hanc maximè ob causam. Caverat testamento Elisabetha regina, ne post obitum suum Ferdinandus à Castellæ regni gubernatione removeretur, quoad viveret. Philippus verò, in reginæ socrus potestate non fuisse contendebat, leges post mortem servandas præscribere. Id cum Ferdinandus rescivisset, vereri cœpit, ne potiore Hispaniarum parte prohibitus, solo Aragonum regno contentus esse cogeretur. Igitur, uti præsidia sibi pararet, pacem cum Gallo, quam hactenus improbaverat, fieri non abnuit. Adjuvabat eam rem Consalvus quoque, sive quod futuram inter socerum ac generum simultatem providens, res in Italia quietas esse vellet, sive quod de regno Neapòlitano sibi asserendo cogitaret, id quod nonnulli, atque inter ipsos rex ipse aliquando verebatur. Sed ea suspicione Consalvus postea se liberavit. Fit igitur pax, eaque nova affinitate confirmatur. Germana enim Gasconis Fosseji ex regis sorore filia Ferdinando nubit, cui Ludovicus dotis nomine ea se daturum promittit, quæ adhuc in regno Neapolitano habebat. Dictæ & aliæ paci leges, quas hic recensere minimè necessarium est. Itaque hujus libri finem hic faciemus.

Pax inter Gallum & Ferdinandum.

Germana à Fois Ferdinando nubit.

AUSTRIA-

AUSTRIACOR. PRINCIPUM HISTORIÆ

LIBER DUODECIMUS.

Argumentum.

PHilippus Archidux, dotale socrus suæ regnum aditurus, in Hispaniam navigat: ubi, facta cum socero transactione, rex inauguratur, & Carolus filius, Castellæ Princeps declaratur. Verum minimè diuturna ea fælicitas fuit; cœli enim intemperiem ferre nequiens Philippus, fato aufertur prematuro. Maximil. Cæsar compositis Hungariæ motibus, iter in Italiam adornat: Sed Veneti transitum negant; & Gallus simul fœdus renunciat. Imperii igitur ordines convocat, & ad opem illicò ferendam sollicitat. Auxilio decreto, Imperatoris titulum assumit; & propositum jam diu iter rursus instituit. Venetorum verò hoc denuò impedientium injuria, adeò affectus est, ut concitatis in eos potioribus Christianitatis Principibus, undiq; aggressos, toto continentis imperio privârit. Dumq; de Venetiis ipsis tentandis cogitat, ac nullo non loco vires colligit, idq;, ob ea quæ passim per Germaniam occurrebant impedimenta, tardiusculè procederet, Veneti amissa paulatim recuperant. Percusso inter Imp. & Gallum fœdere, pugna ad Ravennam committitur: Galli Italia ejiciuntur & Max. Sfortia Mediolano restituitur. Julio II. Leo X succedit. Galli ad Novariam ac in Morinis & Veneti ad Vincentiam cæduntur. Cæsar, dissensionibus inter fratres Bavariæ Duces compositis; & contracta cum Hungariæ Boëmiæ & Poloniæ regibus affinitate; novam in Italiam expeditionem parat; captisq; nonnullis Lombardiæ locis; cum plerisq; Principibus pacem facit; tandem securitate in Imperio constituta, supremum vitæ diem claudit.

PHILIPPUS, decreta in Hispaniam navigatione, Ferdinandum regem socerum suum, priùs per literas ejus consilii certiorem fecit; ac uti æquiorem sibi haberet, néve ex ejus instinctu à Gallorum rege itineri mora aut difficultas objiceretur, nihil se absque illius consensu & authoritate acturum significavit; Hispaniæ regum titulum, uti ante cum regina socru, ita nunc secum & cum uxore sua ipsi communem fore, & regnorum vectigalia inter ipsos dividi posse. Hæc ita eventura Ferdinandus credens; etsi dubitabat, ne tamen adventum filiæ, quam vocari jusserat, molestè ferre videretur, naves aliquot, quibus transmitteret, misit: Igitur rebus constitutis Philippus Middelburgum primam Seelandiæ civitatem profectus, dum secundos ventos & idoneum navigationi tempus operitur, aurei Middelburgum.

velle-

Comitia aurei velleris

velleris comitia (capitulum vocant) celebravit, quibus in demortuorum locum suffecti fuêre, Henricus Anglorum rex, Paulus Lichtensteinius, Carolus Lalainius Baro, Wolfgangus Fürstembergicus Comes, Joannes Emanuelus, Florentius Egmundus Burani Comes, Jacobus Comes Hornanus, Henricus Comes Nassovius, Florentius Croyus, & Philibertus Veriensis.

Philip. in Hispaniam navigat. 1506.

Adversa Philippi navigatio.

Comitiis peractis Philippus cum uxore, & secundo filio Ferdinando, ac reliquo comitatu solvit; Post bidui navigationem ventus, qui hactenus operam dederat, mutans horrendam concivit tempestatem, qua classis diù jactata, circa vicinas Angliæ & Britanniæ citerioris oras, navibus aliis aliò abreptis, dissipatur. Navis prætoria, qvam vix aliæ duæ ex tota classe assequebantur, ad Vynmuthum Angliæ portum appulsa est, & princeps cum suis in scapham exscendens, ad terram delatus est, ex maris jactatione, & animo & corpore defatigatus, ac de sociorum salute sollicitus. Qui proximè maritima loca incolunt, ad primum de peregrinis navibus rumorem, cum armis accurrunt, sed amicas esse, & nihil hostile videntes, vim abstinent. Mox Thomas Trencherdius & Joannes Carous, ex equestri ordine, cum ministris advolantes, ubi principem agnovêre, orant; quandoquidem ita casus tulisset, ne insalutato rege, intra biduum, aut ad summum triduum adventuro, discedat. Philippus, quod ad expectandos suos, & classem reficiendam, mora opus haberet, nec in ea fortuna quicquam negare posset, assensus est, & in Trencherdii ædes divertit. Paucis diebus Henricus rex, accepto rei inopinatæ nuncio, principes aliquot viros, & aulicorum primos ad illum mittit, à quibus invitatus & deductus in arcem Widesorum, ubi rex erat, proficiscitur, subsequente uxore. Henricus ejus nominis septimus, eos hilari vultu ac animo excipiens, post amicum colloquium, epulis refectos, Londinum deducit, primam regni urbem, ad ostia Tamesis sitam. Ibi restauratur inter ipsos fœdus, & amicitia confirmatur, quæ inter utriusque majores intercesserat, multique dies inter convivia & familiares confabulationes effluxêre. Interim naves omnes in portum appulsæ; reparantur & armamentis denuò instruuntur. Quod ubi intellexit princeps, valedicens regi, ad classem rediit, reliqua navigatio satis ei prospera evenit. In Hispaniam ubi venit, magna omnium ordinum lætitia, & effusæ multitudinis plausu exceptus est. Refertur à senioribus nostris, ex eorum narratione, qui in comitatu illius fuêre. Hispanos uti in priore ejus adventu, ita in hoc multis hominibus auctiore, summa cum admiratione, tum in ipsum principem, tùm in ipsius satellites, cæterumque comitatum, oculos defixos habuisse, novum quod-

Thomas Trencherius.

Jo. Carous.

Philippus Londinum venit.

qvoddam & aliàs invisitatum hominum genus advenire ratos, non habitu tantùm & cultu, sed statura, colore, totaque corporis facie à sua gente diversum. Erat Philippus ipse corpore satis robusto, pleno pectore, concinnis membris, decora facie, ex qua, cum admixta gravitate ingenua animi liberalitas, elucebat. Comitabantur eum longa serie, illustres ex Germania & Belgio, viri quamplurimi, & corpore & cultu suspiciendi. Satellites verò ex omnibus provinciis suis conquiri jusserat, decora proceritate conspicuos. Hispani igitur principes, & reliqua nobilitas, Philippum videntes ætate florentem, commodis moribus, eruditione bonisque artibus & facundia præditum, tanto in eum studio accensi sunt, uti Ferdinandum, & si prudentissimum virum, tamen jam senio confectum, & tàm suopte ingenio, quam communi ætatis vitio, minùs liberalem, contemnere, & inutilem rebus judicare inciperent. Habet enim juventus quandam commendationis prærogativam, & quod ad hominum consuetudinem attinet, non minùs verè quàm excelsè olim dixisse Romanum scitur; plures orientem adorare solem quàm occidentem. Erant præterea non pauci, qui cum ab initio Philippi partes fovissent, si Ferdinandi apud eum authoritas valeret, id sibi non impunè abiturum veriti, suadebant, uti Castellæ regnum genero relinqueret. Quibus admitentibus, ita res inter ipsos transacta est: uti Ferdinandus, aliorum omnium Hispaniæ regnorum gubernatione renunciata, Aragoniæ regnum sibi retineret, annua viginti quinque aureûm nummûm millia ex Castellianis vectigalibus, Indicarum item provinciarum portoria & redditus acciperet, tribus sacris militum magistratibus, Divi Iacobi scilicet, Alcantaræ & Calatravæ præesset, & Neapolitanum regnum solus possideret.

Philippi statura.

Eius satellites

Philippus Hispanis charus.

Iuventutis prærogativa.

Philippus cum socero transigit.

His ita constitutis, Ferdinandus fluxam suorum fidem, & animi levitatem multis incusans, ad Aragonos priùs, atque inde Neapolim se contulit, non tàm uti regni statum videret, quàm quòd vereretur, ne Consalvus illud vel ipse sibi vendicaret, vel Philippo traderet, neque deerant ex Hispanis, qui Castellani regni sumptibus acquisitum, ejus regi cedere debere contenderent, quorum consilia non admisit Philippus. Digresso (uti diximus) Ferdinando, Philippus & Ioanna coniuges ab ordinibus & procuratoribus regni Castellani in oppido Pincia, quod Valledolid vocant, solemni ritu, dicto sacramento, reges creati; majorque illorum filius Carolus, Castellæ princeps dictus. Hanc Philippi potentiam, tot regnorum accessione auctam, molestè ferens Gallorum rex, & Maximiliani Cæsaris iter in Italiam eò expeditiùs fore timens, varia secum animo suo consilia agitabat

Philip. Hispan. regna accepit.

Carolus Castellæ princeps.

bat. Superveniunt à Cæsare legati, qui quingentos cataphractos, quos promiserat, in Italiam ituro mitteret, reliquum pecuniæ intra paucos dies ex pacto numerandæ daret, Insubres exules in patriam restitueret, petiêre. Rex se præter animi sententiam conventa servari cupere dicit, sed de pecunia, ante tempus præsentanda, excusationes adfert, mox datis ad Venetos literis, hoc agit, uti illi vnà secum Maximiliani iter impediant. Insederat ejus animum non vanus omnino timor, hac Cæsaris profectione id quæri, uti confirmato ipsi Imperio, filius in Regem Romanum eligatur. Præterea nuper eum cum Anglo fœdus & amicitiam fecisse, id qvod res erat, minimè dubitabat. Ex causis verò, qvæ ipsum ad fœdus cum vtroque faciendum moverant, post Ferdinandi regis conciliationem, maxima jam erat sublata. Igitur apertè jam ab eo foedere aversum sese ostendens, filiam Carolo principi pactam, Francisco Angolismensi despondet. Id ne prorsus iniqvum esse videretur, jam anteà quosdam subornaverat, qui tanquam ex omnibus Galliæ consiliis provincialibus ad ipsum legati, in tenui spe prolis masculæ hoc uti faceret, supplices petivêre. Id toti regno, non injuria, neque sine gravibus causis postulanti, negare se non potuisse, Philippo regi per legatos significat, quæ satis evidens erat foederis renunciatio. Non multò pòst, Carolum Geldrum, novis iterum auxiliis instruxit, quibus vicinos Philippi subditos divexaret.

Claudia nubit Franc. Angolismensi.

Gallus fœdus Austriacis renunciat.

Hoc ipso tempore Maximilianus Cæsar, crebris ex Pannonia nunciis, de novo Hungarorum tumultu certior factus, intermisso itinere Italico, quod parabatur, Melchiorem Meccavium Episcopum Brixinensem Romam mittit; sed ne actiones impedirentur, legatum se dicere prohibuit, ipse verò in Austriam ex Tiroli descendit. Erat inter Hungariæ primates Stephanus Transilvaniæ regulus, (Palatinum passim authores, Vayvodam indigetes appellant) magna potentia, multisque clientelis subnixus. Is Joanni filio Annam, Vladislai regis filiam infantem, desponderi postulabat, idque Vladislaus, adversa tum valetudine laborans, & importunis cæterorum quoque principum intercessionibus propè coactus, contra vetera pacta concessurus esse videbatur. Clamabant enim illi, nullum se ex Germanis regem accepturos. Itaque Cæsar, Posonium cum exercitu profectus: magnum Hungaris à bello imparatis, imprimis regi, pacis quàm belli artibus magis idoneo, terrorem fecit. Postquam verò uterum gestare reginam, & menses propè exactos esse rescivit, consulto se facturum ratus, si partum expectet, inducias aliquot dierum impetrari facilè passus est. Interim ad Calendas Julii, regina puerum enixa est, cui

Melchior à Meckau.

Hungarorum motus.

Lud. Hung. rex nascitur.

cui Ludovico nomen datum. Hunc cute nondum enata editum memorant, quam inunctionibus medici produxêre. Post natum puerum Maximilianus pacem cum Hungaris fecit, pactis de successione denuò confirmatis. Mox Hungarico bello expeditus, iterum ad Italicum iter animum convertens, ad Venetos mittit, transitum per eorum ditionem petit, pacatum fore promittit, pacem cum eis & amicitiam sibi cordi esse subinnuit, tàm ipsorum qvàm suis rationibus commodaturam. Præterea Vincentium Quirinum, qui Senatus Veneti legatus in illius aula degebat, scribere ad suos voluit, iturum se absque ulla cujusquam injuria, cujus rei cautionem dare paratus esset. Narrat hoc loco Petrus Iustinianus addidisse oratores: quòd si ex fœdere, quod cum Gallo habebant, non satis honestè Cæsari studere se posse arbitrarentur, scire eos debere, nullam ab illo fidem, nulla fœdera servari, nihil pensi illum habere, modò rebus suis consulat. Cæsarem verò pacta sanctè observaturum. Id si ita habet, uti tàm illustri viro credi æqvum est, non injuria id à Cæsare dici jussum crediderim, apud quem recens erat memoria rupti nuper fœderis sine ulla aut sua, aut filii culpa. Addit idem, Cæsaris hæc postulata, vnàcum regis encomio ipsi à Venetis esse prodita, eaque propter Cæsarem summam in eos indignationem sumpsisse. Legatione audita, etsi ex patribus nonnulli, quos inter Dominicus Maurocenus, Paulus Barbus, & Andreas Venerius præeminebant, Germanam societatem Gallicæ præferendam ducerent, vicit tamen aliorum sententia, qui legatis in hunc modum responderi censebant. Non deesse sibi voluntatem, Cæsari qvacunque in re gratificandi, quae absque gravi suarum rerum incommodo fieri posset. Cùm verò tota Italia, superiorum temporum bellis concussa, multorumque animi in ipsos sint exacerbati, periculum esse, ne si armatus Caesar eò venerit, graves ex eo motus existant. meliùs esse atque adeò aequiùs, uti ad coronationem absque armis, parentis sui & multorum Caesarum exemplo, proficiscatur, neminem iter illud, rem omnibus plausibilem, impediturum. Quod si fecerit, legatos abs se obviam illi venturos, qui officii causa deducant: sin minùs, armato se cum armis occursuros, neque dubium esse, quin Galliae quoque rex, & alii, quorum interesset, idem sint facturi.

Vincentius Quirinus.

Cæsar transitum petit à Venetis.

Veneti Maximiliano transitum negant.

Dum haec cum Venetis aguntur, funesti ex Hispania nuncii adferuntur de Philippi regis morte, qui Burgis Castellæ urbe, ardenti febre ad septimum diem Calendas Octobris sublatus, non minorem suis omnibus luctum reliquit, quàm spem de se excitaverat, cùm vigintiquinque

Philippus rex moritur.

Imperii materni, & viginti octo vitæ annos explevisset. Ex ultima ejus voluntate (ut quidam asserunt) intestina illic ubi obierat: corpus Granatæ Beticæ: cor Bruxellis conditum cum tali Epithaphio:

Vrbes & populos diversaq; regna tenebam,
Spes dabat Imperium, Spes dabat orbis opes.
Si spes in quemquam fuerat mihi gloria prima:
Heu heu quanta fuit spes mea tanta jacet.

Philippi regis liberi.

Filios reliquit Carolum & Ferdinandum, Romanorum posteà Cæsares, Leonoram Emmanuëlis Lusitani priùs, inde Francisci Galli, Catharinam Ioannis item Lusitani, Isabellam Christierni Dani, & Mariam Ludovici Pannonici regum uxores. Joanna uxor vidua, quæ virum tenerrimè amaverat, luctu & ægritudine consternata, patrem Ferdinandum ex regno Neapolitano, quò jam profectus erat, ad gubernandum Castellam revocari, interim per consiliarios regios omnia administrari jubet. Ferdinandus accepto nuncio, etsi statim rediturus esse ab omnibus putabatur, voluit tamen illius regni priùs statum præsens perlustrare, & subditorum animos sibi devincire. Consaluus verò, de quo sinistram dudum suspicionem rex habuerat, præter multorum opinionem, & obvius ei progressus erat, & in omnibus obsequebatur, magnis ob eam rem præmiis tàm in illo regno, quàm in Hispaniis affectus.

Genuensium à Gallis defectio.

Sub hujus anni finem Genuenses, absente Philippo Ravensteinio, urbis præfecto, armis sumptis, magistratui rebellarunt, neque ab illo ad rei nuncium ex Galliis reverso impediri potuit, quò minùs populares, frustra repugnante nobilitate, novum ex sese magistratum crearent, quos Tribunos plebis vocabant. Hi Spediam & alia quædam maritima loca expugnant, excusso, uti videri volebant, Gallorum jugo, domi verò nobilium domos expilabant, quorum multi patria excesserant. Quidam ex illis, inter quos Joannes Ludovicus Fliscus, Spedia, cui regis nomine præerat, relicta, ad regem profecti, graves de plebe querelas instituunt. Rex eò molestiùs illòrum defectionem tulit, quò æquiora in ipsos imperia se exercuisse noverat. Cujus indignationem veriti Genuenses, omnem rei culpam in nobilitatem derivare conati, missa legatione, non se à rege defectionem, sed contra impotentem paucorum dominatum, necessariam defensionem parasse significant. Sed postquàm bellum in se decretum audiuêre, manifestè jam regis imperium detrectantes: Paulum quendam Nonium, serici panni tinctorem, de plebe hominem, sed industrium, Ducem creant. Rex ubi hæc audivit, (jam enim Ravensteinius furori ple-

Joan. Ludovicus Fliscus.

Paulus Nonius 1507.

plebis cesserat) haud morandum ratus, cum validis copiis in Italiam iter parat. Pontifex verò pro Genuensibus per literas intercedebat, uti populari statu, ipsis relicto urbis imperio, sicuti antehac, potiretur, ne si mutare quidpiam vellet, bello Veneto mora adferretur, simul etiam regem ad colloquium Bononiam, ubi ipse erat, invitabat. Rex benignè omnia promittens, uti advenientem se illic expectet petit. Julius verò, ubi regem, plebi infensum, & nobilitati faventem, advenire intellexit, mutato consilio, Bononia sub finem Februarii discessit. Ex ea re suspiciones primùm & simultas inter ipsos, mox etiam apertæ inimicitiæ originem habuêre. Rex ubi cum exercitu Genuam propiùs accessit, superatis locorum aliquot difficultatibus, resistentes haud magno negocio in fugam conjecit. Reliqui omnes, urbem, seque fortunasque suas omnes, illius fidei & misericordiæ commisêre. Sexaginta judicio traditi, reliqui certis conditionibus in gratiam recepti sunt. Nonius, paucis diebus ex fuga adductus, capite pœnas luit.

Lud cum Julio P. M. simultas.

Ludo. Genuenses ad obsequium redigit.

Nonius plectitur capite.

Pontifex hunc regis successum videns, magno in metu versabatur, ne ulteriùs progressus, de suo imperio aliquid decerperet, neque enim persvadere sibi poterat, Genuensium tantùm causa ipsum in Italiam venisse. Igitur per literas Cæsari ipsi, cæterisque Imperii principibus significat, Gallum, & pontificiæ ditionis invadendæ, & Imperatoriæ majestatis sibi vindicandæ gratia, cum exercitu adesse. Aberat eo tempore Cæsar, & à Belgicarum provinciarum ordinibus vocatus, uti, Caroli nepotis vicem, rei gubernacula susciperet; conventu Lovanii indicto, Margaretham filiam illis gubernatricem dedit. Carolus enim puer erat, & Geldri, statim à morte Philippi, ad arma redierant. Constitutis Belgii rebus, Cæsar in Germaniam reversus, Constantiam, ad comitia illic indicta, se contulit. Aderant Septemviri Electores omnes personaliter, cæterique ecclesiastici & seculares principes pleriq;, & ex liberis Germaniæ civitatibus honoratissimus quisque, solito frequentiores, in quorum concilio Cæsar Pontificis, Venetorum, ac aliorum aliquot literas, variis ex locis scriptas, legi jussit; ex quarum nonnullis intelligere erat, Ludovicum Gallorum regem hoc agere, uti Cardinalis Rothomagensis, Julio dejecto, in sedem Apostolicam collocatus, Imperii coronam ipsi imponat. Commotos ea re cunctos Cæsar gravissima oratione compellans: Hoc illud est, inquit, quod equidem animo jam dudum prævidens, in omnibus ferè, quos hactenus habui, comitiis & conventibus de Galli animo & conatibus proponere soleo, qua in re si fidē proinde ac debui apud vos invenissem, aliud procul dubiò statutum

Margaretha Belgii gubernatrix.

Comitia Constantiæ.

Maxim. Cæsaris oratio ad principes.

tutum fuisset, neque ille, nobis conniventibus, non tantùm Imperii nostri jura invadere, sed Germaniæ ipsius iugulum petere auderet. Jam verò non virium suarum accessione, aut nostrarum imminutione fretus: sed socordia nostra, qua hactenus ipsum, & majores ejus tulimus, in eam spem adducitur, uti quos ad leviores injurias dissimulasse videt, graviores quòque admissuros minimè dubitandum putet. Dum enim dissidia inter nos fovet, dum rebelles & proscriptos armis & opibus tuetur, dum Imperii jura, sub aliquo prætextu, per partes carpit, nihil profectò aliud, quam tentata patientia nostra, reliquam dignitatem omnem ereptum vadit, id quod eadem, qua cæteras injurias, ignavia susqve deque laturos, sibi omninò persvasit. Qui si viri & gloriæ majorum sangvine partæ memores esse volumus, nunquam, cum æterna Germanici nominis ignominia, nobis à Gallo illudi patiemur. Hæc præfatus, consilium suum de profectione in Italiam maturanda exponit, uti sacra Imperii corona Romæ accepta, Galli conatibus obviā eat. Ad eam rem & copiis & pecuniis opus esse. Quare cùm ipse hactenus multa de suo reipublicæ nomine expenderit, æqvum videri, uti & ipsi à majoribus ad hoc iter contribui solita, eò liberaliùs præbeant, quo & justiores magisque necessarias itineris causas esse videant. Italiæ res eo in statu collocatas, uti si cum satis firmis copiis Germanum Cæsarem adventare conspexerint, multi ob privilegia conservanda, plures uti Tyrannorum dominatione liberentur, arma & opes suas ultrò sint oblaturi, quibus accessibus haud difficilè fore, Gallorum arma ex Italia profligare, sacrosanctam ecclesiæ authoritatem, & Imperii dignitatem in pristinum locum asserere. Hæc & alia in hanc rem plura cùm Cæsar dixisset, Principes & legati omnes, ira simul & pudore moti, magno animorum ardore non ferendum esse decernunt, uti Imperii dignitas à quoquam labefactetur, nedum, cum summo omnium dedecore, in aliam gentem transferatur; semel junctis omnium viribus ostendi deberet, Germaniam & contra Gallos, & alios quoscunque, partam majorum virtute gloriam tueri posse. Sunt, qui Cæsarem hoc conventu dixisse & productis rationibus demonstrasse prodidêre, centies centena aureûm nummûm millia ex suis opibus reipublicæ impensa fuisse hactenus, quo tempore ab Imperii ordinibus vix quadringenta millia accepisset

Cæsaris ad Imperii ordines oratio.

Germaniae potentia.

Hæc ad regem Ludovicum nunciata, effecerunt, uti is rebus Genuæ constitutis, Mediolanum priùs, inde Savonæ cum Ferdinando in Hispanias redituro collocutus, in Gallias iter maturaret. Ad famam de regis discessu ex Italia, fervor ille apud nonnullos in comitio deferbuit, & erant,

erant, qui Cæsaris potentiæ, & Austriacæ familiæ incremento non satis æqui, parcendum esse impensis contenderent, non enim tàm magno exercitu jam opus esse. Pontifex quoque varia cum animo suo consilia agitans, quod veterum cum Cæsaribus controversiarum causas nondum esse sublatas sciret, non minus suis rebus à Cæsare, cujus apparatus, fama in immensum auxerat, quàm antè à rege timere coeperat. Itaque misso ad illum S. Crucis Cardinale, uti pacato itinere veniat, hortatur, nullum se honorem, in augurandis Imperatoribus adhiberi solitum, esse omissurum. Ludovicus quoque Gallorum rex, per idoneos interpretes, sese apud principes quosdam purgat, idque eò facilius, quod ad invadenda Pontificis & Imperii jura nihil palam attentare videbatur. Tandem in comitiis decreta Cæsari fuêre octo equitum, viginti duo peditum millia, qui cum semestri stipendio in Italiam euntem comitarentur, in tormenta verò & reliquos belli sumptus, centum viginti aureûm Rhenensium millia, ad medium Octobrem præsentanda. Hæc illi suis auspiciis rem gerenti, sufficere visa, quibus ex suis ditionibus, quas vellet, copias adjungeret.

Cæsari decreta auxilia.

Per eosdem dies, Helvetii quoque per legatos de auxiliis ad hoc iter mittendis sollicitati: quanquam à Divionensi Præfecto & aliis Galli internunciis, ne id facerent, admonebantur, ne tamen à communi totius Imperii consensu diversum sentire viderentur, sex hominum millia sese missuros polliciti sunt, sed ea lege, ne contra Gallos arma ferre tenerentur, in cæteris dicto audientes futuri. Adhæc responsum esse à legatis memorat Stumpfius, Helvetios aut Cæsari in omnibus obsequi, aut domi relinqui debere. Sunt qui, uti duodecim millia suis stipendiis conscriberent, legatos in mandatis habuisse dicant, sed exorta animorum offensione, re infecta abiisse. Veneti quoque iterum per Cæsarianos de fœdere & amicitia interpellati, idem quod anteà respondêre. Maximilianus, quo occultiora haberet consilia, legatos Italicos seorsum ab aula sua commorari jussit. Pontifici verò per literas indicavit, iturum se cum exercitu in Mediolanensem agrum, uti Sfortiæ liberos restituat, & relictis illic copiis, pacato itinere, Romam venturum. Cùm itaq; de Cæsaris animo nihil certi cognosceretur, Ludovicus ad quadringentos gravis armaturæ equites, quos Tramollius Burgundus in Mediolanensi ditione habebat, Ciamontium, cum satis firma peditum manu, proficisci imperat.

Maximil. Helvetios sollicitat.

Præterea, uti alibi quoque Cæsari negocium facesseretur, Geldriæ regnum novis iterum copiis instruit. Is cum Roberto à Marca, Erardi Leodiensium Episcopi fratre, Brabantiæ fines ingressus, Toraltum insig-

Robertus à Marca. Geldri Brabantiam populantur. Toraltum. Hala. Thena. Geldri à Namurcensibus cæsi.

insignem pagum, & vicina aliquot loca, per eam provinciam, quæ Campania dicitur, incendio vastat; mox Diestam oppidum tentans, à Nassovio principe & loci incolis repellitur. Hala oppido exusto, Thenam post aliquot dierum obsidionem capit & diripit præda onustus domum redit. Non multò pòst sexcentos equites Galli in Namurcensium fines paulo longiùs egressos, dum itinere defatigati, in Arduennæ saltu, ad Huberti fanum, quietem capiunt, agrestium non magna manus ex insidiis adorti vigiles, nec opinato impetu cædunt, hinc reliquos semisomnes fundunt, præda omni potiuntur, ex qua equi quingenti Namurcum adducti, & publice venditi sunt. Interim Geldri, Antverpiensium mercatores, Francofurtum ad nundinas profectos, spoliant, & in captivitatem abducunt, quam rem ulturi Brabantii, oppidum Venlojum frustrà expugnare conati sunt. Quibus domum reversis, Geldri per Vltrajectensium ditionem in Hollandiæ fines excurrentes, magnis ejus regionis incolas affecerunt incommodis, quo tempore Aquas veteres semel atque iterum, sed frustrà tentarunt.

Aquæ veteres.

1508. Max Imperatoris titulum assumit. Maximiliani iter in Italiam.

Anno ejus seculi octavo, Maximilianus Cæsar Tridentum profectus, ad tertium Nonas Februarias publicis supplicationibus peractis, iter in Italiam edicit, & per Mathæum Langium, epistolarum magistrum è suggestu, non jam regem, ut hactenus, sed Romanorum Imperatorem deinceps appellandum, promulgari jubet. Inde commeatu & impedimentis Athesi amne præmissis, cum quingentis equitibus, & duobus peditum millibus iter ingressus, ad Siagii montis radices, fossas quasdam & aggeres impediendo militi excitatos, complanari jubet. Miserat per eos dies Veronam ex suis, qui advenire ipsum, & sine injuria per eorum agrum iter facturum significarent, & quatuor equitum millia illic collocari peterent. His responsum erat: ex Veneti Senatus consulto, Veronensibus injunctum esse, uti pacato itinere venientem cum honore excipiant, armatum ne admittant, jam verò tormentorum subvectionem & reliquum apparatum bellicum non posse non sibi esse suspectum.

Hoc illorum responsò, satis intelligere erat, quid animi Venetis esset, neque per eorum ditiones transitum sibi, nisi armis aperiatur, datum iri. Cumque suorum nunciis ac literis intellexisset, majores bellorum apparatus ab eisdem in Carnis fieri, Tridentum reversus, Fridericum Brandenburgicum principem, cum filio Casimiro, & parte copiarum, iis in locis relinquit, Georgium Neideccium, Episcopum Tridentinum, rei summæ præficit; ipse Pisonum vulgò Bolsanum profectus, quadringentos equites,

Georgius Neideccius.

tes, cum quinque millibus peditum, ex Tirolensi agro conscriptos, in Cadurianum agrum præmittit. Bolsani literas à pontifice accipit, quibus ille Imperatoris titulum, Tridenti assumptum, abs se confirmari significabat. Mox assumptis secum sex peditum millibus, in Carnos se convertit, reliqvis copiis ad Tridentum expectare jussis. Qui præmissi erant, in valle Caduriana, castellum quoddam ad Plavim fluvium, vnà cum præfecto Veneto Petro Ghisio cepêre, & Maximilianus ipse Venetorum fines ingressus, Sanmartini & Plebis arces, iisque vicina quædam loca expugnat, & in agrum Tarvisianum ducit. Cùm verò audiret Venetos Bartholomæum Livianum (hunc Alvianum quidam vocant) & Georgium Cornarium, magni nominis duces, evocasse, & auxilia non contemnenda à Gallo expectare, uti & ipse majora sibi præsidia pararet, Oenipontem, atque inde Vlmam, insignem Sveviæ civitatem, magnis itineribus contendit, ubi conventu ordinum indicto, Suevici fœderis vires in bellum Venetum sollicitavit, & promissa ab Imperio auxilia, in alios sex menses prorogari postulavit. Sed antequàm certi aliquid responderetur, propter Geldrorum assiduas excursiones, in Belgium qua potuit celeritate profectus, provinciarum gubernatione Bruxellis suscepta, & pecunia in bellum Geldricum imperata, in Germaniam rediit.

Petrus Ghisius.

Bartholomæus Livianus.

Geo. Cornarius.

Interim Venetorum duces, superatis quæ Cadurium ducunt angustiis, rectà in Germanos ibi agentes aciem direxêre. Hi quòd ex improviso sese circumventos, & effugia, ab incolis locorum Veneti nominis studiosis, insessa videbant, necessitate pugnandi in fortitudinem versa, facto globo, acerrimè repugnantes numero hostium victi sunt. Cecidêre ex iis mille, reliqui capti sunt. Liviànus inde Cadurium arcem, difficili nec incruenta victoria, expugnavit. Periit in ea oppugnatione, Carolus Malatesta ex Ariminensium regulis, ictu lapidis, eximia indole adolescens, & aliquot cum eo viri fortes. Hinc victoriæ cursum secutus Livianus, Cremonsam in edito colle positam armis, Portum Naonis deditione occupat. Goritiam deinde obsidione cingit, ea ad Juliarum Alpium radices sita, arcem habet accessu arduam, locoque & opere munitam. Ponte capto, Livianus crebris tormentorum ictibus muros quatiens, oppidanos ad deditionem compellit. Arci præerat Andreas Lichtensteinius, qui, missis ad Ericum Brunsvicensem Principem nunciis, quo in loco res sit aperit, quem tardiùs cum auxilio adventare videns, cum hoste paciscitur, & quadraginta auri libris acceptis, arcem tradit. Tergeste posteà, terra marique oppugnatum, vnà cum arce occupatum. Alia verò parte, qui

Cadurium captum à Venetis.

Carolus Malatesta.

Goritia.

Andr. Lichtensteinius.

Tergeste captum.

qui in agro Tridentino erant Germani, ad novem millia Barcum arcem è regione Roboreti tormentis compulsatam capiunt. Inde ad vicum Callianum, Venetorum olim clade & Roberti Sanseverinatis nobilitatum, pergunt. Qui in montis Brentonici præsidio erant tria Venetorum millia, ad primum illorum conspectum, in proximos colles fuga dilapsi, locum satis munitum, ne tentata quidem fuga, hostibus reliquêre, qui inertiam eorum & ignaviam meritò riserant. Petra deinde arx à Venetis obsidione cincta est. Hanc Guicciardinus frustra oppugnatam, Janus Pyrrhus Pincius superatam narrat, ipsis domini deique nostri resurgentis feriis, quo tempore induciis trium dierum factis, major præsidiariorum pars Tridentum, uti sacris vacaret, concesserat. Cùm in hunc modum res, non satis prospero successu, gereretur, (neque enim promissa ad tempus pecunia numerabatur, & auxilia alii citiùs, alii tardiùs adventabant) de induciis agi cœptum. Convenêre itaque ad Ripam Benaci lacus oppidum Imperatoris nomine Tridentinus præsul, & Cyprianus Serentinus ab epistolis, à Venetis Zacharias Contarenus. Gallorum quoque regis mandato, sine quo Veneti nihil pacisci volebant, aderant Ioannes Jacobus Triultius, & Carolus Jufredus Mediolanensis Senatus Princeps. Cumque de induciis ad triennium servandis, quo tempore ea quisque loca quæ habebat retineret, convenire videretur, in eo tantùm difficultas offerebatur, quod Gallus generales esse illas, & Geldrum iisdem comprehendi volebat. Veneti verò, uti bellum à suis finibus averterent, ac induciarum tempore imperia sua in iis locis quæ ceperant, confirmarent, seorsum à Gallis consilia habere cœperunt, & suo tantum nomine inducias fecerunt, reclamantibus regis legatis.. Etsi verò Veneti satis idoneas ejus rei causas adferebant, (quod transalpinarum rerum cura nihil ad ipsos attineret, sed de mutuo in Italicis bellis auxilio fœdus esse factum, & regi si induciis comprehendi vellet, locum & tempus relictum esse dicerent) ille tamen graviter eam rem tulit, veteresque offensas, bello Neapolitano oblitas, in memoriam revocavit.

Petra arx obsessa.

Cyprianus Serentinus.

Veneti cum Cæsare inducias faciunt.

Hac occasione Pontifex utendum ratus; Imperatorem & regem inter se conciliare studebat, uti quod suis opibus minus poterat, illorum viribus adjutus, Ariminum, Faventiam, aliasque nonnullas civitates à Venetis recuperaret. Accedebat ad veterem in illos indignationem, quod cùm ipse Vincentinum Episcopatum, post defunctum S. Petri Cardinalem nepotem suum, Sixto alteri nepoti dedisset, illi contempto eo, alium ex patriciis suis intruserant. Itaque missus in Gallias Sixtus, multa cum

rege

rege agit, quorum partem cum Maximiliano Pontifex ipse per literas communicavit, quos si conjungere posset, Ferdinandum utrique multa necessitudine illigatum, in eandem sententiam adductum iri sciebat. Haud magni negocii fuit, hos principes ad bellum Venetis inferendum animare, quòd suas quisque causas habere sese putabant, & ad recipienda, quæ singulis erepta possidebant Veneti, omnium conjunctionem peropportunam videbant. Igitur adnitente imprimis Pontifice, & commeantibus internunciis eò res deducta est, uti Imperatoris nomine Margaretha, ejus filia, Belgarum gubernatrix, & Matthæus Langius, à rege Galliæ Cardinalis Rothomagensis, quem sequebatur Jacobus Albionus, Aragonum regis legatus, Cameraci convenirent. Sed ne vera hujus conventus causa Venetis innotesceret, sparsum in vulgus est, de pace cum Geldro tractanda agi, cum quo paulò antèa dierum quadraginta induciæ intercesserant. Paucis diebus transacta inter illos res, & in hanc formulam ferè conceptũ est fœdus. Cum multa quotidie damna & incommoda reipublicæ Christianæ ab infidelibus adferantur, ac necessaria in ipsos bella à nemine magis, quam à Venetis impediantur, qui impotenti dominandi libidine, multas Pontificiæ ditionis, sacri Romani Imperii, & Austriacorum principum, regni item Neapolitani, & Mediolanensis Ducatus urbes, aliaque loca vi aut fraude occupata, contra fas & æquum retineant; fœdus inter se fecisse Julium Pontificem maximum, Imperatorem Maximilianum, ejusq; nepotem Carolum, Ludovicum Gallorum, & Ferdinandum Aragonum reges, uti bello Venetis illato, suas quisque ab illis recuperent civitates, quarum nomina in fœdere sunt asscripta. Gallus ad proximas Aprilis Calendas ipse in hoc bellum iret, quo tempore & Pontifex, & Aragonius arma qvoque sumerent. Ne verò Maximilianus inducias violasse videatur, Pontifex ejus auxilia, quæ Ecclesiæ ex officio debet, imploraret, isque vno tantùm duce ex suis ad regem præmisso, quadragesimo die post inceptum ab eo bellum ipse Venetos adoriretur. Qui sua recuperasset, socios nihilominus adjuvaret, neque sine omnium consensu quisquam arma deponeret, aut cum hoste pacisceretur. Pontifex gravissimis censuris Venetos, uti ablata restituant, moneret. idem de controversia inter Maximiliani uxorem, & Herculem Ferrariæ principem, super dote Annæ Sfortiæ, quæ illius soror ei nupta fuerat, disceptator & arbiter esset. Imperator regi Ludovico, Francisco Angolismensi, & masculis hæredibus Insubriæ principatum Cæsareo diplomate confirmaret, cujus rei gratia mille auri pondo à rege acciperet. Inter Geldrum &

Cameracense fœdus.

Austriacos pax esset, capta bello Geldrus redderet, amissa non reciperet. Ferrariensi & Mantuano tres menses, intra quos fœderi subscribere possent, relinquerentur. Singulis ad quatuor menses, suos qui vellent fœderi associandi, facultas esset. Hoc fœdus in templo proclamatum, & jure jurando confirmatum est. Nec multò post Rothomagensis, cum Alberto Pio Carpensi, & Lutetiano præsule, ad Maximilianum proficiscuntur, qui & ipse, eodem ritu, quo cæteri, fœdus comprobavit. Veneti, cùm ingens sibi bellum à maximis orbis Christiani principibus imminere viderent, magnis & ipsi viribus sese muniunt, quibus si primum hostium impetum aut propulsare, aut aliquandiu sustinere possent, malè sartam inter fœderatos concordiam, non fore diuturnam sperabant. Nam Pontificem ipsum, & Aragonium, non pari cum reliquis alacritate, fœdus illud amplexos esse sciebant, & Imperatorem facili momento à Gallorum rege alienum reddi posse, & alterutrum ex quavis oblata occasione, fœdus rupturum putabant. Igitur cum Pontifice & Aragonio colloquia captabant, & de Galli reconciliatione desperantes, Joannem Petrum Stellam cum mandatis ad Imperatorem mittunt, sed neque ille, contra reliquorum authoritatem, cum ipsis agere volebat, neque orator in hujus conspectum admittebatur.

Pax cum Geldro.

Albertus Pius.

1509. Initio sequentis anni Gallorum rex, cum Lotharingiæ duce, & pleraque totius regni nobilitate in Italiam venit, missoque ad Venetos feciali Mongioio, bellum ipsis indicit. Per eosdem dies Pontifex, iisdem sub gravissima censuræ Ecclesiasticæ denunciatione, uti omnia per Æmyliam loca, cum vectigalibus cæterisque redditibus sibi intra paucos dies restituant, injungit. Illi igitur quantas possunt copias ex omni ditione sua comparant. Nicolaum Vrsinum Nolæ & Pitiliani regulum, ac Bartholomæum Livianum, rei summæ præficiunt, quibus Andream Grittum & Georgium Cornarium adiungunt. Hi in Lombardiæ fines profecti, regis conatibus obviam ire jussi sunt. Ante quorum adventum Ciamontius, regis jussu Abduam fluvium prope Cassianum vado trajiciens, Trevium & vicina quædam loca invadit, præfectos aliquot capit. Hinc ubi Mediolanum ad regem ivisset, Trevium ab exercitu Veneto recipitur. Ad ejus rei famam, rex cum omnibus copiis adcurrens, antequàm ab hoste prædis intento prohiberetur, superato Abdua, castra prope hostem ponit, & levibus subindè velitationibus occasionem prælio quærit. Non deerat Liviano pugnandi ardor, sed Pitilianus in aciem venire, & totius rei eventum in unius pugnæ aleam conjicere, suis rationibus inutile esse putabat.

Lud. Venetis bellum denunciat.

Nic Vrsinus Pitiliani regulus.

Trevium captum.

Rex

Rex, uti illos in prælium eliceret, Ripaltam machinis concussam capit, captam incendit. Cùm verò contrà ac ratus erat, Veneti neque tum quoque loco sese moverent, castra retrò ad fluvium transfert, quo loco commeatum ipsis intercipi posse videbatur. Id ne fieret, Veneti & ipsi castra movent, cumq; præter regios iter facere cogerentur, Galli instructis ordinibus, signum expectare jussi, mox in prætereuntes invecti sunt, & eam agminis partem, cui Livianus præerat, nunc à tergo, nunc à lateribus perturbant. Ille necessitate pugnæ allata, militem, dissipatis ordinibus incedentem, ad signa vocat, aciem instruit, & pro tempore exhortatus, cum delecta equitum manu in hostem irruens, propè ad regem ipsum pervasit; jamque Gallorum acies inclinare nonnihil, & pedem referre videbatur. Sed equitum aliquot turmæ, & Helvetiorum peditum phalanges ad regem accitæ, trepidare hostem, & fugam circumspicere coëgerunt. Cecidêre ex utrisque plurimi in ipsa pugna, ex Venetis in fuga quoque nonnulli, apud ipsos peditum, apud Gallos equitum jactura major fuit. ad octodecim hominum millia utrinque desiderata, sunt qui prodidêre. Livianus graviter vulneratus, vna cum Citolo Perusino captus est. Pitilianus, cum exercitus ea parte quam ducebat, in tutum evasit. Atque hæc fuit nobilis illa ad Giaradaddam pugna, quæ pridie Idus Majas commissa est, cum magno rerum Venetarum detrimento. Rex eo loco sacellum S. Mariæ Victoriæ nomine dedicavit. Mox victoria, multo suorum sanguine parta, vtendum ratus, Caravagium primùm ducens, dedentibus sese incolis, dein Bergomum quoque & Brixiam capit. Cremona item & Crema civitates, per legatos in potestatem redactæ. Piscaria, aliquandiu resistere ausa, vi expugnatur, præfecti vnà cum militibus ad unum cæsi.

Ripalta capitur.

Pugna ad Giaradaddam.

Citolus Perusinus.

Bergomum captum.

Interim Maximiliani auspiciis Christophorus Frangipanius Pisinium Duiniumque in Istria arces, Ericus Brunsvicensis Feltrium ac Bellunium capit. Inde ad famam de Maximiliani cum Germanis adventu, Goritia, Tergeste, & alia non pauca ejus tractus loca, in ejus fidem redeunt. Pontifex quoque pleraque Æmyliæ oppida, Gallorum magis terrore & victoria, quàm ipsius armis mota, recuperat. Prætereà Alfonsus Ferrariæ princeps, non tantùm agros depopulabatur, sed navigiis quibusdam Athesim & Padum, quaque illi exeunt, vicinum mare infestabat. Veneti his difficultatibus circumventi, neque ullum in armis præsidium esse videntes, ultrò hostibus, quod amissuri erant, offerendum rati: de relinquendo continentis imperio, consilium cepêre; & magistratibus, quos Patavii, Veronæque & aliis locis Maximiliano destinatis habebant,

Ericus Brunsvicensis princeps.

Venetorum res afflictæ.

uti locis in civium potestate relictis, ipsi domum redirent, imperavêre. Mox uti illum sibi per æqua per iniqua pacatiorem redderent, Antonium Justinianum oratorem mittunt, qui Senatus sui nomine clementiam illi, & animi potiùs quàm hostium victoriam suadentes, quæcunque ad Imperii & Austriacæ domus jura spectarent, dederent, quascunque pacis leges ipsi præscribere visum esset, eas Senatum sine ulla tergiversatione accepturum. Oratio apud Guicciardinum legitur, quam latinis verbis coram Imperatore habitam in hunc modum refert: Veteres philosophos, atque summos illis temporibus viros, cùm eam gloriam, quæ ex sui ipsius victoria comparatur, veram, firmam, æternam, immortalemque esse affirmarunt, eamque supra omnia regna, trophæa, atque triumphos extulerunt, minimè errasse manifestum certissimumque est: hæc Scipioni majori tot victoriis claro, majorem splendorem quam Affrica devicta & Carthago domita dedit. Nonne hæc eadem res magnum illum Macedonem immortalitate donavit? quum Darius maximo prœlio ab illo victus, Deos immortales ut regnum suum stabilirent rogavit: quod si secus statuissent, se non alium successorem quàm tàm benignum hostem, tàm mansuetum victorem ab illis petere. Cæsar dictator, cujus tu nomen habes, & cujus fortunam, liberalitatem, magnificentiam aliasque virtutes, obtines, nonne concedendo, remittendo, condonando, qui in Deorum numerum referretur dignus est judicatus? Deníque Senatus populusque Romanus ille, mundi domitor, cujus imperium in terris in te solo est, cujusque amplitudo & majestas in te conspicitur, nonne plures populos atque provincias, clementia, æquitate, & mansuetudine, quam bello armisque imperio suo subiecit? Quæ cùm ita sint, minimè inter postremas laudes id tibi adscribetur, Cæsar, si cùm victoriam adversus Venetos in potestate tua habeas, quam humanæ res caducæ sint memor, ea moderatè uti noveris, magis ad pacis studia, quàm ad dubios belli eventus propensus fueris: quanta enim rerum humanarum inconstantia sit, quàm incerti casus, quàm dubius, varius, fallax, obnoxiusque periculis sit mortalium status, externis priscisque exemplis ostendere non est opus; satis superque Veneta respub. docet: quæ paulò antè florens, splendens, clara, atque ita potens erat, ut ejus nomen & fama, non jam Europæ finibus contineretur, sed egregia pompa Africam, Asiamque pecurreret: atque in extremis orbis terræ terminis magno cum plausu resonaret: hæc eadem nunc unico eoque levi adverso prælio, rerum gestarum gloria orbata, opibus spoliata, lacerata, conculcata atque eversa, omnium

Ant. Justinianus.

omnium rerum ac præsertim consilii egens, ita corruit, ut omnis pristinæ virtutis imago consenuerit, omnisque armorum ardor deferbuerit. Sed falluntur procul dubio, falluntur Galli, si hæc propriæ virtuti tribuunt: antehac enim Veneti gravioribus incommodis agitati, maximis detrimentis cladibusque perculsi atque consumpti, nunquam animum amiserunt; & tunc præcipuè quum maximo periculo cum sævissimo Turcarum tyranno, multos annos bella gesserunt; imò semper ex victis victores facti sunt: idem & nunc sperassent, nisi majestatis tuæ tremendo nomine, copiarumq; tuarum vivida invictaque virtute audita, ita omnium animi concidissent, ut nulla non modò vincendi, sed ne obsistendi quidem nobis spes relicta fuerit, quocirca armis abiectis, in majestatis tuæ incredibili clementia, vel potiùs divina pietate spem omnem locavimus; quam nos rebus nostris perditis inventuros minimè diffidimus. Itaque principis, Senatus, populique Veneti nomine, humili devotione supplices oramus, obtestamur atque obsecramus, ut clementiæ tuæ oculis res nostras afflictas respicere digneris, iisque salutarem medicinam afferre; omnes pacis leges, quas tu nobis imposueris, amplectemur; omnes justas, honestas, & ab æquitate rationeque minime alienas ducemus: sed fortasse qui nobis ipsis mulctam imponamus digni sumus. Ad te verum & legitimum principem omnia, quæcunque majores nostri sacro Imperio & Austriæ ducatui ademerunt, redeant: quibus ut decentiùs veniant, omnia quæcunque in continenti possidemus adjungimus, quarum rerum juribus quocunque modo partis cedimus: prætereà quotannis tuæ majestati, & legitimis imperii successoribus in perpetuum quingenta auri pondo tributi nomine pendemus: imperiis, decretis, legibus, præceptisque tuis libenter obtemperabimus: defende nos quæso ab illorum, cum quibus paulò antè arma nostra conjuximus, insolentia; quos nunc sævissimos hostes experimur; qui nihil aliud expetunt, quàm Veneti nominis interitum. tua ista clementia conservati, te urbis nostræ parentem, genitorem, conditoremque appellabimus: ingentia beneficia tua in annales referemus; & filiis nostris perpetuò memorabimus: nec verò parva erit laudibus tuis accessio, te primum esse, ad cujus pedes Veneta respublica, supplex se humi prosternat, cui cervices supponat, quem velut Deum de coelo delapsum colat, revereatur atque observet. Si Deus optimus maximus eam mentem majoribus nostris dedisset, ut res aliorum attingere non studuissent, jam nostra respub. gloriæ plena, reliquas Europæ civitates longè superaret; quæ nunc in squalore, sordibus, & fœtore languescens, ignominia, probroque deformis,

mis, ludibrio atque contumelia referta, unico momento, omnium victoriarum laudem amisit. Sed ut unde incoepit, eò mea revertatur oratio, in tua potestate est Cæsar, Venetis tuis ignoscendo & condonando, nomen laudemq; comparare, qua nemo unquam vincendo majorem splendidioremque adeptus est: hoc monumentum nulla vetustas, nulla antiquitas, nullus temporum cursus, ex mortalium mentibus delebit: sed omnia secula te pium, clementem, omnium principum gloriosissimum appellabunt, prædicabunt, confitebuntur: nos tui Veneti, quòd vivemus, quòd auras cœlestes carpemus, quòd hominum commercio fruemur, id omne tuæ virtuti, felicitati, clementiæque tribuemus. Hæc ex Cælii Curiones translatione: Sed Petrus Justinianus oratorem neque admissum neque auditum memorat.

Verona Cæsari tradita.

Veneti continentis imperio sese abdicant.

Per eosdem dies, jubente Senatu, Aragonum regi, qui jam portus aliquot in Apulia armis ceperat, reliqua quoque loca sunt tradita. Idem in Æmyliæ reliquis oppidis Julio tradendis factum. Ferrariensis Rodigii peninsulam, nullo repugnante, suo juri asseruit. Veronenses Piscariam ad regem profecti, claves, quas attulerant, Maximiliani legatis fortè præsentibus dare jussi. Illorum exemplum secuti sunt Patavini, Vincentini, & aliorum quoque oppidorum cives, præter Tarvisinos, qui unius civis Marci Belisarii exhortatione, in Venetorum fide permansêre. Ita tum Veneti, magnum de se fortunæ instabilis, & humanarum rerum nullo in statu perpetuo persistentium, exemplum dedêre. Sub Junii mensis initium Maximilianus Tridentum profectus, cùm de regis victoria in itinere audivisset; ex suis ad eum misit, qui gratularentur, simul & de opera fideliter navata, gratias agerent. Cum iis à rege missus Rothomagensis, uti cum rege in colloquium veniret constituit, cui ad Gardam in apertis campis dictus est locus. Sed Maximilianus, cùm Ripam Tridentinam usque venisset, mutato consilio, in Carnos iter convertit, missoque Cremonam Matthæo Langio, regi significat, illò se, ob nescio quos tumultus, ivisse, rebus inspectis, propediem adfuturum, rogare uti adventum operiretur. Hanc ejus excusationem, quidam ex suspicione aliqua profectam, alii aliter interpretati sunt. Ipse cum exercitu numerosiore in Italiam ire, & Venetias ipsas aggredi velle, præ se tulit. Rex moræ pertæsus, Mediolanum abiit, & in Galliam iter expediri jussit.

Pisæ ad Florentinos redeunt.

Hoc tempore Pisani, extrema omnium rerum vitæ necessariarum penuria coacti, amica compositione ad Florentinorum imperium rediêre. Gallorum ex Italia discessu Veneti, ex maximo metu aliquantum recreati,

ti, nova de recuperandis iis quæ amiserant, imprimis verò de Patavio, consilia iniêre. Erant in ea civitate complures Veneti nominis studiosi, quos inter Sacardus quidam Soncinus, hujusmodi dolum commentus est. Andream Grittum, cui id negocii à Senatu datum erat, cum ea militum & agrestium manu, quam habebat, occultato itinere, propiùs ad Caudæ longæ portam subire, & occasionem rei expectare jubet; ipse armatis domi consciis, ad præstitutum tempus, currus aliquot foeno onustos, in oppidum adduci jubet, quorum uni, sub ipsa porta, ex composito, rota excidit. Accurrens cum suis Grittus, in forum usque progressus, Venetos eorumque patronum S. Marcum conclamat. Excitus ad clamorem Leonhardus Trissanus, qui cum præsidio trecentorum tantùm Germanorum oppido præerat, dum præter Brunorium Saregium, cum quinquaginta equitibus, neminem suppetias venire videt, in arcem se confert, moxque viribus suis & paucitate diffisus, fuga dilabitur. Ita Veneti tota urbe, sine sanguine, potiuntur. Judæorum fortunæ, militibus prædæ fuêre, & civium aliquot ædes, qui Venetis inimicos sese declaraverant, direptæ. Patavio recepto, Verona periculo proxima erat, in qua Tridentinus præsul cum non magno præsidio erat, sed septingenti gravis armaturæ equites à rege illis in locis, uti Maximiliani jussa facerent manere jussi, postquàm in civitatem ab ejus milite admissi sunt, omnem Veronensibus metum ademerunt; & Veneti qui jam in itinere erant retrocedentes, Seravalle in agro Vincentino expugnata, Germanos magna crudelitate contrucidarunt. Cumque Maximilianus eo iter maturaret, in agrestium inconditam multitudinem, qui locorum angustias tenebant, magno cum periculo incidit, quibus profligatis, Seravalle recepta, parem Italis vicem reddidit. Inde majora iam animo consilia agitans, missis ad confœderatos nunciis, uti totis simul viribus res urgeretur & Gallica, Aragoniaque classe cum Pontificiis triremibus coniuncta, Venetiæ ipsæ bello peterentur, proposuit. Eam rem Gallus, si ejus urbis expugnatæ commoda ad omnes socios essent reditura, utcunque approbare videbatur; Aragonius uti improbam, & de qua in Cameracensi conventu nihil actum erat, rejiciebat; Pontifex quoque, ne vel Cæsaris vel Galli potentia per Italiam augeretur, veritus, ab eo consilio alienus erat. Interim Rudolphus Analtinus, ex antiquissima Ascaniorum familia princeps, Forum julii ingressus, Cadorum oppidum cum arce expugnavit, non sine magna Veneti militis clade. & Ericus Brunsuicensis, Utina nequicquam tentata, Civitale Austrium ad Natisonem amnem duxit. Præsidebat oppido Fridericus Contarenus, non tam militum armis, quos paucos

Sacardus Soncinus.

Strategema.

Patavium astu receptum.

Deliberatio de Venetiarum oppugnatione.

Rud. Analtinus Princeps.

Frider. Contarenus.

cos habebat, quàm civium animis, fidem suam operamque promittentium, fretus. Huic dum Joannes Paulus Gradonicus, Venetorum per ea loca præfectus, cum octingentis equitibus & quingentis peditibus auxilio accurrit, malè à Germanis multatus, fugam inire coactus est, amissis nonnullis, quorum major pars Vticenses erant; oppidum verò expugnari non potuit. Ab alia parte Frangipanius, Venetorum magistratibus, cum incolarum satis magna manu, ad Vermineum arcem profligatis, Istriæ agros latè pervagatus: Castellum novum & Raspruccum oppida cepit, multaque circùm prædia villasque, & pagos, incendio devastavit. Interim Angelus Trivisanus, Venetæ classis præfectus, post Fluminense oppidum & Raspruccum recepta, Tergeste leviter tentato, abiit.

Angelus Trivisanus.

Dum hæc per Istriam & per Carnos, cum miserabili incolarum clade, geruntur, Pitilianus Patavium profectus, suburbia diruit, vrbem novis copiis, tormentis, fabris, commeatu, aliisque rebus ad tolerandam obsidionem necessariis, instruit. In cuius defensione, & conservandæ libertatis, & imperii recuperandi, spem omnem Veneti collocaverant, ideoque præter milites, patriciorum voluntariam manum eò miserant, cohortatione ducis ad fortiter pro patria agendum animatam. Maximilianus verò cum omnibus suis copiis Verona profectus, apud Brentæ fluvii (qui olim Meduacus dicebatur) pontem ad tertium à Patavio lapidem, tormenta, quæ eximiæ pleraque magnitudinis ex Germania advehebantur, expectabat. Mox Limono expugnato, uti commeatuum majorem haberet commoditatem, paulùm retrogressus Ateste castrum expugnat, Monsilicium inde oppidum tormentis quatit. Qui ei præerant Petrus Gradonicus & Paulinus Cursius, loco diffisi, in arcem prærupto monte situm, cum centum quiquaginta peditibus, profugêre, in qua expugnanda, & tempus teri, & vires infringi posse, putaverant. Sed Cæsariani oppidum incolis vacuum ingressi, arcem, magna obstinatione, altero oppugnationis die superatam, destruunt, hinc Montanianam deditione capiunt. Inde positis ad Bassanelli pontem castris, fluvii cursum ab urbe excludere, & in alium alveum deducere frustra conatus Cæsar, post advecta tormenta, propiùs urbem movit. Erant in Maximiliani castris equites decies millia & septingenti, pedites ad triginta tria millia, & ad spem de Maximiliani liberalitate, & Patavii direptione, numerus indies augebatur. In urbe sexcenti levis, ter mille gravis armaturæ equites, peditum ultra patriciorum florem, & qui eos ultrò secuti erant, duo & viginti millia numerabantur, sed quorum media ferè pars ex navalibus sociis collecta, bello minùs utilis habebatur. Cæsar,

Maxim. Cæsaris progressus in Italia

Patavium obsessum.

ſar, quatuor pugnatorum millibus in S. Crucis ſuburbium collocatis, urbem ab ea parte ſitu & opere munitiorem conſpicatus, alio loco eam ad Portam, (quæ vulgò Portellum dicta, Venetias reſpicit,) aggredi ſtatuit. Longo circuitu, propter paluſtrem & inundationibus irriguam eam regionem, circumeundum erat. In eo itinere ruſtici ad tria hominum millia, qui cum ingenti pecorum grege, in paſcua aquis cincta conceſſerant, ab Italis & Hiſpanis miſerè aut cæſi aut capti, pecora prædæ fuêre. Idem in vicinis circùm agris factum, & in fluvio naves aliquot, commeatu onuſtæ, captæ ſunt. Hinc oppugnationem aggreſſus Imperator, præſens ſingulos cohortatur, & tormenta, oportuno loco poſita, exonerari jubet. Erant nonnulla ex iis ſtupenda magnitudine, quibus muri pluribus in locis dejecti, & propugnaculum quoddam, ad portam omnium Sanctorum, propè totum concidit, multæque ædes, quæ aut muro contiguæ, aut magis vicinæ erant, deturbatæ ſunt. Igitur qui intus erant, interiori urbis parte per ambitum, ſepta quædam arboribus aliiſque ruderibus excitarunt, & quà hoſtem aſcenſurum putabant, magnam pulveris tormentarii vim ſub terra abdiderunt, qua, ſuperanti vallum militi, injecto igne, præſens adferretur clades. Decimo obſidionis die Cæſar, inſtructa acie, moenia tormentis patefacta, invadere in animo habebat, ſed quod aqua eo tempore in foſſis ſolito altior eſſe nunciabatur, militem in aperta pericula mittere noluit. Poſtridiè propugnaculò quodam, ad Caudæ longæ angulum, tormentis concuſſo, Germanorum & Hiſpanorum peditatum mœnia invadere juſſit, inter quos equites aliquot, relictis equis, erant. Hi, magna cum animi alacritate, propugnaculum conſcendunt, duo in illo vexilla figunt, jamque reliquum exercitum, qui in procinctu ſtabat, ſubmittere & urbem invadere Imperator cogitabat. Sed Pitilianus, & qui cum illo rebus præfecti aderant, cæteros cohortati, magna & corporum vi, & animorum virtute, ita moenia tutati ſunt, uti oppugnatores omne genus telis & artificioſis faculis afflicti, multis amiſſis, incepto deſistere coacti ſint. Inter hæc Lucius Malvetius, cum aliquot equitum turmis urbe egreſſus, quà per Aponi fontes unicus patebat aditus, quadraginta aureûm nummûm millia Venetiis allata, paucis in tranſcurſu amiſſis, introduxit. Cùm igitur omnium rerum copia ex antè convecto ſuppeteret, & milites, pecunia accepta, prompti ad imperata adeſſent, Cæſar fruſtra operam ſumi videns, tormentis tutum in locum deportatis, Liminum ſe cum omnibus copiis, atque inde Vincentiam convertit, multa de ſociis ſuis queſtus, quorum Pontifex admiſſis Venetorum legatis, & Gal-

Patavium fruſtra oppugnatum.

Lucius Malvetius.

Gallus auxiliis tardiùs missis, fidem omnibus fecissent, alieniori se ab ipso esse animo, aliter neque Patavienses defectionem facere, neque agrestes supra Vincentiam homines moram sibi & obstacula objicere ausuros fuisse. Jam verò quod & illi, & cum illis Aragonius classem dimiserint, id Venetis per oportunum accidisse, qui omni alio metu liberati, dum ipse regionem omnem armis perdomare opus habet, Patavium facilè munire, & omnibus rebus instruere potuissent; Cæsar Vincentinis denuò in verba jurare jussis, Veronam se confert, ubi fidelitatis sacramento à civibus accepto, Florentinorum legatis amplissima privilegia & Imperii quod habebant jura confirmat, qui illi quadringentas sese auri libras brevi appensuros recipiunt. Deinde Ciamontio regis legato, in Germaniam sibi eundum esse, aperit, videndum ne Citadella, Bassanumque, & alia vicina loca interim à Venetis occupentur, quibus amissis, neque regis res satis tutas esse futuras, proximo vere se cum novo exercitu rediturum. Ciamontius hæc regi se scriptùrum respondet, quem ejus consilia probaturum consideret. His ita constitutis, & Casimiro Brandemburgico Veronæ præfecto, Tridentum Cæsar, atque inde Oenipontum abiit. Paucis diebus postquàm Cæsar ex Italia discesserat, Grittus eodem ferè successu, quo Patavium receperat, Vincentiam occupavit. Cùm enim Pusterlense suburbium, tormentis concussum, cepisset, ex eo de nocte in urbem introductus est, opera & hortatu, (uti ferebatur) Fracassi Sanseverinatis, qui cum Analtensi principe loco præerat. Ipsi in arcem concedentes, cùm eam non satis munitam, & cives omnes à Venetis stare viderent, illinc quoque abière. Veneti inde, bipartito exercitu, Veronam quoque tentare statuerunt, sed ea, præter recentes Germanorum copias, trecentos gravis armaturæ equites Gallos, cum Obignino duce intromiserat. Cùm igitur, qvi prior advenerat, Grittus ab urbe recedere coactus esset, Malvetius qui alteram copiarum partem ducebat, nihil intus à civibus moveri videns, & ipse retrocessit. Mox uterque junctis viribus, duo Germanorum millia Bassano prædatum egressa, intercludunt, qui, auxiliis ex eodem oppido accurrentibus, ferro viam aperientes, nonnullis amissis, in tutum evasêre, & Bassanum, defensoribus vacuum, à Venetis occupatum est. Civitale Austrium per eosdem dies, & Feltrium quoque, ab iis recepta sunt.

Vincentia à Venetis recepta.

Verona tentata.

Inter hæc Pontifex, novis discordiæ causis cum rege Ludovico ortis, Venetos sibi conciliandos ratus, adnitebatur, uti Cæsar pacem cum ipsis aut inducias faceret. Ea res inter legatos agitata non processit. Sub anni

anni finem controversia, quæ de Castellæ regni administratione cum Ferdinando erat, arbitrio Rothomagensis in hunc modum composita est. uti Cæsar Ferdinando, nisi masculam prolem suscepisset, quoad Carolus vigesimum quintum annum attigisset, ejus regni gubernationem concederet, neque Carolus, vivente Joanna matre, pro rege se gereret: Ferdinandus Cæsari quinquaginta aureûm nummûm millia numeraret, ipsumque ex foedere, quoad sua à Venetis recepisset, juvaret. Carolo nepoti quotannis quadringentas auri libras penderet.

Comitia Augustæ. 1510.

Incendia per Germaniam.

Ineunte anno ejus seculi decimo, Imperator Augustæ Vindelicorum conventum principum & Imperii ordinum instituit, in quo, de continuando in Venetos bello, præcipuè actum fuit. Fama per eos dies tenuit, submissos ab iis esse incendiarios, qui per Cæsaris ditiones vicos & pagos exurerent. Id utrum ita factum an (quod potiùs reor) in illorum odium confictum fuerit, in medium relinquimus. In conventu Cæsari plurimæ difficultates oblatæ sunt. Nam Pontifex, post Venetos interdicto liberatos, per literas & nuncios apud plerosque Germaniæ principes effecerat, uti pacem bello præferendam suaderent. Et quamquam Gallorum rex, post Rothomagensem fato functum, misso Romam Pio Carpensi, omnia sua consilia & actiones, Pontificis arbitrio permiserat, nihilo tamen ille pacatior, omni ope adnitebatur, uti concordia inter Cæsarem & Venetos facta, Galli potentia per Italiam infringeretur. Igitur & suis, uti Venetis militarent, permittebat, & Helvetios, uti relicto rege, seque ditionemque ecclesiasticam defenderent, promisso, in singulos eorum pagos, annuo mille aureûm nummûm auctoramento, perpulerat, Sedunensis episcopi opera in hoc usus. Angliæ quoque regem, proposito defensoris Ecclesiæ titulo, in bellum stimulabat. Etsi verò Imperator ab illo ipso & Electoribus aliisque principibus assiduè interpellabatur, nullam tamen pacis mentionem, nisi relicta sibi Verona, admittere volebat. Veneti verò, oblata ingenti pecunia, urbem eam sibi reddi postulabant. Suspectus non sine causa & Cæsari & Ludovico regi erat Julii tantus rei Venetæ sublevandæ ardor. itaque inter ipsorum legatos convenit, uti primo vere Ciamontius Germanis illis, qui in Veronensi agro erant, secum assumptis, ab ea parte, & Cæsar cum iis copiis, quas ab Imperio datum iri sperabat, quasque ex suis provinciis conscriberet, in Foro julii & vicinis locis, bello Venetos adorirentur. His uti assentiretur rex, Venetorum odio, & magis rerum suarum rationibus, quàm fœderis relligione, adducebatur. Ea enim vel negligebatur jam, vel quæsitis hinc inde interpre-

Maxim. Cæsar æquitatis cultor.

terpretamentis, neminem ampliùs obstrictum tenere censebatur, & quod verè quidam vir doctus annotavit, in illo fœdere eò deterior & iniquior erat Cæsaris conditio, quam aliorum, quò æqui justique observantior ipse erat, & consilia habebat magis aperta.

Interim dum in conventu omnia lentè procedunt, Veronæ novi inter cives & militem motus, Venetis urbis potiundæ occasionem penè dederunt, qui Sanbonifacio à nonnullis clàm acciti, dum scalas, muri altitudine breviores, inter se conjungunt, vel à vigilibus auditi, vel auditos sese, ex strepitu temerè exorto, veriti, eadem nocte, qua venerant, scalis relictis, abiêre. ex consciis aliquot in urbe capitali supplicio affecti sunt, & diligentiori cura urbs est servari coepta. Cùm verò Ciamontius exercitum satis validum iis in locis haberet, Analtensis cum quingentis equitibus, plerisque Gallis, & tribus Germanorum peditum millibus, Verona egressus, sese illi conjunxit. Hinc utrique in agrum Vincentinum profecti, Leonicum totamque circà regionem, suæ potestatis fecêre. Vincentini, indefensos sè, &, absque ullis Venetorum auxiliis, hosti relictos, videntes, (Veneti enim prælium non audentes, tutis locis se tenebant) ad Analtensis misericordiam confugiendum esse decrêvere, & fide publica per Ciamontium impetrata, legatis ad illum missis, admissorum veniam supplices precati, seque suaque omnia ejus fidei tradidêre. Ægrè id, ob maximas offensas, impetrari potuit. tandem verò, intercedente Ciamontio, Analtensis graviter in illos invectus, salutem & incolumitatem ipsis largitus, domos fortunasque omnes diripi jussit. Finitur interim conventus Augustanus, unde Maximilianus postquam Oenipontum venisset, per celeres nuncios, à Ciamontio petiit, ne cum suis, quod in mandatis habere dicebatur, Mediolanum priùs abiret, quàm ipse eò venisset. Germani verò à Gallis adjuti, Citadellam, Morosticumque & Bassanum cum aliis aliquot locis, fuga Venetorum desertis, capiunt. Analtensis dein cum Germanis & centum equitibus Gallis, Scalam versus movens, Castellum novum ex pactione occupat, missisque alio itinere militibus, (nam ea loca quà ire coeperat ab agrestibus infessa erant) Feltrio capto ac direpto Scalam & Covolum munita in montibus & illac transeunti oportuna cultoribus vacua invadit. Interim Pontifex, communicato cum Venetis consilio, uti uno & eodem tempore & Genuensibus & Ferrariæ principi arma inferrentur, effecerat. Igitur Ciamontio ad Insubres profecto, Venetorum exercitus, Vincentia, & aliis in eo tractu oppidis receptis, Germanos retrocedentes, Veronam usque persecutus, tormentis eam qua-

Vincentini Analtensi supplices.

Vincentia direpta.

quatere incepit. Tenebatur verò civitas firmo Germanorum præsidio, qui, ad octo peditum millia, Italis longè exercitatiores habebantur. Aderant quingenti pedites, & totidem fere equites Galli, & trecenti cataphracti Hispani. His copiis & cives ipsi, in quorum tumultu Veneti spem omnem habebant, ad obsequium cogi, & civitas defendi facilè poterat. Igitur Veneti, cum nihil a civibus moveri viderent, & eruptione Germanorum tormenta amittendi metum incurrissent, ac cum exercitu advolare Ciamontium rumor esset, retrò quà venerant discessêre.

Rex Galliæ bellum, ubi minimè putaverat, à Pontifice excitatum indignè ferens, amicitiam & fœdus cum Imperatore instaurare summa ope nitebatur, & auxilia ei non tantùm ad ea recuperanda, quæ Veneti tenebant, sed ad Romam ipsam & alia loca Imperio avulsa occupanda pollicebatur. Sacra etiam arma expediri, & generale Concilium convocari suadebat, quod Aragonium, utriusque authoritate motum, sciret non esse impediturum, omnesque Italiæ Cardinales ejus rei authores fore. Hoc negocium rex imprimis urgens, omnes regni sui episcopos ad Idus Septembris Aurelianum convenire imperat. Conventus ille paulò pòst ad Turonum urbem (quam vulgò Torsum dicunt) translatus est, quò Matthæus Langius Episcopus Gurcensis à Cæsare legatus proficiscitur, cujus adventum Gallis gratum expectatumque fuisse memorant. Pontifex verò Alfonsum Ferrariæ principem, & præfectos ei militantes, & Ciamontium ipsum sacrorum communione excludit, & Maximilianum à Gallo alienum reddere, ac Venetis conciliare studet. Is verò in sententia persistens, Venetis uti à bello Ferrariensi inferendo abstinerent, misso feciale, jussit, & Constantinum Macedonem, pacis conficiendæ interpretem, ad se venientem, audire noluit. Jamque bellum cum Ferrariæ principe geri cœptum erat, cui Ciamontius, ex regis jussu, opem ferebat. Pontifex igitur majorem in se molem, quam cui ferendæ esset, impendere sibi videns; Joannem Franciscum Picum Mirandulæ regulum, ad Ciamontium misit. Sed postquam longa disceptatione, multisque internunciis ultrò citroque missis, nihil convenisset, Pontifex, datis ad reliquos principes Christianos literis, graves de rege querelas facit, & rex, cum Gurcensi Cæsaris legato, novum fœdus in hunc modum componit: Cæsar proximo vere tria equitum, decem peditum millia, in Venetos duceret, iis rex mille ducentos cataphractos equites, cum octo millibus peditum, & justo instrumentorum bellicorum apparatu, adjungeret, mari duas triremes, & quatuor longas naves majores mitteret. Fœdus Cameracense uterque

Lud. Rex Galliæ concilium urget.

Matthæus Langius in Gallicis missus.

Ferrariense bellum.

1511. Fœdus inter Maximilianum & Gallum.

tueretur, idem uti faciant Pontificem Aragoniumque admonerent, quod si ille facere recuset, tum concilium procederet. Cæsar interim Germaniæ Episcopos & sacri ordinis viros convocaret. Hæc ita inter ipsos convenêre. Sed Ferdinandus rex, uti qui Venetorum depressione, & pontificiæ authoritatis imminutione, Gallicas opes in Italia crescere nollet, in alia longè sententia erat, Cæsaremque Venetis, & Gallum Pontifici conciliare nitebatur, & concilii indictionem, Italia bellis turbata, inutilem esse contendebat. Vigebat interim bellum Ferrariense, & Pontifex ipse, novi anni initio, in castra profectus, quæ ad Mirandulam tunc erant, non priùs destitit quàm ea civitas caperetur. Nullis enim suorum consiliis, nulla & itineris & temporis difficultate, quo minùs id bellum præsens ipse, & periculis sese offerens urgeret, deterreri potuit, exemplo admodum raro, mirantibus plerisque, illo ipso tempore, quo Gallorum rex quietus, ipse per legatos rem administrabat, pontificem in castris versari. Germani militari quoque dicterio Cæsaris illi munia, ipsi contrà Cæsari pontificis rectius committi debuisse dictitabant.

Militum dictum de Julio Papa.

Cùm itaque Julius magno conatu in hoc bellum incumberet, Ciamontius Ferrariæ principem defendere à suo rege jussus, Mutinam ducere statuit, in qua, conscios sese habere, Cardinalis Estensis asserebat. Sed pontifex, ex Aragonii regis consilio, uti eam rem Gallis difficilem redderet, veteri jure Mutinam Cæsaris civitatem esse declaravit, & ejus legato tradi jussit. Non multò pòst Ciamontius, febri correptus, Corregii diem obiit. Interim Ferdinandus rex, assiduis ad Maximilianum literis ac nunciis hoc agebat, uti ex suis Mantuam ad colloquium, de communi omnium re instituendum, mitteret, ac Galliæ regem uti idem faciat induceret, se quoque cum amplis mandatis eò legaturum, neque pontificem, à quo penderent Veneti, id recusaturum; ita conciliatis animis, minimo cum labore ac sumptu, sine Gallicæ aut æstimationis aut potentiæ incremento, quædam à Venetis oppida recipi posse. Ea spes si fallat, tum & moveri bellum, & indici concilium (uti convenerat) posse, omnesque ipsi mortales fore testes, non penes Cæsarem, sed alios belli causam culpamque esse. Hoc regis consilium haud aspernatus Cæsar, datis ad Pontificem literis, sui muneris esse docet, uti ecclesiæ tranquillitati, & paci inter Christianos principes stabiliendæ, operam det, qua in re ipsum quoque æquum esse. Id uti fiat, hortari se, controversiam cum Purpuratis quibusdam in aliud tempus differat. Galliæ item regi scribit, in animo se habere, de communi pace concilianda Gurcensem Mantuam mittere, qui partium causis audi-

Mutina civitas Imperialis.

Ciamontii mors.

auditis, remedia omnibus commoda sit quæsiturus. Adfuturos illic Pontificis quoque & Aragonii legatos, hortari uti suos & ipse homines cum mandatis mittat. quod si per Pontificem Venetósue steterit, quominus pacis actio procedat, tum Gurcensem, reliquorum nomine, Synodum statim esse indicturum. Interea nullam se pacem cum Venetis facturum, nisi ipsius controversia cum Pontifice finem prius sortiatur. Hæc Cæsaris consilia uti Julio grata, ita regi molesta, multisque de causis suspecta fuerunt. Sed ne Cæsarem offenderet, Parisiensem antistitem misit, qui paucis pòst Gurcensis adventum diebus Mantuam ingressus est. Aderat & Petrus Vrrea, regis Ferdinandi apud Maximilianum legatus, qui cum Gurcensi advenerat. Julius verò cùm & ipse legatum eò missurus esse crederetur, sive quòd parum id ad dignitatem suam facere putaret, sive à pacis actione alienus, ad pertrahendum in sententiam Cæsarem, præsens cum Gurcensi agere mallet, Bononiam eum ad colloquium vocabat, & Hieronymum Vichium Aragonii apud se legatum ejus rei suasorem mittebat. Gurcensis, post sublatas Mantuæ difficultates, commodiùs id fore, neque Christianissimi legatum, Cæsaris authoritate eò missum, aut solum relinqui, aut in hostilem agrum, pace necdum instituta, adduci posse excusat. Tandem ab Aragoniis persuaderi se passus, cum eo nobilium comitatu, qui Cæsaris vicarium decere videbatur, Bononiam ire perrexit, ubi summis cum honoribus exceptus est. In concilium introductus; brevi oratione missum se ab Imperatore dixit, uti ea, quæ ipsi erepta ab aliis tenerentur, repeteret; quamquam verò Imperator pacem bello præferat, cum Venetis tamen fieri non posse, nisi omnia simul oppida, quæ vel ad Imperii vel ad Austriæ domus jura pertinerent, restituantur, aut pro retentis omnium solis Patavio Tarvisioque satis magna pecunia numeretur, & earum possessio Imperatoris beneficio accepta feratur. Hæc ejus postulatio magnas secum difficultates adferebat, quod eæ civitates adeò munitæ essent, uti Senatus Venetus non eas tantùm retinendi, sed alias quoque superiori bello amissas recuperandi spem non dubiam in ipsis collocatam haberet. Pontifex verò, qui una hac via Cæsarem à Gallo distrahi, ac Venetis contra ipsum conciliari videbat, Venetos ad has leges accipiendas quà precibus quà minis adhortabatur, donec adnitentibus unà cum eo Aragoniis, propè convenire visum est, uti pro civitatibus Veneti pecuniam quidem, sed longis temporum intervallis penderent.

Petrus Urrea.

Gurcensis cum Pontifice congressus.

His utcunque compositis de concordia inter Pontificem & Gallum

lum facienda Gurcensis proposuit, quæ nisi procederet, neque cum Venetis pacem fore affirmans. Pontifex, uti ea tractatione omissa, cum Venetis componat, instare, multa in eam rem argumenta adducere, hortari, & rem imprimis commodam dicere, pulcherrima ea occasione Cæsarem alienis opibus tot à Gallo acceptas injurias ultum ire posse. Gurcensis, multa in contrariam sententiam adducens, ubi nihil proficeret, rem cum Venetis infectam esse protestatus, nequicquam ab insequentibus nunciis revocatus, Mutinam atque inde Mediolanum abiit, multa de Julii pertinacia conquestus, ex qua & Aragonii magnas animorum offensiones præ se ferebant. Aderat jam vernum anni tempus, & Maximilianus, Oenipontum profectus, copias expectabat, quibus, Patavii obsidionem aggredi, in animo habebat. Ad eam rem cum magnis viribus opus esset, neque Ferdinandus rex pacem Venetam urgere destiterat, mora diutiùs extendebatur. Interim Veneti agrum Veronensium ingressi, segetem flammis corrupêre, mox à Germanis circumventi, trecentis suorum amissis, cùm Paliciam adventare cum exercitu fama esset, Patavium & Tarvisium fuga dilapsi sunt. Germani inde & Galli Leoniam diripiunt, & Vincentiam deditione capiunt. Hinc prope Soavium levibus aliquot præliis commissis, Guido Rangonius à Gallis capitur, & Veneti ab agrestibus adjuti, quadringentos pedites Gallos cædunt. Jam verò apud Ludovicum regem belli Veneti ardor remittere videbatur, & Cæsar eum non esse permissurum videns, uti ab Insubris Gallorum exercitus longiùs abducatur, Verona præsidiis munita, Germanos Forum Julii invadere jussit. Hi cùm Vtinam venissent, regionis caput, dilapsis cum Veneto magistratu incolis, oppido potiti, omnia vicinæ ditionis loca in potestatem brevi redigunt, imperata singulis pro fortunarum modo pecunia. Gradiscam dein, ad Lisontium amnem, tormentis quatiunt. qui intus erant, Aloisium Mocenigum loci præfectum, magno cum flagitio vinctum adducunt, & relicto oppido incolumes discedunt. Germani victores cum præda ad Paliciam redeunt. Is tùm in agro Tarvisino castra habebat, quam urbem quò minùs tentaret, à fabris se & pulvere imparatum dicens, Mediolanum versus abiit, ob Helvetiorum quosdam motus, eò à rege ducere jussus. Germani, ab eo deserti, Veronam redeunt, & Veneti Gradisca oppido frustra oppugnato, reliqua circùm loca eadem facilitate, qua capta fuerant, recipiunt. Per eosdem dies Vincentia Joanni Paulo Ballioni dedita, & Cadorum Bellonaque à Cæsarianis, ex agro Tirolensi conscriptis, capta.

Vtina à Germanis capta.

Infidelitatis exemplum

Dum

Dum hæc iis in locis geruntur, trepidi ad Cæsarem nuncii perferuntur, Constantiæ novos tumultus esse exortos. Erant illic ex Senatu & primoribus civitatis complures, qui à popularibus adjuti, ab Imperio, cui addicti tum erant, ad vicinorum Helvetiorum fœdus & societatem transire satagebant, quam rem ii sæpiùs anteà sollicitatam adjuturi videbantur, quòd civitatem illam, claram imprimis, & oportuno loco sitam, suis rebus commodaturam scirent. Obstabat verò altera civium factio, quibus Imperii majestas, & Suevici fœderis relligio magis cordi erat, quos inter piscatorum collegium, opibus & numero prævalebat. Dum verò adversùm eos Helvetiorum auxilia à reliquis expectantur, Cæsar cum equitibus trecentis subitò adcurrens, & à piscatoribus intromissus, non magno negocio seditionem compescuit, nonnullis ejus principibus, ultimo supplicio affectis, aut solum mutare jussis, & prudenti consilio sublatis iis rebus, quæ tumultuandi aut causam aut occasionem imposterum præbitura esse videbantur. Inter hæc à Bernardino S. Crucis Purpurato Hispano, & aliis quibusdam ejus collegis, concilium Mediolani, authoritate potissimùm Ludovici regis, decretum, Pisis haberi coeptum est. Julius verò, aliud Romæ in Laterano concilium, in ante diem Calendarum Maii anni sequentis indixit. Ad Pisanum Ludovicus, ex toto regno, quatuor & viginti Episcopos misit, Cæsar, ob auxilia aliò deducta, regi offensus, post Lateranense concilium à Pontifice promulgatum, neminem Pisas legavit, sed Episcopos suos Augustæ Vindelicorum super hoc negocio consultare jussit, Pridie Calendas Januarii, dum Maximilianus Friburgi agit, ejus uxor Blanca Maria diem obiit, nulla relicta prole. Julius interim, uti contra Gallum vires suas firmaret, Pisanumque conciliabulum impediret, sub anni finem, fœdus cum Aragonio ac Venetis, de mutua sociorum defensione, percussit, in quo Cæsari & Anglorum regi relictus est locus. Cruceius verò, & qui cum eo Pisis erant, Cæsarem, uti suum quoque procuratorem eò mittat, orant. Et Ludovicus, Andream Burgium Cremonensem, Bruneccam ad ipsum mittit, qui idem peteret, ac offensum ipsi amplis promissis reconciliaret. Is ad regem reversus, post multas de ipso querelas, Cæsarem postulasse refert, uti rex, filiolam natu minorem, cum dotali Burgundia, Carolo nepoti desponderet, puellam statim traderet, Bononienses, Ferrarienses, & concilii Pisani res, ipsius arbitratui permitteret, exercitum Romam versus ire ne juberet, neque enim permissurum, uti regis potentia per Italiam extendatur. Rex alienatum abs se Maximiliani animum videns, uti cum hoste,

Constantiæ tumultus à Cæsare compescitur.

Concilium Pisanum Concilium Lateranense.

1511.

antequam ille apertè cum eo ſe conjungat, debellaret, aut operæ precium aliquod inſigne faceret, Gaſtoni Foiſſeio, qui Brixiam per eos dies ceperat, uti hoſtem aggrederetur, ſcripſit. Foiſſeius Ravenna nequicquam tentata, ad Pontificis exercitum advenientem converſus, memorabili prælio victoriam adeptus, ab Hiſpanis, quibus, abire volentibus, fugam permittere noluit, occiſus eſt. Cecidêre utrinque fortiſſimi quique ad decem millia, quorum trientem ex Gallis, reliquos ex Italis & Hiſpanis fuiſſe memorant. Victoria penes Gallos ſtetit luctuoſa, propter ducis & nobilium quorundam cædem, lætior futura ſi ille fugienti hoſti, ne deſperatio in fortitudinem vertatur, vel argenteum pontem eſſe ſubſternendum meminiſſet. Incidit hoc prælium in ſolemnem dominicæ reſurrectionis diem, qui eo anno Aprilis erat undecimus. Ravenna victoribus ſe dedidit, à quibus direpta eſt. Poſt hanc Gallorum victoriam Julius, etſi de pace cogitabat, (à qua neque rex abhorrere videbatur) ab Aragonio tamen & Anglo confirmatus, & Helvetiis, magno in regem odio, auxilia promittentibus, proſequi bellum ſtatuit.

Gaſto à Fois victoria partacæſus. Pugna ad Ravennam. Hoſti non prohibenda eſt fuga.

Eodem ferè tempore Maximilianus Imperator Coloniæ & Trevirorum Auguſtæ conventus habuit, quibus de tollendo ſchiſmate actum. in Blaſphemos quoque graves pœnæ conſtitutæ, & edictum ea de re ſingulis feriatis diebus pro concione proclamari juſſum. Actum item de ebrietate & ei vitio deditis, principum familia pellendis, invenio. Propoſita item læſæ majeſtatis pœna, omnibus Imperii ſubditis prohibitum, ne Gallo militarent. quod cùm Emicho Comes Liningenſis feciſſet, proſcriptus eſt, & juſſu Cæſaris, aliquot arcibus, à Palatino multatus. Alii quoque ejus exemplum ſecuti, eodem loco habiti, & Germani, qui ad quatuor millia in Paliciæ caſtris erant, revocati, paruêre; nam Tirolenſes pleriquue erant.

Pœna in Blaſphemos. Emicho Liningenſis.

Per eosdem dies Cæſar, cui Mediolanenſis & Burgundici principatus Gallo eripiendi ſpes ab Aragoniæ Angliæque regibus oſtendebatur, inducias cum Venetis fecit, & ſex Helvetiorum millibus, per agrum Tridentinum, iter & tranſitum conceſſit. Itaque Gallorum res priore in loco eſſe cœpêre, & Pontifex pleraque Æmyliæ ac Flaminii loca recuperavit. Genua item à Jano Fregoſio eſt occupata. Igitur Palicia & reliqui Gallorum duces, ſpe Mediolanenſis Imperii diutiùs retinendi amiſſa, cum exercitu diſceſſêre. Cardinales item, qui conciliabulum Piſis Mediolanum tranſtulerant, in tutiora ſeſe loca recipere coacti ſunt. Poſt Gallorum diſceſſum, Pontifex Mantuæ conventum indixit, ad quem Gurcen-

Induciæ cum Venetis. Galli ex Italia pulſi.

Gurcensis à Cæsare missus, in itinere Leonicum à Gallis recipit, qui locum se defendere diutiùs non posse videbant. Mantuæ de Insubriæ principatu, Maximiliano Sfortiæ vindicando, decretum est. Vrgebat eam rem Julius ipse & Helvetii, quòd externi regis potentiam ille per Italiam invalescere nollet, ac tenuiorem hi vicinum Gallo præferrent. Multa dein cum Petro Lando, Venetorum legato, verba habuit Curcensis, pacem cum eo facere, antequàm ad Pontificem iret, cupiens. Cùm verò nihil conveniret, & Landus, uti Pontificem conveniret, identidem hortaretur, quòd eo interprete, & tanquam arbitro, æquiores pacis conditiones speraret; Gurcensis, soluto conventu, Romam profectus est. Ibi cùm rebus Italiæ ita constituendis ordinatum esset, uti Galli ex iis locis, quæ adhuc tenebant, ejecti, redire ne permitterentur, de Cæsaris & Venetorum pace ad id necessaria, agi coeptum. Gurcensis Patavium, Tarvisiumque & reliquas civitates Venetis relinqui concedebat, si Cæsari præter eas, quas habebat, Vincentiã traderent, triginta aureûm nummûm millia quotannis, census nomine persolverent. Hæc ejus postulata Veneti gravia esse dicebant, Vincentinis jam à Senatu promissum, nunquam ipsos à reipublicæ imperio divellendos. Julius verò, sacræ censuræ minis interpositis, uti conditiones admitterent, adhortabatur. Quod cùm facere illi recusarent, neque Gurcensis de postulatis quicquam remitteret. Pontifex, qui, ad disturbandum adversariorum concilium, Cæsaris authoritate opus habebat, foedus cum eius vicario, seorsum à Venetis, in hunc modum facit: Cæsar, Pisani conciliabuli actionibus antiquatis, Lateranense concilium approbaret, Alfonso Ferrariam & Bentivolis Bononiam retinentibus, opem ne ferret, Germanos ab illius stipendiis revocaret. Pontifex Venetos hostium loco haberet; sacris profanisque armis, quoad omnia sua recuperasset, Cæsarem juvaret; nullam, eo inconsulto, pacis actionem, cum illis institueret; neuter absque alterius consensu cum quoquam nova fœdera, societatemque contraheret; regi Ferdinando, suus in hoc fœdere locus relinqueretur. His ita conventis, & publicè promulgatis, Gurcensis Lateranense concilium, proximo consessu, præsens comprobavit, & Pisanum, Cæsari nunquam legitimum esse visum, testatus est. Hinc impetratis monitoriis (quas vocant) in Venetos literis, Roma discedens, Maximiliano Sfortiæ, qui jam ex Germania Veronam venisse dicebatur, obviam profectus est. Is verò ex Sedunensis Cardinalis instinctu, non expectato illius adventu, Cremonam abierat, ubi eum assecutus Gurcensis,

Gurcensis Mantuam proficiscitur.

Conventus Mantuæ.

Gurcensis Romam venit.

Foedus inter Julium & Maxim Imperatorem.

Maxim. Sfortia restitutus.

rum multitudinem veriti Germani, Veronam rediêre. Livianus, cùm in itinere Gallos audivisset magno ab Helvetiis prælio ad Novariam esse victos, ad Athesim usque fugienti similis retrogressus, cùm neminem insequentem haberet, Ligniacum deditione capit. Inde, cùm Veronæ tumultum à consciis adventu suo excitatum iri confideret, trajecto per pontem recens factum exercitu, ad urbem propiùs ducit, tormentis muros quatit, & dejecta turri quadam cum muri parte oppugnationem urget. Cùm verò, eximia Roggendoffii virtute, & mœnia strenuè defenderentur, & cives, nequicquam tentarent, prohiberentur, Livianus multis amissis, in castra rediit, nec multò pòst, audito Hispanorum adventu, Patavium se recepit. Prorex Neapolitanus, qui cum Hispanis advenerat, Liniaco recepto, Germanis se conjungit. A Pontifice quoque ducenti gravis armaturæ equites aderant, & Gurcensis cum equitibus quinquaginta & trecentis peditibus per eosdem dies in castra venerat. Is maximas quasque difficultates, junctis simul Germanorum & Hispanorum viribus, superari posse nihil addubitans, Patavium obsideri voluit, in cujus expugnatione maxima belli momenta verterentur. Prorex verò & reliqui cum eò duces ac centuriones, in alia longè erant sententia, quòd urbem scirent optimè munitam, & rebus omnibus instructissimam. Vicit tamen Episcopi vel authoritas vel pertinacia. Sed cum Epirotæ crebris excursibus obsidentium opera perturbarent, & armati Venetorum lembi omnem commeatum interciperent, duces ne frustra sese fatigando majorem sibi infamiam accerserent, incepto destitêre, cedente eorum consiliis Gurcensi. Exercitus Vincentiam ab incolis desertam se recepit, unde Prosper Columna, cum Hispanorum quadam manu missus, Bassanum & Morosticum diripuit. Inde Germanis Veronam retrogressis Prorex, castris ad Alberem in ripa Athesis collocatis, spacium Veronensibus dedit, messum & vindemiam faciendi.

Galli ad Novariam victi.

Livianus Veronam tentat.

Patavium frustra tentatum.

Eadem æstate, qua hæc in Italia gesta sunt, Henricus Octavus Anglorum rex mari trajecto, Terovanam Morinorum urbem, obsidione cingit, ad quem Cæsar, cum pulcherrimo equitatu, proficiscitur, cujus nutu & imperio bellum maximè administrabatur, quòd belli sciens & locorum gnarus esset. Eodem ferè tempore Helvetii, ad viginti hominum millia, Anglicis stipendiis conducti, in Burgundiam proficiscuntur, quibus Cæsar mille equites adjunxit, quorum Dux erat Vdalricus Wirtembergicus. Hi Divionem primam regionis urbem obsident, muros tormentis pulsant. Tramollius, qui loco præerat, periculum in quo erat videns,

Terovana obsessa.

Divio ab Helvetiis obsessa.

dens, petito cum Helvetiorum tribunis colloquio, reclamante nequicquam Wirtembergico,ita rem transigit,uti rex omni Mediolanensis principatus jure sese abdicans,certis pensionibus sexcenta aureûm nummûm millia ipsis persolveret,ad nullam aliam rem obligatis, quàm uti domum tunc irent. Ad has conditiones duras admodum & iniquas, necessitas eum impulit. Igitur & obsides quatuor dati. Sed regi hæc aut mutandi aut improbandi non deerant suæ causæ. Helvetii verò, stipendia ab Anglo ad præstitutum solutioni tempus non esse missa,causabantur. Interim in Morinis Galli abs rege, uti commeatum in urbem inferrent missi, ab Anglis, quibus Cæsar cum quatuor millium equitatu suppetias venit, in fugam acti sunt, & urbs auxilio destituta, ad nonum Calendas Septembres deditionem fecit. Sunt qui aliter paulò hæc narrant: accensa Gallos inter & Anglos pugna,cum acriter ab utrisque certaretur, Maximilianum cum peditatu, & tormentis levioribus accurrisse, atque tum profligatos esse Gallos, ex quibus cæsos Franciscum Spinolam, & Bojardum cum aliquot nobilibus, Longævillæ dominum, & Frodotam vivos in potestatem venisse. Capti sunt præter eos trecenti quinquaginta, & currus onerarii centum quinquaginta. Vrbem Carolus Archidux sibi tradi postulabat, Angli contrà, ex jure victoriæ,suam,esse contendebant. Ea res ne discordiæ semina inter ipsos jaceret, urbem incendio evastari placuit. à sacris ædibus temperatum est.

Galli in Morinis cæsi.

Jacob. Scotorum rex cæsus.

Interim Jacobus Quartus Scotorum rex & suis quibusdam de causis, & à Ludovico concitatus, Angliam bello aggreditur, Hunc Angli, quibus Catharina regina præsens, animum & vires auxerat, ad Tilum amnem cum multis principibus viris occidêre. Post ejus victoriæ nuncium, cùm jam antè Cæsar ex castris abiisset, Henricus Tornaco, celebri Nerviorum civitate, Gallis erepta, & præsidio firmata. Germanis dimissis, in Angliam victor abiit, sub initium Novembris. Iisdem ferè diebus, in Italia Cardonius Prorex,assumpto Germanorum peditatu, Montanianam & Atestam ducit,unde Bovalentam pergens, magna pecorum præda potitus: Saxi plebe opulento admodum castro direpto, Mestrium & Margesiam,cum aliis multis locis,& Venetorum ædificiis magnificè extructis, ferro & igne corrumpit,& quo clarior esset expeditio, ad mare usque profectus, decem tormenta majora Venetias versus explodi aliquoties jubet, quorum globi ad D. Secundi usque perlati, attonitos reddebant hominum animos. Indignè hanc rem ferebant Venetarum copiarum duces, & ne tanta hostium temeritas impunè abiret, Livianus Patavio egressus,

Tornacum Angli capiunt.

Proregis Neapolitani in Venetos progressus.

Bacchi-

Bacchilionis eos transitu prohibere conabatur. Aderant & Joannes Paulus Balleo, & Andreas Grittus Tarvisio exciti. Prorex verò alià, quam venerat, Vincentiam reversus, cùm nihil illic commeatuum inveniret, Bassanum versus movit. Sequebantur à tergo hostes ad duo equitum, sex peditum millia, & præter hos, collecti ex vicinis locis agrestes, iter impeditum reddebant. Prorex igitur, adhortante Prospero Columna, ordines instruit, & pugnam invadere jubet. Columna, qui ultimum ducebat agmen, primus in hostem se convertit. Accurrunt ex medio agmine, hinc Piscariensis Marchio, cum Hispanis, illinc Germani, & acriter pugnant. Veneti, primo statim impetu perturbati, fugam arripiunt, tormenta cum impedimentis relinquunt. Cæsi aut capti sunt equites quadringenti, pedites ad quatuor millia. Pugnatum est prælium Nonis Octobribus. Eodem ferè tempore hoc Matthæus Gurcensis Romam profectus est, Cæsaris & Caroli Archidúcis nomine, obsequium novo Pontifici de more præstaturus. Advenienti Leo purpurati Senatus insignia obviam misit, quibus ille, antequàm ad urbem veniret, uti noluit. Pontifex, inter Cæsarem & Venetos arbiter lectus (cùm absquè utriusque partis assensu nihil se judicaturum fidem dedisset) edicto promulgato, utrinque armis & injuriis abstineri præcepit. Sed cùm Cæsar de prima postulatione nihil remitteret, re infecta discessum est. Per eosdem dies Ludovici regis procuratores, Lateranense concilium approbavêre, & Galliæ Episcopi Leoni conciliati sunt.

Veneti ad Vincentiam cæsi.

Matthæus Langius fit Cardinalis.

Sub anni finem, Germani aliquot Maranum, oppidum maritimum, noctu occuparunt, ab exulibus quibusdam intromissi. Cumque Venetorum res foris satis afflictæ essent, circa initium anni novi, ortum domi in urbe incendium, multas ædes, & templa nonnulla, cum monetariorum officinis absumpsit, vixque D. Jacobi sacellum, vetustatis relligione augustum, à flammis vindicatum. Et ne calamitas ea accideret sola, mare etiam ventorum vi exagitatum, præfixos sibi limites supergressum, ingentem mortalium animis incussit metum. Vix altero die extinctum est incendium, & maris tempestas cessavit. His tot adversis casibus, minimè fracti Veneti, cùm Galliæ regem eo anno nihil in Italia moturum putarent, Maranum terra marique obsident. Qui intus erant, strenuè locum defendunt, & acceptis ex Germania bis mille peditum & quingentorum equitum auxiliis, in hostem egressi, magnam ei cladem inferunt, tormenta & alia impedimenta capiunt, terrestribus copiis profligatis, classem adorti, triremem unam cum navibus nonnullis capiunt, reliquos fuga salutem quærere compellunt. Mox novo iterum accessu, militum aliquot

Maranum à Germanis captum. 1514.

Incendium Venetiis.

Maranum Veneti frustra obsident.

aliquot auctis copiis, omnem circà regionem perpopulantur. Ex iis quingenti à sociis digressi, à Venetis prope Bassanum cæduntur, reliqui Osopium frustra expugnare tentant. Interim Pontifex de pace iterum acturus, dato utrisque chirographo, nihil se absque partium consensu pronunciaturum, cùm jam Veneti de reddenda Verona tacerent, eò rem adducere satagebat, uti arma utrinque ponerent, & pacis leges dicendi facultatem ipsi permitterent, id quod ante anni finem facturum se receperat. Intereà Cæsar ea loca, quæ vel ipse vel Hispani in Patavino & Tarvisino agro ceperant, retineret, Cremam depositi nomine acciperet, idque intra proximum mensem ratum haberetur, & tum Venetis viginti aureûm nummûm millia, & altera totidem intra tres menses Cæsari penderent. Has conditiones recipere Veneti noluêre, & Livianus in Forumjulii profectus, Portumnaonis, Montemfalconis, & alia quædam loca recipit, qui cum tentata nequicquam Goritia discessisset, Germani Cromonium, Montemfalconis iterum occuparunt, & ab obsidione Marani Venetos prohibuerunt.

Dissensio inter Bavariæ duces.

Dum hæc in Carnis fiunt, oritur gravis admodum inter Guilielmum & Ludovicum Bavariæ principes dissensio, quorum Guilielmus ex patris testamento Bavariam utranque sibi asserebat, alter sua parte fraudari nolebat. In hunc verò quàm in illum pronior erat subditorum favor. Ea controversia cùm in bellum eruptura videbatur, Cæsar, qui utrique avunculus erat, intercessit, ac sua cuique attributa parte, dictis quibusdam conditionibus, mira dexteritate usus, pacem & concordiam inter fratres confirmavit. Inde Cæsar Oenipontum profectus est, ubi cum Prorege Neapolitano & Prospero Columna, qui eò ad ipsum venerant, de belli gerendi rationibus, varia habuit consilia. Inter hæc, præter omnium expectationem, Angliæ rex, pacem cum Ludovico, novamque affinitatem facit, sorore sua juvencula ei in uxorem collocata, nam prior, ejus anni initio vivis excesserat. Pontifex igitur, ne Gallus Anglici belli metu defunctus, in Italiam arma converteret, veritus, novum & ipse foedus cum Maximiliano Cæsare & Aragonio in annum facit. Jam enim palàm rex profitebatur, non staturum se promissis, quæ Tramollius suo injussu Divione fecerat, & obsides, Helvetiis dati, fuga elapsi erant. Cùm igitur magni iterum motus ex Gallia timerentur, rex dum novæ nuptæ amori, præter ætatis, & infirmæ valetudinis rationem, plusculùm indulget, in febrim incidit, qua ipsis novi anni Calendis extinctus est. Succeßit in regnum Franciscus hoc nomine Primus, Angolismensis Dux, agnatione regi

Maxim. Bavaros conciliat.

Pax inter Gallum & Anglum.

Ludovicus rex moritur 1515.

regi proximus, cui Claudia ejus filia uxor erat. Is eodem die, quo regno initiatus est, Mediolanensis Ducatus titulum simul assumpsit, & fœdus cum Venetis confirmavit. Helvetios quoque per eos dies tentavit, sed hi legatos audire noluerunt, & nisi promissa serventur, in Burgundiam sese aut Delphinatum moturos minabantur. Hoc rerum statu Imperator, uti rem Austriacam vicinorum regum fœderibus & affinitate aliqua constabiliret, Joannem Cuspinianũ in Hungariam ad Vladislaum regem misit, qui nunciaret, ob nec opinatum Gallorum regis obitum, & Caroli nepotis, annos jam tutelæ egressi, res, dubiosque Helvetiorum motus, non fuisse ipsi integrum, uti ad expetitum cum illo & fratre illius Sigismundo Poloniæ rege colloquium veniret, quare producendum esse tempus, quoad majori rerum mole sese expedire posset. Vladislaus ea de re fratrem per celeres nuncios certiorem fecit. Ad finem Martii cum Gurcensis Cardinalis à Cæsare in Austriam venisset, reges Posonium convenêre, quò & ille profectus, ea quæ in mandatis habebat cum ipsis agit, reliqua in adventum Cæsaris dilata. Memoriæ proditum est, Mathiam quendam Mechovitam Astrologiæ peritum, Sigismundo iter ingredienti, affirmasse, non futuram Cæsaris videndi copiam ante Julii medium. Id præscientia quadam sive divinandi aut conjectandi solertia dixerit, noverint alii; rei eventus verum comprobavit. Multis enim legatis ultrò citroque missis, postquam Gurcensis ipse magnis ad Cæsarem itineribus venisset, is Oeniponto literas ad reges dat, venturum se propediem, orare uti moræ tædium patienter ferant. Tandem præmisso iterum Gurcensi, cum aulicis aliquot satrapis, ad sextum Idus Julii Viennam ipse venit. Postridiè auditi sunt regum legati, quos inter Strigoniensis præsul, de bello Turcis inferendo, & ad hoc necessaria principum necessitudine, verba fecit, cui Cæsaris jussu respondit Petrus Motta Hispanus, eloquentia insignis. Legatis dimissis, Cæsar ex suis ad reges mittit, qui eos, uti Viennam ad ipsum veniant, invitarent. Id cum facturos esse audivisset, Cæsar cum splendidissimo comitatu, ad quintum ab urbe lapidem, obviam illis progressus, in arce Trautmansdorffia pernoctavit. Postridiè reges, quorum Sigismundus eam noctem Hamburgi, frater Ponte ad Leitham egerant, ad Cæsarem perrexêre, jam arce egressum. Atque ita tres potentissimi principes, cum suo quisque comitatu, in apertis campis convenêre, ubi Maximilianum in hæc verba orsum fuisse memorant: Hæc est dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea; moxque intulisse Sigismundum: Faxit Deus hunc nostrum conventum reipublicæ suæ salutarem.

Franciscus Primus Galliæ rex.

Jo. Cuspinianus.

Sigismund. Poloniæ rex.

Mathias Mechovita Astrologus.

Petrus Motta.

Trautmansdorf.

Conventus regum Viennæ.

rem. De hoc illorum congressu, totaque serie plura qui scire volet, Cuspinianum & Richardi Barusini itinerarium adire poterit, nos rei summam persequimur. Diem proximum, quo Viennam ingressi sunt, minùs celebrem fecit pluvia, quæ levis primùm, deinde intentior fuit. Nihil tamen honoris festæque lætitiæ omissum est. Aliquot inde dies colloquiis & consultationibus dati. Erant Vladislao regi ex Anna Gandala (illustris ea in Vasconibus familia est) liberi Ludovicus & Anna. De his ita inter ipsos convenit, uti ambo Austriacis illigati nuptiis, perpetuæ pacis amicitiæque fœdus confirmarent. Sunt qui Vladislaum filiæ conjugium Cæsari priùs obtulisse affirmant, eumque respondisse: auditum sibi aliquando ex parente Friderico; principi ætate provecto mitiùs non posse adferri mortem, quàm si ei juvencula conjugetur. Itaque consultiùs videri, uti Anna nepotum alteri collocetur. Ad decimum Calendas Augusti, qui dies publicæ sponsalium confirmationi dictus erat, Maximilianus utroque rege præsente, Annæ coronam auream imposuit, & florenti serto ab ea donatus est. Hinc ad D. Stephani itum est, ubi peractis sacris, verba præeunte Strigoniensi, Anna, accepto in fidem annulo, ita Maximiliano desponsa est uti intra annum aut Carolo aut Ferdinando conjungeretur. Dein Ludovico Maria Cæsaris neptis, præsens ipsa desponsa est, lachrymas ubertim fundente Vladislao. His peractis, ducenti viri militari dignitate donati sunt. Inde ad epulas, ludosque equestres, & choreas discessum est. Per eosdem dies pax & fœdus promulgatum, ex quo maximæ provinciis illis & regnis commoditates redundarunt, imprimis verò Austriacis principibus, ad Hungariæ Bohemiæque regna stratus est accessus: nam undecimo anno pòst, Ferdinandus, qui Annam duxerat, Ludovico ad Mohacium oppidum à Turcis cæso, utrunque regnum, ex fœderis & matrimonii jure, adeptus est. Post sponsalia ritè celebrata, Imperator & Polonus, Hungarum Neapolim Austriæ deduxêre, inde Viennam reversi; paucis pòst diebus in regnum hic, ille Egenfurtum ac Lincium abiêre.

Familia Gandalorum.

Affinitas cum regibus.

Carolus Belgici provinciis inauguratur.

Dum hæc in Austria fiunt, interim Carolus Archidux, sub Guilielmi Croii Marchionis Cheurensis, & Adriani Florentii Vltrajectini cura eductus, Lovanii Brabantiæ, & reliquarum Belgii provinciarum imperio inauguratus est, non minore subditorum spe in futurum, quàm in præsens gaudio. Inter hæc Cæsaris, Arragonlæque regis, & Mediolanensis principis legati, ad defensionem Italiæ, fœdus cum Helvetiis percusserant, & Pontifex, cui in fœdere servatus erat locus, frustra à Gallo sollicitatus, illis se conjunxerat. Sed rex, apparatu bellico, à Ludovico jam antea facto

Foedus cum Helvetiis.

facto, & regni opibus, insuper & Venetorum amicitia fretus, variantibus Helvetiorum consiliis, Italiam ingressus: plerasque Insubriæ civitates ad obsequium redegit. Aderant ei, præter Gallicam nobilitatem, Lotharingiæ & Geldriæ principes. Cùm verò Palitia, superatis alpibus, Prosperum Columnam inopinato adventu cepisset, rex Mediolanum rectà ducens, cum Helvetiis pacisci cœperat. Sed novæ aliquot copiæ, majus ex bello & prædis emolumentum sperantes, omnem pacis actionem impedivêre. Mox cum popularibus suis conjuncti, ad quadraginta hominum millia in Gallos ducunt. Jam optima diei parte exacta, Helvetii omnis moræ impatientes, magno cum hostium contemptu, pugnā invadunt, fitque acerrimum prælium, multique mortales utrinque occumbunt, donec neutrubi dato receptui signo, milites stando & arma tenendo defatigati, quasi tacito consensu, pugna excessère, cùm in multam noctem jam certatum esset. Postera die, iisdem animis, ad manus reditum. Sed ea nocte rex tormenta in idoneum locum subduci jusserat, & Livianum cum levi equitatu vocaverat. Is ardente jam pugna, Helvetios à tergo aggressus, ita turbavit, uti omissa victoriæ spe, paulatim, quòd omnem Venetorum exercitum cum Liviano advenisse rebantur, servatis ordinibus, retrocessère, & nemine fugam impedire auso, Mediolanum pervenêre. Cæsorum numerus parum apud scriptores certus, plures ex Helvetiis: magis clari ex Gallis cecidère, inter quos nonnulli quoque Germanorum præfecti. Paulò pòst Franciscus, Helvetiis domum abeuntibus, Mediolanum ingressus est. Sfortia in arcem, præsidio munitam, se recepit. Hujus rei fama territus Leo Pontifex, per Allobrogum principem cum rege pacem facit. Sub initium Octobris Sfortia, quibusdam pactionibus arcem regi tradit, & in Galliam abit. Interim Veneti à Gallis adjuti, Brixiam obsederunt. Sed cùm ab Hispanis & Germanis, civitate egressis, bellicus pulvis incensus, & tormenta aliquot abducta essent, & recentes Germanorum copiæ ad octo millia adventare dicerentur, Veneti obsidionem solverunt. Rex verò, Leone Bononiæ convento, Mediolanum reversus, cum Helvetiis omnem controversiam componit. Hinc Carolo Borbonio Insubriæ rebus præfecto, sub anni initium in Galliam reversus est. Hoc Francisci successu, Aragonius de regno Neapolitano sollicitus; uti alibi negocium illi facesseret, nova cum Cæsare & Anglorum rege consilia captare coeperat, quæ expedire non potuit; nam in morbum, quo dudum laboraverat relapsus, diem obiit, postquàm annos quadraginta duos rebus magna cum laude præfuisset. Fuit Ferdinandus optimis virtutibus, sum-

Franc. rex Mediolanum redit.

Helvetii prælio victi.

Max. Sfortia in Galliam abit.

Brixia obsessa.

1516.

Ferdinandi

Catholici obitus.

Ejus foelicitas.

ſummo ingenio, conſilioque & rerum gerendarum quadam dexteritatè inſignis princeps. Mauros ex Betica regione, quam, cum magno Chriſtianorum probro, octingentos propè annos tenuerant, expulit. Navarræ & Neapolis regna, & nonnullas in Africa maritimas civitates, imperio adjecit ſuo, & perpetua quadam foelicitate nec ulla, præter liberorum, & uxoris reginæ obitum, calamitate interrupta uſus, ad tertium & ſexageſimum vitæ annum pervenit. Mortuus eſt decimo Calendas Februarii, in pago Madrigalegio, prope Guadalupum oppidum.

Max. Cæſaris in Italiam expeditio.

Audita Ferdinandi regis morte; Franciſcus ad Neapolitanum regnum jam anteà propenſus, non multum negocii ſibi in eo invadendo fore putabat, quòd Carolum crederet Belgii & Hiſpaniarum rebus plus ſatis occupatum, Italiæ curam neglecturum. Pontificem verò nimiam illius potentiam non æquè laturum ſperabat. Has ejus cogitationes interpellabat Cæſaris nec opinatus in Italiam ingreſſus, qui ex foedere, ſuperiore anno cum Helvetiis facto, equitum quinque Helvetiorum quindecim, & decem Germanorum & Hiſpanorum millia ducens, Veronam veniſſe dicebatur. Timebat enim Cæſar, ne Brixia, in extrema jam neceſſitate conſtituta, Venetis ſe dederet; & quid Gallus in animo haberet, non ignorans, & ſuis & nepotis ſui rebus commodare cupiebat. Qui in Brixiano agro erant Galli & Veneti Piſcariam progreſſi, ad Mincii fluminis ripam operiri Cæſarem, & tranſitu prohibere decreverunt, ſed eo propiùs adveniente, Cremonam ſe recepêre, haud obſcura timoris confeſſione. Maximilianus, Aſula per aliquot dies nequicquam oppugnata, omnem inter Ollium, Padumque, & Abduam amnes regionem, præter Cremonam & Cremam, occupavit. Lautreccius, qui regi ſuo ſcripſerat, Cæſarem, ne Abdua exercitum trajiciat, prohiberi poſſe, ad Caſſianum caſtra metatus erat, ſed cum Helvetii, qui expectabantur, non in tempore venirent, hoſtem non expectandum ratus, Mediolanum abiit. Abdua ſuperato Maximilianus Laudam deditione capit, dein rectà Mediolanum ducens, fecialem præmittit, qui, emiſſis Gallis, urbem tradi poſtularet, quòd niſi ante triduum exactum fiat, pejore illam in loco, quàm olim ſub Friderico Secundo, fore. Dum itaque Galli jam de relinquenda urbe cogitarent, & Helvetios aut non venturos, aut ſi venirent non pugnaturos, ſed ad populares in hoſtium caſtra transgreſſuros dicerent, contra verò Andreas Grittus & Triviſanus, Venetorum legati, defenſioni intentos eſſe, & meliora de auxiliis ſperare juberent; advolat nuncius Albertum Petram cum decem Helvetiorum millibus poſtridiè adfore. Id cùm ita eſſet, jam

Max. Laudam capit.

Minatur Mediolano.

Albertus Petra.

mque Albertus in urbem receptus, nutantes Gallorum animos confirmasset, Cæsari ab Helvetiis, quos habebat, illud fieri coepit, quod Galli à iis timuerant. Illi enim tumultuari in castris, ob non soluta stipendia, pugnam in cognatos detrectare, imperia contemnere, seque aut Mediolanum, aut domum abituros palàm dicere, nisi intra quatriduum pecunia daretur. Non ignorabat Cæsar, quid Ludovico Sfortiæ olim eodem in loco, cùm utrisque in castris essent Helvetii, contigisset. Præterea vetus illius gentis in Austriacos odium metuebat. Igitur ne periculum aliquod præsens incurreret, longiùs ab hoste recedendum ratus; Abdua trajecto, in Bergomatium agros duxit, subsistentibus Laudæ Helvetiis, quibus brevi allatum iri pecuniam dicebat. Hinc cùm Cremæ quosdam sibi addictos esse audivisset, eò se contulit, sed quòd nihil abs quoquam moveri videret, præfectis copiarum illic manere, & reditum suum expectare jussis, Tridentum, curandæ pecuniæ gratia, discessit. Illi Laudam & Sanctangeli oppidulum diripiunt. Etsi verò Casimirus Brandemburgicus, Cæsaris jussu, in castra venerat, & Sedunensis Cardinalis Bergomi, cum pecunia ab Anglo missa, jam esse dicebatur, Helvetii tamen à nemine contineri poterant, quò minùs per Volturenam vallem domum abirent. Tria item partim Germanorum, partim Hispanorum millia, ad Venetos transfugêre. Reliqui levibus ad Abduam pugnis hostem lacessebant, quibus ducenti ex Gallorum exercitu cataphracti cecidêre, Cæsar Feramusca captus est. Hinc Marcus Antonius Columna, cum parte copiarum, Veronam se recepit, reliqui alius aliò dilapsi. Hac Cæsaris expeditione exitum, quem dixi, sortita, Veneti novam iterum spem, de Verona recipienda, concepêre, & Lautreccium uti illam tentaret induxêre. Is verò, ubi de percutiendo foedere, inter regem suum, & Carolum Cæsaris nepotem, audivisset, rei eventum expectans, tardiùs ex composito movebat, & Germanorum sex millia, quos sub Venetorum stipendiis secum habebat, arma in Veronenses ferre nolebant.

Helvetiorum in castris tumultus.

Max. Cremam tentat.

Cæsar Feramusca captus.

Inter hæc Noviodunum convenêre, à Gallorum rege, Parisiensis præsul, cum regiæ domus præfecto, & aliis nonnullis; à Carolo (qui jam Hispaniarum rex dicebatur) Guilielmus Chevriensis & Maximiliani Cancellarius. Hi foedus inter se composuerunt, cujus hæc præcipua fuerunt capita: Pax & foedus inter reges ad mutuam defensionem servaretur. Gallus Hispano filiam Ludovicam, cum ea Neapolitani regni parte, quæ ex divisione Ludovico regi cesserat, uxorem daret. Carolus in educationem puellæ, quoad nubilis fieret, mille auri pondo quotannis penderet,

Foedus Noviodunense.

deret, Navarræ regnum restitueret, quod nisi fecerit, arma pro rege cognato sumere Francisco liceret. Cæsari in foedere locus intra duos menses esset, qui etsi assumatur, nihilominùs regi Venetis, ad Veronam recuperandam, auxilia ferre liberum esset. Quòd si Veronam Cæsar nepoti ea lege tradat, uti Franciscus illam ante exactas sex septimanas acciperet, tum rex illi centum Ducalium nummûm millia, totidem Veneti duabus intra sex menses pensionibus persolverent. Interim Ripam Tridentinam Roboretumque & capta in Carnis ac Julii foro loca ipse, Veneti quæ habebant, uti erant, ita retinerent, quoad de finium controversia, Gallorum ac Hispanorum reges, arbitrium tulissent. De Geldrensi quoque regulo conciliando actum est. De Verona, sunt qui convenisse dicant; uti nisi intra duos menses ea armis caperetur, tum demum ea, quæ superiùs dicta sunt, locum haberent. His de rebus certiores Veneti, ne tantum pecuniæ persolvere cogerentur, vocato cum suis Lautreccio, duobus Athesim pontibus exercitum trajiciunt, & Veronam arcta obsidione cingunt. Erat in oppido Marcus Antonius Columna, cum octingentis equitibus & quinquies mille peditibus Germanis, ac mille quingentis Hispanis. Hi, contra omnem oppugnantium vim, muros egregie defendebant. Jam consumptus fere in castris erat pulvis bellicus, & dum novus adveheretur, accidit, uti excitato ex rotarum collisione igni, octingenta dolia cum ipsis carris & jumentis conflagrarent. Mocenicus, Gallorum negligentia, temere ignem portantium, id evenisse affirmat. Ea res incommoda Venetis, Veronensibus grata admodum fuit, quos jam annona deficere coeperat, & murorum magna pars dejecta, sollicitos fecerat. Cùm verò novem hominum millia, Maximiliani jussu, ex agro Tirolensi conscripta, in itinere esse, jamque Clusium deditione, Covolum vi cepisse fama vulgasset, Lautreccius aut concepto, aut simulato metu, quod regem suum pacem quàm bellum malle sciret, Villamfrancam abiit, à quo relicti Veneti, obsidionem solverunt, & Verona commeatu & rebus necessariis est recreata. Ea in re, & in obsidione fortiter ferenda, commendatur Guilielmi Roggendorffii industria, cujus viri virtus & fides, magnis posteà tempestatibus, sub Carolo Cæsare spectata est. Magna quoque Marci Antonii Columnæ constantia fuit, qui etsi globi ictu vulnus accepisset, noctu diuque tamen strenui ducis munia obivit.

Verona obsessa à Venetis.

Guiliel. Roggendorffius.

1517. Anni sequentis initio, qui septimus decimus ejus seculi erat, postquàm Imperator Maximilianus Noviodunense fœdus approbasset, Bernardus Clesius episcopus Tridentinus, ab eo missus, Caroli Hispanorum

regis

regis Veronam Lautreccio, atque is Andreæ Gritto regis sui nomine tradidit, cùm jam anteà Veneti quinquaginta aureûm nummûm millia, & altera quindecim millia, quæ militi Veronensi ex pacto darentur, numerassent, & Lautreccius tormenta bellica, quæ Veronæ erant, Tridentum se missurum esse recepisset. Ex hac pace, ingens hominum gaudium est consecutum, & Veneti, satis lætum belli tàm diuturni exitum, adepti esse sibi videbantur, in quo per annos octo, quinquies centena aureûm nummûm millia expendisse dicuntur.

Bernardus Clesius.

Verona Venetis redditur.

His ita peractis, quo arctior inter confœderatos necessitudo contraheretur, de colloquio Cæsaris & regis utriusque instituendo, agi coeptum, jamque Chevrensis. & Magnus Franciæ magister, cum aliis quibusdam, Cameracum præcesserant, qui colloquio dictus erat locus. Ea res etsi eventu caruit, per legatos tamen constabilita est, regum inter ipsos concordia. Sola provinciarum Italia, integro festæ pacis fructu, potiri non potuit; sed, quod in magnis corporibus, tabe aliqua corruptis, accidere solet, uti parte aliqua vix persanata, novum aliubi vulnus erumpat; id tum nobilissimæ regioni accidit. Ea de re, cùm omnia prosequi non sit hujus instituti, paucis dicam. Superiori æstate Leo Pontifex ex causis nonnullis, sivequæsitis, sive oblatis, Franciscum Mariam Rovereum Vrbinatium Ducem, bello aggressus, omni sua ditione exturbaverat, & Laurentium Medicem, agnatum suum, rebus imposuerat. Rovereus patria extorris, præterea sacrorum usu prohibitus, amicorum opes & auxilia sollicitabat. Ex omnibus maximè idoneus visus est Fridericus Gonzaga, Bozolensis regulus, qui ob vetera amicitiæ jura, non deserendum esse illum ratus, quòd & bellicæ gloriæ cupidus esset, & Laurentium ex offensa quadam odisset, defensionem amici principis, & augendæ laudis, & vindictæ ab inimico sumendæ, materiam libens arripuit. Ejus suasu, facilè in consortium adducti sunt præfecti aliquod militares, qui assiduis bellis & oppidorum direptionibus assueti, pacem æquis animis ferre non poterant. Igitur ad Rovereum sese conferunt, Hispani ad quinque millia pedites, & octingenti levis armaturæ equites, cum suis ducibus, armorum usu nobilibus. His copiis ille auctus, eodem ferè tempore, quo Verona Venetis est reddita, ditionem amissam recuperare aggressus, à multis passim oppidis receptus est, quæ præsidio vel nullo vel modico custodiebantur. Mox Vrbinum ipsum regionis caput ducens, etsi neque tormenta neque pecuniam haberet, pactionibus tamen cum Jacobo Rossetto, qui urbi, cum duobus peditum millibus, præerat, transigit, uti, incolumis

Pax cum Venetis.

Leonis Decimi bellum cum Vrbinatium Duce.

Francisc. Maria Rovereus.

Frid. Gonzaga.

Rovereus Vrbinum recipit.

cum

cum suis abscedens, urbem ipsi tradat. Vrbini exemplum secutæ sunt reliquæ civitates. Ita Rovereus omnium opinione, etiam spe sua citiùs, totam propè ditionem recuperavit. Leo verò Pontifex & Laurentius sua & ipsi auxilia & copias undique comparantes, bellum urgere, & amissa recuperare satagebant. Ab hoc bello immunes quidem erant cæteri principes, sed, diversis studiis, suam quisque voluntatem, & animi propensionem declarabant Ex illis Cæsar & Hispaniarum rex, Pontifici æquiores, suis hominibus, ne arma in illum ferrent, prohibuêre. Ita tandem pax inter illos facta est. Maximilianus verò, jam à Francisco alienatus, cum Anglo fœdus instauravit, cui & Pontifex & Carolus rex subscripsêre. Id etsi ad defensionem tantùm factum esse videri volebant, Gallo tamen molestum suspectumque erat. Non multò pòst, adulto jam autumno, cùm Carolus Middelburgi agens, ventum, quo in Hispanias navigare posset, operiretur, Geldrii, quorum naves Felix Comes Buranus incenderat, cum valida equitum & peditum manu, Hollandiam ingressi, Medemblicum, Alcmariam, & Sparendamum oppida, vi capta, diripuêre, multosque pagos incendio devastarunt. Asperam inde aggressi, cùm jam mille quingentos ex suis, in oppugnatione, amisissent, oppido potiti, ad internecionem omnes, absque ullo ordinis, sexus, ætatisve respectu, occidêre, neque ullum crudelitatis genus omisêre. Sub anni finem Carolus ex Selandia solvens, secundo vento, in Hispaniam navigavit, ubi singulari mortalium gaudio exceptus; regnorum omnium imperium, solemni ritu, suscepit. Anno duodevigesimo supra mille quingentos, pax inter principes Christianos fuit. A Selymo, Turcarum tyranno, bellum timebatur. Is superiore anno, postquàm Bajasethum patrem veneno, fratres duos eorumque liberos ferro, sustulisset, Campsone, Ægyptiorum Sulthano, in pugna cæso, & Tomumbeio ejus successore capto, Syriam & Ægyptum imperio suo adjecerat. Hoc rerum ipsius successu, territus Leo Pontifex, indictis Romæ ad omnia pulvinaria supplicationibus, literas ad omnes Christiani orbis principes dat, quibus rei periculum ob oculos ponit, ac uti, junctis simul viribus, illius sese conatibus & potentiæ, procul dubio in nos convertendæ, obiiciant, exhortatur. Quod uti fiat, quinque annorum inducias magnis cum minis promulgat, eque Purpuratorum Senatu ornatissimum quemque ad Imperatorem, cæterosque reges, & principes legat, sed quamquam omnes magnificè de se promitterent, dum privata quisque commoda publicæ utilitati præponit, nihil aliud effecit Pontifex,

Cæsar cum Anglo fœdus facit.

Felix Buranus.

Geldri Hollandiam infestant.

Carolus regna Hispaniæ suscipit.

1518.

Selymi Turcæ victoriæ.

Comitia Augustana.

sex, quàm uti officio suo neutiquam defuisse videretur. Imperator quoque in Turcicum bellum animatus, conventum ordinum Augustæ Vindelicorum egit, ad quem Principes, solito frequentiores, venêre. Adfuit & à Pontifice Thomas Cajetanus Cardinalis, qui Ecclesiæ thesaurum omnem in id bellum obtulisse dicitur. Interim Selymus, diuturno morbo implicitus, inter ingentes belli apparatus, vita excessit; Solymanno filio relicto hærede, cui mitius esse ingenium dicebatur. Turcici belli cura omissa, principes nova inter se fœdera sanciunt. Gallorum rex Magdalenam Poloniam Laurentio Medicæo, cum non contemnenda dote, in matrimonium collocat, inter Cæsarem verò & Venetos, uti induciæ in annos quinque prorogentur, curat, quibus convenit, uti quinque & viginti aureûm nummûm millia Cæsari quotannis penderentur. Inducias rex, quàm pacem, inter ipsos malebat, ne aut illi, metu belli Germanici sublato, ipsius amicitiam parui facerent, aut hic illorum opibus adjutus, aliquid in ipsum moveret. Dein cum Angliæ rege pacem facit, quæ uti firmior esset, Anglus filiam quam habebat, unicam regni hæredem, Galli filio despondet. Hinc fœdus & pax inter ipsos, magna cum solemnitate, confirmatur, in quo Cæsari, & Carolo regi, intra statum tempus, relictus est locus. Eodem ferè tempore Francisci filia, quæ Carolo desponsa erat, è vivis sublata, ne quid pacem & amicitiam turbaret, altera illius filia promissa, foedus instauratur, cum ea utrinque mutuæ benevolentiæ significatione, uti Carolus Francorum ordinis insignia, feriis Michaëlis Archangeli; Franciscus, aureum vellus, festo D. Andreæ die, gesserint.

Thomas Cajetanus. Selymi mors. Christianorum Regum pax.

Per eos dies in Hispania Carolus rex sumptis in Marrhanos armis (censebantur hoc nomine Maurorum reliquiæ, quasi Mauritanos dicas) primum sui, in re bellica, specimen dedit, & ex hostium spoliis duo vexilla, cæteris præstantiora, ad avum suum Imperatorem misit. Is ætate jam provectum se considerans, sive mortem haud procul abesse animo præsagiens, cum Septemviris Imperii Electoribus, qui præter Boëmiæ regem Augustam omnes venerant, de Carolo nepote, in Romanorum regem eligendo, agere coepit. Cumque novi exempli res esset, Cæsare necdum à Pontifice coronato, regem eligi, in concilio propositum fuit, eò inducendum esse Leonem, uti coronam, & alia Imperatoriæ dignitatis insignia, per legatum conferenda, in Germaniam mittat. Hæc etsi Franciscus rex & apud Pontificem ipsum, cui tantam Caroli potentiam non minùs quàm sibi timendam ostendit, & apud plerosque Germaniæ principes impedire nitebatur, nec Pontifex tamen, nec Electores abnuere videbantur, utque proximis Imperii comitiis ea de re perferatur decretum est.

Caroli Hispaniarum regis tyrocinium.

Refert Guicciardinus (nam apud alios id non legi) Maximilianum priùs de Ferdinando cogitasse, sed Purpurati Sedunensis, & aliorum consiliis impulsum, quòd firmiùs Austriacæ domus, & ipsius Imperii stabilimentum in Carolo, tot regnorum domino, quàm in ejus fratre, & unitam potentiam, quàm divisam longè firmiorem esse dicerent, illum prætulisse. Soluto Augustano conventu, Maximilianus Oenipontum profectus, audiendis & mittendis legationibus operam dabat, & nepotis successionem identidem urgebat. Inter has cogitationes, invasit eum lenta quædam febris, quæ uti soli coelique mutatione, aut ipso itinere discuteretur, secundo amne in Austriam descendit. Welsam oppidum cùm venisset, intendi morbum videns substitit. Mox Georgium quendam Carthusianum, qui olim ipsi à confessione fuerat, Friburgo acciri jussit, virum doctrinæ & sanctimoniæ commendatione insignem. Qui cùm venisset, multa cum eo de animæ salute, rebusque divinis commentatus est. Aderant & medici præter domesticos, Guilielmus Polymnius, & Georgius Collimitius ex Academia Viennensi accersiti. Hos perhumanè audiebat, ac ne aut morbi violentia, aut mortis metu dejici videretur, consiliarios interdiu, & oratores admittebat, de nocte verò (quia insomnia ad morbum accesserant) Joannem Stabium, res gestas legentem, audiebat. Postquam verò deficere jam vires, animumque debilitari sensit, ultimæ voluntatis placita describi jussit, ubi & quomodo sepeliri vellet, Carthusiano præcepit, hinc ultimis sacris ritè perceptis, animam Deo reddidit, pridie Idus Januarii, anno millesimo quingentesimo decimo nono, cùm vixisset annos propè sexaginta, imperasset triginta duos. Sunt qui ipsi potionem dejectoriam à medicis, tempore non satis commodo, exhibitam fuisse asserunt. Cuspinianus ventris profluvio mortuum dixisse satis habuit. Corpus ejus, uti ipse jusserat, in lecto collocatum, spectatores admissos suæ mortalitatis admonuit. Hinc Viennam, deinde Neapolim deportatum, ubi sub D. Georgii ara conditum est. Imperatoris optimi obitum, uti patris patriæ, tota deploravit Germania, maximis ab eo & meritis affecta, & ornamentis decorata. Successit ei in Imperio Carolus hoc nomine Quintus, in Austria Ferdinandus, de quorum vita rebusque gestis & posteritate, & fuêre hactenus, & futuri sunt illustres rerum scriptores, qui ad nostra usque tempora foeliciter pertractarunt, & quæ porrò supersunt, prosequentur.

Max. ægrotus. Georgius Carthusianus. 1519. Joannes Stabius. Maximiliani Cæsaris obitus.

FINIS.

Si quid hic dictum factumve contra Catholicæ Ecclesiæ & majorum statuta, id dictum factumque ne esto.

INDEX
RERUM AC VERBORUM IN HAC HISTORIA MEMORABILIUM.

A.

INDEX.

B.

Bel-

Bi-

INDEX

C.

Cam-

INDEX.

Chan-

Divio

ab

Gra-

Ho-

INDEX.

Ioan-

INDEX.

Ioan-

Leo

Liris

cum

INDEX.

Neo-

Gomes

Sacardi

T.

Teni.

Torcel-

Tungri

Welsium

